*Иницијативни одбор:* Јудита Аларгић Стамболић, Милосав Бојић, Миладин Ивановић (председник), Србол.уб Јосиповић, Рел>а Калембер, Миливоје Катић, Петар Красул>а, Нада Марковић, Милан Марковић (секретар), Андрија Мазињанин, Радован Пантелић, Јован Пенчић, Јосип Песах, Добривоје Пешић, Коча Поповић, Богол.уб Танасијевић и Душан Шијан

МИЛОСАВ БОЈИЋ

*Погинулим, стрељанги, страдалим у концентрационим логорима и умрлим борцима Посавског партизанског одреда, као и жртвама фашистичког терора у Посавини и Тамнави - који у ослободилачкој борби и револуцији слободу и срећнији живот тражише*

*г*

# ПОСАВСКИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД

## ПОСАВИНА И ТАМНАВА У ОРУЖАНОМ УСТАНКУ

Београд, 1987.

ВОЈНОИЗДАВАЧКИ
И НОВИНСКИ ЦЕНТАР

За издавача
*пуковник* мр Стеван СТАНОЈЕВИН

Помоћник за издавачку делатност
*пуковник* Иван МАТОВИН

Б и б л и о т е к а
РАТНА ПРОШЛОСТ
НАРОДА И НАРОДНОСТИ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

КЊИГА ТРИСТА ЧЕТРНАЕСТА

**Монографије**
**јединица НОВ и ПО ЈугославиЈе**

КЊИГА СТО ЧЕТРНАЕСТА

УРЕБИВАЧКИ ОДБОР

*Генерал-пуковник* Рахмија КАДЕНИН, *председник;*
*чланови:* Али ШУКРИЈА, Ристо ЏУНОВ,
*генерал-пуковници:* Милан ДАЉ>ЕВИЋ и Дако ПУАЧ;
*генерал-потпуковници:* Методије КОТЕВСКИ, Вељко МИЛАДИНОВИН,
Светозар ОРО, Жика СТОЈШИН, Јоцо ТАРАБИЕ, Фабијан ТРГО
и Август ВРТАР;
*пуковници:* Ахмет БОНААГИН, Виктор КУЧАН, Мишо ЛЕКОВИН,
Радомир ПЕТКОВИН и Рајко ШАРЕНАЦ, *главни и одговорни уредник*

Уредник
Иван ПАНТЕЛИК, *мајор*

Рецензенти
Др Венцеслав ГЛИШИЋ Вељко МИЛАДИНОВИН

Стручни редактор
Петар ВИШЊИК

## *ПРЕАГОВОР*

*Књига Милосава Бојића, »ПОСАВСКИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕА,« својим садржајем превазилази назнанени наслов и представља ширу обраду збивања у устанку 1941. на простору Посавине и Тамнаве. Пре појаве ове књиге, њен аутор, некадашњи чаан Руководства УРСОВИХ синдиката и СКОЈ-а, у Обреновцу, пролетер, делегат Велике антифашистинке скупштине Србије и добитник награде Драгојло Дудић за ово дело, написао је више запажених радова на тему рат и револуција, као: Сећање на истакнуте ликове из рата, »Посавски партизани«, »Сутјеска у дневнику једног партизана«, »Записи о мојој нети« и други.*

*Као што је у младости са жаром и ентузијазмом испуњавао задатке који су искрсавали у револуционарној борби, исто тако, у позним годинама приступио је и овом ни мало лаком задатку, који је, такође, са успехом обавио. Само новек, писац, кога мотивише љубав и везаност за одређени посао у стању је да уложи велики труд у његовом обавлмњу. Пример таквог односа је аутор ове књиге, који је у сакупљању историјске грађе и компоновању овог сложеног текста испољио пасионирани однос.*

*Аутор је истражио све доступне изворе и користио је сећања унесника догађаја и литературу која се односи на Посавски НОП одред и шире на догађаје у Посавини и Тамнави 1941. године. Успео је да сакупи огромну архивску грађу и другу документацију и да на основу ње, иако унесник догађаја, да објективну слику збивања.*

*У оквиру осам поглавља, и више тема, које нине једну повезану и добро укомпоновану целину, приказани су: Посавина и Тамнава уони рата (становништво, живот у селима, положај радника, политинке странке, рад КПЈ, СКОЈ-а);*

*Окупација земље и припрема устанка; Формирање Посавског партизанског одреда; Непријатељске снаге у близини Посавског одреда; Борбена активност и израстање 1. и 2. посавске и 3. тамнавске нете; Прерастање нета у батаљоне; Неманке мере за угушење устанка; Распламсавање устанка у Посавини и Тамнави; Борбе 1. и 2., посавског, 3. тамнавског и 4. посавотамнавског батаљона; Сарадња одреда; Стварање органа власти у Посавини и Тамнави; Партијско-политинки рад у одреду и са народом; Саветовање политинких комесара у Ужицу; Санитет у Посавском одреду; Појава нетника у Посавини и Тамнави; Неманка офанзива потискује јединице Посавског одреда; Ратни пут 1. посавског батаљона ка Ужицу и Кадињани; Ратни пут 2. посавског (београдског) батаљона преко Рудника за Санџак; Борбе 3. тамнавског батаљона око Ваљева и у одбрани Ужица; Ратни пут 4. посавског батаљона око Ужица и натраг; Окуњ-вање и акције делова Посавског одреда у западној Србији и Формирање Посавско-тамнавског одреда и његово разбијање.*

У *наведеним поглављима приказан је друштвено-политички живот и класни односи уони рата, догађаји који се односе на 27. март 1941, априлски рат, припреме за устанак, формирање одреда и његове акције до пролећа 1942, превирање у широким народним масама, настанак и рад органа народне власти, мере окупатора и његова настојања да угуши устанак и други догађаји и процеси. На хронолошко-проблемски нанин дат је шири оквир у којем су обрађени настанак, развитак и дејства Посавског НОП одреда, који је у јесен 1941. имао око 3.000 бораца, од којих су већина били омладинци, међу којгша многи нису служши ни војску.*

*Књига Милосава Бојића је документовано и потресно казивање о Посавском НОП одреду и устанку у Посавини и Тамнави од лета 1941. па до одвајања дела одреда за улазак у 1. пролетерску бригаду и трагинног краја Посавотамнаваца крајем зиме 1942. године и сложеног и тешког стања на терену које је уследило после осеке устанка.*

*Као добар познавалац прилика на терену, линности које описује, поседовањем сопствених извора насталих његовим записима из времена устанка, коришћењем многих сведонења истакнутих руководилаца, изјаве учесника дога-*

*ћаја и народноослободиланких, окупаторских и квислиншких докумената, аутор је верно приказао догађаје, при нему је за сваку оцену или тврдњу давао више извора који су уместо њега у знатном делу текста објективно донаравали време, збивања и улогу линности и појединих категорија становништва у устанку 1941. године. Кроз цео текст испољен је ауторов позитиван однос према устанку и љубав према саборцима о којима говори како то у својој рецензији каже генерал Вељко Миладиновић, са симпатијама »за њихово дјело и поступак, као поноси се њиховим радом и подвизима. То је по мом мишљењу друга вриједност рада... « Такав однос аутор има према свим борцима било да се ради о команданту одреда Кони Поповићу или свом другу из вода и нете. Такав међусобни однос, уважавање, међусобна љубав и другарство које је красило борце овог одреда и свих јединица НОВ, јанало је јединство колектива, развијало њихов унутрашњи живот и односе, борбеност и хуманост, ниме је обогаћивана етика и морал припадника НОР-а. Кроз такав однос свесно је прихватана и остваривана девиза - сви за једнога, један за све.*

*Књига о Посавском НОП одреду представља прворазредно документарно публицистинко дело, које веома рељефно приказује како се остваривала ослободиланка и револуционарна стратегија и политика КПЈ на територији Посавине и Тамнаве, гдје је већ у устанку 1941. године захваљујући напорима нланова КПЈ и СКОЈ-а и осталих патриота остварено јединство народа у оквиру НОП одреда, органа нове револуционарне народне власти и друштвено-политинких организација. Том јединству, које је постојало и у тешким данима непријателзског и квислиншког терора током 1942. и 1943. године, млада генерација овог краја дала је знанајан допринос. Ослободиланко и револуционарно семе које је 1941. посеја.аа КПЈ, херојском борбом најбољих синова и кћери и масовном подршком већине народа, уз велике материјалне и људске жртве, уродило је плодом остварењем идеала слободе, братства и јединства, националног и социјалног ослобођења. Зато књига Милосава Бојића није само казивање о Посавском одреду, већ део историје НОР и социјалистинке револуције овог краја, Србије и Југославије.*

*Ар Петар КАЧАВЕНДА*

Ето, овде на домаку Београда, скупили су се оии који нису хтјели да погну главу, који нису хтјели да буду робови, него су себи ставили у задатак да се боре до последње капи крви за слободу своје отаџбине

Т И Т О

Савез удружења бораца народноослободилачког рата Социјалистичке Републике Србије
поводом Дана формирања Главног народноослободилачког одбора Србије
17. новембра
на књижевно-публицистичком конкурсу за досад необјављена дела на тему народноослободилачке борбе и револуције народа и народности Социјалистичке Републике Србије
додељује прву

# НАГРАДУ »ДРАГОЈЛО ДУДИЋ«

Милосаву Бојићу
за хронику
посавски партизански одред
као друштвено признање за стваралачки допринос неговању слободарских и револуционарних традиција народноослободилачке борбе и револуције народа и народности Социјалистичке Републике Србије о чему се издаје ова

# ПОВЕЉА

Београд, 17. XI 1986.

Председник
Управног одбора
Фонда »Драгојло Дудић«

Председник
Републичког одбора
СУБНОР-а Србије

# I ПОСАВИНА И ТАМНАВА УОЧИ РАТА

## СТАНОВНИШТВО И ЖИВОТ У СЕЛИМА

Посавина и Тамнава, подручје где је формиран Посавски народноослободилачки партизански одред и где је изводио већину својих акција, налазе се у северном делу Србије, јужно од реке Саве, у сливу река Колубаре и Тамнаве, југозападно од Београда, југоисточно од Шапца и северозападно од Ваљева. Терен је равничарски, проткан шумарцима и забранима, делимично испресецан благим косама, увалама и мањим рекама (Уб, Пештан, Кладница, Бељаница, Турија, Барајевска, Вукодраж) између расцепканих поседа. Брдашца овог краја не прелазе 200 метара надморске висине. На простору села Скеле, Грабовца, Кртинске и Уроваца налазило се више мочвара, неисушеног земљишта (Велика бара, Крајњача, Дубока бара, Мала бара).

Макадамски путеви су повезивали Београд, Степојевац, Лазаревац, Лајковац и Ваљево; Београд, Умку, Обреновац и Шабац; Обреновац, Уб и Ваљево; Липовичку шуму, Барајево и Аранђеловац; Умку и Мељак. Бројни сеоски путеви били су без камене подлоге. Железничком пругом уског колосека били су повезани Београд, Умка, Обреновац, Лајковац и Ваљево; Лајковац, Аранђеловац и Младеновац; Лајковац и Чачак; и Забрежје и Обреновац. Реком Савом одвијао се путнички и теретни саобраћај од Београда ка Шапцу и даље.

Срезови Посавски (Обреновац) и Тамнавски (Уб) припадали су Ваљевском округу и Дринској бановини, а Посавски (Умка) Београдском округу и Дунавској бано-

вини. Сремски комитет КПЈ Уб (до рата Повереништво) био је везан за Окружни комитет КПЈ Ваљево, док је Сремски комитет КПЈ Обреновац (до рата Повереништво) обухватао партијски и срез Умка, и био од 1940. године везан за Окружни комитет КПЈ Београд, а касније директно за Покрајински комитет КПЈ за Србију.

Срезови су били подељени на општине, које су у свом саставу имале једно или више села. Следеће табеле показују број кућа, домаћинства и становника у тим општинама и срезовима:[1]

| Срез Тамнавски Уб | 1931. | | | 1941. |
|---|---|---|---|---|
| | Број кућа | Број домаћинстава | Број становника | Број становника - процена |
| Општине: | | | | |
| 1. Бајевац | 243 | 219 | 1.447 | 1.708 |
| 2. Борак | 225 | 235 | 1.381 | 1.631 |
| 3. Докмир | 382 | 376 | 2.325 | 2.742 |
| 4. Јабучје | 618 | 559 | 3.229 | 3.810 |
| 5. Лајковац | 298 | 371 | 1.990 | 2.374 |
| 6. Мургаш | 227 | 225 | 1.442 | 1.702 |
| 7. Непричава | 231 | 230 | 1.554 | 1.832 |
| 8. Новаци | 383 | 364 | 2.443 | 2.883 |
| 9. Нови Бањани | 273 | 272 | 1.526 | 1.799 |
| 10. Паљуви | 369 | 369 | 2.249 | 2.653 |
| 11. Памбуковица | 294 | 290 | 2.008 | 2.367 |
| 12. Радљево | 838 | 703 | 4.124 | 4.866 |
| 13. Совљак | 282 | 282 | 1.622 | 1.918 |
| 14. Стари Бањани | 437 | 435 | 2.815 | 3.323 |
| 15. Таково | 388 | 378 | 2.298 | 2.711 |
| 16. Трлић | 181 | 191 | 1.239 | 1.461 |
| 17. Тулари | 213 | 213 | 1.487 | 1.754 |
| 18. Тврдојевац | 301 | 266 | 1.621 | 1.912 |
| 19. Уб | 274 | 307 | 1.286 | 1.518 |
| 20. Врело | 325 | 308 | 1.969 | 2.323 |
| УКУПНО: | 6.782 | 6.593 | 40.055 | 47.352 |

[1] Дефинитивни резултати пописа становништва од 31. марта 1931, Државна штампарија Београд, 1937, кн». I, стр. 40, 42. и 54. Подаци за 1941. годину су процењени од Статистичког завода СР Србије.

У састав ових општиа улазила су и села Баталаге, Брезовица, Бргуле, Црвена Јабука, Чучуге, Гуњевац, Гвозденовић, Каленић, Кожуар, Кршна Глава, Радуша, Рубребеза, Руклада, Скобаљ, Слатина, Степања, Стубленица, Шарбане, Трњаци, Вукона, Зукве и Звиздар.

На подручју тамнавског среза било је запослено 372 радника (15 жена), 271 чиновник и намештеник (26 жена), 568 надничара и слугу (153 жене) и 44 шегрта.

| Срез посавски Обреновац | 1931. | | | 1941. |
|---|---|---|---|---|
| | Број кућа | Број домаћинстава | Број становника | Број становника - процена |
| 1. Дрен | 233 | 233 | 1.562 | 1.843 |
| 2. Грабовац | 523 | 507 | 3.016 | 3.558 |
| 3. Јошева | 348 | 297 | 1.926 | 2.273 |
| 4. Кртинска | 277 | 275 | 1.754 | 2.078 |
| 5. Обреновац | 671 | 973 | 4.152 | 4.900 |
| 6. Орашац | 278 | 277 | 1.766 | 2.085 |
| 7. Пироман | 341 | 307 | 1.716 | 2.025 |
| 8. Скела | 331 | 333 | 1.856 | 2.189 |
| 9. Стублине | 544 | 542 | 3.074 | 3.627 |
| 10. Трстеница | 285 | 284 | 1.634 | 1.928 |
| 11. Уровци | 277 | 277 | 1.495 | 1.764 |
| 12. Ушће | 181 | 180 | 1.329 | 1.569 |
| 13. Забрежје | 287 | 321 | 1.571 | 1.854 |
| 14. Звечка | 387 | 374 | 2.157 | 2.546 |
| УКУПНО: | 4.963 | 5.180 | 29.008 | 34.239 |

У ове општине улазила су и села Бело Поље, Бргулице, Бровић, Лончаник, Љубинић, Милорци, Ратари, Велико Поље и Вукићевица.

У срезу Обреновац био је запослен 641 радник (71 жена), 228 чиновника и намештеника (42 жене), 734 надничара и слугу (163 жене) и 100 шегрта.

Ове општине обухватале су и села Бађевац, Гунцате, Јасенак, Мељак, Пећане, Пољане, Руцку, Соколово, Шиљаковац и Врбново.

| Срез посавски Умка | ~ ; к^ħ'" * | 1931. Број домаћинстава | Број становника | 1941. Број становника - продена |
|---|---|---|---|---|
| Општина: | | | | |
| 1. Арнајево | 169 | 168 | 1.007 | 1.095 |
| 2. Бађевац | 607 | 601 | 3.202 | 3.481 |
| 3. Барајево | 582 | 560 | 3.072 | 3.340 |
| 4. Барич | 295 | 250 | 1.379 | 1.501 |
| 5. БождареваЦ | 232 | 233 | 1.321 | 1.435 |
| 6. Дражевац | 402 | 336 | 1.948 | 2.118 |
| 7. Конатице | 445 | 437 | 2.347 | 2.551 |
| 8. Лесковац | 283 | 282 | 1.545 | 1.680 |
| 9. Мала Моштаница | 176 | 178 | 1.001 | 1.089 |
| 10. Мислођин | 333 | 335 | 1.871 | 2.036 |
| 11. Остружница | 305 | 311 | 1.926 | 2.092 |
| 12. Сремчица | 377 | 376 | 1.975 | 1.935 |
| 13. Степојевац | 527 | 520 | 2.651 | 2.880 |
| 14. Умка | 311 | 325 | 1.576 | 1.714 |
| 15. Велика Моштаница | 393 | 391 | 2.298 | 2.499 |
| 16. Велики Борак | 444 | 405 | 2.296 | 2.497 |
| 17. Вранић | 551 | 527 | 3.008 | 3.270 |
| УКУПНО: | 6.432 | 6.235 | 34.423 | 37.273 |

У срезу Умка било је запослено 189 радника (15 жена), 111 чиновника и намештеника (23 жене), 332 надничара и слугу (93 жене) и 26 шегрта.

На подручју Посавине и Тамнаве пре оружаног устанка 1941. године живело је око 148.000 становника, од чега је око 145.000 чинило пољопривредно становништво. Око 75 радно способног становништва овог краја бавило се земљорадњом, сточарством и повртарством. Гајили су пшеницу, кукуруз, поврће и воће. У околини варошица и Београда одгајали су квалитетне краве и разносили млеко по градским кућама и становима.

Уочи другог светског рата живот сеоског становништва био је све тежи. Деобе у породицама ситниле су поседе и стварале сеоску сиротињу, иако у Посавини и Тамнави није био велики број беземљаша. Насупрот

њима било јI богатих сеоских породица. Већину су, ипак, чинили средњи и сиромашни сељаци.

Презадуженост сељака била је једна од карактеристика социјалних прилика уопште у тадашњој Србији. Земљорадници су били задужени код Државне хипотекарне банке, а посебно код приватних банака, трговаца и сеоских зеленаша. Због тога је у Посавини и Тамнави тада било више стотина хектара под хипотеком.

Тежак положај земљорадника погоршавале су поплаве и друге временске невоље, којих је уочи рата било неколико пута. То је довело сељаке плодне Посавине и Тамнаве до оскудевања у исхрани. Владајући режим није имао разумевање за такво тешко стање по селима, па је слао своје порезнике са наоружаним жандарима да од сељака купе порез. Због пореза многима су вршили попис и одузимали стоку.

О тешком стању у Посавини говори и летак Сремског поверенства КПЈ издат у Обреновцу почетком јануара 1941. године. У њему се уз остало, каже:

»Сељаци некада плодне Посавине дочекали су данас да гладују са својим породицама. После неколико поплава које су наилазиле ове године, читава села Посавине су уништена; Барич, Дражевац, Забрежје, Бело Поље ове године скоро ни засејане нису, а уколико је нешто и засејано, није могло подмирити потребе до Божића. Остала села околине Обреновца, ако нису страдала од поплава, страдала су од града. Када се свему овоме дода иначе слаба година, онда је јасно колика је беда сељаштва по селима. И док сељаци Посавине трпе гладни, или се једва прехрањују продајући и последњу кравицу, овцу или свињче, дотле данашња влада... шаље порезнике са наоружаним жандарима да купе порез од сељака. Ове наоружане банде силом одузимају и носе својим господарима све што нађу у осиротелим сељачким кућама. У селу Конатице - Умка, на њиви једне удовице, порезници и жандари испрегли су из јарма вола, иако је во био својина комшије, кога је сирота удовица замолила да јој узоре њиву«.[2]

[2] *Напредна штампа* у *Србији 1871-1949*, Београд, стр. 35.

Многи сиромашни сел>аци у Посавини и Тамнави били су приморани да раде као сезонски радници, док су други служили код имућнијих пољопривредника без ограниченог радног времена и социјалног осигурања.

У Посавини и Тамнави приноси по хектару пшенице износили су од 10,86 до 15,23 мц, а кукуруза од 12,66 до 21,47 мц. Цене по килограму неких производа 1939. године биле су: црни хлеб 3, а бели хлеб 3,54, кромпир 1,75, пасуљ 5,48, суве шљиве 8,79, пиринач 9,50, говеђе месо 12,92, свињско месо 14,83, овчје месо 11,25, литар млека 2,88, сир 11,58, јаја 1 комад 0,88 динара.[3]

Писменост становништва, нарочито сеоског, била је веома ниска. Проценат описмењених мушкараца изнад 11 година износио је у срезу Обреновац 70,2%, у срезу Уб 68,3%, а у срезу Умка 71,4%, док је писменост женског дела становништва била мања - срез Обреновац 21,4%, срез Уб 16,4%, и срез Умка 13%.[4]

Разлози оваквог стања су били: недовољан број основних школа, њихова удаљеност од сеоских кућа, схватање старијих генерација о значају школовања, нарочито женске деце, верски обзири и други.

Здравствено стање у селима Посавине и Тамнаве било је тешко. Умирало се од разних болести, а највише од туберкулозе.[5]

Становништво у овим срезовима углавном је било православне вере, али је било и других вероисповести (у срезу Обреновац, живело је 405 лица римокатоличке вере, 14 протестантске, 21 остале хришћанске, 20 муслиманске и 22 без вере, у срезу Уб 248 лица римокатоличке вере, 28 протестантске , 16 остале хришћанске, 18 муслиманске и 2 без вере и у срезу Умка 198 лица римокатоличке вере, 5 про1гестантске, 2 остале хришћанске, 31 муслиманске и 7 без вере).[6]

[3] *Статистички годишњак 1940,* стр. 292-294.

[4] *Дефинитивни резултати пописа становништва од 31. марта 1931,* Београд, књ. III, стр. 30, 32 и 42.

[5] Ево како то изгл.еда по срезовима: у Посавском (Обреновац) умрло је у периоду 1936 - 1940. године укупно 1.868 лица, а од ТБЦ 247 или 13,20%; у Тамнавском (Уб) 2.501 лице, а 347 од ТБЦ или 14,95% и у Посавском (Умка) 1.858 лица, а од ТБЦ 326 или 17,55%. *Статистичкп годишњак 1940, Аржавна штампарија, Београд, стр. 390 и 391).*

[6] *Дефинитивни резултати пописа становништва од 31. марта 1931,* Државна штампарија, Београд, књ. II.

Већина младих људи остајала је на селу јер је било тешко, из материјалних разлога, уписати се после четвороразредне основне школе у гимназију или неку средњу школу. Разонода се сводила на вашаре и игранке у дане верских празника, прела и посела, свадбе и славе. Утицајем чланова КПЈ и СКОЈ-а, као и других напредних људи у појединим селима су стваране организације задружне омладине, спортска друштва, драмске и фолклорне секције. Ове организације омладина је радо прихватала. Почела је и да се интересује за унапређење пољопривреде, пчеларства и свога живота.

Из свих ових села било је свега тридесетак студената, уписаних на Београдски универзитет, и нешто више ученика средњих школа. Већи број њих био је примљен у КПЈ или СКОЈ, а неки су били активисти напредног омладинског покрета. Сви су уживали углед и поверење у својим селима.

Добар део мушког становништва у селима припадао је разним политичким партијама, посебно партији Удружене опозиције. У свим селима око Обреновца и Уба, па и шире, готово до другог светског рата памтио се и причао сукоб сељака и полиције, који се десио на Убској пијаци 1. јула 1932. године.

Тога дана Земљорадничка странка била је заказала збор народа Тамнаве и Посавине, који је сресни начелник Уба забранио. До сукоба је дошло око 9,00 часова. На пијацу је дошао Војислав Лазић из Стублина, народни посланик, у друштву др Радоја Мијушковића, лекара из Уба, Радована Мијушковића, адвоката из Уба, Чедомира Новаковића из Брезовице, Алексе Матића из Совљака и других организатора и присталица странке. Полиција и жандари су почели да растерују људе, да би онемогућили Лазића да говори. Настала је туча народа и жандара. Лзуди су узвикивали пароле: »Смањите нам порез«, »Ми смо гладни«, »Доле крвава влада«, »Доле полиција«, итд. Полиција и жандари су пуцали у масу, а ови су узвраћали каменицама, мотикама, палицама. Том приликом погинулу су Чедомир Новаковић из Брезовице, Миломир Николић из Шарбана, Милан Јовић из Чучуга умро је од повреда, а рањени су Кристивоје Глишић,

Љуба Марковић и Михаило Максимовић из Такова, Лала Циганин из Црвене Јабуке, Радомир Јаковљевић из Совљака, Иван Вујић из Бргула, Тихомир Поповић из Кршне Главе, Љубомир Јаковљевић из Мургаша, Вукосав Павловић из Уба, Милан Давидовић из Трлића и Миодраг Ранковић из Стублина. Повређени су полицијски писар и шест жандара.[7]

## СТАЊЕ РАДНИЧКОГ ПОКРЕТА

Већих индустријских предузећа на овом подручју није било. На десној обали Саве, у Забрежју код Обреновца, радила је Симовића стругара, у којој је 1941. године било запослено 500 радника и мала Фабрика шпиритуса Саве Мићића. На обали Саве постојала је речна лука, која је запошљав^ла 55 радника обалске струке за истовар робе са бродова и утовар у железничке вагоие. У Обреновцу је радила стругара »Сувобор«, у селу Баричу, код Обреновца, војна хемијска фабрика »Вистад«, а у Умци фабрика трикотаже »Посавина«, у којој је било и радника из Београда, и Фабрика картона. У Лајковцу је постојала железничка радионица, а у Радљеву и Звиздару (срез Тамнавски) отворени су мањи рудници угља. Већи млинови налазили су се у Убу, Обреновцу, Умци, Бањанима, Степојевцу, Барајеву, а мањи у другим селима. У неколико радионица цигле и црепа углавном су радили сезонски радници. У среским местима и већим селима било је трговачких радњи и занатских радионица, углавном ковача, колара, поткивача, бравара, механичара, сајџија, кројача, абација, ћурчија, фризера, сарача, бојаџија, пекара и других.

Према попису од 1931. године у овим срезовима било је 1.202 радника, 1.634 надничара и слугу, 170 шегрта и 610 чиновника и намештеника. Укупно у занимањима ван

[7] Истрага о овом догађају трајала је неколико дана. Саслушано је преко сто сељака, а затворени су и осуђени на по 30 дана и 5.000 динара новчане казне: Радоје, Радован и Никола Мијушковић, Алекса Мартић, Драгутин Којић, Душан Крстоношић, Владимир Поповић, Урош Савић, Милорад Ранковић, Радисав Вучетић, Војислав Лазић, Димитрије Јовић и Милан Бирманац.

пољопривреде било је 3.483 становиика. Овај број је био знатно већи 1941. године.

Економски положај радника је био тежак. Радни дан је најчешће трајао 12, 13 и више часова, уз минималне наднице од 12-13 динара. Радило се у тешким условима, у хладним и влажним халама, радионицама или напољу, по киши и снегу. И станови су им били мали, влажни.

У борби за побољшање економског положаја радници Посавине и Тамнаве од 1935. године почињу у већем броју да се организују у своје струковне организације, тако да су већ 1936. постојале подружнице кожарских, дрводељских, кројачких, обалских, трговачких и фризерских радника и приватних намештеника. Ове организације су припадале Уједињеном радничком синдикалном савезу - УРСС.[8] Оне су повеле борбу за повећање плата и смањење радног времена, боље услове рада и становања. Борба је вођена кроз штрајкове и тарифне покрете. Штрајкови су отпочели 1936. године и непрестано се увећавали. Те године штрајковали су абаџијски радници на Убу (од 5. јуна до 4. августа) и успели да постигну споразум са послодавцима и потпишу уговор о осмочасовном раду и повећању надница. Ипак, крајем децембра, послодавци су отпустили са посла оне раднике који су се највише истицали у штрајку, а јануара 1937. године отказали су тарифу и колективни уговор. Овим отказом су хтели да смање плаћање посла и расформирају организацију абаџијских радника на Убу.[9] Следећег месеца абаџијски радници поново су ступили у штрајк, који је успешно завршен.[10] Повећане су зараде за 10% и скраћено рад-

[8] УРСС - Уједињени раднички синдикални савез. Од 1925. године под утицајем Социјалистичке партије, а касније су комунисти и скојевци потисли социјалдемократе из овог синдикалног савеза и активирали га у штрајковима, тарифним акцијама и у другим животним интересима радника.

[9] *Радничке новине,* Београд, бр. 7 од 12. 02. 1937. год.

[10] »Абаџијски послодавци су у овом штрајку показали да су тврдоглави и њихова је кривица што се дал.е продужава штрајк и сада у данима наступеле сезоне абаџијског посла. Абаџијски радници у овој борби уверили су се да код њихових послодаваца нема никакве увиђавности и да само снага радничке организације може притегнути послодавце да абаџијским радницима повећају наднице и скрате радно време, а то је данас за радника у радионици најбитније«. (*Радничке новине,* Београд, бр. 13, од 26. 03. 1937. год.).

но време на 8 часова. Касније су на Убу штрајковали опанчари, сарачи, поткивачи, бербери и трговачки помоћници.

Од 19. августа до 5. септембра 1936. године у Обреновцу су штрајковали и абацијски радници. Штрајк је завршен успешно али су послодавци ускоро отказали уговор. Штрајк је поново покренут и трајао је нешто дуже. Послодавци су покушали да пронађу штрајкбрехере, али организовани радници су их пресретали и враћали са посла. Својом слогом и упорношћу натерали су послодавце да потпишу нови уговор, који је био још повољнији за раднике.

Јула месеца 1937. године, после неуспелих преговора, у штрајк су ступили радници стругаре »Сувобор« у Обреновцу. Скоро месец дана стругара није радила, а раднике су подржали и намештеници из предузећа. Под притиском радника, послодавци су били приморани да повећају сатницу са 2,50 на 4,50 динара.[11] У овом штрајку се, поред осталих, истакао Смајо Карић, симпатизер КПЈ.

У Фабрици трикотаже »Шумадија« у Умци (касније »Посавина«) подружница синдиката УРСС покренула је марта 1937. године раднике да траже веће наднице и краће радно време. Послодавци су одбили те захтеве, па је за 29. март заказан састанак представника синдикалне организације »Шумадије« и Савеза синдиката Шивачко-одећних радника са власницима фабрике. Састанак је одржан у среском начелству на Умци, али се завршио неуспехом. Огорчени, радници су сутрадан ступили у штрајк. Власници фабрике су покушали да доведу нову радну снагу из оближњих села и да уз помоћ штрајкбрехера наставе рад у Фабрици.[12] Организовани радници то нису дозволили, након чега је настала туча између штрајкбрехера и радника. Пред зградом Среског начелства повређен је један штрајкбрехер, који је од тих повреда и умро, а жандари су 13 радника ухапсили и предали Окружном суду у Београду, који је једног осудио наводно због

[11] *Радничке новине,* Београд, 16. и 23. 07. 1937. год.
[12] Драгосдав Димитријевић Бели, *Београдска Посавина у НОП 1942,* Годишњак града Београда, књ. 1X-X, 1962, стр. 587, 589.

убиства, а остале ослободио оптужнице.[13] Штрајк је делимично успео. Потписан је колективни уговор и сатнице су повећане од 0,80, 1 и 1,20 на 2-3,5 динара.

О стању радника у Обреновцу њиховом организовању и успесима писале су, јануара 1938. године, »Радничке новине«, орган Социјалистичке странке у Београду:

»... И ако по броју становника мали и скоро безначајни, Обреновац са својим великим индустријским предузећима, за раднички покрет представља једно значајно место. Радништво за индустрију не регрутује се само из вароши него можда већим делом из околних места, од сељака који због малих цена својих производа не могу да опстану већ свој спас траже у индустрији. Она не пита за квалификације, она не пита одакле ко долази. Све их прима под свој жрвањ. Раднике замрлих занатских струка, опанчаре, бербере, абаџије, коваче.

Ишло је то тако доста времена. Али, гле чуда. Но, није то чудо! Воља и енергија неколицине. Она је указала на прави пут. И настаје покрет међу радницима у Обреновцу. Почињу се окупљати, повезивати. Стављена је тачка која је означавала крај њиховом дотадашњем стању. За кратко време окупљени су у организације радници свих струка. Поведена је борба, закључени први колек-

[13] Пред Судом је одбрана оптуженнх, поред осталог, изнела: »Није потребно г. судије залазити у радничке просторије из простог разлога што их немају. Треба само једнога јутра или вечери стати на један угао варошице Умке када дефилује Албалина војска (браћа Албала су били власници Фабрике - прим. аутора) било да иде на посао или се са посла враћа, па ће се добити потпуна слика о њеној исхрани. Боси, голи, поцепани, или никако одевени дефилују ти радници, журе својој кући јер многи од куће до Фабрике имају да пређу по 15 - 20 км и то са комадом проје у торби. Тај комад проје који носе у рукама, јесте његова цела исхрана за такав мучни рад и после толико пешачења. Зато чим би неко провео у Фабрици 5 - 6 месеци и показао знаке слабости бивао би отпуштен. Господо судије, треба да знате и ово: није радницима ове Фабрике било лако ступити у штрајк. Нису то варошки радници. Не разумеју се они много у начин борбе за своја права. Међутим, незадовол>ство и ниске наднице су њих зближили. Они су их натерали да траже побол>шање свог стања. Још из основне школе они знају ону причу о седам прутова. Неки су чули и разговарали и са варошким радницима. Пошло се од уверења да је потребна професионална организација«. (Историјски архив Србије, Дунавска бановина, записник Окружног суда Београд, април 1937).

тивни уговори који се после, као ланац, нижу Један за другим«.[14]

До 15. марта 1938. године сарачки радници у Обреновцу водили су преговоре са послодавцима о потписивању колективног уговора. Пошто преговори нису успешно завршени, ступили су у штрајк. Обреновачки кројачки радници повели су, у априлу, и тарифни покрет, захтевајући од послодаваца потписивање колективног уговора. Током лета у тарифни покрет ступили су и абаџијски радници, са захтевом да им послодавци повећају наднице и скрате радно време. Успешан штрајк извели су берберски радници 5. октобра.

Борбено расположење обреновачког радништва расло је и 1939. године. Подстакнути успешним борбама из претходних година, а под руководством чланова КПЈ, штрајковали су и абаџијски радници од маја до августа, али без успеха, јер је штрајк одржан ван сезоне, па послодавци нису били много погођени. По извештајима среског начелника од 1. новембра, 50 радника ове струке штрајковало је и у септембру и октобру, али нема података како је и кад штрајк био завршен. »Радничке новине«, међутим, бележе да су штрајковала 52 абаџијска радника, више од два месеца. Радници су у овом дугом и исцрпљујућем штрајку успели да приморају послодавце да потпишу колективни уговор и испуне захтеве радника.

Делимичним успехом завршен је и штрајк 400 обреновачких цигларско-црепарских радника. Штрајк је организовала партијска ћелија преко Миливоја Мила Манића. Радници седам циглана тражили су регулисање радног времена, повећање наднице, која је износила 21 динар (а деца радници - шегрти радили су само за стан и храну), плаћање прековременог рада и друге услове. »... Штрајк је имао и обележје солидарности са штрајком цигларско-црепарских радника у Београду. Трајао је 2 дана, од 23. до 25. јула, када је полиција, на захтев послодаваца, ухапсила неколико радника, од чега су се многи уплашили и вратили на посао, а њих тридесетседморица узели дотадашњу зараду и напустили посао«.[15]

[14] *Радничке новине,* бр. 5, од 28. 01. 1938.
[15] *Политика,* бр. 11187, 25. 07. 1939.



. Ф.

•Р*

У руднику угља »Радљево«, код Уба, 29. августа 1940. године организован је штрајк рудара. Рудари су тражили исплату заосталих зарада, побољшање услова рада и повећање надница. Штрајкаче су помагали синдикално организовани радници Уба и Среског повереништва КПЈ, као и сељаци околних села. Андрија Мазињанин је често одлазио у Радљево док тамошње рударе није организовао у синдикате УРСС-а, и упутио у тражење својих права и штрајк. »Раднички тједник« из Загреба писао је октобра 1940. године:

»Ових дана завршен је са успехом покрет рудара у руднику »Путник« Радљево, противном вести Београдске »Политике«, а да је рудник затворен па више не ради. Радници су основали секцију рударских радника у склопу подружнице СИРР на Убу«.[16]

У то време најтежи је био положај шегрта (ученика) у занатству и трговини. То су били дечаци и девојчице од 11-16 година, иако су по закону морали имати најмање 14 година. Поред учења своје струке морали су радити послодавцу и сав кућни посао. Занатску или трговачку школу похађали су два пута недељно, а често недељом пре подне. Посебно је била експлоатисана женска радна снага.[17]

Раднички покрет у овим срезовима имао је своје плиме и осеке. Овде нису регистровани сви штрајкови који

[16] *Раднички тједник,* Загреб, од 11. 10. 1940, стр. 4.

[17] Ево шта је о томе записано:
»Поред осталих радника и радница на Убу има и кројачких радница и ученица које живе под сасвим тешким условима. Ученице обично уче занат три године. Но, оне поред заната раде код послодавки како у првој тако и у трећој години све домаће послове, гаје децу, бришу прозоре итд.
Послодавка има обично четири-пет неплаћених ученица. Њихово радно време је неограничено. Дванаест, четрнаест па чак кад када и 18 сати. Оне проводе три године на занату и кад га заврше послодавка (која заради на дан 180 - 200 динара) понуди да остану код ње као помоћнице са платом од 100 - 200 динара месечно (без стана и хране). Поред овако мизерне плате многе раднице по завршеном занату почињу да раде самостално да би на тај начин могле опстати. Нажалост има и таквих које раде по тим мизерним ценама.
Ни једна од кројачких радница није организована, јер њихови родитељи не дозвољавају да им деца иду у организацију. Поред тога што ученице нису плаћене и што уче занат три године, оне саме за себе плаћају уред, јер мајсторица каже: »Ја немам рачуна да плаћам за њих«. *(Раднички тједник,* Загреб, бр. 26 од 26. 11. 1940).

су завршени са успехом или без резултата. Све је зависило од људи и њихове умешности, истрајности, храбрости. У Убу и Обреновцу постојала су и месна међуструковна синдикална већа и људи који су у њима радили. Организовању убских занатских радника највише су допринели Чеда Тодоровић, Славко Бихондић, Риста Михаиловић, Андрија Мазињанин, Иван Миловановић и други комунисти. УРС-овим синдикалним организацијама у Обреновцу руководио је, као председник Месног међуструковног већа, Живан Лончаревић, опанчарски радник, члан Партије. Среско поверенство посветило је велику пажњу раду синдикалних подружница. За то су били задужени комунисти, међу којима Драги Живковић, Милорад Јовановић-Свилени (председник после Живана Лончаревића), Смајо Карић, Милан Димитријевић, члан СКОЈ-а, Милосав Бојић, Света Радовановић, Драга Вуковић и др. а у Забрежју Милан Марковић и Иван Богдановић.[18]

Предвођени комунистима, радници су ометали или растурали зборове социјал-демократа и представника Главног радничког савеза: Живка Топаловића, Милорада Белића и Богдана Крекића када су долазили у Умку, 06-реновац и Уб.

Комунисти Тамнаве и Посавине су, заједно са радницима и омладином, сваке године, по традицији, обележавали 1. мај празник рада и међународне солидарности радничке класе. Многи тога дана нису радили, али и када им је строго наређено да морају радити раније су излазили са посла, и са црвеним цветом у реверу сусретали се у шетњи, излету или заједничком ручку или вечери.

Први мај 1939. године прослављен је у Убу у просторијама синдиката, у кафани Милована Чолића. Многи радници су оставили посао, обукли новија одела, привезали црвене машне, прикачили црвене цветове у ревере и у заказано време испунили кафану. Окупљенима се топлим речима обратио Андрија Мазињанин и говорио о борби коју воде урсови синдикати за економска и социјална права радника. Настављено је са радничким песма-

[18] Зоран Јоксимовић, *Револуционарни раднички покрет у ви^евском крају 1919-1931, Ваљево, 1981, стр. 276.*

ма, рецитацијама и играиком. Присутан је био и представник полиције, али весеље није ометао. Организован је заједнички ручак и настављена игранка. Пред кафаном су се радници сликали са стиснутим песницама, а Станимир Стефановић дигао је песницу и литар вина увис у тренутку када је сресни начелник пролазио улицом поред њих. Због тога су сутрадан синдикални представници били позвани на одговорност. Питали су их и о црвеним машнама.[19]

О прослави 1. маја 1940. године у Обреновцу хроничар је забележио:

»У Обреновцу 1. маја 1940. године нису радиле занагске радионице и мале трговине. На посао нису изашли кожарско-прерађивачки радници, ковачи, молери и трговачки помоћници. Пре 1. маја начелство Среза Посавског је забранило окупљање радника и организовање поворки, па су 20 опанчарских радника приредили заједнички ручак у кафани »Мали Париз« Илије Чалића«.[20]

Већи број индустријских и занатских радника припадао је синдикалним организацијама УРСС-а, који су забрањени одлуком владе крајем децембра 1940. године.[21] У Обреновцу и Убу постојала су, до забране, месна међуструковна синдикална већа, која су координирала рад синдикалних подружница и у којима је било више чланова КПЈ и СКОЈ-а. Забрана синдиката је изазвала огорчење и забринутост у редовима организованих радника. Многи су оштро протествовали када је полиција упала у просторије синдиката и запленила сав материјал и инвентар.

[19] Међуопштински историјски архив у Ваљеву, необјављена Хроника Уба, стр. 70, 71.

[20] Надежда Јовановић, *Синдиклгни покрет Србије 1935-1941,* Београд, 1984, стр. 269.

[21] У прогласу ЦК КПЈ радницима и намештеницима, поводом забране Урсових синдиката, између осталог, се каже:
»Противнародни режим Цветковић-Мачек хтео је забраном класног синдикалног покрета да обезглави вашу борбу, али је при томе заборавио да постоји Комунистичка партија Југославије, која се не да забранити и која ће водити вашу борбу и која ће свим својим снагама помагати даље свакодневне борбе. Зато вас Комунистичка партија Југославије позива да збијете своје редове у један чврст борбени фронт - јер само јединствена и сложна радничка класа, као и читав радни народ и национално угњетени народи, под вођством Комунистичке партије Југославије, могу извојевати своја права и бољу будућност«. (Архив ЦК СКЈ, 211 /II, 3-3, 1941).

Мањи део радника из ових срезова припадао је десничарској организацији синдиката, ЈУГОРАС.[22] Неки од њих су се припремали за ситне послодавце, а неки су добијали извесне бенефиције код власника већих фирми,

Ширењу другарства, солидарности, класне свести и образовања радника на овом подручју допринеле су и културно-уметничке групе »Абрашевић« у Обреновцу и Убу, које су обновиле свој рад 1938. године као секција београдског УРУГ »Абрашевић« у оквиру Урсових синдиката. Преко својих хорских, рецитаторских и драмских секција окупљале су раднике, претежно радничку омладину. Скоро сваки члан ових културно-уметничких друштава упознао је кратку биографију младог пролетерског песника Косте Абрашевића и сви су његову песму »Црвена« научили напамет:

»Црвена је крвца што кипи у нама;
-4 Црвена је муња што облак пролама;
Црвено је небо кад се зором смије;
Црвен нам је барјак што се гордо вије;
Црвена је мржња у нашим грудима;
Па и гнев је црвен што нас обузима;
О, тирани, чујте - не треба вама крити -
И освета наша црвена ће бити!« (1894).

Главну улогу у друштвима су имали комунисти и скојевци. Настојали су да организују што квалитетније приредбе и да у мањим групама обиђу и поједина села. На програму су биле претежно револуционарне песме, а скечеви и позоришни комади су казивали о животу радника и сељака и духовито исмејавали постојећи режим у земљи. Рецитације и пригодни говори подстицали су и позивали на борбу против претеће фашистичке опаснос-

[22] Југословенски раднички савет, основан је за време владе Милана Стојадиновића, као противтежа Урсу. Био је под руководством и утицајем ЈРЗ. Све до доласка на чело владе, председник Југораса био је Драгиша Цветковић. Југорас је био изразито прорежимска и аитикомунистичка организација.

ти, против експлоатације, и за боље услове рада и живота, за веће политичке слободе.[23]

У убском »Абрашевићу« били су веоа активни Чеда Тодоровић, Светислав Пандуровић, Милан Марчетић, Благоје Јовановић, Милена Ситарица, Софија Мушицки, Милића Ребавка, Иван Миловановић, Гојко Дорођски, Драган Раковић, Жикица Стефановић, Богољуб Танасијевић, Бранко Милошевић, Милица Бихондић, Драгица Милићевић, Боса Мушицки, Милосав Павловић, Букан Лазић и други. 0 организовању приредби највише се бринуо Благоје Јовановић, адвокатски приправник.

»Радничке новине« су 28. јануара 1938. године, пишући о развоју радничког покрета у Обреновцу, забележиле и да је основан »Абрашевић« »који постаје културни центар не само радника, већ и грађана«.

Хорска и драмска секција биле су смештене у Соколском дому. Према сећању учесника у »Абрашевић« су ступили и Миливоје Миле Манић, Живорад Јанковић, Милан Влајин, професор музике, Јанко Бурић, Драган Тодоровић Драганче, Л>уба Бабић, Милан Бурић, Мића Игњић и др. а приредбе су даване у кафанама »Српски дом« и »Берза«. Кафеџије су радо уступале своје локале за приредбе »Абрашевића«, јер су од тога имале и материјалну корист. Програме је цензурисала полиција, али није забрањивала њихово извођење. Секција »Абрашевић« је учествовала и у прославама 1. маја у Обреновачком забрану и Белом Пољу.[24] »Радничке новине« су забележиле одржавање две забаве: прве 23. јануара 1938. и друге 10. априла 1939. године. »Абрашевић« је гостовао

[23] На репертоару обреновачког »Абрашевића« биле су и песме Јована Јовановића Змаја »Слобода« и »Сироче«, а од позоришних комада »Невен« Милорада Белића, »Слуга Јернеј и његово право« Ивана Цанкара, »Дама« и »Један сат собарица«. На програмима убског »Абрашевића« биле су патриотске песме Буре Јакшића, Његоша, затим комади »На прелому«, »Мати«, Чапека, рецитација »Воз«, »Ми млади«, »Сину војнику« и хорска рецитација »Широм света«. Загребачки »Раднички тједник« од 24. јануара 1941. године пише: »О православним божићним празницима приређена је у просторијама РСК 'Јединство' у Убу велика забава са разним спортским шалама и са програмом (концертом), Позоришни комад На прелому', рецитације 'Воз', 'На скелама', 'Рудар' и на крају квартет 'Врабац' (хумор) - певали су другови«. (*Обреновац и околина и Тамнава у НОБ).*

[24] Др Жарко Јовановић, *Црвене позорнице »Абрашевића«,* Београд, 1980. (рукопис) стр. 563, 564.

у Аранђеловцу, Ваљеву, Шапцу, Убу и Лазаревцу, а у госте су долазиле и секције »Абрашевића« из Аранђеловца, Уба и Лазаревца. Поред већ поменутих другова у овом културно-уметничком друштву били су ангажовани и Влада Лаушевић, студент, члан КПЈ, Косара Карић, домаћица и велики број радника свих струка.

Својим програмима и активностима групе »Абрашевић« много су допринеле политичком васпитању и идејном уздизању радника овог краја.

Плодотворна делатност радника, чланова КПЈ и скојеваца одвијала се и у спортским друштвима.

У Убу је 1938. године обновљен раднички спортски клуб »Јединство«.[25] Председник клуба је био др Радоје Мијушковић, лекар, а потпредседник његов брат од стрица Радован, адвокат обојица симпатизери КПЈ. У клубу се ангажовао и Андрија Мазињанин, каснији секретар Среског повереништва КПЈ, а утицај су имали и чланови КПЈ Драган Ранковић, Славко Бихондић и други. Утакмице су повезивале чланове клуба и сеоску омладину. У појединим селима »Јединство« је стварало активе, као на пример у Бањанима, Брезовици и Совљаку. Клуб је гостовао у Лазаревцу, Мионици, Ваљеву, Обреновцу и другим местима, а организовао је и гостовање радничких клубова ових места у Убу.

Једна од највећих манифестације била је 1. маја 1940. године. »Јединство« је играло на Убу партијску утакмицу са »Радничким« из Београда. Са играчима је дошло око 200 Београђана. На Уб су стигли и млади из околних села. Пре подне је организован заједнички излет у оближњој шуми, где је неколико члнова КПЈ говорило о потреби стварања широког народног фронта за борбу против фашизма у свету и земљи. Изведен је и забавни програм сатиричног садржаја, а пред утакмицу, сви заједно, играчи, Београђани, сељаци и део грађана Уба прошли су кроз варош до игралишта узвикујући пароле: »Бранићемо земљу«, »Хоћемо савез са Совјетским Савезом«, »Хоћемо правду«.[26]

[25] Још 1926. у Убу је основан спортски клуб »Раднички«, који је касније, због забране полиције, мењао име у »Слобода«, па »Јединство«.

[26] »На уранку који су организовали здружени и збратимљени београдски и убски спортисти код Ерчића чесме дошло је до спонтане и снажне манифестације радничког јединства и солидарности. Славље

У Обреновцу је постојао спортски клуб »Раднички«, у коме су комунисти имали знатног утицаја. Председник клуба био је Миливоје Миле Манић Албанта, а истакнути чланови Милорад Јовановић Свилени, Жива Лончаревић, Драги Живковић и Жикица Стефановић. Крајем 1930. године полиција је забранила активност тог клуба. Почетком 1940. »Југорас« и власник стругаре из Забрежја, Аца Симовић, основали су у Обреновцу нови спортски клуб под именом »Радник« да би окупили раднике око себе.

Комунисти и други напредни људи Обреновца су то осетили и на састанку Миливоја Мила Манића Албанте, Милорада Јовановића Свиленог, Драгог Живковића, Богосава Пенчића и Станислава Адамовића у кафани »Мали Париз«,[27] основали су иницијативни одбор, који је имао за циљ да продужи активност бившег »Радничког« у новим условима и под новим именом.

Убрзо је сазвана оснивачка скупштина и у присуству полицијског писара основано спортско друштво »Занатлија«. За председника је изабран Чедомир Ранђић, опанчар, симпатизер КПЈ, а за чланове Душан Драјић, апотекар и Живота Станојевић, шустер. У Клубу је било и чланова КПЈ и СКОЈ-а.

Клуб је развијао широку делатност и окупљао велики број чланова и симпатизера. Радио је све до уласка окупатора у земљу. Када је Богосав Пенчић, члан КПЈ, дошао у Посавски партизански одред августа 1941. годи-

поводом међународног празнпка рада пренедо се касније на улицу и разбуктало у ватрене манифестације против ненародног режима. Обучени у црвене дресове, играчи оба клуба продефиловали су кроз град на путу ка периферији где се, на старом вашаришту, налазило игралиште »Јединства«. Београђани су дошли камионима: Било их је око 200 излетника. Ту је одиграна, у присуству великог броја гледалаца (за оне прилике), фудбалска утакмица, значајна по свом куриозитету који је одржавао радничку солидарност. Гости су на овој утакмици водили са 4:0 да би домаћи на крају изједначили на 4:4«. *(Укорак с Партијом,* спортско друштво »Раднички Београд«, 1980, стр. 141).

[27] Кафана се налазила у кући до седишта Месног међуструковног синдикалног већа Урса. Ту су се окупљали поједини комунисти и други грађани. Власник је волео и познавао те људе као добронамерне и поштене. Преносио им је везу, али никада није обавештавао полицију. То је био Илија Чалић, који је 1910. године као опанчарски радник из Обреновца учествовао на конгресу Српске социјал-демократске странке у Београду. *(»Радничке новине«,* 27. 05. 1910).

не, донео је, као дотадашњи благајник клуба, у одред сву опрему и преостала средства.

Радници Умке имали су своје спортско друштво »Радник«, а синдикална подружница Текстилне фабрике »Посавина« своју секцију за културно-уметнички рад. Они су организовали спортска такмичења и забавне приредбе. На томе су се највише ангажовали књиговезачки радници Митица »Буби« и Јован и Љубинка Дикић.[28]

Партија је на Убу, у Умци и Обреновцу организовала и предавања из разних области живота, као и о најважнијим догађајима у свету и земљи. Та предавања су била повремена и према сећању савременика имала су форму народног универзитета.[29]

Комунисти су настојали да у селима оснивају читаонице и књижнице. У селу Забрежју, где је у то време била најбројнија партијска ћелија, успели су, почетком 1939. године, да упишу један број својих чланова у друштво »Чувајте ми Југославију«, које је основано после смрти краља Александра Карађорђевића. Они су организовали ванредну скупштину, променили назив друштва у »Народна читаоница« и преузели управу. За председника је изабран Жика Крсмановић, за потпредседника Иван Богдановић, радник (секретар партијске ћелије), а за секретара Драган Марковић, студент, секретар среског повереништва СКОЈ-а.

Носиоци организованијег и револуционарног рада у синдикату, спортским и културно-уметничким друштвима били су чланови КПЈ и СКОЈ-а. Кроз те акције стицали су искуства, ширили своје редове и придобијали симпатизере. Одређену помоћ добијали су од окружних комитета КПЈ у Ваљеву и Београду, као и од Покрајинског комитета КПЈ за Србију, чији су их делегати Светозар Вукмановић Темпо, Петар Стамболић и Вукица Митровић обилазили и нарочито им скренули пажњу на рад

[28] Јован Панчић, *Хроника Обреновца* (рукопис), стр. 17, ЈРПС бб.

[29] Тако на пример, »у Бањане код Уба, додазе из Београда и држе предавања: Веселин Маслеша, Лебедев, др Бајa, Петар Васиљев, инж Прохаска, Карло Шнајдер и други. Др Милош Пантић из Ваљева, често посећује лекаре ове здравствене задруге, разговара са сељацима и утиче на прихватање напредних идеја« (Павле Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 58).

у селима и стварање партијских ћелија и пунктова у њима.

У овим крајевима расла је борба против фашистичких идеја и политике крал>евске владе која је спроводила и омогућавала фашизацију. Међу радницима и сељацима јачало је расположење за одбрану земље, ширио се антифашистички покрет, чији су активисти постали бројни учитељи, поједини свештеници, лекари и други чиновници. Чланови КПЈ и СКОЈ-а убацили су се и у друштво »Соко«[30] и свуда где је било младих и где су могли ширити идеје марксизма - лењинизма. Користили су сваки излет, утакмицу, купање, приредбу, шах, читаоницу, гимнастичку салу за импровизоване програме или кружоке, за разговоре.

У време чешке кризе, октобра 1938. године, на овом терену растурани су леци КПЈ, у којима су се народи Југославије позивали на одбрану Чехословачке, а када је новембра 1938. године оборена влада Милана Стојадиновића, дељен је проглас »За независну и слободну Југославију«. Пошто је Хитлер окупирао Чехословачку, марта 1939. године, поведена је масовна политичка акција за пружање помоћи чехословачком народу. У Умци, Убу и Обреновцу одржане су приредбе са културно-уметничким програмом, на којима су истицане и политичке пароле за организовање борбе против фашизма, и за ослањање на СССР. Дељене су и заставице са исписаном паролом »Бранићемо земљу«.

Мучко убиство др Драгише Мишовића, лекара из Чачка, члана ПК КПЈ за Србију и познатог борца за права радног народа, од стране београдске полиције, изазвало је огорчење и код радних људи Посавине и Тамнаве. Радници и земљорадници Уба, Обрановца и њихове околине захтевали су да и њихове делегације присуствују погребу у Чачку, 19. јануара 1939. године.[31]

[30] »Соко«, физичка култура и спорт у Краљевини Југославије. Управу »Сокола« именовали су и разрешавали министар просвете и министар војске и морнарице, у сагласности са председником Министарског савета, односно владе.

[31] »Партијско повереништво је одредило мене« - написао је у сећању Жива Лончаревић. »Са Уба је, чини ми се, био Андрија Мазињанин, а из Умке су била два радника... Говорио сам кратко у име радника и земљорадника Посавине. После тога, на помену су ишли из Обре-

Јачао је и ширио се јединствени омладински покрет. Почетком маја 1939. године група од око 80 београдских студената, већином чланова КПЈ и СКОЈ-а, посетила је Обреновац. Међу београђанима били су Мијалко Тодоровић, Авдо Хумо, Милош Минић, Милка Минић, Милева Планојевић Лула и други. Организатори њихове посете били су Влада Аксентијевић, Драган Марковић, Олга Благојевић, Раша Мићић и други.[32] Студенти су примљени топло и срдачно од омладине и грађана. Обишли су варошицу и околину, а у Звечкој, Белом Пољу и Рватима одржали су народне скупове, на којима су говорили о одбрани земље, социјалној неправди, потреби решавања хрватског питања и о Совјетском Савезу. После подне одиграна је и пријатељска фудбалска утакмица између спортског клуба из Београда и спортског клуба »Раднички« из Обреновца, а увече, у сали Соколског дома, одржана је велика приредба, на којој је изведен позоришни комад »Мати« Карла Чапека и више хорских песама и рецитација. Док је говорио Мијалко Тодоровић узвикиване су пароле: «Бранићемо земљу«, »Доле фашизам«, »Живела слобода«, »Тражимо демократију« и др. По завршеној приредби, у сали је настављена игранка, а у дворишту Дома, Влада Аксентијевић је одржао краћи састанак са скојевцима, радницима и студентима у циљу њиховог ближег упознавања и зближавања.

Исте или сличне приредбе одржане су, приближно у исто време, у Убу и Умци. Ове посете студената из Београда дале су подстицај организованијем спортском и културном раду у тим срединама. Почело је увежбавање хорова за родољубиве и револуционарне песме.

Нарочиго је појачан рад међу радницима у фабрикама и радионицама. Београдски радници, графичари, организовали су јула 1939. године заједнички излет са радницима Умке и Обреновца, у шуму »Дубоко«, између Умке и Барича. Од раних јутарњих часова одређено место ис-

новца: Драгн Живковић, Милорад Јовановић Свилени и његова супруга Радмила Кека. Њих је полиција ухапсила у Чачку и спровела у Обреновац где су били ухапшени скоро 15 дана«. (Изјава Живана Лончаревића, тадашњег члана Среског повереништва КПЈ Обреновац, Лична архива аутора).

[32] *Београдски студент,* бр. 2 од 6. 05. 1939. године.

пуњавале су игра и песма. Том приликом читане су борбене рецитације, певане борбене песме: »Буди се исток и запад«, »Билећанка« и »Плугом новим ми оремо бразде«, а о политичкој ситуацији говорили су илегалци из Београда.[33] У поподневним часовима стигли су жандари и почели да траже говорнике. Народ се разилазио, а жандари су викали: »Овде се врши забрањена комунистичка пропаганда«. Нису успели никога ухапсити. Милорад Миле Милатовић, адвокат из Ваљева и члан ОК КПЈ Ваљево, био је, такође, на овом излету и избегао је хапшење.[34]

## ПОЛИТИЧКЕ СТРАНКЕ И ИЗБОРИ 1938. ГОДИНЕ

Разне политичке странке имале су своје присталице и међу радницима и сељацима Посавине и Тамнаве. Највећи број присталица имала је Земљорадничка странка. Земљораднички првак овога краја, Војислав Лазић, неколико је пута биран за народног посланика. И Југословенска радикална заједница (ЈРЗ) имала је знатан број присталица. Л>уди овога краја убрзо су увиђали да се ове и друге грађанске странке међусобно боре за њихове гласове, за посланичке мандате и власт, и да се изборима и надметањима тих партија не може ништа коренито изменити, ни побољшати њихов тежак економски положај.

Избори за Народну скупштину били су јавни и строго се мотрило ко ће за кога гласати. Жене и омладина испод 21 године старости нису имали право гласа. Жене из ових крајева организовале су прикупљање потписа и слале петиције Скупштини да добију право гласа и да се у погледу надница и других права изједначе са мушкарцима. Тако је Радмила Јовановић Кека успела у Обреновцу да скупи 52 потписа, Љубица Ребавка у Убу 65, а Л>убинка Дикић у Умци 49. Али на те захтеве нико није ни одговорио.

Крајем 1937. године КПЈ покреће стварање легалне радничке партије - Странке радног народа, с циљем да

[33] Изјава Живана Лончаревића, дата аутору.
[34] Милорад Мића Игњић, сајџија из Обреновца сећа се да му је дао свој бицикл и отпратио га до железничке станице у Баричу.

окупи што више радника и сељака. V Загребу је био образован и Главни иницијативни одбор Странке са др Божидаром Ацијом, публицистом и комунистом, на челу. Образовани су и покрајински иницијативни одбори, окружни, сресни и месни, који су покретали своје листове, издавали брошуре, прогласе и слично. У Покрајински одбор Србије ушли су Павле Павловић, Веселин Маслеша, Никола Груловић, Л>уба Радовановић, Андрија Хабуш, Бранко Соларић, др Милош Пантић, др Драгиша Мишовић и Михаило Ивеша. У Окружни одбор Странке у Ваљеву су ушли Драгојло Дудић, земљорадник, Милан Китановић, Иван Миловановић, др Милош Пантић и Будимир Миливојевић из Ваљева, Чеда Тодоровић, опанчар из Уба, Милосав Јовановић, трговац и Жива Лончаревић, опанчарски радник из Обреновца. Одбор је 1939. године издао свој проглас у коме је изнео захтев за демократизацију друштва и већа права радника и сељака.

У име Окружног комитета КПЈ Ваљево др Милош Пантић и Риста Михаиловић одржали су састанак у Бањанима и формирали иницијативни одбор Странке радног народа, у који су ушли и чланови КПЈ Рајко Михаиловић и Јанко Кусуровић. Затим су у Вукони, у кући Владимира Поповића, одржали састанак са 30 људи и формирали одбор. У Кожуару је одржан састанак и формиран одбор, са Павлом Маринковићем, чланом КПЈ, на челу. У Брезовици, на састанку код Милана Ивановића, такође је формиран одбор. Нешто касније формирани су ови одбори и у другим селима Тамнаве: у Такову, Гуњевцу, Убу, Совљаку, Стубленици, Каленићу, Паљувима, Радљеву, Јабучју и Лајковцу.

Др Милош Пантић и Веселин Маслеша долазили су у Обреновац и са члановима сресног повереништва КПЈ обилазили поједина села и формирали иницијативне одборе. Успут су држали и предавања из области здравства, просвећивања и друштвених односа. Нешто касније у овом срезу су боравили Драгојло Дудић и др Милош Пантић. Обишли су села Стублине, Грабовац, Трстеницу, Пироман и Скелу, где су уз помоћ Србољуба Јосиповића и Милосава Јовановића организовали одборе Странке радног народа. Веселин Маслеша је у више наврата по-

ред Обреновца, обилазио Умку и села Дражевац, Степојевац, Вранић и Сремчицу и разговарао о методама рада Странке радног народа.

У Тамнавским селима и Убу у раду Странке радног народа највише су се ангажовали Риста Михаиловић, ковачки радник, ранији секретар Среског повереништва КШ, Андрија Мазињанин, опанчарски радник, секретар Среског повереништва КПЈ, Чеда Тодоровић, Радован Мијушковић, адвокат, др Радоје Мијушковић, лекар и други. И они су обилазили села и организовали одборе Странке.

У Посавском срезу (Обреновац) комунисти су користили Странку радног народа да би успоставили већу повезаност са селима и између себе. У овом раду највише су се ангажовали др Стјепан Полицер Пишта, лекар из Стублина, Живан Лончаревић, радник из Обреновца, Милосав Јовановић, трговац из Обреновца, Влада Аксентијевић, секретар Среског повереништва КПЈ, Драги Живковић, радник из Обреновца, Милорад Јовановић Свилени, опанчарски радник, Миле Манић Албанта, поткивач, Срба Јосиповић и други.

У Умци и селима београдске Посавине у развијању активности и стварању одбора Странке радног народа било је укључено доста активиста, међу којима су се истицали Миладин Петровић, студент из Конатице, Срећко Петровић, земљорадник из Дражевца, Владислав Николић, радник из Бањевца и Младен Пантић, кројачки радник из Дражевца.[35]

Легална активност Странке радног народа постала је ускоро сумњива полицији и локалним властима. Жандармерија је о појави летака са прогласом о оснивању Странке извештавала Банску управу Сарајева и Новог Сада, уз посебан извешгај с подацима за сваког потписника летка и активисту. Сресни начелник из Уба доставио је податке о Чеди Тодоровићу, опанчару из Уба, наводећи да је Тодоровић »по политичкој оријентацији присталица комунизма и као такав евидентиран код овог начелства 1932. године«, да »није одговарао по Закону о заштити

[35] Архив ИРПС, МГОК Ваљева и Београда, нерегиетровано.

јавне безбедности нити уопште осуђиван«, и да је »у свом раду врло обазрив«.[36] А ево шта је, уз остало, начелник посавског среза навео у свом извештају Краљевској банској управи у Сарајеву:

»Јовановић Милосав зв. Пулајац бивши опанчар из Обреновца... изразити је и активни комуниста, те као такав води се у овој среској евиденцији комуниста и сумњивих лица… На дан 30. јануара 1939. године, са актом овог Начелства... оптужен је именовани Јовановић Државном суду за заштиту државе због комунистичке делатности, а и сада је веома активан. На основу наређења те Управе... предложен је ради конфинирања у случају мобилизације јер је опасан по јавни ред и поредак, и као лице које би могло угрозити интерес земаљске одбране.

Лончаревић Живан, опанчарски радник из Обреновца, секретар међуструковног одбора и истакнути члан УРС-ове организације... До сада од стране овог начелства није кажњаван, али се држи под сталном полицијском паском, јер је политички сумњив«.[37]

Убрзо је, 1940. године уследила и званична забрана Странке радног народа.

Интересантно је видети како је штампа регистровала изборну кампању опозиције у овим срезовима и резултате избора који су одржани 11. децембра 1938. године:

»Обреновац, 4. децембра. Данас је овде на житној пијаци одржан збор Удружене опозиције. Збор је отворио Христивоје Гајић, земљорадник из села Уроваца, па је дао реч г. Сави Мићићу, посланичком кандидату групе г. Аце Станојевића. После г. Мићића говорио је бивши министар Милош Бабић.

После г. Бабића говорили су г. Стеван Васић, трговац, Воја Лазић, посланички кандидат групе г. Јована Јовановића, др Драгољуб Стојишић, лекар и посланички кандидат из групе г. Давидовића, Милутин Станковић, пензионер из Београда, па је збор око 14,30 часова у реду завршен«.[38]

[36] Архив БиХ, Дринска бановина, пов. д.з., бр. 4943/39.
[37] Исто, бр. 894/40.
[38] *Политика,* 5. 12. 1938. год.

»Уб, 5. децембар. Јуче је на Убу одржан збор Удружене опозиције. На овом збору говорили су г. Спасоје Негић, посланички кандидат из групе г. Давидовића, Воја Лазић, посланички кандидат из групе г. Јовановића, Михајло Јевтић, кандидат ЈНС, др Радоје Мијушковић, лекар са Уба и заменик Воје Лазића за срез Тамнавски, Радован Мијушковић, адвокат са Уба«.[39]

»Умка, 5. децембар. Присталице групе г. Јована Јовановића одржале су збор у Степојевцу. На збору је говорио г. Косан Павловић, посланички кандидат ове групе«.

»Умка, 5. децембар. Јуче је у Мељаку одржан збор ЈРЗ на коме је говорио г. Павле Тодоровић, адвокат из Београда и посланички кандидат«.[40]

Ево и резултата посланичких избора према писању »Политике« од 13. децембра 1938. године:

У изборном срезу Посавском (Умка):

Листа председника владе Милана Стојадиновића: Радован Јевтић, Југословенска радикална заједница 2.009, Атанасије Јанаћковић, Југословенска радикална заједница 1,632, др Тихомир Богосављевић, Југословенска народна сгранка (борбаши) Хоћере 12 - свега: 3.690; листа Удружене опозиције Влатка Мачека: Живојин Симић, група Аце Станојевића 359, Радивоје Николић, Демократска странка Љубе Давидовића 3.192, Косан Павловић, Земљорадничка странка, група Јована Јовановића 506 - свега: 4.057; листа Димитрија Љотића: Благоје Тешић, Љотићева странка »Збор« 9 - укупно гласало 7.442.

У изборном срезу Посавском (Обреновац):

Листа председника владе Милана Стојадиновића: Богољуб Сремчевић, Југословенска радикална заједница 3.146, Момчило Почек, Југословенска народна странка (борбаши) Хоџере 16 - свега: 3.165; листа Удружене опозиције Влатка Мачека: Војислав Лазић, Земљорадничка странка, група Јована Јовановића 2.170, др Драгољуб Стојишић, Демократска странка Љубе Давидовића 216, Сава Мићић, група Аце Станојевића 1.138 - свега 3.524; листа Димитрија Љотића: Михаило Маћаревић, Љотићева странка »Збор« 31 - Укупно гласало: *6.720.*

[39] *Политика,* 6. 12. 1938. год.
[40] Исто, стр. 6.

У изборном срезу Тамнавском (Уб):

Аиста председника владе Милана Стојадиновића: др Јован Мијушковић, Југословенска радикална заједница 2.512, Милоје Бојић, Југословенска радикална заједница 1.342, Радисав Вучетић, група министра Воје Борђевића 1.103 - свега: 4.958; листа Удружене опозиције Влатка Мачека: Војислав Лазић, Земљорадничка странка, група Јована Јовановића 989, Спасоје Негић, Демократска странка Л>убе Давидовића 2.281, Михаило Јевтић-Кајле, Југословенска национална странка 233, Владимир Бајић, група Аце Станојевића 55 - свега: 3.550; Листа Димитрија Л»отића: Михаило Мађаревић, Лзотићева странка »Збор« 20 - Укупно гласало: 8.536.

Странке Удружене опозиције добиле су више гласова него листа владе Милана Стојадиновића у срезовима 06реновац и Умка. Народ је желео промене и није имао поверење у политичаре буржоазије. То је значајан показатељ правог расположења народа. Појединци су гласали за кандидате владајућих странака за новац и извесна обећања. Они су добијали преполовљене стодинарке, а после обављених избора, уколико су гласали одређеног кандидата, добијали су другу половину и лепили за употребу.

За кандидате Удружене опозиције гласали су и чланови КПЈ и њихови симпатизери, јер нису могли истаћи ни кандидате Странке радног народа, а камоли своје. Бирачи су бројно гласали за опозицију, иако су знали да она истиче демагошке пароле, да има нејасан програм и да неће ништа битније мењати у систему. Гласајући већином за Удружену опозицију бирачи су показали своје дубоко незадовољство према постојећем стању у друштву и осудили профашистичку и ненародну политику кнеза Павла и Стојадиновићеве владе.

## АКТИВНОСТ КШ И СКОЈ-а

У раду организација и чланова КПЈ и СКОЈ-а међу радницима, сељацима и омладином било је плима и осека од њиховог формирања. Партијски форуми из Београда и

Ваљева имали су велики утицај и у овом крају. Са њима се могла брзо успоставити веза, од њих лакше доћи до илегалног материјала, летака, прогласа, књига, с њима одржавати личне контакте. Ипак, због честих промена у окружним комитетима КПЈ Ваљева и Београда, као и у ПК КПЈ за Србију и дубоке илегалности чланова КПЈ, долазило је и до већих тешкоћа у њиховом раду и међусобном повезивању. Дешавало се да једни за друге не знају. Поједини чланови КПЈ, компромитовани пред полицијом, остављени су у појединим временским периодима без личне везе са својом организацијом и руководством, заобиђени су. У сећању на тај рад Светозар Вукмановић Темпо, тадашњи члан ПК КПЈ за Србију, поред осталог каже и ово:

»У раду на развијању Партије у овом дијелу Србије ослонио сам се, дакле на млађе другове као: Ристу Михајловића, Владу Аксентијевића и друге. За свега 2-3 мјесеца заједничког рада успјели смо створити партијске организације.. . Ми смо успијели да за кратко вријеме оснујемо илегалне групе сељака у преко половини села у ваљевском, убском и обреновачком крају и Мачви. На састанцима тих група које су бројале до педесетак сељака, редовно се читао партијски материјал и разрађивале поставке Партије о појединим питањима. Чланови сеоских група су растурали међу сељаке разне прогласе Партије и осјећали се као комунисти... Предложили смо да се сви ови сељаци који су учествовали у раду група по селима - приме у Партију. Тако велики успјеси се нијесу могли остварити без самопрегорног рада младих руководећих теренских кадрова. Они су данима и ноћима непрекидно обилазили села и вароши, долазили у везу са људима, водили акције и омасовљавали Партију. Кад се сада сјетим њиховог рада, онда ми је јасан успјех који су постигли првих дана револуције 1941. године, када су се људи масовно јављали у Посавски партизански одред, који је дјеловао на овом терену«.[41]

Честе посете које су чинили Светозар Вукмановић Темпо, Вукица Митровић, Петар Стамболић и други чла-

[41] Светозар Вукмановић Темпо, *Сјећања на партијски рад у периоду* од *1935. до 1941. године,* »Комунист« бр. 144, од 28. 01. 1960.

нови и инструктори ПК КПЈ за Србију и чланови окружних комитета КПЈ за Ваљево и Београд у то време и касније, допринели су јачању среских повереништава КПЈ у Обреновцу и Убу и њиховој још већој ангажованости у усмеравању рада партијских ћелија и актива СКОЈ-а, њиховом организационом и бројном јачању, а посебно раду са радницима и земљорадницима коришћењем легалних облика: синдиката, задруга, спорта, Задружне омладине, »Сокола«, читаоница, културно-уметничких друштава, и др.

Подружнице задружне омладине Југославије[42] формиране су у више села Посавине и Тамнаве, а најбројније и по садржини рада најактивније су биле у селима Стублина, Звечка, Уровци, Грабовац, Трстеница, Дражевац, Баћевац, Конатица, Лесковац, Вранић, Сремчица, Бањани, Каленић, Радљево, Памбуковица, Лајковац, Брезовица, Стубленици. Те подружнице су организовале секције за просвећивање сеоске омладине (пољопривредне и здравствене) као и драмске групе, које су гостовале по околини.

0 активности задружне омладине у Трстеници »Политика« је 2. јуна 1940. године писала:

»Ретко је где у селима свест о задругарству толико развијена, као у селу Трстеници, недалеко од Обреновца. Сви типови задругарства заступљени су у овом селу... Ових дана одељак задружне омладине завршио је тромесечни течај, на коме је омладина овога села обучавана у домаћинству, пољопривреди, разним радовима и хигијени. После завршеног течаја задругари су приредили две изложбе, од којих једну у Београду, на којој је одељак мушке задружне омладине добио прву награду. Омладинци задругари у овом селу шмају своју дилетантску секцију, која по околним селима приређује представе«.

У овом селу је још 1937. године формирана секција здравствене задруге, као огранак суседног села Стублина. Иницијатори њеног стварања били су др Стјепан Полицер, Србољуб Јосиповић и учитељи Каја и Константин

[42] У материјалима V контреса КПЈ стоји ла је 1938. СКОЈ уз помоћ Партије преузео руководство у организацији Задружне омладине Југославије.

Радовановић. У часопису »Здравствени покрет - Здравље« наилазимо на неке детаље о здравственом задругарству и на хвале др Стјепана Полицера, који је био члан КПЈ и као такав деловао у Стублинама и другим селима. Ево одломка из тог часописа:

»... Омладина и жене упућене су одлично у вођење својих организација, они су ушли у идеологију здравственог задругарства и са одушевљењем и вером у покрет јој следе. После подне су омладинци одиграли позоришни комад »Шаран«. Овде се мора нагласити, да је заиста за дивљење колико је за кратко време постигла вредна и предузимљива учитељица г-ђа Каја Радовановић и г. Константин Радовановић, учитељ. Мора се изрећи нарочита хвала одличном задружном лекару г. др Стеви Полицеру,[43] који је на заказане састанке и предавања долазио необазирући се на време и умор. Он је знао да усади такву љубав и веру омладини и женама у здравствено задругарство, да ови посташе апостоли њихови. Трстеница нам доказује колико се може учинити, када се удружи задруга и школа.[44]

Од 1937. године партијска ћелија у Бањанима код Уба у заједници са др Слободаном Станковићем, лекаром који је био симпатизер КПЈ, испољавала је своју активност и у оквиру здравствене задруге. Организована су предавања за унапређење домаћинства, здравствено просвећивање, а поред тога: »... Ту се говорило о Совјетском Савезу и социјализму, одржавали су се читалачки часови из марксистичке и друге напредне литературе, дискутовало о спољној и унутрашњој политици. У овом раду коришћене су публикације као: Народне књижице, Стаљинова биографија, Сељачки 'Буквар', 'Комунист', 'Пролетер', затим чланци сељака књижевника у збирци

[43] Др Стјепан Полицер Пишта, рођен је 1894. године у Липовљанима, студирао у Будимпешти, завршио медицину у Загребу 1921. године и примљен у КПЈ. У Стублине, код Обреновца, дошао је 1933. где је радио до 1940. године, када је прешао у Дервенту. Усташе су га затвориле у Јасеновачки логор одакле је успео да побегне на Козару. Постао је лекар козарачких партизана, а затим управник болнице 5. корпуса. ПосЛе рата, 1949. године, постављен је за начелника Санитетског одељења Савезне управе милиције. Умро је 1952. године у Београду.

[44] *Здравствени покрет - Здравље,* бр. 7, 1937. год.

'За плугом', 'Мати' од Горког, 'Умовање здравог разума' од Васе Пелагића. Ова организација створила је упориште у општинској управи. Преко деловоће Добросава Симића била је упозната са свим важнијим збивањима у управи па и са поверљивим наређењима и захтевима среског начелника«.

Подружнице задружне омладине у селима Посавине (Умке) биле су под утицајем комуниста и симпатизера КПЈ. Организовању сеоских чи1аоница посвећена је нарочита пажња. Једна од најбољих налазила се у Барајеву. Њом су руководили Миливоје Вуковић, студент и Душан Дамњановић, земљорадник-напредни омладинац и симпатизер КПЈ. »... Комунисти и симпатизери у Лесковцу, Конатицама, Барајеву, Сремчици и другим местима су организовали културно-просветни рад и приредбе на којима су давани комади сатиричног и социјално-политичког карактера или је извргавана руглу и подсмеху народна власт, као у комадима: 'Јазавац пред судом' од Петра Кочића, 'Власт' од Бранислава Нушића, 'Ослобођење Косте Шљуке' од Петра С. Петровића Пеције (1859 - 1952) и други у којима се, између осталог, говорило: 'Један сељак мучи се и цвили а господин ваља се у свили', 'Док сам крао и господи дав'о нисам јадан по тамници спаво, сад не крадем, господи не дајем, сваки ћошак у тамници знадем' што је наилазило на врло добар пријем код људи у селима«.[46]

Организацију задружне омладине подржавали су учитељи у селима Тамнаве и Посавине: Димитрије Атић у Зуквама, Драгомир Поповић и Славко Јовичић у Новацима, Петар Јовановић у Паљувима, Лепосава Вујичић у Лајковцу, Душан Полексић у Грабовцу, Марио Бермановић у Уровцима, затим учитељи у Звиздару, Бајевцу, Врелу, Степојевцу, Барајеву, Сремчици, Вранићу, Јошеви и Дражевцу... «

Почетком новембра 1938. године у Београду је одржано саветовање представника сеоске задружне омладине. Лист »Политика« у чланку под насловом »Сеоски мла-

[45] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 63.
[46] Драгослав Димитријевић Бели, *Београдска посавина у НОР 1941. године,* Годишњак града Београда, 1Х-Х-1962.-1963, стр. 593.

дићи« позивао је школоване људе у помоћ при просвећивању села. На крају чланка је стајало:

»Занимљиво је да се у Стублинама, на скупу делегата задружне сеоске омладине, говорило само о сеоској интелигенцији. Она им је једино блиска, мада и - како се показало - далека. Ниједан делегаг није споменуо варошку интелигенцију, која би такође могла помоћи овоме симпатичном покрету сеоске омладине«.[47]

У то време у селима је празнован Св. Сава (27. јануар) као школски дан. Слави су обавезно присуствовали сви ђаци, њихови родитељи и остали сељаци. Деца су рецитовала одређене песме, а напреднији учитељи дозвољавали су да деца сама изаберу рецитацију. Управе задружне омладине, комунисти из града (радници, ђаци, студенти) који су често долазили у своја села, користили су прилику да њихова млађа браћа, сестре и други ђаци науче и песмице које се, из политичких разлога нису одобравале. Деца су се појављивала и рецитовала песме у којима се исмевала монархија, богаташи и истицала беда и тежак живот сељака.

Године 1939. организација СКОЈ-а је ојачала и проширила своје редове у овим срезовима. Створени су активи СКОЈ-а у Убу, Обреновцу и Умци. Тако су у Убу у СКОЈ примљени Предраг Тешић, Милена и Мирослав Ситарица, Ранко Марковић, Алекса Поповић, Софија и Боса Мушицки, Милосав Павловић, Драгица Милићевић, Драгиша Јовановић, Лука Шукић, Обрад Малинић и други.[48]

У Обреновцу је 31. августа 1939. године на читалачком часу омладине изабран секретар једног актива СКОЈ-а. У собицу кафане »Космај«[49] Влада Аксентијевић и Жива Лончаревић позвали су групу омладинаца да прораде Рајмесову брошуру »Развитак друштва«. Присутни су били Мира Нинковић, Тика Рајковић, Шпановић (кројачки радник, родом из Великог Поља), Драја Николић, Милосав Бојић и Жикица Стефановић.[50] После читања и

[47] *Политика,* 7. 11. 1938. год.
[48] П. Петковић, *Тамнава у НОБ-у,* стр. 77.
[49] Кафаиу је држао Милован Нинковић и његова супруга Кристина. Они су били симпатизери КПЈ и извршавали су задатке Партије.
[50] Изјава Живана Лончаревића и Жикице Стефановића, дата аутору августа 1960. године.

дискусије Влада је предложио да се изабере секретар актива. За секретара је изабран Милисав Богдановић Миса, абаџијски радник.

У то време у Обреновцу је било још скојеваца. У једном активу су се налазили Милан Димитријевић, Раја Поповић, Драга Вуковић и Живан Матић. Жива Лончаревић је записао да су чланови СКОЈ-а били и Зора Благојевић, Драган Благојевић и још неки.

Током 1940. и 1941. године основани су активи СКОЈ-а у Умци и у селима Стублине, Забрежје, Грабовац, Бађевац, Вранић, Звечка, Шарбани, Црвена Јабука, Чучуге, Врховине, Бањани, Трњаци, Радуша, Каленић, Бргуле, Звиздар, Совљак, Врело, Лајковац, Скела, Трстеница, Дражевац, Стубленица, Љубинић. У Шарбанима чланови СКОЈ-а су постали Славко Јовић, Љуба Тадић, Света Борђевић и Јован Дукић. Раду овог актива много је допринео Предраг Јовић, студент технике, који је доносио пропагандне материјале и марксистичку литературу.[51]

Утицај СКОЈ-а на омладину био је све снажнији. Младићи и девојке су осећали задовољство што добијају задатак да прочитају забрањену књигу, проглас, летак, што се на игранкама издвајају за неку ситну акцију о којој други не знају ништа. Појединци су осећали страх, али и понос што су у редовима оних који желе да мењају свет на боље.

У току 1940. године појачано је срећивање и активност организација КПЈ и СКОЈ-а и у овим срезовима. Крајем јуна Среско повереништво КПЈ у Убу одржало је састанак са секретарима партијских ћелија, коме је присуствовао Милан Китановић, члан Окружног комитета КПЈ Ваљево. Разговарало се о ситуацији у свету и земљи, о јачању партијских ћелија и појачаном утицају комуниста у селима и међу радницима и грађанима. Похваљен је рад СКОЈ-а у коме су се нарочито истицали чланови Среског повереништва СКОЈ-а Жика Стефановић[52] (се-

[51] П. Петковић *Тамнава у НОБ-у, стр.* 77.

[52] Жикица Стефановић, обућарски радник, радио је у Обреновцу. Као скојевац 1940. год. добио је задатак од Владе Аксентијевића да са двојицом другова продаје Стаљинове значке. Био је прваљен и Влада му је рекао да бежи на Уб. Тамо су га ухапсили и априла 1940. издржао је 22 дана затвора са Жиком Столићем, обућаром из Обреновца. После тога наставио је да ради на Убу.

кретар), Милена Ситарица, Ранко Ранђел Марковић, опанчарски радник, Предраг Тешић, опанчарски радник, Милосав Павловић, абаџијски радник, Богољуб Боца Танасијевић, абаџијски радник и Драган Ранковић, трговачки помоћник.

У то време Среско повереништво КПЈ за срез Тамнавски (Уб) сачињавали су: секретар, Андрија Мазињанин, и чланови Никола Мишљеновић, опанчарски радник, Рајко Михајловић, земљорадник, Светислав Пандуровић, студент, Милан Михаиловић, абаџијски радник, Драган Раковић, трговачки помоћник, Жикица Стефановић, опанчарски радник и Ранко Ранђел Марковић.[53]

Среско повереништво КПЈ за посавски срез (Обреновац) и посавски срез (Умка) одржало је средином јуна 1940. године у Забрежју[54] састанак са секретарима партијских ћелија и члановима Среског повереништва СКОЈ-а. Учесници тврде да је том састанку присуствовао и Светозар Вукмановић Темп.о из ПК КПЈ за Србију. На састанку је говорено о актуелним задацима комуниста у постојећој ситуацији, наглашена борба против секташа у селима и истакнут позитиван рад у синдикату УРСС-а и са омладином. Речено је да ће се ускоро одржати Окружна партијска конференција у Београду. Учесници се сећају да су те ноћи изабрани и делегати за ту конференцију.

Тада је Среско повереништво било у следећем саставу: секретар Влада Аксентијевић, чланови Србољуб Јосиповић, земљоралник, Драган Марковић, студент, Миливоје Миле Манић Албанта, Живан Лончаревић, опанчарски радник и Драгослав Живковић, тапетарски радник.

После овог састанка чланови Среског повереништва су још чешће обилазили села. Драган Марковић је 23. јуна отишао у Скелу да однесе илегални материјал (брошуре и летке) и са собом повео Боривоја Стојадиновића, поткивачког радника, члана КПЈ. Свратили су у кућу Петра Глумчевића, опанчара, који је био кандидат

[53] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 68.
[54] Састанак је одржан у кући Марка и Иване Јајац. Стражу је чувала Живана Марковић Николић, тетка Драгана Марковића, члана Среског повереништва КПЈ.

за члана КПЈ. Жандари су мотрили на ову кућу и ухапсили их. Начелник среза Посавског (Обреновац) Добросав Пантелић, 23. јуна 1940. године, обавестио је Краљевску банску управу у Сарајеву о том хапшењу.

»На дан 23. јуна т.г. у подне ухапшени су у селу Скели овога среза Боривоје Стојадиновић, поткивачки помоћник, Драгољуб Марковић, студент филозофије из Забрежја и Петар Глумчевић, опанчар из Скеле овога среза ради тога што је код истих пронађен компромитујући комунистички материјал.[53]

Петар Глумчевић, опанчар из Скеле, изјавио је да се са Боривојем Стојадиновићем познаје од раније, још док је радио као опанчар у Обреновцу и да са њим није одржавао никакве везе, као и да му је исти, по Милораду Авраховићу, поручио да ће доћи код њега 23. јуна т.г. Када су Стојадиновић и Марковић дошли код Глумчевића, он није био код куће већ је седео испред општинске кафане, гдје су га ова двојица и нашли. Затим су заједно отишли код Глумчевића. Ускоро су наишли жандари, који су, потом, извршили претрес његовог стана и пронашли пакет са компромитујућим материјалом који је ту оставио Боривоје Стојадиновић.

Даљим испитивањем утврђено је да су током претходне године, априла месеца, у Скелу долазили Миливоје Манић и Милосав Јовановић, зв. Пулајица, трговац из Обреновца, који је био под истрагом због комунистичког рада, и да су том приликом одржали састанак у кући Петра Глумчевића на коме је било говора о побољшању положаја радничке класе, које се може постићи само путем борбе и штрајка. Глумчевић је изјавио да је из њихових речи закључио да су у питању комунистичке агитације, али да се свега не сећа јер је то одавно било.

»Како се Влада Аксентијевић који је овај материјал донео у Обреновац стално налази у Београду, а исти је

[55] Ту су се налазила 24 летка ЦК КПЈ »Радницима и читавом народу Југославије«, 21. летак »Радницима и радницима, сељацима и грађанима, свој омладини и поштеној јавности« са потписом »Пријатељи Совјетског Савеза«, 11 брошура »Устав СССР«, летак »Проглас француске комунистичке партије« и брошура »Седам месеци империјалистичког рата«. (Извештај среског начелства у Обреновцу од 26. 06. 1940. Краљевској банској управи у Сарајеву Архив ИРПС, Ф ДБ-11, бр. 414).

већ од стране Управе града Београда оптуживан Државном суду за заштиту државе ради комунистичке делатности, то су у споразуму са Управом града Београда, сва тројица спроведена Управи града Београда ради вођења даље истраге«.[56]

Влада Аксентијевић није ухапшен, јер је по директиви Партије живео у строгој илегалности у Београду. Тих дана, по одлуци руководства из Београда, Живан Лончаревић је отиш^о из Обреновца у Приштину. За секретара Среског поверенства, уместо Владе Аксентијевића, одређен је Драгослав Драги Живковић.[57] Живковић је већ био познат радницима у Обреновцу. Он је настојао да и даље развија рад у Повереништву, синдикату и омладини, а одржавао је посебну везу са Окружним комитетом КПЈ Београда и малом штампаријом Александра Тајкова[58] из Обреновца. Код Тајкова су штампани мањи тиражи летака, прогласа и брошура и леци ПК КПЈ за Србију, које је 1938. године доносио Мома Марковић, члан ПК КПЈ за Србију. Живковић је носио, или по другима слао, штампани материјал из Београда и примао упутства за рад ове штампарије. Одржавао је везу и са Владом Аксентијевићем. У свом скровишту Влада је примао другове из Обреновца, који су му доносили извештаје о раду и преко којих је слао партијски материјал за Обреновац. Курири су му били његова Дада и Милосав Бојић, рад-

[56] ИРПС, Ф. ДБ бр. 414.

[57] Драгослав Драги Р. Живковић, рођен 5. 02. 1915. у Обреновцу, радник тапетарско-декоративне струке, члан КПЈ од 1936, члан Окружног комитета КПЈ Београд у 1940. и 1941, погинуо као борац, и политички радник 21. 01. 1942, недалеко од Ваљева.

[58] Александар Тајков, типограф, рођен 1877. у Чуругу, Војводина. Радио V Швајцарској. У Љубљану је дошао 1905, а нешто касније радио у Загребу. Пред први светски рат доселио се са породицом у Славонску Пожегу, где је отворио Штампарију и папирницу. Тајков је био не само најзначајнија фигура у радничком покрету у Пожеги, него и један од најважнијих радничких руководилаца у Хрватској. Учествовао је на Конгресу уједињења и на Вуковарском конгресу. Године 1924. покренуо је у Пожеги лист »Ново доба«, али је због прогона морао напустити Пожегу и отићи у Смедерево, а затим у Обреновац. Овде се знало за његову револуционарну делатност, али партијски није био формално повезан у Обреновцу. Немачки окупатори су га ухапсили и стрељали са још девет грађана Обреновца 14. 07. 1941. (Срећко Љубљановић, *Раонички покрет у Пожешкој котлини,* Хисторијски архив, Славонска Пожега, 1961).

ник из Обреновца. Са Милоеавом Бојићем Влада се обично састајао у иарку код Каленића пијаце. Ту му је предавао пакете са партијским материјалом, у којима се, поред осталог, налазило и више бројева »Пролетера« органа ЦК КПЈ и »Комуниста« органа ПК КПЈ за Србију.[59]

После три месеца илегалности у Београду Влада се, по директиви Партије, пријавио суду за заштиту државе, од кога је осуђен на годину дана робије. Два месеца затвора је издржао на Ади Циганлији, а затим је пребачен у Мариборски затвор.

У срезовима Тамнавском (Уб), Посавском (Обреновац) и Посавском (Умка) комунисти и скојевци су велику пажњу посветили проучавању разног материјала. Скоро свако село је добијало исти материјал. Поред већ поменутих прогласа, часописа и листова најчешће се читала »Наша стварност«, »Раднички тједник«, који је, упркос оштрој цензури и полицијском шиканирању приликом растурања, излазио у 40.000 примерака, затим »Историја СКП(б)«, »Основи лењинизма«, »Капитал«, »Антидиринг«, »Империјализам« од Лењина, биографија Стаљина, итд. Л>уди у селу и радници нису све то разумели и зато је организована, у шумарцима или на другим скривеним местима, прорада материјала.

»Када је реч о тим илегалним материјалима, да испричам један свој доживљај« - прича Србо Јосиповић - »Жандарима је наређено да претресају куће и станове појединих чланова КПЈ и да заплењују забрањене књиге и материјал. И тако, једног дана, чини ми се јула 1939, упадоше два жандара код мене у кућу, показаше ми овлашћења и почеше да претресају. Пронађоше Увод у политичку економију од Сегала, Развитак друштва од Рајмеса и 150 примерака књижице Устав СССР. Гледају и преврћу материјал а гледају и у мене. Познавали смо се. Били су на служби у мом селу Стублинама. И рекоше: 'Узећемо ти ово са црвеним корицама'. После неколико дана све ми вратише и прозборише да они мисле да то није забрањено. Или нису разумевали или нису хтели да ме оптуже«.[60]

[59] Мр Жарко Јовановић, *Народни херој Влада Аксентијевић,* стр. 86.
[60] Изјава Србољуба Срба Јосиповића, дата аутору.

Уб и села Тамиаве иовремено су и даље обилазили др Милош Пантић, Драгојло Дудић, Милорад Милатовић, Риста Михаиловић, Милан Китановић, сви из Ваљева. Поред текућих организационих састанака помагали су у проучавању појединих тема. Популарне су биле »Народна књига« и »За плугом«. Те посете су користили и за краће састанке са комунистима и напредним људима.

За обилазак села, поред чланова Повереништва, ангажовани су Милосав Јовановић Пулајица, Милорад Јовановић Свилени, Младен Пантић, Милисав Мића Борић, Миладин Петровић, Чеда Тодоровић (ранији секретар Среског повереништва) и други.

Августа месеца 1940. године у Београду је одржана Окружна партијска конференција, којој су присуствовали 42 делегата из Београда и ширег подручја. Из Обреновца су били Србољуб Јосиповић, Драги Живковић и Бора Марковић, који је радио у Београду, а одржавао везу и са својим родним крајем. О томе Срба Јосиповић каже:

»Датум нисам запамтио, али знам да је морало бити августа месеца. Било је бостана на пијаци и у пиљарницама. Међу делегатима сам видео Радоја Дакића, Вељка Мићуновића и још неке. Разматрали смо стање у партијским организацијама, политичку ситуацију у свету и у Југославији, говорено је о Покрајинској конференцији КПЈ за Србију, која је пре тога одржана. Наглашено је да ће се ускоро одржати Пета земаљска конференција. Закључено је да морамо ширити линију фронта против фашизма, владајуће класе и двора. Окупљати што више људи око линије КПЈ. Подвучена је још већа потреба конспиративности и организационог јачања Партије и политичког рада на терену«.[61]

Том приликом изабран је нови Месни комитет КПЈ за Београд, који је руководио партијским радом не само у граду него и београдском округу.[62]

[61] Изјава Србољуба Јосиповића, стенографске белешке са састанка групе бораца Посавског партизанског одреда, одржаног у Београду 27. 05. 1951. Копија у архиви аутора.

[62] Секретар је био Радоје Дакић, а чланови Милош Матијевић Мрша, (касније секретар), затим Вукица Митровић, Буро Стругар, Милош Мамић, Давид Пајић, Рифат Бурџевић, Лепа Стаменковић, Лепа Перовић, Мирко Томић, Бајо Секулић, Воја Николић и Лука Шунка (Александар Витоpовић, *Централна Србија у НОБ,* Београд, 1967, стр. **21).**

Чланови Среског повереништва Уба имали су сличне састанке у Ваљеву и преузимали актуелне задатке за своје подручје. У то време је успостављена добра сарадња између Повереништва Уба и Обреновца.

У фебруару 1941. године, одржана је у Београду нова Окружна партијска конференција и на њој се расправљало о стању у партијским организацијама и приликама у земљи и свету, са гледишта спровођења закључака Пете земаљске конференције КПЈ. Изабран је и нови Окружни комитет КПЈ за Београд, у који су ушли Бора Марковић, секретар и чланови Филип Кљајић Фића, члан ПК КПЈ за Србију, Бура Стругар, Мирко Томић, Видоје Смилевски, Милош Матијевић Мрша, Тодор Дукин, Андрија Хабуш, Раде Јовановић, а из Посавине Срба Јосиповић и Драги Живковић Гага.[63] Овај комитет је деловао само на територији београдског округа без града Београда.

У склопу опште активности КПЈ у Тамнави и Посавини, посебна пажња је посвећивана економском, политичком и друштвеном положају радних маса. После одржане Пете земаљске конференције КПЈ у Загребу среска руководства КПЈ издала су летак са потписом »Присталице борбеног савеза радника и сељака«. Летак је написан јануара 1941. године у кући Србе Јосиповића у Стублинама.

Сличан летак Среског повереништва КПЈ Уб је штампан и растуран у срезу тамнавском. Радници, сељаци и омладина читали су ове летке и преносили их из руке у руку. Забележено је да су поједини имућнији људи протествовали и давали летке полицији и жандарима да трагају за организаторима. Ипак, нико није био ухапшен.

Чланови КПЈ били су задужени да спроводе у живот закључке Пете земаљске конференције КПЈ. На састанцима са својим пријатељима и симпатизерима они су говорили против рата и фашистичке опасности, против скупоће која је највише угрожавала стандард радника и сиромашних земљорадника, о равноправности нација, потреби већих слобода и демократије, савезу са СССР-ом и још интензивнијем и организованијем политичком раду у селима, са женама и омладином.

[63] А. Виторовић, *Централна Србија у НОБ,* стр. 28.

# II ОКУПАЦИЈА ЗЕМЉЕ И ПРИПРЕМЕ ЗА УСТАНАК

## ОДЈЕК ДВАДЕСЕТ СЕДМОГ МАРТА И АПРИАСКОГ РАТА

Почетком 1941. године све више се осећало приближавање рата. Све више људи позивано је на војну вежбу. Преносиле су се вести о укључивању Југославије у Тројни пакт. Кнез Павле и профашистичка влада Цветковић-Мачек водили су земљу у наручје Немачке и Италије. Партија је благовремено упозоравала масе на ту нову, срамотну опасност. У мартовском прогласу ПК КПЈ за Србију, гшред осталог, стајало је да »данашња влада спрема издају«, да »за неки дан треба да се потпише Тројни пакт који значи сигурну и срамотну смрт нашој држави, нашој слободи и нашем народу«, да »по први пут у нашој историји треба да клекнемо пред тиранима, да на коленима потонемо у безчашће и ропство«, да »нећемо Тројни пакт« и да би требало да дамо »све за част и слободу«, а »част и слободу ни за шта«.

Двадесет петог марта краљевска влада је потписала у Бечу споразум о приступању Југославије силама Осовине, а ујутру 27. марта Радио-Београд је објавио вест да је у току ноћи група официра, са Душаном Симовићем на челу, извршила државни удар, сврргла намесништво и Цветковићеву владу и прогласила малолетног Петра Карађорђевића за краља. Неки радници с Уба, из Обреновца и Умке, као и један број људи из села, оставили су посао и похитали у Београд да се придруже поворци Београђана и манифестују своје расположење. Други су се истог дана окупили у својим среским местима и у повор-

кама демонстраната клицалн »Боље рат него пакт!«, »Боље гроб него роб!«, »Доле фашизам!«, »Доле Хитлер и Мусолини!«, »Живео Совјетски Савез!«, »Живела народна влада!«.

Партијска организација Уба одмах је одржала састанак на коме је решила да позове грађане Уба и околине да изађу на улице. Манифестантима у граду придружили су се и сељаци. Пред хотелом »Златибор« одржан је збор на коме су говорили Светислав Пуја Пандуровић и Драган Раковић, чланови Среског повереништва Партије, затим стари раднички првак Чеда Тодоровић и Душан Марјановић, кафеџија.[1] Полиција није интервенисала. После збора поворка је кренула главном улицом, предвођена комунистима и скојевцима. Свештеник из Уба Милорад Миливојевић пришао је Чеди Тодоровићу и честитао му на одржаном говору.

У поподневним часовима, када су се вратили са манифестација из Београда, један број омладинаца из Обреновца позвао је већ окупљене људе са улица и испред кафана да заједно продефилују кроз варош. Кренули су са заставама. Поворка се увеличавала, док се полиција збуњено склањала. Клицали су новој влади Душана Симовића и узвикивали пароле које раније нису смели јавно исказати: »Живео савез са Совјетским Савезом«, »Живела слобода«, »Боље гроб него роб!«. Лица свих учесника су била озарена и насмејана. Старији су све то посматрали и већином одобравали. Међу њима је било и појединаца који су шапатом добацивали:

- Ово неће бити добро! Хитлер и фашизам ће нам се осветити! Јака је то сила!

Надјачали су их све нови и нови повици радости и жеље да се не поврати старо.

Драгослав Димитријевић Бели у својим сећањима то описује овако:

»Одушевљење је било огромно. По селима Посавине (Умка) то се претварало у народно весеље. Први пут после двадесет година кундачења, хапшења и прогањања, комунисти су јавно, заједно са грађанима и сељацима иступали узвикујући: Живео Совјетски Савез! Живела

[1] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 82.

КПЈ! Живео друг Стаљин! Хоћемо пакт са СССР! Доле Хитлер! Доле фашизам! Доле влада Цветковић-Мачек! ... У Бићевцу је дошло и до сукоба активиста са профашистичким и монархофашистичким елементима, који су тражили интервенцију жандара, али се ови нису усудили да интервенишу«.[2]

Бучно и радосно је било у Умци, Оструженици, Железнику, Сремчици...

Крајем марта одржана су среска партијска саветовања у Убу и Обреновцу на којима је анализирана настала ситуација, постављени задаци и захтевано од комуниста неопходно јединство у борби против евентуалне фашистичке најезде. Као основа делатности служио је проглас Покрајинског комитета КПЈ за Србију у којем се, поред осталог, каже:

»Сада је главно: очувати нашој земљи мир, што је једино могуће у наслону на Совјетски Савез. .. Нек не престану наше демонстрације све док се не оствари оно за што се читав народ борио и бори... Демократске слободе за народне масе«.[3]

Првих дана априла 1941. растуран је проглас ЦК КПЈ од 30. марта 1941. у коме су формулисани захтеви народа: укидање свих ванредних закона и давање народима Југославије њихових демократских права и слобода, слобода синдикалног и политичког организовања, амнестија свих политичких затвореника, укидање концентрационих логора, мобилизација за одбрану земље и чишћење државног и војног апарата од петоколонаша и других туђих агената. У тумачењу и растурању прогласа, поред чланова КПЈ и СКОЈ, учествовао је и шири круг људи, нарочито младих, који су тражили излаз у одбрани земље и веровали Комунистичкој партији која им је износила истину и отварала перспективу.

Вршена је убрзана мобилизација војних обвезника. Земљорадници који су служили војску у коњичким јединицама полазили су из својих кућа са личном опремом и коњем. Растанци у сеоским двориштима били су ратнички, без суза. Очеви су поручивали синовима:

[2] Драгослав Димитријевић Бели, *Београдска Посавина у НОП 1941,* Годишњак града Београда, књ. 1X-X, 1962-1963, стр. 595.
[3] *Преглед историје Савеза комуниста Југославије,* Београд, 1963, стр. 308.

- Ако непријатељски војници осете да сте борбени, сложни, постојани - неће надирати као руља и њима је живот драг.

Шестог априла 1941, без објаве рата, почео је напад на Југославију. Фашистичке дивизије су прешле у концентрично наступање готово на свим југословенским границама. Вест о брзом продору окупаторских трупа и поразу краљевске југословенске војске изазвала је код људи тегобна расположења и тугу због губљења независности и слободе. То је и разумљиво, јер је Посаво-тамнава дуго била под турском окупацијом. И млади и стари су знали за буне против дахија, за I и II српски устанак, за ослободилачке ратове у којима су њихови преци бранили слободу и независност. Свежа су била сећања на погинуле ратнике из Првог светског рата. Старији су веровали да ће се и њихови синови и унуци мушки одупрети јачем противнику. Родољубиви ратници помињали су својим синовима борбе из првог светског рата, наводећи церску и колубарску битку, тегобан пут преко Албаније и солунски фронт.

Комунисти и скојевци који нису били у војсци кренули су по директиви Партије да се јаве војним командама као добровољци. Тако је 9. априла ујутру из Уба ка Ваљеву кренула група од око 400 омладинаца, која је заједно са приспелом омладином Београда и Обреновца, организовала колону од око 2.000 људи. Сви ови млади људи су се надали да ће у Ваљеву добити униформу и оружје и постати војници који ће бранити своју земљу.[4] Између Словца и Ваљева митраљирали су их немачки авиони. Прво разочарење добровољци су доживели у Ваљеву. Уместо оружја и опреме, речено им је да крену за Ужице. Сутрадан, 10. априла, кренули су, али после два дана путовања били су враћени кућама. Речено им је да не могу добити оружје, а да ће војска бранити земљу.

Један број младића из села среза Посавског (Умка), а нарочито из Бађевца, пријавио се Команди Коњичке бригаде краљеве гарде и водио разговор са њеним командантом, бригадним генералом Милутином Жупањевцем да их прими у своју јединицу. Он то није прихватио. Та

[4] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 83.

бригада је 14. априла бацила оружје и војну опрему око друма Липовачка шума - Степојевац. Омладинци, комунисти и родољуби скупили су то оружје и крили га до почетка устанка.[5]

Официри и војници су били збуњени брзим продором окупатора и вршљањем петоколонаша. Немачке моторизоване колоне продирале су друмовима. Делови немачког 46. корпуса ушли су тенковима 14. априла у Умку, Обреновац и Уб. У сеоске куће су свраћали обезглављени краљевски војници из разних крајева Југославије, тражили воду и хлеб и са сетом причали о издаји и наређењу да баце оружје. У том општем расулу и дезорганизацији, по повратку војника својим кућама, причало се и о понеком отпору патриотски расположених официра и војника, али највише о масовној предаји без отпора и распаду Краљевине Југославије. Има више записаних дирљивих разговора између војника који су се вратили и укућана који нису веровали да су се тако брзо предали.

## ПРИПРЕМЕ ЗА ОРУЖАНУ БОРБУ

Пораз у априлском рату, брза окупација и распарчавање Југославије изненадили су комунисте и све прогресивне снаге у земљи, иако су знали да режим није способан за јачи отпор и да је подривен петом колоном. Већ у краткотрајном априлском рату Партија се оријентисала на организовање борбе против окупатора и његових слугу. На седници у Загребу, 10. априла 1941. године, Политбиро ЦК КПЈ је одлучио: да се већи број чланова ЦК пробије у Босну, Црну Гору, Србију и Словенију ради припремања оружаног устанка; да се образује Војни комитет с другом Титом на челу као војно руководство устанка и да се седиште Политбироа ЦК КПЈ премести из Загреба у Београд. Истовремено је указао на значај организационог јединства Партије, на задатак комуниста да не допусте да падну у заробљеништво и да скривају оружје. После овог састанка ЦК КПЈ се обратио прогласом југословенским народима (15. априла), у коме је ука-

[5] Изјава Миливоја Катића дата аутору.

зао на катастрофу која је задесила земљу услед напада фашистичких сила, осудио стварање усташке Независне Државе Хрватске, дао пуну морално-политичку подршку припадницима југословенске војске који пружају отпор агресору, осудио издају, распиривање шовинизма и братоубилачке борбе, указао на могућност оружане борбе у новим условима, отварајући перспективу стварања нове, независне, слободне, братске југословенске заједнице.[6]

Већ 18. априла у Београду се окупио и Биро ПК КПЈ за Србију и одмах почео да обнавља везе са организацијама и руководствима на терену. Њихова активност продире до Посавине и Тамнаве.

На подручју ова три среза окупатор је одмах успоставио систем своје владавине. Заводећи »ред и мир«, окупациона власт је увела и систем реквизиције пољопривредних производа. Окупатор је у овим срезовима у другој половини априла све Јевреје (одрасле и децу) обележио жутим тракама, а касније жутим звездама. Њихов положај све више погоршаван, а у току маја и јуна 1941. сви су похапшени и отерани у логоре, где је огромна већина мучки поубијана. Малтретирање и прогон Цигана започето је такође у априлу, али су они успели, уз помоћ утицајних Срба, да привремено избегну уништење.

Покрајински комитет КПЈ за Србију извршио је средином априла промене у Среском повереништву КПЈ Обреновац. Повукао је дотадашњег секретара Среског повереништва, Драгог Живковића Гагу, на рад у Окружни комитет КПЈ Београд. Полицији је била позната његова активност и зато га је ПК преместио из Обреновца. За секретара Среског повереништва упућен је из Београда Раде Тадић, који је добио запослење као трговачки помоћник код Милосава Јовановића Пулајице, члана КПЈ, трговца из Обреновца. За организационог секретара из Београда је упућен Бора Ршрић Борђевић и запослен као кројачки радник код Милорада Радовановића, кројача из Обреновца, такође члана КПЈ.

Почетком маја 1941. године у селу Брескви, недалеко од Обреновца, одржан је састанак скоро свих чланова Партије из срезова Обреновац и Умка. На скупу је гово-

[6] Зборник, том V, књ. 1, док. 1.

рио Бора Марковић, секретар Окружног комитета КШ за Београд. Он је објаснио узроке капитулације Краљевске југословенске војске и подвукао да не треба кривити народ ни једне националности, већ буржоаски систем и снажну Хитлерову војску и њихову коалицију. Говорио је и о потреби припрема за оружани устанак и образложио акцију прикупљања оружја, организовања санитетских курсева за девојке и тумачења народу међународне и унутрашње ситуације. Комунисти су постављали питања: Како је и зашто подељена Југославија? Како се понашају разне политичке странке *и* њихови изабраници? Зашто се окупатор ослонио на стари апарат полиције и власти, односно зашто им они служе?[7]

Убрзо је у Забрежју у кући Ивана Богдановића одржан састанак са секретарима партијских ћелија где је реферисано о акцији сакупљања оружја и расположењу људи за борбу против окупатора. Највише оружја су прикупили чланови КПЈ у Забрежју. Ево шта о томе Милан Марковић, касније, у својој изјави каже:

»Наша организација је бројала девет чланова. Секретар је био Иван Богдановић. Одмах после расула војске Краљевине Југославије, упали смо у магацин Речне морнарице у нашем месту, крај обале Саве. Узели смо два тешка митраљеза »шварц-лозе«, два пушкомитраљеза, око 50 пушака, доста бомби и муниције и све то подмазали и сакрили у реци Сави. Све то оружје је спашено и предато Посавском партизанском одреду«.[8]

Доста оружја прикупили су чланови КПЈ у Дражевцу, Конатицама, Бађевцу и Стублинама, а и у осталим местима прикупљена је по нека пушка. На састанку је закључено да се ова акција настави у највећој тајности. Закључено је и да код људи постоји бојазан да велике силе и репресалија, али да, ипак, већина види једини излаз у оружаној борби.

Крајем априла 1941. секретар Окружног комитета КПЈ Ваљево, Милосав Милосављевић, одржао је састанак са секретаром Среског повереништва КПЈ Уб, Андријом Мазињанином и пошто се упознао са стањем у том срезу,

[7] Бора Марковић, према еећањима учесника.
[8] Изјава Милана Марковића, дата аутору.

пренео је задатке постављене на састанку ваљевског Окружног комнтета. После тога Мазињанин је одржао проширени састанак Среског повереништва и присутне упознао са ситуацијом и задацима који су стајали пред комунистима и скојевцима. Том приликом извршена је подела терена и сваки члан Повереништва је задужен за једно или више села. Чланови повереништва су по селима прво разговарали са члановима Партије и СКОЈ-а, а онда одржали и шире састанке са симпатизерима и поверљивим сељацима. Састанци су држани у шумарцима или у добро обезбеђеним кућама. На њима је говорено о прикупљању оружја и припремама за оружану борбу.

Оба среска комитета (већ се употребљавао тај термин) и партијске ћелије добили су већи број примерака Првомајског прогласа ЦК КПЈ, у којем је писало:

»Као што је Комунистичка партија до сада стајала у првим редовима народне борбе, тако ће од сада још упорније организовати и водити борбу народа против окупатора и њихових слугу у земљи, против распиривања националне мржње, за братство народа Југославије и свих народа на Балкану, против израбљивања радних народа, за бољу и срећнију будућност.

Радници, сељаци, грађани - сви родољубиви елементи!

На окуп! У овим судбоносним данима потребно је ујединити све снаге у борби за ваш опстанак... Устрајте у борби у коју вас позива и коју води авангарда радничке класе - Комунистичка партија Југославије«.[9]

Радни људи Посавине и Тамнаве читали су проглас и показивали га својим рођацима и пријатељима.

Цео мај и јуни 1941. протекли су у тумачењу линије КПЈ, у илегалном састајању чланова КПЈ и скојеваца и одржавању састанака са симпатизерима и родољубима који су показивали интересовање за стање у земљи и свету. Најмасовнији састанци су одржани у Бањанима, Кожуару, Такову, Обреновцу, Забрежју, Стублинама, Дражевцу, Конатицама, Сремчици. У Стублинама је било присутно 80 лица, а говорили су Бора Марковић и Раде Тадић. У Љубинићу је говорио Раде Тадић пред 40 људи,

[9] Архив ЦК СКЈ, 1941/18.

у Бањанима Андрија Мазињанин, у Такову Светислав Пандуровић, у Стубленици Богољуб Танасијевић, у Конатицама Миладин Петровић, а у Дражевцу Миливоје Манић Албанта. Слично је било и у осталим селима.

На тим ширим састанцима одобраване су акције комуниста. Било је, међутим, људи који су се слагали са припремама за борбу против окупатора, али нису прихватали оцену о издаји краља и владе. Они су се надали да ће можда од њих, из Лондона, доћи позив за устанак и борбу против окупатора. Плашили су се и репресалија које је наговештавао окупатор преко квислиншких сресских начелстава и општина. Ипак, ни један од ових скупова није пријављен полицији, нити жандарима.

Организационо и бројно сређивање и јачање организација КПЈ и СКОЈ-а у овим срезовима брже се одвијало непосредно уочи устанка (април, мај, јуни). Томе су допринели чешћи контакти окружних комитета КПЈ Ваљева и Београда са среским комитетима и већа дисциплина и мобилисаност комуниста и скојеваца. Важну улогу су имали и искуснији комунисти, који су по директиви Партије били упућени из Београда у свој родни крај.

Тих дана у селу Каленић (Уб) живели су Душан Даниловић, кројачки радник и његова супруга Јудита Аларгић, текстилна радница, чланови КПЈ, активисти синдикалног и штрајкачког покрета у Новом Саду и Београду. Њихово политичко деловање осећало се и у суседним селима, Радљеву и Малом Борку. У Такову је деловао Светислав Пуја Пандуровић, студент, а у Врелу је живео и радио Јова Чанић, такође студент, члан КПЈ. У Бањане је повремено из Београда долазио Милорад Ашковић, секретар партијске ћелије у Привредно-аграрној банци, дугогодишњи функционер Савеза банкарских, осигуравајућих, трговачких и индустријских чиновника Југославије и добар познавалац марксизма-лењинизма. Поред позитивног утицаја на рад партијске ћелије у Бањанима, он је одржавао и везе са лекарима Слободаном Станковићем и његовом супругом Секом.

У самом Убу налазило се више утицајних комуниста, не само оних из Среског комитета. Пред устанак, комунисти и скојевци, распитивали су се за судбину свога

мештанина Димитрија Котуровића,[10] који је отишао да се бори у редовима Шпанске републиканске војске. Очекивали су да ће се и он вратити и с њима кренути у предстојећу борбу.

У тамнавском срезу, на пример у Кожуару, Каленићу, Калиновцу, било је и имућнијих сељака чланова КПЈ, који су имали значајну улогу и утицај у припреми устанка. Комунисти су се тих дана присећали контаката које су имали са члановима ПК КПЈ за Србију, помињали су и сусрете са члановима ОК КПЈ Ваљево, Милошем Пантићем, Милом Милатиновићем, Миланом Китановићем и Ристом Михаиловићем, који су имали значајан утицај у овом крају.

Комунисти Обреновца и Умке познавали су и Александра Ранковића Леку, који се, као члан Политбироа ЦК КПЈ и секретар ПК КПЈ за Србију, интересовао за стање Партије и СКОЈ-а у свом крају. Одржавао је и личне контакте са некима од њих. Ево шта је о томе касније Живан Лончаревић написао:

»Ранковић је још 1937. године долазио у своје село Дражевац где сам радио као опанчарски радник. Причао ми је о мучењу на робији. Задужио ме је да се вратим у Обреновац и да се реактивирам у синдикату Урса. Помињао ми је поједине људе са којима је прекинута веза«.[11]

Ранковић се састајао и са Владом Аксентијевићем и Драгим Живковићем, а највише са Младеном Пантићем, кројачким радником из Обреновца,[12] који је после издр-

[10] Димитрије Котуровић Кот, рођен 1911. у Убу, металски радник, члан СКОЈ-а од 1927, члан КПЈ од 1930. Пре одласка у Шпанију, долазио у Уб и одржавао контакт са појединим члановима КПЈ и СКОЈ-а. Погинуо априла 1944. године као комуниста и командант јединице Француског покрета отпора у Марсељу, а посмртно му Французи доделили чин пуковника Француске армије. Једна улица у Марсељу носи његово име. »Борба« од 20. 11. 1944. преноси шта о њему тих дана пише један марсељски лист: »Херојски живот Димитрија Котуровића Кота - он је за нас пример борца пониклог из народа. За своје другове Кот није нестао. Он је у нама свим оним чему нас је научио. Другови из Котове чете, будите достојни нашег великог покојника! Другови Француски партизани, Кот, син великог народа Маршала Тита, чини нам част«.

[11] Сећање Живана Лончаревића написано 1960. године. Оригинал у архиви аутора.

[12] Умро је 30. априла 1941. године и сахрањен је у Дражевцу. После рата породица Младена Пантића из Дражевца, предала је Музеју Обреновца (који је тада постојао) поједине бројеве листа »Пролетер«, »Комунист«, »Глас радног народа« и неке летке и књиге.

жане робње (због илегалног рада у Партији) оболео на плућима.

Почетком окупације, три члана КПЈ из Обреновца, обратили су се Милу Манићу Албанти и питали за судбину шпанског борца Александра Јовановића. Албанта им је одговорио да је отишао у Београд да ради, постао члан КПЈ и учествовао у интернационалним бригадама у шпанском грађанском рату, али се не зна да ли ће се вратити.[13]

У Забрежју је често боравио Бора Марковић, браварски радник, секретар Окружног комитета КПЈ Београд, са својом супругом Надом, текстилном радницом, активистом Синдиката у Београду и чланом КПЈ од 1940. године, док је Милисав Мића Борић деловао у свом селу Вранићу (Умка), а Богдан Јаковљевић, студент технике, уживао је поверење у свом селу Вукићевици, где је радио са Жиком Столићем, обућаром из Обреновца.

Средином априла 1941. године упућена је из Београда са својим мужем Дара Поповић Тадић, члан КПЈ, приватни намештеник. Она је активирала рад са женама и отклањала секташтво према женској омладини, која се већ од раније истицала у појединим акцијама. Формирала је и два-три актива СКОЈ-а у које су примљене омладинке Јела Благојевић, Лепа Грујић, Вера Коцевић и Мила Ранђић. Оне су помагале Поповићевој у организовању санитетских курсева за пружање прве помоћи. Полазнице курсева у Обреновцу су биле Братислава Адамовић, Јела Благојевић, Јелка Блажевић, Лепа Грујић, Нада Павловић, Мила Ранђић, Дана Станојчић, Динка Станимиров, Слободанка Николић, Мира Пенчић и др., а у Забрежју Лепосава и Нада Бабић, Драгица, Перка и Живанка Сека Вићентијевић, Лепа Марковић и још неколико скојевки чија имена нису утврђена.[14]

Дара Поповић Тадић је одржавала посебне везе са женама у Обреновцу, симпатизерима КПЈ. Међу њима су биле Радмила Јовановић Кека, Криста Нинковић, Анка

[13] Александар Јовановнћ, рођен 1914. у Обреновцу, радник, отишао из Југославије у Шпанију 1946. погинуо априла 1938. на Арагонском фронту *(Шпанија,* Београд, 1971, стр. 530).

[14] *Жене Србије у НОБ,* Београд, 1975, стр. 189, 190.

Манић, Зора Бурић, Смиља Игњић, Евица Селенић Бела, Косара Карић, Загорка Станојчић и друге. Свима њима она је објашњавала узроке капитулације југословенске војске, линију КШ и неминовност оружане борбе.

У Убу су, такође, организовани краћи санитетски курсеви ирве помоћи које су похађале Милица Бихондић, Љубица Мазињанин, Милица Ребавка, Софија Мушицки, Милена Ситарица, Драгица и Даница Милићевић, Смиља Грбић Паунковић, Анка Васић, Вука Мирковић и многе друге.

У Умци су се истицале у раду на припремама за устанак Лзубинка Дикић, текстилна радница, члан КПЈ, Радмила Јовановић Станојловић, херихтерска радница, сестре Драгослава, Ленка, Мирослава и Радојка Живковић, Златија Милуновић, Марија Курчић, Нада Јевремовић, Милица Илић, Ковиљка Димитријевић, Јелена Јанковић и омладинка Иконија Живковић.[15]

Окупатор и постојећи полицијски апарат запазили су рад комуниста и скојеваца у овом крају. Видели су исписане пароле на зградама: »Смрт окупатору«, »Смрт фашизму«, »Доле Хитлер и његове слуге«. До руку су им дошли и појединн прогласи. Срески начелници у Убу, Умци и Обреновцу одржали су средином јуна састанке са председницима општина и »виђенијим грађанима«. Речено им је да обрате пажњу на учестала кретања комуниста, на њихова састајања, договарања и да »пријаве све што чују и виде, јер према окупатору треба бити лојалан, пријатељски расположен уколико желимо сачувати народ, поредак и мирно живљење«.[16]

Двадесет другог јуна 1941. године Хитлерова Немачка је напала Совјетски Савез. Сви прогресивни људи су осетили да је то прекретница у другом светском рату, јер су се изменили односи снага, ток догађаја и сам карактер рата. Већина људи је веровала да ће Хитлер убрзо доживети пораз на Истоку. Отварале су се и перспективе оружане борбе у Југославији,

Политбиро ЦК КПЈ са Јосипом Брозом Титом на челу хитно је одржао састанак у Молеровој улици бр. 43

[15] Исто, стр. 193, 194.
[16] Сећања појединих председника општина из тог времена дата у разговорима са члановима сресских комитета јануара 1945. год.

у Београду, у стану банкарског чнновника Воје Мрчарице, и том приликом разматрао је ситуацију створену немачким нападом на СССР. Закључено је да је потребно позвати народ на оружану борбу против окупатора.

Истог дана је написан проглас ЦК КПЈ у коме је дата оцена немачког напада на Совјетски Савез, а свим родољубима и комунистима у земљи наложено је да неодложно крену у борбу против окупатора. Овај проглас штампан је у илегалној штампарији ПК КПЈ за Србију у Београду. У њему је стајало:

»Ви који стењете под окупаторском чизмом, сви ви који љубите слободу и независност, који нећете фашистичког ропства, знајте да је куцнуо час вашег скорог ослобођења од фашистичких освајача.

Не дајте се завести разним домаћим реакционарима који су у служби фашистичких бандита. Ваше место јесте у борбеним редовима радничке класе, која се бори за вашу истинску слободу и независност...

Комунисти Југославије! Не оклевајте ни тренутка већ се хитно спремајте за ту тешку борбу. Сместа прилагодите своје организације и њихов рад за тај последњи бој. Предузмите све да чим боље осигурате наше драгоцене кадрове који су нам данас више него икад потребни у тој борби. Организујте радне масе и предајте им ваше тешко стечено искуство. Станите на чело радних и национално угњетених маса и водите их у борбу против фашистичких тлачитеља наших народа. Одважност, дисциплина и хладнокрвност нека влада међу нама, јер ви морате тиме дати пример другима. Извршите своју дужност авангарде радничке класе Југославије. Напред у последњи и одлучни бој за слободу и срећу човечанства!«[17]

У борбу против окупатора! - такав је био одговор народа Југославије и њихове Комунистичке партије у тренутку напада Немаца на СССР, такав је био одговор и родољубивих људи ваљевске и београдске Посавине и Тамнаве.

Секретаријат Покрајинског комитета КПЈ за Србију одржао је 23. јуна састанак у Београду у Шуматовачкој

[17] Проглас ЦК КПЈ поводом напада фашистичке Немачке на Совјетски Савез, *Зборник,* том, I, књ. 1, стр. 16. и 17.

улици број 30. Састаику су ирисуствовали Александар Ранковић, Спасенија Бабовић Цана, Вукица Митровић, Лзубинка Милосављевић (секретар ПК СКОЈ-а), Милован Билас, Благоје Нешковић, Мома Марковић и Милош Матијевић Мрша. Том приликом Покрајински комитет је донео одлуку о непосредном оранизовању оружаних акција против окупатора у Србији. Решено је да се у све округе упуте партијски инструктори, да се читава партијска организација у Србији стави у мобилно стање и да се упути проглас народу Србије с позивом за оружану борбу против окупатора. Овај проглас је убрзо састављен и почетком јула штампан. У њему, поред осталог, пише:

»Српски народе!... Непријатељ свуда пружа своју отровну жаоку; он хоће да посеје мржњу међу народима. Његово гесло је: завади па владај, а наше: братство с народима у борби против окупатора и њихових слугу. Српски народе, ти који си у својој историји, у својој борби знао да презреш и казниш издајице, буди данас немилосрдан према свим прљавим нитковима, проданим националном непријатељу, који су у рату издали нашу земљу... Сви као један у борбу против окупатора. Свим силама, свим средствима слабите његову снагу ради наше будућности, наше слободе«.[18]

У међувремену окупатор је уз помоћ полиције и жандармерије у Београду и унутрашњости правио спискове за хапшење комуниста и напредних људи. Сазнавши за то, партијско руководство је издало директиву да сви чланови Партије буду на опрезу, а компромитовани да се повуку у илегалност. И у селима се осетила сила окупатора. Пронети су гласови да се припрема хапшење свих мушкараца. Многи младићи и из ових срезова су ноћима бежали од кућа и спавали у шумама. Са страхом су излазили на кулук код Немаца. Сеоске општинске управе саопштавале су на зборовима наредбе о разрезу артикала за немачку војску и о увођењу књиге вршаја за евидентирање и одузимање жита.

Преко жандара и полиције из срезова стизали су извештаји комесару унутрашњих послова Милану Аћимови-

[18] Проглас ПК КПЈ за Србију од јула 1941. *Зборник,* том I, књ. 1, стр.

ћу о незадовољству народа, о појединим састанцима и припремама за оружану борбу. Шеф немачког Управног штаба у Србији др Харолд Турнер упутио је Аћимовићу поверљиво наређење да, према ранијем договору, 22. јуна отпочне хапшење комуниста и учесника шпанског грађанског рата. У том наређењу је, уз остало, стајало:

»На основу последњих ратних догађаја молим да се одмах изврше, према ранијем споразуму са вама, хапшења свих водећих комуниста и да се нареди шефу полиције у Београду да још ноћас изврши хапшење, њему познатих комуниста. Ове особе треба затворити на Ади Циганлији. Доцније, треба како ове, тако и остале у земљи, спровести у концентрационе логоре, који ви према наређењу, има да организујете«.[19]

Такође, речено је да ће се такозваној српској полицији са овим циљем ставити на располагање потребно оружје из ратног плена и да ће у исто време о свему бити обавештене и немачке трупе, да интервенишу и помогну у случају потребе. На основу овога и даљих наређења проведених преко комесарске владе, банских управа и среских начелства, окупациона власт је покушала да елиминише све напредне људе у земљи и да на тај начин предупреди и спречи сваку помисао на отпор.

Комунисти Уба, Обреновца и Умке били су благовремено обавештени о припремама полиције и окупатора за њихово хапшење. Дошло је упозорење од Окружног комитета КПЈ Ваљево, а и од неких људи из начелства срезова. Рекли су да за немачког окупатора највећу опасност представљају комунисти.

Ипак сремски начелник на Убу успео је да ухапси Чеду Тодоровића, дугогодишњег партизанског секретара ћелије и активисту Урсових синдиката, Славка Бихондића, члана КПЈ, Петра Ребавкића, активисту Урсових синдиката, Живорада Алексића, социјалисту и Мила Јоловића, да их спроведе у Ваљево и преда Немцима. Међутим, они су после неколико дана пуштени кућама на интервенцију председника општине и утицајних грађана Уба. Сви чланови партијског руководства избегли су хапшење и прешли у илегалност, у околна села и шуме.

[19] *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 341.

V Обреновцу је полицијски писар Цвеја Врељански обавестио Милорада Јовановића Свиленог да бежи и да обавести све који су на списку. О обавештавању комуниста у Забрежју Милан Марковић у својим сећањима на ратне дане, пише:

»Ми из Забрежја смо тих дана чешће контактирали са Обреновцем. Поподне, двадесет другог, пошао сам у Обреновац да видим шта има ново. Свратио сам кући код Радмиле Јовановић Кеке. Рекла ми је да се одмах вратим у Забрежје и да кажем друговима да беже и да су Пулајица и остали другови побегли данас. Вратио сам се кући и тек што сам дошао угледао сам једног жандара, не знам му име, а презивао се Гајић. Позвао ме и рекао ми: 'Ноћас ћемо доћи да хапсимо у Забрежју Драгана, Ивана и тебе, бежите!' Рекао сам му да за то нема разлога, а они нека дођу и нека хапсе. Наравно, побегли смо«.[20]

Жандари су у ноћи 22/23. јуна нашли празне станове свих оних које су тражили. Драган Марковић је био обавештен и од свог школског друга да му прети опасност. Побегао је у шуму. Међутим, око поноћи вратио се кући да узме одећу и скривени материјал. Жандари су наишли по други пут да провере кућу, ухапсили га и одвели у обреновачки затвор. Саслушаван је и мучен да каже где су остали. Био је категоричан да ништа не зна. После пет дана успео је да побегне из затвора и да се прикључи осталим друговима у Великом Пољу.

Дана 21. и 22. јуна 1941. године у селу Златарићу одржано је саветовање Окружног комитета КПЈ Ваљево и представника среских партијских организација, односно комитета. Овом саветовању присуствовао је и Милош Минић, инструктор ПК КПЈ за Србију. Прорађивани су прогласи ЦК КПЈ од априла и маја 1941. године као и задаци које је поставио ПК КПЈ за Србију. За време саветовања преко радија су чули о нападу Немачке на СССР. Андрија Мазићанин вратио се са саветовања 23. јуна и пошто је знао да му прети опасност, није ни свраћао у Уб, већ је отишао у шуму и састао се са осталим друговима који су већ били избегли на терен. Обавестили су

[20] Изјава Милана Марковића, дата аутору.

га да су из Уба успели да избегну хапшење др Радоје Мијушковић (лекар) и Радован Мијушковић (адвокат). Познаник из среског начелства обавестио их је да су на списку за хапшење. Отишли су у свој родни крај (Кунак, Пјешивци, Никшић, Црна Гора) и од почетка се јавили у партизанске јединице.

Већ 24. јуна у Ваљево је стигао Филип Кљајић Фића, члан ПК КПЈ за Србију, са инструкцијама за формирање партизанског одреда. Сутрадан је одржан састанак Окружног комитета, прорађен проглас ЦК КПЈ од 22. јуна и договорено формирање Ваљевског партизанског одреда. Одређен је и Штаб одреда. О томе је Андрија Мазињанин убрзо обавештен од секретара Окружног комитета Милосава Милосављевића. Уз то је добио задатак да се убрза формирање Тамнавске партизанске чете. Договорен је и састав Команде чете.

Сремски комитет КПЈ за срезове Обреновац и Умку одржао је у суботу, 28. јуна, саветовање на обреновачком гробљу, уз присуство свих чланова Среског комитета КПЈ и СКОЈ-а (осим Драгана Марковића), секретара партијских ћелија и једног броја искуснијих чланова КПЈ. Од жена је била присутна Љубинка Дикић, члан КПЈ, текстилна радница Фабрике трикотаже из Умке. На том скупу комуниста разговарало се о непосредним припремама за оружану борбу, о политичкој ситуацији у свету, Југославији и Србији. Истакнута је спремност комуниста да избегну хапшења. Чуле су се речи да је куцнуо час за оружје, за устанак, да су сви комунисти мобилисани од своје КПЈ и да су дужни да поведу народ у борбу. Л>убинка Дикић је говорила:

- Имам и револвер, ако ми затраже легитимацију. Једва чекам да почнемо. Научила сам пуцати и ране превијати.

А Бора Марковић је говорио тихо, шапатом, да се разуме свака реч:

- Ради се о бити или не бити. Дошли су у нашу земљу, загосподарили. Срамота је пред историјом покорити се. Морамо кренути...[21]

[21] Сећања Срба Јосиповића, Милана Марковића, Милосава Бојића и других.

Раде Тадић је дао практична упутства.

Ево шта о томе саветовању у својим записима каже Миливоје Катић:

»У четвртак увече, 26. јуна, у присуству Миладина Петровића из Конатица одржали смо састанак партијске ћелије. Он нам је рекао да ће се у суботу у Обреновцу одржати најављени састанак и да на њега треба да пођу бар три члана наше ћелије, те одлучисмо да пођемо нас тројица - секретар чика Влаја, његов заменик Бошко Ивковић и ја.

Пешке смо ишли до Мале Моштанице, а одатле возом за Обреновац. Стигли смо око 7 сати ујутру. Свратили смо до Милосава Јовановића Пулајице, трговца, кога је Бошко добро познавао. Није га било. Неко нас је упутио на обреновачко гробље где ће се у 10 сати одржати састанак. Чика Влаја нам успут рече да ћемо Бошко и ја са још неким друговима чувати стражу, те нас, на путу за Забрежје, остави у једном шљивику да мотримо и уколико наиђу жандари или било каква униформисана лица да им јавимо.

Састанак је завршен око један сат по подне, те се нас тројица у 3 сата укрцасмо у воз и довезосмо до Мале Моштанице, одакле смо, опет, пешке продужили за Бићевац. Бошко упита чика Влају:

- Добро, бре, Влајко, зашто ми идосмо у Обреновац? Ти ћутиш, ништа не причаш? Као да ни о чему важном нисте разговарали, а видео сам да је на састанку било доста другова. Сигурно да нисте разговарали о ценама на обреновачкој пијаци.

- Е, моји другови - рече чика Влаја - доста смо причали и договарали се. Сада морамо да се покажемо на делу. Састанку су, поред нас комуниста из Посавине, присуствовала и два друга из вишег партијског руководства. Они су нас детаљно упознали са нападом Немачке на СССР и са прогласом ЦК КПЈ у вези са тим. На крају је одлучено да из сваке партијске ћелије пође по неки друг на партијско саветовање 1. јула на Космај, којом приликом треба да се формира партизански одред. Сутра ћемо одржати састанак ћелије, па ћемо одлучити ко ће од нас поћи - заврши чика Влаја«.[22]

[22] Миливоје Катић, *1941-1942. V сведочењу учесника НОБ,* књ. 4, стр. 351.

Крајем јуна 1941. године Сремски комитет КПЈ Обреновац окупљао је око себе 86 чланова КПЈ и 90 чланова СКОЈ-а са подручја срезова Умка и Обреновац. Једна четвртина тог броја примљена је у Партију маја и јуна 1941. а један број је, тих ратних дана, упућен од стране партијске организације из Београда у родни крај.

Сремски комитет КПЈ за Обреновац и Умку сачињавали су: Раде Тадић, секретар, Бора Кирић Борђевић, Србољуб Јосиповић, Драган Марковић и Миливоје Манић Албанта.

Ево прегледа партијских ћелија и чланова КПЈ у срезу Обреновац:

- Обреновац: Раде Тадић, Бора Еирић Борђевић, Миливоје Миле Манић Албанта, Милорад Јовановић Свилени, Милосав Јовановић Пулајица, Богосав Пенчић, Станислав Адамовић, Боривоје Стојадиновић, Раја Поповић, Дара Поповић Тадић, Милорад Радовановић, Живко Јовановић Мило и Војин Андрић и кандидат за члана КПЈ Жика Столић.

- Забрежје: Иван Богдановић, секретар, Милан, Бора, Нада, Драган и Сава Марковић, Света Спиридоновић, Живан Иванчић, Милан и Живанка Сека Вићентијевић и Спасоје Бабић.

- Стублине: Србољуб Срба Јосип, секретар, Будимир Давидовић, Драгољуб, Миодраг и Раденко Ранковић, Радивој Јелић и Живојин Жоја Николић.

- Грабовац: Милутин Филимоновић, секретар, Чедомир Комановић, Милош Матијевић, Светозар Цвеја Филимоновић, Момчило Вукосављевић, Маринко Митровић, Божидар Беља Бурић, Слободан Синђелић, Душан Полексић, учитељ, Љубинко Антонић, Милосав Матић и Мира Лазић и кандидати за члана КПЈ Обренија Лазић и Јездимир Ракић.

- Трстеница: Милојко Калинчевић, секретар, Селимир Калинчевић и Иванко Карић.

- Орашац: Илија Гавриловић и Милорад Мушкатировић.

- Вукићевица: Богдан Јаковљевић, студент и Милутин Аазић.

- Љубинићи: Милосав Павловић и Милосав Бојић.

- Звечка: Миливоје Мића Ковачевић и Драга Вуковић и кандидати за члана КПЈ Војислав Воја Поповић, Тика Вуковић и Вељко Поповић.

- Скела: Петар Глумчевић и Владислав Маркулић.

- Пироман: Милутин Ераковић.

- Уровци: Драгиша Александрић и кандидат за члана КПЈ Марио Бермановић, учитељ.

Партијска упоришта од симпатизера КПЈ постојала су у селима Јошева, Дрен, Милорци, Ратари, Кртинска, Лончаник, Бровић и Пироман.

Сремски комитет СКОЈ-а у Обреновцу су сачињавали Драгољуб Драган Марковић, који је у исто време био и секретар, Буда Давидовић, Раја Поповић и Милосав Бојић (члан овог омладинског руководства 1939. и 1940. године био је и Влада Лаушевић, студент).

За чланове СКОЈ-а утврђена су само нека имена:

- Обреновац: Милан Димитријевић, Живан Матић, Драган Благојевић, Љубомир Степић, Зора Благојевић, Јелена Јела Благојевић, Лепа Грујић, Вера Коцевић, Мила Ранђић, Момчило Муја Калајџић, Милисав Богдановић, Мира Нинковић и Света Радовановић.

- Забрежје: Лепосава Лепа Марковић, Драгица и Перка Виђентијевић, Лаза Белић и Нада Бабић.

- Л>убинић: Боривоје и Божидар Јовичић, Обрад Борђевић, Славко Бабић и Здравко Целе Си.мић.

- Орашац: Христивоје и Драгољуб Пуса Јовановић.

- Дрен: Милош Јосиповић, Добросав Младеновић, Драган Савић и Милена Јовичић.

- Грабовац: Богољуб Шуле Вукосављевић, Добринка Чолић, Бранимир Бабић, Продан Јеличић и Бранислав Јанић.

- Стублине: Живорад Рафаиловић, Радомир и Александар Грчић, Миодраг Борђевић и Милорад Симеуновић.

- Звечка: Продана Поповић, студент, Борђе и Војислав Воја Лазић и Слободан Ћанић.

- Јошева: Војислав Тешић, трговачки помоћник, Тихомир Рајковић, Момчило Кузмановић, Драгиша Тешић и Радмила Милановић.

V Срезу Умка налазиле еу се партијске ћелије и чланови КПЈ у следећим местима:

- Умка: Лзубинка и Јован Јоца Дикић, Милија Станојловић, Добривоје Пешић, Јосип Вицић и Сулејман Мујо Исламовић.

- Бађевац: Владислав Николић, радник, Милорад Мика Бурчић, земљорадник, Миливоје Катић, трговачки помоћник, Живорад Иконић, земљорадник, Бошко Ивковић, земљорадник и Радиша Јовановић, кројачки радник, а кандидати за члана КПЈ Милорад Бркић Ицин и А»убомир Стевановић.

- Дражевац: Срећко Петровић, земљорадник, Драгољуб Ранковић, лимарски радник, Богдан Симић, кројачки радник, Радивоје Јеремић, земљорадник и Добривоје Цекић, земљорадник, а чланови СКОЈ-а: Живорад Мишић, Живојин Стојичевић и Бранислав Борђевић.

- Конатице: Миладин Петровић, студент, Бора Мандић, учитељ, Митар Радосављевић, столарски радник, Чедомир Максимовић, столарски радник и Живко Стевановић, благајник задруге, а чланови СКОЈ-а: Никола Мандић, Милорад Николић и Милован Алексић.

- Лесковац: Велимир Јеремић, студент медицине, Миливоје, Иван и Велимир Марковић, земљорадници.

- Вранић: Милисав Борић, абацијски радник.

У скоро свим селима овог Среза налазили су се симпатизери КПЈ, који су примали и растурали летке и прогласе Партије.

Зна се да су у још неким селима били формирани активи СКОЈ-а, али њихова имена нису утврђена.[23]

Сресни комитет КПЈ за срез тамнавски (Уб) био је у следећем саставу: Андрија Мазињанин (секретар), Светислав Пуја Пандуровић, Рајко Михаиловић, Предраг Тешић, Драган Раковић, Жикица Стефановић, Милан Михаиловић, и Ранко Марковић, а Сресни комитет СКОЈ-а (Уб) у следећем саставу: Жикица Стефановић (секретар), Ранко Марковић, Милена Ситарица, Богољуб Танасијевић Боца, Милосав Павловић и Драган Ранковић.

[23] Подаци су прикупљени одмах после рата и објављени у књизи Александра Витоловића, публицисте, *Централна Србија' у НОБ,* Београд, 1967, стр. 28, 44. и 47. Бројно стање се односи на јули 1941. Али сада се први пут објављују имена чланова КПЈ.

Крајем јуна 1941. године у Тамнавском срезу био је 81 члан КПЈ и 86 чланова СКОЈ-а, и то:

- Уб: Милан Михаиловић, секретар, Рел.а Алексић, Чеда Тодоровић, Славко Бихондић, Иван Миловановић, Боса Мушицки, Милена Ситарица, Војислав Алексић, Драгиша Јовановић, Алекса Поповић, Милан Марчетић, Богдан Велић, Љубица Ребавка Мазињанин, Милош Марковић, Арагомир Јаковљевић, Добривоје Божић и чланови Среског повереништва КПЈ који су живели и радили у то време у Убу.

- Бањани: Јанко Кусуровић, секретар, Рајко Михаиловић, члан Среског комитета, земљорадник, Вељко Милановић, земљорадник, Јован Дражић, опанчарски радник, Нега Ненадовић, столарски радник, Влада Маринковић, пекарски радник, Жика Милошевић, земљорадник, Божа Бошковић и Велисав В. Буковчић, земљорадник.

- Кожуар: Павле Маринковић, секретар, Драган Максимовић, Десимир, Крстивоје и Драган Лукић - земљорадници.

- Таково: Витомир Кузмановић, Светислав Пуја Пандуровић, студент (члан Среског комитета), Владислав Павловић, Јанко Ивановић и Михаило Павловић - земљорадници.

- Каленић: Ратко Ранковић, секретар, земљорадник, Душан Даниловић, кројачки радник, Јудита Аларгић, текстилна радница, Раца Терзић, радник, Виђентије Перић, Живорад Јездимировић и Живко Јевремовић.

- Калиновац: Павле Петковић, секретар, питомац Војне академије, Живота Милићевић и Милорад Чобић - земљорадници.

- Стубленица: Миладин, Живорад и Богољуб Боца Танасијевић.

- Баталаге: Живорад Иконић, секретар, Живорад Тодоровић - Глушчевић, Милорад Јовановић Курјак, Милутин Мида Томић и Маринко Тодоровић - земљорадници.

- Лајковац: Никола Илић, секретар, пекар, Војислав Петровић, радник, Душан Зуровац, машиновођа, Ратко Вукадиновић, радник, Милева Косовац, учитељица, Никола Пажиновић, радник, Милорад Дубљевић, учитељ, Кристина Станковић, учитељица и Лепосава Вукојчић, учитељица.

- Совљак: Славољуб Миливојевић.
- Новаци: Драгомир Поповић и Славко Јовичић, учитељи.
- Зукве: Димитрије Атић, учитељ.
- Памбуковица: Драгослав Томић, ковач.
- Мали Борак: Недељко Михаиловић, Веселин Танасковић и Добривоје Стефановић.
- Рукладе: Александар Николић.
- Лисо-Поље: Радисав Богићевић.
- Трлић: Марко Бркић.
- Вукона: Војислав Белопавлић.

Осим ових партијских ћелија и чланова КПЈ, постојала су партијска упоришта састављена од симпатизера КПЈ у Бргулама, Радљеву, Чучугама, Брезовици, Трњацима и Шарбанима.

Партијске организације Лајковца и Баталаге биле су на вези Окружног комитета КПЈ Ваљева, а партијска организација у Каленићу на вези Среског комитета КПЈ 06-реновац, а пред сам рат Среског комитета КПЈ Уб.

У више места Тамнавског среза постојали су активи СКОЈ-а:

- Уб: Бранко Милошевић, Александар Јовановић, 06-радин Малинић, Драгица и Даница Милићевић, Милица Ребавка, Мирослав Ситарица, Александар Трајковић Русо, Богосав Арсенијевић, Ленка Шукић, Милан Муњас, Игњат Атлић, Александар Станишић, Бора Паунковић, Данило Цикуша, Буда Марковић, Срба Танасић, Драгана Миловановић, Иван Милићевић, Л>убица Миловановић, Никола Савић, Зоран Влајковић, Жарко Селаковић, Живорад Јовановић, Софија Мушицки и Веселин Танасковић Џин.

- Бањани: Фрања Звиршић, Радисав и Ранислав Михаиловић, Брана Кусуровић, Привислав Милановић и Златомир Урошевић.
- Таково: Драган и Миодраг Марковић Мија, Борисав и Миливоје Пандуровић и Деспот Живановић.
- Совљак: Воја Крстоношић, Милан Олбина, Божа Милосављевић, Мирослав Пантић, Владислав Филиповић и Милан Матић.

- Каленић: Живорад и Лазар Јездимировић, Адександар Неимаровић, Милорад и Мића Михаиловић и Жикица Неимаровић.

- Лајковац: Никола Николић, Момчило Радовановић, Миладин Илић, Љупче Павлов, Лзуба Петровић и други чија имена нису утврђена.

- Бргуле: Света и Властимир Петровић, Влада Ивановић и Драган Јовановић.

- Радуша: Здравко Негић, Цвеја и Златомир Божић, Милета Чанић и Борђе Гаврић.

- Кршна Глава: Радован Поповић.

- Стубленица: Бранко Танасијевић, секретар, Мијодраг Неговановић, Митар Продановић, Живка Дамљановић, Ангелина Петковић, Живан Лазић и Велимир Матић.

- Паљуве: Милосав и Љубомир Петровић.

- Чучуге: Бранко и Живорад Николић, Милета и Предраг Ашковић, Исаило Јовановић, Добросав Ковачевић и Андрија Павловић.

- Шарбани: Славко Јовић, Боривоје Јанковић, Света Бурђевић, Бранко Јовановић и Обрад Дукић.

- Црвена Јабука: Верољуб Велимировић, Живорад Јездимировић, Милорад и Мића Михаиловић.

Сем ових организација СКОЈ-а, ностојали су и скојевски активи у Баталагама, Врелу, Новацима, Гуњевцу, Врховинама, Звиздару, Брезовици и Трлићу.[24]

Када се анализирају припреме за оружану борбу у срезу Умка, на домаку Београда, где је била јака и организована окупаторска сила, полицијски апарат и све што се ставило у службу окупатору, сматра се да би боље било да је раније или бар тих дана формиран посебан Сремски комитет КПЈ у Умци, који би још више омасовио организације Партије и СКОЈ-а и оперативније обављао задатке у организовању партизанске чете, односно батаљона. Сремски комитет КПЈ Обреновца то је чинио за оба среза, али се није могло свуда стићи и све постићи…

[24] Подаци су прикупљени после рата по сећању секретара Комитета Андрије Мазињанина и једног броја чланова КПЈ из предратног периода. Први пут се овде објављују имена чланова КПЈ, кандидата и СКОЈ-а.

# III ФОРМИРАЊЕ ПОСАВСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА И ДЕЈСТВА ЧЕТА

Припреме за оружаии устанак биле су све интензивније. Скоро сви чланови среских комитета КПЈ за Обреновац и Уб били су избегли у шуме и преко некомпромитованих чланова КПЈ одржавали везу са окружним комитетима у Ваљеву и Београду, а ови су били у свакодневном контакту са Покрајинским комитетом КПЈ за Србију и ЦК КПЈ. Комунисти су се сматрали мобилисаним. Састајали су се са пријатељима, познаницима и критиковали краља, избегличку владу, руководства разних грађанских партија, што су напустили народ и оставили га на милост и немилост окупатору. Уз то су вршили организационе, политичке и психолошке припреме како себе тако и других људи за устанак. Надали су се да ће прва земл>а социјализма, Совјетски Савез, успети да се одупре најезди фашизма и да ће брзо зауставити и уништити Хитлерове хорде и њихове савезнике.

Упорно се радило где је ко могао и како је знао и умео. Чланови КПЈ су тежили да изврше задатке и да покажу иницијативу. Најважније је било пружити људима праву информацију и улити им наду и веру. Радио-Београд и штампа - дириговани од стране Немаца - доносили су вести о успесима немачке војске, претили народу, забрањивали окупљање, тражили оружје, па и ловачке пушке, Упркос тешким условима комунисти су се стално састајали. Милосав Павловић је пронашао и довео Андрију Мазињанина да говори у Љубинићу, селу које је припадало Обреновцу. У Бабића шумарку удаљеном од

сеоских кућа сакупило се тридесетак људи, претежно младих. Окружили су Андрију, који је водио разговор:

- Ових дана ћемо формирати чету партизана. Борба ће бити тешка. Непријатељ је јак. Морамо се угледати на наше претке који се нису дали покорити. Очекујемо добровољце, никога не желимо да терамо. Нека сваки сам одлучи - рекао је на крају Андрија.

Сви присутни су ћутали. То је потрајало само неколико минута. Онда се разговор наставио о пољопривреди, о пшеници коју је требало косити. Обрад Борђевић је започео:

- Није се лако одлучити. Непријатељ је јак. Био сам јуче у Београду и видео немачке војнике. Има их много. Добро су наоружани. Видео сам их и у Обреновцу и Убу. Све је то око нас.

За реч се јавио Јанко Симић:

- Нисам комуниста, али видим да једино они мисле о Југославији и на све народе, на сељаке и раднике. Не могу се одлучити, али моја помоћ неће изостати.

Сличних скупова било је и у другим селима Тамнаве и Посавине на којима су разговоре водили Светислав Пандуровић, Милан и Рајко Михаиловић, Срба Јосиповић, Раде Тадић, Бора Борђевић, Миле Манић, Милорад и Милосав Јовановић, Дара Тадић, Миладин Петровић и други.

На састанку ваљевског Окружног комитета КПЈ, одржаном 25. јуна у Ваљеву, у кући Зоре Ристивојевић, у улици Кнеза Јовице број 2, донесена је одлука да се формира Ваљевски партизански одред, одређена команда, и постигнут договор о командама будућих чета. Три дана касније, 28. јуна, секретар Окружног комитета и политички комесар Ваљевског одреда, Милосав Милосављевић, позвао је у Ваљево Андрију Мазињанина и упознао га са одлуком Окружног комитета. Том приликом му је саопштио да ће за командира Тамнавске партизанске чете послати Милоша Дудића Мишу, потпоручника бивше југословенске војске, иначе сина Драгојла Дудића, истакнутог пољопривредника из Клинаца, код Ваљева, члана Покрајинског комитета КПЈ за Србију, и да је за политичког комесара исте чете одређен он, Андрија Ма-

зињанин. Пошто је Милосав познавао готово све појединце који су изашли из Уба и Обреновца у шуму, саветовао је Андрији да се они у раду више окрену земљорадницима, који би требало да имало значајну улогу у омасовљењу чета и одреда. При томе је било договорено и то како да се врше даље припреме за формирање партизанске чете.

Прва оружана група бораца будуће Тамнавске партизанске чете састала се 30. јуна 1941. године на зборном месту у селу Бањанима, код колибе Јанка Кусуровића. У њој су били: Андрија Мазињанин, Рајко Михаиловић, Светислав Пандуровић, Вељко Милановић, земљорадник из Бањана, Јанко Кусуровић, Нега Ненадовић, Богдан Јаковљевић, студент из Вукићевице, Јован Дражић, радник из Бањана, сви чланови КПЈ, затим симпатизери и скојевци Живота Илић, подофицир бивше југословенске војске, из Вукићевице, Александар Трајковић Русо, електричарски радник из Ваљева, Златомир Мајсторовић, земљорадник из Бањана, Фрањо Звиршић, радник из Бањана, Добросав Симић, општински деловођа из Бањана, Славко Тоболар, ђак избеглица, Воја Белопавловић, из Вуконе, Богдан Велић, опанчарски радник из Уба, Влада Маринковић, зидарски радник из Бањана и Станко Алексић, земљорадник из Бањана.[1]

Приликом формирања Тамнавске чете било је још чланова КПЈ, али су они враћени у своја села да прикупљају нове борце и оружје. Постројеним борцима Андрија Мазињанин је саопштио састав Команде чете. Пошто још није био стигао командир Миша Дудић, за вршиоца дужности изабран је Добросав Симић, који је у свом раду показивао велику храброст и умешност. Сви борци су били под оружјем. На крају, у кратком говору, политички комесар чете Мазињанин им је рекао да ће се борити под руководством КПЈ, да више нема одласка кућама, већ да су сви прави војници, да ће у чети владати другарство, дисциплина и договор о свакој акцији и о свему што треба знати и радити.

Неколико дана касније почело је формирање чета и у Ваљевској и Београдској посавини, чији је Сремски ко-

[1] П. Петковић, *Талтава у НОБ,* стр. 92, 93; сећања Андрије Мазињанина и преживелих учесника, Историјски архив, Ваљево.

митет био повезан еа београдским Окружним комитетом. Према договору, на састанку одржаном на Обреновачком гробљу, предвече, 1. јула 1941. године на планини Космај, код извора Хајдучица, у непосредној близини манастира Тресије, почели су се окупљати комунисти Посавине и Космаја на договоре о формирању Космајско-посавског партизанског одреда. Из Посавског среза (Умка) присуствовали су: из Бађевца - Милорад Бурчић Мика, сељак, члан КПЈ, Бошко Ивковић, сељак, члан КПЈ, Миливоје Катић, трговачки помоћник, члан КПЈ; из Дражевца - Срећко Петровић, сељак, члан КПЈ, Драгомир Ранковић, лимарски радник, члан КПЈ и Богдан Симић, кројачки радник, члан КПЈ; из Конатица - Миладин Петровић Босић, студент, члан КПЈ и Боривоје Мандић, учитељ, члан КПЈ; а из Посавског среза (Обреновац): из Обреновца - Раде Тадић, трговачки помоћник, секретар Среског комитета КПЈ за срез Посавски, Бора Бирић, кројачки радник, организациони секретар Среског комитета, Миливоје Манић Албанта, поткивач, члан Среског комитета, Милосав Јовановић Пулајица, трговац, члан КПЈ, Милорад Јовановић Свилени, опанчарски радник, члан КПЈ, Драган Марковић из Забрежја, секретар Среског комитета СКОЈ-а и Иван Богдановић, радник, секретар партијске ћелије у Забрежју. На састанак су позвани и пошли Србољуб Јосиповић и Живојин Николић Жоја, али заказана веза, у селу Бањевцу, није била остављена, а они нису знали где се одржава састанак, па су морали да се врате натраг. Увече су на Космај стигли Бора Марковић, браварски радник, секретар Окружног комитета за округ Београд и Филип Фића Кљајић, члан Покрајинског комитета КПЈ за Србију и члан Војног комитета Покрајинског комитета.

У ноћи између 1. и 2. јула, одржан је заједнички састанак свих приспелих другова. Састанак је отворио Бора Марковић, а затим је дао реч Фићи Кљајићу, који је говорио о нападу Немачке на Совјетски Савез и почетним успесима Немаца, а затим о одлуци ЦК КПЈ да се изврше припреме за дизање оружаног устанка и тако помогне Совјетском Савезу. Говорили су још неки другови са Космаја, а затим је саопштена одлука да се формира

Космајско-посавски иародиоослободилачки партизански одред, састава две посавске и две космајске чете и именовани руководиоци. За команданта одреда је постављен Коча Поповић - Пера Посавски, за политичког комесара Бора Марковић. Командни састав 1. посавске чете изгледао је овако: командир Раденко Ранковић, политички комесар Драган Марковић и заменик командира Србољуб Јосиповић Срба; а 2. посавске чете: командир Срећко Петровић, политички комесар Раде Тадић, и заменик командира Миливоје Манић Албанта.[2]

Састанак је завршен у зору и сви су се полако разишли као да иду са летњег јутарњег излета. Задатак и циљ био им је јасан. Ипак, у пракси све није ишло како треба. У Београдској Посавини појединци су (Миладин Петровић и Бошко Ивковић) одуговлачили са одласком у партизане и дефинитивним опредељењем за оружану борбу. Није било довољно ни енергичности у самој Команди чете, која је много времена утрошила на припреме формирања чете. Њој се није журило.

Чланови КПЈ из среза Посавског (Обреновац) који су били на саветовању на Космају нису се вратили својим кућама већ су се састали 4. јула 1941. године у селу Велико Поље, код Јозића колибе, поред Колубаре да формирају 1. посавску партизанску чету.

На том састанку су били: Србољуб Јосиповић Срба, Миливоје Манић Албанта, Милорад Јовановић Свилени, Милосав Јовановић Пулајица, Иван Богдановић, Милан Марковић, Раде Тадић, Живојин Николић Жоја, Бора Нирић Борђевић, Драган Марковић и Раденко Ранковић. То су били и први борци 1. посавске чете.

О том састанку Срба Јосиповић је касније, уз остало, рекао:

- Било је ту још неких младих људи, које смо ми вратили натраг. Да би формирали чету ми смо претходно разговарали о командиру. Ја сам добио задатак да саопштим Раденку Ранковићу. Био је бистар, хладнокрван, храбар. Имао је жену и породицу. Иначе је био члан Партије. То је све било пре тог званичног формирања

[2] Миливоје Катић, *1941-1942 у сведочењима учесника НОБ,* књ. 4, стр. 352-353.

чете. Тај састанак од 4. јула био је веома значајан. Добро је прихваћен састав Команде чете од присутних. Ми смо све то радили на основу прогласа ЦК КШ поводом напада Немачке на Совјетски Савез, а тек касније добијамо Проглас ЦК КПЈ од 12. јула 1941. године, где се више говори о одредима. Тада смо видели да смо добро усмерени од ПК КПЈ за Србију. Одмах иза тог састанка долазе Момчило Вукосављевић, Милосав Бојић, Мића Ковачевић, Бора Кечић, Раја Поповић, Нада Марковић, Дара Тадић, Перка Вићентијевић, Радмила Јовановић Кека, Јудита Аларгић и други. Долазе нови борци и 1. чета почиње још више да се омасовљава и да улази у акције... Вршили смо обуку, учили младе како се рукује пушком, митраљезом, бомбом.[3]

Формирање 2. посавске партизанске чете ишло је нешто спорије и теже јер су се поједини чланови КПЈ изговарали да би требало да обаве пољске радове, а други су обећавали да ће доћи на зборно место, али нису стигли. Ипак, већина комуниста одмах се одазвала позиву.

Ни Команда чете није била довољно одлучна и брза у организацији. Командир Срећко Петровић је имао 51 годину и био је добар човек и комуниста, али није имао друге особине командира. Политички комесар чете Раде Тадић био је политички образован, храбар али људи га нису познавали. Миливоје Манић Албанта, као поткивач, био је познат у овом крају. Л>уди су му веровали, али су износили и своја двоумљења: можда је још рано, да сачекамо да и Црвена армија почне офанзиву да видимо шта се ради у другим деловима Југославије.

О припремама за формирање 2. посавске чете у свом дневнику Миливоје'Катић је забележио и ово:

»18. јул, састанак је трајао до поноћи. Присуствовао је Миладин Петровић. Углавном је било речи о припреми за одлазак у чету. Нико од нас није извршио задатак - наћи по једног симпатизера или омладинца који ће поћи у чету. Разговарали смо са омладинцима са којима смо политички радили, али су сви обећали да ће поћи кад по-

[3] Србољуб Јосиповић, стенографске белешке из разговора са борцима из Обреновца, поводом писања материјала за књигу *Централна Србија у НОБ,* новембра 1960. (Архив ИРПС).

косе жито… 25. јул. Јуче увече је на иницијативу Боре Марковића, који је дошао из Дражевца са Командом 2. чете (Срећком, Радетом, Албантом и Миладином из Конатица), одржан један скуп у вођњаку испод куће Бошка Ивковића. Било нас је око двадесет. Сви са оружјем. Позвао нас је да одмах чим нам јави пођемо у партизане.[4]

Говорио је о прикупљању оружја и објашњавао циљеве наше борбе. Нарочито је подвукао да борбу организује и њоме руководи Комунистичка партија. Када је рекао да је свим родољубима, без обзира на то да ли су комунисти или не, место у партизанима и да више нема и не може бити одлагања, међу нама наста жагор. Глас Михаила Ивановића је све надјачао.

- Добро, друже, кажи ти нама да ли си ти комуниста? Шта си по професији?

- Да другови, комуниста сам, радник, бравар, и ја сам са села. А да ли си ти, друже, комуниста?

Опет наста жагор и Михаило једва успе да одговори да није комуниста, али да се осећа и да ради као комуниста.

Сви осећамо да ћемо ићи у партизане, али већина не може одмах док не посвршава пољске радове. Ја сам био спреман још синоћ да пођем, али сам остао док ме не позову.

Скуп је завршен касно у ноћ. На крају, Бора рече да ће нам у недељу Миладин из Конатица јавити кад треба да кренемо у чету«.[5]

Већ тада су 1. посавска и Тамнавска чета изводиле акције. Прорађиван је Проглас ЦК КПЈ од 12. јула 1941. године. Прорадила га је и партијска ћелија у Бађевцу. У Прогласу је, уз остало, стајало:

»Срби! Ваши најбољи синови већ се боре по брдима против фашистичког угњетача. Но то није довољно, чи-

[4] Истраживања казују да им је Бора Марковић саопштио да 26. јула буду на зборном месту у Дражевцу. Добривоје Пешић тврди да је дотоворено да се тог дана изјутра сви окупе у Дражевцу. Он је стигао са Јосипом Вицићем и Милијом Станојловићем из Умке у Дражевац. Тог јутра требало је да стигну и другови из Бађевца, Конатица и Лесковца.

[3] Миливоје Катић, *1941-1942. у сведочењима учесника НОБ,* књ. 4, стр. 358 и 359.

тав српски народ мора да помаже те борце и њихову борбу. Сви они који могу и који су способни нека ступају у партизанске одреде... Радници, сељаци, грађани, омладино Југославије! У бој! У бој против фашистичке окупаторске банде која тежи да истреби не само највеће борце народа, већ и Словене на Балкану, која тежи да подјарми читав свет, која тежи да заведе најстрашнију владавину над народима коју памти историја. У бој, јер је сад куцнуо час да збацимо окупаторски фашистички јарам. У бој, јер то је наш дуг пред совјетским народом који се бори и за нашу слободу. У бој, у последњи бој за уништење фашистичке заразе!«[6]

У зору, 26. јула 1941. године, у селу Дражевцу окупило се 13 другова. Осморица су били чланови КПЈ, један је био кандидат за члана КПЈ, двојица СКОЈ-евци, а остали су били родољуби. Било је седам радника, пет сељака и један студент'. То су били: Раде Тадић, Миливоје Манић Албанта, Драган Марковић, Срећко Петровић, Добривоје Цекић, Богдан Симић, Драгољуб Ранковић, Милован Алексић, Никола Мандић, Милија Станојловић Делија, Иван Богдановић, Раде Симић и Добривоје Пешић. Сви су били наоружани пушкама, а имали су и један пушкомитраљез. На зборно место требало је да дођу и другови из Бађевца, Конатица и Лесковца, али, тога дана нису стигли. Читава група је из Дражевца, у току ноћи између 28. и 29. јула, прешла у село Баљевац и око пола ноћи стигла у незавршену зграду основне школе. Ту су нешто касније стигли другови Филип Кљајић Фића и Коча Поповић.[7]

Тако је, рано ујутро, 29. јула званично формирана 2. посавска чета Космајско-посавског партизанског одреда. На формирању чете топло и срдачно је говорио Филип Кљајић о ситуацији у свету и у Југославији. Посебно је истакао да је у Београду 4. јула одржан састанак Политбироа ЦК КПЈ и одлучено да оружане акције против окупатора одмах и неодложно отпочну. У том циљу био

[6] Проглас ЦК КПЈ од 12. 07. 1941. *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 18-21.
[7] Добривоје Пешић, *Београдски батагон,* Београд, 1981, стр. 23. Миладин Ивановић тврди да је било 14 другова. Не Раде Симић, већ Радивоје Јеринић и Јосип Вицић.

је сачињен детаљан план почетка партизанских акциЈа и формирања партизанских чета и одреда. Кљајић је говорио и о задацима који стоје пред Партијом и пред партизанским борцима - да нападају непријатеља и да му задају ударце свуда и на сваком месту, да врше саботаже, руше железничке пруге и мостове, кидају телефонске и телеграфске везе и подижу народ на оружани устанак. Говорио је и о партизанској тактици ратовања. Филип Кљајић је једноставним и јасним тумачењем задатака уливао снагу и поверење у КПЈ.[8]

После Фићиног излагања, Коча Поповић је обавестио борце о акцијама које су већ биле извеле остале чете одреда. Уз то је истакао да се мора развијати иницијатива код сваког борца, с тим да у томе нарочито предњачи Команда чета. На крају је саопштио састав Команде 2. посавске чете. За командира је именован Срећко Петровић, за политичког комесара Раде Тадић, а за заменика командира Миливоје Манић.

Драган Марковић, политички комесар 1. посавске чете, тада је премештен у 2. чету да помогне у њеном организационом јачању и развоју, а Влада Аксентијевић је уз дужност секретара Среског комитета преузео и дужност политичког комесара 1. посавске чете.

Одмах по формирању Тамнавска чета, у саставу Ваљевског партизанског одреда, кретала се у рејону Кожура, Вуконе, Иверића, Вукићевице, Калиновца, и Такова и логоровала у шумарцима. При томе се најдуже задржала у шуми Бурћевини код Калиновца. Тих дана у чети је боравио Милан Китановић, члан Окружног комитета КПЈ за Ваљево. Он се договорио са Мазињанином око формирања партијске ћелије у чети и контактирао са осталим члановима КПЈ, који су имали да обаве још неке задатке у својим местима, а затим да дођу у чету.

Расправљали су и о будућим акцијама, па је решено да се прикупе подаци о бројном стању жандара у селима у којима су имали своје станице. На дан 4. јула формирана је партијска ћелија у чети у којој је било 14 чланова КПЈ.

[8] Добривоје Пешић, *Београдски батаљон,* стр. 23.

Осмог јула Тамнавска чета је стигла у Стубленицу и сместила се у оближњој шуми Стамужина, код колибе Боже Јанковића. Неке детаље о томе налазимо у сећањима Богољуба Танасијевића, који у својим сећањима каже:

»Андрија је дошао у кућу Живка Танасића. Ја, Богољуб Танасијевић, добио сам задатак да обезбедим храну за борце. Отишао сам са Миладином Танасијевићем у Таково код Михаила Пандуровића (отац Светислава Пује Пандуровића) и довео остатак бораца из чете. Храну, воду и сламу смо донели из куће Живкове, Миладинове и Живорадове. Све смо то учинили у току ноћи да се не би открило место боравка партизана. Андрија је послао Богдана Велића и Бранка Танасијевића да доведе нове борце са Уба у чету. У првој групи је било осам, а у другој шест бораца. Из Стубленице су одмах у чету ступили: Миодраг Неговановић, Миладин Танасијевић, Бранко Танасијевић (који је из здравствених разлога враћен на рад у село), Богољуб Танасијевић и Драгослав Иванковић«.[9]

За време боравка у Стамужини донета је одлука да се 9. јула увече разоружа посада у жандармеријској станици у Радљеву. Тог поподнева наишла је патрола од два жандара из Радљева. Патрола је одмах разоружана. Жандари су задржани у чети до вечери када су разоружана и друга два жандара у Радљеву. Том приликом заплењене су 4 пушке, два сандука муниције, један сандук бомби и нешто одеће и обуће. У чети се већало шта учинити са жандарима. Поједини борци су предлагали оштру казну, а већина је изгласала да се пусте кућама. Тако је и учињено. На растанку жандарима је саветовано да више не узимају оружје и да не служе окупатору.

Сутрадан, 10. јула, партизанске патроле су обишле куће у селу Стубленици у којима се претпостављало да има оружја и муниције. Око 21 час Добросав Симић и Андрија Мазињанин су, са патролом, стигли пред кућу Велимира Стојчића, бившег председника општине и тражили оружје које је остало од Стрељачке дружине. У тренутку док им је он објашњавао да ће им предати то оружје неко је из мрака опалио из пушке и смртно погодио борца Миладина Танасијевића, члана КПЈ, који је

[9] Изјава Богољуба Танасијевића, дата аутору.

само дан раније ступио у чету. Борци су узели тражено оружје и извукли мртвог друга, који је 11. јула сахрањен у стубленичком гробљу.

Вест о овом догађају брзо је стигла и до начелника среза у Убу. Одмах ујутру 11. јула у Стубленице је упућен вод жандара, који је претресао куће Живка Танасића (односно Танасијевића - имали су два презимена) и погинулог Миладина и ухапсио Живка и његовог сина Бранка.

Исте ноћи Тамнавска чета се пребацила поред Уба у село Таково и ту преноћила. Сутрадан, 11. јула, чета је стигла у Бањане где је, увече, разоружала, без борбе, посаду жандармеријске станице. У тој акцији заплењене су 4 пушке, сандук муниције, нешто бомби, један пиштољ, два шаторска крила и 5 ћебади.

Иако мали, ови успеси Тамнавске чете брзо су се прочули у селима Тамнаве и Посавине. Људи су сазнали да партизани почињу акције и да непријатељ неће мировати. Млади су долазили у чету, доносили пронађено оружје, војничку одећу и храну и осмехом и стиском руке честитали на борбености својим познаницима. Чета је половином јула нарасла на око 60 бораца.

Једанаестог јула једна патрола ове чете порушила је телеграфско-телефонске бандере између Стублина и Бргула, а 14. јула је минирала железнички мост на Колубари.

Тих дана чету је обишао Милосав Милосављевић, политички комесар Ваљевског партизанског одреда. О томе Павле Петковић у књизи »Тамнава у НОБ« пише:

»Одмах након разоружања жандармеријских станица, у чету је дошао политички комесар Ваљевског одреда Милосав Милосављевић. На састанку са комунистима чете објашњавао је циљеве и задатке наше борбе. Говорио је да треба појачати партијски и политички рад како у чети тако и међу народом, да упоредо са даљим скупљањем оружја треба објашњавати циљеве и потребу народноослободилачке борбе, саботирање свих мера окупатора и његових слугу; да им се онемогући снабдевање животним намирницама, одузимање стоке и жита. Том приликом он је обавестио чету да Миша Дудић, због рас-

пореда на дужност командира Колубарске чете, неће доћи. За командира Тамнавске партизанске чете одређен је Добросав Симић, из Бањана«.[10]

У то време је и Рајко Михаиловић изабран за заменика командира чете, иако је при формирању Ваљевског одреда био одређен за заменика команданта Одреда. Рајко је више желео да остане у свом родном крају и да заједно са својим земљацима и пријатељима дели судбину народа Тамнаве.

Милосав Милосављевић је у разговору са борцима причао и о акцији Азбуковачко-рађевске чете, извршеној 7. јула, у Белој Цркви, код Крупња. Говорио им је и о стању код осталих чета Ваљевског партизанског одреда и о потреби чврсте сарадње са четама Космајско-посавског партизанског одреда.

У ноћи уочи 19. јула разоружана је, без борбе, и посада жандармеријске станице у Памбуковици. Борци Тамнавске чете су били опрезнији у опкољавању и том приликом су запленили мало оружја и муниције. Сутрадан, у суботу 19. јула, у јутарњим часовима, једна патрола Тамнавске чете на путу Бањани - Вукићевица, заустављала је људе са коњима и враћала их кући да не би предали коње Немцима у Обреновцу.

Тих дана су борци Тамнавске чете добили вест са Уба да је полиција у варошици ухапсила као таоце Љубицу Мазињанин, супругу Андрије Мазињанина, Михајла Пандуровића из Такова, оца Светислава Пандуровића Пује, оца погинулог Миладина Танасијевића из Стубленице, Живка Танасијевића и његовог сина Бранка из Стубленице, чији се син и брат Богољуб Танасијевић налазио у чети, Драгу Милићевића из Уба чији је син такође био у партизанима, Свету Васовића из Уба, Николу Чанковића, опанчара, Милоша Селаковића, трговца и Арагу Пантелића из Врела. То је било учињено да би се заплашио народ и спречио одлазак нових бораца у партизанске јединице које су већ почињале да господаре свим околним селима Тамнаве.

У зору, 20. јула, извршен је напад на жандармеријску посаду станице у Дебрцу, на друму Обреновац - Шабац.

[10] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 95, 96.

Команда чете је добнла обавештење да се у станици налази 12 жандара, иа је за напад одредила само вод Животе Илића. Командир чете Добросав Симић повео је једну десетину да напада са запада, а водник Илић је са другом десетином нападао са североисточне стране. Тих дана су у 3. чети боравили Милан Китановић, члан Окружног комитета КПЈ из Ваљева и Иса Брдарић, курир Ваљевског партизанског одреда. Милан Китановић је тражио да и он учествује са једном групом бораца у демолирању поште и конфисковању државног новца из поштанске касе, за потребе одреда.

Ево како је акцију описао у својим сећањима Исидор Брдарић:

»Жандармеријску станицу смо у тишини окружили. Кроз отворене прозоре видела се упаљена петролејска лампа окачена на зиду. Када је пала команда за напад, запуцасмо у правцу станице, али су и над нашим главама почели да фијучу меци. Дејствовали смо тридесетак минута, без резултата. Петролејку је угасило неко залутало тане и станица је остала у мраку. Нисмо имали довољно искустава у оваквим борбама, нити нам је била позната ситуација у жандармеријској станици. Наређено је повлачење. У борби је био рањен један наш друг… На одређеном месту састадосмо се са Милановом групом. Они су у пошти запленили приличну гомилу новца. У приватни новац нису дирали. Поведен је уз плен и управник поште, али је убрзо пуштен«.[11]

Партизани су испалили неколико хитаца у ваздух и позвали жандаре да се предају. Жандари су очекивали напад, забарикадирали се и пружили организован отпор. Борци су покушали да се пребаце ближе станици. Командир им то није дозволио и наредио је повлачење.

- Повлачите се! Свањива! Закаснили смо! Има времена, биће они наши! - наредио је командир Добросав Симић.

За време акције лакше је рањен Александар Русо. Команда чете са Миланом Китановићем анализирала је акцију. Констатовано је да се није очекивао такав отпор жандара и да нису извршене добре припреме за напад.

[11] Исидор Иса Брдарић, *Сећања једног партизана,* Београд 1981, стр. 54.

После акције у Дебрцу Иса Брдарић је, у иратњи Богољуба Танасијевића, отишао до Уба, а затим преко везе однео извештај Штабу Ваљевског партизанског одреда, а Милан Китановић је остао још два дана са четом.

До краја јула у Тамнави су изведене још две акције: 29. јула вођена је борба са три жандара на путу Врело - Бањани, у којој је један жандар тешко рањен, а после два дана, 31. јула, на истом месту, у заседи је сачекано потерно одељење жандара са Уба. У борби је један жандар убијен, а остали су се разбежали.

Одмах по формирању 1. посавска чета је посветила посебну пажњу оспособљавању бораца за борбу: учили су да рукују оружјем и да бацају бомбе. Поред тога чета је изводила борбене акције. У ноћи између 11. и 12. јула разоружана је посада жандармеријске станице у Скели. У акцији је учествовало 20 партизана и око 50 мештана из Стублина, Грабовца и Трстенице. Том приликом разоружано је пет жандара, а заплењене су три пушке. Исте ноћи једна патрола, јачине пет бораца, исекла је телефонско-телеграфске жице у Стублинама. Следеће ноћи, између 12. и 13. јула, поново су у Стублинама исечене везе за телефон. У акцији је учествовало 17 партизана. Мештани нису позивани, али је коришћен њихов алат. У ноћи између 13. и 14. јула[12] минирана су два моста око 500 метара од Обреновца, према Београду и онеспособљени су друмски и железнички мостови на Колубари. У акцији је учествовало 20 партизана, од тога 14 из прве и 5 из 2. посавске чете. Због те акције немачка команда је наредила да се из ваљевског затвора хитно доведе 10 родољуба, комуниста и симпатизера, које су ухапсили у Обреновцу после напада Немачке на СССР и да се стрељају код обреновачког моста. Недужне људе провели су везане кроз варош. Многи грађани су интервенисали код начелника Пантелића и немачког официра, да их не стрељају и пусте, али без успеха. Л>уди из те колоне могли су се само погледима опростити од чланова своје по-

[12] У извештају штаба Посавског партизанског одреда од 14. 08. 1941. стоји да је акција извршена те ноћи, а у листу »Обнова«, који је излазио у Београду за време окупације, пише да је акција изведена у ноћи 12/13. 07. 1941.

родице. Александру Тајкову потрчале у загрљај жена и кћерка, али су их немачки војници и жандари силом одгурнули. Тајков је у својој 64. години живота гордо корачао и с презиром, на немачком језику, узвикнуо да су хитлеровци исто што и дивљаци, да је он комуниста, а да су остали, које стрељају, само синови своје земље.

## *СТРЕЉАЊЕ ДЕСЕТ КОМУНИСТА*

Београд, 15. јула (ДНБ)

Са надлежне стране се саопштава:

И поред преко штампе и радиа објављених опомена и упозорења да ће се применити најоштрије против мере, комунистички елементи покушали су поново у ноћи од 12. до 13. јула 1941. да у околини Обреновца изврше дела саботаже. Због тога су данас, ради припремања ових дела саботаже, на лицу места стрељана следећа лица, позната као водећи комунисти:

1) Галић, Самуило Алексије из Обреновца
2) Андрић, Јованов Војин из Обреновца
3) Марић, Живојина Богољуб из Забрежја
4) Пантелић Драгољуб из Обреновца
5) Тајков Александар из Обреновца
6) Радовановић Милорад из Обреновца.
7) Рашић Иван из Обреновца
8) Рашић Милија из Обреновца
9) Стублинчевић Живко из Обреновца
10) Марковић Богољуб из Забрежја.

Још једном се указује на то да ће се код поновљених дела саботаже и насиља применити најоштрије противмере.

Стрељање је извршено 15. јула 1941. године, дању. Сутрадан су Немци и њихови помагачи овај злочин забележили у својој штампи. Квислиншки лист »Обнова« је под насловом »Стрељање десет комуниста« објавио да су стрељани: Галић Самуила Алексије, Андрић Јована Војин, Пантелић Драгољуб, Тајков Александар, Милорад Радовановић, Иван Рашић и Милија и Живко Стублинчевић - сви их Обреновца. Богољуб Марић и Богољуб Марковић - из Забрежја.

Прва посавска чета је примила обавештење из Обреновца да су Немци заказали рад комисија за преглед коња 15. и 16. јула у Шапцу, 18. јула у Лозници и 19. јула у Обреновцу и Ваљеву.[13] Одмах су предузете мере да се то спречи. Патрола Тамнавске чете је враћала власнике и коње са пута Бањани - Вукићевица, патрола 1. посавске чете на шабачком друму у селу Ратарима, а патрола у којој су били Срба Јосиповић, Момчило Вукосављевић, Милорад Јовановић и Бора Кечић на друму који долази из Стублина и Грабовца у Обреновац. Власници су већ били огорчени што им Немци траже и одузимају коње и радо су дочекали ове партизанске заседе. Чули су речи партизана из кукуруза, са обале или са друма:

- Кажите им - вратили нас наоружани партизани. Нека дотерају своје коње из Немачке. Ми не дамо фашистима наше коње.

Већина је то прихватила и тако поступила, само су појединци уплашено одговарали:

- Нама је наређено и морамо наредбу више силе извршити!

У селима се пронела и фантастична вест да су се спустили совјетски падобранци, да су их лично видели и да ће се рат брзо завршити.

Немачкој комисији у Обреновцу је доведено неочекивано мало коња и то само из најближих села. Да би испитала разлоге недоласка једна немачка група је упућена на терен. Стигла је до раскршћа одакле се народ враћао. Војници су испалили неколико метака, а затим се вратили у гарнизон. Партизанска патрола је одговорила пушчаном паљбом.

Тих јулских дана у све три чете: Тамнавску, 1. и 2. посавску, стизале су из села притужбе на неке имућније људе да се не придржавају партизанских наредби, да не бележе колико је ко нашао пшенице, да не терају на пијаце стоку, жито и поврће, да не иду без великих потреба у среска места, итд. Чете су покушале да скрену пажњу оптуженима да то више не чине. Тако је 23. јула 1. чета у Лончанику, опоменула због понашања шпијуна Милана

[13] *Ново време,* 15. 07. 1940.

Јанковића.[14] Те опомене су имале своје дејство. О њима се чуло по селима.

Да би се народу што боље објаснили циљеви оружане борбе и мобилисао већи број бораца у партизанске јединице, као и да би се указало на забрану снабдевања окупатора животним намирницама, команде чета и борци су користили сваки тренутак за разговоре са људима окупљеним око вршидбе жита. Тако је 27. јула 1. чета организовала митинге код вршалица у селима Орашац, Вукићевица, Дрен (и пред општином) и Азубинић, на којима је учествовало по 6 партизана, а окупило се око 400 сељака.[15] Ово су подаци за 1. чету, у једном дану, а слично је било скоро сваког дана и у свакој чети. Разговори су били јасни и кратки, без претњи, разумљиви и убедљиви. Том приликом спаљиване су и књиге вршаја. Власници су уплашено питали:

- Шта да одговоримо, када су нам наредили?

- Само ви реците да ослободилачка војска једино има право да издаје наредбе у својој земљи - саветовали су их партизани.

Људи су то примали са одобравањем, али и са стрепњом да је све то у том тренутку неостварљиво.

Полиција и Немци у Обреновцу били су обавештени о слободном кретању наоружаних партизана по селима. Да би их у том спречили спремали су се да их опколе и униште их. Због тога су 31. јула ујутру упутили 36 жандара да нападну 1. посавску чету у њеном логору, у Станојевића забрану, код села Љубинића. Жандармеријска потера се сукобила са 38 партизана, наоружаних са 22 пушке и два пушкомитраљеза. Том приликом у борби су убијена два, рањено седам, а заробљена два жандара, који су пуштени кућама пошто су претходно предали опрему и одећу. Мало касније, на поприште борбе су дошла два аутомобила и један камион са 30 немачких војника, а 20 жандара је стигло пешке. Испалили су неколико рафала, а онда се повукли.[16]

[14] Извештај штаба Посавског НОП одреда од 14. 08. 1941, *Зборнис*, том I, књ. 1, стр. 52.

[15] Исто.

[16] Извештај Штаба Посавског НОП одреда од 14. 08. 1941, *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 53. У тој борби је погииуо Бошко Новаковић, жандармеријски каплар, а други жандар је теже рањен, а затим умро.

Партизане је о доласку жандара обавестио отац борца Иванка Карића. На ивици шуме је извршен распоред бораца. Наређено је да нико не сме пуцати док десетар Момчило Вукосављевић први не опали метак. Борци су посматрали жандаре у стерљачком строју како опрезно наступају из суседне шуме. Онда су потрчали ка партизанском положају. Отворена је јака ватра и жандари су убрзо окренули леђа.

V логору у Станојевића шуми било је 30 бораца, а осам се налазило у патроли у селу Стублинама. О овој борби у каснијој изјави Србе Јосиповића се каже:

»Обавештени смо да долазе да спале моју кућу. Бора Марковић је рекао да нас осам то спречимо. Међутим, ништа од тога није било. Заноћили смо у ливади, Трстеница. Свањива и видимо једно куче иде испред старца. Питамо шта има ново. 'Жандари одоше да нападну наше у Љубинићу.' Он је брзо стигао преким путем и обавестио наше. Ми смо обављали још неке послове и чујемо пушчану и митраљеску паљбу. Крећемо брже ка месту борбе. Наши су већ потисли жандаре. Налетише онако разбежани и на нас. Миодраг Ранковић ухвати два жандара код Карића куће. Сакупи се цела чета увече у шуми између Трстенице и Грабовца. Већали смо шта да радимо са два заробљена жандара. Једни су предлагали стрељање. Са два гласа више одлучили смо да их пустимо. Они су дрхтали а ми гласамо: да, не. Узели смо њихово одело а дали им цивилно. Одлазе и окрећу се. Не верују«.[17]

У 2. посавској чети вршене су мање акције и пре званичног формирања чете: у једној акцији 15. јула, на путу Београд - Лазаревац (код Степојевца) оборен је један телефонски стуб и одсечено 40 метара телефонске жице.[18] Борци су, такође, обилазили вршидбе и разговарали са власницима вршалица и народом, саветујући их да не воде књиге вршаја.

Прва већа акција ове чете изведена је 30. јула у селу Конатице. Учествовало је 12 партизана. Том приликом неопрезно су пришли кући председника општине да за-

[17] Србољуб Јосиповић, стеиографске белешке из разговора са борцима Посавског одреда, Обреновац, новембра 1966. архив аутора.
[18] Архив ВИИ, Недићева архива.

траже радио-апарат. И раније се разговарало о том апарату, јер је радио на батерије. Хтели су да слушају Москву и Лондон. Председник општине Конатице Милорад Ивановић био је од полиције упућен за борбу против устаника. Када је чуо долазак партизана отворио је прозор и из пушке убио челног партизана, Радета Тадића, политичког комесара тек формиране чете. Партизани су отворили ватру на кућу и убацили три бомбе, али нису извукли тело погинулог друга. Председник је остао жив и побегао у Умку. Ускоро је дошао са жандарима преобученим у сеоска одела, који су однели тело мртвог комесара да га показују људима у Умци.

Сутрадан, 31. јула, на путу за Вранић (Умка) борци 2. чете напали су из заседе жандармеријску патролу. У краткој борби су погинула два жандара (Станимир Букић, наредник и Раде Вукашиновић, каплар), а трећи, рањен, успео је да побегне у Умку.

Истог дана, између села Мислођина и Барича, нападнута је још једна жандармеријска патрола од 3 лица. Жандари су борбу прихватили и борили се све док им није стигло појачање, због чега су се партизани повукли.[19]

Штаб одреда је пратио акције чета, њихову војно-политичку обуку, долазак нових бораца, тешкоће, расположење становништва по селима и о свему обавештавао, личним контактом, чланове Главног штаба НОП одреда Србије, који су се налазили у близини Космаја, у селу Мала Врбица. Главни штаб је одлучио да Филип Кљајић обиђе неке чете и пружи им помоћ.

У суботу, 26. јула 1941. године, Фића је стигао са Бором Марковићем у Бурашиновића забран, код села Трстенице, где је била смештена 1. посавска чета. Чета је имала срећен логор са свежом сламом добијеном од сељака. Биле су већ четири десетине. Знало се где се налази сваки борац, ко је у патроли, ко на стражи. Кљајићу се нарочито свидело што нико од бораца није могао без питања нигде отићи, па ни својој кући, у близини за веш. Тачно се знало ко живи у селу и помаже чету, а ко је прави борац чете, партизан.

[19] Архив ВИИ, Недићева архива.

Бора Марковић је тражио да се одржи партијски састанак, а Фића је захтевао да се то уради другом приликом, а тада да се разговара са Командом чета и десетарима, да би се што пре положила заклетва, јер је она требало да значи неку прекретницу у животу бораца. После договора чета је прикупљена на једном пропланку где је положена заклетва.

О томе је Милосав Бојић, у својим »Записима о мојој чети«, забележио:

»Данас по подне постројили смо се у шуми. На неколико корака стоји комесар за исхрану, окружен групом сељака и сељанки који су донели прилоге за војску. Међу њима се истиче омладинка Олга Карић. Чини ми се да је и она пуна неког ишчекивања. Сељаци су остали да виде овај тренутак, за нас у строју најзначајнији од доласка у одред.

V чету је дошао члан Главног штаба за Србију, Фића. Човек средњег раста са брчићима. На себи има сељачки гуњ. Крај њега је Бора Марковић. Поред њих стоји и Влада Аксентијевић. Ту су Срба Јосиповић и Раденко Ранковић. Друг из Главног штаба говори нам о борби коју је повела радничка класа под руководством КПЈ, о тешкоћама које нас очекују, о нашем добровољном доласку у партизане, о томе да сваки човек мора бити спреман на глад, на све тешкоће. Подвлачи да наша борба неће бити лака, да смо далеко од Совјетског Савеза и Москве.

И када је почео говорити о партизанској заклетви, Дара није могла од узбуђења да задржи сузе.

Стали смо мирно. Фића чврстим гласом одмерено изговара речи заклетве. Сељаци око нас поскидаше капе. Понављали смо реч по реч гласовима који дрхте од узбуђења:

'Ја..., син српског народа, заклињем се својом чашћу и чашћу свога народа, да ступам са чврстом одлуком у партизански одред да се борим против фашистичких окупатора и издајника српског народа...'.

Када је комесар, пре заклетве, позвао све оне који из било којих разлога не могу да остану у одреду, да изиђу на страну, сваки је одговорио, ја остајем!

Заорила се партизаиска песма: 'Дижи се народе радни...'

Нешто пре заклетве, отац Радета Вићентића, старији човек из села Дрена, убеђивао је, молио и преклињао свога сина, младића, ванпартијца, који је међу првима отишао у одред:

- Остави се, сине, борбе! Млад си, није рат још за тебе. После, кад одрастеш. Треба и код куће радити, ал' не кажем зато...

Другови се нису мешали у чичин разговор са сином. Но, младић није пристајао. И ражалошћен, стари је остао да предвече, до заклетве. А када је заклетва обављена, сузних очију поново је пришао сину:

- Нека ти је, сине, од данас и од мене срећна борба у коју си пошао! Заклео си се, сине, и чувај заклетву.

Радовали смо се када је чича стиснуо руку сину, одлазећи од њега очински забринут и дирнут«.[20]

После заклетве Фића је остао у чети и упознао се са свакодневним активностима: обуком, забрањивањем рада старим органима власти у сеоским општинама, акцијама извиђања и пресецања путева, железничких пруга, телефонско-телеграфских веза, постављањем заседа и приливом нових бораца, састанцима са народом у селима и разговорима са виђенијим људима из села. Изразио је своје задовољство што је све то видео и чуо, а нарочито је био задовољан чврстом сарадњом са 2. посавском и Тамнавском четом Ваљевског одреда.

После обиласка 1. посавске чете Фића је, у пратњи три партизана кренуо у Тамнавску чету. Сутрадан, 27. јула је стигао у село Бањане и тамо видео да скоро сваки сељак зна где се налазе партизани, али да то откривају само онима у које су сигурни. Тамнавска чета је била смештена у Ашковића забрану. Одмах је одржан састанак партијске ћелије у чети, на коме је Фића, као члан ПК КПЈ за Србију, истакао да је устанак букнуо у целој Србији и у другим крајевима Југославије и да окупатор почиње да трпи губитке свуда. Подвукао је да би још одлучније требало наставити са акцијама, рушити железничке пруге, мостове, путеве, уништавати живу силу оку-

[20] Милосав Бојић, *Записи о мојој нети,* Београд, 1969, стр. 12 и 13.

патора п његових помагача, борити се да окупатор не добије ни зрно жита, ни грло стоке. Истакао је да су партизани народна војска која се бори за слободу своје земље и да, као такви морају имати беспрекоран однос према народу, а да чланови Партије и у то погледу, морају служити као пример осталим борцима, затим, да дисциплина у редовима партизана мора бити челична, и да се сви постављени задаци морају извршавати.[21]

После партијског састанка наређено је да се построји чета. Командир Добросав Симић саопштио је борцима да је дошао у обилазак члан Главног штаба НОП одреда за Србију, а Андрија Мазињанин, политички комесар чете, да ће се сви борци заклети на верно„т идеји борбе за ослобођење народа од окупатора и његових слугу, нагласивши уз то да је велика разлика између заклетве коју су неки од њих као војници бивше војске дали краљу и ове обавезе коју као добровољци дају своме народу. Затим је Фића узео реч и у кратком излагању борцима објаснио узроке капитулације бивше југословенске војске, поделу Југославије, напад Немачке на СССР и наставио:

- У ову свету борбу нас је повела једина организована снага, која је прогањана и забрањивана, а то је Комунистичка партија Југославије. Њен генерални секретар Тито је и наш главни командант. Али комунисти нису сами у овој борби. Са њима су радници, сељаци, интелектуалци, млади, жене - све што је родољубиво. А у Главном штабу Србије су (мене сте упознали, видели и чули) другови Сретен Жујовић, Бранко Крсмановић, Никола Груловић и Родољуб Чолаковић.[22] Фића је уз свако име дао и краће податке о тим друговима који су, заједно са борцима и народом, били решени да шире устанак против непријатеља за праведније и лепше живљење у слободи, братству и јединству свих народа Југославије.

Затим је, пред постројеном четом, прочитао заклетву чије су речи борци гласно понављали и узбуђено се заветовали да ће се борити против фашистичких окупатора и свих издајника.

[21] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 97.
[22] Сећање Андрије Мазињанина, Богољуба Танасијевића и Жикице Стефановића, дато аутору 1951.

Полагање заклетве у 2. посавској (београдској) чети је извршено одмах после њеног формирања, 29. јула 1941. године. Тој свечаности су присуствовали Филип Кљајић и Коча Поповић. Текст заклетве био је исти као и у претходне две чете. Том приликом Срећко Петровић је рекао да се заклетва не сме прекршити, да је она светиња за сваког борца, а Раде Тадић, политички комесар чете, објаснио је борцима разлоге нешто спорије окупљања бораца у чету.

После завршене заклетве Фића и Коча су остали у разговору са командом чете. Раде Тадић их је упознао са именима младића који ће тих дана омасовити чету и изнео им план акција. Фића и Коча су се сагласили са предузетим мерама и затражили брже и смелије акције које ће утицати на даљу способност и бројност чете.

Пошто су завршили састанак са Командом 2. посавске чете Коча је отишао на заказани састанак са Бором Марковићем у Космајску чету, а Фића у Малу Врбицу, у Главни штаб НОП одреда за Србију.

0 стању у Космајско-посавском партизанском одреду Родољуб Чолаковић, тада члан Главног штаба за Србију, је записао:

»Фића је дошао из Посавине. Тамо се ствари врло повољно развијају. У Посавску чету стално придолазе нови борци, а народ је за борбу. На основу његовог извештаја ријешили смо да се формира посебан Посавски одред. За кохманданта одређен је Коча Поповић-Пера, а за политичког комесара Бора Марковић - Сељак. То је чувена Посавска двојка, Пера и Бора«.[23] За заменика команданта одреда одређен је Србољуб-Срба Јосиповић.

Одлуку о формирању Посавског народноослободилачког партизанског одреда донео је Главни штаб Србије, 31. јула 1941. године у Малој Врбици у кући Зорке Жујовић. У одред су ушле:

- 1. посавска чета, основана 4. јула 1941. године, која је скоро месец дана била у саставу Космајско-посавског одреда, а оперисала претежно у срезу посавском (Обре-

[23] Родољуб Чолаковић, *Записи из Ослободилачког рата,* Сарајево, 1948. књ. I, стр. 55.

новац), западно и северно од реке Колубаре, долином реке Саве до села Бељина;

- 2. посавска (београдска) чета, званично основана 26. јула 1941. године, такође из састава Космајско-посавског одреда, која је оперисала најближе Београду, на терену среза посавског (Умка) јужно од Саве, а источно од Колубаре, допирући до Железника, Сремчице, Жаркова, најчешће изводећи акције и боравећи око Липовичке шуме;

- Тамнавска чета Ваљевског партизанског одреда, формирана 30. јуна 1941. године, међу првима у Србији и Југославији, која је оперисала претежно у срезу тамнавском (Уб).

О реорганизацији Космајско-посавског партизанског одреда и формирању Посавског и Космајског одреда командант Главног штаба Србије, Сретен Жујовић-Црни, упутио је извештај 2. августа 1941. године команданту Главног штаба НОП одреда Југославије, Јосипу Брозу Титу, у коме се, поред осталог, каже:

»Бивши Космајско-посавски одред реорганизовали смо и поделили у два одреда: Космајски и Посавски.

Разлози: у пракси због теренских прилика, повезаности у акцији и појачања одредске бојне способности. Сам бивши одред формирао се у два потпуно одвојена дела, те смо та два дела осамосталили у два посебна одреда. Две посавске чете, које су се повезале са једном четом из Ваљевског одреда (тамнавском), чине један, а две (бивша 3. и 4. чета) са новоформираном Младеновачком чине други одред... Команда посавског одреда остаје она иста која је била у ранијем Космајско-посавском одреду.. . Одред Космајски има за задатак формирање једне чете десно од друма Београд - Младеновац ка Гроцкој и Смедереву, тако да ће ова два одреда сачињавати црвени појас око Београда...

Оба ова одреда бројчано нису јака. Акционо је Посавски врло добар, али ће и Космајски са новом командом и радничком групом бити врло ефикасан«.[24]

Састанак Штаба Посавског одреда заказан је за 2. август у селу Грабовац. Коча Поповић је пошао са Космаја

[24] Зборник, том I, књ. 20, док. 3.

1. августа ујутру и свратио у 2. посавску (београдску) чету која је била смештена у Борђевића забрану, код села Вранића, да објасни промене у команди чете, о којима је раније разговарано. Са Кочом је дошао и Божидар Бошко Марковић, капетан бивше југословенске војске, који је 15. јула ступио у партизане. Пошто је Срећко Петровић још у првом сусрету са Кочом Поповићем изјавио да се не осећа способним да може бити командир, одлучено је да чету преузме Бошко Марковић. Коча* и Бошко су поразговарали са борцима о протеклој борби са жандарима и о погибији Рада Тадића. Затим је Коча остао сам са Командом чете. На састанку са Командом поновљен је захтев Срећка Петровића о тражењу новог командира. Коча је објаснио:

- Довео сам капетана Југословенске војске! Шта мислите о томе?

- Чим је он дошао у партизане, а могао је у заробљеништво, код четника или код Милана Аћимовића - прозборио је Миле Манић - може и капетан нама бити командир. Нису сви официри против радничке класе и народа. Заједно смо јачи.

Добривоје Пешић, металски радник, члан КПЈ из тог краја, предложен је за политичког комесара чете, уместо погинулог Рада Тадића. Миливоје Манић је остао заменик командира, а Срећко Петровић је изабран за комесара за исхрану (економа) чете. Одлуку о променама у Команди чете Коча је саопштио постројеној чети. Борцима је саопштена и одлука о реорганизацији Посавског одреда. Чета је већ бројила око 20 наоружаних бораца. Борци су прихватили промене и заједнички још једном одали пошту погинулом политичком комесару чете и секретару Среског комитета КПЈ, Раду Тадићу.

Коча Поповић је, са куриром, журио да на време стигне у Грабовац. Другог августа у Чолића шуми, код Грабовца, окупио се штаб Посавског партизанског НОП одреда и разговарао о мерама које би требало предузети за јачање чета и о плану њихових даљих акција. Договорено је да би требало наставити са рушењем апарата старе власти у сеоским општинама, сачинити упутство о избору и раду нових ослободилачких комитета (одбора),

разоружати све жаидархмеријске станице, нападати немачке камионе и војнике, рушити железничке пруге и путеве, сачинити спискове бораца по десетинама, водовима и четама. Позитивно је оцењено што се од почетка народног устанка тачно зна ко је и када ступио у чету са пушком у руци, а ко је још остао на терену са одређеним задатком, јер постојало је разграничење од људи из села који су ступили у одређену акцију (рушење пута, пруге), али нису били припадници оружаних јединица.

Тако је образован Посавски партизански одред и чете у његовом саставу. Остали одреди у Србији обично су ницали на територији једног округа, а овде се оријентисало на територију на којој је државна администрација била у рукама три среза, два округа и две бановине. Од самог настанка Посавски одред и његове чете нису се везивали само за ову територију, већ су деловали свуда где су потребе борбе изискивале. Одред је одржавао сталну везу са Мачванским (Подринским), Ваљевским, Шумадијским и Космајским одредом. Чврсто је био повезан са Главним штабом Србије и са Покрајинским комитетом КПЈ за Србију у Београду.

Борци су убрзо упознали све чланове Штаба одреда који су, заједно са њима, ишли у акције, боравили у логору, заједно се хранили, разговарали и зборовали са народом, критички претресали акције, певали, писали зидне и џепне новине. Још више су упознали своје десетаре, воднике и команде чета. Није се постављало питање одакле је ко, шта је ко по занимању, каква му је ранија политичка припадност, вероисповест, националност, већ су били сви једно у борби против јаког окупатора и оних који му служе.

Убрзо су борци, ипак, више сазнали о свом команданту Кочи Поповићу: одакле је, где је завршио средњу школу и факултет (Сорбона у Паризу), о његовим објављеним књигама и чланцима, о борби у Шпанији и хапшењу, о богатој породици и све што је оставио да би се у раној младости определио, као марксиста, за борца револуције и нашао у редовима устаника. Србу Јосиповића и Бору Марковића су познавали и раније, њихове породице, њихова села и суседе. Коча се интересовао код

Србе и Боре о обичајима породица са села. Хтео је да упозна менталитет и обичаје бораца из јединице чији је командант.

V Штабу одреда утврђен је начин одржавања везе; одређени су курири из сваке чете. Били су то хитри, отресити, поверљиви младићи. За потребе курира од имућнијих домаћина одузети су јахаћи коњи. Све је то урађено за два дана. Сада се могло брже стизати до чета, а оне су могле свакодневно контактирати са Штабом одреда. И чете су се снашле и прибавиле по једног коња које су неки војници југословенске војске сачували после капитулације.

## СТАЊЕ КОД НЕПРИЈАТЕЉА У БЛИЗИНИ ПОСАВСКОГ ОДРЕДА

Борци су знали да у Београду постоји јак немачки гарнизон са тенковима и борним колима, која могу брзо стићи до устаника, иако су друмови били прокопани, да се могу употребити авиони, речни ратни бродови и оклопни возови, а знали су и да је извршена потпуна спрега немачких фашиста са квислиншком влашћу, полицијом и жандармеријом окупиране државе.

После завршене окупације Краљевине Југославије Немачка је почела да повлачи своје трупе из Србије и Београда на фронт према Совјетском Савезу. Ао половине јуна 1941. повучена је 2. армија, а на њено место су дошле четири посадне дивизије (704, 714. и 717. које су стациониране на подручју окупиране Србије, и 718. распоређена у Срему, источној и средњој Босни). Ове дивизије су биле потчињене Вишој команди - 65.

Пословима управе окупиране Србије руководио је Управни штаб, који је у почетку имао улогу Владе, а касније се свео на контролу Савета комесара Милана Аћимовића, а затим владе Милана Недића. Своју улогу је остваривао преко три обласне команде (Фелдкомандантуре) и седам окружних команди (Крајскомандантуре). За територију Београда са Земуном, односно источним Сремом, успостављена је Фелдкомандантура. После припаја-

ња источног Срема са Земуном Независној Држави Хрватској (почетком октобра 1941), њена се надлежност протезала најпре на београдски, а затим и на пожаревачки округ.

Поред војних јединица и установа Немци су у Београду имали своје службе и опуномоћеника Министарства спољних послова Немачке, који је био упућен на сарадњу са комесарском владом Милана Аћимовића и владом Милана Недића. Постојала је и посебна служба безбедности и одред полиције који се бринуо за угушивање сваког отпора у Београду и околини. У његову надлежност је спадала и организација домаће полиције, која је формирана под заштитом Немаца. Организована је и испостава војне обавештајне и контраобавештајне службе.[23]

У Београду је, као део Управног, формиран и Привредни штаб. Овај штаб сачињавали су искусни привредни стручњаци доведени из Аустрије и Немачке, који су добро познавали југословенско подручје, људе, саобраћај, индустрију и уопште привредно богатство.[26]

При Команди града Београда постојао је Уред за контролу цена, опуномоћеник за привреду, референт за штампу и пропаганду, као и служба безбедности. Све ове установе формиране су на војничким принципима. За обављање стражарских и полицијских послова и за спровођење одлука, одређене су војне снаге јачине једног пешадијског пука, који су ојачавале специјалне јединице. Од јуна 1941. до пролећа 1942. ову службу обављале су јединице 734. пешадијског пука 704. дивизије, који је био ојачан са два батаљона пешадијских стрелаца.

Општи карактер тог апарата у Београду био је заснован на фашистичкој и расистичкој идеологији. Окупациони органи Трећег Рајха у Београду прикупљали су своје поверљиве људе. Они су их користили у одржавању чврсте дисциплине у самом апарату и међу његовим савезницима и присталицама, служећи се полицијским методама: обманом и разноврсним застрашивањем, притисцима, изигравањем појединих група и слојева становништва - искоришћавајући једне против других. Највећу су им по-

[25] Немачка обавештајна служба, књ. IV, Београд, 1959, стр. 106.
[26] Исто, стр. 107.

моћ пружили припадници немачке народности, којих је у Београду било око 25.000. Они су били ангажовани као тумачи и као познаваоци локалних питања у немачким јединицама и установама. Многи од њих узели су немачко држављанство и укључили се у помоћне полицијске јединице.

Немци су настојали да добро организују и своје домаће сараднике и придобију што више људи из апарата Краљевине Југославије за своје циљеве. Убрзо је у Београду успостављена веза са ранијим немачким сарадницима - петоколонашима, а затим и са буржоаским круговима. После разних комбинација, Немци су формирали квислиншку управу - Савет комесара (30. априла 1941). Комесари су били из редова присталица ранијих политичких странака, осим земљорадника и социјалиста.

У непосредној близини Посавског партизанског одреда били су јаки немачки гарнизони у Ваљеву и Шапцу. Одред су од тих гарнизона штитити Ваљевски и Подрињски партизански одред, са којима је одржавана стална веза.

Варошицу Умку је обезбеђивала једна чета немачких војника и јака жандармеријска станица. Они су штитили пролаз у варош друмом, пругом и реком Савом. Једна група немачких војника је обезбеђивала и хемијску фабрику »Вистад« у Баричу. У срезу су се налазиле ојачане жандармеријске станице у Степојевцу, Вранићу и Барајеву.

У Обреновцу је био немачки гарнизон, променљиве јачине. Увек је била смештена једна чета немачких војника, већа групација жандара и Љотићеваца, а од почетка септембра 1941. и јединица Недићеве војске. Једна група немачких војника чувала је стругару Симовића у Забрежју. Жандармеријске станице су се налазиле само у селима Стублине и Скела.

Варошица Уб је била ван железничке пруге, али је за непријатеља била важна спона између Београда и Ваљева. Овде је била стационирана група Немаца у јачини једног ојачаног вода војника, који је био утврђен у основној школи. Постојала је и ојачана жандармеријска станица у Убу и полицијска стража. У овом срезу је био мањи не-

мачки гариизои у Лајковцу и жандармеријске станице у селима Бањани и Радљево, као и у Лајковцу.

Тачно бројно стање немачких јединица није могуће утврдити, јер су биле честе промене и покрети. Дешавало се да потера и акције Немаца на делове Посавског одреда дође из Београда и продужи за Ваљево и Шабац и обратно.

По селима Тамнаве и Посавине све до октобра 1941. године, скоро и није било организованих четника Косте Пећанца и Драже Михаиловића.

Немачка војна обавештајна служба и Гестапо били су чврсто повезани са специјалном полицијом Београда и околних места. Од начелника срезова су тражили свакодневне извештаје о акцијама партизана. Ови су им јављали о саботажама и рушењима на путевима, пругама, ПТТ линијама, о спаљивању спискова од вршаја жита, сеоских и општинских архива, о разоружању жандара, забрани рада општинских чиновника, председника и кметова, о лицима за које се поуздано знало да су отишли у партизанске јединице.

Среска начелства нису увек достављала тачне извештаје из својих срезова. Поједини делови су подешавани према пропаганди у штампи. Писали су да су углавном Јевреји командни кадар у партизанима, да нема људи из села, да су сви лопови и олош, итд.

Начелник среза Обреновац Добросав Пантелић писао је како је код убијеног Боре Нирића, организационог секретара КПЈ, нађена исправа и један нотес са забележених 55 имена, међу којима 25 Јевреја, како је извиђајем утврђено да су одбегли комунисти већином из Београда, да су били у групи одбеглих комуниста која је вршила дела саботаже и насиља код Рипња, Раље и Клења, и да су успели да избегну потерама које су вршене у Космају.[27] Зна се да тада у 1. чети није било 25 Јевреја, да је мањи број бораца био из Београда, да су то били већином борци из среза Посавског (Обреновац) и да је начелник имао тачно податке и њихова имена.

[27] Извештај среског начелника из Обреновца од 23. 08. 1941. Банској управи у Ужице, Архив VII, к. 28, рег. бр. 28/4-1.

Начелник среза Посавског Коста Урошевић (Умка) извештавао је о акцијама партизана и њиховом сукобу са жандарима да »сва ова недела врши једна банда од 30-40 лица, која је прешла преко Колубаре из Дринске бановине и оперише по селима нашег среза, где има шума и мочвара, да би могли сакрити се од потера власти«.[28] Претходни начелник, Пантелић, писао је да су партизани дошли до Раље, из Дунавске бановине, а Коста Урошевић[29] је бранио свој срез и писао да су дошли са подручја среза Обреновац - из Дринске бановине.

По директиви Немачке обавештајне службе специјална полиција из Београда је свим силама настојала да преко срезова заврбује поједине људе, који ће их тачно обавештавати о организацији, бројности и плановима партизанских водова, чета, одреда. Постепено су скоро у сваком селу пронашли по једног »верног« човека, који је за извесну суму новца пристао да сарађује са полицијом, али да се о томе »никада ништа неће сазнати«. Негде је то био сеоски деловођа, негде осуђивани криминалац или крадљивац или човек који је мрзео неког члана КПЈ или родољуба који је отишао у партизане.

Та непријатељска намера у партизанским јединицама није имала корена и у зачетку је откривена. Борци партизанских чета су знали за покушаје непријатеља, па су сами себе подсећали на све већу будност и обазривост. Команде чета и Штаб одреда су се трудили да нико не страда невин, већ да се сваки сумњиви случај добро испита.

Непријатељ је покушавао и да убаци своје људе у партизанске јединице ради прикупљања обавештајних података и вршења убистава руководилаца и истакнутијих чланова КПЈ. И те акције су благовремено откривене и агенти уништавани.

Команда 3. тамнавске чете је самоиницијативно предузела акцију да интервенише код среског начелника у

[28] Извештај начелника среза Посавског, Умка, од 3. 08. 1941. Дунавској бановини Смедерево, Архив VII, к. 28, рег. бр. 60/3-1.

[29] Трифун Јанковић, земљорадник из Бађевца, пријавио је начелника Урошевића из Умке као симпатизера комуниста и партизана. Навео је да је овај био у вези са НОП-ом и да је пустио на слободу један број комуниста које су му четници предали у току новембра и децембра 1941. године.

Убу да пусти из затвора чланове партизанских породица, који су ухапшени јула 1941. Сматрали су да ће најбоље бити ако у шуму приведу и притворе Тому Ристановића, власника млина, Адама Хундера, млинара, фолксдојчера и др Слободана Станковића лекара из Бањана. Прва двојица су били непријатељски расположени према КПЈ и ослободилачкој борби, а др Станковић и његова супруга Сека, исто лекар, били су симпатизери КПЈ. Давали су прилоге за Партију и помагали рад партијске организације у Бањанима, организовали су рад задружне омладине, доносили напредне књиге, помагали у ширењу марксистичких и напредних идеја.

Када је почео оружани устанак и окупљање бораца Тамнавске чете, крајем јуна и почетком јула, Андрија Мазињанин је разговарао са др Слободаном Станковићем. Овај му је изјавио да је уплашен од јачине непријатељских снага, од вештине окупатора да придобија бројне слуге, од деобе Југославије и заваћања народа, брзог немачког продора на источном фронту, на тлу СССР. Затим је узбуђено на све то додао:

- Знаш, Андрија, познајемо се дуго, могао сам до сада постати и члан КПЈ, а онда се не бих колебао. Пошао бих у шуму као и сви остали. Овако, размишљам као човек. Највише ме је поколебало што и у тој првој и јединој земљи социјализма није све како треба. Тешко ми је било када су склопили пакт о ненападању са Хитлеровом Немачком, а још теже када сам ових дана у Београду, од својих блиских другова левичара чуо неке детаље о убиствима у Москви, са знањем Стаљина, многих водећих комуниста из Европе, па и из наше КПЈ, а нестало је у »чисткама« и дивних ликова Октобарске револуције, као што су Тухачевски, Бухарин и други.[30]

Андрија је покушао да објасни др Станковићу погрешке у гледањима на општу линију КПЈ, али није вредело. Знало се да Убска полиција не жели да хапси др Станковића, јер је био цењен и популаран не само код народа Бањана већ и читавог среза тамнавског. Команда чете је захтевала од породице Ристановића, Хундера и др Станковића да упуте писмо среском начелнику и захте-

[30] Изјава Андрије Мазињанина, дата аутору новембра 1944. у Убу.

вају да се пусте пз затвора чланови партизанских породица. Ови су послушали команду чете и упутили такво писмо, али сресски начелник је одбио њихов захтев и убацио у Тамнавску чету два наоружана плаћеника, Момира Босиљчића и Радисава Ивановића, из Бањана, са захтевом да убију политичког комесара чете Андрију Мазињанина и командира Добросава Симића. Босиљчић и Ивановић су били неколико дана у Тамнавској чети па су побегли. Знали су где се чета налази и 27. јула, кад је Филип Кљајић, био у обиласку чете, они су поново дошли до логора. Стражарима је било сумњиво њихово понашање и предухитрили су их. Непријатељска пропаганда, са великим закашњењем, на свој начин је регистровала овај догађај, не износећи праве разлоге и кривицу ових лица.

»V ноћи између 27. и 28. јула убијени су у шуми, недалеко од њиховог села Момир Босиљчић и Радисав Ивановић, земљорадници из Бањана, среза Тамнавског, зато што нису хтели да се придруже комунистима«[31] - забележила је »Обнова« 17. новембра 1941. године.

Фића Кљајић се упознао са целим случајем и договорио се с Командом чете и члановима КПЈ да ослободе др Станковића и Ристића, што је и учињено. Адам Хундер је признао да је као Немац, фолксдојчер, био заврбован од полиције да велича немачку војску и њено напредовање у СССР и да шири вести како ће сви устаници - партизани и њихове породице бити похватани и поубијани. Због тога је осуђен на смрт и стрељан.

Полиција у Обреновцу је успела 27. јула да ухапси Миливоја Јадранина, партизана из села Стублина, који је до рата радио у Обреновцу као сарачки радник. Јадранин је дошао у 1. посавску чету 20. јула и положио заклетву. Пошто је добро познавао Обреновац, а није био члан СКОЈ-а нити члан КПЈ, команда чете га је одабрала да прикупи податке о непријатељским снагама у варошици. Био је обучен у радничко одело. Један жандар га је познавао, а знао је да је ступио у партизане. Код пијаце га је ухапсио на препад. Када је одведен у полицију почели су га туђи и претити му смртном казном. Сресски начелник га је позвао у своју канцеларију и обећао му да

[31] Обиова, 17. 11. 1941, Архив Србије, штампа.

ће му опроетити живот уколико се врати у село и почне да сарађује с њима, што је он, из смртног страха, прихватио. Враћајући се у Стублине свратио је кући и ту је обавештен од свог друга да је Команда чете већ сазнала о његовом хапшењу, да ће одговарати пред својим друговима и да одмах дође у јединицу.

Било му је тешко и почео је да се крије у шумарцима у близини куће. Међутим, убрзо га је ухватила партизанска патрола и довела у чету. На саслушању је признао да је испричао полицији о свим борцима које је запамтио из чете, као и о илегалним сарадницима из Обреновца (Богосаву Пенчићу и Драгану Благојевићу). Команда чете је одмах обавестила ову двојицу да беже из града и дођу у чету. Приликом одлучивања о даљој судбини Јадранина један број бораца је тражио да му се пружи прилика да окаје грех, а већина је била за најстрожију казну, јер су и од себе, у свему тражили непоколебљивост и одважност.

О том догађају сремски начелник у Обреновцу Добросав Пантелић је известио:

»На дан 30. јула ове године одбегли комунисти убили су Миливоја Јадранина, сарачког радника, родом из села Стублина, овог среза. Јадранин је једно време био са одбеглим, па је успео да их напусти и побегне. Предао се је челству, који је по саслушању пуштен, ухваћен од одбеглих и убијен«.[32]

Београдска полиција и Гестапо упутили су радницу Милену Младеновић, из Београда, 28. септембра 1941. године у Посавски одред. Она је била родом из села Љубинића, са тог терена. Претпоставља се да је неким случајем, као родољуб, била ухапшена и да су је тучом и претњама успели приморати да пође у свој крај и прикупи податке о одреду и већ формираном 1. посавском батаљону. Стигла је до села Ратара, недалеко од Обреновца, где се интересовала о свим појединостима из живота партизана: где се налази Штаб одреда и Штаб батаљона, где су распоређене чете, како долазе до санитетскс^ материјала итд. Све је хтела да зна, а посебно где се I лазе

[32] Извештај сремског начелника Пантелића Управи Дринске бановине у Ужицу од 23. 08. 1941: Архив ВИИ, к. 28, рег. бр. 28/4-1.

делови батаљона, »јер је у Обреновцу остала група другова коју треба да доведе у одред«. Понудила је торбицу санитетског материјала коју је тобож донела од другова из Београда. Такво држање и запиткивање изазвало је сумњу у њене добре намере. Обавештени су политички делегат вода и водник, који су је лишили слободе и упутили у Грабовац, у Штаб одреда. Спровели су је Драган Савић и Сава Марковић. После саслушања осуђена је на смрт и стрељана.

*

Окупатор је настојао да у овом крају, легалним и илегалним путем, користи српску православну цркву у борби против устаника. Немци су знали да је православно свештенство било повезано са народом у Првом светском рату и да је имало дубоке корене међу верницима у селима. Пропаганда Немаца и њихових домаћих савезника била је усмерена на то да комунисти предводе партизане, да они не верују у бога и хушкају народ против цркве. Већина православних свештеника у Посавини и Тамнави држала се ван политичког ангажовања, мада је и међу њима било сарадника окупатора и појединих групација издајника. Један број њих је од почетка видео у народноослободилачком покрету правог ослободиоца, који се људски понаша према народу и води немилосрдну борбу за ослобођење своје земље.

Свештено лице у Грабовцу, Арсеније Гавранович, за време припреме за устанак скривао је у торњу цркве, а затим у конаку, оружје за паргизане. Било је ту ћебади, порција, чутурица, бајонета, пушака и један неисправан пушкомитраљез. Он је то објашњавао речима:

- Заволео сам грабовачке комунисте Милосава Матића, Момчила Вукосављевића и да не рећам друге. Ти људи не пију, не бију се, не краду, мисле народу добро, боре се за слободу свога народа и ко их не би помагао.[33]

Немци нису никада посумњали у старог свештеника, па и онда када су долазили у село да врше одмазду над

[33] Јован Пенчић, *Хроника Обреновца* (руконис), изјава попа Арсенија Гавранови́ћа из 1941. год.

недужним људима. За евоје седиште у Грабовцу одабрали су црквену кућу у којој је становао поп Арсеније, не сумњајући да се на тавану баш те куће налази сакривено оружје које ће многима од њих донети смрт, и да тај стари свештеник помаже борбу посавских партизана.[34]

Слободан Милинковић, свештеник из села Љубинића, на захтев политичког комесара 1. посавског батаљона Владе Аксентијевића, није смео показати да помаже партизане. Он је дискретно обавештавао партизане о новостима из Обреновца и Београда и уверавао људе, разумљиво своје пријатеље, у победу народноослободилачке борбе.

Био је карактеран, привржен својој вери, али му није сметало да одбаци све лажи о комунистима и да се веже за народноослободилачки покрет. Најтеже му је било када су Немци, недићевци и четници заробљавали партизане и њихове симпатизере. Говорио је »што они јаче притискају то више скаче«. Мрзео је сараднике окупатора и за сваког је знао из којих побуда то чини.[35]

У ослобођеном Убу за члана Народноослободилачког одбора изабран је, почетком септембра, свештеник Милорад Миливојевић. Радовао се тих устаничких дана сваком успеху његових Убљана и Тамнаваца. Познаницима је говорио да није грех убијати онога који је дошао да гази туђу земљу и да у њој насилно остварује свој фашистички поредак. Знао је да до слободе није лако доћи и правдао се зашто није у стању одвојити се од куће и узети пушку.

Једнога дана, у другој половини септембра 1941. свештеник Арсеније Гаврановић обратио се Милораду Мики Павловићу, студенту медицине, који је са књижевником Јованом Поповићем у Дрену припремао приредбу за борце и народ и рекао му:

- Видим Мико, да се и у рату бавиш културом. Имамо петнаест свештеника у Посавини и Тамнави са којима сам се договорио да у недељној служби у цркви, поред

[34] Исто, изјава Јована Пенчића.

[35] У лето 1942. године четници су били у селу. Изненада су дошли Немци, а Слободан је побегао у њиву звану Дивинац. Трчао је са мантијом, а људи су се чудили зашто поп бежи. Немци су га ранили, ухватили, отерали на Бањицу и убили.

уобичајених наших поповеких певања, благосиљају и ову свету борбу.

Мика се зачудио и пружио цедуљу Јовану Поповићу. Овај ју је прочитао, насмешио се и вратио Мики у руку. На цедуљи је писало:

»И данас црква се моли, као народна, за мир целог света, а посебно се моли у својој јектенији, за благочестиви и христољубиви род српски и за све људе, за мир у свету. Нека бог благослови и ову децу у шуми која се боре за слободу народа свих«.[36]

## БОРБЕ 1. ПОСАВСКЕ ЧЕТЕ

Кроз акције је најбрже долазило до бројног и организационог јачања јединица. Прва посавска чета је 5. августа бројала 43 наоружана борца, а 14. августа 103. У свом саставу имала је два вода, шест десетина, а од наоружања 2 митраљеза, 4 пушкомитраљеза, 140 пушака, 10.000 метака, 15 пиштоља и 30 ручних бомби, затим 2 коња и 4.000 динара за одело, веш и дуван.[37] Чета је 27. августа подељена у четири вода. Већ 4. септембра имала је 202 партизана и 6 партизанки. Биле су то: Нада Марковић, Дара Тадић, Радмила Јовановић Кека, Перка Вићентијевић, Јудита Аларгић и доктор Јулка Пантић. Социјални састав бораца је био: 67 радника, 92 сељака, 25 ђака и интелектуалаца, 5 приватних намештеника, 5 занатлија, 1 трговац, 5 подофицира војске Краљевине Југославије и 2 домаћице.[38]

Током августа 1. чета је истурала патроле да контролишу друмове и руше железничку пругу и телефонско-телеграфске стубове, који су у међувремену поправљени.

Четвртог августа око 1 час миниран је железнички мост на реци Тамнави, а исечено је 11 телефонских стубова. Исте ноћи посечени су телефонски стубови између

[36] Изјава Милорада Мике Павковића, дата аутору 1951. у Обреновцу.
[37] Извештај Коче Поповића, команданта Посавског НОП одреда: *Зборник* том I, књ. 1, стр. 51.
[38] Извештај команде 1. чете Посавског НОП одреда од 4. 09. 1941. Копија оригинала у Архиви ИРПС, рег. бр. 2.

железничке станице Стублине и Бргуле у дужини 500 метара као и 10 телефонских стубова поред бановинског пута Обреновац - Шабац, код Скеле.[39]

Настављене су и свакодневне акције обиласка вршалица по селима и објашњавања људима зашто се пале спискови које је окупатор установио. »Ни зрно жита, ни грло стоке окупатору« - узвикивале су партизанске патроле заједно са женама и мушкарцима који су врли жито. Трећег августа је 14 партизана 1. чете у Грабовцу уништило спискове вршалица и општинску архиву и одржало митинг са народом.[40] Истог дана патрола од 20 људи у селу Звечка спалила је општинску архиву и сакупљала оружје«.[41]

О овим акцијама у извештају начелника среза посавског (Обреновац) од 23. августа 1941, уз остало, се каже:

»Поред попаљених књига скоро на свим вршаћим машинама, комунисти су до данас, напали, уништили и попалили општинске архиве у 12 политичких општина и то: Јошеви, Трстеници, Орашцу, Грабовцу, Дрену, Стублинама, Пироману, Ушћу, Звечкој, Скели, Ратарима и Уровцима. У свим овим општинама они су запретили и прете председнику општине, као и општинском особљу, да не смеју долазити нити вршити своје дужности... Општинске поштоноше пресрећу, овим прете убиством, ако и даље носе службену пошту, па им и пошту одузимају«.[42]

Осмог августа у зору 1. чета је извршила напад на жандармеријску станицу у Стублинама. Пре тога борцима није објашњено куда се иде у акцију. Покренути су из свог логора код Грабовца око 2 сата. Један вод је остао у логору, а остали су кренули равним пољима ка циљу. У свитање је чета стигла пред жандармеријску станицу. Командир Раденко Ранковић је шапатом издао наређење за напад. Група бомбаша је кренула прва, а за њом су зграду окружили остали борци. Бомбаши су позвали жандаре на предају.

[39] Архив VII, к. 52, рег. бр. 3/26-2: Миииастарство унутрашњих послова, Команда жандармерије, 5. 08. 1941.
[40] Извештај Команде Посавског НОП одреда од 14. 08. 1941.
[41] Извештај Команде 1. чете од 4. 09. 1941. Архив ИРПС, рег. бр. 2.
[42] Извештај начелника среза Посавског (Обреновац) од 23. 08. 1941. Архив ВИИ, к. 28, рег. бр. 28/4-1.

- Опкољепи сте и не пуцајте!

Жандари су очекивали напад, огласили су се и без пуцња предали. Молили су Команду чете да се испали неколико метака и баце бомбе како би се пред Немцима оправдали да се нису предали без отпора. Пошто су разоружани, спроведени су у четни логор на саслушање.

О тој акцији је сресни начелник из Обреновца упутио извештај у Београд 23. августа 1941, у коме се каже:

»Жандармеријска станица у Стублинама нападнута је од групе одбеглих комуниста и разоружана 11. августа ове године (датум није тачан, јер су тек тога дана сазнали од жандара који су пуштени кућама, а неки су отишли у Обреновац да обавесте - прим аутора). Том приликом одвели су собом десет жандара, одневши десет пушака са одговарајућим бројем муниције и друге државне и приватне ствари са станице«.[44]

После разоружања жандармеријске станице једна патрола је оштетила пругу и покидала везе на железничкој станици Стублине, а остали борци су упали у зграду општине, изнели архиву на друм и спалили. Окупљени мештани су се радовали што и по дану виде партизане који пркосе фашистима.

Након акције чета је кренула друмом Обреновац - Уб према Пироману. Борци су ишли војничким кораком и певали: »Сељаци са поља и фабрички радници, освојиће свет«, »Дижи се народе радни«, »Буди се исток и запад« и друге борбене песме и корачнице. Лзуди су их посматрали са њива и из кућа и срдачно испраћали. Око 9 часова чета је стигла у село Пироман, ту поставила заседе према Обреновцу и Убу, а затим изнела и спалила на друму општинску архиву.

- Само да не дајемо обавезе Немцима и издајницима - прозборио је одважним гласом старији човек, који је пред општином чекао деловођу да га пита за сина који је отеран у заробљеништво.

- Плашимо се њихове силе - плачући је говорила жена средњих година.

Око подне чета је стигла у село Трстеницу. На захтев Народноослободилачког одбора села, Команда чете је

[43] Исто.

распоредила борце по десетинама да ручају у сеоским кућама. Увече, после доброг ручка и разговора са радозналим домаћинима и комшијама, чета се вратила у Грабовац, у шуму где је био логор. Ту су заробљени жандари саслушани и сви пуштени кућама.

Једанаестог августа, у селу Лончаник, два вода 1. чете организовала су заседу на друму Београд - Ваљево, на коју су наишли Немци са камионима и борним колима. Заседа је отворила ватру. Према извештају штаба Посавског одреда жртава на страни партизана није било, а код непријатеља број жртава није утврђен, али је извесно да их је било.[44]

Истог дана једна патрола је изненадила и ранила командира станице у Скели, жандармеријског наредника Спасоја Зупца. Он се враћао из Обреновца у Скелу. Иако је по други пут заробљаван партизани су га пустили и упутили у Обреновац на лечење.

0 стању безбедности у срезу Посавском (Обреновац) сресни начелник је обавестио Београд у извештају од 23. августа 1941, у коме се каже:

»На дан 12. августа ове године бандити су напали жандармеријску станицу у Скели, ову разоружали и собом одвели пет жандара... Према томе у срезу данас постоји и функционише само жандармеријска станица у Обреновцу, док у Стублинама и Скели ове више не функционишу... Услед измењених прилика и погоршане јавне, као и личне и имовине и безбедности, број жандара на жандармеријској станици треба појачати...

Јавна безбедност у срезу посавском била је добра све до 25. јуна ове године. Тога дана одбегли су шест истакнутијих комуниста, водећих функционера у срезу којима су се доцнијих дана прикључили и други, затим симпатизери... На овај начин група је расла тако, да је данас, а са оним дошлим из Београда... нарасла на преко 200 наоружаних. Група је подељена у две чете и тако врше акта саботаже и насиља. Сви су добро наоружани,

[44] Извештај Штаба Посавског НОП одреда од 28. 08. 1941, *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 95.

сваки има по карабии, по две и више бомби, довољно муниције, а располажу и са неколико пушкомитрал.еза«.[45]

Дванаестог августа на друму Обреновац - Шабац, у близини села Скеле, погинуо је организациони секретар Среског комитета КПЈ за срез Посавски (Обреновац) и за срез Посавски (Умка) Бора Борђевић Бирић.[46] Почетком јула је дошао у 1. чету и одржавао је чврсту везу са Радом Тадић, секретаром Среског комитета и политичким комесаром 2. чете, и Владом Аксентијевићем, као и са члановима КПЈ и СКОЈ-а који су још остали у Обреновцу и селима. Тог дана Бора је пошао бициклом из Скеле ка Ратарима да обиђе партијску јединицу једног вода. У исто време гестаповац Геза Панкас, шеф електричне централе у Обреновцу кренуо је, такође бициклом, да извиди у Скели разоружану жандармеријску станицу. Угледавши Бору, зауставио се и потражио му легитимацију. Бора је хитро, уместо докухмента, извукао револвер.

- Ево ти ко сам крвниче и злотворе! - узвикнуо је Бора, опаливши метак агенту у стомак.

Повијајући се и падајући на земљу, агент је истовремено опалио из свог пиштоља и усмртио Бору. И Геза Панкас је подлегао ранама у државној болници у Београду.

О Бориславу Бирићу његов друг Велимир Костић је у изјави рекао:

»Бору сам упознао 1939. године. Као кројачки радници учествовали смо у напредном радничком покрету Београда. Често смо се састајали у бившој Зориној улици (данас улица Ивана Милутиновића). Ту смо под руководством Ивана Божичевића,[47] синдикалног функционера одржавали састанке са младим кројачким радницима. Као партијски и синдикални функционер Бора је био веома активан борац. Стално у покрету, на састанцима и конференцијама. Бора је пружао помоћ радницима разних струка у Београду за радничка права. Посебно се ис-

[45] Извештај начелника среза Посавског (Обреновац) од 23. 08. 1941, Архив VII, к. 28, рег. бр. 28/4-1.

[46] Борислав Кирић, рођен је 1918. V селу Корја, код Беле Паланке, кројачки радник, члан КПЈ од 1938. год.

[47] Иван Божичевић, рођен 1909. у Крижу, Чазма, политички радник, члан КПЈ од 1936., првоборац.

такао у организовању штрајка грађевинских радника. У јесен 1939. године били смо заједно на излету у Кошутњаку када је Београдска полиција масакрирала велики број радника и студената... Причао ми је како је за време служења војног рока највећи део времена провео у војним затворима и да је доспео до Војног суда због вођења комунистичке пропаганде међу војницима.[48]

## БОРБА У СКЕЛИ

Четрнаестог августа ујутру упућене су у Скелу две патроле 1. чете ради прикупљања оружја. Ускоро је макадамским друмом поред Саве стигао у село немачки аутомобил и зауставио се пред Џеваџића кафаном. Иако је била сезона радова, у кафани је седело неколико мештана. Немачки војници су бахато и оштро тражили пиво и кафу. Власник их је брзо услужио, а мештани за столом су их посматраи и смејуљили се. При изласку разумели су како један немачки војник псује »српске свиње«. Затим је аутомобил са путницима отишао у правцу Београда. Партизанске патроле су обављале свој посао у засеоцима ван друма, па нису ни приметиле пролаз немачког аутомобила. Људи су са партизанима коментарисали:

- Спасили сте нас жандара!
- Укинули стару власт!
- Узимате нам оружје, а како ћемо се ми бранити?

Људи из кафане су обавестили партизанске патроле да ће се Немци сигурно вратити у поподневним часовима из Београда за Шабац и да је међу њима један официр, можда и командант Шапца. Патроле су наставиле започети задатак, с тим што су око 15 часова поставили заседу крај друма у Скели. Прво су се обе патроле договориле да истуре по два борца нешто даље од места заседе према Обреновцу и према Шапцу, са задатком да пуцњима обавесте уколико наиђе неко непријатељско возило. Око 16,50 часова на заседу је наишао аутомобил 3. чете немачког 64. резервног полицијског батаљона, који је до-

[48] Изјава Велимира Костића, носиоца »Партизанске спо.менице 1941«, дата аутору децембра 1948. год.

лазио из правца Београда. Партизани су зауставили аутомобил пуцњима и започели борбу. Немци се нису збунили, упали су у шанац и отворили паљбу. Али нису дуго издржали. Један од њих је био рањен у груди. Видећи да су остали погинули, притајио се у јарку као да је мртав. Када му је пришао партизан Брана Бабић, упро је у њега закрвављене очи и последњом снагом' опалио из пиштоља. Да је Немац циљао само неколико милиметара ближе, Бабић би сигурно погинуо, али он се брзо снашао, одврнуо је бомбу и бацио на Немце.

У овој значајној борби, првој против Немаца, учествовали су борци 1. чете Иванко Карић, Стеван Вулић, Цане Беран, Брана Бабић, Радован Димовић, Милутин Филимоновић, Чеда Миндеровић и Милош Матијевић.

Војни заповедник Србије у свом дневнохм извештају од 15. августа 1941. године известио је немачку Врховну команду Југоистока у Солуну, у коме се каже:

»14. VIII у 16,50 ч. код Скеле (15 км западно од 06-реновца) бандити су отворили митраљеску ватру на путнички аутомобил 3. чете 64. рез. пол. батаљона, који је (са пор. Ерхманном и 3 наредника) био на путу за Шабац. Патролно одељење је пронашло изгорели путнички аутомобил. Чета полицијског батаљона, упућена из Београда, извадила је из Саве лешеве пор. Ерхманна и 1 наредника; 2 наредника су нестала«.[49]

Ова акција је изазвала брзу и злочиначку реакцију Немаца. Они су сутрадан, 15. августа, дошли камионима пуним војника из Београда у Скелу. Партизани су их са истуреним патролама дочекали, али је одлучено да се не улази у фронталну борбу са јачом немачком силом. Немачки војници су отпочели да хапсе мештане. Иако их је већина била побегла у суседна села или у забите шумарке, Немци су успели да ухвате око 40 сељака. У једном већем камиону Немци су довезли и 42 таоца из Београда, из Бањичког логора. Били су похватани комунисти, симпатизери, родољуби, који нису знали шта их очекују у том питомом селу крај Саве. Ипак, већина их је наслућивала смрт, па је у једном тренутку настало комешање, поздрави, вика, протести и пркоси.

[49] *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 365.

Немачки комаидаит Србије наредио је војницима да пале сеоске куће, штале, сламе, сена. V једној запаљеној штали, где је на тавану било сена, почела је да експлодира муниција. То је Немце још више разбеснело и почели су да пале све од реда. Том приликом 350 кућа је спаљено, 112 кућа са свим објектима у дворишту је изгорело, а остале од тврђег материјала су потпуно оштећене и остале да штрче без кровне конструкције.[30]

Уз паљење села, као одмазда, стрељани су на лицу места, ту крај друма Саве, сви доведени таоци из Београда и 14 мештана: Милорад Аврамовић, Светислав Бељинац, Михаило Грујић, Кристивој Кића Зарић, Витомир и Јездимир Змијанац, Сретен Јеринић, Драгутин Мирчетић, Љубомир Пантелић, Благоје Петковић, Маринко, Милосав и Раденко Радушки и Војислав Ђеваџић.

Тела стрељаних окупатори су обесили у селу и тако их оставили цео дан.

Лзуди и жене су, после масакра и одласка Немаца, дошли на стратиште. Кукњава се чула на далеко. Биле су то клетве мајки, сестара и жена Скеле, клетве које су из дна њихових душа вапиле за осветом.

- Јаој, сине мој, децо наша, Србијо наша, какав јад доживесмо! Јаој, куку, јој! - чули су се вапаји мајки погинулих Скељана.

Скељанин Вељко Нешић је побегао из колоне коју су Немци повели на стрељање. Дошао је у 1. чету Посавског одреда у село Грабовац и дубоко потресен испричао шта је све доживео.

- Отац Радушког клечао је пред немачким официром и молио да му оставе сина, а да њега стрељају. Официр је шутнуо старога ногом и са осмехом продужио да командује постројавање и паљбу - испричао је Нешић.

Немци су по целој Посавини, Тамнави и Србији излепили саопштење Војног заповедника у Србији »Село Скела је спаљивањем сравњено са земљом«. Сва њихова штампа и радио на истакнутим местима су говорили о томе.

[50] Извештај немачког војног заповедника на Балкану од 27. 08. 1941, *Зборник,* том I, кн>. 1, стр. 368.

Саопштење о овом злочину гласи:

»Војни заповедник у Србији саопштава:

У селу Скели једна комунистичка банда пуцала је на немачки војни аутомобил.

Утврђено је да су неки становници села били запазили припреме за овај препад.

Утврђено је да су ови становници села били у могућности да неопажено узбуне оближњу жандармеријску станицу.

Утврђено је да су ови становници села могли сасвим неопажено да обавесте немачка војна возила о припремљеном атентату. Они ту могућност нису користили и тиме су стали на страну разбојника.

Село Скела је спаљивањем сравњено са земљом.

При том је у појединим кућама експлодирала муниција. И тиме је доказано саучесништво становника села.

Они мушки становници села, чије је саучесништво утврђено, стрељани су.

Педесет комуниста обешено је на лицу места«.[51]

У заседи код Скеле заплењене су 2 машинске пушке, 3 карабина, 4 пиштоља, 5.800 динара, лична пошта војника и друге ствари.

Књижевник Јован Поповић превео је и овај део из једног писма са немачког:

»Пишеш ми, мили мој Ханс, да је наш пријатељ Јохан погинуо у Југославији. Чуди ме. Та земља је освојена, па шта је то? Стрепим за тебе«.

Др Јулка Мештеровић Пантић, шеф санитета Посавског партизанског одреда, је забележила:

»Једна Немица тражи од мужа да јој пошаље: кафе, шећера, чоколаде; друга тражи пенцета за ципеле и нацртала 4 стопала разних величина (своја и њихово троје деце), тражи лепу и јаку али разнобојну кожу; трећа, тражи велики пакет јер је Лиси добила од свог Ханса, пуно лепих ствари, текстила и друго. Па зашто не би то и она. Погледала сам у Јована, а он ми само пружа једно по једно писмо, не коментаришући њихову садржину. Запрепашћена, читам све дрскије и ситничавије захтеве

[51] Архив Србије, Збирка прогласа, плаката и летака, бр. 32.

ових Немица. Каква примитивиост! Јован ми мирно, скоро монотоно рече:

- Мислим да опишем ове 'културтрегере' и да документима поткрепим њихов пљачкашки дух. Чудни, глупи Ханс. Пошаљи што више можеш. Опљачкај по Србији што ти падне шака, за нас, за твоју породицу - иронише Јован и то је сав његов коментар«.[52]

Од 16. до 19. августа Команда чете је упутила своје десетине и патроле скоро у сва села да објашњавају народу одмазду окупатора. Тако су 16. августа одржани протестни митинзи у Стублинама и Трстеници поводом случаја спаљивања Скеле, уз присуство око 140 сељака.[53] Борци су истицали оправданост линије КПЈ о дизању устанка у свим деловима Југославије, говорили о успесима широм земље у Србији, Црној Гори, Боспи, Херцеговини, Хрватској, Војводини, Словенији, објашњавали да је Скела прво село које је тако драстично кажњено у Европи и да је то најтежа казна коју је окупатор спровео до тада у Србији и Југославији. Л>уди су се питали шта ће даље бити. Одговорено им је да ће партизански одреди јачати, примати нове борце и задавати јаче ударце окупатору све док их не истерају из своје земље и заједно у саставу антифашистичке коалиције не извојују коначну победу.

Догађаји у Скели нису зауставили акције партизанских јединица. О акцијама и активностима 1. чете Посавског одреда од 17. до 23. августа налазимо податке у четном извештају од 4. септембра 1941. године, где стоји записано:

»17. VIII 1941. г.

Две патроле од по 13 људи из заседе пуцале на два немачка камиона и један ауто који је превозио мртваца из Скеле. Према обавештењу убијено је два, а један теже рањен. За нас без губитака. Испаљено око 100 метака. Време заседе: 12-14 часова."[4]

[52] Др Јулка Мештеровић, *Лекарев дневник,* Београд, 1968. стр. 59.
[53] Извештај Команде 1. чете од 4. 09. 1941. Архив ИРПС, рег. бр. 2.
[54] О овој истој акцији пише и Команда жандармерије комесару Министарства унутрашњих послова (Одељењу за државну заштиту): »17. августа о.г. око 18 ч. 17 жандара са немачким војницима отишло је из Обреновца у Скелу да дотерају леш једног немачког војника који је 14. августа о.г. убијен у Скели. По повратку између Скеле и Ратара,

18. VIII 1941. г.

Заседа у Скели од 18 партизана без сукоба. Патрола од 16 партизана спалила архиву у Уровцима и Ратарима. Купила оружје. Скупљено: 8 пушака, 1 митраљез, око 6.000 метака. Време од 11 часова од 16 идућег дана.

19. VIII 1941.г.

Заседа у Стублинама на друму Обреновац - Ваљево од 24 партизана. Пуцано на немачки луксузни ауто. Резултат непознат. Иста заседа запленила 28 волова и 2 краве које су трговци водили за Београд. Стока раздељена народу и на послугу.'" Убијен петоколонаш Милош Цветић из Милораца.

20. VIII 1941. г.

Заседа у Бровићу у Лончанику од 36 партизана. Време од 4 - 16 часова. Пуцано на два немачка камиона. Камиони изрешетани, резултат непознат. Око 2 сата на место борбе дошли су 12 немачких камиона, 1 борна кола и 5 топова. Вођена борба по нас без губитака. Стрељано 6 сељака на месту борбе.[56]

Патроле од по 10 људи такође водиле борбу са истим Немцима без жртава по нас. Заробљен Марко Бабић, председник Ваљевске општине, са још четири Ваљевца. Бабић спроведен Трећој чети, остали пуштени. Том приликом заплењено 110.000 дин.

Заплењено 11 џакова жита и 4 џака брашна које је терано за Београд. Жито раздељено сиротињи«.[57]

Са заробљеним Марком Бабићем, председником Ваљевске општине, налазио се и његов брат, професор, са кћерком. Аутомобил је био у исправном стању и задржан је за потребе одреда. Професор Бабић и његова кћерка су одмах пуштени кући, док је Марко Бабић, после неколико дана боравка у 1. чети, пребачен у 3. тамнавску чету, да би га они спровели у Подгорску чету

срез Посавски (Обреновац), одбегли комунисти отворили су ватру из кукуруза на немачке војне камионе и убили једног немачког војника, а два жандара ранили у ноге, једног лакше, а другог теже (Архив VII, к. 52, бр. рег. 32/2-1).

[55] У борби је учествовала 3. батерија 220. П.Т. дивизиона (*Зборник,* том I, књ. 1, стр. 510).

[56] У борби је учествовала 1. батерија 220 П.Т. дивизиона (*Зборник, том I, књ. 1, стр. 510).*

[57] Извештај Команде 1. чете од 4. 09. 1941. Архив ИРПС, рег. бр. 2.

# САОПШТЕЊЕ

**Вогни заповедник у Србији саопштаба:**

**V** селу **Сћели једна комунистичка банда п^-цала јс** на **немачки ђојни аутомобил.**

Утврђено је да су неки становници села били запазили припреме за овај препад

Утврђено је да су ови становници села били у могућности кеопажеко узбуне оближн-у српску жандапмеписку станину.

Утврђено је да су ови становннцм села могли сасвим неопажено да обавесте немачка војна возила о припремљеном атентату. Они **ту** могућиост нису користили и тиме су стали на страну разбојника.

## СЕЛО СКЕЛА ЈЕ СПАЉИВАЊЕМ СРАВЊЕНО СА ЗЕМЉОМ

**Прн** томе је у поједнним **кућама** експлодирала **муниција. И тиме је** доказано саучесништво становника села.

Они мушки станобници села, чије је саучесништво утбрђено, стрељани су.

Педесет комуниста обешено је на **лицу** места.

Ваљевског НОП одреда, одакле је, после саслушања, пуштен кући. Немачки војници су, тога дана на месту борбе стрељали људе, које су у бесу ухватили. Стрељани су: Првислав и Војислав Мишић, Милорад Павловић, Златомир Дикић и двојица избеглица који су живели у Бровићу и ПиромаИу.

### БЛОКАДА ЧЕТЕ У СЕЛУ ГРАБОВАЦ

Током јула и августа 1941. јединице Посавског НОП одреда разоружале су готово све жандармеријске станице на подручју југозападно од Београда, у долини Саве, Колубаре и Тамнаве, и ослободиле подручје Посавине и Тамнаве изузев Умке, Обреновца и Уба. Разориле су друмове, железничку пругу, попалиле спискове о приносима на вршалицама, забраниле рад квислиншким властима у општинама и започеле оргаиизовање нове народне власти - народноослободилачких одбора. Све чешће су наносиле губитке немачким оружаним јединицама. Немци су обавештени да Штаб Посавског НОП одреда најчешће борави у Чолића шуми, код села Грабовца. Сматрали су да се и главнина одреда ту налази, Њима је изразито сметала борбена активност партизана на домаку Београда, јер су делови Посавског одреда допирали до Жаркова, Макиша и Топчидера и ту, на прилазу Београда, повремено вршили диверзије на саобраћајницама и поштанско-телеграфско-телефонским везама. Зато су одлучили да предузму одговарајуће мере и силом војне моћи отклоне ту опасност и казне становнике Грабовца који су свесрано помагали партизане. На основу тога немачка виша команда-65 одлучила је 19. августа 1941. да изведе акцију одмазде под шифрованим називом »Геиер«, у највећој тајности. Према плану акцију је требало извршити на следећи начин: у суботу 23. августа, у виду препада, опколиги и претрести село Грабовац, као »веровагну комунистичку централу Округа обреновачког«, и то:

- један потерни одред 734 пешадијског пука, ојачан са 20 жандара из Обреновца и два одељења полицијске чете из Обреновца, да се прикупе 23. августа у 4 часа у

селу Прову, на путу Обреновац - Шабац, 3 км југоисточно од Скеле;

- један потерни одред 734 пешадијског пука, ојачан са два одељења немачке полиције из Обреновца и 20 жандара, да се у исто време нађе на путу Обреновац - Стублине, 2 км југозападно од раскрснице пута Обреновац - Стублине и железничке пруге Обреновац - Ваљево;

- жандармеријски одред из Уба (два одељења немачке полиције и 30 жандара), ојачан једним водом пешадије 704 пешадијске дивизије, да се такође 23. августа у 4 часа постави на западном излазу из Стублине, 2 км западно од пута Обреновац - Уб;

- два вода 5. чете 750 пука из Шапца, ојачани с пола вода немачке полиције из Шапца и 30 жандара из Шапца, и један потерни одред 704. дивизије из Ваљева да 22. августа у 20 часова дођу у Бањане, ту ноће, с тим да сутрадан, 23. августа у 4 часа буду у Равном Пољу, на путу Бањани - Грабовац.

О начину даљег дејства у заповести Више команде-65 се каже:

»6. 23. VIII 41. у 04,00 часова полазе све јединице са својих полазних тачака широким фронтом концентрично на Грабовац, користећи што више засебних путева. Појачана 5 чета 750 пука, која долази правцем Бањани - Равно Поље, скреће од Равног Поља према северозападу и врши покрет преко села Дрена на Грабовац - Крива Бара, док потерни одред 704. пешадијске дивизије, који такође долази правцем Бањани - Равно Поље, 23. VIII 41. у 04,15 часа полази из Равног Поља и наступа ка Грабовцу путем Бањани - Грабовац и југоисточно од овог.

7. 23. VIII 41. у 5,30 часова Грабовац мора бити окружен са свих страна. Затим ће се концентрично продрети у место, похватати мушко становништво изнад 14 година, скупити их код грабовачке цркве и предати полицији. Азуде који пружају отпор, код којих се нађе оружје или беже, стрељати. Сељачке куће претражити само ради проналаска мушкараца. Претраживање кућ; оади проналажења оружја извршити по наређењу руководиоца акције пошто се претходно скупе у гомилу мушкарци.

8. 704 пешадијска дивизија повериће извођење ове акције једиом команданту пука.

9. Најстрожије чувати тајну. Изричито се забрањује да се акција или место Грабовац помињу телефоном.

10. Ратна спрема без маске за бојне отрове.

11. За планирану акцију Грабовац стоје на расположењу: 40 жандара жандармеријске станице Обреновац; 30 жандара жандармеријске станице Уб; 10 агената српске специјалне полиције Београд и 2 воће и 10 људи Полиције безбедности Извршне команде Београда«.[37]

Штаб одреда је скоро свакодневно мењао место свога боравка, а његови чланови (Коча, Срба и Бора) били су готово данонoћно са неким од водова партизанских чета. На тај начин имали су дневни преглед свих активности јединица. Ако би дошло до борбе са непријатељским снагама они су, заједно са борцима, заузимали положаје и својим присуством утицали на исход борбе. Тога дана Штаб одреда и 1. посавска чета били су у шуми Бурашиновића забрана, код села Трстенице. Логор је био добро војнички уређен. Била су ограђена места за спавање сваке десетине и прострта слама и сено, а стражари су се налазили на свакој страни шуме и дању и ноћу.

У свануће, 23. августа, кренула је једна патрола из логора у своје свакодневно извиђање према центру Грабовца. Кад је патрола стигла у село јутарњу тишину је изненада пореметио женски јаук. Циганка Милица Катић је истрчала готово необучена пред патролу. Разумели су је да тражи команданта Кочу Поповића и да хоће њему лично да објасни како су пбсле пола ноћи упали немачки војници у њен засеок и одводили људе из кућа, купећи све старије од 14 година. Стигла је до команданта одреда и све му испричала. Одмах су предузете одговарајуће мере: патроли је наређено да и даље извиђа, а јединицама су издата наређења за противдејство.

Грабовац је велико и раштркано село. Немци су око 1 час после поноћи упали у поједине крајеве села и похватане мештане, у гаћама и кошуљама, потерали и сакупљали у порти Грабовачке цркве. Игуман Арсеније Гав-

[57a] *Зборнис,* том I, књ. 1, стр. 372 и 373.

раповић[18] огласио се звоњавом црквених звона и покушао да укаже на опасност. Немци су му запретили убиством, па су звона заустављена, а народ се почео скрушено крстити и запиткивати шта би то могло бити? Оне људе које нису могли сместити у црквено двориште Немци су отерали у двориште Драгослава Матића.

Чим је обавештен о доласку немачких војника Коча Поповић је наредио да једна пагрола, са Миливојем Манићем, замеником командира 1. чете (који је средином августа премештен из 2. у 1. чету) и Бором Кечићем, крене и нападне Немце с леђа. Ова патрола, у којој је био и књижевник Јован Поповић, заузела је положаје код грабовачког гробља и отворила ватру према црквеном дворишту, у коме су се налазили ухапшени сељаци и немачки стражари.

Чим је отворена ватра Немци су се збунили, заузели положај и организовали одбрану, док су појединци почели и да беже. Сељаци су то искористили да се разбеже у оближње забране, шумарке и кукурузе. Том приликом Немци су, у бекству, убили тројицу ненаоружаних људи: Тихомира Илића и Велисава и Животу Јеремића. Истовремено отворили су ватру из топова по грабовачком гробљу.

Партизанка Перка Вићентијевић Богдановић нашла се неким послом међу људима у дворишту куће Драгослава Матића. Да би је заштитиле од Немаца жене су је преобукле у сеоско одело и повезале марамом. V то двориште је дотерано и више жена из села. Све су оне познавале Перку, али нико је није хтео одати.

У међувремену је Коча Поповић добио исцрпно обавештење од командира Раденка Ранковића одакле надиру немачки војници, што је омогућило да се даљи ток борбе што боље усмери.

Четири вода су упућена на четири стране, са директивом да избегавају фронталну борбу. Борба се одвијала у изненадним заседама и бржим пребацивањима партизана тамо где су Немци већ претресли терен. Сељаци су

[58] Арсеније Гавранович, свештеник у Грабовцу помагао је партизане. У црквеној кући је повремено скривао партизанске пушке, опрему и ћебад за одред. Умро после рата.

били сложии и јединствени. Слали су децу и обавештавали партизане.

У поподневним часовима је завладало затишје. Штаб одреда је заједно са Командом 1. чете оценио да ће једна група Немаца поћи друмом према селу Орашцу ка Бањанима, Вукони, Шапцу. Организована је заседа на брежуљку, крај друма - где нема кућа, на почетку њива села Орашца. Наређено је да нико не пуца пре команде.

Немачка колона је ишла друмом, а лево и десно су имали побочнице. Оштрим гласом Коча је узвикнуо:

- Јединачном паљбом удри!

Затрештало је дуж колоне. Немци су се брзо снашли. Узели су заклоне у најближим шанчевима и осули из шараца, машинки, митраљеза.

Књижевник Чедомир Миндеровић је у свом ратном дневнику о тој борби записао:

»Одјекнула је неједнака, неуједначена ватра наших пушака... зафијукали су оштро, јетко немачки меци сасвим у нашем правцу, заривајући се у земљу пред нама и неколико метара иза наших грудобрана и јарка. Управио сам пушку на кукурузе и поново опалио...

- Напред! - одјекивала је из кукуруза команда на немачком и поново, учестано, заривали су се меци око нас.

Тада је изненадно, заштектало сасвим близу мене, с леве стране. Као да је стављена у покрет огромна шивећа машина чије се клопотање чује десетоструко јаче од машине обичних размера.

Наш митраљез штеповао је кукурузе.

- Ево их с лева!

Штектање се поновило, дуже, оштрије, гласније...

- Цурик! - чуло се из кукуруза.

Немци су одступали. Одступали су скоро нечујно, ишчекивали су - наш митраљез унео је у њихове радове пустош а у душе ужас«.[59]

Сретен Карић се сећа многих детаља из ове борбе. Посебно је запамтио храброст Хари Шихтера, који је као немачки официр пребегао преко партијске везе из Београда и постао борац Посавског одреда. Карић је испричао:

[59] Чедомир Миндеровић, *За Титом,* Београд, 1945, стр. 14. и 15.

- Били смо скривени у кукурузима - Хари се приљубио уз земљу па не дише, а видим спреман је на скок као стегнута опруга. Кад су фашисти наишли на нишан његовог пушкомитраљеза, распалио је по њима. Али, и Немци су брзо реаговали. Развили су се за борбу, и стали да бију по нама. Хари се тада диже, па истрча из кукуруза на једно стрниште и из стојећег става сипа рафалима. Невероватна храброст! У једном часу ми се учинило чак да је погођен, али он је муњевито залегао у бразду кад је почело да шишти око њега.[60]

Борба се водила »прса у прса«. Многи партизани су видели како немачки војници не остављају свога рањеника, па ни мртвог фашисту. Коча Поповић је разумевао њихове команде и упућивао је наше борце да се рокирају лево или десно, а посади тешког митраљеза давао упутства када да појача дејства митраљеза.

Немци и жандари су, ипак, успели пред вече да се повуку. Трећа тамнавска чета их је сачекала код Бањана и нанела им губитке.

У редовном извештају Команде 1. чете о овој борби је записано:

»23. VIII 1941. г.

У 4 сата дошло у Грабовцу 500 Немаца и то: преко Скеле 4 камиона, преко Бањана 9 камиона, преко Стублина 2 камиона, од Обреновца 23. Чета раздељена на више мањих патрола, упутила се у разним правцима ка непријатељу. Код кафане у Грабовцу патрола од 17 партизана напала је на стражу код камиона, у том моменту су побегли сељаци-заробљеници. Немци су примили борбу и имали жртава. Иста патрола повукла се на грабовачко гробље и одатле тукла једну колону од 40 Немаца, нанела им жртве и после кратке борбе повукла се без губитака. После тога су Немци на гробље бацили око 100 топовских граната.

У току пре поднева партизанске групице извршавале су још неколико мањих напада на Немце. Око 16 часова наишла је друмом Грабовац - Бањани група од 30 жандара; партизани су из заседе отворили ватру, заробљена 1 пушка. Немци су митраљеском ватром из даљине по-

[60] Стипе Сикавица, *Хари никс натраг,* Народна армија, 18. 06. 1981.

тпомогли жаидаре. Партизани еу се повукли у нову заседу пред групом Немаца. Развила се борба у којој су с обе стране, учествовали тешки митраљези. Немци су покушали јуриш али су одбијени. Немци су имали доста мртвих. Заплењена је једна пушка. V борби се са својом храброшћу и пожртвованошћу нарочито истакло партизанско митраљеско одељење. Чета предлаже да се одељење похвали због свог јуначког држања и пушкомитраљезац друг Рајко Грчић који је са средине друма отворио ватру на непријатељску колону, а када је ова заузела заклон у шанцу поред друма, сишао такође у шанац и пуцао даље.

Жртава није било код нас«.[61]

Борба код Грабовца описана је и у листу »Посавски партизан«, који је издавао Посавски партизански одред. Ево тог прилога:

»Битком код Грабовца и Орашца, 23. августа, борба Посавског партизанског одреда добија нове облике и нове размере. То више није само чарка, акт саботаже или препад из заседе, него битка између две војске. И бројнија, наоружанија фашистичка војска морала је да се повуче, уз знатне губитке. Својим брзим патролама партизани су изненадили фашистички одред (од укупно 300 људи), оштетили два немачка камиона, скренули јаку топовску паљбу на грабовачко гробље, са кога се брзо повукла патрола која је отворила ватру, те су немачки топови читав сат преоравали кости мртвих Грабовчана. А живи Грабовчани, које су фашисти заједно са Стублинцима, похватали из кућа и повели да их »казне« разбежали су се на знак партизанских пушака. Вероватно обавештени, фашисти (Немци, љотићевци и жандари) извршили су поподне јуриш на положај главнине партизанске војске. После борбе од два и по сата, фашисти су морали да се повуку, једва успевши да скупе своје мртве и рањене. Тамнавски партизани су те ноћи довршили посао Посаваца, дотукавши једну групу фашиста у Бањанима. Био је то не само први велики војнички успех, него су становници Грабовца и Стублина били спасени судбине Скељана«.[62]

[61] Извештај Команде 1. чете од 3. 09. 1941: Архив ИРПС, рег. бр. 2.
[62] Посавски партизаи, бр. 1, стр. 4, Архив VII, к. 89, рег. бр. 1/3.

Сутрадан, у недељу, немачкн авиони су надлетали и извиђали простор где се водила најжеифа борба. Немци су о овој акцији написали само неколико речи: »23. VIII у Грабовцу (6 км југозападно од Обреновца) пуцало се на возило оружане силе. Два војника су убијена и 4 рањена. Противмере у току«.[63]

Противмера није било. Прва посавска чета је одашиљала патроле на све стране и поставила заседу од 20 партизана на друму Орашац - Бањани, али нико није наилазио. Народ се у свим селима интересовао и радовао акцији у којој партизани нису имали жртава. Др Јулка Мештеровић Пантић је прокоментарисала учешће Санитета у борби.

- Наш санитет се поставио одмах иза борбене линије. Меци су допирали и до нас. Болничарке су заједно са мном хтеле у борбени строј.

У ноћи између 25. и 26. августа 1. посавска чета је извршила покрет до једне шуме у селу Вукони, где је требало да се састане са 3. тамнавском четом. Падала је јака киша. Борци су покисли до голе коже, а некима је обућа остала у блату. Немци су се налазили код цркве у Вукони, одакле су бесцељно пуцали из топова и митраљеза.

Двадесет седмог августа крај села Кожуара, у једној шуми, одржан је састанак бораца 1. чете, са дневним редом: Извештај командира чете по војним питањима и Реферат о политичкој ситуацији и политичком раду у чети.

Командир чете Раденко Ранковић је критички говорио о дотадашњим акцијама, њиховим добрим и лошим странама. Скоро сви десетари, водници и борци су били критични и самокритични. Реч је узео и командант одреда Коча Поповић и рекао да је 1. чета брзо израсла у велику добро организовану јединицу, која броји 200 бораца, да је сваки борац драгоцен за ослободилачку борбу, да је добро што нема разлике између оних који су у јединици од почетка и оних који су тек стигли и недавно се заклели, да је радостан што види и један број Београђана које и од раније познаје из радничког покрета. При-

[63] Извештај немачког војног заповедника на Балкану од 25. VIII 1941. *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 378.

хватио је командиров предлог да ее изврши прерасподела бораца у четири вода са 16 десетина које би бројале по око 12 војника-партизана. У свом излагању заменик команданта одреда Срба Јосиповић је осудио паничарење неких другова и друге слабости, а похвалио борце Радована Димовића, Радомира Марковића, Рада Вићентића, Мићу Ковачевића и Рајка Грчића.

Политички комесар чете Влада Аксентијевић је говорио о тежњи да сваки борац зна суштину ослободилачке борбе, да се не секташи у раду с народом и непотребно маше црвеном бојом - револуцијом. Борци би требало да верују да ће се њихови идеали остварити само кроз народноослободилачку борбу и да ће се, поред борбе против окупатора, водити и оштра борба против свих оних који су издали свој народ и служе окупатору. На крају је изнео успехе партизанских јединица у појединим крајевима Југославије, похвалио рад чланова КПЈ и скојеваца у водовима, као и у раду са народом, а нарочито са омладином.

Увече је одржан састанак свих чланова КПЈ у чети, на коме су формиране четири партијске ћелије - у сваком воду по једна. На сличан начин реорганизовани су и активи СКОЈ-а. Било је и оштре критике због неких секташења и левичарења.

## АКЦИЈЕ ВЕЛИКОГ ОДЈЕКА

Крајем августа штаб одреда је одлучио да водове, као самосталне јединице, распореди на разне задатке. С тим у вези један вод је упућен ка Обреновцу, други источно од Уба, а остала два вода 1. посавске чете, са непотпуном 3. тамнавском четом, одређена су да нападну непријатеља у варошици Уб.

Напад на Уб је, после добрих припрема, извршен 30. августа, у рано јутро. У њему је из 1. чете учествовало 110 бораца. Међутим, напад није успео. Непријатељски губици су остали непознати, а из 1. чете су погинули Милош Петровић, радник из Ниша, Чедомир Житић, ученик средње текстилне школе из Херцеговине и Милан

Зарић, омладинац из села Вукићевице, док је рањен Аврам Пијаде, трговачки помоћник из Београда, иначе велики активиста у радничком покрету Београда и увек весео и оран за песму, глуму и културно-просветни рад у чети и с народом.[64]

На кратком вечерњем састанку, пред спавање, у сваком воду чете одржана је комеморација погинулим друговима. Том приликом изречене су топле људске речи о сваком од њих, а онда су борци позвани да устану, скину капе и минутом ћутања одају последњу пошту. То се, као и увек, завршило песмом: »Ви падосте жртвом и дадосте све, крв, живот и младост, ради слободе... « У знак сећања на погинуле другове у листу Одреда »Посавски партизан« под насловом »Три изгубљена друга« записано је:

»У борби на Убу Посавска партизанска чета изгубила је три друга, која су остала мртва у стрељачком строју, покошени митраљеском ватром са црквеног торња. Иако смо свесни да у својој борби морамо имати и жртава, а на срећу досад су губици на нашој страни били мали, смрт тројице другова дубоко нас је потресла. Кад смо се после борбе пребројали, остала је не само мала празнина у нашим редовима, него и велика празнина у нашим срцима.

Омладинац са села Милан, рођен је три године после прошлог рата, 1921, од веома сиромашних родитеља. Нешто га је вукло даље у град, да упозна живот тамо, да изучи занат и нађе шире видике. У граду је видео исте невоље и тешкоће као и на селу, и вратио се плугу. Пошто није имао своје земље, радио је код богатијих сељака. С одушевљењем је пошао у партизански одред, који је повео борбу за ослобођење српског народа, и у тој борби је дао свој млади живот.

Тек у 18. години живота, још млађи од њега, жртвовао је живот тихи, сувоњави, бледи, увек замишљени млади студент трговачке академије Чедомир. Родом из Херцеговине, налазио се у Београду када је у његовом завичају окупатор изложио српски живаљ на милост и немилост усташама. Добар певач и свирач, дружељубив и скроман младић, Чедомир је често разоноћивао раднике,

[64] Извештај Команде 1. чете од 4. 09. 1941, Архив ИРПС, рег. бр. 2.

омладинце у еиндикатима, а од њих је чуо многе истинске речи о животу и о будућности радног човечанства. Када је дошао у партизански одред, знао је јасно за шта се бори. Погинуо је убрзо по свом доласку, али је тихи, нежни лик овога младића остао неизбрисив у нама.

Радник је трећи друг кога смо изгубили. Милош је из Ниша, двадесет пет му је година било ваљда када га је погодило непријатељско зрно. Променио је многа занимања, пропутовао је многе крајеве тражећи посла. Мало су се другови и подсмевали Милошу, јер је волео много да прича, а нарочито о јуначким делима. Но, његова смрт је уклонила те ситне мане, погинуо је као јунак, не одмичући са положаја«.[65]

V повлачењу делова 1. посавске чете из Уба борци су од народа, а ови преко радија и из новина сазнали да је у немачкој команди Србије генерал Милан Недић, у заједници са Немцима и осталим издајницима, образовао српску владу. Немци су одобрили Недићу да створи посебне одреде такозване српске војске, чији ће главни задатак бити да угуше устанак и да у Србији заведу ред и мир. Бора Марковић и Влада Аксентијевић су позвали чланове КПЈ и политичке делегате водова и објаснили им тактику окупатора и осталих издајника, лик Милана Недића и његових министара. То је објашњено и осталим борцима.

Предвече 30. августа једна патрола 1. чете, јачине шест бораца, спалила је општинску архиву у Радљеву и одржала митинг коме је присуствовало око 30 сељака. Увече је одржана конференција у Бровићу, којој је присуствовало око 40 сељака. Првог септембра одржане су конференције и митинзи у Лзубинићу (присутно 30), Јошеви (присутно 30), Трстеници (присутно 40), Бровићу (присутно 50), Пироману по засеоцима (присутно 140), Великом Пољу (присутно 50) и другом крају Великог Поља (присутно 150) сељака. Следећег дана, 2. септембра одржани су митинзи у Дрену (присутно 150) и Ушћу где је било присутно око 30 сељака, а 3. септембра митинзи у два краја села Стублине (присутно 110) и у Бровићу (присутно 30) сељака. На свим овим скуповима раскрин-

[65] *Посавски партизан,* бр. 1, стр. 7, Архив VII, к, 89, бр. рег. 1/3.

кавана је Недићева влада, акдије четника Косте Пећанца и објашњавани циљеви народноослободилачке борбе и линије Комунистичке партије Југославије.[66]

Тих дана у 1. чету су долазили нови борци и свакодневно су предузимане нове борбене и друге акције. V ноћи уочи 3. септе.мбра разорена је железничка станица у Бргулама, на прузи Обреновац - Лајковац. Том приликом разбијени су апарати, разрушена пруга и шине бачене у Тамнаву, развијене скретнице и исечени су телеграфски стубови и жице на три места у размаку од 5 км. У акцији је учествовало 48 партизана. Исте ноћи, између 22. и 24. часа, разбијени су апарати у железничкој станици Стублине, развијена је скретница и шине бачене у кукуруз, а исечени су телеграфски стубови и жице на једном месту. Акцију је извело 34 партизана. У исто време 35 бораца је порушило мост у Милорцима, на Јошевици, на друму Обреновац - Уб, док су други делови чета, заједно са сељацима из Скеле и Ушћа, исекли бандере код Пескова и Очаге, на путу Обреновац - Шабац у дужини 3 км и прокопали друм на неколико места.

Све ове акције извршене су са више знања и стручности, јер је међу партизанима било бораца који су добро руковали експлозивним материјалом и алатима.[66] Услед рушења, непријатељске снаге се нису могле кретати ни пругом ни друмовима.

У први мах Немци су генералу Недићу одобрили да образује девет војних одреда, а у исто време дозволили и Димитрију Љотићу да формира своје фашистичке одреде. С тим у вези, командант Недићеве жандармерије је 7. септембра 1941. наредио да се формирају оружани одреди по зонама, образлажући то потребом сузбијања »комунистичко-бандитске разбојничке акције на територији Србије, а нарочито у њеним северо-западним крајевима«, где се »на територији срезова: Умка, Обреновац, Уб крећу групе које су доста јаке и које стално ометају железнички и сухопутни саобраћај« и где »ове групе врше атентате и нападе на возове, мостове и аутомобиле«.[67] Истовремено је наредио 3. одреду да рашчисти зону По-

[66] Извештај Команде 1. чете од 4. 09. 1941. Архив ИРПС, рег. бр. 2.
[67] Зборник, том I, књ. 1, стр. 405 и 406.

савине и Тамнаве и образује иосадне јединице потребне јачине у Умци, Обреновцу, Убу. Одред је бродом упућен из Београда на Умку.

Седмог септембра Немци су покушали да поправе пругу Обреновац - Лајковац у Стублинама и Бргулама, али је воз са јединицом за поправку искочио из шине и од поправке се одустало. Пошто је пругом и друмовима саобраћај био толико отежан окупаторским трупама да у села више нису могле да залазе, дејства 1. чете проширена су и на саобраћај на реци Сави. Тако је 7. септембра задржан моторњак са дереглијом и заплењене су три тоне угља и много разних потрепштина за рудник антимона који је радио за Немачку, а сутрадан, 8. септембра, код села Ушћа, моторни шлеп »Жика«. Том приликом је заплењена роба у вредности од преко милион динара, намењена шабачким трговцима, а заробљено 6 тек обучених Недићевих подофицира са оружјем, и парни брод »Словенија«. Истог дана покушано је да се заустави пароброд »Краљица Марија«, који је у то време био други по величини у земљи. Деветог септембра је заустављен путнички парни брод »Бошко Јездић«, а поподне истог дана посавски партизани су присилили брод »Краљица Марија« да се преда. Поред посаде и путника предали су се и Недићеви подофицири, са оружјем. Свим овим акцијама речни саобраћај Савом је био озбиљно угрожен.[68]

Најзначајнија од свих ових добро изведених акција је свакако заробљавање пароброда »Краљица Марија«. О њој се доста дуго причало међу посавским партизанима и народом Посавине и Тамнаве. И не само међу њима.

Како је акција изведена?

»... Патрола 4. вода 1. посавске чете Живорад Шаровић, Драго Вуковић, Јован Пенчић и Раја Поповић кренула је из села Ушћа да контролише друм Обреновац - Шабац и реку Саву. Пошто претходног дана није успело да се заустави брод »Краљица Марија« договорено је да се уз обалу реке повећа број партизана. Деветог септем-

[68] Архив Србије, к. 70, бр. рег. 1. Незавршени извештај о акцијама 1. чете Посавског НОП одреда; Петнаестодневни извештај Војно-привредног штаба за Југоисток од 19. 09. 1941. о железничком, речном и путном саобраћају на територији Србије *(Зборник,* том XII, књ. 1, стр. 421).

бра у поподневним часовима брод се враћао из Шапца. Пловио је средином реке низ воду.

Чим се брод појавио на одговарајућем одстојању, Шаровић и остали другови из заседе су почели да позивају посаду из заклона да брод пристане уз обалу, али брод је и даље пловио. Не чекајући да брод поново умакне, Шаровић је наредио да се из пушака испали по један метак преко брода. На то упозорење брод је стао, али није прилазио обали ни после упорног позива партизана. Ради тога Шаровић је поново наредио да се отвори ватра. Драго Вуковић је пустио рафал из пушкомитраљеза испред брода. Убрзо је на броду истакнута бела застава и чуо се глас: 'предајемо се'. Затим је брод пришао обали. Наређено је да сви изађу из брода. Партизани су их легитимисали и издвојили на страну недићевце.[69]

На броду је било око 260 путника и 36 Недићевих подофицира. Осим тога, на њему су се налазиле велике количине хране и другог материјала. Брашно и остала храна подељени су сиромашнијим сељацима, а санитетски материјал узели су партизани. Све што је могло, од осталих ствари да се користи уступљено је, преко народноослободилачког одбора, сиромашнијим сељацима на коришћење или да чувају. Када је брод потпуно испражњен борци су га спалили. Међу путницима је био и бивши бан Аринске бановине Илија Поповић. Сви они су, после саслушања, пуштени на слободу.[70] Многим путницима је помогнуто да се колима из села Ушћа и Скеле пребаце до Обреновца«.

У овој акцији учествовао је, поред поменуте патроле, још један број бораца из чете. Међу њима је био и Сава Виђентић, који је о акцији, рекао:

- Био сам у бусији, на обали, на погодном месту, пошто је наша обала уздигнутија. Кад је брод стао Хари Шихтер се први снашао. Он је пушкомитраљез забацио на леђа, акробатским скоком се ухватио за врхове гране и принудио посаду да доплови ка нашој обали.[71]

[69] Јован Пенчнђ, необјавл>ена хроника *Посавина у НОР 1941-1945,* стр. 46 (Архив Србије).
[70] Ч. Миндеровић, *За Титом,* стр. 22.
[71] Стипе Сикавица, Народна армија, 25. 06. 1981, *Хари никс натраг.*

А у сећању Драгољуба Јовановића Пусе је остало:

- Док је брод био у даљини нисам се нелагодно осећао, али кад се ириближио подишла ме језа од главе до пете. Огромна лађа. Наједном наши запуцаше. Запуцам и ја, рачунам да их застрашимо. 'Оћеш, ал' брод повећа брзину и поче да кида. Поново оспемо ватру и наједном бела застава. Предају се.[72]

У петнаестодневном извештају Војнопривредног штаба немачке Команде Југоистока од 19. септембра 1941. године, о тим акцијама речено је и ово: »Од 9. 9. 1941. после подне, обустављен је услед рушења од стране устаника узводно од Забрежја, целокупан саобраћај бродова на Сави... Бродови су, по правилу, након што су претходно обасипани ватром, били присиљени на заустављање, а путници и посада на напуштање брода. После тога бродови су били потопљени од стране устаника«.[73]

За показану храброст у овој акцији Хари Шихтер је похваљен наредбом Врховног штаба НОП одреда Југославије. О томе је у Билтену Врховног штаба НОП одреда Југославије. О томе је у Билтену Врховног штаба НОП одреда Југославије, у рубрици похвале, са потписом Тита, стајало:

»Изражавамо наше признање и похвалу за примерну храброст партизана Посавског партизанског одреда Хариа Н., бившег немачког војника. Осим више храбрих потхвата, Хари се нарочито истакао кад је сам у моторном чамцу, са пушкомитраљезом у руци заробио на Сави један путнички брод са више непријатељских војника и официра и већом количином хране за опседнуту немачку војску у Шапцу«.[74]

Поред поменутих бродова, 10. септембра увече заустављен је у Скели на Сави, брод »Косово«. У њему се налазило неколико војника који су отворили ватру и покушали да пруже отпор партизанима. Ипак били су приморани да се предају. Капетан брода је пристао да учест-

[72] Исто.
[73] *Зборник,* том XII, књ. 1, стр. 421.
[74] *Зборник,* том II, књ. 1, стр. 81, Хари Шихтер је почетком августа са трупом Београђана сгупио у 1. чегу Посавског одреда. Довела га Јудита Аларгић. Убрзо је постао храбар и вешт ратник, погинуо је 9. 11. 1941. у Оглаћеновцу на Ерачком гробл>у.

вује у даљој акцији запречавања пловидбе Савом. Решено је да се потопи и багер који је пребацивао песак на леву обалу реке, где су се налазиле усташке страже. Јавили су се добровољци, међу којима и Миливоје Мића Ковачевић. Они су кренули бродом 11. септембра ујутру према Ушћу, узводно, где је багер радио. Радници на багеру као да су очекивали партизане, помагали су око преноса ствари, а када је све завршено, багер је потопљен. Радници са багера прешли су на брод »Косово«. Видевши то усташе су запуцале са леве обале Саве, али жртава није било. Приликом пристајања брода на обалу, после обављеног посла, погинуо је један дечак који је дотрчао да види брод. Непријатељски куршум, са леве обале реке, погодио га је у главу. После тога и брод »Косово« је запаљен и потопљен недалеко од брода »Краљица Марија«.

Од путника из свих ових бродова један број је остао у 1. чети као борци добровољци. Боса Скопскаја Ратковић и њен муж Гојко одмах су изјавили да се радују што су заустављени и што им се пружила прилика да ступе у партизанске редове, јер они су и пре рата радили активно у радничком покрету. А Душан Сердар, Недићев подофицир, на саслушању је рекао:

- Морао сам да се одазовем мобилизацији Недићеве владе, иако знам да верно служи окупатору. Мени је овде место, са народом.

## БЛОКЛДА ОБРЕНОВЦА

Око 13. септембра Штаб одреда је предузео мере за блокаду Обреновца. Располагао је обавештењем да је гарнизон ослабљен и да се у њему налазе само жандари, неколико Недићевих војника и једна мања јединица Немаца. Водови 1. чете добили су наређење да заузму положаје у полукругу, уз сахм Обреновац, од Саве до Колубаре. На десној страни Колубаре, до Саве послата је 2. посавска (Београдска) чета, која је имала преко 200 бораца, док је 3. тамнавска чета држала положаје према Лајковцу, Ваљеву и Шапцу.

У то време, а поеле обиласка 3. тамнавске чете, 1. чету је обишао инструктор ПК КПЈ за Србију.[75] Он је присуствовао и на зборовима у селима, којих је тих дана било више, пратио тумачења линије КПЈ и расположење народа у селима према борби за слободу. Присуствовао је и састанцима сваке партијске ћелије, састанку Команде чете и Штаба одреда, који је био смештен у кући Рајка Петрашевића, а затим у кући Живка Вуковића у селу Звечка (2-3 км западно од Обреновца).

Пошто још нису постојали услови да се нападне непријагељска посада и ослободи Обреновац, јер су Немци могли брзо да интервенишу из Београда јачим снагама и да изврше одмазду над народом, одлучено је да се град држи у блокади, наставе акције око града и патролама продире до саме вароши. Патроле су слате на све стране и враћени су сви сељаци који су из оближњих села терали кола или носили храну у Обреновац. Поред тога прикупљено је оружје у Бреској, Бргулицама, Уровцима, Кртинској и Забрежју. Ноћу између 13. и 14. септембра срушен је мост на Купинцу, испред Обреновца, на друму за Шабац. Одјекнуле су експлозије и окупиле радознале мештане.

- Рано моја, ако их отерате из Обреновца, да ли ће се ти пси икада више вратити? Семе им се затрло! - питала је свог познаника-партизана жена смежураног лица.

- Ко ће их знати? Главно је да ми њима не дамо мира, да их на сваком кораку тучемо, - одговорио јој је, уместо познаника, високи смеђи младић, учитељ, Дане Бубало.

Сутрадан су код порушеног моста стигла двојица стручњака, ижењер грађевинарства и техничар, да сачине записник и предлог о хитној поправци. Партизанска заседа их је ухапсила и предала Штабу одреда у Звечкој.

[75] Није утврђено име инструктора. Дуго се веровало да је то Милорад Петровић, обуђарски радник, рођен 1905. у Обреновцу, члан КПЈ од 1922, који је због револуционарног рада издржао на робији од 1929. до априла 1941. Ухваћен је у А>иГу и предат Специјалној полицији у Београду, стрељан на Бањици 5. маја 1942, народни херсу.
Најновија истраживања говоре да је то био Андрија Хабуш, рођен 1913. у Светој Марији на Мури, текстилни радник, члан КПЈ од 1934. који је извршио самоубиство 18. јуна 1944. у селу Брезовици (Крупањ) да не би пао у руке четницима. Можда се због илегалности представљао као Петровић.

Приликом саслушавања они су признали да су имали задатак да прикупе што више података о партизанима.

Књижевник Чедомир Миндеровић је 14. септембра забележио:

»14. септембар. Послате су патроле за Бреску, шабачки друм, Обреновац и Забрежје ради извиђања. Ујутру, са целим водом, одржана је конференција. После подне предао се један жандар и један градски стражар. Због обуставе сваког цивилног саобраћаја према Обреновцу, патроле приводе у логор велики број заробљеника, који су после саслушања пуштени. По подне одржан је састанак са Кочом. Упућен је у Обреновац позив за предају. У четири сата отпочео је у Уровцима код школе митинг. Поред осталих, говорио је и бивши подофицир Недићеве војске, Душан Сердар. На крају је изабран сеоски одбор...

У прљавој соби је врило. Курири су долазили и одлазили, увек с новим вестима. Преко, са београдске стране одјекивале су кроз ноћ експлозије бомби. Чекали смо. У таласима пристизале су избеглице из Обреновца, градски стражари, жандари, грађани. Негде око поноћи стигли су парламентарци градске страже са пнсменом понудом предаје, потписаном од командира страже...

ПОСЛВСКОМ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ ОДРЕДУ

ОВДЕ

Долази парламентарац Богољуб Росић, Живко Бојић, са извештајем о предаји.

14. IX 1941. I.
^?ЛНОВаЦ
19,30 часова

Командир страже,
М. Дрењанин, с.р.«[76]

Парламентарце су примили Бора Марковић и Срба Јосиповић и о свему обавестили Кочу Поповића. У исто време Штаб одреда је добио поверљиве податке из 06реновца да у варошицу стижу Немци па је одлучеио да се преговарачи врате и да Одред не упада у Обр( овац док се не прикупе нови подаци.

[76] Ч. Миндеровић, *За Титом,* стр. 25.

Тих даиа ухваћена су двојица усташа који су били убачени на ослобођену територију да прикуиљају податке о партизанским снагама. 0 томе је, у свом сећању, Раја Јаковљевић изнео и ово:

»Цивили су у мом селу Забрежју опколили на њиви двојицу непознатих грађана у чудним оделима. Ови се нису надали да ће ненаоружани људи да их ухапсе. Ступили су са њима у разговор. Сељаци су видели да се ради о усташама из Срема. Претресли су их и код њих пронашли револвере и бомбе. Ухапсили су их и предали нама двојици наоружаних партизана. Одвели смо их у команду вода, који се налазио у Уровцима. На саслушању су признали да су усташе и да су прешли Саву како би испитали где се налазе положаји партизана у блокади Обреновца и узели друге податке који су неопходни Немцима. Мислим, да су осуђени и стрељани«.[77]

Истовремено, у Великом пољу партизани су задржали једно непознато лице и затражили му исправе. Пошто их није имао одвели су га у Штаб одреда, где је на саслушању признао да служи окупатору и да је послат да испита положај партизана и да о томе Немцима поднесе извештај. Осуђен је на смрт и стрељан пошто је његова сарадња са окупатором потврђена.[78]

Петнаестог септембра једна патрола довела је са Саве два заробљеника, фолксдојчере, полицајце Петра Шпера, рођеног у Инђији 1907. године и Јосипа Јунга, рођеног у Земуну 1909. године. Наоружани бомбама, пиштољима и пушкама онч су прешли Саву, заједно са неколико усташа, и намеравали су да се боре против партизана. После исгштивања и саслушања осуђени су на смрт и стрељани. Друга патрола привела је три криминалца, робијаша, који су одбегли из Сремске Митровице. Један је послат у Ваљево, а друга двојица су, после дужег већања и њихових молби да ће се поправити, примљена у чету. Истог дана стигло је у чету и осам Забрежана, с оружјем и муницијом. Нови борци су положили заклетву. Увече је извршен демонстративни напад на Забрежје, у коме су учествовали и нови борци. Нападнута је стругара Аце Си-

[77] Изјава Раје Јаковљевића, дата аутору октобра 1951. у Обреновцу.
[78] Ј. Пенчић, *Посавина у НОР 1941-1945,* стр. 79, (Архив Србије).

мовића. Поред жаидара, етругару је бранило и 6 - 7 немачких војника. У заштитници је остала једна десетина бораца. Том приликом у борби су рањена два Немца.

У зору 16. септембра један вод 1. чете је упућен у извиђање према Обреновцу. Ишли су поред ваљевског друма до Дома стараца и осматрали игралиште и почетак главне улице. Цело пре подне је било препуцавања са тек пристиглом јединицом немачког 125. пешадијског пука.[79] Поподне су ниско надлетале »штуке« авиони, које су митраљирале и бомбардовале партизански положај, ради чега је наређено повлачење.

Немачка команда је била узнемирена извештајима о све жешћим нападима и акцијама Посавског НОП одреда око Сремчице, Железника, Липовачке шуме, Дубоког (код Умке) и Обреновца.

Иза положаја Посавског одреда, до реке Дрине, простирала се велика слободна територија потпуно очишћена од окупатора и његових слугу. Ваљево, као оаза и јак немачки гарнизон у њему, било је окружено са свих страна и потпуно изоловано од Београда и осталих немачких гарнизона у Србији. Да би се спасао немачки гарнизон у Ваљеву немачка команда је одлучила да ка њему из Београда упути ојачани 125. пешадијски пук, који је хитно довучен из Грчке. Задатак да се пробије у Ваљево пук је добио 15. септембра. Ево заповести немачког генерала Паула Бедера, команданта Више команде - 65 којом је наређен задатак за пробој на правцу Београд - Ваљево:

»Виша команда ЦСУ
Одељ. 1а бр. 635/41 пов.

Место штаба, 15. IX 1941.

ЗАПОВЕСТ
125 појачаном пешадиском пуку

1. Према последњим извештајима ситуација је несигурна на Умци и у Обреновцу.

На Умци и у Обреновцу налази се немачка и српска полиција.

1 2. Појачани 125. пеш. пук 16. IX 41. у 06,00 ч. кренуће у напад преко Обреновца на Ваљево.

Од Обреновца продужити тек пошто се претходно детаљно претресу насељена места, која се налазе на путу, ради изналажења побуњени-

[79] Овај пук је повучен из Грчке, из Солуна, да би био употребљен у борби против партизана у Србији.

ка, оружја и Јиуниције. Стунити у везу с полицијом која се налази у насељеним местима.

3. Поступати свом оштрином. Опколити и спалити места која пружају отпор.

4. Тумачи ће се доделити.

5. С Вишом командом 1ІХУ одржавати везу преко средњег радиоодељења на 1167 КХЗ, што ће се јавити појачаном 125 пеш. пуку.

Сваког сата јавл^ати место и ситуацију.

6. Појачани 3. батаљон 125 пеш. пука стиже, почев од данас у подне, у Београд и ставља се пуку на расположење«.

Напад је почео 16. еептембра ујутру. Немачке јединице су кренуле да разбију обруч око Обреновца. Тукли су минобацачима, топовима, митраљезима, авионима. Борци су прихватили борбу и без панике се повлачили, прикривајући се, кроз кукурузе и друге заклоне. Повлачење је вршено организовано и уз прихватање с положаја на положај. Партизанске заштитнице су сачекивале и давале организован отпор Немцима, који су се увече повукли у Обреновац. Један вод 1. чете остао је да преноћи у Звечкој, уз удвојене страже бораца и мештана. Сутрадан, 17. септембра, сви водови 1. чете су добили нови распоред на положају од Стублина преко Грабовца до Скеле, на коме су сачекали напад непријатељских јединица.

Око 7 часова изјутра Немци су кренули јачим снагама у наступање правцем Обреновац - Ваљево. На изласку из Обреновца непријатељ се поделио у две колоне: једна је наступала у захвату железничке пруге ка Ваљеву, без моторизације, а друга, са моторизацијом, друмом Обреновац - Ваљево. На периферији Обреновца, у насељу Бошњаци, Немци су на кратко застали. Борци 1. чете су отворили изненадну ватру на њих, а затим се повукли. Том приликом један немачки војник је погинуо, а два су рањена. Немци су опколили насеље и отпочели да претресају куће. У подруму куће Грује Јовановића, молерског радника (који је био у партизанима) пронашли су муницију. Истерали су из куће жене, децу и све оне који су се у њој затекли. Затим су кренули да изврше претрес куће Васе Илића. Издвојили су из групе младића, трговачког помоћника Боку Јовановића и с њим пошли у претрес. Преко тумача Немци су захтевали да покаже које су куће партизанске да би поштедели њихове породице и куће. Он се није колебао. Рекао им је:

- Ја не знам, чините са мном шта хоћете.

У једном тренутку Јовановић је искористио несмотреност Немаца, заузетих претресом, и побегао. Пошто су извршили претрес Немци су пустили жене и малу децу, а како других мушкараца није било, јер су раније избегли, стрељали су петнаестогодишње дечаке Владу Илића, Мирчету и Стојана Јовановића и Драга Бошковића и спалили неколико кућа. Не знајући за Немце у село је дошао борац Грује Јовановић, који је из Звечке пошао да види шта му је са женом и децом. Немци су га ухватили, ставили на мотоцикл и одвели га у полицију, у Обреновцу. Пошто су сазнали да је партизан, вратили су га натраг и стрељали на месту где су стрељали четворицу дечака. Све лешеве стрељаних Немци су натоварили на кола и одвезли на обреновачко гробље.

Седамнаестог септембра Немци су извршили хапшење осумњичених грађана и у Обреновцу и том приликом ухапсили 23 човека, а међу њима Перу и Јовицу Петровића и Илију Чалића.

У четвртак, 18. септембра, око 9 часова немачки војници су стигли у село Стублине и одмах артиљеријском ватром, почели гађати околна села. У Трстеници је погинуо Драгослав Костић. Један део немачких снага, око 12 часова, упао је у Трстеницу и почео да врши претрес кућа, тражећи партизане. Војници су отварали сандуке и ормаре са девојачком спремом. Најпре су бајонетима боли по стварима да се увере да није неко случајно остао скривен под спремом, а затим набадали и избацивали све ствари напоље.

По извршеном претресу, из кућа где су открили муницију или летке, извели су мушкарце, домаћине, и стрељали их. Убијени су: Александар и Василије Матић, Иван Николић, Чедомир Мијаиловић. У тренутку стрељања у село су наишли Сретен Матијевић из Грабовца и један избеглица, који се нису снашли у тој ситуацији, па су и они као сумњиви стрељани. Немци су попалили све куће и сламу које су биле у близини и тако нанели велику материјалну штету породицама.[80]

[80] Необјављена *Хроника села Трстенице* (Архив Ваљева).

Деветнаестог септембра у поподневним часовима Тика Николић је упућен са једном десетином свога вода ка Обреновцу да запоседне друм према Великом Пољу и Звечкој, односно раскрсницу где се са ваљевског друма скреће ка Грабовцу и Бањанима. Николић није веровао да ће Немци кренути у напад па је, неодговорно, уморне борце оставио да се испавају у шумарку, а он је отишао у једну кућу да тражи ракију и наручи ручак, што је било строго забрањено. Немци су искористили небудност и са бициклистима, пешацима и борним колима прошли место где је требало да се налази истурена заседа.

Командир чете не знајући за све то, јер Николић ништа није јављао, упутио је десетину Милутина Филимоновића са тешким митраљезом према одређеној заседи, да извиди ситуацију. Борци су се осећали сигурним и убрзо су корачали сеоским путем од Филимоновића кућа према грабовачкој школи и цркви, не очекујући да ће се сусрести са немачком колоном близу Танасића шевара.

Изненада, на педесет метара пред собом, десетина на грабовачком друму сусрела се са колоном наоружаних људи. Борци су застали узбуђени. У почетку су помислили да су то Тамнавци. Онда је Милутин викнуо: »Немци!« и руком дао знак да се заузме положај. Немачка претходница приметила је партизане како хватају заклон и одмах осула ватру. Борба је кратко трајала, јер се малобројна партизанска десетина морала повући. Приликом одступања на десетину је припуцала и немачка побочница из једног воћњака. У окршају су погинули: Дане Бубало и Здравко Мијаиловић, а двојицу рањених и заробљених партизана Немци су запалили у оближњој кући Милутина Филимоновића. Валтер Коен је рањен. Повређен је и коњ који је носио тешки митраљез. Док је бежао натраг, према јединици, са леђа му је пао митраљез, који су мештани сакрили у шанац и покрили грањем, а увече га предали чети.

Пошто су изненадили и потиснули десетину, Немци су продужили ка селу Дрену. Бомбардовали су шуме и куће у Дрену и Орашцу. Дом Васића готово је одлетео

у ваздух. Погинуле су Косана Матић из Грабовца и Љубица Живковић из Орашца. Стрељана су три земљорадника: Славољуб Маринковић, Тихомир Вукојчић и Јанко Гајић. Немци су тукли и из топова и бацача, али нису одмицали од сеоског пута. Чета их је очекивала развијена у скривеним заклонима. Истурила је предстраже, које су припуцавале па се повлачиле. Предвече Немци су се повукли у Обреновац, пошто су претходно у Грабовцу запалили 19 кућа и већи број стогова сена и сламе. При повратку, у Звечкој, стрељали су Љубомира Тејића, кога су ухватили док је бежао.

Водник Тика Николић се тек увече појавио у чети. Одмах је разоружан и саслушан. Сутрадан је смењен са дужности водника вода, кажњен укором и остављен у истој десетини као борац. Било му је криво што му се све то десило, јер је тек био пребачен из 2. посавске (београдске) чете у ову чету. И тамо се недолично понашао према Команди чете и народу. Увређен и разочаран није водио рачуна о свом даљем понашању. У љутини је ошамарио једног земљорадника у селу Ратарима, због чега је опет разоружан, осуђен на смрт и стрељан у селу Ратарима. Борцима је објашњено да је због небудности и почињених грешака и злостављања људи окаљао лик борца ослободилачке борбе, погазио заклетву и добио одговарајућу казну.

Двадесетог септембра 1. чета је окупљена у селу Кожуару ради краћег одмора и анализе протеклих акција. Истурена су борбена осигурања и остављене мање патроле да крстаре и извиђају према Обреновцу.

## БОРБЕНА ДЕЈСТВА 2. ПОСАВСКЕ ЧЕТЕ

На дан 2. августа 2. посавска (београдска) чета је имала 31 борца, 6. августа 37, а 10. августа у њеном строју су била 53 борца, сврстана у два вода. Од наоружања чета је имала 4 пушкомитраљеза, 60 пушака, 5.000 метака, 6 револвера и 50 бомби.[81] Већ 23. августа чета је бројала 80 бораца и имала 18.000 динара за одело, веш и дуван, а крајем августа је нарасла на укупно 100 бораца.

[81] Извештај Штаба Посавског НОП одреда од 14. 08. 1941, *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 51.

У току августа 2. чета је наставила да води борбе против жандара, Немаца и Недићеваца. Првог августа у Дражевац је дошло 7 жандара и 1 официр ради увиђања у вези паљења општинске архиве и спискова на вршалицама. Делови 2. чете одмах су упућени да нападну жандаре, али су закаснили, јер се непријатељ брзо повукао и избегао борбу. Истог дана делови чете су у Вранићу разоружали жандармеријску станицу и покушали да нападну једну немачко-недићевску колону, која је са 10 камиона дошла у Вранић и убила једну жену. Међутим, до борбе није дошло јер се непријатељ раније повукао из села.[82] Трећег августа делови чете су обишли вршалице у селу Бићевцу, спалили спискове за регистровање количине жита на вршају и општинску архиву, а ноћу између 3. и 4. августа блокирали жандармеријску станицу у Барајеву, разоружали 3 жандара и запленили 4 пушке, 120 метака, 2 ножа, 2 опасача, 4 фишеклије, 5 ћебади, 5 чаршава, 3 ранца, 3 патролне торбе и 2 пелерине.[83]

Четвртог августа, на путу Вранић - Мељак, истурена је заседа јачине 8 партизана, са два пушкомитраљеза и 6 пушака. Отворила је ватру на немачки ауто, али је овај успео да побегне, јер су затајили пушкомитраљези због рђаве муниције.[84] Два дана касније, 6. августа, на путу Београд - Степојевац, патрола чете јачине осам бораца отворила је ватру на немачки камион који се кретао ка Лазаревцу; камион се преврнуо а возач је погинуо. Покупљен је плен, а камион спаљен. Од 6. до 14. августа чета је боравила у забрану Велимира Стојићевића, Велики Борак. Деветог августа, око 19 часова, нападнута је жандармеријска станица у Вранићу у којој се налазио само један жандар, јер су се остали раније разоружали. Жандар се предао без борбе. Четрнаестог августа око 13 часова чета је напала жандармеријску станицу Степојевац и разоружала жандаре, који нису пружили отпор.[85]

[82] Извештај штаба Посавскот одреда од 28. 08. 1941, *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 43.

[83] Извештај Министарства унутрашњих послова - Команда жандармерије од 5. 08. 1941. Архив VII, к. 52, ф. З.Д., бр. рег. 26/2.

[84] Извештај штаба Посавског одреда 14. 08. 1941.

[85] *Београдски батаљон,* стр. 77, Документи немачких и квислиншких команди. Извештај Дунавског жандармеријског пука од 5. 09. 1941.

Командир 2. чете Божидар Марковић је одлучио да станицу наиадне по дану, у четвртак, када је и пазарни дан у овом селу на друму Београд - Лазаревац. Том приликом разоружано је 6 жандара који су били изненађени нападом и нису стигли да пруже отпор, а заплењено је 15 пушака, већа количина муниције и два сандука ручних бомби. После ликвидирања жандармеријске станице запаљена је општинска архива и одржан народни збор. Од власника млина Гаје Николића реквирирана су кола и коњи и тако формирана четна комора. После акције у чету је добровољно ступило неколико омладинаца из села Лесковца и Степојевца, а слободна територија коју контролишу партизани проширила се према Лазаревцу.[86]

Тих августовских дана 2. чета је била у сталним акцијама и покретима. Разоружала је све жандармеријске станице осим у Умци, а упућиване су и групе бораца на сечење телефонско-телеграфских стубова и жица, рушење путева и спаљивање општинских архива. Кроз скоро сва села на подручју дејства чете крстариле су партизанске страже и патроле.

Чета је постепено бројно јачала. Стизали су нови борци, младићи из села и активисти из Београда, а међу њима Иван Вондарчек Вањка, Милош Мићашевић, Исак Алфандари и други. Штаб одреда је, на ранији предлог Добривоја Пешића »да је боље наћи једног старијег друга«, за политичког комесара 2. посавске (београдске) чете одредио Ивана Вондарчека Вањку, члана КПЈ од 1934. године, који је одмах примио ту дужност.

Ипак, у чети је било извесних проблема. Они су се највише испољавали у Команди. Код појединих чланова КПЈ осећало се секташтво према командиру чете Бошку Марковићу, као капетану бивше југословенске војске. Командир је дуго размишљао и припремао сваку акцију, а његов заменик Миливоје Манић Албанта је настојао да све то иде брже и без примене војних правила. Због тога је између њих најчешће и долазило до несугласица које су се негативно одржавале на активност чета, па је морао да интервенише и штаб одреда.

[86] Исто, стр. 24, чланак Добривоја Пешића.

О стању у чети говори се оиширно у извештају Штаба Посавског одреда од 28. августа 1941. године. V њему је, уз остало, наведено:

»Приликом обилажења 2. чете од стране комесара, командира и заменика командира одреда 16. ов. м. констатовани су знаци општег нездравог стања. Заменик командира (Миле Албанта) одмах је пребачен у 1. чету где је задржао исту дужност. Комесар одреда остао је неколико дана у 2. чети да би довео у ред чету. Утврђено је неслагање у Команди чете, те је због тога и прекомандован заменик командира и један водник (Тика Николић). Осим тога утврђене су појаве очевидног опортунизма, нарочито у погледу обрачунавања са петоколонашима и непријатељима. Неслагање у Команди користило је неколико туђих елемената, да би под видом стварања »борбене, ударничке чете«, преузели руководство чете и претворили је у обичну пљачкашку банду. Оштрим пресецањем тога стања и ликвидирањем главних дезорганизатора, чета је поново стала на чврсте ноге, од ње су створена два релативно самостална вода под заједничком Командом чете. Тиме су постављени основи за њено брзо и потпуно оздрављење. Чета је одмах после овог нужно потребног чишћења успела да изведе важну акцију као што је била она код Дубоког и то са пуним успехом. Гаранција за даљи правилан развој јесу нови кадрови изабрани од другова који су проверени у акцијама и својим радом. Али се ипак, у овој чети, као и у осталим двема, осећа потреба за боље изграђеним и провереним друговима који би могли да се приме најодговорнијих војних и политичких послова.[87]

Миливоје Манић је био омиљен и познат члан КПЈ и Среског комитета КПЈ у Обреновцу. Обрадовао се премештају у 1. чету и тамо је, као заменик командира и касније као заменик команданта батаљона, показао добре резултате, док је Тика Николић испољио извесне негативне особине и у 1. чети, па је после извесног времена најоштрије кажњен.

[87] Извештај Штаба Посавског одреда од 28. 08. 1941, *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 96.

Деветнаестог августа извршен је демонстративни напад на немачку посаду у Умци.[88] Истог дана рано ујутру 1. вод 2. чете, укупно 43 партизана са два пушкомитраљеза, поставио је заседу код Дубоког, недалеко од Умке. Партизани нису имали жртава, а непријатељ, према обавештењу са Умке, је довезао 7 мртвих немачких војника.[89]

У припреми и извођењу ове акције учествовао је и Бора Марковић, политички комесар одреда. Он је после одласка Коче Поповића и Срба Јосиповића, 17. августа, одржао састанак партијске ћелије и четну конференцију са борцима, у шуми код села Вранића. На тим састанцима говорило се о променама у командном саставу чете, о искуствима из акција 1. посавске и 3. тамнавске чете и о потреби да се постави заседа и изврши препад на Немце на друму и прузи Београд - Обреновац. Истог дана Команда чете је одлучила да се постави заседа у Дубоком.

У тој акцији командир 2. посавске чете је изјавио:

»То јутро, Бора Марковић, иначе добар политички комесар одреда, поче да се меша непосредно и у војна питања. Каже 'Овде да поставимо заседу', а оно нека пољана. 'Слушај, комесаре, ако хоћеш ту, онда ти, командуј и сноси одговорност,' кажем му ја. Сложи се да ја нађем погоднији положај. Видим старе ровове српске војске из Првог светског рата. Добри заклони за борце, а друм ти као на длану. Прво је наишао један путнички аутомобил од Умке, а затим три камиона Немаца од Обреновца. Рекао сам да нико не пуца док не отворим ватру. Тако је и било. Заштектали су наши пушкомитраљези, огласиле се пушке, бомбе«.[90]

Када је наишла немачка колона заседа је отворила ватру и изрешетала гуме на челном камиону, тако да га преостала два камиона нису могла заобићи. Немци су ис-

[88] Извештај Дунавског жандармеријског пука од 5. 09. 1941, *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 395.

[89] Извештај Штаба Посавског одреда од 28. 08. 1941, *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 95.

[90] Изјава Божидара Марковића пуковника ЈНА у пензији, дата аутору 1983. у Београду.

трчали и отворили ватру. Борба је трајала преко један час. Тада је Команда чете осетила да Немцима стиже појачање из Умке. Наређено је повлачење. Код Мале Моштанице постављена су 4 пакета експлозива, разорена пруга и демолирана железничка станица, што је изазвало вишедневни прекид саобраћаја. У међувремену Немци су пуцали једни на друге док нису установили шта се збива. Наишло је и 7 непријатељских авиона.

О овој акцији, у својим сећањима, Добривоје Пешић, борац учесник, је написао:

»Немци су први пут употребили и авијацију против партизана у Посавини. Упутили су 7 авиона који су читаво поподне бомбардовали и митраљирали подручје Дубоког и Мале Моштанице. Том приликом убијени су једна жена и један младић. За заштиту железничког тунела, између Умке и Мале Моштанице, Немци су упутили оклопни воз. Вишеструки је био значај ове наше акције. Порастао је био морал бораца и схватање да се са партизанском тактиком и против Немаца можемо успешно борити, иако су они обучени у вођењу борбе и боље наоружани. Наш углед у народу је порастао. Данима се препричавало о борби партизана на Дубоком.«[91]

Сутрадан, 20. августа, после борбе на Дубоком, Немци су упутили делове 3. батерије 220. противтенковског дивизиона у Дражевцу, ради трагања за борцима 2. чете. Пошто нису наишли на партизане Немци су ухапсили 4 сељака и од мештана прикупили 4 пушке, 2 пиштоља и ручне бомбе,[92] а затим се вратили.

До краја августа 2. посавска чета је, уз помоћ мештана из појединих села, рушила друмове, скоро потпуно онемогућила саобраћај Немаца и својим патролама се приближавала Железнику, Сремчици и другим селима на домак Београда. Чета је одржавала и политичке скупове са народом и помагала у избору органа нове народне власти.

[91] Добривоје Пешић, *Београдски батаљон,* стр. 25.
[92] Извештај команде немачких трупа »1.ХУ« од 12. 10. 1941. *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 510.

Руководства Посавског и Космајског одреда су свакодиевио одржавала контакте и везу преко курира и личним сусретима. На једном од тих сусрета, крајем августа, одлучено је да се изврши већа саботажа на железничкој прузи која везује Београд са Софијом и Атином. Планирано је да се нападну непријатељске посаде и поруше железничке станице у Рипњу, Раљи, Буринцима и Влачком Пољу. Због тога је 2. посавска (београдска) чета извршила покрет у рејон Равни Гај - Лисовић - Парцане, где се задржала неколико дана припремајући се за акцију.

У Раљи се налазила фабрика цемента и млин који су радили за потребе немачких окупационих власти. Раљу је обезбеђивао један вод немачких војника и жандармеријска станица, а остале железничке станице чували су жандари. Партизани су тачно знали снаге и распоред непријатеља.

Крајем августа Коча Поповић је стигао у село Лисовић у кућу Драгољуба Лазаревића, где се налазио штаб Космајског НОП одреда. На састанку Коче Поповића са Милутином Тодоровићем, командантом, Радом Јовановићем, замеником команданта, Јованом Јерковићем, политичким комесаром, Бранком Пољанцем, начелником штаба Космајског одреда, сачињен је план заједничке акције, којим је било предвиђено: рушење железничке станице у Раљи и телефонске мреже на пошти у Раљи; рушење блока један и улазне скретнице на железничкој станици Раља у смеру ка Београду; рушење блока два и улазне скретнице на станици Раља у смеру ка Буринцима; блокирање пута Раља - Београд; блокирање пута Раља - Младеновац; хватање петоколонаша; блокада Немаца и жандара; рушење железничке станице Рипањ тунел; рушење железничке станице Буринци.

За сваку јединицу тачно је одређено: прилаз објекту напада, ко и како напада, задатак, наоружање, алат и материјал; санитетске мере, спрема, начин извлачења плена, правци повлачења и др. Планом је предвиђено да напад почне у понедељак, 2. септембра у 1 час,[93] али је због

[93] Архив ВИИ, к. 1641, бр. рег. 14-4/3.

лоших временских прилика (падала је јака киша) одложен за ноћ између 4. и 5. септембра. То време је искоришћено да се борци што боље припреме и обуче у руковању експлозивом, бомбама и пушкомитраљезима.

У овој акцији учествовало је 100 бораца из Посавског одреда а из Космајског 40.

Ево прегледа људства и наоружања које је учествовало у овој заједничкој акцији:

| Ред. бр. | Место акције | Број људи | | | Наоружање | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | из Космај. одреда | из Посав. одреда | СВЕГА | пушке | пушко-*мнтр.* | митраљези | бомбе |
| 1. | Жељ. стан. Раља | 4 | 10 | 14 | 14 | - | | - |
| 2 \ | .Бдока I | 4 | - | 4 | 4 | - | | - |
| 3. | блок II | 6 | 2 | 8 | 8 | - | | - |
| 4. | Пут Раља-Београд | 1 | 22 | 23 | 18 | 1 | | 10 |
| 5. | Пут Раља - Младеповад | - | 10 | 10 | 9 | 1 | | 8 |
| 6. | Петоколонаши | 3 | 6 | 9 | 9 | - | | - |
| 7. | Блокада Немаца и жандара | - | 50 | 50 | 43 | 6 | 1 | 12 • |
| 8. | Жел. ст. Рипањ - тунел | 12 | - | 12 | 11 | 1 | | 5 |
| 9. | Жел. ст. Буринци | 10 | | 10 | 9 | 1 | | 3 |
| | | 40 | 100 | 140 | 125 | 10 | 1 | 38«[4] |

Акција је изведена на следећи начин:

Друга чета Космајског одреда није стигла да онеспособи железничку станицу у Влашком Пољу, јер курир није успео да је на време обавести о задатку.

Први вод 1. чете Космајског одреда, под командом водника Миладина Ивановића, успешно је извршио диверзију у Буринцима. Вод је у одређено време заузео положај и поставио експлозив у скретнице. У међувремену је наишао теретни воз из Раље, који су обезбеђивали немачки војници и зауставио се испред затвореног сигнала. У том се зачула експлозија и скретнице су одлетеле у ваздух. Немци су тек тада отворили ватру на партизане, који су из заклона одговорили из својих пушака. Увиђа-

[94] Архив ВИИ, к. 1641, бр. рег. 14-2/1.

јући да иису у стању да прођу, Немци су ускочили у воз и вратили се према Раљи. Партизани су извршили задатак и при повлачењу ликвидирали шефа железничке станице, јер је и поред упозорења наставио да сарађује са окупатором.

Железничку станицу Рипањ тунел, коју су чувала 4 жандара, напало је 12 партизана. Они су од жандара тражили да се предају, али је то одбијено. Тада се зграде привукао храбри пушкомитраљезац Војислав Воја, пилот, и ватром из свог пушкомитраљеза ранио жандармеријског командира. После тога жандари су се предали. Пошто је сломљен отпор миниране су скретнице и онеспособљени станични уређаји.[95]

Најтежа борба је била у Раљи. Један вод 2. посавске чете са Драганом Марковићем на челу, упућен је према Ковиони (кота 399) да спречи евентуални долазак појачања Немцима у Раљу из Београда, док је други вод ове чете, заједно са деловима Космајске чете требало да блокира Немце и жандаре у Раљи, и онеспособи железничку станицу, сигнале и сва постројења. Одмах пошто је почела борба против Немаца и жандара, у станицу је ушао воз са Немцима који су се вратили из Буринаца. Борба је постала још жешћа. Композиција која је ишла натрашке била је дугачка толико да је локомотива тек излазила из тунела, удаљеног стотинак метара од станице, када је почела пуцњава и воз стао. Док су немачки војници из задњег дела водили борбу са партизанима који су рушили уређаје у станици, Немци који су били ближе локомотиви изашли су из воза и позвали на предају партизане, који су у блоку онеспособљавали железничка постројења.[96] Три борца 1. космајске чете, који су се налазили у блоку, бацили су преостали експлозив на Немце и на воз, и успели да се повуку.

Сећајући се борбе код железничке станице у Раљи, Миливоје Катић, борац 2. посавске партизанске чете је записао:

[95] Драгослав Димитријевић-Бели, *Космајски партизани,* Београд, 1983. стр. 152.
[96] Исто, стр. 151.

»Спустили смо се право пред железничку станицу у Раљи... Ту смо поставили заседу према Фабрици цемента, односно тунелу, а затим и према млину, ниже железничке станице, јер је у њему била једна немачка посадна јединица. Ту је био и штаб Космајског одреда, где је и наш командант Пера (Коча Поповић)... Био сам уз командира Бошка Марковића који је са једним водом упао у железничку станицу, изненадивши дежурног службеника. Одмах смо се дали на посао. Покидали смо скретничке уређаје у згради саме станице, а затим демолирали станичну зграду и магацине, спалили путничке карте и сву документацију на станици и минирали све скретнице и железничке колосеке у станици. Када су почеле експлозије на колосецима испред станице, Немци отворише митраљеску и пушчану ватру, али наш вод отвори исто тако јаку ватру према Немцима. ... Борба је трајала око један сат, а онда смо се повукли, јер смо претпостављали да ће Немцима стићи помоћ из Београда и Младеновца, а до свануће није остало много«.[97]

После ове диверзантске акције саобраћај на прузи Београд - Ниш је био обустављен неколико дана. Ипак, потпуни план акције није остварен. Могла је раније бити порушена пруга према Буринцима или заједничким снагама надјачати Немце и жандаре у Раљи. То је била констатација и Коче Поповића и Штаба Космајског одреда. Након акције све јединице су се заједно повукле у Барајево у засеок Равни Гај. Предвече је у 2. посавској чети одржана четна конференција, на којој се дискутовало о добрим и лошим искуствима из ове борбе. Говорили су командир и политички комесар Бошко Марковић и Иван Вондарчек.

Друга посавска (београдска) чета је 6. септембра добила наређење штаба да 1. вод смести у село Бићевац, а 2. вод у село Велики Борак.

На новим просторима водови су наставили да извршавају свакодневне задатке: извиђање, заседе, патроле, скупове на народом, формирање народноослободилачких одбора.

[97] Миливоје Катић, *1941-1942, у сведочењима учесника НОБ,* Београд, 1975, ки,. 5, стр. 223 и 224.

Још раније је Штаб одреда решио да изврши реорганизацију у 2. чети, јер није био задовољан са постојећим стањем. Требало је омасовити чету, интензивирати партијски и политички рад у јединици и са народом и још више осамосталити чету, водове и десетине у извођењу акција. За новог командира чете Бранко Пољанац је предложио Миладина Ивановића, учитеља, члана КПЈ од 1936. године, резервног официра. Приликом одређивања Ивановића за командира чете, Пољанац му је рекао:

- Знаш Миладине, ово ти дође као унапређење. И као част. Ти си заиста то и заслужио. У досадашњим акцијама био си најбољи. Твој је вод на прузи Београд - Ниш, управо на железничкој станици Буринци, најбоље је задатак извршио. И ... ово ти је унапређење, да знаш.[98]

У то време стигла је у Посавски одред нова група Београђана. Међу њима је био и Љубомир Живковић - Лзупче Шпанац, кога је Коча Поповић познавао из Шпаније, где су се као добровољци борили у редовима интернационалних бригада. Живковић је распоређен у 2. чету и већ тада је одлучено да се код прве реорганизације именује за политичког комесаре те чете.

Осмог септембра Коча Поповић је обавио разговор са Бошком Марковићем и Иваном Вондарчеком. Они су промену у команди чете примили као праведно решење, али је Бошко Марковић приметио да то не би гребало да буде због неповерења према њему као официру п ванпартијцу. Одлука је прво саопштена члановима Партије 2. вода у Великом Борку, а затим осталим борцима у воду. Сутрадан, 9. септембра, са променом су упознати чланови КПЈ и борци 1. вода у селу Бађевцу.

Нова команда 2. посавске чете је изгледала овако: командир Миладин Ивановић, политички комесар Л>убомир Живковић, обућарски радник, члан КПЈ од 1935, а заменик командира Добривоје Цекић, земљорадник из Дражевца, члан КПЈ од марта 1941. Водник 1. вода био је Добривоје Пешић, а политички делегат вода ИваЈ' Вондарчек Вања, док је водник 2. вода био Драган ' \рковић, а политички делегат вода Сима Кецман.

[98] Миладин Ивановић, Радни дневник, рукопис, стр. 19.

Како су борци ирихватили ову промену у руководству чете илуструје одломак из ратног дневника Миладина Ивановића, где је записано:

»V селу Бађевцу испред неке штале, 9. септембра, 1. вод београдске 2. посавске чете већ се постројио. Натмурено су ме дочекали - некако нарогушено, као да смо се свађали. Командант Посавског одреда Пера (Коча Поповић), представио ме воду. И ја сам неколико ријечи проговорио и нагласио да ћемо даље разговоре оставити за касније. А вод ћути - ћуте борци као да им није мило што сам дошао; ћуте онако као да им досадашњи живот мој долазак ремети - некако немило ћуте«.[99]

Борци су прихватили промене, али било им је нејасно зашто се тако често врше. Размишљали су да ли су у питању њихови недостаци. И сами су били спремни да учине све што је у интересу њихове чете, одреда и опште ослободилачке борбе. Миладин је нерадо дошао у нову средину, па отуда и његов запис у оштрим цртама описује први сусрет. Ипак, убрзо је дошло до обостраног поверења и потпуног јединства.

Коча Поповић и Бошко Марковић су отишли у Штаб одреда у село Вукићевицу. Отпратили су их Милован Алексић и Никола Мандић Корчагин на фијакеру Деспота Бркића. Командант је упознао политичког комесара и заменика команданта одреда са акцијом на прузи Београд - Ниш и извршеним променама у 2. чети, а они су Кочу Поповића упознали са активностима 1. посавске и 3. тамнавске чете, са којима су имали сталан контакт.

## БОРБА КОД ЛИПОВАЧКЕ ШУМЕ

Једанаестог септембра у Бађевцу, у кући Воје Бркића, команда 2. чете је одржала састанак са водницима, политичким делегатима водова и десетарима, на коме се разговарало о распореду нових бораца и даљим акцијама. Решено је да се 12. септембра упути десетина Стевана Бурћевића у Мељак, код Липовачке шуме, да прикупи за нове борце оружје од сељака. Милан Станковић Милан-

[99] Исто, стр. 19 и 20.

че, музикант, родом из тог села, знао је код кога има још оружја. У Мељаку је десетина поставила заседу према Степојевцу. У заседи је био пушкомитраљезац Милорад Бркић Ицин.

Док је десетина претресала куће, из правца Липовачких шума у село је упао одред недићеваца и изненадио десетину. Пушкомитраљезац Бркић се брзо снашао и наредио Бори Лазаревићу, код чије куће је била заседа, да одмах узјаше коња и пође у Бићевац и јави команди чете да је непријатељ у Мељаку. Прошло је 10 сати када је Бора упао у двориште Воје Бркића, вичући из свег гласа:

- Брзо друтови, непријатељска војска у Мељаку!

Командир Миладин Ивановић је одмах позвао водника Добривоја Пешића и наредио му да поведе свој вод трчећим кораком у Мељак, а борцу Миливоју Катићу да Бошку Ивковићу и осталим члановима народноослободилачког одбора саопшти да мобилишу сељаке који имају оружје и одмах их поведу ка циганском насељу Бићевца и Мељака.

Ево шта о томе, у својим сећањима пише Миливоје Катић:

»Пошао је цео Одбор, сем Добривоја Михаиловића, који је тога дана био у Рипњу ради прикупљања података. Пошли су још неки мештани, међу њима Радован Пантелић, Чедомир Бркић, Добривоје Еурчић, Чедомир Лазић и други. Ову групу сам повео преко долова, испод села, ка Липовици. Стигли смо вод код Буринске Баре, где су се наши распоредили за борбу, јер су видели да се десетина повлачи ка овој коси. Миладин је са делом вода брзо стигао на овај положај. Пуцњаву у Мељаку чуо је 2. вод, који је био у Вранићу, па је и Драган са тим водом стигао у Мељак. Окршај је завршен после 11 сати. Недићевци су према списку који су нашли, похватали 15 Цигана и отерали их на Умку, а ми смо заробили три недићевца и двојицу повели са собом, јер је један успео да побегне. Десетина није имала губитака, само је лакше рањен у руку Муја (Сулејман Исламовић)«.[100]

100 Миливоје Катић, *1941-1942. у сведочењу учесника НОБ,* Београд, 1975, стр. 228.

За време борбе Миладин Ивановић је угледао 63-годишњег Јанка Петровића, капетана у резерви, носиоца Карађорђеве звезде, како се љути на борце и убрзава их да трче напред.

- Не тако Чича Јанко, човјече! Хајдете ви са мном. Пустите њих њиховим старјешинама. Превише година имате за ратовање. Ви знате да је ратовање тешко занимање - рекао му је Ивановић.

- Не, не, нећу ја кући - одговорио је стари ратник. - Хоћу и ја да се борим за слободу. Нећу своје старе да изневерим. А ни себе нећу да изневерим. Борио сам се у прошлом рату па ћу и у овом.

- Јесте ли видели, друже командире, како су киднули? Е, рђе издајничке. Нека се јуначе у Београду Немцима и »оцу Србије« похвале како су прошли. А за ове две »збројовке« захвалићемо им се када се поново сретнемо, - рекао је Миладину један млади борац.

У Мељаку Цигани су се плашили од одмазде непријатеља. Ипак, мало их је умирио говор политичког комесара чете Л>убе Живковића Шпанца. Он им је рекао:

- Другови Мељачани, данас сте се уверили ко је за народ, а ко је против народа. Немачки слуга Недић данас је, против нас партизана и против вас мирних сељака послао своју издајничку војску, да нас партизане уништи, а вас да злоставља и пљачка. Видели сте да ни криве ни дужне, похапсише и у затвор одведоше петнаестак ваших сељана, а све по наређењу немачке окупационе власти. А ето, поред свега тога, неки ваши сељаци, од нас партизана крију оружје - крију га од народне војске, која се дигла на оружје да вас заштити од немачко-недићевског терора, да вас заштити од очитог уништења, које нашем народу спрема немачка окупација и домаћи издајници. Ако неко од вас крије оружје од нас партизана ми тражимо да нам га одмах предате јер ће бити уперено против заједничког непријатеља.[101]

После збора упућене су јаче заседе према Липовачкој шуми и Степојевцу. Поподне су саслушани заробљени Недићевци и из њихових изјава се видело да су се добровољно одазвали позиву Недићеве владе и ступили у

[101] М. Ивановић, *Ратни дневник,* стр. 21 и 22.

издајничку војску, јер су били убеђени да је то »једино спас за Србе«. Увече су изведени пред чету и борци су гласали да их стрељају. Тога дана у чету су, из Мељака, дошли нови борци Душан Борисављевић, Жика и Милован Тодоровић.

Извештај о овој борби доставио је Председништву »српске« владе командант Ваљевског одреда Недићеве војске потпуковник Владимир Цвијановић. Он је навео да су заробили 15 партизана, али не и да су у бесу хватали мештане и кога су год стигли. Није признао ни да му је одред одбачен, већ се хвалио како је са успехом завршио борбу. Ево шта је он написао:

»12. овог месеца кренуо је одред да настави свој задатак у правцу села Мељак - Борак - Шиљаковац - Степојевац. Ава вода одреда претресли су терен лево и десно од друма, док је трећи вод ишао друмом као главнина. Први вод, који је био на левом крилу одреда, имао је веома тежак и шумовит терен те је кретање било споро ради детаљнијег претреса и опрезнијег кретања, јер сам био добио податке, да се банде налазе у непосредној околини ових села.

Када је одред дошао у село Мељак, међу прве куће, бандити, који су поставили заседу лево од села (јужно од села), напали су јаком ватром из митраљеза, пушака и бомби лево крило одреда. Одмах сам бацио половину главнине у помоћ левом крилу, а са преосталим заузео сам јужну страну друма. Док смо у селу заузимали путем положај, са кровова кућа осули су паљбу на нас. Одмах сам са трећим водом извршио претрес, али како су непосредно иза куће високи шумарци и шума - нападачи из кућа су се разбегли и прикључили групи бандита. Борба се наставила најогорченије и током једног часа попустили су бандити и почели су се под борбом повлачити у правцу села Борак и Шиљаковац. Одред их је гонио тако, да је банда услед доста рањених и вукући једног погинулог била неспособна за даљи отпор, па је распршивши се на све сгране хватала оближњу шуму.

У налету ухваћено је десет комуниста који су учествовали у борби, а пет их је нађено на крововима кућа који су пуцали у леђа осталом делу одреда.

Око 12,30 часова борба је потпуно завршена, а око 16 часова прикупио се одред. Извршено је пребројавање те је установљено да су два војника из одреда нестала, док је један био лакше повређен. Послао сам мање одељење са рањеним да се отпрати за лекарску помоћ, а друго да трага за несталима, међутим нисмо их могли пронаћи«.[102]

Жандармеријски потпуковник Владимир Цвијановић се жалио и на расположење становништва по селима. Он каже:

»Села су под апсолутним утицајем комуниста јер само они и долазе у села - у народ. Народ је према војсци потпуно неповерљив па чак ни храну неће добровољно да пружи иако се ова без погађања плаћа. Никакова обавештења не могу се добити, а врло су ретки људи које сам успео придобити и послати у суседна села да би прикупио податке о кретању бандита, а које сам морао и платити.

Зашто је народ такав, сасвим је разумљиво, власт не постоји, бандитски терор је господар ситуације коме се село повињава, а све остало прима се са крајњим неповерењем. Да би се ово отклонило није довољно да одређени малобројни и јачином слаби одреди крстаре тереном, траже банде - и воде борбе, већ је непосредно потребно да се за тим одредима и на очишћеном терену успостави власт. Ово питање не може решити одред, јер он има људство искључиво за борбу а не и за успостављање власти. Крстарење одреда по терену, прихваћање борбе и распршивање банди - није никакав озбиљан резултат рада, већ обично играње које доводи народ још у тежу ситуацију, јер када одред напусти село, бандити се сакупљају, па са својим паролама нападају и шиканирају народ, па је лако разумети коме ће се царству приволети«.[103]

Пошто је дао предлоге како да се, у заједници са Немцима и четницима Косте Пећанца, отерају и униште партизани на домаку Београда, а затим изнео недостатке

[102] Архив VII, рег. бр. 22/4-3: Извештај Ваљевског одреда од 13. 09. 1941.
[103] Исто.

који су ометали и отежавали рад, у извештаЈу Је наставио:

»Имам податке да се комунисти групишу у јаке одреде, који броје и до 500 људи. Ове су силе сакупљене око села Конатице, око Обреновца, кога су синоћ кушали напасти, око Уба и дуж пруге према Ваљеву. Одред досадашње јачине не може се упустити у борбу да би получио успех, а неуспех би био штетан по предузете мере од наше државне управе«.[104]

Сутрадан 13. септембра, у 2. чети је формиран и 3. вод. Повећао се број нових бораца из села и преко партијске везе из Београда. Чета је тада имала под оружјем преко 200 партизана.[105] У сваком воду је организована партијска ћелија и изабрани су секретари. Истовремено су формирани и активи СКОЈ-а.

## НЛ ИСТОЧНОЈ СТРАНИ БЛОКАДЕ ОБРЕНОВЦА

Од 13. до 17. септембра 2. посавска (београдска) чета је блокирала Обреновац са источне стране, из рејона села Мислођин, обезбедивши се једним водом према Београду. Положај од десне обале Колубаре, коте 221, па око Барича, Мале Моштанице, све до Саве и Умке, посели су водови те чете. Делови 1. вода упали су у железничку станицу Мала Моштаница, изненадили отправника возова, онеспособили пругу у дужини од 100 метара, демолирали станицу и похватали жандаре који су чували железнички тунел. Том приликом запленили су шест пушака, а жандаре пустили.

У ноћи између 13. и 14. септембра 1. вод, са командиром Миладином Ивановићем на челу, ушао је у село Барич. У зору, док су борци рушили пругу, спаљивали општинску архиву и извршавали задатак око Хемијске фабрике, где су били Немци, командир је изненада на неколико метара пред собом угледао четири жандара.

- Ко си ти? - упитао је један жандар и шкљоцнуо пушком.

[104] исто.
[105] М. Катић, »*1941-1945. у сведочењича учесника НОБ«,* књ. V, стр. 229.

Командир је хладнокрвно гледао у њих. Секунди су споро одмицали. Жандари су чекали одговор мислећи да је можда камуфлирани Недићевац или четник Косте Пећанца, који је пошао да види шта се то ради око опкољеног Обреновца.

- Ко си ти? - поновили су.

Шта је командир преживљавао и како се догађај даље одвијао забележено је у његовом личном дневнику:

»У мојим ћутањима муњевитом брзином, као на филму, наређаше се судбе, које из те авети, која ту на мене као ала чељустима зјапи, могу да излете - зле, тешке, кобне. И чекања нема! - свом снагом осигурач бомбе сам тргао. И, кад баксуз хоће - онда хоће, заједно са осигурачем чигав се фитиљ из бомбе извуче. Мене по читавим бићем језа дрмну. Од горчине, која ме намах спопаде, празну бомбу на жандарме фрљачих - жестоко. Жандарми се као кладе по земљи пруђише. Брам, брам, брам… И ништа. Страх је тежак импресарио - брзоплетност раћа. И несигурност. Резултате лоше даје. Ту на пет-шест корака ни једним метком неокрзнуше ме.

Како је човјек, кад му под петама гори брз као зец. Или као вук. Или као муња. Чим са празну бомбу на жандарме фрљачио, као стријела сам јурнуо. Муњевито сам, ту на десетак корака, у усјек жељезничке пруге, ускочио. И намах по жандарима пушком распалио. И они по мени. Онда је наш вод, ту иза мојих леђа, преко мене пушчаном ватром осуо - брзо као да их неко гони«.[106]

Жандари су успели да се, пузајући, склоне у месну кафану. Немци су из фабрике отворили жестоку ватру. Борац Митар Тодоровић се први привукао до зидова кафане. Метак му је окрзнуо лево раме, али је десном успео да кроз прозор убаци бомбу у кафану. Два жандара су погинула, трећи се предао, а четврти је успео да побегне преко крова.

После заузимања кафане цео вод се усмерио према хемијској фабрици »АД Вистад« која је радила за окупатора. Борци су се у стрељачком строју све ближе примицали и упали у круг фабрике. Немци су се почели повлачити. Дохватили су припремљени чамац и панично пре-

[106] М. Ивановић, Ратни дневник, стр. 25.

бегли на леву обалу Саве, у Срем. После упада борци су делимично порушили постројења и привремено онемогућили производњу.

V потери за Немцима десетина Војислава Стојановића је избила не десну обалу Саве. Ту је спазила шлеп који је пловио узводно ка Обреновцу. Позвали су га да се заустави, али посада није послушала. Пушкомитраљезац је запуцао преко њихових глава, после чега је на броду истакнута бела застава. Пришли су обали. Пошто терет није био интересантан за партизане, посада је избачена и пуштена кућама, а брод је избушен рафалима и потонуо.

Немци су из Београда упутили један авион у извиђање, а убрзо и три лака бомбардера. Они су ниско, изнад глава партизана, испалили неколико рафала и избацили бомбе. После кратког затишја дошао је нови талас бомбардовања.

Док се Команда чете договарала са комесаром одреда Бором Марковићем о стању у чети и о томе да ли извршити нови притисак на Обреновац, борци 1. вода су, без одобрења, напустили положај и одступили из Барича. Сутрадан, 15. септембра, Команда чете је оштро осудила тај поступак бораца 1. вода. У расправи констатовали су узроке: недостатак војничког знања, слаба идејно-политичка свест, сумња да се у чету увукао и неки саботер. Закључено је да се хитно одржи састанак чланова КПЈ и СКОЈ-а због вода и да се заоштре мере дисциплине, појача политички рад и будност сваког борца.

Четрнаестог септембра чета је заузела положај са кога је блокирала непријатељски гарнизон у Обреновцу, и то: 2. вод на Мислођинском брду, коти 155 и коти 201, са истуреним обезбеђењем према Обреновцу; 3. вод на Умљанском вису (тригонометар 222) са истуреним борбеним осигурањем према Умци, и 1. вод у селу Вранићу. Водови су били развучени на широком простору, што је онемогућавало да се организује чвршћи застор према непријатељу и положаји сигурније бране. То је искористио непријатељ и 16. септембра поподне почео напад већих размера.

Немачка колона из Умке напала је положај 3. вода на Умљанском Вису и на Превату изнад Дубоког. После

краће борбе вод се повукао на Селиште, југоисточно од села Мала Моштаница. V исто време, друга немачка колона, која је тенковима наступала друмом од Београда, стигла је до циганских кућа јужно од Сремчице.

Једновремено, немачка артиљерија је са монитора на Сави тукла положај 2. вода изнад Мислођина. Аруга, већа немачка колона, путем од Београда, ушла је у 06-реновац. Један део те колоне напао је положај изнад Мислођина. После получасовне борбе 2. вод се повукао према Јасенку и запосео нови положај на Буковику (тригонометар 221) и Осовју. Немци су у мањим групама нападали и тај положај.

Немачка колона са тенковима, која се кретала од Сремчице, стигла је до Цветковог Гроба, одакле је продужила даље, према Мељаку. Трећи вод је према непријатељској колони истурио једну десетину, на Жуто брдо и Орловац, а друга десетина тог вода је држала положај у рејону Селишта, изнад Мељака.[107]

Истог дана у 21 час на састанку, у селу Јасенк, команде чете са командама водова констатовано је да чети прети опасност од окружења од стране Немаца. Због тога је одлучено да се чета пребаци преко Пештана и Колубаре у село Бргуле у рејон 3. тамнавске чете. Политички комесар чете се сложио да опасност постоји и да би даље остајање на овом терену било ризично, али је, ипак, сматрао да би се требало ту задржати до следећег дана, када ће непријатељ јасније испољити своје намере, па тек на основу тога донети коначну одлуку.[108]

На основу одлуке Команде у ноћи између 16. и 17. септембра 2. чета се привремено повукла и разместила у селу Бргуле, око 20 км јужно од Обреновца, истурајући борбена осигурања према Лазаревцу, Лајковцу, Ваљеву и Обреновцу.[109]

[107] Исто, стр. 34-36.
[108] Исто, стр. 36.
[109] Добривоје Цекић, заменик командира 2. чете је приликом 10. годишњипе формирања Посавског одреда у Обреновцу пред групом бораца, питао Кочу Поповића:

- Ти си мени друже Кочо, у селу Трстеници, чини ми се 18. септембра, после повлачења из блокаде Обреновца, рекао да смо могли брзо ући и ослободити ову варошицу, али да је Штаб одреда дуго размишљао, извиђао, преговарао, одабирао нове добровољце, ја-

## БОРБЕ 3. ТАМНАВСКЕ ЧЕТЕ

Трећа Тамнавска чета је најбрже бројно јачала. Петог августа она је бројала 60, а 24. августа 92 партизана сврстана у три вода. Тада је од наоружања имала 86 пушака, 1 митраљез, 6 пушкомитраљеза, 9 пиштоља, 26 бомби, 2.985 метака, 12 коња за курире и комору.[110] Већ 27. августа у њеним редовима је био 141 партизан, наоружан са 115 пушака и 5.350 метака. Чета је могла да помогне и друге јединице. Тако је Коцељевачкој (подгорској) чети Ваљевског НОП одреда дала: 1. пушкомитраљез, 29 пушака, 6 пиштоља, 9 бомби, 7 коња и 3.365 метака.[111]

Првог августа чета је упутила две патроле јачине по 10 бораца у села Докмир и Бабину Луку да прикупе оружје и спале општинске архиве. Патроле су.прикупиле више пушака и три пушкомитраљеза и одржале мање скупове са народом. Следеће ноћи запаљена је општинска архива у Трлићу, а 2. августа око 13 часова у Туларима и око 18 часова у Новацима. Четвртог августа миниран је железнички мост на прузи Стублине - Бргуле, али због недостатка експлозива мост није довољно оштећен. Пресечено је и 13 телефонских бандера.

Првих дана августа, одлуком Главног штаба НОП одреда за Србију, чета је из Ваљевског партизанског одреда пребачена у састав Посавског НОП одреда. На састанку Команде 3. тамнавске чете та одлука је примљена са задовољством и овако коментарисана:

- Свеједно је у којем смо одреду, важно је да устанак пламти и да смо сада ближи Штабу одреда. Познајемо скоро све комунисте Посавине из разних сусрета и договора, а и борци се међусобно познају. Никада нас није

чао јединице и војнички и политички и очекивао оштре мере окупатора из Београда, с обзиром да смо их свакодневно ометали и стезали.

- Ако ме памћење не вара, Цекићу, једноставно смо одустали од уласка у Обреновац. Знали смо да им долази појачање и да ће вероватно вршити одмазду као у Скели и касније у Дражевцу, Грабовцу, Вранићу, Бићевцу, Убу. Мислим да нисмо погрешили. (Забележио аутор).

[110] Извештај Штаба Посавског НОП одреда од 14. 08. 1941. *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 51.

[111] Исто, стр. 92.

делила граница подручја ереза. Из Тамнаве имамо бораца у Посавској чети, а из Посавине има бораца у нашој чети. Тамнавски срез има бораца и у Ваљевском одреду. Ишао је свако добровољно, према својој вољи - рекао је Андрија Мазињанин, политички комесар чета и секретар Среског комитета КПЈ.

- Милије би ми било да се наш одред зове Посавско-тамнавски. Јесте, да постоје два среза Посавска у овој нашој окупираној земљи: Београдска посавина и Ваљевска посавина, али и наш Тамнавски срез није мали и дао је и даће још више бораца. Не велим то локалистички... Није важно како ме зовеш, него ме немој разбити, каже народ - додао је Добросав Симић, командир чете.

- Важно је да ми ово наређење добро објаснимо борцима. Нико неће ни питати зашто је промена учињена и како се зовемо. Њима је важно да заједнички садејствујемо у окршајима и да се боримо за опште циљеве: слобода и праведније друштво за раднике и сељаке - изложио је Рајко Михајловић, заменик командира чете.[112]

Када је борцима саопштена одлука нико није имао ништа против. Рекли су да желе да виде штаб одреда. Ускоро им се указала прилика. Штаб одреда је обишао чету и присуствовао четној конференцији на којој је било речи о протеклим акцијама и будућим задацима. Дуго се, после састанка, певало, веселило и разговарало.

Осмог августа је запаљена општинска архива у Бањанима и изабран нови народноослободилачки одбор.

Последњих дана јула 1941. сресни начелник среза Тамнавског (Уб) известио је своје претпостављене у Београду о стању у срезу:

»У току овог месеца њихов број се попео на око 500 одметника, попалили су све општинске архиве по срезу, сем Уба и Лајковца где је било Немаца и жандарма. Код разоружања жандармеријских станица наишли су на отпор и у току овог месеца убили су 5 жандарма«.[113]

[112] Забележио аутор у разговору са Аидријом Мазињанином на Убу, 1951.

[113] Архив ВИИ, к. 24, рег. бр. 2-5/21, Преглед комунистичке активности у срезу тамнавском - Уб за јули 1941.

Да не би била откривена и изненађена 3. тамнавска чета је често мењала своје место боравка. Логори су били у шумама чија је околина прегледна и где се могао наћи погодан заклон за прихватање евентуалне и изненадне борбе. Свака десетина се трудила да што лепше уреди свој део логора. Кочићима или грањем ограђен је простор и прекривен сламом за спавање. Око шуме је била постављена невидљива »мртва« стража. Борци су се смењивали на сваки сат. Били су у заклону и будно су мотрили и дању и ноћу.

Једанаестог августа чета је логоровала код Симића колибе, недалеко од Бањана. Добијено је обавештење са Уба да ће сутрадан према логору кренути Немци и жандари. Да би дочекали непријатеља, половина чете, под командом Животе Илића, запосела је у пола ноћи пут Бањани - Врело и организовала три заседе у шанчевима поред пута, а друга половина је остала у логору код Симића колибе.

Сутрадан, 12. августа око 3 часа, Немци и жандари су кренули са Уба путем према Дебрцу. У само свитање примећени су како долазе из Врела. Напред се кретао један путнички ауто, за њим 9 камиона војника. Кад су се камиони приближили ватру је отворио Живота Илић, а онда пушкомитраљезац и сви борци. Немци су искочили из камиона, заузели положај и прихватили борбу. Викали су на немачком и српскохрватком језику да су партизани опкољени и да се предају. Борци су их називали фашистичком и хитлеровском руљом која је дошла да покори миран народ и да ће им ускоро Црвена армија показати своју снагу.

Други део чете, када је чуо борбу, кренуо је са Рајком Михаиловићем од Симића колибе према месту борбе. Код Ашковића шума сударили су се са жандарима, који су Немцима штитили десно крило. Непријатељ је употребио минобацаче и митраљезе. Покушао је јуриш. Партизани су чврсто бранили свој положај. Онда је, у исто време, дошло до повлачења и Немаца и партизана. У једном тренутку жандарима је пошло за руком да за-

робе Рајка Михаиловића, који је потрчао да баци бомбу иа непријатељеког пушкомитраљесца. То је видео Сретен Милосављевић Лола, отворио ватру иза заклона и погодио оба жандара који су везивали Рајка. Тренутну забуну Рајко је искористио и успео да побегне. У даљој борби жандари су растерани.

У борби је погинуло 12 немачких војника и један официр, а од бораца 3. тамнавске чете погинуо је омладинац Живорад Јездимировић, а рањени су Јован Чанић и Влада Маринковић.

За време борбе из села Каленића у чету је стигло 28 наоружаних бораца. Њих је довео Душан Даниловић, кројачки радник из Београда, члан КПЈ од 1936. (родом из Каленића). Душан је од првих дана учествовао у припреми оружаног устанка у том крају. Са мањом групом бораца био је краће време као појачање у 2. чети Посавског одреда, а онда га је Штаб одреда пребацио у 3. чету.

Команда жандармерије известила је комесара Министарства унутрашњих послова у Београду о стању у Тамнавском срезу и партизанским акцијама на подручју Тамнаве. У извештају пише:

»Из рада комуниста на рејону среза тамнавског види се да је акција врло јака и организована нарочито на подручју срезова тамнавског, колубарског и посавског, где су готово у свим селима потпуни господари комунисти и где је рад легалних власти потпуно паралисан. Банде су бројно врло јаке и временом се појачавају. Уживају потпуно поверење и наклоност сељака... Имају аутоматска оружја која жандарми немају. Имају знатан број припадника интелектуалаца, који су борбени до фанатизма и добри су организатори, не бирају средства да дођу до успеха, и имају врло јаку развијену службу обавештавања - пропаганде«.[114]

После борбе код Бањана, чета се пребацила и сместила у Јовичића багремару, код села Дрена. Одатле је послата једна група, са докторком Јулком Пантић и Богољубом Танасијевићем, по рањенике који су остали скривени у сеоским кућама у селу Бањани. Владу Марин-

Архив ВИИ, к. 52, рег. бр. 41/2-1.

ковића су довезли иа сеоским колима, а Јован Чанић, који је био теже рањен, смештен је у болницу у Шапцу.

Тринаестот августа у поподневним часовима одлучено је да се у 3. тамнавској чети образују три вода. За водника 1. вода именован је Живота Илић, а за политичког делегата вода Светислав Пандуровић Пуја, за водника 2. вода је одређен Стеван Борота, а за политичког делегата Душан Ааниловић и за водника 3. вода Влада Маринковић, а политичког делегага Милисав Вуковић.

Команда 3. чете остала је у истом саставу. Она је изгледала овако: командир Добросав Симић, политички комесар Андрија Мазињанин и заменик командира Рајко Михаиловић.

Чланови КПЈ су подељени у три партијске ћелије: у сваком воду једна ћелија. Одмах су одржани састанци комуниста на којима су изабрани секретари ћелија и договорено је о формирању актива СКОЈ-а по водовима. Чланови КПЈ били су задужени по секторима: за рад са народом, женама, омладином, затим за војна питања и политички и културно-просветни рад у воду.

После тога одржан је и састанак свих бораца чете на коме је извршена критичка анализа претходних борби. Том приликом похваљени су: Рајко Михаиловић, Сретен Милосављевић, Живота Илић и Ратко Ранковић, а појединим борцима је замерено што су се плашили и слабо држали у борби. Одата је пошта погинулом Живораду Јездимировићу. Разговарало се и о спољној и унутрашњој политичкој ситуацији, дисциплини, другарству, раду са народом и појачаном политичком раду у чети.

Тог дана у Арену је одржан и већи збор народа, на коме су говорили Светислав Пандуровић, Рајко Михаиловић и Душан Даниловић.

У међувремену су штаб Ваљевског НОП одреда и Команда Колубарске чете одлучили да нападну Лајковац. Предвиђено је да у нападу са северне стране учествују и делови 3. тамнавске чете. Сретен Читаковић и Исидор Брдарић послати су у Тамнаву да о томе обавесте чету, али нису успели да је пронађу. Нико није знао да је чета била пребачена у Посавину ради предаха и реорганизације.

До 23. августа 3. тамнавска чета је била распоређена на положају према Лајковцу, Убу и реци Сави. Тога дана у вечерњим часовима, Команда чете је, преко курира, обавештена од штаба одреда, да се један део немачке колоне, са камионима, повлачи преко Бањана и Дебрца за Шабац. Убрзано је извршен распоред бораца оближњих водова, који су тог дана чули борбу 1. чете у Грабовцу и Орашцу, па самоиницијативно разрушили два дрвена моста код села Власенице, на друму Бањани - Дебрц. Стеван Борота је већи део свог 2. вода распоредио у Сувом Селу, крај поменутог друма.

Немци су после целодневне борбе у Грабовцу и Орашцу кренули, са шест камиона пешадије, преко Бањана за Дебрц. Неометано су стигли до Вуконе, прошли Суво Село и избили у Власеницу, до порушених мостова. Видевши да су мостови срушени одлучили су да се врате у Бањане и ту преноће. Ту их је на коти 132 очекивала Боротина заседа. Око 22 часа немачка аутоколона наишла је на заседу. Борци су били распоређени крај друма на добром одстојању један од другог, заштићени мраком и добрим заклонима, а имали су и добру одступницу. Немци су осветлили друм фаровима камиона. Партизани су отворили изненадну и јаку ватру.

У реконструкцији те борбе Александар Јевтић пише:

»Изненадни напад на непријатеља изазвао је просто запањујући ефекат. У првом моменту због неочекиваног напада Немци су били сасвим збуњени. Једини партизански пушкомитраљез просто је косио по камионима и поред њих оне који су поискакали да пруже отпор. Нападнути шофери су се толико збунили да нису искључили за дуго време светлост фарова тако да су партизанима пружили могућност да из својих скровишта јасно виде прилично широк простор. После прве забуне непријатељ је успео некако да се среди и пружи отпор. Ураганска, иако доста непрецизна, ватра од бројно више од десет пута надмоћнијег непријатеља није поколебала партизане. Отпочели су да бацају бомбе на оне камионе и групе војника који су им били најближи. У току неколико ми-

нута борбе храбра тринаееторица су постигли невероватан успех: тешко су оштетили 2 камиона и нанели знатне губитке непријатељу. После овога Немци и жандарми су се повукли од непосредне близине партизанске ватре и оштећених камиона. Потом су готово фронтално у полукругу кренули према партизанима. Увидевши да непријатељ може да их опколи, после једне снажне ватре, партизани су се повукли са положаје и опет са нешто даљег места дејствовали. Пошто, услед мрака, непријатељ није могао јасно да оцени колике су га бројне снаге напале, одлучио је да спроведе против напад само да добије у времену да натовари погинуле и рањене, да би затим сви ускочили у 4 преостала камиона и побегли ка селу Бањанима«.[115]

Неки детаљи из ове борбе регистровани су и у извештају штаба Посавског одреда од 28. августа 1941. године:

»Приликом повратка у Шабац исти немачки камиони дочекани су у заседи од 3. тамнавске чете на друму Бањани - Дебрц, у близини Сувог села. Учествовало 13 партизана, једна десетина уништила претходно два дрвена моста код села Власеница, на друму Бањани - Дебрц. На поменуту заседу наишло 6 камиона у 22 часа. По сазнању, два су камиона тешко оштећена, нису могли кренути даље. Четири камиона остала на лицу места до 25. августа. По сазнању, у Бањане довучено у прва два камиона 15-16 лешева и два тешка рањеника који су у Бањанима издахнули«.[116]

Када је осванув 24. август у Бањанима је било тихо, мирно. Плашили су се одмазде. Л>уди су бежали у удаљене њиве и шумарке. Немци су натоварили своје мртве, заобишли порушене мостове и отишли према Шапцу. После тога, око оштећених камиона окупили су се сељаци из Вуконе, Сувог села и Власенице. Са дивљењем су гледали место борбе. Читава два дана камиони су представљали атракцију. Двадесетпетог августа дошле с\ јаче

[115] Александар Јевтић, *Усправљени у векове,* Ваљево, 1974, стр. 97.
[116] Извештај штаба Посавског НОП одреда од 28. 08. 1941. *Зборник, том* I, књ. 1, стр. 95.

непријатељске снаге и одвукле камионе у Шабац. Партизани 3. чете хитали су новим задацима.

Двадесет седмог августа поновљен је напад на жандармеријску станицу у Дебрцу. Жандари су се после првог неуспелог јулског напада ове чете, били повукли из Дебрца у Шабац, али су их Немци вратили у већем броју и натерали их да се по сваку цену бране. Тада је 3. тамнавска чета у акцији ангажовала већи број људи, који су, без велике борбе, успели да жандаре натерају у бегство. Борци су спалили општинску архиву и распустили општинску управу, а потом су отишли на Банчино имање и наредили чиновницима и радницима да прекину сваки рад за окупатора. Том приликом порушено је и неколико мостова на друму Обреновац - Шабац и споредним путевима (према Владимирцима и Бањанима), а спаљена је и општинска архива у селу Месарци.[117]

### НЛПАД НА УБ

Пошто је добио обавештење да се у Убу налази мања немачка јединица, жандармеријски вод и градска стража, штаб одреда је одлучио да се изврши организовани напад. Утврђено је да се непријатељ налази у основној школи, Среском начелству и на истуреним положајима на периферији насеља. За напад су одређене 1. посавска и 3. тамнавска чета, које су у зору, 29. августа, пребачене у Беговића шуму код Брезовице. Штаб одреда је са командама чета разрадио план и саопштио командама водова, а ови десетарима и борцима. Речено је да се борци не појављују из шуме, да никоме не говоре о акцији и да се добро припреме. Прва посавска чета требало је да напада Уб са севера и истока између пута Обреновац - Уб и Уб - Ваљево и да истури обезбеђење према Немановом мосту, ка Милорцима и на брду Вучјак. Тој чети је било додато бомбашко одељење 3. чете, јачине 20 бораца, под командом водника Животе Илића.

[117] Мр Јован Јовановић, *Посавотамнава у НОБ,* II део, Шабац 1983, стр. 358. О овој акцији писано је и у Бидтену Главнот штаба НОП одреда Југославије бр. 5 од 8. 09. 1941, стр. 49.

Трећа тамнавека чета добила је задатак да са 2. и 3. водом напада жандармеријску станицу и Среско начелство на правцу јужно и западно од пута Обреновац - Уб, све до месне пијаце у центру насеља, а 1. вод да продире Тврћевачком улицом до Нираковића дућана у главној улици.

Предвиђено је да се обе чете прикупе на полазним положајима 30. августа око 3 часа. Прва посавска чета код Поповића воденице у Трлићу, а 3. тамнавска чета пошто се пребаци преко реке Уба, у Радовића шуми.

Неке детаље пред напад забележио је Богољуб Танасијевић, који је тада био курир чете:

»Био сам борац 3. тамнавске чете и курир између Команде чете и штаба одреда. Те ноћи упућен сам од команде 1. чете да обавестим команданта Кочу Поповића, који се налазио са тамнавцима у Радовића шуми, да је чета спремна за полазак. Кочу сам нашао како са Добросавом и Андријом гледа секцију осветљену батеријском лампом. Написао је Влади, мислим на француском језику, почетак акције и нове знаке распознавања. Тражио је да сравнимо сатове. Борба је требала да почне у 04,30, а почела је у 04,40 часова«.[118]

Непријатељ је открио привлачење партизана варошици и одмах дао знак за узбуну. Немци и жандари су били спремни и забарикадирани дочекали напад. Од самог почетка заметнула се жестока борба. Бомбаши су се приближили основној школи и почели бацати ручне бомбе. Највештији су били Алекса Поповић, Живота Илић, Предраг Тешић, Сретен Милисављевић, Богољуб Танасијевић и Милош Петровић. Немци су отворили ураганску ватру из расположивих оруђа: митраљеза, минобацача и пушака. Тамнавска чета је успела да продре у затвор и ослободи све таоце - затворенике. Забарикадирани, немачки војници у школи и жандари у згради Среског начелства, пружали су добро организован и снажан отпор и нису дозволили да их партизани потисну. Једна група жандара је успела да се успење на црквени торањ и запуца једном воду Посавске чете с леђа.

[118] Из необјављеног рукопнса Богољуба Танасијевића о Тамнавској чети.

Л>уди су излазили из кућа и питали шта се збива.

- Знао сам да пуца и одјекује слобода - збуњено и искрено трљајући очи говорио је Бранко Влајнић, трговац.

- Нема их много, али се не дају - одговорио му је Алекса Поповић.

Наређено је повлачење. Повлачећи се, курир није стигао да обавести групу у којој је био Павле Петковић. На срећу он је то осетио, а од једног младића је нешто касније, сазнао за повлачење.[119]

Из 1. чете погинула су три борца, а из 3. чете Драго Томић, студент, члан КПЈ. Укупно четири погинула.

О раду санитета за време напада на Уб говори запис др Јулке Мештеровић која, уз остало, пише:

»При нападу на Уб указивала сам хитну лекарску помоћ рањеницима које су извлачили из борбе и остављали у кукурузе. Рањен је и Аврам Пијаде, прострел кроз оба глутеруса, али кост није повређена. Превила сам га и ставила на кола да га евакуишу у Љубинић. Ујутру смо се повукли са Уба, јер акција није успела.[120]

Трећа тамнавска чета се повукла преко Совљака, где је запалила општинску архиву и наредила председнику и писару да више не служе окупатору. Одатле је преко Брезовице отишла у Калиновац.

Сремски начелник Уба »о комунистичкој активности« за месец август је извештавао:

»У току овога месеца број одметника попео се на 1.000, а поред њих у срез Тамнавски долазили су комунистички одреди из суседних срезова, који су вршили разне тероре у народу, прекопавали све друмове, порушили мостове и разорили железничку пругу код с. Непричаве и Лајковца у дужини око 2 км... 30. августа 1941. године, комунистички одреди извршили су напад на Уб у коме је било 70 жандарма и 20 Немаца, а на страни бандита око 500 који су били одбијени са великим губицима у мртвим и рањеним«.[121]

[119] Из разговора Андрије Мазињаннна са аутором 1951. год.
[120] Ј. Мештеровић, *Лекарев дневник,* стр. 61.
[121] Архив VII, к. 148, рег. бр. 1-2-7.

После напада на Уб 3. тамнавска чета је средила своје редове, одала пошту погинулом борцу Арагу Томићу, на састанцима по водовима размотрила добре и лоше стране акције и прешла на нове задатке. Први вод је упућен ка селу Гвозденовићи, 2. вод ка Вукони и Сувом селу, а 3. вод је задржан да садејствује са деловима 1. чете у заустављању саобраћаја реком Савом. Осмог или 9. септембра брод »Словенија« је заустављен од групе бораца 3. тамнавске чете код Новог села (између Дебрца и Ушћа). Дани су пролазили у сталним извиђањима према Убу и Лајковцу. Наставило се стезање обруча око Уба и одржавање политичких скупова по селима. Том приликом су бирани народноослободилачки одбори и објашњавана актуелна војно-политичка ситуација.

Седмог септембра у селу Такову (из којег је било доста бораца у чети) запитали су борца 3. чете, Свету Поповића, шта ће урадити влада генерала Милана Недића? Света је познавао старијег човека који је поставио питање. Био је увек уз режим, али и критичан према окупатору и слугама. Сећање Зорана Влајковића на тај дијалог изгледа овако:

»Чуо сам и ја, као и ти, Максимовићу, да је 29. августа, када смо припремали напад на Уб, формирана та издајничка влада, Генерал Данкелман, врховни Хитлеров заповедник у Србији, створио је ту владу, која служи Немцима, а не народу. Недић је обећао својим газдама да ће угушити устанак правих синова народа - партизана, које из беса називају 'бандитима', пљачкашима'. Студирао сам у Прагу, Паризу, радио у Србији, имам кућу, угледно имање, вођњак, уносно занимање. Могао сам да се оженим и да седим у кући, али ради се о пресудном трену у животу, или борба против окупатора, или покорност. Определио сам се за борбу као и хиљаде и хиљаде бораца у Србији и Југославији. А господин Недић, Аћимовић, Пећанац, Љотић су прави издајници. Седе са Немцима и њима служе. Организују изроде, лажу. Историја ће показати ко је у праву... Причаћемо о томе када буде више времена, - одговорио је Света Поповић у једном даху.

Остали прозборише:

- То је та Пета колона?

- Проклете издајице своје домовине и песма каже.

- Јест' да су јаки и да се свете, али издржали смо и раније окупације, па и устанке, буне и ратове и сачували образ, - огласи се Максимовић и додаде да му је јасан Светин одговор, па опет настави тихим гласом:

- Нека вам се испуке жеље, Свето, али велике су силе Немачка, Италија, Јапан.

- Јесу велике, али имамо и ми савезнике у антихитлеровској коалицији: Совјетски Савез, Енглеска, Америка и сви антифашисти у свету.[122]

## ОСЛОБОБЕЊЕ УБА

Напад на Уб који је изведен 30. августа, иако није успео, створио је несигурност код Немаца и њихових помагача. Осетили су да ће уследити нови напад партизана, који су стално вршили борбене ударе на пругу и путеве од Београда, преко Умке, Обреновца, Лајковца. Саобраћај је био готово паралисан. Окупаторски војници су терали мобилисане раднике да их поправе, а у току ноћи су опет били разрушени. Уб је био ван домашаја пруге и највише угрожен. Зато је 1. септембра из Ваљева дошао моторизовани одред немачког 724. пука, под чијом заштитом је немачка посада напустила Уб и повукла се у Лајковац, да ојачају тај важан железнички чвор. На Убу је остала само посада жандара и полиције, свега око 70 наоружаних људи. Штаб одреда је наредио 3. тамнавској чети да и даље врши дубља извиђања ка Убу, и упућује своје водове у села око Уба. Из страха од новог напада жандари, начелство и полиција одлучују да избегну напад, па у зору 10. септембра напустили су варошицу и повукли се према Ваљеву. У селу Мургаш, јужно од Уба, испред механе Кладница, у заседи их је дочекао 2. вод 3. чете и велики број жандара разоружао без борбе. Чим су чули оштар узвик водника Стевана Бороте одмах су

[122] Зоран Влајковић испричао аутору у Убу 1951. год. када су прикупљени подаци о НОБ у том крају.

подигли руке у вис и узвикнули: »Предајемо се, нисмо ми криви већ Немци«. Јадно су изгледали, погнутих глава. Очекивали су да ће им бити строго суђено.[123] Свих 67 разоружаних жандара су саслушани и пуштени кућама. Неки су продужили у Ваљево, а неколицина, чије породице су живеле у Убу, вратили су се у Уб.[124]

Начелник, полицијски агенти и неки други сарадници окупатора, још раније су напустили Уб.

Тако је Уб остао без непријатељских снага. Симпатизери и скојевци су се радовали и брзо бициклима пошли да то јаве партизанима. Команда 3. чете оставила је мање заседе на свим прилазима Убу, а главнина чете, око 8 часова ујутру, песмом је ушла у Уб. Одмах по уласку у Уб чета се окупила и постројила у центру варошице, на пијаци, код споменика палим борцима у Првом светском рату. Ту је командант одреда Коча Поповић извршио смотру бораца и одржао кратак говор. Око бораца се окупила омладина и грађани, а дошли су и људи из околних села. Нахпла се и музика; стигли су трубачи из Богдановице. Народ је тражио да им неко од партизана говори. Са једног изнетог стола из оближње кафане говорио је Бора Марковић, политички комесар одреда. Није очекивао толико света и прави митинг.[125] Он је окупљеном народу, уз остало, рекао:

- Дошла је слобода, али од свих нас зависи докле ће трајати. Негхријатељ је јак и лако би ми са бкупатором да није слугу, издајица, потурица, петоколонаша. Сви ови борци, које је Тамнава дала, пошли су добровољно да се боре. И нису сами. Са њима има Београђана и младића скоро из свих крајева Југославије. Ваша помоћ је драгоцена: сакупљајте преостало оружје од бивше војске, опрему, дајте храну, као и до сада, бирајте и поштујте нову, вашу власт - народноослободилачке одборе.[2ħ]

Бора је знао да распали људе, да погађа њихове мисли и да ставове КПЈ, закључке и прогласе популарно и разумљиво тумачи, улива веру и позива одмах у акцију.

[123] По сећању Андрије Мазињанина, 1945. у Убу.
[124] Архив VII, к. 26, рег. бр. 24/1.
[125] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 108.
[126] Живан Ранисавлевић је ово испричао аутору 1945. год. у Убу.

Такав је био и тога дана на Убу. Л>уди су га слушали и веровали му.[127]

У Убу је заплењен архив Среског начелства, књига војних обвезника, порески спискови и књига сумњивих лица, а уништена је архива у општини. Ухапшени су петоколонаши Добросав Марјановић, председник општине, Бора Станковић Цујка, полицијски писар, Зеленски, судија и Драган Михаиловић, деловођа у општини.

Истог дана, у вечерњим часовима, штаб Посавског одреда, издао је:

»Заповест за град Уб и околину

На источном фронту широм Европе стање је безизлазно за немачке фашистичке разбојнике; они су у целој Србији опкољени од партизана и морали су се повући из Уба. Такође и жандармеријски поручник и његове верне присталице морали су се повући.

Почев од данас стављају се ван снаге све наредбе окупационих власти и њихових слугу. У овој новој ситуацији Команда Посавског народноослободилачког одреда наређује:

1) Сво оружје, муницију и ратни материјал до 12. 9. 41. у 21 час предати организацији народноослободилачког одреда, којој оружје није потребно у окупационе сврхе већ за национално ослобођење. Ко до наведеног рока не преда оружје сматраће се издајником српског народа и ослободилачке борбе и биће стрељан.

2) Свака пљачка, крађа и присвајање туђе имовине казниће се смрћу.

Место предаје оружја је основна школа у Убу.

10. 9. 41.

Уб

Команда

Посавско народноослободилачког одреда«[128]

Сутрадан, 11. септембра, командант Посавског партизанскОг одреда издао је наредбу у којој су истакнути ос-

[127] Изјава Србољуба Јосиповића у предузећу »Бора Марковић« у Забрежју, 1947. год.

[128] Архив VII, микрофидм НАВ-Н-Т-315, ф—2237/861. Документ је доспео у штаб немачке 704. пешадијске дивизије и преведен на немачки језик 15. септембра 1941.

новни задаци новог народноослободилачког одбора **Уба** и шире, на целом ослобођеном подручју. Она гласи:

»НАРЕДБА БР. 2 ЗА ГРАД УБ

За хитно извођење радова и ради задовољења становништва и партизанских јединица формира се Одбор народноослободилачког фронта од 5 - 6 угледних, патриотски настројених и разумних грађана без обзира на њихов бивши и садашњи политички став. Формирани комитет преузима команду над јединицом (мисли се на један вод - прим. аутора) бораца за слободу. Што ее тиче рада ове јединице комитет ће добити инструкције од надлежне команде.

1.) Организација административног дела народне службе.

2.) Командујући помоћни орган за одржавање чистоће и реда може користити људе који су већ били у служби, а који се нису компромитовали за време немачке окупације.

3.) Установљава се судски орган који је овлашћен да обавља судске послове између становништва и народне службе.

4.) Старање за сиромашне.

5.) Брига за породице погинулих, жртава окупационе власти и њених слугу и за породице ратних заробљеника.

6.) Организација за обезбеђење производње животних намирница.

7.) Обезбеђење везе са позадином како би се осигурао довоз животних намирница и поштански саобраћај.

8.) Пољопривредна и шумарска организација.

9) Снабдевање избеглица: новац заплењен из фонда за избеглице надокнадиће народноослободилачки одред, од тога ће се поделити онолико колико је потребно.

10.) Регулисање цена. Пажња ће се посветити индустријским производима и животним намирницама.

11.) Брзо отварање школа, обезбеђење залиха дрва, станова за наставнике, наставних просторија у корист становништва.

12.) Организовање наставе за неписмене одрасле.

13.) Организовање књижница које треба да најширим слојевима народа донесу културу.

14.) Санитетска и лекарска служба за опште добро тако да лекар буде добро плаћен и његова добробит осигурана.

15.) Незапосленима дати посао, ако то не успе пружити им помоћ.

16.) Снабдевање свих тако да се обезбеди опште благостање свих радника.

17.) Ширење књижевности која служи слободи народа.

18.) Постављање звучника да би се чула Москва и Лондон.

19.) Електрично осветлење, строго замрачивање.

20.) Рад и посао, за безбедност се гарантује и јединицама партизанског одреда у околини Уба и у целој Посавини и целом Тамнавском срезу.

11. 9. 1941.

Командант Посавског
народноослободилачког одреда«[129]

У то време је већ било присутно и у употреби Упутство Штаба Посавског одреда о народноослободилачким одборима. Та наредба је примењивана у раду, како на Убу, тако и у селима. Отпочео је да ради и Сремски народни суд. Промењен је само председник. Једанаестог септембра изабран је и Народноослободилачки одбор у Убу. На пијаци, у центру варошице, позвани су грађани да се договоре о људима које желе изабрати у нову народну власт. На збору су присутним грађанима говорили Андрија Мазињанин, Душан Даниловић и Светислав Пандуровић. Говорили су о ситуацији у свету и у Југославији, о развоју народноослободилачке борбе у свим деловима Југославије и о улози и задацима народноослободилачких одбора као зачетака нове народне револуционарне власти.

- Хоћемо да бирамо поштене људе, без обзира којој партији припадају - огласио се весело, да прекине тишину, Милош Селаковић, трговац.

После говора изабрана је комисија која је изашла са листом кандидата за одборнике. Сви су прихватили пред-

[129] Архив VII, микрофилм, НАВ-Н-Т-315, ф-2237/862. Наредба је умножена на шапирографу и раздељена у Убу и ослобоЂеним селима.

лог. Гласали су дизањем руке. V НОО одбор су ушли: Бранко Влајнић, трговац, Славко Бихондић, Реља Алексић, Гојко Доброљски, Степан Арсенић, Мика Васић и Милорад Миливојевић, свештеник.

Заробљени жандари су одведени у штаб одреда који се налазио у селу Радљеву, у Јеремића кућама. С њима је приведено неколико цивила, осумњичених да су сарађивали са окупатором. Сви су саслушани. Командант одреда Коча Поповић је сваког заробљеног питао да ли зна због чега је доведен у партизански штаб. У једном тренутку један од приведених обратио се Кочи речима:

- Добар дан, господине Поповићу.

- Извини, друже, нисам је господин Поповић већ друг Пера - одговорио му је командант одреда.

- Ја Вас врло добро знам, господине Поповићу - упорно је наставио Убљанин - пошто сте Ви мени на војној вежби били командир чете. Ви сте професор. Ваше име је Коча Поповић.

Коча је био упоран тврдећи да је његово име Пера и да га зову Шпанац јер је учествовао у шпанском грађанском рату, што је на крају поколебало Убљанина и он је заћутао.[130]

•:'4

[130] Миливоје М. Јелчић, Зборник еећања, *Устанак народа Југославије,* Београд, књ. VI, стр. 749 и 750.

# IV ФОРМИРАЊЕ БАТАЉОНА И ЊИХОВА ДЕЈСТВА

## ПРЕРАСТАЊЕ ЧЕТА У БАТАЉОНЕ

Кроз свакодневне борбе и акције и свестрану политичку активност са народом, чете су бројно, организационо и морално-политички све више ојачале. Највише бораца је долазило у партизанске јединице појединачно или групно из села са оперативног подручја чета.

Различити су били мотиви у сваком човеку када се одлучивао да ли оставити своју кућу, породицу, родитеље, девојку и поћи у рат. Било је низ разлога који су их мотивисали, повукли, определили.

Ево неких које су сами борци изнели:

Спасоје Радовановић:

- Слушао сам Ивана Вондарчека Вањку како говори у мом селу Вранићу, о циљевима народноослободилачке борбе и како се партизани боре против окупатора и домаћих издајника и за боље, праведније друштво, где неће бити експлоатације, беспослених, сиромашних. Мене су привукле задње речи. Имао сам 16 година. И рекао сам сам себи - идем! У кући су се љутили, шта сам могао. Отац ми је погинуо априла 1941. од Немаца, пружао је отпор са групом својих другова.[1]

Стојадин Којић:

- Оставио сам жену и децу у селу Грабовцу. Још нисам члан КПЈ и крстим се и молим богу свако јутро. До-

[1] Спасоје Радовановић приликом пријема у КПЈ, 15. 11. 1943. у Јајцу (забележио аутор у дневнику).

шао сам да истерам Немце и да у овој земљи за све радие и поштене људе буде живљење по правди.[2]

Милена Ситарица:

- Дошла сам и оставила баку Персу и остале своје... Ту ми је место као члану СКОЈ-а и Партије. Слобода земље, лепши живот и за радника и сељака, равноправност жена са мушкарцима, јединство и братство за свагда међу верама, народима, нацијама, великим и малим.[3]

Анкета са питањем: »Зашто сам дошао у партизане?«, је вршена у свим четама, на иницијативу Штаба одреда, почетком друге половине септембра 1941. године. На њу је одговорио скоро сваки борац. На жалост команде батаљона нису успеле да среде све одговоре и сва документација је нестала или спаљена у повлачењу.

Књижевник Чедомир Миндеровић, политички комесар чете у 1. посавском батаљону сачувао је 20 одговора. Ево најкарактеристичнијих одговора, писаних најчешће невичним тврдим рукама на изгужваним папирићима:

- На позив својих другова приступио сам партизанском одреду да се боримо и да се изборимо против непријатеља. Живео партизански одред! - радник, Стублине.

- Ја сам заробљена са лаће и када су ме другови позвали да се борим против окупатора ја сам то оберучке прихватила зато јер фашистички окупатори наносе зло целом радном народу - текстилна радница из Београда.

- Мобилисан сам (почетак октобра 1941). Дошао сам у партизански одред да се борим против окупатора, против Немаца а још више против народних издајица - земљорадник из Стублина.

- Ступио сам својевољно да се борим против фашизма и за опште добро свог народа одговор је из чистог осећаја - кројачки радник, Трстеница.

- V партизански одред ступио сам да се борим против гадног непријатеља који пали и руши мирна села - земљорадник из Дрена.

- Дошао сам да се борим за ослобођење српског народа. Дошао сам добровољно. Живео партизански од-

[2] Стојадин Којић, у разговору са Командом чете на Романији, 7. 01. 1942. (забележио аутор у дневник).

[3] Милена Ситарица, у разговору са аутором, 9. 03. 1942. у Борикама.

ред! Живео радии народ! Доле фашизам! - радник из Стублина.

- V партизански одред ступио сам добровољно да се борим против окупатора наше земље - земљорадник из Бровића.

- Дошао сам у чету зато што сам видео да је то добро за цео свет и за живот целог народа. Зато сам пошао да се борим за свој народ и за слободу - земљорадник, Бровић.

- Дошао сам у партизане својом вољом да истерам Немце одавде - земљорадник из Дрена.

- Дошао сам добровољно у партизане да се борим против немачких окупатора и да се борим за правду за цео народ и да живимо братски и у слободи и за једну правду да имамо ми партизани и сви - сељак из села Ратара.

- Добровољно сам дошла да се борим против окупатора - Обреновчанка.

- Ја сам дошао добровољно. Ја нисам дошао што сам гладан и жедан него сам дошао да се борим против фашизма - омладинац из Јошеве.

- Дошао сам самовољно у партизански одред зато да се борим за народно ослобођење против фашистичких освајача и њихових слугу - абацијски радник - Обреновац.

- У партизански одред дошао сам да потпомогнем борбу ослобођења од окупатора и штетног капитала - ковач из Дрена.

- Пошто сам се успио извући из затвора Управе града Београда у којем сам се налазио у јулу ове године, пошто нисам више био сигуран у Београду дошао сам у Посавски одред да се борим за национално и социјално ослобођење радног народа Југославије, с тим да се првом приликом пребацим у свој крај у Босну и да наставим започету борбу - радник из Бихаћа.

- Ја сам противник фашизма још из ранијих дана. Зато сам дошао у партизане да се борим против Немаца и борићу се до задње капи крви - радник из Сарајева.

- Дошао сам у партизански одред да се борим против немачког окупатора и против немачке силе фашизма,

да бисмо ослободили српски народ. Живео партизански одред! Живео српски народ! Живели наши другови који смо дошли да ослободимо српски народ сељачки! - земљорадник.

- Дошао сам у партизане као послодавац да оправдам жеље радне масе која је увек била потчињена и терорисана од фашистичког режима. Не трпећи фашистички режим борићу се до правог народног ослобођења - занатлија из Обреновца.

- Дошао сам добровољно у борбу против фашизма - интелектуалац из Срема.

- Дошао сам у партизанске одреде да им помогнем у борби против Немаца а још више против Недићеваца - земљорадник из Стублина.

- Ја сам дошао у паргизане зато што сам био организован радник са свим мојим организованим друговима, пошто сам видео да се капитали све више шире - Милета Ераковић, радник.[4]

У редовима Посавског НОП одреда било је највише земљорадника из тамнавског и посавског (Обреновац) среза. Тамнаваца је било и у Подгорској чети Ваљевског НОП одреда. Основни мотиви који су их покретали су били: прво, чланови Партије, СКОЈ-а и симпатизери следили су позив КПЈ, уверени у оправданост стратегије и тактике КПЈ; друго, традиција из прича дедова и очева и народних песама о борби српског народа против сваког туђина који је желео претворити народ у покореног слугу, роба; треће, мржња према фашистичком немачком окупатору који је освајао Европу и продирао у СССР и сурово кажњавао све оне који воле слободу своје домовине; и четврто, вера у СССР, савезнике и партизанске јединице да ће брзо истерати окупатора и извојевати победу. Међу партизанима је било и имућних земљорадника и велики број сарадника, у првом реду младих, који ни војску нису служили. Много је било примера да тек приспели младић из села тражи одобрење да донесе од своје куће, за другове из десетине, ћебе или кошуљу, коју је добио као поклон, дар за свадбу. Такви су били: Продан Јеличић из Грабовца, Милован Нићифоровић из

[4] Ч. Миндеровић, *За Титом,* стр. 40, 41, 42.

Железника, Ратко Ранковић из Каленића, Драгољуб Тришић из Вранића, Илија Ристић из Јасенка, Обрад Борђевић из Љубинића, Александар Поповић из Кршне Главе и други.

Био је велики број радника, нарочито из Уба, Обреновца и Умке, а највише из Београда. Њихов мотив да ступе у партизане био је скоро јединствен: борба против завојевача, његових слугу и стварање нове Југославије где ће радничка класа имати далеко већи значај и улогу и где јој се неће забрањивати да има легалну партију, синдикате и остале слободе.

Бака, студената, учитеља и чиновника (интелектуалаца) био је нешто мањи број. То су, већином, били класно опредељени људи, који су знали зашто се боре. Они су преносили несебично и стрпљиво своје знање на све борце, а и сами стицали нова искуства у дубокој повезаности са идеалима радника и земљорадника.

Избеглице из НДХ биле су распоређене по свим селима Посавине (Ваљевске и Београдске) и Тамнаве. У срезу посавском (Обреновац) било је 2.301, у срезу посавском (Умка) 551 и у срезу тамнавском (Уб) око 2.400.[5] Они су, заједно са мештанима, ступали у јединице Посавског одреда.

О стању у Посавском одреду крајем августа 1941. године најбоље сведочи извештај штаба упућен Покрајинском комитету КПЈ за Србију, у коме се каже:

»Број нових партизана и даље расте. Нарочито се много, у последње време, јављају Цигани, али се показало као нужно већа контрола приликом пријема. Степен организације и дисциплине се незнатно поправио. У борбама то побољшање је знатније. Показало се да борбена способност маса много зависи од присуства поузданих и храбрих бораца који су у стању да својом одлучношћу даду пример и поведу остале. Још се свуда могу приметити појаве појединог или колективног паникерства, али се оне умесним уоквиравањем могу сузбити и на време отклонити. Кадрови још нису довољно израсли: нису сви водници и десетари још способни за самостално извршење акција и за преузимање потребне иницијативе. Али су се, с друге стране, поједини водници потпуно оспособили

[5] Из извештаја начелника срезова за август 1941.

у том погледу. С обзиром да је број омладинаца еразмерно врло велики, руковање и употреба оружја није још никако задовољавајућа: мора се нарочита пажња посветити обуци«.[6]

И даље:

»Објективни услови за општу мобилизацију и за устанак постоје у целој Посавини (овде се мисли и на Тамнаву - прим. аутора). Питање опортуности и тренутка зависи једино од општег плана, од реда предвиђеног у њему. Али за то недостају још увек поједини субјективни услови или би бар било пожељно да се они побољшају. Ту у првом реду долази потреба за војнички искусним и способним руководиоцима. Било би добро када бисте нам могли послати неколико поштених и способних официра који би могли да преузму команду чете и водова. Већина садашњих војних кадрова већ нису дорасли новим задацима. Тим пре је то потребно што се упоредо са развијањем наших снага и сазревањем догађаја, водови све више осамостаљују и морају се даље омасовљавати. Јасно је да се њиховим осамостаљењем и оспособљавањем повећавају и могућности прегледног и планског командовања од стране четног руководства, које је до сада било претрпано ситнијим пословима«.[7]

Београд је у току јула, августа и септембра устаничке 1941. године упутио у Посавски НОП одред знатан број својих активиста и родољуба. Њихов долазак је ишао преко канала Покрајинског комитета КПЈ за Србију и Окружног и Месног комитета КПЈ Београда, с једне, и Посавског НОП одреда и Среског комитета КПЈ Обреновац, с друге стране. Највише их је дошло преко везе коју је вешто и брижљиво водио Станислав Адамовић,[8] у сарадњи са групом другова из Обреновца. Било је и оних који су стизали у Одред појединачно.

[6] Извештај Посавског НОП одреда од 28. 08. 1941. *Зборник,* том I, књига 1, стр. 95 и 96.

[7] Исто, стр. 96, 99.

[8] Стаиисдав Стевана Адамовић, рођен 28. 05. 1906, у Жупањцу, >заревац, чиновник Окружног уреда осигурања радника у Обренов , члан КПЈ од 1936, ухапшен од Специјалне полиције из Београда, 29. 08. 1941, стрељан на Бањици 4. 10. 1941. (Архив Београда, к. 141, бр. 216/002)

Месни комитет је, углавном, упућивао другове којима је претило хапшење због ранијег револуционарног рада. Групе су бројале 5 - 1 5 лица, понекад их је било и више. Већина их се међусобно познавала из рада у Синдикату, са омладином, у спорту или културним друштвима. Увек је одређиван вођа групе, он је знао лозинку са којом се, у Обреновцу јављао Адамовићу. Неке од тих лозинки су гласиле: »Послао ме Бора«, »Тражим ручак«, »Да ли знате где је Пера«, итд.

У групи са Станиславом Адамовићем су радили: Богосав Пенчић, Милан Димитријевић, Јанко Бурић[9] и Љубомир Степић.[10] Прихватање Београђана и њихово пребацивање у одред одвијало се у строгој илегалности све до 29. августа, када је полиција на железничкој станици у Обреновцу ухапсила Милорада Симеуновића Мишу, партизана из Стублина. Милорад је имао високу температуру и кренуо је код свог познаника, лекара у Умци, на преглед. Оставио је оружје и упутио се пешке, у сеоском оделу, у Обреновац. Полицајци су га приметили и на његовом копорану открили трагове реденика. Ухапсили су га и после дужег мучења и туче од тако болесног успели су да сазнају за делатност Станислава Адамовића, Љубомира Степића и осталих. Адамовић је одмах ухапшен. Он је покушао да употреби револвер, али је полиција била бржа. Богосав Пенчић и Милан Димитријевић су се извукли и дошли у 1. посавску чету, а полиција је у току ноћи успела да ухвати Љубомира Степића и Станка Пенчића.

Хапшење, мучење у затвору и судбину ухваћених забележио је Јован Пенчић. Он пише:

»При хапшењу Станка (имао је 15 година а становао је са сестром Миром и снајом, женом брата Богосава) жандари су га тукли, а жандар Грозданић замахнуо је

[9] Јанко Бурнћ, кафеџија у Обреновцу, симпатизер КПЈ, његова жена Зора и он увек су пружали помоћ радничком покрету и КПЈ у 06-реновцу, хапшен за време рата, умрли после рата.

[10] Љубомир Степић, рођен 1922. у Великом Пољу, Обреновац, обућарски радник, члан СКОЈ-а, ухапшен 29. 08. 1941. од специјалне полиције из Београда, његов отац тражио помиловање од Милана Недића, а овај на жалби написао »на надлежност«, стрељан крајем 1941. на Бањици.

кундаком на Богосављево дете од годину дана. Станка су везали за бицикл и морао је трчати кроз град до затвора. Тамо му је Грозданић рекао: 'Реци мали, нећеш добијати батине, купићемо ти одело, даћемо ти новаца...' Затворили су га у ћелију везаног и држали три дана без хране и воде. Једна група грађана са Јанком Буриħем отишла је код немачког тумача Бранка Винтера и молила га да погледа код немачког команданта да пусте Станка Пенчића и да они за њега гарантују. Везаног, из ћелије, одвели су га пред немачког команданта. Овај га је преко тумача питао за везу са партизанима. Станко је збуњено одговарао да ништа не зна. Онда га је упитао како се зове, а Станко је одговорио да ни то не зна. Тада се Немац насмејао и наредио да га одвежу и прозборио: 'он је балав, не зна како се зове, а камоли шта о партизанима'. Одатле су га поново одвели у затвор и суочавали са Симеуновићем и Адамовићем, којег су донели на носилима и пошто су утврдили да се не познају, Станко Пенчић је задржан у затвору месец и по дана и пуштен, а Адамовић, Степић и Симеуновић су отерани на Бањицу и убрзо стрељани«.[11]

Првих дана августа, групу од 12 радника довео је Иван Вондарчек Вањка, кожарски радник, члан рејонског комитета КПЈ у Београду. У тој групи су били Симо Кецман, Лнбомир Живковић, Милош Мићашевић, Душан Борђевић Корошец, Милош Петровић и други. Окупили су се на Пашином брду и кренули пешке за Обреновац, где је Вондарчек, према уговореној лозинки, нашао Адамовића, који их је преко Милана Аимитријевића одвео у штаб одреда у село Грабовац, где су добили распоред по четама.

О бекству једне групе Јевреја из Београда и њиховом одласку у Посавски одред сведочи Хајим Садикарио. Он је записао:

- Зовем се Садикарио Соломана Хајим. Рођен сам 14. априла 1913. у Битољу. Радио сам у Београду као текстилни радник, у трикотажи »Елка«. Пре рата сам постао члан КПЈ. До 26. априла био сам војник у својој јединици

[11] Ј. Пенчић, *Посавина у НОР,* Хроника у рукопису, Архив Србије, стр. 55. и 56.

у Новом Пазару, одакле еам се вратио у Београд. До средиие маја месеца продужио сам да радим у истој фабрици, а онда су ме отпустили као Јеврејина и натерали да се јавим на Ташмајдан, а одатле је нас око 600 Јевреја отерано на рад у Смедерево. После напада Немаца на Совјетски Савез, нас Јевреје су вратили на Ташмајдан. Побегао сам и живео илегално. Повезао сам се са Чедом Миндеровићем, књижевником и он ми је саопштио да 3. августа ујутру крећемо у партизане. Сакупили смо се на Чукарици и кренули возом до Обреновца. Седели смо у разним купеима. V тој групи су били: Валтер Коен, Моско Конфино, Моша Бенвенисти, Исак Мандил Цане, Јосип Ареути, Лазар Шер и још неки чијих се имена не сећам«.[12]

Чеда Миндеровић је оставио групу у споредној улици, а он је отишао да пронађе Адамовића, који га је одвео до Л>убе Степића и објаснио којим правцем да се ова група пребаци у одред. Чеда је сакупио све другове и са водичем на великом растојању по два-три у друштву поттти су прашњавим друмом у састав одреда.

Радомир Марковић Гембеш, металски радник из Београда, омладинац, члан КПЈ, већ компромитован због успешних акција у Београду јула месеца,[13] одређен је да 5. августа изведе групу другова из Београда у Посавски НОП одред. Припреме су ишле споро. У групи је био и

[12] Хајим Садикарио преживео је мучења у логорима у Бечу и Матхаузену (под туђим именом) и 12. 07. 1945. дао ово сведочење у Јеврејској општини у Београду (Јеврејски историјски музеј Београд, к. 24-1-2/4, бр. 2372).

[13] Радомир Марковић Гембеш, рођен 1923. у Београду, брат по мајци Михаила Галића, графичког радника, изубијаног кундаком од полиције у демонстрацијама у Београду 1938. и после 3 месеца умро од батина. На Новом гробљу било је много света, а Радомир са 15 година узбуђено је рекао: »Бато, ја ћу те осветити«. Тај завет га укључио у раднички покрет. Др Јован Марјановић у књизи *Београд, Србија у НОБ,* Београд, 1964. пише о Радомиру Марковићу да »спада, свакако међу најборбеније раднике-омладнице у Београду... Средином лета 1941. случајно је ухапшен приликом једне рације у центру града. Међутим, успело му је да побегне при спровођењу из једног затвора у други. Живећи у најдубљој илегалности, поново је учествовао у неколико крупних акција, а почетком августа, непосредно после атентата на агента Вујковића, прешао је из Београда у Посавски одред«.

Јован Поповић, књижевник, који у причи о **Гембешу даје** истиниту атмосферу тог одласка из Београда.

Ево неких одломака из те приче:

»Од свих њих, тако присних, најпре је показала нежност Нели, коју сам једва и познавао. Загрлила ме је, и дрхтавих усана, прошаптала:

- Како ти завидим: реци тамо друговима да и мене позову. Тако бих била срећна да пођем!

Нисам могао ништа да јој кажем. Знао сам да је због неке грешке, иако борац из Шпаније, била помало изгубила поверење другова. Њеног друга су Немци већ стрељали. Осетио сам како јој мора бити тешко, двоструко тешко у овој илегалности, без чврстих веза с покретом и без одређених задатака.

- Чувај се, - рекла ми је једна сестра, по старој породичној навици пред полазак на пут, али се онда тргла. - Извини, нисам то мислила. Него желим ти да останеш жив кроз све опасности. Ако се видимо...

Погледао сам их још једном све. Њихова лица слила су се у једно неодређено присно лице. Ко ће остати жив? То се тада још није знало, а сви су били спремни да погину«.[14]

Од Чукарице, поред Умке, Обреновца стигли су пешице у одред. Био је то прави партизански марш. Гембеш се вешто сналазио као водич и замерао је друговима у групи, на неку њихову примедбу око његове брзине и ризика, да су »паникери«.

Јован Поповић даље описује:

»Киша је лила као побеснела, тешко небо спустило се на земљу. На прузи, мало даље од мостића, није било никога. Претрчали смо преко ње, а чинило нам се да то врло дуго траје. Окренули смо се помало зачуђени, што нас нико не гони. Прешли смо опасну пругу.

Иако задихан, Гембеш је, сав мокар, одрвенелих уста, рекао с признањем:

- Фино су урадили, разорили пругу...

Кад сам сачекао Гембеша, морао сам њих да тражим по вароши (Обреновцу). Забили су се у неку народну кухињу и посластичарницу. А док сам њих проналазио, из-

[14] Јован Поповић, *Истините легенде,* Београд, стр. 37. и 38.

губио се Гембеш. Једва сам га иашао на излазу из амбуланте, где су му повезали рањену ногу. Тек после сам сазнао да је веза била у Окружном уреду, и да је рањава нога добро дошла.

Читава једна искупљена гомила с љутитим Гембешом на челу прошла је крај неколико немачких камиона и крај страже пред Среским начелством, а онда смо стигли у споредну улицу, коракнули ван вароши, и одједном се зачудили: изишли смо.

И најзад се остварило оно што ми се све дотле чинило фантастично: упали смо међу читаву чету другова, слободних, наоружаних, насмејаних и постали смо блиски једни другима као нико никоме раније. Били смо уверени да нико није јачи од нас«.[15]

Истог дана у одред је стигла и група коју је предводио Велизар Вељовић. С њима је био и Хари Шихтер, млади немачки официр, авијатичар, који је успео из болнице у Београду да ухвати везу са илегалцима и изрази жељу да иде у партизане. После провере добио је везу за одлазак у одред. Ту групу је из Београда довела Јудита Аларгић, курир и борац Посавског одреда.

О доласку у Одред групе од 12 бораца, која је из Београда кренула 7, августа 1942, борац Радован Димовић је, у истражном поступку, уз остало, изјавио:

»И ако је радничка комора била распуштена наше организације су постојале и ми смо стално водили борбу против непријатеља, било да смо се налазили на терену или да смо се налазили у вароши. Чим је Русија ступила у рат ја лично сам одмах решио да идем у партизане, али из организације ми је наређено да још не треба да идем него да ћу ићи онда када ми се нареди. И збиља, у августу месецу (7. VIII) мени је наређено да са још 12 другова кренем на терен. Укрцали смо се на воз у Београду у разне вагоне и отишли за Обреновац. Ту нам је нарочити курир казао да ћемо на друму за Ваљево, код шестог километра, наићи на партизанске јединице од којих ћемо добити даља наређења за рат.

[15] Исто, стр. 52, 55.

У Команди Посавског одреда положио сам заклетву и распоређен сам био у 1. чету«.[16]

Радован се није могао сетити свих 12 другова који су с њим изашли, преко Обреновца, у одред. Помињао је: Стеву Вулића, Милана Берберског, Симу Јешовића, Стевана Бороту, Јосипа Мајера Тарзана, Ивана Штагљара, Мишу Штерка, Тому Којичића, Милана Петровића, Милорада Гајића...

Отишао је код Адамовића у ватрогасној униформи и изговорио лозинку: »Влада једе, а неће да ради«. Адамовић се у први мах уплашио, па када је видео да се Димовић смеје и да објашњава да је у униформи лакше прошао, рекао му је: »Причекајте преко, одмах ћу вам дати везу«.

Димовић је другом приликом рекао:

- Дошао је Милан Димитријевић, сачекао да попијемо по флашу пива па смо по малим групицама кренули ка Грабовцу. Чим смо изашли из градића, почели смо да певамо, а пратила нас је гитара и хархмоника. У ранцу сам имао муниције, веша, цигарета. Дочекали су нас одлично у чети и штабу одреда. После два дана дошла је Јудита Аларгић, која је знала за наш одлазак, да нас пита како смо прошли и ко је од нас донео повезнице за члана КПЈ. Имао сам температуру 39 степени и неко у шали рече да морам да се вратим. Прегледала ме је докторка Јулка Пантић и дала ми лекове.[17]

Једну групу довео је Стојан Љубић, члан КПЈ, студент права, који је радио у Поштанској штедионици. У групи су се налазили Драгомир Томић, члан КПЈ, студент права из Босанске Градишке, Велимир Бузаџић, матурант, члан СКОЈ-а из Нове Градишке, Чедомир Ковачевић, матурант, члан СКОЈ-а, из Босанске Градишке, Дмитар Батало, трговачки помоћник из Топуског, Вељко Миладиновић, члан СКОЈ-а, студент медицине из Јасеновца, Реља Калембер, матурант, члан СКОЈ-а, из Јасеновца, Петар Красуља, студент шумарства, члан СКОЈ-а, из Нове Градишке, Буро Красуља, трговачки помоћник,

[16] АВИИ, к. 1642, рег. бр. 1/2-1/1 Ф. Саслушање Радована С. Димовића у Лондону, који је 7. 11. 1942. стигао из Шведске.

[17] Радован Димовић у разговору са аутором, маја 1957. у Београду.

члан СКОЈ-а, из Нове Градишке, Ненад Обрадовић, студент медицине из Топуског, Лазар Шврака, ђак из Нове Градишке, Небојша, студент омладинац из Београда. Цела ова група је путовала возом преко Обреновца и изашла на првој железничкој постаји у Звечкој, где их је сачекао Миливоје Ковачевић Мића и одвео у Чолића шуму код Грабовца.

Нема података о свим групама које су долазиле из Београда. Претпоставља се да је само у Посавски НОП одред, тих устаничких дана 1941, дошло у групама или појединачно око 250 Београђана. Одмах су, по доласку распоређивани у све три чете одреда.

По доласку у чету сви борци су полагали заклетву, која је вршена сваких пет дана. Крајем августа текст заклетве је био измењен и разликовао се од текста из јула месеца. У ствари била је то заклетва коју је донео Главни штаб НОП одреда Југославије за све партизанске јединице у земљи. Нови текст гласио је:

»Ми, народни партизани Југославије, латили смо се оружја за немилосрдну борбу против крволочних непријатеља који поробише нашу земљу и истребљују наше народе. У име слободе и правде нашег народа, заклињемо се да ћемо дисциплиновано, упорно и неустрашиво, не штедећи своје крви и животе, водити борбу до потпуног уништења фашистичког освајача и свих народних издајника«.[18]

Ево како борац Живан Ранисављевић, описује једно полагање заклетве у селу Бањани, у дворишту Радомира Кусуровића:

»Када се чета од око 80 бораца - партизана - постројила за полагање заклетве и када је Света Поповић објаснио потребу и значај заклетве која ће обавезивати борце до коначног ослобођења наше земље од непријатељске окупације, иступио је из строја један борац који је изјавио да још није спреман за заклетву јер има жену и децу. Борац се звао Илија Родић, из Београда, а по занимању је био кројачки радник. Илија Родић је преживео рат и после ослобођења виђао сам га у Београду.

[18] Билтен Главног штаба НОП одреда Југославије, бр. 2, 19. 08. 1941, *Зборник,* том II, књ. 1, стр. 22.

Иступ Илије Родића био је изненађење за све борце који су тога дана полагали заклетву, као и за окупљени народ којег је било неколико пута више него партизана, јер је заклетва била јавна и имала свечани карактер. Његов иступ је нарочито нервирао Свету Поповића, који је тога дана и сам полагао заклетву. Света му је, после своје збуњености, упутио оштро питање и тражио да објасни како се нашао међу борцима када још није спреман за борбу.

Да бих ублажио мучну ситуацију, насталу иступањем Илије Родића, замолио сам Свету Поповића да ми дозволи да кажем неколико речи. Када сам добио одобрење да говорим, рекао сам да сваки борац који је решио да се бори мора положити заклетву и да Илија Родић, ако није спреман за борбу, боље што је то рекао пре заклетве, јер када се заклетва једном да, онда одступања нема. Даље, сам нагласио да ће борба бити дуга и да неће бити нимало лака и да у тој борби имамо сви или да сагоремо, или да Немце истерамо из наше земље и да им дамо такву лекцију како се никада више не би усудили да пређу не само нашу границу, већ да ничију више не нагазе.

Илија Родић је после мојих речи пришао Свети Поповићу и у 'ставу мирно' молио га да му дозволи да и он полаже заклетву.

Света се опет нашао у недоумици како сада да поступи. После дужег предомишљања ставио је Илијину молбу на гласање. Гласањем које је било једногласно, борци су дозволили Илији Родићу полагање заклетве.

Брзо се прешло преко Илијиног иступања и настало је весеље бораца и народа. Песме и игре биле су касно увече«.[19]

Ево и неких примера појединачног доласка из Београда у Посавски НОП одред.

Бранко Бокан је о томе рекао:

»Од Зоре Јовановић дознао сам да се у близини Грабовца, код Обреновца, налазе партизани. Дала ми је упутство како да дођем у Грабовац и до куће сестре Чеда Комановића, који се већ налазио у партизанима. У Грабовац сам кренуо 1. августа 1941. у три сата послије под-

[19] Живан Ранисављевић, *Сећања бораца,* Ваљево, 1984. стр. 157 и 158.

не возом преко Обреновца, до Звечке, где сам изашао и пешице продужио у Грабовац...

У грабовачкој општини је била узбуна, јер су партизани пре неки дан водили борбу са жандарима у Станојевића забрану у Љубинићу. Богољуб Шуле Вукосављевић. ми је показао пут до сестре Чеде Комановића. Негде око 22 сата дошао је Чеда са још три партизана. Упознали смо се и мало касније заједно кренули носећи храну за партизане. Веома узбуђен што идем са четворицом партизана и што ћу за који часак доћи у партизански одред, стигли смо у забран гдје је одред заноћио. На стражи нас је дочекао Момчило Вукосављевић, са шубаром на глави и великом црвеном петокраком на њој. Кратко сам разговарао са Владом Аксентијевићем, јер је већ била поноћ, и легли да спавамо. Била је прострта слама, по њој војничка ћебад, а са ћебадима смо се и покрили...

Сутрадан сам водио дужи разговор са Владом. Детаљно се распитивао о мени, како сам добио везу, преко кога, да ли је неко партијско руководство одлучило о моме доласку. Искрено сам испричао о себи, о доласку у одред.

Негде у другој половини августа у Одред је дошла група мојих Бишћана: Дане Бубало, Буро Фундук, Брано Цвијетићанин и Владо Фундук... Веома сам се обрадовао њиховом доласку. У септембру је у Одред дошао и Чедо Гавриловић, студент, до рата секретар Месног комитета СКОЈ-а у Бихаћу. Тада је у Одред стигао и Милорад Гајић, новинар, Бањалучанин, који је убрзо постао политички комесар чете у којој сам и ја био«.[20]

Душан Нордаш у писменој изјави је записао ово:

»Било је то средином септембра 1941. Кренули смо возом према Обреновцу. У Умци рекоше да сви путници изађу, јер је пруга прекинута на више места. Сутрадан смо стигли око 10 часова у Јасеновачку шуму. Једва нас је пропустио партизански стражар. Водник, Драган Марковић, нас је примио са неверицом. Питао нас је: ТСо вас шаље? Коју су вам везу дали?' Ујак Душан Шајатовић је

[20] *Бранко Бокан,* рођен 1921, Рипчу, Бихаћ, службеник, у одреду остао до краја новембра 1941. а онда прешао у Босанску крајину, где је био политички комесар чете. Носилац Партизанске споменице 1941.

одговорио да му је као родољубу место у јединици која се бори за слободу народа. Драган је рекао да смо примљени, да има још нових добровољаца и да ћемо исте вечери положити заклетву. Ујак је распоређен у 1. вод код Добривоја Пешића, а ја у 3. код Драгана Марковића. Ујак, Душан Шајатовић је убрзо постао заменик командира чете, а затим командир. Погинуо је храбро при нападу на Сјеницу, 22. децембра 1941. године«.[21]

»Крајем септембра 1941. имао сам 15 година, радио сам у књижари 'Његош' у улици Краља Петра бр. 74 у Београду. Од млекарице сам чуо да има партизана око Липовачке шуме. Дошао сам узбуђено на железничку станицу у Београд. Пуно Немаца. Нешто ме питају, а ја слежем раменима. Купио сам карту и ушао у препун вагон и сишао на железничкој станици Рипањ. Избегавао сам насељена места, а чобани су ми рекли да идем преко Ненадовца ка Мељаку. Преноћио сам у једном шумарку, очекујући сусрет са партизанима. Успут сам, као дете, у шумама и викао: 'Партизани, о партизани'. Тек сутрадан сам више села Бићевца наишао на једну патролу и сакрио сам се у обалу док не видим ко су. Када сам утврдио да имају црвене петокраке звезде јавио сам се и испричао све по реду. Ћ, не може то тако у партизане. Ти си дете, а треба пушку носити, дежурати, ратовати, бре' - очита ми Милутин Танасијевић. Повели су ме код команданта батаљона. Посматрао ме сажаљиво, грдио, саветовао. Рекао је да се вратим газдарици у Београд. Крију ћи сам се прикључио једној десетини младића. Било им је жао да ме отерају. За који дан изненадили су нас Немци. Један старији друг је заборавио пушку - шчепао сам је и не знам како сам и где пуцао. Рекли моји другови команданту Миладину и он одговори смејући се да могу остати. После су ме прозвали Корчагин. Морао сам да прочитам ТСако се калио челик' и да упознам тај лик«.[22]

Било је више другова и другарица који су се налазили на пролазу кроз Одред, на ратном путу, по распореду у друге одреде. Митра Митровић, је стигла возом из Београда до Обреновца.

[21] Изјава Душана Нордаша, дата аутору 1946. год.
[22] Никола Милекић Корчагин, испричао аутору 1948. године.

V селу Звечка пресрела ју је партизанска патрола и на њен захтев довела у Команду 1. посавске чете. Митра је то описала у својој *књизи* сећања »Ратно путовање«

»Ускоро, преда ме изиђе комесар коме су ипак јавили да га нека сумњива жена упорно тражи па можда има неко обавештење да да. Нисам знала ко ће изићи преда ме. Просто ми је речено да се повежем са Штабом Мачванског одреда а, наравно - по старим правилима конспирације - нисам знала све комесаре до Мачве. Њих је очевидно било већ доста. Не знам баш тачно ни који је ово одред.

Ево га комесар, мало се гега, има бркове, не знам никога са оволиким брковима.

Топло и другарски подрављам се са Владом Аксентијевићем, другом са Универзитета.

Мој пратилац се мало застиде кад виде како се његов комесар радосно изненади и гласно обрадова. Али зачас, мало стидљиво, али опет озбиљно и строго, поче нешто да објашњава: да то тако мора да буде.

Није ни знао како је мени самој било мило што је то све баш тако, што је то Штаб, што је он важан и с пушком а мога друга са Универзитета зове - друже комесаре. Нехотице и сама, пред њим, почех звати Владу - друже комесару!

У Посавској сахМ чети Посавско-тамнавског партизанског одреда. Могу, ако хоћу, каже Влада, да видим - мог несуђеног команданта с Дорћола, Бору, сада комесара Одреда. Шта су све решили на оном састанку и докле су допрле наше десетине! 'Знаш ли ко је Посавац, командант Одреда?' - Коча. И Јован (Поповић) је - прича Влада - малочас био на стражи, видео га је на путу, с неком дугачком пушком. И Чеда (Миндеровић) је ту, хоћеш можда... а могла би сад одмах и ка Шапцу, иду неки наши партизани. Наши су изгледа већ почели напад на Шабац.

Морам у Мачвански одред, тамо ми је распоред.

Возимо се скоро читав дан равном Посавином, на колима пуним сена. Сама сам на сену, напред су два партизана.

Кола снажно вуку крепки посавски коњи, а партизани напред из свега гласа певају песме које смо доскора тихо звиждукали као јавке на неком београдском углу.

Само је сунце и небо нада мном.

Слобода је цео целцати дан.

Ништа зато, и баш зато, што се већ чује тешка топовска тутњава од Шапца, што кроз равну Мачву видимо, дуго пре ноћи, при црвенкастом заласку, како се сваки час задими на другом месту, а ми се све ближе примичемо. Само, хоћу ли ја знати да се снађем у свему томе? Ваљда!

Не мисли, гледај колико дуго траје слобода кроз ову равницу. Већи град нападамо«.[23]

Око 25. септембра дошао је из Београда у цивилном оделу, човек педесетих година, са наочарима, у село Велики Борак и потражио партизане. Упутили су га Драгану Марковићу који га је упитао шта жели:

- Дошао сам у партизане - рекао је са сетним осмехом и забринутости непознати човек.

- Ко сте Ви и по којој вези долазите?

- Ја сам Драгомир Радовановић, а долазим својом везом.

- Е, не може то тако. Не примамо сваког, јер. ..

- Био сам у прошлом рату, по занимању сам официр, потпуковник, вероватно могу користити.

Драган је овог човека са патролом упутио код команданта батаљона Миладина Ивановића. Дуго су причали о ситуацији у земљи и о разлозима доласка у партизане.

- Могу вас одмах оставити у овом батаљону, али је боље и за Вас и за нашу борбу да Вас упутим команди Одреда и нека они изврше распоред. Да ли се слажете? Привремено останите код Драгана у чети и са првим куриром пођи ћете даље.

- Слажем се, - одговорио је потпуковник.

И 1. октобра потпуковник је са куриром стигао у Штаб одреда у село Новаке. Било је вече. Коча, Бора, Срба и Бошко Марковић су позвали новог борца на вечеру. Причало се о времену, о Немцима, Недићу, четницима.

[23] Митра Митровић, *Ратно путовање,* Београд, 1953, стр. 64-70.



V

- Дуго сам размишљао и још увек, искреи да будем, размишљам. Не могу да служим окупатору, то би било срамно, а овде, видим, није вам лако, много противника.

- Размислите добро, има времена до јутра, - рекао му је пријатељски Коча.

- Могу ли, друже команданте, да питам нешто овога друга - јавио се Бошко Марковић.

- Може, како не!

- Јеси ли ти Драгомир Радовановић, потпуковник?

- Јесам! А откуд ме познајете?

- Ти си био командант 2. батаљона 18. пешадијског пука у Београду где сам и ја служио.

Потпуковник је потврдно одговорио мислећи да га је препознао неки његов војник. Бошко је био ошишан, са шајкачом на глави, сеоским копораном преко плећа и личио је на сваког мештанина.

- Које сте године служили војску?

- Ја сам капетан Божидар Бошко Марковић.

Бошко га је подсетио на неке људе и задатке које је добијао као млади официр.

- А, сећам се, сад видим да овде имам и колегу.

Неке нове детаље из овог сусрета са потпуковником Арагомиром Радовановићем, Бошко Марковић је изнео четрдесет три године касније:

- Аруштво се разишло, остадосмо Арагомир и ја - причао је Бошко. Он предложи да изађемо напоље. Вече, месечина, тишина, пред кућом јабука. Причамо о партизанима и циљевима наше борбе. Кажем му да нисам члан КПЈ и да овде све поштују подједнако, да се и борци и команде на исти начин хране, да онај ко донесе више пари веша или ципела даје по неписаном закону у колектив, па се дели онима који немају. Драгомир ми рече да је побегао из Београда да се склони у неко село, али да га је стално копкало да упозна партизанске устанике и да им се прикључи. Одлучио је да остане. А онда сам му честитао и рекао да се овде слуша из убеђења, а не из страха. Ми ћемо сигурно победити, власт ће бити радничке класе и народа, али то неће бити лако. Није право да народ сам ратује и крвари, а да ми после тражимо чинове... Ујутру је са осмехом саопштио Штабу одреда да

је већ неколико дана партизан без петокраке звезде и тробојке и да их моли да га распореде према потреби. Одређен је за начелника Штаба Посавског одреда. Сутрадан га је Коча послао да се упозна са 3. тамнавским батаљоном и да види како су јединице распоређене и како се боре. Био је са нама све до почетка новембра, а онда смо заједно премештени у Ужице да радимо у Врховном штабу. Драгомир је тамо добио одговорну дужност, а при повлачењу из Ужица изгубио му се траг.[24]

## ЧЕТИРИ БАТАЉОНА

Оружани устанак у Посавини и Тамнави све се брже и шире развијао. Борбе Посавског партизанског одреда и других одреда у Србији имале су велики одјек у народу овог краја. Огромна већина људи видела је резултате, успехе, тешкоће, одмазде, а изнад свега прави карактер своје ослободилачке војске, својих синова, познаника, пријатеља. Били су сведоци, а понекад и помагачи, четама у рушењу железничких пруга, мостова, разоружању жандармеријских станица, потапању бродова, блокади варошица, борбама против Немаца и њихових помагача. Били су учесници онемогућавања предаје коња, жита, поврћа, стоке, пореских и других дажбина окупатору. Одобравали су акцију рушења старе власти која је била у спрези са окупатором и опредељивали се за народноослободилачки антифашистички фронт, без обзира на политичка и верска убеђења. И борци и народ су веровали да ће немачка сила морати брзо да доживи неуспех на совјетско-немачком фронту и да рат неће дуго трајати.

Знатан део становништва је пружао свесрдну помоћ партизанским јединицама у исхрани, смештају, обавештавању, избору народноослободилачких одбора, одржавању реда и мира у селима, у свему што је било усмерено ка заједничкој борби против окупатора и петоколонаша. Један део људи Посавине и Тамнаве из страха или из убеђења веровао је и окупаторској пропаганди о неуништивости Хитлерове коалиције, о снази спреге Недића,

[24] Изјава Божидара Бошка Марковића, пуковника ЈНА у пензији, дага аутору у разговору јуна 1984. године у Београду.

Л>отића и Пећаица, у речи оних који су били заврбовани од начелника срезова, полиције, и појединих утицајних појединаца, који су гајили мржњу према устаницима.

Упркос настојањима окупатора и квислинга да војнички и политички уништи устанички покрет око Београда и да спречи оружане акције јединица Посавског НОП одреда и у долини Саве, Колубаре и Тамнаве, чете су бројно јачале и уживале све већу популарност код народа. Само у року од неколико дана после ослобођења Уба у 3. тамнавску чету је дошло толико нових бораца да је морало доћи до њеног израстања у већу војну формацију. Петар Јовановић, учитељ из Паљува довео је само у једном дану 60 наоружаних људи, углавном младих.

## ТРЕКИ ТАМНЛВСКИ БАТАЉОН

Бројно јачање Посавског одреда омогућило је нов квалитативни скок у његовом развоју. Штаб одреда је самоиницијативно одлучио да чете прерасту у батаљоне. Почело се од 3. тамнавске чете, која је у то време већ била нарасла на око 550 бораца. Тринаестог септембра постројили су се сви борци те чете на Алексића имању, на домак Уба. Ту су били и чланови Штаба одреда: Коча Поповић, Бора Марковић, Срба Јосиповић и други. Командант одреда је саопштио одлуку да се чета реорганизује у четири чете које ће сачињавати 3. тамнавски батаљон Посавског одреда. Постројеним борцима су одржани кратки говори. Говорили су командант, политички комесар и заменик команданта одреда.

Посебном разговору са Штабом одреда присуствовали су Андрија Мазињанин, Света Поповић, Добросав Симић, Павле Петковић, Стеван Борота, Светислав Пандуровић, Живота Илић и још неки други другови. Том приликом је комесар одреда Бора Марковић изнео састав Штаба 3. тамнавског батаљона. За команданта је одређен Добросав Симић, за политичког комесара Андрија Мазињанин, за заменика команданта Рајко Михаиловић, за заменика политичког комесара Светислав Пандуровић, и за комесара за исхрану, односно интенданта Илија Вековић.

Команду 1. чете су сачињавали Живота Илић, командир и Павле Петковић, политички комесар. V команди 2. чете су се налазили Стеван Борота, командир и Јосип Мајер, политички комесар, у команди 3. чете: Света Поповић, командир и Милан Марчетић, политички комесар, а у команди 4. чете: Бора Станковић, командир и Обрен Николић, политички комесар.

За воднике водова у четама су одређени тада и касније: Петар Јовановић, Славољуб Миливојевић, Букан Јанковић, Милинко Живковић, Радован Ивановић, Живота Милићевић, Димитрије Ашковић, Живко Јевремовић, Вићентије Перић, Ратко Ранковић, Драгиша Јовановић, Паунко Паунковић и Миодраг Живковић, а за политичке комесаре, односно делегате водова: Негосав Ненадовић, Богдан Велић, Богољуб Танасијевић, Влада Маринковић, Предраг Тешић, Живан Ранисављевић, Живорад Јовановић Шукић, Реља Калембер, Петар Красуља, Јован Дражић, Веља Бузацић, Јанко Кусуровић и Србислав Поповић.[25]

Одмах по формирању у свим четама су оформљене партијске ћелије и изабрани секретари. Основана је и партијска ћелија при Штабу батаљона. Договорено је да се партијски састанци одржавају чешће и да што краће трају, да се састанци одржавају и по водовима када је то потребно, када су удаљени од чете и да на истим принципима делују и активи СКОЈ-а.

Приликом ослобођења Уба у батаљон су ступиле и другарице из Уба, које су од првог дана биле везане за народноослободилачки покрет: Љубица Ребавка Мазињанин, Милена Ситарица, Драгица и Даница Милићевић, Софија Мушицки, Милица Ребавка, Драгана Миловановић и Надежда Урошевић.

Најмлађи борац у 3. тамнавском батаљону био је једанаестогодишњи Крста Мендрагић Баша, дете синдикалног активисте из Уба. Командир и политички комесар су се противили да га приме у чету говорећи му да је мали и да је рано за њега, али то убеђивање није г омогло. Плакао је и молио да остане са партизанима и д >рали

[25] Касније је промењен назив политичког комесара вода у политички делегат вода.

су га примити. Носио је кратку италијанску пушку и пиштољ калибра 6,35. Вршио је са успехом курирске и извиђачке задатке, а учествовао је и у борбама. Био је омиљен и цењен међу својим друговима борцима.

Одмах после формирања батаљон је био распоређен на секторе борбених активности. Прва чета је упућена на терен београдске Посавине да у садејству 2. посавске (београдске) чете врши обезбеђење из правца Београда, за време блокаде Обреновца. Остале чете су оријентисане ка Лајковцу, Ваљеву, Сави и Шапцу. Њихов задатак је био да се повежу са Ваљевским и Мачванским (Подринским) одредом и заједнички изводе борбене акције. Један вод је задржан у ослобођеном Убу као посада, где је, заједно са Народноослободилачким одбором, грађанима и омладином још више разорио све путеве који из разних праваца иду ка Убу.

## ДРУГИ ПОСАВСКИ (БЕОГРАДСКИ) БЛТАЉОН

Када се 2. посавска чета пребацила преко Колубаре у село Бргуле имала је око 200 наоружаних бораца. Једна мања група бораца, њих око 20, била је преко Месног народноослободилачког одбора мобилисана у селу Вранићи.

Осамнаестог септембра Штаб одреда је позвао Команду 2. чете да дође у село Трстеницу, где су се повукли после напуштања блокаде Обреновца, и ту јој саопштио да је формиран 3. тамнавски батаљон и да ће то ускоро бити учињено и са 1. батаљоном. Већ 19. септембра требало је да њихова чета прерасте у 2. посавски (београдски) батаљон.

- Досадашња Команда чете постаће Штаб батаљона, промена неће бити, а ви сами одредите Команде чета. При томе би требало да имате у виду и жеље самих бораца - закључио је командант одреда Коча Поповић.

На састанку у Штабу одреда Миладин Ивановић и Љубомир Живковић поднели су извештај о стању у чети, о колебању и страху који су се појавили код појединих бораца за време немачког бомбардовања код Барича и

о мерама које су предузете у циљу јачања војне оспособљености чете, дисциплине, ширег и организованијег политичког рада у јединици и са народом у селима. Обавестили су Штаб да је један борац разоружан, јер је ширио лажне вести међу друговима у чети, а други да је кажњен због неправилности које је учинио у селу Јасенку, а које су бацале љагу на морални лик народног борца.

Сутрадан, 19. септембра, у присуству Боре Марковића политичког комесара одреда одржан је састанак чланова КПЈ чете, на коме је разматрана ситуација у свету и Југославији као и непосредни задаци чете. Оштро су критиковане слабости уочене у нападу на Барич, а нарочито страх од авиона. Командир чете Миладин Ивановић је позвао борце да се сложно заузму да нове чете ојачају своју борбену спремност и знање, и да се у исто време у свим десетинама, водовима и четама побољша идеолошко-политички и културно-просветни рад. У дискусији су учествовали: Драган Марковић, Данило Борђевић, Душан Шијан, Иван Вондарчек, Добривоје Пешић, Добривоје Цекић и Михаило Делић. Том приликом су изабрани секретари будућих четних партијских ћелија.

После тога је одржан састанак свих бораца, на коме је Бора Марковић саопштио одлуку Штаба одреда о формирању батаљона, као и састав Штаба батаљона: Миладин Ивановић, командант, Љубомир Живковић Љупче Шпанац, политички комесар и Добривоје Цекић, заменик команданта. За курира је одређен Миливоје Катић док је за сваку чету било наложено да одреди своје курире, јер се морала појачати веза између чета и Штаба батаљона.

Штаб батаљона је изнео састав људства сваке чете и њихове команде.

У 1. чети је за командира одређен Добривоје Пешић, а за политичког комесара Иван Вањка Вондарчек; у 2. чети за командира Данило Борђевић, а за политичког комесара Јован Дикић, и у 3. чети за командира Драган Марковић, а за политичког комесара Симо Кецман.

Командири водова у четама, односно водници су били: Милан Божићевић, Лазар Викало, Милојко Филипчев, Стеван Бурћевић, Велимир Герасимовић, Илија Живановић, Милош Јаношевић,... Магарашевић, Владимир Марић, Милош Мићашевић, Добривоје Михајловић, Љубивоје Михајловић, Илија Опсеница, Милан Петровић, Лзубомир Ранковић, Милија Станојловић, Војислав Стојановић, Стеван Стублинчевић, Душан Унчанин и Марко Чича, а политички делегати водова: Бранко Андрић, Душан Шијан, Милан Чубрило, Стеван Бракус, Јован Дикић, Милутин Ераковић, Сулејман Исламовић Мујо, Велимир Јеремић, Миладин Петровић, Иван Марковић, Милош Михајловић, Станко Цингалашевић, Михајло Швабић и Борисав Мандић.

На иницијативу партијске организације на Чукарици, периферији Београда, формирана је 20. септембра у Остружничкој шуми, југозападно од Београда, партизанска чета јачине 60 бораца - добровољаца. Међу њима је било и радника из Београда и младића из Остружнице, Железника, Жаркова. Чета је, по директиви Месног комитета КПЈ Београда, одмах успоставила везу са Штабом 2. посавског (београдског) батаљона Посавског НОП одреда и тако постала његова 4. чета.

Команду 4. чете сачињавали су командир Синиша Миколајевић и политички комесар Бранко Цветковић.

Одмах по формирању батаљона чете су добиле распоред и рејоне своје активцости: 1. чета села Дражевац - Вранић - Јасенак - Мислођин, ради дејства ка Обреновцу, Баричу и Умци; 2. чета села Конатице - Степојевац - Лесковац - Соколово да затвара правац од Лазаревца и села Јунковца; 3. чета села Велики Борак - Шиљаковац, села Бађевац - Бождаревац - Гунцате - Мељак; 4. чета - Железник - Сремчица - Остружница да затвара правац од Београда.

Делови немачког 125. пешадијског пука протутњали су путевима и тереном 2. посавског (београдског) батаљона, поубијали неколико мирних чобана и сељака и лоцирали се у Ваљеву, Лазаревцу, Обреновцу. Након тога партизани су поново овладали целим тим простором и

наставили још организованије саботаже и ударце по окупатору и његовим слугама.

Двадесет осмог септембра, у шуми између Вранића и Бањевца, одржано је саветовање чланова КШ тог батаљона, коме је присуствовало 23 члана Партије, мада их је било више у батаљону. Појединци нису добили везу с терена, а неки нису могли бити повучени с положаја. На дневном реду је била само једна тачка: »Проблеми у нашем батаљону«.

V дискусији су учествовали Миладин Ивановић, Љубомир Живковић, Добривоје Цекић, Добривоје Пешић, Душан Шијан, Драган Марковић, Иван Вондарчек, Миша Штерн, Душан Борђевић, Срећко Петровић и Станко Дингалашевић.[26]

Саветовање је корисно послужило организационом, војном и политичком учвршћењу чета и батаљона као целине. У четама су спровођени усвојени закључци. Појачана је будност у јединицама и на терену. Политички комесари су држали састанке са борцима и члановима народноослободилачких одбора и објашњавали им штетност небудности. Чланови Партије и СКОЈ-а су заједно са већином бораца откривали и оштро критиковали, а по потреби и раскринкавали поједине борце који су наседали непријатељским паролама. Настојали су да што боље упознају стање у сваком селу и да организују жигосање непожељних елемената. Чвршће је организована дисциплина, а десетари, команде водова и чета плански су организовали војнополитичку обуку бораца. Борци су морали свестрано упознати своје оружје да би га могли корисно употребити, а основне принципе партизанске тактике знати да би се у борби могли најбоље снаћи. Морали су јасно знати и свесни бити праведности и циља народноослободилачке борбе.[27]

[26] Миладин Ивановић, *Београдски батљгон,* стр. 36.
[27] Исто, стр. 36.

Крај села Кожуара, у једној шуми, два дана су трајале припреме бораца, команди водова и Команде 1. посавске партизанске чете за реорганизацију и прерастање у 1. посавски партизански батаљон. Извршен је распоред бораца по десетинама, водовима, четама и одређене команде. Двадесет другог септембра чете су постројене и батаљон је формиран. Том приликом постројеним борцима се обратио Коча Поповић, командант Посавског одреда и рекао:

- Непријатељске снаге су јаке и удружене. Фашисти су привремено окупирали делове Совјетског Савеза, али они не могу победити Црвену армију, нити окупирати ту велику земљу социјализма. Ми народни партизани у Посавини и Тамнави вештим маневрима, наносимо губитке окупатору и његовим слугама. Не полази нам све по замисли. Има и проблема, недостатака. Покушали су да нас опколе и отерају, униште. Кроз ослобођени Уб су успели само проћи. Али, опет су сва села слободна од Београда, па поред Саве до Дрине. И јужно од нас, скоро у целој Србији, распламсава се ватра устанка. Јачају партизански одреди у целој Југославији. Сви слободољубиви људи виде да је једини излаз у борби за слободу, у јединству народа и њиховој помоћи тој праведној борби. Наш Посавски партизански одред од данас има четири батаљона. А 4. посавотамнавски батаљон упутио је своје делове и два вода 1. батаљона да заједно са Мачванским одредом и деловима Ваљевског партизанског одреда покушају ослободити Шабац. Наставићемо да јачамо чете, батаљоне и народноослободилачке одборе и нераскидиву везу са народом.

После говора команданта одреда борци су поседали и Бора Марковић политички комесар одреда саопштио им је састав Штаба батаљона и Команди чета. За команданта је одређен Раденко Ранковић, за политичког комесара Влада Аксентијевић, за заменика команданта Миливоје Манић, за референта за агитацију и културно-просветни рад Јован Поповић, и за комесара за исхрану, односно интенданта батаљона Милосав Јовановић.

Команде чета су изгледале овако: 1. чета - Живојин Николић, командир, Чедомир Миндеровић, политички комесар и Живота Миловановић, заменик командира; 2. чета - Момчило Вукосављевић, командир, Стеван Вулић, политички комесар и Милутин Филимоновић, заменик командира; 3. чета - Стојан Љубић, командир, Богдан Јаковљевић, политички комесар и Иванко Карић, заменик командира; 4. чета - Богосав Миљковић, командир, Милорад Гајић, политички комесар и Милорад Јовановић Свилени, заменик командира.

Командири водова у четама су били: Момчило Радовановић Линдра, Рајко Грчић, Живорад Сујић, Бора Кечић, Душан Кованџић, Александар Рашковић, Предраг Николић, Драган Милановић, Милан Димитријевић, Михаило Марковић, Богдан Говедарица, Буро Красуља, Живорад Максимовић Шаровић, Светозар Станојевић (Пеко Циганин), Живота Миловановић и Воја Поповић, а политички делегати водова: Валтер Коен, Чедомир Комановић, Милутин Лазић, Тома Којичић, Иван Штагљар, Милосав Бојић, Радомир Марковић Гембеш, Крста Баковић, Бранко Цветичанин, Радован Стојановић, Љубинко Антонић, Вељко Миладиновић, Чедомир Ковачевић, Драган Благојевић, Милан Марковић и Иван Богдановић.

После саопштења одлуке о командном кадру батаљона реч је узео Срба Јосиповић, заменик команданта одреда, и упознао борце да у тај одред свакога дана стижу све нови и нови борци-добровољци и да их већ има 1.422 и то: 1. батаљон 500, 2. батаљон 322 и 3. батаљон 600. Напоменуо је да је сваки човек драгоцен, да мора вешто руковати оружјем, да односи међу борцима морају бити прожети другарством, пажњом и бригом једног за другог и да би те врлине требало применити и у односима са народом.[28]

После говора заменика команданта одреда Влада Аксентијевић је позвао борце да устану и да минутом ћутања одају пошту погинулим друговима и жртвама фашистичког терора. Затим је хор, под руководством Стеве Вулића, отпевао посмртни марш:

[28] Део излагања комаидаита и заменика команданта одреда на формирању батаљона забележио је Милорад Гајић, новинар и 1945. године дао га аутору.

»Ви падосте жртвом и дадосте све
Крв, живот и младост, ради слободе«.

**У** току свечаности поводом формирања **1. посавског** партизанског батаљона хор је прво отпевао **песму:**

»Партизан сам тим се дичим,
То не може бити свак!
Умријети за слободу
Може само див јунак!«

А затим и песму »Партизанка«, коју је спевао књижевник, партизан, Чедомир Миндеровић, а која у целини гласи:

»Ој, у гори, у зеленој
Расцвето се црвен цвет,
То у борби за слободу
Устао је радни свет.

**С** пушком, с бомбом, са **свих страна**
Подиго се пролетер,
Да за увек без милости
Смрви крвожедну звер.

Земља цела борбом пламти,
Крвнику је стао дах,
Партизанско срце не зна
Шта је смрт, ни шта је страх.

У ропцу се већ сад трза
Црни паук, кукасти крст,,
Грми, грми кроз Србију
Партизански корак чврст.

Ветар звижди, киша шиба,
Напред, напред, ноћ и дан!
Пушка трешти, бомба прска,
То наступа партизан!

Устао је радник, сељак,
Подигло се село и град,
Да за увек с земље збрише
Ропство, ланце, мрак и глад.

Ој, из горе, из зелене -
Народни се црвени цвет,
То у борби за слободу
Устао је радни свет«.[29]

Ређала се песма за песмом: »Црвени је исток и запад, црвен је север и југ«, »Интернационала«, »Хеј, Словени!« Био је то мали, скроман, али упечатљив програм, који су припремили Јован Поповић, Милорад Павловић Мика и Бранко Бокан. Јован Поповић је прочитао своју песму »Шума«, написану тих дана. Она гласи:

»Ој, шумо, мајко,
Кућо нам зелена!
У тебе нема зидова,
ни крова, -•
Пуна си неба, сунца, облака и **звезда,**
**А** одишеш мирисом босиљка и **пелена.**

Твоја је трава трпеза за гладне,
Уморним телима меку постељу стираш,
Под дахом ветра мичеш се и дрхтиш,
Час тужну, час гневну успаванку свираШ.

А оном што стоји на мртвој стражи
Шапућеш нешто што улива снагу.
Кажи своје речи, добра шумо, кажи!
Најави после ноћи зору ведру и драгу.

Шумо, мајчице добра,
Пуна си мирисног хлада.
Но нема мировања,
Починка нема,
Док народ под насиљем страда.

Нема мировања - даље и увек даље,
Док милује ветар и сунце нам лице пржи,
Док трепере звезде и киша нас једе до сржи,
А дивна даљина своју радосну поруку шаље.

[29] Ова песма Чедомира Миндеровића објављена је први пут у листу *Посавски партизан,* бр. 1, 28. 08. 1941, стр. 5 (Архив ВИИ, бр. рег. 1/3, ШК 89).

Но кад са њива нестане кукуруза,
Кад јесен залије нитима хладних суза,
Кад ветар уз јаук стане очајно да се врти,
А снег изатка бео покров смрти.

Кад зима стегне наше смрзле кости -
Шумо,
Драга шумо,
Куд ће твоји гости? ,

Тихо, чујете ли,
Шума шуми,
Шума збори:
Зашто у вашем срцу
Неугасиви огањ гори?

Истерајте до зиме
Злог туђина из свог дома -
Ил' стежите зубе и грејте се .
На блискости његовог слома.

Кућо наша, -
Без зидова и без крова,
Ускоро ће се до неба дићи
Кућа нова![30] , , •

Присутни борци су пажљиво слушали тихи Јованов глас, који је једноставно, без патетике, одзвањао у шуми. На лицима им се видело да су поносни што се и тако надахнут човек, песник и хуманиста нашао у њиховим редовима. Када је Јован завршио читање проломио се спонтан аплауз. Затим су борци замолили Чеду Миндеровића да прочита један одломак из свог дневника. Прочитао је:

»Било би лепо мало бити сам, имати услова и времена, бити миран и без неодложних задатака, да би мислио о доживљеном, да би средио, да би записао све оно што се догодило оног сунчаног јутра кад су експлодирале прве бомбе, падајући на још сањиви, спокојни Београд -

30 Исто.

који је већ био спремио црвене заставе да прослави потписивање пакта између Југославије и Совјетског Савеза. Али, иако догађаји одмичу, иако се нагомилавају један на други и један преко другог, иако човек једним делом душе жели да све стане да би се забележило - ипак, у бићу, у дну душе човек гори и жели да се не заустави, све док борба са фашизмом, док наша народноослободилачка борба не буде завршена. Кад-када ми се чини да је чиста, добро подмазана пушка данас важнија од лепе метафоре, и да је добар чланак потребнији од лепе новеле. Код нас се мало чита. Профињени усамљенички штимунзи данас су далеко за нама, далеко изван нас. Корачам у маси другова кроз Посавину. Тукло нас је августовско сунце, шибао нас је ветар, бескрајне кише натапале су лиснато грање - наше зелене кровове, нашу малобројну ћебад, нашу одећу, наша најежена тела. А у тим најеженим телима, између којих има и оних која су нагрижена туберкулозом, у свим тим телима куцала су и куцају срца у једном истом ритму, у једном истом даху. Међу нама има само неколико интелектуалаца. Такође има и радника мало. Већина вода, као и већину наших партизанских одреда, чине сељаци, омладинци. Претапамо се, сједињујемо се, треба да будемо чврсти као цемент«.[31]

Опет је настао аплауз, весеље.

Свечаност је била завршена. На крају су саопштени задаци и водова. Пред покрет су одржани кратки састанци партијских ћелија, на којима је разговарано о критици и самокритици, о раду са кандидатима и пријему нових чланова. Чланови партије примили су нова задужења по секторима. Затим су одржани састанци актива СКОЈ-а. Млади комунисти су се договорили да се више и добровољно јављају у патроле, бомбаше, да предњаче у свему, јер тек тада би и остали борци пошли њиховим примером.

Двадесет трећег септембра чете и водови заузели су своје положаје према Обреновцу, Колубари, Сави и по селима Ваљевске Посавине, наставиле извињања, борбе,

[31] Исто

рушење моетова, железничких пруга и рад **са народом и** новим народноослободилачким одборима.

ЧЕТВРТИ ПОСАВОТЛМНАВСКИ БАТАЉОН

Кад је ослобођен Уб и формиран 3. тамнавски батаљон, нагло је порастао број бораца у четама. Нарочито је у срезу Посаво-тамнавском ојачала 3. чета, па је Штаб одреда одлучио да се формира и 4. посавотамнавски батал>он Посавског одреда од 3. чете Тамнавског батаљона и бораца осталих чета тог батаљона. Батаљон је формиран 20. септембра у Владимирцима, у дворишту Лазе Станимировића.[32]

Штаб 4. посавотамнавског батаљона су сачињавали: Света Поповић, командант, Душан Даниловић, политички комесар и Рајко Михаиловић, заменик команданта. После неколико дана извршена је измена политичких комесара батаљона: Андрија Мазињанин је прешао у 4. батаљон, а Душан Даниловић је постављен за политичког комесара 3. тамнавског батаљона. У почетку су формиране 3 чете, са следећим командним саставом: 1. чета - Милан Марчетић, командир, а Реља Калембер политички комесар; 2. чета - Букан Јанковић, командир, а Обрен Лазић политички комесар; 3. чета - Миливоје Бјелашевић командир, а Велимир Рузаџић политички комесар.

При Штабу батаљона образована је агитациона група за политичко и културно-просветни рад у јединицама и селима, коју су сачињавали Лазар Исаковић, Живорад Стефановић, Петар Красуља, Чедомир Чекић и Миладин Михајловић.

Одмах по формирању батаљон је добио задатак да своје чете усмери ка Шапцу ради спречавања продирања Немаца с тог правца према Обреновцу и Убу, а затим и да са својим деловима, учествују у нападу на Шабац.

Увече *21.* септембра извршен је напад на Шабац у коме су учествовале 1. и 3. чета, ојачане са два вода 1. батаљона, док је 2. чета остала у резерви. Чете су нападале на правцу према средишњем делу Поп-Лукине ули-

[32] Тврдило се да је овај батаљои формиран крајем септембра. Најновија истраживања показују да је то оило 20. септембра 1941.

це. Аево еу нападали делови Ваљевског одреда, а са десне стране требало је да нападају четници, али су они дошли до Думаче и одустали од напада, не обавестивши партизанске јединице и вратили се у Крнуле и Лојанице. Са запада удар је наносио Мачвански (Подрински) одред.

Највећи део борбе поднео је Подрински одред и Подгорски батаљон Ваљевског одреда. Пошто први напад није успео, јер је четнички војвода Будимир Церски обавестио Немце о нападу, напад је поново изведен, без четника, 22. септембра, али опет без успеха, јер су, Немци били добили појачање. У овим нападима на Шабац погинула су два, а три борца 4. батаљона су била рањена.[33]

После неусиелог напада на Шабац, јединице 4. посавскотамнавског батаљона повукле су се јужно преко реке Добраве. Прва и 2. чета су распоређене на положај код Орида и Миокуса и спречавале су продор Немаца од Шапца према Обреновцу, док је 3. чета распоређена у Меховине у кућу Војислава Мирковића и држала положај на реци Добрави и Ићакама. Штаб батаљона се сместио у Владимирцима, у кући Лазара Станимировића. Цео простор од Кујавице до Орида контролисан је патролама и заседама јединица 4. батаљона.

Кратка затишја између борби Штаб батаљона је настојао да искористи за оспособљавање нових команди водова и чета, како у војничком тако и у политичком погледу. Одржавао је краће састанке са њима, такорећи у предаху борби, сугерисао неопходну обуку у руковању оружјем и развијање политичког рада у јединицама и са народом. Учитељи и студенти борци организовали су приредбе за јединице и народ у селима. За нове борце је организовано свечано полагање заклетве, а њој су обавезно присуствовали и борци који су се раније заклели.

Мост на реци Добрави, на друму Шабац - Ваљево, био је порушен. Немци су скоро сваког јутра долазили са тенковима до реке Добраве и отварали ватру на партизанске положаје. Највише су тукли Вучевицу, Кујавицу, Меховине и Лојанице. Покушали су да изврше поправку

[33] Изјаба Милана Димитријевића, водника у 1. батаљону на састанку бораца, октобра 1951.

моста, али када су започели радове борци 4. батаљона су отворили јаку ватру из пушака и митраљеза и натерали их на повлачење.

Пошто тенковима нису успели да пређу Добраву, Немци су покушали да топовским гранатама разбију партизанске положаје, а када ни то није успело, употребили су авионе »штуке« и бомбардовали село Аојанице и Рићаке. Тада је погинуло неколико мештана.

Неке детаље из кратког затишја после напада на Шабац забележио је у својим сећањима борац Миливоје Јеличић. Он је написао:

»Дане смо проводили у заседи на путу Шабац - 06-реновац (у селу Ориду) где је прокопан пут. Чекамо Немце. Ноћу смо остављали предстраже у заседи, а остали су се повлачили у куће, да бисмо ујутро поново заузели положај. То је помало монотоно. Немци су разрушили цркву у Ориду и попалили зграде око ње. У то смо се уверили када смо ишли у патролу од наших заседа до Оридске цркве. Посматрао сам разбацане кошнице око којих су облетале пчеле. Сиротице, нису имале где да се склоне.

Са Мачванским партизанским и Поцерским четничким одредом стезали смо обруч око Шапца. Немци су покушавали да га разбију, па су 23. септембра направили испад у правцу Богатића, али су их јединице Мачванског одреда вратиле у град. Двадесет петог септембра пошли су на нас. Пратили смо зуку мотора од Шапца која је престала тек код Оридске цркве, одакле су Немци наставили ка Обреновцу. Чим су дошли до места где је пут био прекопан, дочекали смо их плотуном из пушака и рафалима пушкомитраљеза. 'Цурик! Цурик! Комунистен, Бандитен' - повика један Немац. Наша паљба није престајала. Немци сићоше с мотоцикла и камиона и заузеше положај. Тада наше лево крило крену на јуриш и Немци побегоше према Шапцу. Запленили смо три мотоцикла, 2 пушкомитраљеза, неколико пушака и нешто муниције...

... Сутрадан после борбе био сам у патроли од поноћи до јутра. Патролирали смо од базе до Оридске цркве. Са откаченим пушкама у рукама ишли смо тихо, за-

стајкујући иа сваки шум. Дошли смо до једне усамљене куће и закуцали на прозор. Нико се није јавио. Тек кад смо јаче закуцали зачусмо у соби глас: ЋСо је?'

- Овде партизани - одговорио сам.

На питање шта хоћемо, објаснили смо домаћину да смо у патроли те да нас интересује да ли су Немци долазили до његове куће. Одговорио је да нису, али да се обично ујутро појаве до кућа испод брда. 'Односе свиње, кокоши, сир и другу храну' - каже бојажљиво. Одлучисмо да ту сачекамо јутро те се распоредисмо на једном ћувику изнад кућа до којих су Немци долазили. Било нам је хладно у прохладној ноћи јер смо до зоре лежали на мокрој земљи. Циљ нам је био да изненадимо непријатеља. У освит зоре код кућа залајаше сеоски пси. То је био знак да се Немци приближавају. Када су дошли близу кућа отворисмо паљбу по њима. Неколико их паде, а остали заузеше положаје и одговорише на ватру. Пошто смо тиме открили присуство непријатеља што нам је и био циљ, повукли смо се према нашој заседи«.[34]

Борац 4. батаљона Петар Новковић, описујући после рата борбе свога батаљона, забележио је следеће:

»Ускоро Немци навале из Шапца са тенковима и ми добијемо наређење да се повучемо. Дођемо до Дружетића, Осечине и Мојковића код Завлаке. Сећам се да смо у Мојковићу остали неколико дана и да смо вадили један тенк из реке Јадра који је пропао на мосту. Тенк смо извукли и на њему се фотографисали. Моја чета посебно се фотографисала са командантом Светом Поповићем и Андријом Мазињанином... «[35]

У Владимирцима и околним селима организовани су органи власти - народноослободилачки одбори. Поједини четници покушали су да се томе супротставе и тражили су од команди чета 4. посавскотамнавског батаљона да се не укида стара општинска управа, али су, после жучних расправа, са четничким командантом Мирославом Дабићем прихватили ставове партизана по питању нове власти.

[34] Миливоје М. Јеличић, Зборник еећања, *Устанак народа Југославије,* књ. VI, стр. 751.

[35] Петар Новковић, Сећање бораца ваљевског НОП одреда, стр. 320, 321.

- Можда сте ви, иартизани, у праву. Народ у рату хоће да зна зашто се бори, а ове одборе које организујете с тим више поштује.

Почетком октобра културно-просветна група батаљона организовала је приредбу у Владимирцима. Приредбу је пратила и група четника Мирослава Дабића. Присутнима је кратак говор одржао Светислав Пандуровић Пуја. Говорио је о заједничкој борби против окупатора и поменуо људе из тог краја који су били истакнути борци у устанцима против Турака и борци против окупатора у првом светском рату. Затражио је окупљање свих родољуба у заједничкој борби против непријатеља који настоји да распламса братоубилачку борбу, пљачка села, пали куће и убија недужни народ.

Затим су одабрани борци из свих чета извели програм са родољубивим песмама и рецитацијама. Биле су то песме: »Дижи се народе радни«, »Хеј, Словени!«, »Сељаци са поља и фабрички радници«. Рецитоване су песме Његоша, Змаја, Јове Јовановића и Буре Јакшића.

После програма засвирала је музика, отегло се Бранково коло и игре из тог краја.

## НЕМАЧКЕ МЕРЕ ЗА УГУШЕЊЕ УСТАНКА

Окупаторска стратегија и тактика била је од почетка усмерена у правцу да се завади један народ против другог, да се придобију »погодни« политичари, а нарочито да се придобију националне мањине. Брзо су увидели да су Савет комесара Милана Аћимовића и њихови жандари немоћни да се одупру партизанским јединицама, које су све више нарастале. Зато су формирали Недићеву владу, за коју су сматрали да ће имати већи ауторитет код народа. Одобрили су јој и војску. Били су убеђени да ће на тај начин угушити оружани устанак.

Приликом образовања Недићеве владе консултовали су »српске« политичаре и јавне раднике који су остали у земљи. Око 25. августа 1941. одржали су састанак с њима, а већ 29. августа објављено је у немачкој команди у Србији да је образована влада Милана Недића, генера-

ла бивше краљевске југословенске војске. Недићу је одобрено да створи одреде »српске« војске, чији ће главни задатак бити борба против партизана. Дозвољено је и Димитрију Љотићу да формира фашистичке војне одреде, а Коста Пећанац је са својим четницима 28. августа отворено стао на страну немачког окупатора. Сва три челна издајника имали су задатак да синхронизују своје акције са војном акцијом Немаца у борби против устаника. И Немцима и издајницима много су сметали ослободилачки пуцњи у близини Београда. Нервирала их је и узнемиравала Липовачка шума, Барајево, Дубоко, Стублине, Скела, Грабовац, блокада Обреновца, ослобођење Уба, Коцељева, Бањана, Дебрца и многих других места. Њихови одреди су се враћали из борбе са осетним губицима, тражећи све нова и нова појачања.

Хитлеров штаб у Берлину добијао је извештаје из устаничке Србије у којима су немачки команданти тражили појачања. Немачки врховни заповедник на југоистоку, фелдмаршал Вилхелм Лист писао је 5. септембра 1941. године узнемирујуће његовим трупама:

»Ситуација у Србији не искључује даље ширење устанка. Учестали напади на војнике и постројења немачке оружане силе од стране јаких, добро наоружаних, на изглед организованих и вешто вођених банди, доказују да досад предузете противмере не задовољавају. Заповедник Србије и виша команда 65 имају према томе одмах предузети све мере да могу дочекати свако пооштрење ситуације и коначно умирити земљу још пре зиме«.[36]

Поред осталог Лист је захтевао: да се дивизије својим тежиштем јаче прикупе усред устаничке области; да изненадним ударима униште устаничке центре, окружујући их надмоћним снагама и артиљеријом; да се појача пропаганда на српском језику са свим расположивим средствима (радио, леци, новине, слике итд.); да се појача притисак на становништво у устаничким крајевима; да се предузму безобзирне и неодложне мере против устг чика, њихових помагача и сродника (вешање, паљење н. :еља,

[36] *Зборник,* том I, кн>. 1, стр. 390. Наређење фелдмаршала Листа од 5. 09. 1941.

повећање броја талаца, депортирање родбиие у **концен**трационе логоре итд.).

Лист је био категоричан у свом захтеву:

»Од трупних команданата свих чинова очекујем нарочиту активност и иницијативу као и пуно залагање њихове личности у свим њима постављеним задацима, који се за сада једино састоје у томе да се српски устанички покрет брзо и коначно уништи. Неспособне старешине сместа уклонити, по потреби позвати их на одговорност«.

Фелдмаршал Лист је с правом то захтевао, јер Немци су, упркос свему што су до тада предузели, трпели из дана у дан све веће губитке.

Следио је долазак 125. пешадијског пука и два батаљона 164. пешадијске дивизије из Грчке, ојачане 342. пешадијске дивизије из Француске и касније 113. пешадијске дивизије са источног фронта, те додела једне ескадриле јуришних бомбардера »штука«, мађарске Дунавске речне флотиле и неколико обезбеђујућих и техничких батаљона, као и усмеравање свих осталих посадних јединица и оружаних одреда Недића, Љотића, Пећанца, а касније и четника Драже Михаиловића.

Хитлер је 16. септембра 1941. потписао специјалну наредбу о угушењу устанка у тзв. простору југоистока, која се највећим делом односила на устанак у Србији. Немачким, италијанским, мађарским и бугарским снагама наређено је да координираном акцијом што пре униште устанички покрет.[37] У својој наредби Хитлер је између осталог рекао:

»Пре свега ради се о томе да се у српској области осигурају саобраћајне линије и објекти важни за немачку ратну привреду, а затим да се најоштријим мерама за дуже време успостави поредак«.[38]

Начелник штаба немачке Врховне команде Вилхелм Кајтел потписао је 16. септембра 1941. наредбу о свирепом обрачуну са устаницима, свим партизанским борцима и становништвом у окупираној Србији.

[37] Др Јован Марјановић, *Србија у рату и револуцији 1941-1945,* Београд, 1976, стр. 110, група аутора.
38 Исто.

У тој наредби је стајало:

»Вођа је сада наредио да треба свуда применити најоштрије мере, како би се покрет угушио у најкраћем року... при томе имати у виду да један човјечји живот у дотичним земљама често не вреди ништа и да се застрашујуће дејство може постићи само необичном свирепошћу. Као одмазда за живот једног немачког војника мора се у тим случајевима узети као опште правило, да одговара смртна казна 50 - 100 комуниста. Начин извршења смртне казне мора још појачати застрашујући ефекат«.[39]

И поред свих мера Немци нису успели отерати Посавски партизански одред са прилаза Београда и са десне обале Саве. Истина, пробио се 125. пешадијски пук ка Ваљеву. Његови делови су, уз тешке губитке, заобишли порушени Неманов мост у Милорцима и 19. септембра увече ушли у Уб. Ту су се задржали свега два дана, а затим продужили, под борбом, да се пробијају за Ваљево. После тога, 21. септембра, делови 3. тамнавског батаљона поново су ушли без борбе у Уб. У поново слободној варошици наставиле су да раде партизанске радионице, народноослободилачки одбори и сресски суд. Сва села око Обреновца и Умке су поново била слободна. Ојачане јединице овог одреда су се опет појавиле и разориле железничку пругу и путеве. Зато генерал Беме, коме је Хитлер поверио војне операције против партизана у Србији и на кога је пренео сву извршну власт у Србији, издаје 21. септембра 1941. заповест за чишћење лука Саве, у којој се налази и ово:

»Становништво у- низији између Дрине и Саве прикључило се устаничком покрету. Жене и деца врше обавештајну службу и снабдевају банде које унаоколо крстаре. Низија у луку Дрине и Саве, која чини базу за снабдевање устаника, има се очистити уништењем банди које се појаве да би се устаницима пресекло даље снабдевање из овог предела на дуже време. Безобзирне мере морају бити застрашујући пример, што ће за кратко време прочути по целој Србији... Имају се спалити сва насеља из

[39] *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 450, 451: Заповест генерала Бемеа од 21. 09. 1941.

�ојих се, или из чиЈе се околиие пуца на немачке трупе, или у чијој се близини буде нашло оружје и муниција. Све мушко становништво од 15 до 60 година похватати и за први мах упутити у сабирне логоре за заробљенике које ће уредити дивизија... Целокупно женско становништво од првог дана користити за исте радове или присилити за друге радове«.[40]

Четири дана касније, 25. септембра, у духу своје претходне заповести, генерал Беме се обратио својим јединицама наредбом:

»Србија је у марту ове године срамно погазила уговор о пријатељству са Немачком да би с леђа напала немачке трупе које су се прикупљале против Грчке.

Као олуја прохујала је земљом немачка одмазда.

Ми смо се са свима својим снагама морали окренути новим крупнијим циљевима.

То је био за Србију знак за један нов устанак, коме су као жртва пале већ стотине немачких војника.

Ако овде не поступамо свим средствима и с највећом безобзирношћу, наши ће се губици пењати до неизмерности.

Ваш је задатак да прокрстарите земљом, у којој се 1914. потоцима лила немачка крв услед подмуклости Срба, мушкараца и жена.

Ви сте осветници тих мртвих.

За целу Србију има се створити застрашујући пример, који мора најтеже погодити целокупно становништво.

Сваки који благо поступа, греши о животе својих другова. Он ће бити позван на одговорност, без обзира на личност, и стављен пред ратни суд«.[41]

Тако су Хитлерови генерали подизали борбени дух својих војника и будили у њима злочиначке нагоне. Све су предузимали да угуше народни устанак и да осигурају себи железничке пруге, путеве, сировине, намирнице, градове и власт у свим селима, варошицама и градовима.

[40] *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 450, 451: Заповест генерала Бемеа од 21. 09. 1941.

[41] Исто, 25. 09. 1941, стр. 459. и 460.

## НОВИ ПОЛЕТ УСТАНКА У ПОСАВИНИ И ТАМНАВИ

У другој половини септембра 1941. Посавски одред је очистио скоро целу Посавину и Тамнаву од непријатељских снага. Два дана после Титовог изласка из Београда и одласка на ослобођену територију, 18. септембра, у Београду је сачињем план да се чланови Политбироа ЦК КПЈ и Главног штаба НОП одреда Југославије Александар Ранковић, Иван Милутиновић и Иво Лола Рибар пребаце преко Посавског партизанског одреда према Крупњу и Столицама. Другови Милентије Поповић и Милош Матијевић Мрша, који су организовали њихов излазак из Београда, саопштили су све детаље око тога Слободану Папакочу, куриру Месног комитета КПЈ Београда. Он је био одређен да их у народним оделима поведе одређеним путем на ослобођену територију Посавског одреда.

Ово је сећање Слободана Папакоча на њихов излазак из Београда:

»На основу добијених упутстава кренули смо преко Железника, а одатле у правцу Липовачке шуме... Када смо избили на друм већ су биле видљиве последице акција наших партизанских јединица: стабла поред пута била су посечена и на пут стављена, друмови раскопани, телефонски стубови оборени итд. Ноћ нас је ухватила негде на раскршћу пута Београд - Обреновац - Лазаревац. Донета је одлука да у прво село или прву кућу свратимо и ту сачекамо зору, јер смо били преморени, а и кретање ноћу било је отежано. Александар Ранковић је из тог краја, па је познавао целу околину, и на његов предлог - свратили смо у једно двориште где се налазио велики пласт сена. Ту смо легли сва четворица, један уз другог, и сачекали зору. Ранковић нам је саопштио да ћемо сада кренути у његово село и свратити код његове сестре. Задржали смо се непун сат времена. Чули смо из даљине грмљавину топова и схватили да је непријатељ са својим снагама кренуо на јединице Посавско-тамнавског одреда. Кренули смо у правцу Штаба одреда. На том путу срео нас је један добро наоружан друг и саопштио да је он командир пратеће чете и да има задатак да сачека и даље спроведе другове из Београда. Кад смо стиг-

ли у Штаб одреда и већ је било у јеку бомбардовање из авиона целе околине коју је запосео Посавско-тамнавски одред. У Штабу, као и у редовима партизана ужурбано су се вршиле припреме за борбу: Иван Милутиновић ми је наложио да одмах напустим овај терен, да се што пре вратим у Београд и саопштим истој вези (Мрши) о исходу ове акције«.[42]

Миливоје Катић је касније причао да су се Ранковић и Милутиновић задржали нешто више у Дражевцу и да је Иво Лола Рибар присуствовао збору народа у Дражевцу гдје је окупљеним сељацима говорио Љубомир Живковић.

Крајем септембра 1941. и друг Едвард Кардељ, члан Политбироа ЦК КПЈ и Главног штаба партизанских одреда Југославије, на путу из Београда на саветовање у Столице, прошао је преко територије Посавског одреда, о чему је после рата записао:

»У то време је партизанство у Србији било на врхунцу, те су прве партизанске патроле биле већ на једва десет-петнаест километара од Београда. Тако нас је, на ивици неке шуме, зауставила партизанска патрола и легитимисала нас. Био сам им некако сумњив. Пошто нисам могао да знам јесу ли то одиста партизани, то сам и њима тврдио само оно што је било написано у писму Црвеног крста, тј. да сам курир Црвеног крста и да идем у Лазаревац да обиђем Словенце. Та ме је патрола пустила да 'ае, али убрзо нас је зауставила друга патрола и поново легитимисала. Све што сам им испричао било им је потпуно јасно, само сам им био јако сумњив. Дуго су времена чепркали, испитивали. Трећој сам патроли био до краја сумњив, те су ме ухапсили. Одвели су ме у Штаб батаљона. То ми-је, управо, одговарало.

Комесар у Штабу батаљона био је Љупче Шпанац, који ме је познавао. Познавао ме додуше само по имену, а не и лично. Командант тог батаљона био је неки Миладин (Ивановић)... Он ме није познавао, а у партизане је приспео недуго пре тога... Управо њему чинио сам се страховито сумњивим, тако да су се он и комесар дуго

[42] Слободан Папакоча, прилог у књизи *НОП Београда 1941-1944. у сећањима учесника,* стр. 120.

времена еаветовали. Л>упче је тврдио да сам ја вероватно онај прави, а Миладин је пак тврдио да лажем и да сам обичан шпијун. Упркос томе, одлучили су да ми треба дати патролу која би ме спровела до ЦК. Међутим, патроли су, сем да сам партијски функционер, због чега треба ме добро чувати, казали такође, и то, да то ипак није сасвим сигурно, те да за сваки случај на мене добро припазе. Тако сам стигао до Коче Поповића, кога сам познавао још од раније. Отуда сам од Врховног штаба путовао даље аутомобилом«.[43]

Кардељ је закаснио на војно-политичко саветовање у Столицама. Коча Поповић је присуствовао том саветовању и тога се дана вратио у Штаб одреда. Кардељ се интересовао за ток саветовања, а Коча му је све потанко испричао о њему. Упознао је Кардеља са именима већине учесника, излагањем присутних о борбама у Босни и Херцеговини, Хрватској, Србији и оближњим одредима. Затим је рекао да је обећао другу Титу да пошаље један путнички аутомобил са којим ће поћи у Ужице. Тим аутомобилом је шофер и борац Посавског одреда Душан Савић одвезао Кардеља према Крупњу и Врховном штабу.

Саветовање у Столицама је одржано 26. септембра 1941. Оно је имало велики војни и политички значај за цео НОП у Југославији и за све оружане јединице НОП-а у Србији и шире, као и за Посавски НОП одред. Према записима Родољуба Чолаковића, Тито је свој говор завршио речима:

»Ово савјетовање има велики значај за даљи развитак народног устанка у нашој земљи. Из излагања другова се види да је народ свугдје спреман на борбу и на жртве. Досадашњи резултати те борбе, нарочито у Србији, Цр-

[43] Владимир Дедијер, *Нови прилози за биографију Јосипа Броза Тита,* књ. 2, стр. 1199. Приликом свечаног откривања споменика борцима револуције у Ваљеву, 23. септембра 1960. године Едвард Кардељ је за време ручка - у здравици, о овом свом путовању рекао и ово: »Зачудио сам се да ту, на домаку Београда има партизана, да су тако добро организовани, наоружани, увојничени, да имају народ са собом и ослободилачке одборе и кад сам дошао до Коче Поповића (село Новаци) изјавио сам да ми на овај начин морамо победити. Нарочито ми је мило кад се сетим свих тих момената када је човек видео борце одреда и све те људе како их је револуционарна свест о будућности водила. Био сам сигуран у победу таквих људи. То је онај осећај који је увек пријатан када се тога сетим«.

ној Гори и Босни, представљају најбољи доказ да је оријентација наше Партије на оружани устанак народа против окупатора једино исправна и да ју је народ као такву и прихватио... Ово савјетовање има велики хисторијски значај за наш покрет, јер ће оно омогућити друговима који се враћају у своје крајеве да организују и руководе овом великом борбом на живот и смрт у коју су пошли наши народи на позив Комунистичке партије«.[44]

Основне закључке саветовања у Столицама изложио је Тито на Петом конгресу КПЈ:

»Прво, Главни штаб народноослободилачких одреда Југославије добио је нов назив: Врховни штаб народноослободилачких партизанских одреда Југославије, а штабови Хрватске, Словеније, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Србије итд. добили су назив главни штабови тих покрајина.

Друго, темељито је претресано питање могућности стварања слободних територија у свим покрајинама, као што је то већ било учињено у Србији, гдје се на слободној територији и одржавало то савјетовање; начињен је и израђен на том савјетовању како план стварања слободних територија, тако и вођење војних операција.

Треће, проширивање базе устанка путем стварања народноослободилачких одбора и јачање Народног фронта ослобођења; одлучено је и како да се снабдијевају борци, смјештају рањеници итд.

Четврто, било је ријешено да се пређе постепено на чврсте војничке формације, и да се користи искуство из Србије, гдје су партизански одреди сачињавали по три до четири или више батаљона, а батаљоне су сачињавале чете и водови; то је много олакшало командовање за вријеме већих операција, а нарочито се показало ефикасно за вријеме прве непријатељске офанзиве у Србији према слободној територији, септембра мјесеца 1941. године, дакле баш у вријеме савјетовања.

Пето, на савјетовању је поднио извјештај Врховни командант о разговору с Дражом Михаиловићем у Струганику и о Дражином одбијању да са својим четницима

[44] Родољуб Чолаковић, *Записи из ослободшачког рата,* Сарајево, 1950, књ. I.

ступи у борбу. Ријешеио је да се изврше сви покушаји да се на било који начин дође до споразума с Дражом Михаиловићем за заједничку борбу«.[45]

Коча Поповић пренео је Штабу одреда и потчињеним јединицама одлуку саветовања да сваки борац обавезно положи заклетву приликом ступања у партизанску јединицу, што се у Посавском одреду примењивало од првог дана, затим да је наређено да партизани поздрављају стиснутом десном песницом, што је у ствари антифашистички и револуционарни поздрав, да је као амблем на капи сваког борца одређено да се носи национална застава с црвеном звездом у средини. Борци су до тада у свим четама одреда носили на капама само црвене звезде од чоје или друге пуније тканине.

О свом учешћу на Саветовању Коча Поповић је касније рекао:

- Истакао сам у својој дискусији резултате акција и проблеме. Поменуо сам да смо још у августу донели Упутство о образовању народноослободилачких одбора, да смо скоро у целој Посавини и Тамнави формирали ослободилачке одборе и да се уходавају у свом раду, да припремамо Уредбу о казнама у нашем одреду, да нам је искуство показало да слободну територију не би требало бранити по сваку цену, него да основна форма борбе и даље остане партизански рат.[46]

Штаб одреда се договорио да се закључци пренесу потчињенима, али да се не зову штабови батаљона на састанак, већ да се напише писмо за њих и команде чета. Чланови Штаба одреда требало је да појединачно обиђу батаљоне и са њима се договоре о спровођењу закључака са Саветовања у Столицама и свим другим питањима. Бора Марковић је требало да иде у 2. батаљон, Срба Јосиповић у 1. батаљон, а Коча Поповић у 3. и 4. батаљон. Пре поласка у обилазак батаљона написали су Уредбу о дисциплинским казнама. Уредба је била умножена и подељена командама чета, водова и десетарима, а они

[45] Јосип Броз Тито, *Политички извештај,* V Конгрес КПЈ, Београд, 1948, стр. 78. и 79.

[46] Коча Поповић, у разговору са аутором око припреме овог рукописа, Београд, 26. 04. 1983.

су упознали борце са садржином. Већина партизана је са задовољством прихватила њену садржину и поруке. Било је и појединаца који су изјавили да су се и до тада придржавали истих или сличних норми понашања. У једном броју десетина су се чула мишљења да су поједине одредбе преоштре и да би требало бити еластичнији у примени. Уредба је и васпитно деловала на борце. Ево примера:

Стражар је чувао стражу у Маринковића воћњаку, у селу Кожуару. Преродиле гране шљива су га мамиле својим зрелим и крупним плодовима. Домаћин је посматрао војника са петокраком звездом и српском тробојком на шајкачи. Видевши да му се једу шљиве, а да ни једну није одабрао, пришао је војнику и рекао му:

- Бери, сине и једи колико хоћеш?

- Забрањено је, чича!

Власник је отишао у Штаб батаљона и замерио им на строгости, а у Штабу су му одговорили да у њиховој Уредби, чл. 2. тачка 4. пише да се не сме ни воће брати и да се тога већ дуже времена сви борци и старешине придржавају. Сељак се љутито вратио у воћњак, узео мотку и отресао два стабла са шљивама, а затим поново дошао у Штаб батаљона и још са врата узвикнуо:

- Одредите једну десетину да све оно покупи и да још набере колико хоће, па дајте војсци нека једе колико жели. Био сам и ја у рату, а нисмо тако радили.

Борац 3. тамнавског батаљона убрао је јабуку у Такову и почео да је једе. У том тренутку наишао је десетар, разоружао га и упутио у Команду чете. Командир Бора Станковић је гледао у скрушеног младића:

- Зашто си то учинио? Јеси ли гладан?

- Ручали смо заједно и храна ми је боља него код куће. Али сам се зажелео јабука. Мој деда има исте такве, па сам хтео да их пробам.

Власник воћњака, Поповић, када је чуо од бораца шта се десило, узео је велику корпу и пуну набрао јабука. Дотрчао је до командира и узвикнуо:

- Друже, командире, не дирај, молим те то дете. Ја сам му обрао јабуку, а ево и за чету.

Било је више елучајева да су водници кажњавали борце строгим укором због самовољног брања воћа, а команде чета су их по казни прехмештале из вода у вод. И у другим прекршајима примењивана је ова Уредба и друге васпитне мере.

Правилан однос бораца према становништву имао је великог одјека, јер је подстицан прилив нових бораца у чете, становништво пружало обилату помоћ али је и подизана вера да се само оружаном борбом може постићи слобода. Чак су и обични људски поступци, у тим условима, стварали велики углед Партији и партизанским борцима у широким масама народа. Због појединих хуманих поступака бораца препричавало се у народу како су партизани неки посебни људи који својим понашањем придобијају омладину, чак и старије људе. Одбијање понуда и дарова које су сељаци на руке нудили појединцима, уз напомену да понуде предају као добровољан прилог партизанској чет,и, топли људски поздрави и објашњавање циљева ослободилачке борбе - све је то пленило људе, снажно утицало на поштене патриоте и задобијало подршку у народу.

У Штабу Посавског НОП одреда стално је праћено бројно стање свих чета и батаљона. Проучено је и искуство из 2. посавског (београдског) батаљона где је самоиницијативно мобилисано до 1. октобра 40 бораца. Командант одреда Коча Поповић је обавестио чланове Штаба одреда да је у паузи саветовања у Столицама разговарао са Сретеном Жујовићем, Филипом Кљајићем и Родољубом Чолаковићем, члановима Главног штаба НОП одреда Србије, а ови са врховним командантом Титом, да сами народноослободилачки одбори предлажу да се изврши, према њиховом одабиру са народом, нека врста добровољне мобилизације, јер је било случајева да из неке куће пође у војску једини син, који чак није ни стасао за војску, а у другим кућама да их има више који су служили војску и који чекају позив за одлазак у партизане. Договорено је да се штабови и команде, заједно са одборима народне власти, сами одлуче како да организују мобилизацију, а према ситуацији и обичају у народу.

Посавски одред је 1. октобра већ имао око 2.200 иаоружаних бораца - добровољаца. Поред штаба одреда, курира и њихове непосредне заштите у батаљонима се налазило у 1. посавском 614, 2. посавском (београдском) 489, 3. тамнавском 721 и 4. посавскотамнавском батаљону 318 бораца.

Начелан став о мобилизацији је прихваћен, у свим јединицама Посавског одреда уз претходне разговоре са среским комитетима КПЈ и политичким комесарима батаљона и чета, а затим је по батаљонима разрађен план, који је усмено пренет ослободилачким одборима. Мобилизација је образложена тиме да је дотадашња попуна водова и чета била на потпуно добровољној основи, да се партизани добровољно боре и дају своје животе за слободу земље и срећнију будућност, да није праведно да они сами носе терет те борбе, да би сви они који стоје по страни, а има их више у домаћинству, морали бити повезани да и они изврше своју дужност према домовини, јер је то часна дужност. Наглашено је, ипак, да ако се неко не одазове на позив да не би требало да буде кажњен, али је могао бити жигосан у својој средини као кукавица и слабић.

Ово су неки од разговора вођених приликом мобилизације:

- Био сам и ја, као младић, у прошлом рату. Прешао сам Албанију пешке, био и на Солуну и у пробоју. Ранише ме Швабе, али остадох жив. Нека иде и мој син - говорио је човек седе главе приликом мобилизације у Совљаку.

- Хтео сам ја да пођем и раније, али сам се плашио освете Немаца и петоколонаша - оправдавао се стасити младић из Конатица.

- Кад крећу његови другови, нека иде и он. Брзо се вратио априла месеца из коњице, а сада нека га служи срећа и нека га чува бог - испраћајући сина коментарисала је мајка из Ушћа.

- Нисам могао да се извучем, а да не увредим младу жену и родитеље, иначе сам ја то све испланирао - смејао се шеретски новопридошли младић из Вуконе, у све-

чаном сеоском оделу, са чутуром и бомбом око опасача, са пушком о рамену.

- Па кад се мора, ево ме - јављао се воднику Богдану Говедарици мобилисани борац.

- Врати се! Нећемо ми у воду да одговарамо за тебе - узвратио му је весело Говедарица.

- Шалим се, друже, хоћу ја са вама, па шта буде. Боље је него да ме мобилише неки Недићев официр за Немце.

Како је текла ова мобилизација сведоче и нека сећања учесника. Тамо, на пример, командант 2. посавског (београдског) батаљона је, поред осталог, записао:

»На састанку Одбора села: Врбовна, Конатица, Бањевца и Степојевца, који је одржан прије неколико дана (почетком октобра - прим. аутора) у селу Врбовну, политички комесар батаљона Л>убо Живковић, скренуо је пажњу одборима на неправилности, које су се задњих дана у раду неких одбора дешавале... У мобилизацији војних обвезника у нашу војску, неки одбори немају система нити праведности - управо у мобилизацији младића праве грешке. Понекад се мобилишу војни обвезници које уопште не би требало мобилисати. На пример, одбор у Врбовну мобилисао је једног младића у чијој фамилији, сем њега, нема способне радне снаге. Такве и сличне неправилности лоше утичу на углед наше власти. Пре свега неопходно је сачинити списак војних обвезника у селу дораслих за војску. У списак најпре унети оне због чијег одласка од куће фамилија неће имати потешкоћа у радној снази. И те најпре мобилисати. А онда тек остале ако устреба. У посебан списак унети оне који из разноразних разлога не долазе у обзир за мобилизацију, као: јединци, храниоци, болесни, неспособни и слични«.[47]

Добровољна мобилизација протекла је организовано. Она није вршена у свим селима. Било је решено да нема потребе обухватити свако село, већ само она где постоји право политичко расположење за то.

О припреми за мобилизацију у селу Дрен, у хроници овог села је забележено:

[47] Миладин Ивановић, *Без предаха,* рукопис, стр. 72.

»Једанаестог октобра, када су се вратила празна кола која су возила жито у Пецку, одржан је састанак народноослободилачког одбора у селу Дрену. На дневном реду је била 'Анализа досадашњег рада и непосредни задаци'. Констатовано је да су сви дотадашњи задаци успешно обављени. Председник Милисав Тривић је упознао одборнике да треба још бораца послати у Одред из овог села. Има и нових пушака из наше Фабрике оружја из слободног Ужица. Довезли су их на колима људи који су вукли жито у Пецку. У Штабу батаљона рекоше да су добили доста муниције и неке тромблонске бомбе«.[48]

До тада је у четама 1. батаљона из овог малог села већ било 57 бораца, а поједини Дрењани су још раније били изразили жељу да би радо отишли у одред, али да их у томе спречавају родитељи или други разлози. Међу њима је био и сеоски учитељ.

До 15. октобра на сличан начин је завршена мобилизација у Посавини и Тамнави. За то време поред 500 мобилисаних још је толико бораца ступило добровољно. По водовима је извршен распоред нових бораца и заклетва. Настављена је обука у руковању оружјем и појачан политички и културно-просветни рад.

Према тврђењу Србољуба Јосиповића, заменика команданта Посавског одреда, батаљони одреда су око 20. октобра 1941. године бројали укупно 2.985 бораца, и то: 1. посавски 830, 2. Посавски (београдски) 645, 3. тамнавски 880 и 4. посавскотамнавски батаљон 630.[49]

[48] Необјављена хроника еела Дрена (Архив Ваљево, стр. 64).
[49] Изјава Србе Јосиповића на састанку бораца Посавског одреда у 06-реновцу 27. 05. 1951.

## V БОРБЕ БАТАЉОНА ПОСАВСКОГ ОДРЕДА

### ПРВИ БАТАЉОН

После формирања 1. посавског батаљона чете су распоређене у селима среза Посавског. Преноћиште бораца организовано је на таванима сеоских штала, у слами, а када су хладније ноћи дозвољено је да користе и веће сеоске куће. Обично је то била просторија звана оџаклија, где је војска простирала сламу, а ујутру све враћала на своје место.

Прва чета је добила задатак да поново у ноћи 27. септембра разруши пругу у селу Стублинама. Задатак је добро обављен, са више искуства него раније. О тој акцији Немци су одмах обавештени, па су са Недићевцима пошли у потеру. У недељу, 28. септембра, у поподневним часовима партизани су из заседе сачекали два непријатељска камиона и отворили ватру. Немци и Недићевци су искочили из камиона, развили се у стрелце и прихватили борбу. Првој чети је притекла у помоћ 4. чета, па су се непријатељске снаге у вечерњим часовима повукле, не извршивши свој задатак. Том приликом у борби су погииула два недићевца-подофицира, а рањена три војника.

Сахрана је обављена у Обреновцу, сутрадан, 29. септембра. То је забележила и непријатељска штампа.[1] Грађани Обреновца били су приморани да присуствују опелу у цркви и испраћају.

[1] *Ново време,* 1. 10. 1941, стр. 3. Ти подофицири су били: Данило Манигодић и Милорад Цветковић.

У зору, 2. октобра, Обреновачки оружани одред Недићеве војеке, заједно са љотићевцима, извршили су изненадни напад на делове 1. посавског батаљона у Уровцима, Ратарима, Бргулици, Брескви и Кргинској. Непријатељ је нападао у две колоне: једна правцем Обреновац - Бреска - Кртинска - Бргулица - југозападни део Ратара и друга правцем Обреновац - Циган мала - Уровци - Бргулица - југоисточни део Ратара. Недићевци су изненадили и уништили једну патролу од три партизана, а затим су мртве их изболи ножевима и с њих поскидали сву одећу и обућу. Ухапсили су учитеља Марија Бермановића, кандидата за члана КГ1Ј и још неколико симпатизера цивила и отерали са собом.

Борци 2. и 3. чете су их сачекали на положају између Ратара, Скеле и Грабовца и снажном ватром зауставили њихове даље намере. Командир 2. чете, Момчило Вукосављевић, је знао да ће их у вечерњим часовима потиснути и натерати да се врате у Обреновац, па је послао Милицу Катић, Ромкињу, да хитно оде тамо и да у ресторану Ангоновића исприча како је чула да ће партизани тога дана по ноћи напасти Немце у Обреновцу. Борба је трајала до 18,30 часова. Недићевци су имали 5 - 6 мртвих војника, а пред сумрак су отпочели са организованим повлачењем. Командант 1. батаљона, Раденко Ранковић, послао је једну ојачану патролу да им направи заседу на друму према Обреновцу.

Хари Шихтер, Мића Ковачевић и Милосав Бојић јавили су се добровољно за претходницу. Тако уморни трчали су да што пре изађу на друм. На двадесетак метара од друма застали су. Већ је био мрак. Хари није приметио да је Мића пре њега, нешто даље, изашао на друм. Нанишанио га је из своје машинке, мислећи да је непријатељ. Убрзо је по корацима препознао Мићу и узвикнуо као за себе: »Ја путала, тела упити Мића!«

Тек што су осмотрили друм, лево од њих, на звечанској рампи, зачули су митраљеску паљбу и прасак бомби. Летеле су разнобојне ракете и расипале се као звезде. Светлећи меци шарали су хоризонт, чуо се јаук.

Недићевци су били бржи од бораца из заседе који су их требали зауставити. Немци су од агента из ресторана

чули да ће партизаии кренути на Обреновац. Због тога су поставили заседу са оклопним возом и када су у ноћи угледали Недићевце, узвикнули су: »Ево партизана« и отворили снажну ватру. Недићевци су, пак, помислили су да су им партизани наместили заседу. Настала је борба међу верним савезницима. Разумљиво је да су се после једни другима извињавали не помињући ко их је на то усмерио.[2]

У извештају Команде жандармерије Недићевог министарства унутрашњих послова, који је потписао генерал Стеван Радовановић остало је забележено:

»2. октобра о.г. око 5 часова Обреновачки оружани одред кренуо је из Обреновца у потеру у две колоне. Прва колона, под командом капетана II класе Кокоруша Аазара, правцем: Обреновац - Бреска - Кртинска - Бргулица - Ратари - северозападна страна. Друга колона, под командом потпуковника Мештеровића К. Милана, правцем: Обреновац - Циган Мала - Уровци - Бргулица - Ратари - југоисточна страна. Обе колоне наилазиле су на мање комунистичке групе и успешно их гониле. У борби су убијена 3 комуниста и 4 заробљена. У селу Уровцима ухапшен је учитељ Бермановић Марјан под сумњом до је био чдан комунистичког преког суда и да је, по изјави једног ухваћеног комунисте, 1. октобра о.г. осудио на стрељање десетара Тику Николића, јер је хтео да се преда са целом десетином. За време потере заплен.ено је 6 пушака, 200 пушчаних метака, 2 бомбе, 3 коња се опремом. Идентитет убијених и ухваћених комуниста није потпуно утврђен. У 18,30 часова завршена је акција и одред се кренуо из Грабовца за Обреновац. У 20,15 часова одред је стигао до рампе у селу Звечкој. У колони један поднаредник испалио је неопрезношћу један метак у вис, удаљено од рампе 1 км. Мало затим на одред је припуцано пушчаном и митраљеском ватром. Један наш пушкомитраљезац отворио је ватру, а и више је војника припуцало из пушака. После тога отворена је јака митраљеска и топовска паљба уз пуштање ракета за осветља ање. Официри су тада схватили да је то ватра из не- чког тенковског воза и настојали пиштаљкама и гласом да се

[2] Милосав Бојић, *Записи о мојој чети,* Београд, 1969, стр. 49.

прекине паљба еа наше стране, у чему се је одмах и успело, а затим је ухваћена веза са Немцима те су и они прекинули паљбу. Немци са тенковског воза обавештени су јуче да ће одред предузети акцију на терену. Од немачке ватре погинуо је капетан II класе Кокоруш Лазар. Рањени су наредник водник Вешковић Буро, наредник Довниковић Стојан и редови граничари Зарић Десимир и Крстић Драгољуб. Погинуо је и тераоц кола која су возила муницију. Капетан Кокоруш и сви рањени одвежени су возом за Београд у 21,30 часова. Капетан II класе Кокоруш Лазар заступао је команданта Обреновачког одреда и био је командир чете у одреду«.[3]

Квислиншка штампа »Ново време« и »Обнова« на истакнутим местима су забележила сахрану Лазара Кокоруша, једног подофицира и једног граничара, не помињући да су погинули од немачких војника. У »Обнови« 6. октобра 1941. је писало:

»На београдском Новом гробљу обављена је свечана и тужна сахрана капетана друге класе Лазара Кокоруша, ваздухопловног наредника водника Буре Вешковића и редова граничара Десимира Зарића.

Неколико дана пре погибије ових храбрих и неустрашивих војника, сахрањени су први погинули подофицири у борбама са комунистичким одметницима. На сахрани у Обреновцу са погинулим друговима, између осталих, опростио се и капетан Лазар Кокоруш, командир чете српских оружаних одреда у Обреновцу. Пок. Кокоруш искрено је оплакао смрт својих верних другова. Судбина је међутим хтела, да после неколико дана падне као следећа жртва и сам командир. Други војници, који су остали неповређени, веле да није требало да он погине. Али, хтео је да спасе целу своју чету и потрчао је напред. И пао је први. За њим су полетели и Бура Вешковић и Десимир Зарић. И они су пали. Али зато је била спасена цела чета«.[4]

Дан раније Немцима је пошло за руком да поправе железничку пругу и да се утврде у селу Стублине. Штаб

[3] Извештај Команде жандармерније Министарства унутрашњих послова, Недићева архива, Архив VII, к. 52, ф. 1, док. 3/3.
[4] *Обнова,* 6. 10. 1941.

одреда је наредио 1. и 2. чети да нападну ту немачку јединицу. Са четама је био заменик команданта одреда Срба Јосиповић. Прва чета је требало да надире према жандармеријској станици, а 2. чета да иде ка школи, преко Стублинскот гробља. Око 12 сати ноћу 1. чета је стигла на одређено место, а 2. чета је закаснила. Ипак је извршен снажан напад. Борба је трајала неколико часова. Немци су се упорно и добро бранили отварајући јаку ватру из лаких минобацача. Партизанима није пошло за руком да униште Немце, па су се у зору повукли према Давидовића кућама. У борби је погинуло више немачких војника, партизан Живорад Сујић је рањен у груди, а Валтер Коен у стомак. Сутрадан, 2. октобра у вечерњим часовима Немци су се повукли према Обреновцу. При повратку у Обреновац, они су стигли пре недићеваца у Звечку и прикључили се немачком панцирном возу и Немцима који су дошли из Обреновца.

Колики су били губици немачких војника у тој акцији није познато. Међутим, у наређењу немачког војног заповедника у Србији, од 4. октобра 1941. шефу Војне управе код заповедника Србије, 342. пешадијској дивизији и Корпусном батаљону за везу 449, стоји и ово:

»2. X, приликом препада комунистичких банди на делове Армијског пука за везу између Београда и Обреновца, убијен је на зверски начин 21 војник. За репресалије и одмазду имају се одмах стрељати 100 српских затвореника за сваког убијеног нехмачког војника. Умољава се шеф Војне управе да одреди 2.100 затвореника из концентрационих логора у Шапцу и Београду (првенствено Јевреји и комунисти) и да утврди место и време извршења, као и место сахране.

Одељење за стрељање даће 342 дивизија (за Шабачки концентрациони логор) и Корпусни батаљон за везу 449 (за београдски концентрациони логор). Шеф Војне управе тражиће их преко командујућег генерала у Србији.

Умољава се шеф Војне управе да нареди управницима логора да затвореницима саопште разлоге стрељања«.[5]

Смртна казна је извршена над недужним људима што се види из извештаја заповедника оружане силе за

[5] *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 480 и 481.

Југоисток који је, 9. октобра 1941, упутио Врховној команди оружане силе и Врховној команди војске у Берлину:

»За одмазду што су убијена 22 војника из 521. армијског пука за везу стрељано је 2.000 комуниста и Јевреја«.[6]

Другог октобра кренуо је из Обреновца према селу Скели Недићев оружани одред да чисти терен, али су после дуже борбе између села Грабовца и Скеле натерани на повлачење. Том приликом погинуо је борац 3. чете из Орашца Богољуб Јанковић, који је са патролом био у извиђању у селу Ратарима. Недићевци су имали, према причању мештана, више погинулих војника, али њихов број није утврђен.

На основу учесталих испада Немаца и недићеваца из Обреновца, Штаб 1. посавског батаљона је закључио да се припрема непријатељска акција ширих размера. Ради тога је позвао чете на већу будност и на поновно рушење пруге и прекопавање свих путева и друмова. Чете су уз помоћ НОО и мештана, порушиле многе мостове и разориле путеве и пругу.

Једанаестог и 12. октобра 1. и 4. чета су се помериле у посавскотамнавски срез да спрече продор делова немачке 342. дивизије из Шапца поред Саве, према Обреновцу. Са њима је кренуо и заменик команданта 1. батаљона Миливоје Манић. Чете су распоређене на положај од села Крнића, преко Власанице, до Дебрца. Испред њих су били делови 4. посавскотамнавског батаљона који је држао везу са Подринским и деловима Ваљевског одреда.

Друга и 3. чета су се и даље задржале на простору Стублине - Грабовац - Скела. У то време добијена су обавештења из Обреновца да се делови немачког 125. пешадијског пука, недићевци, љотићевци и четници Косте Пећанца спремају да потпуно очисте терен од партизана и успоставе своју власт. Једну од тих акција извели су 14. октобра када су кренули у више колона према партизанским јединицама.

Партизанска патрола известила је водника Бору Кечића, који се са водом налазио код Матића кућа у Гра-

[6] Зборник, том I, књ. 1, стр. 496.

бовцу да су јаке немачке снаге стигле до Грабовачке цркве. Кечић није веровао у то обавештење и наредио је да се најире доручкује па да се тек онда Немци нападну. Дошла је и друга патрола и саопштила да су Немци сасвим близу. То је јавила и мештанка 06 енија Лазић. Међутим, Бора се опет није много освртао на та упозорења већ је говорио да има времена и да се не шири паника. Немци су то искористили и изненадили партизане. Кад су се сасвим приближили, отворили су снажну ватру из аутбматског оружја. Тек тада се Бора уверио да је непријатељ ту и развио је вод у стрелце, с циљем да прихвати борбу. Партизани нису имали погодан терен за повлачење, јер се иза њиховог положаја, кс л Матића кућа, налазила чистина. У воду је било новопридошлих бораца који су почели да се колебају и да се повлаче преко чистине. Жестока борба је трајала неколико часова. Најдуже се одржала једна група од 9 партизана, међу којима је био и водник Бора Кечић, а коју је нападало преко 200 Немаца. У тој борби погинуо је Бора Кечић. Његово тело су Немци запалили у слами. Погинуло је још 6 бораца, а међу њима Ненад Рајак, Паја Нупурћија, Јован Седлан и Божидар Маринковић из Звечке. Немци су имали 67 мртвих, а за одмазду стрељали су око 100 мештана из Грабовца и спалили више кућа. Приликом стрељања Љуба Матић, трговац, тражио је преко преводиоца да му оставе бар једног сина, а њега да стрељају. Немци су са цинизмом одговорили: »Млади нам требају«. Скоро свака кућа је завијена у црно. Син партизана Милосава Матића, Тихомир, још дечак, поведен је на стрељање, али су му жене дотуриле хаљину да обуче. Успео је да се спасе.

После одмазде Сремски комитет КПЈ за срез Посавски (Обреновац) одржао је састанак у селу Вукићевици и написао летак народу Посавине, у којем је осудио зверства окупатора и позвао народ да настави борбу, без обзира на све злочине окупатора.

Крајем октобра Немци и недићевци су наставили да потискују партизанске јединице са терена Посавине. Партизанима је било теже да маневришу јер су сељаци исекли шаровину од кукуруза, а нестало је и зеленила у шумарцима. То је отежавало и изненадне нападе и заседе.

Друга и 3. чета су се иребациле из села у село и нападале непријатељске снаге. Тек у тим данима почеле су да се јављају и групе четника Косте Пећанца, које су у селима нашле своја упоришта, углавном међу скривеним противницима народноослободилачког покрета, међу којима је било и сеоске сиротиње, којој су плаћали за издају.

Штаб 1. батаљона и Команде чета је изненадило то што после масовне подршке НОБ од људи из села има појединаца који су се одазивали позиву четника Косте Пећанца. Симпатизери су долазили у јединице и добронамерно указивали на поједине породице. Тражио се лек. Предлагане су мере претњи и раскринкавања издаје. У таквој ситуацији Штаб батаљона је одлучио да у селу Трстеници, које је иначе било напредно и дало велики број партизана добровољаца, строго казни родитеље тек ангажованих четника, сматрајући да ће то заплашити и остала села.

Док се донела та непопуларна и тешка одлука дуго се размишљало, договарало, консултовало. На крају Влада Аксентијевић, који је иначе био велики хуманиста, потписао је 26. октобра наређење 1. воду да изврши смртну казну над Николић Тихомиром, Мијаиловић Ненадом, Пакошки Даницом, Вукосављевић Драгомиром и Лазић Глогом из села Трстенице, због дела саботаже и издаје«.[7]

Први вод је добио ову пресуду по куриру Драгану Савићу. Њему је Влада рекао, да усмено пренесе наређење да прво саслушају људе и сами да поступе по савести.

Водник Предраг Николић и политички делегат вода Бранко Цветичанин су позвали осуђена лица у село Јошеву, саслушали их и онда на своју руку пустили их кућама, а на другој страни пресуде су одговорили Штабу 1. посавског батаљона: »Поменута лица су саслушана и пошто нисам нашао никакве кривице именоване сам пустио својим кућама с тим да им се синови врате својим кућама, а да им се не сме ништа десити«.[8]

Необично строго су одмерене казне родитељима чија су се деца налазила у непријатељским редовима. Иако су околности ослободилачке и револуционарне борбе зах-

[7] Архив ВИИ, к. 1941, бр. рег. 22/12.
[8] Исто.

тевале одлучност н брзину, до пуног изражаја је дошла иницијатива политичког делегата Бранка Цветичанина, студента и водника Предрага Николића, активног подофицира, који је био родом из села Трстенице и познавао је скоро сваког човека у селу. Они су имали храбрости да донесу другу одлуку и да не изврше пресуду више команде. Увиђајући грешку, Владо Аксентијевић им је приликом првог сусрета рекао да су добро урадили. Иначе, понашање тих осуђених лица за време рата било је овакво:

- Тихомир Николић, рођен 1890. године, припадао је земљорадничкој, па радикалној партији. За време устанка ширио је лажну пропаганду против партизана, а за време окупације био је сеоски кмет. Терао је напредну омладину у борски рудник. Његов син Живорад био је мобилисан од четника Драже Михаиловића и није вршио терор према сељацима.

- Ненад Михаиловић, рођен 1892. године, ширио је лажну пропаганду против партизана, а после саслушања у Команди 1. вода поправио се и уплашио. Његов син је био четник Косте Пећанца и за време рата се обогатио као трговац и кафеџија, али се постепено извукао од четника.

- Даница Пакошки, рођена 1892. године, врећала је три брата Николића, који су већ били у партизанима: Предрага, Милисава и Слободана. Имала је сина Превислава који је краће време био у четницима.

- Драгомир Вукосављевић, рођен 1890. године, припадао је земљорадничкој, па радикалној странци. Био је богат и имао велики посед. Уплашио се за капитал и грдио партизане што руше стару власт и помажу сиротињу. Помагао је окупатора и издајнике, а у његовој кући је образован преки суд четничке организације. Његов син Милосав ступио је међу првима у четнике Косте Пећанца, а касније у четнике Драже Михаиловића.

- Радослав Глога Лазић, рођен 1888. године, припадао је радикалној странци. Желео је да буде на власти и био је противник борбе против окупатора. Сина Милутина је уписао у четнике Косте Пећанца, а овај се убрзо повукао. У октобру 1944. ступио је у НОВЈ и погинуо у Бос-

ни, почетком 1945. године. Глога је одмах по повлачењу партизана, почетком новембра 1941. године, постављен за председника општине у Трстеници и као такав хапсио је и прогањао партизане. После ослобођења је осуђен на седам година затвора. Вратио се кући и осећао кајање.[9]

Друга и 3. чета су остале у Посавини до почетка новембра 1941. године, јер није било реалних могућности за поновни повратак у села око Обреновца. Цео 1. посавски батаљон се концентрисао у Посавскотамнавски срез покрај реке Добраве, где је ангажован у борби против Немаца који су покушавали продор од Шапца.

На бившој територији 1. посавског батаљона успостављена је власт терора и пљачке. Непријатељ је извршио претрес села и кућа и задржао посадне јединице четника Косте Пећанца и делове недићевских јединица у бившим жандармеријским станицама. Похапсили су виђене људе, мучили их у обреновачком затвору, а затим их предавали Специјалној полицији и Гестапоу у Београду.

## ДРУГИ БАТЉЉОН

V то време 2. посавски (београдски) батаљон држао је своје јединице оријентисане према Умци, Обреновцу и Лазаревцу. Свакој чети био је додељен простор оперативног дејства. На правцима од Београда, Умке и Обреновца организована је одбрана ослобођене територије од упада јачих непријатељских снага. Ово је изискивало да се знатан део бораца, уз помоћ становништа, употреби за раскопавање путева по посавској равници, у циљу спречавања проласка немачке моторизације.

Прва чета је дејствовала на сектору Дражевца, Јасенка и Мислођина, оријентишући се према Обреновцу и ослањајући се на 1. посавски батаљон, 2. чета на сектору Пољана, Конатица и Степојевца, оријентишући се према Лазаревцу, а 3. чета на сектору Бађевца, Мељака, Гунцата и Бождаревца, оријентишући се према Умци и Београду. Четврта чета, која је претежно била попуњена бор-

[9] Подаци за ова дица дати су у Удружењу СУБНОР-а, у Трстеници.

цима са Чукарице, држала је положаје иа периферији Београда (Железник, Жарково, Сремчица, Остружница).

О стању у срезу Посавском - Умка у извештају начелника среза Кокана Урошевића Банској управи Дунавске бановине од 26. септембра 1941, уз остало, је писало:

»Јавна безбедност на територији повереног ми среза за месец септембар т.г. постала је веома незадовољавајућа. Комунистичка акција у овом срезу за последњи месец дана веома је распрострањена. Из појединих извештаја овог начелства, која су Вам благовремено слата види се да су све општинске управе од стране комунистичке банде нападнуте а њихове архиве спаљене. Тако исто и све жандармеријске станице су од стране комуниста нападнуте и разоружане. Сва ова недјела врши једна добро организована комунистичка банда која иде од села до села, позива народ на непослушност и саботажу, тако да ово начелство не може доћи до никаквих телефонских ни телеграфских веза са подручним општинама те услед тога, природно је да не може ни испуњавати законска наређења«.[10]

Тридесетог септембра 4. чета се окупила у северном делу Липовачке шуме, у близини села Сремчице. Испред логора је била истурена стража. Народ је брао кукуруз и секао шаровину. Владимир Дујић је тихо запитао:

- Шта ћемо, Чаре, без добрих заклона у овој равници пред Београдом?

- Има ко о томе води бригу, Владо. Ту су шумице, шанчеви - одговорио му је Милан Томић Чаре.

- Побегли смо од оних претњи и рација из Београда, а овде је слобода и од народа обезбеђена бесплатна исхрана. Имамо и пушке и бомбе, па ћемо се јурити са окупатором. Неће ни он имати заклона - умешао се у разговор њихов познаник Никола Вучета.

После подне, командир је наредио збор чете. Борци су се брзо прикупили у строј. Изгледало је да се чета припрема за покрет. Испред чете стајали су командир Синиша Николајевић и политички комесар Бранко Цветковић.

[10] Архив ВИИ, к. 18, рег. бр. 1/4-1.

- Другови партизани! Као народни борци, свесни наше велике мисије ослобођења народа, у циљу стварања гвоздене дисциплине, другарства и самопожртвовања, данас ћемо положити заклетву - говорио је командир чете и позвао постројене партизане, који нису раније положили заклетву, да за њим понављају изговорене речи.

Партизани су громко и сложно понављали:

- Ми, народни партизани Југославије, латили смо се оружја за немилосрдну борбу против крволочних непријатеља који поробише нашу земљу и истребљују наше народе. У име слободе и правде нашег народа, заклињемо се да ћемо дисциплиновано, упорно и неустрашиво, не штедећи своју крв и животе, водити борбу до потпуног уништења фашистичког освајача и свих народних издајника.

Дан је прошао у одмору, шали и партизанској песми која се тихо разлегала шумом. Партизанске патроле су крстариле у два правца, спремне да открију непријатеља и да се неопажено, без жртава, повуку. Стражар је крај повећег дрвета будно мотрио околину. Ништа га није смело изнецадити.

Када се ноћ спустила и прекрила земљу, чета је у колони по један кренула ка другом крају Липовице. Партизани су нечујно одмицали вођени једном мишљу, - да су постали снажнији јер су свом народу положили заклетву.[11]

Крајем септембра 1941. године 2. посавски батаљон, заједно са осталим батаљонима Посавског одреда и јединицама Космајског одреда, уклопио се у општи фронт партизанских одреда, чија је слободна територија била не само у северозападној Србији већ и шире и спајала се са ослобођеним Ужицем. Батаљон је постао заштитница и најистуренији део партизанских снага према Београду, главном упоришту и седишту немачке окупационе и квислиншке управе у Србији.

Поред акција рушења железничке пруге узаног колосека Београд - Обреновац - Лајковац, пресецања путева, постављања заседа и убрзаних напора да се новодошло људство војнички и политички обучи, 2. посавски ба-

[11] Радомир Игњатовић, *Непроспаване ноћи,* Београд, 1964, стр. 96 и 97.

таљон предузимао је низ акција у непосредној близини Београда, Водови и чете су показивали иницијативу у препадима на непријатељске извиднице и у рушењима саобраћајница које је непријатељ настојао да оспособи. Почетком октобра 1. чета је из Мислођина упутила патролу која је узнемирила Немце и недићевце код моста на Колубари, а 4. чета је из Сремчице упутила три партизана да припуцају на Немце који су патролирали друмом Београд - Липовачка шума.

Првог октобра одржан је митинг са народом у селу Шиљаковцу, а организована је и приредба за мештане. Драган Марковић и Јован Дикић позвали су Љупчета Шпанца и Веру Црвенчанин да им помогну око приредбе. Разговарано је и са члановима народноослободилачког одбора о садржају приредбе. Увече је наложена логорска ватра у пашњаку, недалеко од главног сеоског пута, у засеоку са највише кућа. Окупили су се и стари и млади - преко 300 људи.[12]

У уводној речи Љупче Шпанац је позвао народ да, попут својих предака, уједини напоре у борби за слободу, а Вера је водила приредбу: скеч, рецитације, песме. Њене речи из песме Косте Абрашевића, људи су примали као своје:

»Храбро, силно и без страха,
Нек је готов сваког маха
За идеју напред стати,
Крв и живот за њу дати... «

Затим је хор бораца отпевао песму »Хеј Словени«.

Револуционарне радничке песме »Дижи се народе радни« и »Црвен је исток и запад« које је Вера успела да прилагоди ширини ослободилачке борбе, певао је хор 3. чете.

Отпеване су још »Билећанка«, »Митровчанка« и песма о Матији Гупцу. На крају, Вера је рецитовала одломке из песама Петра Петровића Његоша и Петра Прерадовића.

Свака чета је, по одређеном упутству, писала извештај о својим акцијама и раду Штабу батаљона, а батаљо-

[12] Изјава Јована Дикића, политичког комесара 3. чете, дата аутору 1947. године.

ни су иа основу тих извештаја достављали недељне извештаје Штабу одреда. Ови извештаји из батаљона су углавном уништени. Сачувани су само неки из 2. батаљона. Овде ћемо цитирати један од њих у целини. Акције су описане кратко, ратнички, али верно и објективно приказује се стање у јединици у то време. Недељни извештај 2. батаљона за период од 28. септембра до 4. октобра, гласи:

»I. По војној линији:

После припојења Остружничке чете овом батаљону и њеног претварања у 4. чету овог батаљона, батаљон има 4 чете. Свака чета је подељена за сада, на два вода а сваки вод на по три одељења (десетине). Чете, односно водови су растурени на целом сектору, који је патролама стално сав изукрштан.

Бројно стање целог батаљона је 489 партизана. По социјалном саставу: радника 194, сељака 261, интелектуалаца 23 и војника 11.

Свака чета запоседа свој сектор о којем смо вас обавестили у извештају од 28. септембра. Бројно стање чета је следеће:

I чета има 157 партизана. Социјални састав: радника 53, сељака 94, интелектуалаца 7 и војника 3.

II чета има 102 партизана. Од тога радника 37, сељака 57, интелектуалаца 6 и војника 2.

III чета 159 партизана. Од тога радника 63, сељака 84, интелектуалаца 8 и војника 4.

IV чета има 71 партизана. Од тога 41 радник, сељака 26, интелектуалаца 2 и војника 2.

Напомиње се да су у раднике убројани по свим четама и сеоске занатлије. Идући пут отвориће се рубрика 'сеоске занатлије'.

Реорганизација ће се извршити поново, тј. попуњавањем IV чете са извесним бројем партизана из I и III чете. Такође ће се, изгледа, морати створити и трећи водови у I и III чети. Ради тога врши се мобилизација још, према расположивом оружју. Вршиће се мобилизација и без оружја према вашим упутима.

Наоружање у батаљону није потпуно зато што IV чета није све средила. Изгледа овако: 478 пушака, 10

пушкомитраљеза, 74 офаизивие бомбе, 111 дефанзивних бомби, 70 бајонета, око 10 хиљада метака резервне муниције. Поред тога, сви партизани имају код себе око 50 метака. Питање муниције биће уређено тако да сви партизани имају код себе по 55 метака а остала муниција ће се оставити у магацинима, као резерва. Осталу спрему немамо баш добру.

Услови становања до сада нису били најбољи. Сада је издата наредба четама да се станује по кућама. То питање имају да ураде са народним одборима. Такође је издато наређење да се уреде свуда трпезарије. Већ је по неким четама, односно водовима, уређена.

Акција у копању путева мало је било јер су сви путеви онеспособљени сем пута Обреновац - Умка за који је издато наређење да се у року од три дана од јуче онеспособи. Од нових копања било је копање Лазаревачког друма на два места гдје је учествовало по 50 сељака. Остале акције у том правцу биле су само продубљивање старих копања уколико је било потребно.

Јуче је издато наређење да се друмови Обреновац - Умка и Умка - Остружница у року од три дана онеспособе, а мостови, по могућству (уколико имају чиме), да се поруше и прекопају (реч је о мостовима на Дубоком). Такође је издато наређење да се пруга Обреновац - Остружница поруши и шине баце у Саву или одвуку у кукурузе а да се насип, где је пруга намештена, прекопа. Наређено је да у ту сврху мобилишу по 200 до 300 сељака.

Издато је наређење да се стални друмови и споредни путеви свуда прекопавају у сваком километру. Нарочито је наређено да се још више онеспособи друм према Лазаревцу тј. од Степојевца па наниже. Рок је свима дат три дана.

Једна мала патрола 3. чете својевољно је уништила жељезничку станицу у Малој Моштаници. Телеграфска постројења је уништила, карте све побацала, а новац - 300 динара запленила.

У ноћи 2/3. октобра пресечен је друм код Сремчице. Дужина пресека је 2,50 м а дубина 1,20 м, учествовало је и 50 сељака. Друм је пресечен на два места. Исте ноћи

у Железнику пресечене су телефонске везе и спаљене књиге пореза и прореза у општини.

Заседе су сталне, нарочито код Железника, Мислођина и Јасенка, тј. према Обреновцу и према Лазаревцу, ниже Степојевца. Заседе су и на осталим друмовима и прилазима.

Патролирања, као што смо напоменули, су стална - ноћу и дању.

Издата су наређења да се по водовима створе бомбашка и омладинска одељења. Неке су их чете већ створиле а осталим четама издата је опомена зашто то већ нису учиниле. Врши се стална обука пб тим одељењима. Такође се сваког дана врши обука по свим четама, односно водовима, у војничком погледу (егзецир, ратна служба).

II. По политичкој линији

Пошто све чете, односно водови, станују по сеоским кућама партизани су стално у додиру са грађанима. Митинзи се одржавају стално, нарочито где се чешће налазимо.

У току ове седмице одржани су следећи митинзи-зборови:

28. IX одржан је збор на коме је присуствовало 50 сељака. Митинг је успео. Одржан је у Великој Моштаници.

28. IX одржан је митинг у Бождаревцу. Присутно је било око 100 грађана. Исто тако и у Гунцатима истог дана. И у Гунцатима присуствовало је 100 сељака. Митинзи су успели.

29. I одржан је митинг у Остружници. Присутно је било 60 грађана. Митинг успео.

1. X одржан митинг у Шиљаковцу на коме је било присутно 120 грађана међу којима 40 жена.

Овој команди су на крају ове седмице предложени народноослободилачки одбори у Дражевцу, Јасенку и Шиљаковцу. Ова команда ће одмах, још данас да шаље делегате за постављање истих.

У Конатицама је постављен народни одбор од 8 лица.

Одбори - народии - скупљају прилоге у новцу за народни фонд. До сада су народни одбори достављали те прилоге нама а од сада ће те прилоге чувати уз нашу честу контролу сами одбори, одакле ће се давати нама по потреби, односно сиротињи и избеглицама, уколико их буде ако се ви слажете са тим.

Одбори такође стално прикупљају животне намирнице које остављају у својим магацинима.

Наше финансије износе око 70 хиљада динара. Стално трагамо за материјалом за одећу, јер нам је људство голо, па ће та сума уколико будемо пронашли тог материјала, брзо нестати. Нарочито оскудевамо у вешу ради чега имамо муку за одржавање чистоће«.[13]

Истог дана, 4. октобра Штаб 2. батаљона је издао три наређења четама. У наређењу бр. 8 које је имало 10 тачака, тражен је списак новомобилисаних партизана од 27. септембра па надаље, затим је захтевано да се појача патролирање и будност, да се не односе животне намирнице у Београд, да се припреми одећа и обућа за зиму, појача стража, прикупе флаше и бензин, и да се назив »десетина« врати у »одељење« а десетари на »воће« одељења.

У наређењу бр. 9 дата су детаљна упутства четама шта која треба да уради у погледу рушења путева и железничких пруга, друмова. »Чим се деси да непријатељ поправи друм, ћуприју или пругу одмах је сутрадан треба поново порушити«.

У наређењу бр. 10 је тражено да се саопшти свим борцима »... да је због дезертирања, пијанства и насиља стрељан Павле Спасојевић, водник Тамнавске чете«. Уз то је захтевано од потчињених јединица да се заседе осигурају са крила и бокова, да команде чета саме предлажу партизане за воднике и политичке делегате, а Штаб батаљона да даје своју сагласност на то. Командама чета је ускраћено право да отпуштају неког партизана из чете, већ то може да чини Штаб батаљона, на предлог лекара. На крају је постављен задатак да се добро обуче бомбаши у бацању бомби и да се појача конспирација.[14]

[13] *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 168-171.
[14] *Зборник,* том I, књига 1.

Сутрадан, 5. октобра, командант батаљона Миладин Ивановић је приеуетвовао збору мештана у згради основне школе, у селу Бађевац. Са великом пажњом и одобравањем присутни су саслушали говор команданта батаљона и обећали да ће и даље пружати помоћ партизанима. На збору је проширен Народноослободилачки одбор и у њега изабран Ранко Јанковић, један од имућнијих сељака. Миладин Ивановић је примио и делегацију из села која је тражила да се пусти из партизанског притвора Трифун Јанковић, који је ухапшен због тога што је борцу и одборнику Радовану Пантелићу Пури рекао: »Ко си ти да наређујеш мени и селу шта треба да ради, мајку ти комунистичку... и теби и онима који су те због тога послали!«

Пантелић је тражио да и Јанковић са групом сељака изађе на акцију прекопавања друма, јер је то била одлука НОО. Знало се да Триша не помаже НОБ, да сарађује са непријатељским елементима и да га до тада нико није дирао, нити шта од њега тражио.[15]

Командант Миладин Ивановић је оценио да би већа штета била ако се Јанковић казни и да је због ширине НОБ-а боље учинити уступак захтеву мештана. Обећао је да ће Триша бити пуштен, али да ће се они који су то тражили покајати.

- Он ће вам село запалити - рекао је на крају Миладин.

После пуштања Триша је побегао у Умку, тамо се повезао са недићевцима, четницима и полицијом и тужио је начелника Кокана Урошевића да сарађује са партизанима. Оптуживао је људе и породице из свог села да су комунисти и тражио да се цело село спали, изузев његовог краја и кућа његових пријатеља.

Ноћу између 6. и 7. октобра 1941. године 4. чета 2. батаљона покидала је железничку пругу и, уз помоћ мештана, скинула и бацила у Саву око 380 метара железничких шина. Том приликом партизани су сачекали воз који је наишао из Београда, откачили локомотиву и под пуном паром пустили је да заједно са вагонима искочи из шина и сјури се у дубоки пропуст. Затим су сачекали и

[15] Драгослав Димитријевић-Бели, *Бађевац,* стр. 94.

воз који је долазио из Обреновца и еа његовом локомотивом и вагонима то исто учинили. Уништена је и трећа локомотива и вагонима то исто учинили. Уништена је и трећа локомотива која се затекла на железничкој станици. У тој акцији заробљено је и разоружано неколико жандара, међу којима и Недићев поручник Љубомир Вуковић, који је, уједно, поседовао и легитимацију припадника четничког одреда Драже Михаиловића.

У свом дневнику командант батаљона Миладин Ивановић, овако је описао ову акцију:

»У пропуст на каналу између Железника и Остружнице смо сурвали три локомотиве и девет вагона. Азуба Ранковић је хитро као срндаћ ускочио у локомотиву. Пуну пару је у њој пустио. А онда је брзо искочио. Локомотива је од нагле јачине паре уздрхтала и застењала 'ках-ках, ках-ках'... Онда је као побјеснела појурила. На срушени пропуст, муњевито је налетјела.. . И. .. тресак је ноћ дрмнуо - силовито. Околина је као грмљавина послије страшног грома јекнула.

Кад је зора зарудила, дан је свјеж освануо. Од Обреновца је воз заклопарао. Борци су зауставили композицију. Локомотива је као љути гусан зашиштала. Точкови су по жељезничким трачницама зашкрипали. На захтјев командира чете путници су вагоне напустили.

- Ене жаце! Е, вас двојица ћете са нама. Дед, машину пуном паром, Љубо, а онда искочи!

Локомотива је закахкала. Точкови су затандркали - све брже. Локомотива лети - помамно. И.. . гомила гвожђа и дрвета у срушени пропуст се набила, са треском - ужасно.

- Браво! Нек Немци чују Србе!

И тако смо ноћас и јутрос добар посао обавили - комплетне две композиције и једну самосталну локомотиву смрскали.

Дан је одрестао. Сунце је скоро половину свога пута превалило. У тим часовима од Београда је затутњало. Прашина је околину притисла. Тандркање је све ј е. И све неугодније. Кад су се камиони приближили, ( иша је на брду вод у стрељачки строј расуо. Митраљези су зачас зарежали. И из њихових тенкова - оштро као погано

псето… кррр, кррр, кррр. И топови су заурлали - баум, баум, баум. И од Умке је колоиа недићеваца митраљезима по нашим борцима осула. Вод наше 4. чете са косе на косу узмиче - организовано. И бије из пушака. И из митраљеза.

Борба је скоро два сата трајала. Под притиском много надмоћнијих њемачких и недићевских снага наш вод се најзад према Сремчици и Липовачкој шуми повукао. На попришту борбе наш борац Душан Бранковић остао је рањен. Њемци су га рањеног пиштољем усмртили. Чини нам се да су и Њемци рањених и мртвих имали. Са собом су према Београду неколико сељака из Сремчице повели да на њима своју варварску душу иживљавају«.[16]

У сећању на ту акцију борац Миливоје Катић је записао:

»Код Липовачке механе установили смо да су за време борбе побегла два жандара и управник млинова, које је чувао Света Ранковић, док поручник Вуковић није ни покушао да бежи. У кафани смо чули кукњаву. Кукала је мајка Вите Влајковића, кафеције из Бађевца, кога су Немци одвели са собом. Од ње и још неких сељака дознали смо да су Немци у борби имали три мртва и неколико рањених«.[17]

Успех ове акције прочуо се у околним селима. Омладина се радовала храбрости и смелости партизана. Тога дана у 4. чету су стигли нови добровољци: Алекса Јоксимовић и дечак Милорад Јовановић Нумурџија из Жаркова, Илија Чалић, Милорад Нирић, Милош Исаиловић, Милован Нићифоровић и Радоје Првуловић - сви из Железника.

Једанаестог октобра 4. чета је имала тешку борбу против Немаца и недићеваца у Липовачкој шуми. У јутарњим часовима стигли су камионима из Београда: једна чета 501. батаљона немачке пољске жандармерије, делови немачког 222. противтенковског дивизиона и око 150 недићеваца. Изашли су из камиона далеко пре шуме и опрезно кренули у стрељачком строју. Извиђачка пат-

[16] М. Ивановић, *Београдски батагон,* Београд, 1981, стр. 38.
[17] Миливоје Катић, *1941-1942. у сведочењима учесника НОР-а,* књ. 5, стр. 249.

рола 4. чете је благовремено обавестила своју команду, која је одмах распоредила водове на погодни положај. Наређено је да нико не пуца док се непријатељски војници не приближе. Међутим, Немци и недићевци су почели да пуцају из митраљеза још из даљине, па су и партизани исто тако отворили ватру пре времена и одали своје положаје. Настала је оштра борба. Непријатељ је отворио ватру и из минобацача и топова. Мине и гранате су падале иза партизанских положаја. Немци су покушали да заобиђу десно крило 4. чете, али их је у томе спречио борац Мита Болдиновић, ватром из свог пушкомитраљеза. Ипак, непријатељ је успео, јачим снагама, да примора партизане на организовано повлачење. Немци и недићевци су упали у најближе село Гунцате, где су сељаке проглашавали партизанима, убијали и хапсили. Предвече су се повукли. Успут су претресали Сремчицу и Рушањ.

Сутрадан, 12. октобра, квислиншка штампа у Београду је нетачно писала о овом догађају у »Новом времену«.

»Српски. наоружани одреди предузели су у току 10. и 11. овог месеца акцију чишћења комунистичких разбојничких банди, које су ових дана вршиле акта саботаже у близини Липовачке шуме, код Железника, на главној прузи и код села Рушња. У току те акције банде су разбијене, и том приликом убијено је 30 комуниста, а ухваћено 25.

Заплењено је много материјала. Између осталог заплењено је: један тешки митраљез, један противавионски митраљез, један радио и пет кола са коњима, много оружаног материјала, који још није пребројан и целокупна архива банде.

Поред тога, српски оружани одреди рашчистили су са јатацима по околини и егземпларно их казнили«.[18]

Остале чете 2. батаљона водиле су мање борбе против Немаца и недићеваца, који су излазили из својих гарнизона и вршили насилна извићања, пред офанзиву коју су припремали.

Дванаестог октобра Немци су успели да поправе разрушени мост на реци Бељаници. Патрола 2. чете која је

[18] *Ново време,* 12. 10. 1941, стр. 3. Непријатељ је, заиста убио 30, а ухватио 25 и то мештана из Гунцата, Сремчице и Рушња.

стигла из села Лесковца отворила је ватру и том приликом убила два немачка војника.

Сутрадан, 13. октобра, два батаљона немачког 125. пешадијског пука стигла су у Обреновац.[19] Истог дана, ујутру, из правца Лазаревац - Велики Црљени, 3. батаљон немачког 125. пешадијског пука, ојачан са четири топа и три тенка, изненада је продро ка Степојевцу. Делови 2. чете 2. посавског батаљона су пружили само мањи отпор. Један број бораца се уплашио и без наредбе повукао. Команда 2. чете је настојала да са другим делом чете, заустави продор непријатеља, али није успела. Непријатељ је одбацио 2. чету према Арнајеву, после чега су Немци упали у Степојевац, попалили неколико кућа и ухапсили педесет мештана.

Немци су несметано продужили према Конатицама. У току ноћи између 13. и 14. октобра једна патрола 1. вода 1. чете кренула је из Мислођина према Конатицама, не знајући да су Немци већ у селу. Претходница је ушла на периферију села и ту зачула гласове групе Немаца која је изашла из куће на сеоски пут. Пушкомитраљезац Милорад Бркић Ицин продорним гласом је викнуо: »Стој, руке у вис!«, а затим испалио рафал од којег су погинула два немачка војника. После тога патрола се повукла у Вранић без губитака.

Сутрадан, 14. октобра, Штаб 2. посавског батаљона је наредио деловима 1, 3. и 4. чете да опколе Немце. Замисао окружења није успела. Заметнута је оштра борба. Немци су извршили снажан напад, али су одбијени на полазни положај. Тукли су топовима из три тенка и минобацачима и поново извршили јуриш.

О жестини ове борбе борац 2. чете Душан Цордаш је у својој изјави, записао:

»Водник је упутио пушкомитраљесца Михаила Марковића Кожног и мене као помоћника пушкомитраљесца на истурени положај више села Конатица. Заузели смо заклон, сачекали Немце да нам се приближе и отворили ватру. Пунио сам реденике и пуцао из своје пушке. Једна њихова побочница нас је изненадила из неисечене шаровине и путне живице. Приметили су нас из близине са

[19] *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 519.

10 - 12 метара. Проето невероватно! Као да су хтели живе да нас похватају. Отворили су ватру из машинки. Збуњени, запуцали смо и ми и док су они прилегли, морали смо се у трку повући. Штитиле су нас оструге и трњаци. Ни данас не знам како смо успели избећи сигурну смрт. V неописивом страху смо заборавили пушкомитраљез, моју пушку, шаторско крило, ћебе и торбицу са оквирима. Једва смо успели да се домогнемо чете, која је била у рововима из 1. светског рата. Немци су наставили да нас гоне. Борци чета су давали отпор. Око 16 часова смо се повукли према Вранићу... Настало је саслушање, критика, због остављеног оружја, али после дуже расправе, све нам је опроштено«.[20]

У овој борби су погинули: Бора Мандић, политички делегат вода и један борац из Дражевца, а десетак бораца је одсечено од својих јединица. Док је још трајала борба, у помоћ 2. батаљону стигле су једна чета из Шумадијског и једна из Космајског партизанског одреда. Пошто је Штаб 2. батаљона оценио да се Немци не могу зауставити, одлучено је да се ове чете врате на свој терен.

У овом нападу немачки војници су починили велике злочине у селима Дражевац и Конатице. О томе је борац Миливоје Катић у свом дневнику забележио:

»Увече су у Вранић стигли неки сељаци из Дражевца. Причали су да је село у црно завијено. Немци су из Конатица продужили у Дражевац где су ухватили око 150 сељака. Повели су и 11 сељака из Конатица.

Из Дражевца су побили око 150 сељака, а из Конатица оних 11. Онима које нису побили наредили су да на лешеве ставе кукурузовину, полију бензином и запале. Спалили су и већи део села. Страх се увукао међу сељаке, а осећа се и код наших бораца, нарочито код мобилисаних. Командири 1. и 2. чете су известили да су из чете побегли неки борци«.[21]

Командант 2. батаљона Миладин Ивановић упутио је извештај Штабу одреда по куририма Миливоју Катићу и Миловану Алексићу. Одатле је добијено наређење да ба-

[20] Изјава Душана Чордаша, дата аутору 1965. године.
[21] М. Катић, *1941-1942. у сведочењима учесника НОБ,* стр. 241.

таљон одржава што тесњију везу са Космајским и Шумадијским одредом и да покуша поновни продор ка Београду и Обреновцу, али не по сваку цену. Обавештен је да су рањеници са др Буром Мештеровићем Шпанцем безбедно стигли у село Миличиницу, да одред броји око 3.000 бораца и да ће наставити борбе где буде требало. Бора Марковић је послао Билтен Врховног штаба и око 100 летака за села Посавине, у којима се помињу и жртве из Дражевца, Конатица и других села.

Авадесетог октобра о овим борбама, као и о стању на терену 2. батаљона достављен је извештај Штабу Посавског НОП одреда. У њему стоји:

»Стање у батаљону од 1. до 20. октобра знатно се изменило, ради тога ћемо поднети извештај у два дела. Најпре стање од 1. до 13, а онда од 13. до 20.

## Стање од 1. до 13. октобра

АКЦИЈЕ

Стално продубљивање ранијих пресека на друмовима, а исто тако и стална нова копања. Тиме су сви друмови на нашем сектору били онеспособљени за сва моторна возила. Неколико обичних сеоских путева такође је било пресечено. Исто тако је пресечена жељезничка пруга код Железника на дужини 380 метара и шине бачене у воду. На том месту је пресечен и насип у који су се сурвале 3 локомотиве и 9 вагона од два мешовита воза који су долазили од Београда и Умке. У возу од Београда заробљен је један официр Недићеве војске (Вуковић) који је ликвидиран. Том приликом је просуто 1000 литара млека које је било упућено за Београд.

У току тог времена било је неколико сукоба између наших патрола и патрола немачке и Недићеве војске на Баричу и Јасенку. Жртава није било. После кратког пушкарања непријатељ се увек повлачио. Исто тако десио се мали сукоб и у Липовици. У том сукобу на нашој страни била је једна жртва и један друг је лакше рањен. На страни Недићеве војске било је више жртава, али се не зна тачно колико. Сукоб је врло мало трајао, јер се непријатељ брзо повукао.

Бројно стање до 13. овог меседа било је у Батаљону 645 партизана. По социјалном саставу до 13-тог стање је било овакво: 172 радника, 66 сеоских занатлија, 373 сељака, 24 интелектуалаца и 10 војника.

Наоружање: 651 пушка (од тога неисправно 21), 9 пушкомитраљеза, 72 офанзивне бомбе, 165 дефанзивних бомби, 58 бајонета и 30 пиштоља. Резерве муниције било је око 10.000 метака. По водовима су свуда организована бомбашка и омладинска одељења.

## Стање од 13. до 20. октобра

13. X дошла је једна група Немаца пред Степојевац. По извештају једних дошли су од Цветојевца, а по извештају других од Лазаревца. Било их је по извештају једних 5-600, а по другима око 1.000. Имали су 4 топа, 4 бацача мина и три тенка.

Наша II чета их је дочекала пред Степојевцем, али слабо. Брзо се повукла према Арнајеву без нашег наређења, а о томе такође нас није известила. Тиме је било омогућено Немцима пролажење према Конатицама. Немци су попалили неколико кућа у Степојевцу и побили око 50 људи. Уз помоћ артиљеријске ватре оправљали су пут ка Конатицама.

14. X у јутро овај Штаб је повео 170 до 180 партизана на Конатице, где су Немци донекле блокирани. То блокирање се држало од 9 до 14 сати са малим пушкарањем. Великог пушкарања није било због самог села, јер су Немци били у центру села, где су почели да пале куће. На нашој страни има два мртва, а на њиховој страни један официр и четири до пет војника. У 14 сати су почели да нас туку са минама. Морал код партизана је попустио тако да је претила опасност паничног бегања, ради чега је било наређено повлачење ка Вранићу и осталим местима на тој страни. Уз помоћ артиљеријске и митраљеске ватре Немци су и даље оправљали друмове. За оправку су узимали сељаке из Конатица и Дражевца. После оправке све су те сељаке поубијали. У Конатицама је поубијано 30, а у Дражевцу до 150 сељака (по извештајима

сељака). V исто време попалили су велики број кућа, а нарочито у Дражевцу.

У јутро 15. октобра Немци су рано почели туђи артиљеријском ватром Бањевац и Вранић, где се налазила наша I чета ради чега се иста, без нашег наређења, повукла у западни део нашег сектора, где се налазила наша III чета. IV чета се сама повукла из Мељака у Гунцате без нашег наређења. Немци су под заштитом артиљеријске и митраљеске ватре упали у Вранић и продужили са паљењем и пљачкањем кућа, такође и са убијањем људи. Убијено је у Вранићу око 60 сељака. Сељаци сви нису бегали из села, и ако им је речено од наше стране.

Немаца је било око 300, са три тенка, 4 топа и 4 бацача мина. У исто време било је у Сремчици око 200 Недићеваца, који су вршили претрес по Сремчици. Немци су издали наредбу свим сељацима околних села да у току 16. октобра заравне све просеке на друмовима. Сељаци су се уплашили, јер су им Немци рекли да ће им све куће попалити и поубијати их, и почели су оправљати друмове. У ту сврху чете су предузеле мере и послале један део својих јединица да спрече оправљање друмова и да се сукобе са непријатељем у колико буде надирање на ту страну. Међутим, Немци су наше намере спречили тукући нас из бацача мина. Поред тога саме сељаке нисмб могли у томе спречити јер, из страха од Немаца и плашење да им се куће не попале, нису хтели да нас послушају и прекину са затрпавањем друмова. Наше су их јединице растеривале али су их ови поново враћали. Немци су се 16-ог сместили у Мељак одакле су тукли Бађевац, Гунцате и ка Шиљаковцу, ради чега су се наши морали повући: IV чета се из Гунцата повукла ка Лисовићу без нашег наређења, III чета се из Бађевца повукла ка Бождаревцу и по нашем наређењу заузела положај на Бождаревачкој коси, I чета је била у Борку и држала положај према Бађевцу. Под заштитом артиљеријске ватре упали су у Бађевац Немци и продужили паљевину кућа и пљачку. Попалили су много кућа и никог нису убили.

Дејство мина и топова, велики број жртава у Степојевцу, Конатицама, Дражевцу и Вранићу, паљевине тих села, претње Немаца становништву да ће све поклати и

попалити ако се партизаии из свих села не врате својим кућама, претња становништву да не сме пустити партизане у села, кукњава родитеља и осталих сродника, присуство Немаца, непосредна близина четника, свестрана агитација да се врате кућама, итд., све је то поколебало наше људство да их је било немогуће умирити. Поред тога добили су сељаци обећања од Немаца, четника и осталих петоколонаша да се партизанима који се врате својим кућама неће десити ништа, да ће наоружати све сељаке да се боре против нас, тј. да се бране од нас. Све је то учинило да је у току две ноћи побегло са оружјем око 300 партизана. Однели су и 2 пушкомитраљеза. Један мали део њих је побегао четницима, а већи део својим кућама где се крије. Сви ови одбегли су били мобилисани. Побегли су ноћу из патрола, заседа и са страже. Командир II чете, бивши активни наредник Данило из Дражевца, побегао је четницима у Јунковце са десет партизана, и однео један пушкомитраљез.

Сада се у батаљону налази око 350 партизана. Међу њима има такође покушаја бекства која се спречавају. На лицу места пред једним водом стрељан је један хушкач, бивши четник. Но, ипак и даље влада несигурно стање код извесних партизана. Психоза је доста нездрава, али се поправља. Штаб батаљона и команде чета су успели да се бар за сада спречи бекство и да се донекле успоставе ред. Чете су груписане у Арнајеву, Рожанцима, Соколову и Борку. Из IV чете није било уопште бегања, јер су у овој чети сви добровољци.

Извршена је реорганизација по четама, те сада све чете имају по 80 до 100 војника. Све чете имају по два вода.

Команда II чете је сасвим измењена и постављена нова.

Вођство оба вода II чете је такође измењено и постављено ново. Такође је извршена смена вођства водова и у лругим четама у колико је било потребно.

Стање се поправља, али сада људством влада таква психоза да је немогуће с њима за сада повести ма какву акцију. У њих је ушао такав страх и неки немир да је са њима немогуће предузети ефикасне и брзе мере за по-

новно заузимање целог еектора. Становништво је јако уплашено, те нам јако отежава ранији конструктиван рад на нашем сектору.

Настојимо, трудимо се и настојаћемо да се све исправи, да се поново заузме сектор, тј. да се њим поново овлада као што је и било, али сумњамо да ћемо имати оног успеха који смо раније имали. Трудимо се и трудићемо се да се код људства поврати и постигне успех како у војничком тако и у политичком погледу, онакав какав треба да је и какав смо мислили да је пре овог случаја. Наше је мишљење да ово људство треба да буде удаљено од својих кућа, од своје родбине која га стално посећује и прича о незгодама својим и о обећањима Немаца, петоколонаша и четника. Наше је мишљење да ово људство није било у близини својих кућа, не би ни дошло до овог бекства«.[22]

Постоји више узрока великог осипања бораца у првом већем налету непријатељских снага. За релативно кратко време одсечено је или дезертирало око 300 партизана. Узроци би могли бити:

Преко Радио-Београда говорио је 12. октобра у 11,45 часова председник владе, генерал Милан Недић. У том говору он са пуно огорчења говори о Лондону и Москви, као и о »узалудној« борби партизана. Хвалио је немачког окупатора и победе немачке војске, нарочито на источном фронту. Претио је силом и позивао устанике на предају.

Недићев министар Унутрашњих послова Милан Аћимовић растурао је летке помоћу немачких авиона и слао их по селима преко скривених агената. Тај летак је гласио:

»Позив партизанима!

Они партизани који се предају са оружјем, а до сада нису учинили никакво злочиначко дело могу рачунати, да ће им њихови животи били загарантовани.

Они партизани, који нису учинили злочин, а сами предају свога вођу српским оружаним одредима и предаду своје оружје, биће одмах пуштени на слободу.

[22] *Зборник,* том I, кн». 1, стр. 197-200.

Партизански одред који се са својим вођом и оружјем, без борбе, преда Српским оружаним одредима, може рачунати, да ће своје животе сачувати«.[23]

Руководства чета и водова су занемарила свакодневни политички рад, а партијске ћелије, у то време, нису омасовљавале своје редове, нити су се снашле у раду са новопридошлим борцима.

Неке породице сељака које су побили Немци наседале су непријатељској пропаганди да су партизани за све криви јер воде борбу против јаче силе која је заузела Европу и иде према Лењинграду и Москви.

Неки богатији и утицајнији сељаци, иако родољуби, плашили су се партизана и за своју имовину, па су сиромашне сељаке обмањивали обећањима да ће лакше преживети рат и окупацију ако се супротставе партизанима и ставе у службу окупатору или ако пасивно чекају слободу.

Поред ових постојали су и други значајни узроци који су утицали на осипање партизанских јединица, као на пример: техничка опремљеност окупатора, бројност издајника, убијање људи - 100 Срба за једног погинулог Немца, позиви на предају, немачки успеси на савезничким фронтовима, а нарочито у Совјетском Савезу итд.

Какво је стање владало у неким јединицама Посавског одреда илуструје један догађај из 2. посавске чете у Арнајеву.

Двадесетог октобра, курир штаба 2. батаљона Миливоје Катић, враћао се из Ттаба одреда, који се налазио у селу Новацима. С њим је био Андрија Хабуш, инструктор Покрајинског комитета КПЈ за Србију, који је ишао за Штаб Шумадијског партизанског одреда. На путу између Арнајева и Соколова наишли су на остатке 2. посавске чете. Борци су се расправљали са политичким комесаром чете Михаилом Делићем и водником Јаношевићем. Инструктор Хабуш је упитао ко је командир чете. Михаило му је одговорио да је он политички комесар, а да је командир Данило Борђевић напустио чету и .са десетином бораца отишао у Јунковац и предао се недићевцима. Даље, Михаило му је рекао да је четна команда, због

[23] Архив Србије, Збирка плаката, бр. 32-

тешке ситуације, саоиштила борцима да они који не желе да остану у партизанима могу ићи кући или у четнике.

- Ко вам је дао право да распуштате чету?! - викнуо је Хабуш на комесара.

Умешао се у разговор и водник Јаношевић. Изнео је да су се тако договорили јер другог излаза нема, пошто се чета после борбе са Немцима код Конатица, нагло почела осипати.

- Ко си ти? - упитао је Андрија Хабуш Јаношевића.

- Ја сам водник, а пре доласка у партизане био сам поднаредник.

- А, тако. Па ти си, бре, непријатељ. Значи, ти си у партизане дошао да разбијаш наше редове и сада си, после одласка командира, остао да наговараш остале борце да напусте чету.

Јаношевић је поновио оно што је већ рекао. Још је додао да су партизани пропали и да је лудост борити се даље против Немаца. Хабуш више није могао да издржи. Оштро је наредио:

- Комесаре, разоружај га!

Делић није очекивао ово наређење. Збуњен, гледао је Хабуша.

- Шта је комесаре? Комунисти, разоружајте га!

У том је Симо Кецман, политички делегат вода, уперио пушку у Јаношевића.

- Јаношевићу, одложи оружје! - рекао је.

Јаношевић, који је био наслонио пушку, није пружао отпор. Дигао је руке у вис, а пушка му је тупо ударила о земљу.

- Седи! - наредио му је Хабуш.

- Другови, видите докле смо догурали. Ова издаја се мора казнити. Предложите два друга за суд, а ја ћу бити трећи обратио се Хабуш борцима узбуђено.

Сви су ћутали. Најзад се је усудио курир Катић и предложио Симу Кецмана. Пошто се нико више није јавио, Сима је предложио Катића. Хабуш је упитао присутне да ли се слажу. Сви су и даље ћутали. На Хабушево инсистирање једва се је зачуло неколико гласова:

- Слажемо се!

На крају су се, ипак, сви сложили.

Суд се повукао само неколико корака устрану. Хабуш је предложио да се у интересу очувања јединства у чети и спречавања даљег осипања чете, као и ради примера другима, водник Јаношевић стреља као народни непријатељ. Није било дискусије - сложили су се са овим предлогом. После тога Хабуш је стао пред борце и рекао:

- Другови партизани, у овим тешким тренуцима када народни непријатељи покушавају да поколебају наше борце и отворено их позивају на предају наш преки партизански суд је у име народа осудио издајника Јаношевића на смрт стрељањем!

Настао је тајац.

- Има ли неко ко жели да напусти чету? - упитао је Хабуш, и не чекајући одговор, додао:

- Ако се деси да неко покуша да дезертира, снаћиће га судбина овог издајника. Да ли вам је јасно?

Сви су немо гледали у Хабуша. Он је поновио исто питање, али нешто гласније.

- Јасно је - зачуло се неколико гласова.

Пресуда је одмах извршена. Затим је Хабуш позвао Симу Кецмана и наредио му да позове комунисте из тог дела чете у кућу. Било их је свега тројица: политички комесар чете Михаило Делић, политички делегати водова Иван Марковић и Симо Кецман.[24]

Командант и политички комесар батаљона обавештени су од курира Катића и инструктора ГІК КПЈ за Србију да су наишли на део 2. чете, где се нешто озбиљно збива. Инструктор ПК КПЈ за Србију је хтео да заоштри одговорност водника код бораца јер је пред њима јавно рекао »да су партизани пропали и да је лудост борити се даље против Немаца«.

Команда батаљона је увече скупила 2. чету у Арнајеву. На том састанку командант батаљона је изнео недостатке Команде чете и водова, а затим је за новог командира постављен Вељко Сремачки, а за политичког комесара Миша Штерк. Саопштене су измене у водовима. Појачан је партијски и политички рад у водовима и четама.

[24] М. Катић, одломак из дневника, *1941-1942. у сведочењима учесника НОБ,* стр. 243 и 244.

Двадесет осмог октобра батаљон је, у садејству 1. чете Космајског одреда, поново покушао да запоседне свој терен, на коме су Немци и недићевци оставили четнике Косте Пећанца да успостављају окупаторске општине и да хапсе учеснике и сараднике НОБ-а. Пошто није успео, батаљон је 29. октобра прекинуо борбе око Београда, Умке и Обреновца, напустио свој терен и прешао на терен Космајског партизанског одреда.

Недићево »Ново време« у броју од 30. октобра 1941, забележило је на свој начин ту акцију батаљона. Пошто је изнео тврдњу да су »Српски оружани одреди разбили код Сремчице комунистичке банде« даље је писало:

»У оквиру велике акције чишћења у даљој околини Београда, нарочито око шуме Липовице, дошло је прекјуче до оштрог сукоба између српских оружаних одреда и неколико група комунистичких банди... развила се борба која је трајала од прекјуче ујутру све до увече. У сукобу је побијен велики број комуниста. Тачна цифра није могла бити утврђена пошто се безброј лешева налази по шумарцима. По престанку борбе на месту сукоба нађен је велики број оружја и шлемова са петокраком звездом које су комунисти у паничном бекству бацили«.[23]

## ТРЕНИ ТАМНАВСКИ БАТАЉОН

После ослобођења Уба и формирања 3. тамнавског батаљона његове чете су распоређене у одвојене, доста удаљене рејоне, где су самостално извршавале своје задатке. Чланови Штаба батаљона обилазили су чете и на лицу места пружали им помоћ, да би се, затим, свака три дана, окупљали у Убу или у селу Совљаку, засеоку Алексићи, да измене искуства, упознају се са ситуацијом и донесу одлуке за даљи рад.

У Убу је остављен један вод бораца при Народноослободилачком одбору, који је с мештанима организовао стражу и вршио улогу команде места. У целом срезу тамнавском само Лајковац није био ослобођен, јер су Немци, после напада Колубарске чете Ваљевског одреда, посаду

[25] *Ново време,* 30. 10. 1941, стр. 3.

те значајне железничке раскрснице ојачали са Недићевцима и четницима Косте Пећанца.

Око 18. септембра 1. чета 3. батаљона порушила је железничку пругу у Словцу у дужини од преко 100 метара, а шине и шлипере бацила у Колубару. Сутрадан је код Јерининог града, у Словцу, сачекала немачки оклопни воз који је долазио из Ваљева и отворила ватру. Немци су покушали да искоче из воза и пруже отпор, али су били спречени ватром партизанских пушкомитраљеза. Борба је трајала око један сат, након чега су Немци били приморани да се врате у Ваљево.

После те борбе 1. чета се пребацила преко Колубаре и, привремено, у срезу Посавском - Умка, наставила да дејствује у саставу 2. посавског (београдског) батаљона. Највише се задржавала у селима Вранић, Баћевац и Мељак, Имала је мање чарке са непријатељским патролама, које су покушавале да присилно извиђају терен, Чета је одржала и више скупова са народом. На збору у Бождаревцу спречила је да четнички »војвода Космајски« мобилише око 200 сељака, после чега су се чети пријавила 22 добровољца који су упућени у 2. посавски батаљон. Мештани Баћевца и Мељака предали су Тамнавцима један пушкомитраљез, 20 пушака, неколико бомби, доста муницње и други материјал. У једној акцији, у Мељаку, чета је заробила два немачка подофицира и једног четника, које је спровела 2. посавском батаљону. После десетодневних акција у Посавини чета се вратила у околину Уба.[26]

За то време 2. чета се налазила на положају ка окруженом Ваљеву и учествовала је, са Ваљевским одредом, у опсади града. Чета је имала преко 300 наоружаних бораца и један тешки митраљез. Распоред чете је био следећи: један вод на положају у Бабиној Луци, други у Дупљају, трећи у Кланици. Опкољени немачки гарнизон у Ваљеву свакодневно је упућивао у извиђање авионе и тукао артиљеријском ватром околна села. Непријатељ је непрестано чинио покушаје да продре у разним правцима, али је увек враћан натраг у Ваљево.

[26] П. Петровић, *Тамнава у НОБ,* стр. 133.

Трећа чета је израсла у 4. посавскотамнавски батаљон, а 4. чета се налазила око Уба и Коцељева. Она је активно политички радила у селима, обезбеђивала болницу и радионицу и упућивала поједине своје водове као појачање осталим четама.

Почетком октобра 3. тамнавски батаљон је добио преко 100 нових пушака и неколико сандука муниције, произведених у партизанској фабрици оружја у Ужицу. Тих дана је и у неким селима Тамнаве извршена делимична мобилизација преко НОО. Прва чета добила је тада око 35 нових бораца и формирала 4. вод, придодавши мобилисаним борцима једну десетину старих бораца партизана - добровољаца из 1. вода, који је био бројно најјачи. За водника је постављен подофицир бивше југословенске војске Душан Бранисављевић из Памбуковице, села одакле је била већина нових бораца у том воду. Вод је упућен у села Гвозденовиће и Врховине, где је требало да сачека 1. вод и с њим настави акције око Словца.

Међутим, вод је у Гвозденовићу наишао на заседу четника Косте Пећанца, које је водио војвода Каменица. Био је опкољен и скоро цео заробљен. Само већи део десетине старих партизана успео је да се извуче из обруча и да дође у састав чете.[27]

Пећанчеви четници дошли су из Лајковца и неопажено опколили село недајући никоме од мештана да изађе. Били су обавештени о доласку партизанског вода. Ухватили су их у клопку, брзо опкблили и после краће борбе заробили. То је била грешка Команде чете што је нове и неискусне борце задржала у једном воду, иако је наређење било да се распореде у све водове и десетине. Четници су заробљене борце одвели у Боговађу и одмах стрељали Воју Алексића из Уба, Милоша Поповића из Трлића и једног омладинца који им је рекао да су издајници. Остале борце су задржали код себе и повели преговоре са Штабом Посавског одреда о замени заробљеника, јер је 3. батаљон заробио неке четнике пре тога. Једног сналажљивог партизана пустили су да се врати у своју чету, јер им је »обећао« да ће убити командира 1. чете, Животу Илића. Чим се вратио у своју чету он је ис-

[27] Исто, стр. 133-1934.

причао какав је »задатак« добио и оетао је да се и даље бори у својој јединици. Пошто преговори нису успели, четници су један део новомобилисаних партизана заврбовали да остану код њих, а остале су пустили. Ипак, ни један се није вратио у чету. Отишли су у Обреновац и скривали се код познаника, а у своја села су се вратили након повлачења партизанских јединица из Тамнаве.

У међувремену, Хитлер је ставио у дужност заповеднику оружане силе на Југоистоку фелдмаршалу Листу да свим расположивим средствима угуши устанички покрет у Србији и да осигура саобраћајне линије и објекте важне за немачку ратну привреду. За извршење тог задатка све расположиве немачке снаге у Србији стављене су под комаиду генерала пешадије Бемеа,[28] Дајући упутства својим јединицама за извршење Хитлерове наредбе, генерал Беме, између осталог, пише:

»Ако овде не поступимо свим средствима и с највећом безобзирношћу наши ће се губици пењати до неизмерности. Ваш задатак је да прокрстарите земљом, у којој је 1914. потоцима лила немачка крв услед подмуклости Срба, мушкараца и жена. Ви сте освегници тих мртвих. За целу Србију има се створити застрашујући пример, који мора најтеже да погоди целокупно становништво.

Сваки који благо поступа, греши о животе својих другова. Он ће бити позван на одговорност, без обзира на личност и стављен пред ратни суд«.[29]

Трећег октобра један вод 4. чете извршио је ватрени препад на једну групу Немаца у Словцу, и натерао их у бекство. Затим је поново разрушио железничке скретнице и пругу Словац - Ваљево у дужини од 800 метара.

Почетком октобра око 150 четника Косте Пећанца, са војводом Каменицом на челу, кренуло је из Лајковца да без борбе продре у Уб и да преговара са партизанима. Требало је да се представе као четници Драже Михаиловића, са којима је тих дана Врховни штаб водио преговоре о заједничким акцијама против окупатора. Четш :и су се упутили друмом. Једна партизанска десетинг IX је

[28] *Зборник,* том I, стр. 427 и 428.
[29] *Зборник,* том I, к. 1, стр. 460.

открила, али није отварала ватру јер је мислила ла иду да се предају. Обавештен о доласку четника штаб 3. батаљона је брзо сакупио оближње водове и с њима заузео положај. Четници су стигли пред Уб око 18 часова и ту су заустављени. На питање Добросава Симића и Душана Даниловића шта траже, четнички војвода Каменица је одговорио да је дошао да успостави власт. Војводи и четницима је одговорено да би требало да се боре против окупатора и да ослободе територију, па тек онда нека успостављају власт. У местима која су партизани ослободили народ је изабрао своју власт. Тако је учинио и у Убу. Четници су почели да прете, али када је пала партизанска команда: »Пушке на готовс!« напустили су Уб и вратили се у Лајковац.[30]

Сутрадан Немци су тукли артиљеријском ватром село Врховине и кућу у којој је био смештен 2. вод 1. чете. Том приликом погинула су два борца и домаћин куће Негован Пантић.

Шестог октобра Немци су јачим снагама кренули у напад на 2. чету 3. тамнавског батаљона. Борба је трајала од 6 до 13 часова. За то време непријатељ је вештим маневром скоро потпуно окружио положај партизанске чете. Извршен је противнапад у два правца, партизани су успели да потисну немачке војнике. Добро су се показале две групе бомбаша које су се, прикривене, успеле приближити немачким положајима. Добро су употребљене и флаше напуњене бензином, којима су оштећена два тенка. Митраљезац Сретен Милисављевић Лола премештао је свој митраљез с једног на други ватрени положај и успевао да изненади јурише Немаца, а командир Стеван Борота је ишао са бомбашима и служио борцима за пример у храбрости.

Ево шта је о тој борби у Билтену Врховног штаба записано:

»6. X водиле су се огорчене борбе северно од Ваљева. Топовска паљба трајала је цело пре подне. Једна чета партизана, која је била опкољена успела је да се пробије и да запоседне Кршну Главу. У овој борби, која је трајала од 6 до 13 часова, Немци су претрпели велике губит-

[30] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 130.

ке: преко 100 мртвих војиика, 20 побијених коња, уништена два тенка и заплењено доста ратног материјала. Немци су имали артиљерију, бацач бомби, два тенка и коњицу - све укупно око 2.000 људи, Али, и поред оволиких снага непријатеља партизани су задржали освојене положаје, а Немци се повукли према Ваљеву. Губици партизана су један мртав и четири лакше рањено. 7. X поново је дошло до борбе (на Близањском вису - прим. аутора) у којој су Немци изгубили око 60 људи и 13 коња. .. Партизанске трупе су заузеле Јеринин Град (узвишица код Словца - прим. аутора)«.[31]

Борци су били радосни када су после неколико дана видели овај извештај у Билтену Врховног штаба, као и похвалу друга Тита, објављену у истом Билтену:

»Изражавамо наше признање и захвалност воду 2. чете 3. батаљона Посавског народноослободилачког партизанског одреда, који је у крвавој борби са непријатељем, када је овај покушао продор из Ваљева према Убу, задао непријатељу велике губитке и, као целина, показао примерну храброст и војну дисциплину. Исто тако изражавамо наше признање и захвалност воднику Н. исте чете и митраљесцу под називом »Лола«, који су у тој борби показали храброст и присуство духа. Даље изражавамо наше признање и захвалност командиру чете другу Бороти, који је у најжешћој борби својим јунаштвом дао пример борцима.

Изражавамо наше признање и захвалност Бури Дукићу и Петковићу, који су бензинским флашама са даљине од 3 метра уништили непријатељски тенк«.[32]

Тих дана су борци 2. чете успели да заврше први број цепних новина »За слободу«, гласа партизана 2. чете 3. батаљона, који је излазио недељно. Не зна се колико је бројева изашло. Борци се сећају да је таквих покушаја било и у осталим четама, као и у батаљонима Посавског одреда.

После те борбе 2. чета је бројно ојачала: добила је 20 нових бораца. Чланови КПЈ и СКОЈ-а одржали су заједнички састанак и договорили се како ће похвалу поново

[31] *Зборник, том II, к. 1, стр. 88.*
[32] Исто, стр. 93.

заслужити. Заједно су преузели обавезу да служе као пример у борби и издржљивости и да што брже помогну V обуци нових бораца.

Шестог октобра, два вода 4. чете 3. тамнавског батаљона на Караули, код села Радљево, сачекали су делове немачког 125. пешадијског пука у заседи. Немци су у први мах одступили, али су, после краћег затишја, обновили напад и изненађене партизане натерали на повлачење. Водник 3. вода, Павловић, потрчао је да врати десетину бораца која је одступала, упао је у немачку заседу, и био заробљен.

Ево још неких детаља из тих догађаја који су забележени у немачком извештају:

»За време акције 125. пешадијског пука према Караули 6. X у Радљеву је ухапшено неколико комуниста.

Штаб корпуса наредио је да се вођа Павловић пребаци авионом у Београд. Саслушање код Службе безбедности дало је ове податке:

Комунистичке банде, јачине 1.000 - 1.200 људи, налазе се у шумама око Уба, вођа Симић (Добросав - прим. аутора).

Састав: 4 чете

Вођа 4. чете: Трипко,[33] резервни официр, чиновник, вођа 3. вода, 4. чете: Павловић.

Наоружање: пушке, до 100 пушчаних метака на цео батаљон, по свему изгледа само 1 чешки митраљез.

Изведени препади: 3. X: 60 - 70 људи извршило је ватрени препад на путу код Словца (слаже се са извештајем 125. пешадијског пука од 4. X).

4. чета је у последњих 7 дана рушила мостове и продубљивала прекопе на путу Уб - Караула.

Железничка пруга Словац - Ваљево била је два пута прекинута. Први пут на дужини на 500 м, затим на 800 м. Скретнице су на железничкој станици Словац биле разорене експлозивом.

У Гвозденовићу је био образован народноослободилачки одбор.

[13] Трипко Орловић, рођеи 1911. у Самини код Никшића, правник.

Код Гленовца (Ваљево) на неком непознатом месту закопанн су топовски затварачи, бомбе и артиљеријска муниција«.[34]

Водник Павловић је био изложен мучењу. На саслушању није открио податке о својој јединици. Избегао је да каже састав команде одреда, батаљона, команди свих чета, водова. Рекао је да сваки борац има по 200 метака. После саслушања и мучења стрељан је на Бањици.

Из дана у дан немачке јединице су покушавале да поправе пругу и друм према Убу. Десетог октобра делови 125. пешадијског пука настојали су да окруже Уб. »3 устаника стрељана. Нема сопствених губитака«[35] - јављали су Немци. Сутрадан, 11. октобра, немачки војни заповедник у Србији упутио је телеграм заповеднику оружане силе на Југоистоку да је »125. пешадијски пук завршио акцију чишћења Уба«, да су убијена четири устаника и да на страни 125. пука није било губитака«.[36]

Петнаестог октобра 3. тамнавски батаљон је добио још 300 Пушака.

У договору са Штабом Посавског одреда 100 пушака је додељено 4. посавскотамнавском батаљону.

Истог дана 2. чета 3. батаљона је водила борбу против четника код Каменице, на путу за Ваљево. Четници су је изненадили у покрету и убили 2 партизана. Чета је заробила 3 четника и предала их Штабу Ваљевског одреда на саслушање.

О томе је припадник Ваљевског одреда, Драгојло Дудић у свом дневнику записао:

»Командир Тамнавске чете, друг Борота је писао да су пљачкаши и бандити напали наше другове, да су нам ухватили два друга, пребили им руке, мучили их и најзад стрељали. Он шаље ову тројицу да их казнимо на присилан рад иако су, вели друг, смрт заслужили, јер су пуцали на наше другове. Ови бандити који су пуцали на наше другове зову се: Александар Чубровић, Мирко Јосиповић и Миодраг Вуковић«.[37]

[34] *Зборник,* том I, к. 1, стр. 629, 630: Прилот дневнику Штаба 18. немачког армијског корпуса од 19. 09. до 6. 12. 1941.

[35] *Зборник,* том I, к. 1, стр. 501: Извештај немачког војног заповедника у Србији од 10. 10. 1941.

[36] Исто, извештај од 11. 10. 1941, стр. 507.

[37] Драгојло Дудић, *Дневник 1941,* Београд, 1981. стр. 248.

Двадесетог октобра Немци су уз велике губитке усиели да поправе железничку пругу Обреновац - Лајковац - Ваљево и део путева, које су борци поново порушили. Генерал Беме је о томе истог дана обавестио претпостављеног команданта на Југоистоку:

»125. пешадијски пук извео је неколико акција у околини Уба и Обреновца. Опет су оспособљени за саобраћај друм и железничка пруга Београд - Ваљево. Железничка линија је сад у саобраћају. У борби је погинуо 26 непријатеља, 272 таоца стрељана, 24 ухапшена«.[38]

Једна чета 1. посавског батаљона требало је да по сваку цену не дозволи непријатељским јединицама да поново продру из Обреновца према Убу. Највећа препрека требало је да буде порушени мост на Тамнави у Милорцима. Ту су биле распоређене две веће заседе бораца, које су у три наврата одбиле покушаје непријатеља да поправе или заобиђу мост.

Двадесет шестог октобра, заобилазним и необезбеђним стазама, кренула је група од око 300 недићеваца из Обреновца да још једном покуша извидети стање и заузети Уб. Имали су извештај да су партизанске снаге распоређене, углавном, према Ваљеву, Шапцу, Лајковцу и на главним путевима и пругама. Недићевим одредом је командовао мајор Радаковић. Користећи заузетост главних партизанских снага на другим секторима, недићевци су у једном тренутку упали у Уб, али су их два вода 1. чете избацила из вароши и гонила до Лајковца. Недићевци су покушали да пруже отпор код кафане у Мургашу. Међутим, били су разбијени. Више њих је рањено. На страни партизана није било погинулих ни рањених.[39]

Ојачане непријатељске снаге решиле су да по сваку цену одбаце јединице Посавског партизанског одреда са тог терена и да заузму Уб, који је, као житница, сточарски крај и среско место, био значајан за њих. У уторак, 28. октобра, кренули су већим снагама у напад ка Убу. Једна колона, са моторизацијом и коњицом нападала је из Ваљева, друга из Лајковца, а трећа из правца Обренов-

[38] *Зборник,* том I, к. 1, стр. 546: Извештај војног заповедника у Србији од 20. 10. 1941.
[39] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 134.

ца. Непријатељ је успео, после краће борбе, да натера партизанске јединице само на делимично повлачење. Делови 2. чете 1. посавског батаљона задржали су Немце од 7 до 13 часова код порушеног моста у Милорцима. Колона из Ваљева је стигла око 8 часова ујутру до брда Вучјак, испред Уба. Партизани су се развили у стрелце и одговорили још јачом ватром из топова и минобацача. Са коњицом, у галопу, покушали су заобићи партизанске бокове и крила, али су их партизанске побочнице враћале. Борба је трајала до 10,30 часова. Настало је затишје. Чланови Штаба 3. батаљона су били у стрељачком строју са борцима. Душан Даниловић самоиницијативно је покушао да тражи да се Немци предају. Борцима је наређено да не отварају ватру. Они нису знали шта се дешава. Само су погледом пратили политичког комесара Душана Даниловића како се успиње на највећу узвишицу брда, крај друма, са белом марамицом у руци. Чули су како тражи од Немаца:

- Предајте се! Позади вас иду наше чете и све ће вас уништити!

Настао је тајац. А онда, после кратке паузе немачки официр је љутито командовао:

- Пали!

Душан Даниловић је пао изрешетан немачком ватром. Борци су га изнели и сахранили код Убског гробља. Борба је настављена. Непотпуни 3. тамнавски батаљон и 1. и 3. чета 1. посавског батаљона давали су жилав отпор. Тек око 13 часова су се повукли на положај изнад Убског гробља, код Радовића шуме, на путу за Гвозденовић. Немцима је стигло појачање из Ваљева и Лајковца.

Поподне, око 14 часова, 1. чета 3. тамнавског батаљона извршила је противнапад код гробља и натерала Немце на повлачење низ Вучјак. Непријатеља је ухватила паника, па је, у нереду, уз веће губитке, почео да бежи, тако да су Тамнавци, гонећи противника, прескакали преко њихових лешева.

Међутим, тај успех није могао бити искоришћен јер су се у најкритичнијем тренутку појавили тенкови, па су се 1. тамнавска и обе посавске чете, оставши без муниције, морале повући.

После борбе Стојан Љубић, командир 3. чете 1. посавског батаљона износио је своје утиске. Он је причао:

- Силни су били и Тамнавци и наши. Живота Илић се показао способним и као старешина и као борац. Када је био рањен наставио је да туче и подстиче друге у борби. Водник у мојој чети Пера Циганин (Светозар Станојевић) био је веома спалажљив и храбар. Гаврило Кузмановић јурио је једног Немца и викао: »Хоћу да га узјашем па нека ме носи, јер они кажу да смо ниже расе!« Рајко Михаиловић,[40] више пута је показао своје јунаштво. Тукао је Немце као Милош Турке по Косову. Па ипак било је и кукавица. Два паникера поколебала су једну десетину и она је побегла са положаја. Кад смо их касније пронашли, гледали су у земљу. Паникери су дезертирали, а остали су осећали грижу савести. Хари (Шихтер) Немац их је љутито псовао: »Ти никс партизан«.[41]

У тој борби погинуо је и Бора Јовичић, водник вода у 3. чети 1. батаљона. Борио се са групом бомбаша у непосредној близини немачког митраљеза. Немци су га погодили док је бацао бомбе.

Непријатељ је упао у град и ухапсио све људе са улица, а затим их затворио у цркву, као таоце. Свештеник Милорад Миливојевић је обукао свечану одору и уз сталну лупњаву звона читао молитву за спас српског народа. Говорио је: »Данас су нас опет покорили, али не могу нас све уништити, живеће Србија«. Ушли су немачки официри и запитали преводиоца шта поп јауче, а преводилац није тачно све објаснио, већ је додао: »Моли се богу да спасе невин народ«.

Сутрадан је окупатор за председника општине поставио Добросава Марјановића. Истог дана Немци су пустили жене и децу, а затим и све оне за које је гарантовао председник Добросав Марјановић. Остале су задржали у цркви. У ноћи из цркве је успео да побегне, поред немачких стражара, син Гвоздена Илића из Гуњевца. Гвозден је загрљен са друга два сина стрељан, са осталима.

[40] Рајко Михаиловић замеиик команданта 4. посавско-тамнавског батаљона, по задатку се задесио у Убу *и* учествовао у борби.
[41] Милосав Бојић, *Записи о мојој чети,* стр. 63.

У петак, 31. октобра, на пазарни дан у Убу, Немци су са својим слугама потерали л>уде из Убске цркве према местима одређеним за стрељање. Ту су већ дотерали из села Докмира преко 70 људи. Међу таоцима из Уба било је људи и из других села Тамнаве. Прва група је стрељана испод винограда и куће Живка Симића из Гуњевца, близу Радовића шуме код Уба. Друга група је стрељана близу куће Богдана Новаковића, а трећа група испод шуме, код куће Милоша Симића, према Убу. Са стрељања је успео, рањен, да побегне Чеда Тодоровић, опанчар са Уба и Среген Стефановић из Гуњевца. Само су се њих двојица, од 130 људи, успели спасити.[42]

После поновног заузимања Уба Немци су послали у села Недићеве одреде и четнике Косте Пећанца да хапсе, прете и успостављају окупаторско-квислиншку власт.

Убрзо су и на Уб доведене јаче снаге недићеваца и четника Косте Пећанца. Они су завели праву страховладу. Хапсиле су све оне који су помагали НОБ. Л>уди су се бранили на све могуће начине, али милости није било. Вратио се и начелник среског начелства Саво Ивезић и почео да помаже у »рашчишћавању од црвених војника«.

Уб је са малим прекидом живео у слободи пуних 45 дана, а села Посавине и Тамнаве знатно више. Крајем октобра 3. тамнавски батаљон је био принуђен да се повуче у ваљевску Подградину, где је наставио борбе у саставу Посавског НОП одреда.

## ЧЕТВРТИ БАТАЉОН

Од свог формирања па до краја октобра 1941. године 4. батаљон је дејствовао према Шапцу. У то време држао је скоро фронтални положај крај реке Добраве, па све до Саве и затварао прилаз немачким снагама из Шапца ка Обреновцу, Убу и Коцељеву. На десном крилу батаљона налазиле су се 1. и 4. чета 1. посавског батаљона, које су ту биле пребачене средином октобра. Батаљон је сарађивао са четницима Мирослава Дабића, који је припадао покрету Драже Михаиловића.

[42] Међуопштински историјски архив - Ваљево, *Хроника Уба,* рукопис стр. 92.

Једна од већих борби између Немаца и јединица 4. батаљона била је почетком октобра, када је једна група Немаца, ојачана са четири тенка, дошла у село Орид. Наишла је на срушен мост и дубоко прокопан пут. Пошто нису могли проћи, упутили су се према селу Скупљени. Борци 4. посавско-тамнавског батаљона, постављени на погодне положаје, отворили су снажну ватру на немачке мотоциклисте, који су се налазили у претходници и нису очекивали заседу. Ипак, Немци су се брзо снашли, залегли уз обалу и у шанчеве и покушали јуриш. Командири чета Милан Марчетић и Миливоје Бјелошевић су позвали своје борце да изврше противјуриш. Немци су окренули леђа и побегли. Том приликом уништено је 5 - 6 мотоцикла и убијено више немачких војника.[43]

Немачки тенкови који су остали у Ориду, чекали су да виде исход борбе код Скупљена. Пошто су њихове снаге заустављене и одбијене код Скупљена, тенкови су покушали да пређу преко порушеног моста код Орида. Наишао је први тенк и пропао кроз мост. Немачки војници су покушали да га извуку, али су партизани чете командира Букана Јанковића отворили ватру и Немци су застали.

У борби код Орида батаљон је имао једног рањеног борца, а немачки војници више мртвих и рањених, које су однели са собом. У повлачењу ка Шапцу Немци су убили четири сељака у селу Скупљен. Сутрадан је из Београда долетело девет авиона »штука«, који су жестоко бомбардовали и митраљирали цео терен на коме је био распоређен 4. батаљон. Том приликом су откривена четири шпијуна фолксдојчера који су сигналима показивали положаје јединица батаљона. Брзом акцијом су похватани и по саслушању стрељани у селу Лојанице.[44]

Детаље из борбе на том сектору Посавског одреда забележио је књижевник Чедомир Миндеровић у свом ратном дневнику. Ево неких од њих:

»20. октобар, Каона. - Тешки митраљези, пушкомитраљези и ретке пушке са Добраве, са Дабићевог (командант четника) положаја. Налазим се од јуче после подне,

[43] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 143.
[44] Исто, стр. 143.

овде у Каони, у трећем воду, у дубокој позадини. Жоја Николић, командир, одјахао је заједно са једним куриром у правцу борбе, према нашем 2. воду. То Немци вероватно чине узалудан покушај да прегазе Дабића. Дабић, изгледа, уздржано учествује у овом јутарњем концерту који ослушкујемо из даљине, кроз кишу и маглу. Јуче није дошао на збор. Збор је одржан у великој храстовој шуми старога Новака. На крају збора јавио се за реч један стари сељак, мештанин, који је позвао народ да нам се придружи и да учествује у борби. Говорио је полако, убедљиво, са снажном, потресном вером.

23. октобар, Заблаће. - Тешке кише. Борбу није водио Дабић, него су Немци напали наш вод у Заблаћу. Два сељака рањена у тој борби донела су нам ту вест у Каону. Пошли смо у помоћ воду, борци су певали путем, али је непријатељ већ био одбијен...

Наши водови смењују се на положају, у заседама, на осматрачницама и у патролама - Немаца опет нема. Они надиру с друге стране, у много већем броју, са много јачом снагом. У помоћ нам је стигла 4. чета, мој некадашњи вод.

Пристижу у мрак, табају ногама уморним од далеког пута, кроз блатно двориште. Разазнајем тихе, познате гласове«.[45]

Четврти посавскотамнавски батаљон држао је најдужу линију положаја. Немци су више пута покушали да продру из Шапца према Ваљеву и Обреновцу, да очисте терен Владимираца и Коцељево и да убрзају заузимање Уба. У томе су их спречавали борци 4. батаљона. Командант Света Поповић је често обилазио чете и бодрио озебле и прокисле борце да издрже на блатњавим положајима.

- Докле ћемо овако команданте? - упитао је исцрпљен борац Алекса Поповић.

- Док не победимо, друже!

- А када ће то бити?

- Мислили смо да ће их Црвена армија брзо потиснути са источног фронта, а оно се одужило... Верујемо Врховном штабу, Партији и Штабу нашег одреда. Оду-

[45] Ч. Миндеровић, *За Титом,* стр. 43, 44.

жиће ее, али слободу ћемо добити са оружјем и јуначким срцем![46]

Тих октобарских дана борцима 4. посавскотамнавског батаљона придружиле су се и две чете 1. посавског и једна чета 3. тамнавског батаљона. Дани су били кишни, а ноћи хладне.

У зору 29. октобра Немци су из Шапца извршили јак напад тенковима и артиљеријом. Око 12 часова непријатељ је успео да пређе реку Добраву код Орида, упадне у села Предворицу, Трбушац, Скупљен и Боровик и да заће за леђа 1. чете 4. батаљона, која је водила борбе на реци Добрави у Рићакама. Увече, користећи мрак, чета је извршила противнапад и успела да се пробије из окружења. Том приликом две партизанске патроле су се нашле у непријатељској позадини и тек уз велике губитке су успеле да се извуку. Није успео покушај да се извуку два погинула партизана у Лојаницама и три у Јаловику. Борци су били присиљени да вишак оружја (50 пушака, један сандук муниције и затварач за топ) закопају у бази Лазара Станимировића у Владимирцима, а топ да оставе у селу Меховина.

После повлачења све јединице 4. батаљона су се окупиле у селу Свилеуви и ту остале до 31. октобра, задржавајући даљи продор Немаца.

У батаљон је дошао Бора Марковић, политички комесар одреда и одржао састанак са штабом батаљона и командама чета. Он их је обавестио да су скоро све јединице одреда, по наређењу Главног штаба Србије, напустиле територију срезова Умка, Обреновац и Уб. Одржани су и састанци партијских ћелија чета и актива СКОЈ-а. У КПЈ је иримљено 12 чланова, а у СКОЈ 19. Извршена је и заклетва нових бораца. На предлог Светислава Пује Пандуровића другови из културно-просветне (агитационе) групе распоређени су у јединице.

[46] **Изјава Реље Калембера, дата аутору 1951. год.**

# VI ВАНБОРБЕНЕ АКТИВНОСТИ ОДРЕДА

## САРАДЊА С ДРУГИМ ОДРЕДИМА

Сарадња Посавског одреда са другим суседиим партизанским одредима започела је са самим формирањем чета. Команде су самоиницијативно мењале искуства, оскудне политичке и пропагандне материјале, испомагале се у муницији и оружју. Временом та сарадња се све више ширила, нарочито са Ваљевским, Космајским, Шумадијским и Мачванским (Подрињским) патизанским одредом. Штабови и команде су се договарали, а јединице често изводиле заједничка борбена дејства.

Део својих запажања о Посавском одреду и уоиште 0 Тамнави у то време, забележио је руководилац Ваљевског одреда, Драгојло Дудић, у свом ратном дневнику:

»Исхрана у Тамнави спроводи се тако да сваки домаћин ирипреми сам по један оброк за партизане и гако се врши нека врста такмичења између њих ко ће боље и лепше да дочека своје ослободиоце. Расположење сељака, сељанки, читавог сељачког живља је огромно за партизане и ја сам добио такав утисак да није остала ни једна кућа која није дала бар једног борца у одред, као и сав потребан број грла стоке са јахаћим прибором, са запрегом«.[1]

Крајем септембра, после саветовања у Дулену[2] Бора Марковић је у име Штаба Посавског одреда упутио писмо Штабу Космајског одреда:

[1] Драгојло Дудић, *Дневник 1941,* стр. 193.
[2] Саветовање у селу Дулене је организовао Главни штаб за Србију, 16. септембра 1941. Присуствовали су команданти и политички комесари

»Другови, услед настале ситуације са развитком партизанске борбе и намером Немаца да нас разбију, дошли смо у везу са Ваљевским одредом који нам је пренео директиву Главног штаба по којој треба хитно предузети следеће мере:

1. Најхитније се повезати са свим суседним одредима и стално одржавати што ужи контакт.

2. Концентрисати снаге свију одреда као и будну контролу комуникација ка главној бази устанка.

3. С обзиром на ситуацију око Ваљева, Ваљевци су тражили да се ви хитно повежете са Шумадијским одредом по тражењу Ваљеваца. Ви би требали да предузмете следеће мере, заједно са 2. батаљоном нашег одреда:

а) Потпуно да онемогућите пролаз путем Београд - Степојевац - Лазаревац;

б) Шумадинци да прекину све комуникације које воде преко Лазаревца и Лајковца ка Ваљеву.

4. Учинити што пре да се повежете са шумадинцима, а они са следећим одредима, тако да у најскорије време сви одреди Србије буду међу собом повезани.

Ово је сугестија Главног штаба партизанских одреда Југославије«.[3]

Курир Божидар Филимоновић Коколо, однео је писмо сличне садржине и команданту 1. шумадијског одреда, Милану Благојевићу. После неколико дана Главни штаб за Србију формирао је Групу одреда у коју су ушли Космајски, 1. шумадијски и Посавски одред. Циљ је био извођење већих заједничких акција, међу којима и заједнички напад на Лазаревац. За команданта те групе постављен је Коча Поповић. Коча Поповић је одмах одржао састанак са командантима Космајског и 1. шумадијског одреда, на коме је договорено да Милан Благојевић прими под своју команду Космајски одред и 2. батаљон (београдски) Посавског одреда. Заједно су обишли Штаб 2. батаљона и Штаб Космајског одреда који се налазио

одреда из Шумадије и деда западне Србије: 1. шумадијски, Чачански, Краљевачки, Крагујевачки, 2. шумадијски, те командири Беличке и Параћинске чете Поморавског одреда. Измењена су искуства и тражена већа координација између одреда.

[3] *Зборник,* том I, к. 1, стр. 154, 155.

у згради школе у селу Рожанце. На састанку се разговарало о стању у одреду, о иротеклим и будућим акцијама. Затим се Коча вратио у Посавину и Тамнаву да обезбеди још бол>у сарадњу преостала три батаљопа Посавског одреда са деловима подрињског и Ваљевског одреда. Тих дана је продужена блокада Ваљева. После тог састанка, 10. октобра 1941. Милан Благојевић је упутио извештај Главном штабу НОБ одреда за Србију, у коме се каже:

»V вези са лазаревачком акцијом дошло је до састанка између мене и команданта Пере (Коче Поповића) и команданта Космајског одреда. На том састанку командант Пера, који је одређен за мога претпостављеног, наредио ми је да примим под своју команду Космајски одред и 2. посавски батаљон (београдски) и то привремено, док не дође сагласност од Главног штаба. У вези с тим ја сам био код Београдског батаљона заједно са Пером и он ми је дужност предао. Ја сам, примајући команду, са командантом батаљона разговарао о будућем раду онако како сам нашао за најбоље. Доцније, по договору, отишао сам на састанак са командантом и комесаром Космајског одреда... Потребно је известити ме, и то што пре, да ли се ви слажете са овом одлуком команданта Пере«.[4]

О састанку команданта Посавског одреда са друговима из руководства Ваљевског партизанског одреда, Драгојло Дудић је 1. октобра-1941. записао у свом дневнику:

»Састанак за ноћас с другом Пером (Коча Поповић) из Посавског одреда заказан је у кући Чичиног зета и Чича (Драгојло Дудић - прим. аутора) се тамо био упутио, оставивши стражу на друму да сачека делегате... Неко је лупао на вратима и Чича се дигао, био је сањив и није могао распознати гласове с поља. Унутра су ушла три друга. Наш стари познаник Пера и још двојица које нисмо знали. Причали су нам о борбама код Уба. Заробили су 30 Немаца са 12 камиона пуних хране, која је храна била понета за Ваљево, јер су Немци блокирани у Ваљеву... Конференција је трајала два сата. Споразум по питању помоћи Шапцу је постигнут. Један од ове тројице

[4] *Зборник* том I, књ. 20, стр. 109: Извештај штаба 1. шумадијског одреда од 14. 10. 1941.

је био из Шумадијског партизанског одреда и због чишћења колубарске долине утврдили састанак с делегатом Колубарске чете за први четвртак, ради споразумевања по питању заједничке акције. Споразумели смо се да убудуће, кад год буде потреба, дође до састанка између нас и команданта Посавског одреда, који је сада добио функцију команданта свих одреда на терену«.[5]

Више таквих сусрета имао је Коча Поповић и са командантима Подринског, Ваљевског, Шумадијског и Космајског одреда, али време састанака и њихови садржаји нису могли бити утврђени. Наводимо запис Драгојла Дудића:

»Ставе, 5. новембра... стижу вести с положаја да се Немци повлаче ка Шапцу, ка Београду. Звали смо друга Перу но куриру да дође на разговор, да би смо испитали ситуацију и донели одлуке о даљим акцијама... Стигао је друг Пера. Увек исти, живахан и насмејан. Био је добро покисао. Он нам прича о повлачењу Немаца и подвлачи да ове колоне које су прошле у уторак и јутрос у среду, нису ни пуцале на наше. Каже да су прошле на 50 метара од друга Бороте, односно његове чете (2. чета 3. тамнавског батаљона Посавског одреда - прим. аутора) и, по казивању наивних пролазника викали: 'Не пуцајте, комунисти, ми нећемо пуцати'. Ту се друг Пера слатко смејао, што је требало да значи да сумња у исправност вести, јер друг Борота никога не пропушта...

После дуге дискусије одлучили смо да према ужичком друму пошаљемо две чете, да пошаљемо 7. и 4. чету, да друг Пера пошаље своје две чете ради осигурања друма од Ваљева до Косјерића. Да се у Љубовију пошаљу још две чете друга Добросава и Николе Божовића, да би се обезбедио пролаз поред Дрине. Да се пресели болница са Пашине Равни ближе четама, да се пресели комора на сигурније место. Све да се централизује ради заштите«.[6]

До краја новембра 1941. године остала је на снази одлука о постојању Штаба Посавско-космајске групе одреда. О томе сведочи и наређење команданта групе, од 21.

[5] Д. Дудић, *Дневник 1941.,* стр. 219 и 220.
[6] Исто, стр. 289-291.

новембра, о увођењу ознака за поверљнва наређења и извештаје, које дајемо у целини:

| »У.Е.<br>21 - XI - 41.<br>пов. | ОЗНАКЕ<br>(за поверљива наређења и извештаје) |
|---|---|
| Посавско-космајска група одреда | Е. |
| Посавски одред | К. |
| Космајски одред | Р. |
| I батаљон Посавског одреда | ДК. |
| II батаљон Посавског одреда | ПК. |
| III батаљон Посавског одреда | СК. |
| IV батаљон Посавског одреда | ФК. |
| Штаб (одреда, батаљона, групе одреда) | У. |
| Команда чете | у. |
| Командант (групе одреда, одреда, батаљона) | А. |
| Командир чете, водник | а. |
| Комесар (групе, одреда, одреда, батаљона) | Б. |
| Комесар чете, политички делегат | б. |
| Заменик (команданта групе одреда, одреда, батаљона) | В. |
| Заменик (командира чете, водника) | в. |
| I чета | Д. |
| II чета | П. |
| III чета " | С. |
| IV чета ' | Ф. |
| Вод | г. |
| I вод | 1т. |
| II вод | 2т. |
| III вод | 3т. |
| IV вод | 4т. |

Ред ознака за онога ко шаље: од ознаке ниже јединице навише. Нпр. 2т.С.Дк. (II вод III чете I багаљона). Ред ознака за онога коме се шаље: од ознаке више јединице на ниже.

Нпр. ДК.П.б. (комесару друге чете I батаљонај.
Ове ознаке ступају на снагу 21. новембра 1941. г. Мењаће

се на сваких 20 дана. Њима упознати само чланове штабова (одреди, багаљона), и вођства (чета, водова)«[7]

У то време најбоља сарадња јединица Посавског одреда остварена је са јединицама Ваљевског и Космајског партизанског одреда. На нивоу командовања одржавани су краћи сусрети штабова одреда и договарало се о садејству у заједничким борбама и акцијама.

## СТВАРАЊЕ ОРГАНА НАРОДНЕ ВЛАСТН У ПОСАВИНИ И ТАМНАВИ

Упоредо са разоружањем жандармеријских станица, рушењем мостова, железничких пруга, путева, телеграфско-телефонских веза и других бројних акција, на удару партизанских водова и чета биле су и општинске управе у селима, које су служиле окупатору. Виђенији и прогресивнији људи тражили су од јединица да се бирају одбори који би организовали исхрану партизана, прикупљање преосталог оружја, заводили у тим сложеним ратним приликама ред у селима и били чврста спона са партизанским јединицама које су свакодневно крстариле селима. Покрајински комитет КПЈ за Србију упутио је окружним и среским партијским руководствима захтев да свуда где за то постоје услови стварају комитете народног фронта - политичке органе у којима ће бити представници свих политичких струја које прихватају борбу против окупатора.

Команде чета су користиле сваки слободан тренутак да организују збор, митинг или конференцију са народом. Настојале су да окупе што више људи и те скупове су одржавале по засеоцима, шумама, а понекад и у центру села. Најчешће су за говорнике бирани борци из њихове средине, затим старији људи и Београђани, углавном они који су умели да успоставе прави контакт са народом и који су знали на популаран начин да објасне ситуацију у свету и земљи и циљеве народноослободилачке борбе. Скупови су били чести и све су више интересовали људе. Понекад су и сами сељаци тражили ко ће да им

[7] Архив ВИИ, к. 1641, бр. рег. 21-1/12.

говори. Тако су тражили књижевиика Јована Поповића, студента Миладина Петровића, Миладина Ивановића, Рајка Мпхаиловића, Свету Поповића, Србу Јосиповића, Андрију Мазињанина, и друге.

- Свеједно је ко ће нам говорити, само нека речи претвара у дело - често су истицали захтев.

Крајем јула и почетком августа 1941. у сва три среза у исто време почели су да се стварају први одбори народне власти. На митингу у селу Бађевцу, 5. августа, окупили су се људи да бирају свој одбор. Говорио им је Иван Вондарчек, политички комесар 2. чете, који је управо стигао из Београда и примио дужност од Добривоја Пешића. Пошто је рекао да се без власти ипак не може и да неко мора да решава и спорове међу људима, Вондарчек је додао:

- И ви ћете данас, овде у Бађевцу, без жандара и полиције себи изабрати такав одбор. V њему треба да буду ваши најбољи људи у селу, одани борби против окупатора и домаћих издајника, одани борби за слободу наше Домовине. Они ће на себе преузети све послове реда и поретка у селу, као и све обавезе према нашој војсци - партизанима. Исто као и ми партизани, чланови одбора подлежу свим законима наше борбе за слободу наших народа. И они су исто као и ми партизани, у неку руку, народна војска, а и права народна власт.[8]

Народ је пажљиво слушао и остале говорнике, а затим је једногласно изабран »Одбор за исхрану и помоћ партизанима« од пет чланова: Бошко Ивковић, Милутин Станимировић, Љубивоје Михаиловић, Добривоје Михаиловић и Михаило Ивановић. На исти или сличан начин бирани су одбори и у другим селима. Добривоје Пешић и Иван Вондарчек су основали одборе у Дражевцу, Вранићу, Баљевцу, Сремчици, Јасенку и Баричу. »Свуда смо одржавали зборове и говорили о циљевима народноослободилачке борбе и задацима НОО« - сећа се Добривоје Пешић. »Сви су се предложени радо прихватали дужности одборника... Сећам се великог збора у селу Сремчици. Окупило се око 250 људи, а у близини је Београда. Радују се партизанима, узвикују пароле и траже да сами

[8] Миладин Ивановић, *Запис из ослободњшчког рата,* рукопис, стр. 17.

бирају поштене и патриотеки опредељене људе. Видело се да је уочи рата у том селу постојао видан утицај комуниста из редова њихових радника, ђака, студената и напредних пољопривредника«.[9]

Полазећи од тога да је народ до тих дана био далеко од сваке власти и да је власт гледао као нешто туђе, јединице и руководство Посавског одреда су чиниле све да нову власт приближе народу, да је он схвати као своју. Политичка активност народа није се могла постићи путем декларација о народној власти, већ кроз свакодневни живот и учешће народа у решавању проблема, који су се у тако сложеним условима наметали. Једино се на тај начин народ могао уверити да се заиста ради о новој власти у којој и он непосредно учествује.

На основу првих искустава и извештаја команди чета Штаб одреда је закључио да је неопходно предузети јединствену акцију организовања народне власти. У том циљу сресни комитети КПЈ су предложили Бори Марковићу да тражи од ПК КПЈ за Србију директиве. У команди Одреда су написана и прва упутства за образовање народноослободилачких одбора и 10. августа 1941. године упућена су командама чета и водова, са чијим је садржајем био упознат и део ПК КПЈ за Србију, који се налазио у Београду. Убрзо је из Београда стигла сагласност за иницијативу и текст упутства. Похваљени су због бриге показане у овом сектору. Ево текста тог првог »УПУТСТВА ЗА ОБРАЗОВАЊЕ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ОДБОРА:

1. У свим селима која контролишемо треба одмах образовати одборе Народно-ослободилачког фронта. Треба их образовати (организовати) и у оним селима која још нису дошла под нашу потпуну контролу; где год се може треба одржати митинг, треба да се постави и реши питање образовања поменутих одбора.

2. Према величини села у одбору ће бити одговарајући број чланова. Мерило за одређивање људи који ће бити чланови одбора треба да буду широко, тако да одговара народно-ослободилачком карактеру борбе коју воде партизански одреди. Одбор није орган никакве пар-

" Изјава Добривоја Пешића, дата аутору.

тизанске организације илн групе. Његови чланови се бирају међу поштеним родољубима без обзира на ближе политичко опредељење.

3. Општи задатак одбора јесте да буду административни посредници између чета и села.

4. Задаци одбора су следећи:

I. Организовање исхране, што значи да приликом доласка чете, односно вода у село неће више команда одређивати од кога ће се тражити храна, него ће се обратити одбору, а овај ће то питање решити. То је простије и целисходније а село ће се осетити у целини.

II. Образовање фонда народног ослобођења (прикупљање новца за помоћ народној борби).

III. Набавка одела и обуће.

IV. Прикупљање преосталог оружја, састављање спискова о томе, где и код кога се оно налази.

V. Набавка потребних јахаћих и теглећих коња.

VI. Припремање складишта за оружје, муницију и опрему чета (поверљиво).

VII. Састављање спискова за борбу способног становништва.

VIII. Контрола оближњих друмова и путева, спречавање трговине са градовима.

IX. Ликвидирање малих непријатељских одељења и отворених петоколонаша.

X. Организовање обавештајне службе и слање одговарајућих поверљивих извештаја преко својих курира.

XI. Растурање литературе добијене од чета.

XII. Решавање ситних спорова међу сељацима.

XIII. Брига о сиротињи села, породицама партизана и ухапшених.

XIV. Евентуално прање веша партизанима.

5. Одбори ће редовно подносити извештаје чети, односно воду о свом раду.

6. Обратити нарочиту пажњу на пријатељски начин прилажења сељацима«.[10]

Први органи народне власти на територији Посавског одреда звали су се »Одбори народноослободилачког фронта«. То су били привремени органи власти, а не

[10] *Зборник,* том. I, књ. 1, стр. 68 и 69.

само органи устаничког иокрета. Као што се види из првих за сада познатих упутстава за образовање одбора народноослободилачког фронта које је издао Штаб Посавског НОП одреда у другој половини августа 1941. године, одређ^ни су у 14 тачака задаци одбора: организација исхране партизана, образовање фонда народног ослобођења, набавка одела и обуће, прикупљање преосталог оружја, набавка јахаћих и теглећих коња, припремање складишта оружја, муниције и спреме, састављање спискова становништва способног за борбу, контрола оближњих друмова и спречавање трговине са градовима, ликвидирање мањих непријатељских одељења и отворених петоколонаша, организовање обавештајне службе, растурање литературе, решавање ситних спорова међу мештанима, брига о сиротињи села, о породицама партизана и ухапшених и евентуално прање веша партизанима.

V току августа и септембра 1941. готово у свим селима Тамнаве и Посавине изабрани су одбори. Није се журило. Ишло се поступно. Како је сазревала ситуација у селу, тако се приступало организацији нове власти.

На пример:

Крајем августа у Грабовцу, у Чолића шуми, где је било окупљено преко пет стотина људи, на збору је говорио Јован Поповић. Излагао је тихо, сталожено, али борбено и искрено. Наслонио је руке на цев пушке, погледом је пратио заинтересованост људи. Нетремице су га слушали. Иако је падала ситна киша, људи се нису разилазили. После њега говорили су: Бора Марковић, Влада Аксентијевић и Мика Павловић. Онда су изабрани чланови одбора.

Првог септембра у Малом Борку, запаљена је општинска архива, а затим је одржан збор у присуству команданта одреда Коче Поповића. Прво је говорио Влада Аксентијевић, а онда је реч узео командант одреда. Он је, између осталог, рекао да ће се ослободилачка борба завршити са успехом само ако народ Србије и целе Југославије буде сложан и јединствен против окупатора и свих издајника, ако народ настави да помаже своје синове који су у оружаним јединицама одреда, ако се угледају на своје претке који су војевали за време Турака и у

Првом светском рату. На крају збора изабрани су чланови НОО за Мали Борак и Скобаљ.[11]

Како је текао избор одборника на скупу у селу Врбовни сведоче записи Миладина Ивановића. Он пише:

»На збору у селу Врбовну духови су се узбуркали. На предлог о саставу народноослободилачког одбора оштро се реагује. Неки од предложених не желе да буду чланови нове власти - вјероватно не би хтјели да се старој власти, односно њеним остацима замјере, а неке опет село не прихвата.

- Нећемо га! Раније је био кмет и у време мобилизације за пролетошњи рат реквирирао ми је јединог вочића, па нисам имао с чим њиву да узорем. А себе је од реквизиције поштедео - имао је две краве, доброг вола и одраслог јунца и ништа за реквизицију није дао. Такву неправду би и данас чинио. И нећемо га.

Нису прихватили ни једног богатијег човека. После жучне расправе Одбор су изабрали по својој жељи«.'[2] 0 сваком предложеном кандидату отворено се расправљало, износиле су се његове врлине, способности, слабости и мане.

Народноослободилачки одбори су успешно обављали функције. Решавали су низ проблема на врло успешан начин. Најважнија функција народно-ослободилачких одбора у то доба била је да буду истински носиоци привремене власти народа у борби против окупатора, тј. орган борбе. Основни задатак им је био снабдевање партизанских одреда, смештај и нега рањеника, мобилизација људи и материјалних средстава за вођење борбе. Ова питања *могла* су се решиги само уз пуну подршку сељака. Та се подршка могла добити ако су народни одбори разговарали с народом и усвојили њихова мишљења и предлоге. Одбори нису смели да наступе као нека бирократска установа, која само издаје декрете којима се народ мора покоравати.

Народноослободилачки одбори у Посавини и Тамнави су се трудили да испуне све задатке који су били написани у Упутствима Штаба одреда. Ипак, све је зависи-

[11] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 110.
[12] Миладин Ивановић, *Записи из ослободшачког рата,* руконис, стр. 53.

ло од знања и умешности самих чланова одбора, од којих се већина по први пут нашла у улози сеоске власти, и то у ратним условима, када је извршена потпуна смена старих кметова, деловођа, председника, благајника. Много је зависило и од помоћи чланова среских комитета КПЈ и политичких делегата водова и комесара чета, а њихов ниво знања и друге обавезе нису им омогућавали да се удубл>ују у побољшање садржаја и облика рада одбора народне власти.

Одбори су чврсто сарађивали са најближим водовима и четама и трудили се да што боље и правичније снабдевају јединице храном. Партизански интенданти су им давали податке о месту и распореду јединица, као и бројне стање, а одбори су наручивали по кућама када је на кога био ред да припреми ручак или вечеру за јединицу на положају или у шуми. Људи и жене су се такмичили ко ће боље и уредније нахранити »своје устанике и бранитеље, ослободиоце«. Сви борци су били задовољни начином организовања исхране у народу, без казана и својих кухиња. Тек при повлачењу са тог терена набављени су казани и организована исхрана у јединицама.

Одбори су организовали и транспорт заплењених ствари са бродова и другог плена покупљеног из онеспособљених немачких камиона (алатке, дуван). Они су одређивали кола за превоз курира у Београд, за пребацивање рањених партизана до болнице и премештање болнице из села у село. Одређивали су и домаћинства од којих су узимали на послугу коње за курире, команде и комору за ношење митраљеза и муниције. V појединим кућама могло се наћи по неко ћебе, шаторско крило, шињел, пушка, бомба, револвер који су остали од бивше југословенске војске. Одбори су то прикупљали и предавали партизанским јединицама уз потврду.

Одбори су решавали и спорове између својих сељака. Парнице о међама између суседних њива водиле су се дуго код редовних судова, заваде су се заоштравале. Одбори су позивали власнике тих имања и саопштавали им да се измире. Њихове комисије су излазиле на лице места и лаички пресуђивале на чијој страни је правда. Азуди

су лакше пристајали на компромис и престајале су свађе и зађевице. Тражила се јавна осуда свих оних који су подложни надменом понашању, тучама, свађама. То је деловало на л>уде.

Значајну улогу одиграли су одбори почетком октобра 1941. када је у селима вршена мобилизација војних обвезника за партизанске јединице. Одборници су тражили најправеднија решења. Ретко би био мобилисан неко за кога је село интервенисало на свом скупу. Воља народа је поштована, а он је осетио да његова реч није празна. Ради тога људи су се трудили да извршавају своје обавезе према партизанима.

Уб је био слободан скоро месец и по дана. Његов НОО је сарађивао са истим одборима у селима широм Тамнаве јер је био нека врста првог среског НОО у Тамнави. Одборници су свакодневно дежурали у општини, па и у згради Среског начелства, примали странке и према својим могућностима решавали текућа питања. За помоћ одбору били су ангажовани и поштени чиновници.

У то време било је великих тешкоћа у снабдевању грађана неопходним артиклима, као што су: со, гас, дуван и шећер. Због тога је Народноослободилачки одбор Уба задужио Милоша Селаковића, трговца, да ту робу набави у Београду. Он је то учинио преко својих познаџика, тврдећи да снабдева грађане неке друге варошице. То му је успело, у два наврата. Међутим, Немци су били обавештени од једног свог фолксдојчера да на неки чудан начин из Београда заобилазним путем стиже роба у Уб. Они су везу прекинули и роба више није стизала.

Радећи на такав начин, народноослободилачки одбори су све више постајали прави органи народне власти. Управо због тога што су решавали питање од животног значаја за људе, они се нису могли ни заобићи, нити потценити. Народ их је прихватио као своје органе, и зато их је помагао и подржавао.

Почетком октобра Штаб 3. тамнавског батаљона је организовао састанак са председницима НОО из целог среза Тамнавског, у Убу. На састанку је било речи о тешкоћама у раду, заузетости појединих чланова својим пословима на имању, непријатељским паролама које се по-

јављују, снази немачких, Недићевих и четничких јединица, тешкоћама које чекају иартизане у наступајућој зими, напредовању Немаца на Источном фронту, и др. Договорено је како да се организује транспорт жита и изврши мобилизација једног дела обвезника за јединице. V завршној речи Андрија Мазињанин се захвалио свим одборницима који данонoћно раде као да су у јединицама и тражио од њих још више самопрегора и издржљивости.

Сеоски НОО су доносили своје одлуке о разним питањима и саопштавали их према ранијим обичајима и устаљеној пракси. Ево случаја из села Вранић, који је забележио Миладин Ивановић у својим записима:

»У центру села Вранића добошар је у сеоско звоно залупао. Људи су са свих страна из кућа похрлили. И жене. И дјеца понајвише - трчећи задихано. Она су се у њега као у неко провиђење избуљила. А кад се, по оцјени добошара, њих довољно окупило, он је изгужвану половину арка хартије из џепа извукао:

Наредба Народноослободилачког одбора села Вранића:

1 - Свим сељанима села Вранића забрањује се трговина животним и другим намирницама са градовима Београд, Умка, Обреновац и другим, нашем крају доступним, јер се таквом трговином помаже окупатор у нашој земљи.

2 - Трговачке, занатске и друге радње у селу стављају се под контролу Народноослободилачког одбора. Део робе коју Одбор одреди трговци ће, по споразумној цени продавати Народноослободилачком одбору за потребе наше војске - партизана. Осталу количину робе трговци могу, по споразумној цени са Одбором, продавати грађанима нашег села и осталих села.

Ко ову Наредбу прекрши биће најстрожије кажњен, а намирнице, односно роба биће му конфискована у корист Народноослободилачке борбе«.[13]

Сличне мере предузимали су и остали НОО у Посавини и Тамнави. Међутим, дешавало се да поједини мештани нису поштовали забране НОО или команди чета. Тако, на пример патрола 1. посавске чете на друму је

[13] М. Ивановић, *Записи ослободилачког рата,* рукопис стр. 47.

пресрела Јову Тодоровића, земљорадника из села Дрена, који је колима терао жито у Обреновац, да га преда Немцима. Борци су тражили да се жито врати. Јова је послушао, али је скренуо споредним путем. Патрола је обавестила своју заседу и када је Јова наишао, поново је заустављен. Настала је препирка. Јова је вређао борце и у једном тренутку узвикнуо: »Ја морам да слушам јачу власт«. На то је један партизан, у љутњи, опалио из пушке и убио га. Казна је била преоштра и борац је одговарао. Други случај: Ранко Чолић, Живан Антонић и Милорад Лазаревић су се споречкали са двојицом партизана. Ранко није хтео дати своја кола и коње да се превезе муниција, Милорад је грдио партизане због поступка око прикупљања жита, а Живан је ширио вести о победама Немаца на источном фронту, иако му је брат био члан КПЈ и политички делегат вода. Сви су били појединачно опоменути, али то нису озбиљно схватили. Пошто су наставили да се дрско понашају и да вређају групу партизана, они су их самоиницијативно извели и стрељали, о чему је Штаб батаљона тек касније сазнао.

Једна од најорганизованијих и најтежих акција коју су организовали НОО било је прикупљање и транспорт жита за исхрану партизанске војске и болнице у Ужичкој републици. Када се видело да ће рат дуже трајати почеле су припреме за организовано прикупљање и склањање жита. Директива коју је у том правцу издао Врховни штаб разрађена је у Штабу Посавског одреда. Крајем септембра у Штабу је договорено да Бора Марковић одржи састанак са политичким комесарима батаљона, који су уједно били и секретари среских комитета КПЈ. Политички комесар одреда је, заједно са Владом Аксентијевићем, Јованом Поповићем и Милосавом Јовановићем, разрадио политички план читаве акције. Затим је у Убу одржан састанак и договорено да се народу објасни постојање слободне територије, недостатак жита у брдским крајевима, потреба исхране великог броја бораца и рањеника, као и то да је с друге стране, у Посавини и Тамнави, пшеница добро родила, да није предата окупатору и да је част сваког патриоте из Србије, Посавине и Тамнаве да да свој прилог оружаној борби и победи. Рече-

но је да ее наступа под паролом: »У добру је лако добар битп - на муци се познају јунаци« и да се што више истиче јунаштво предака, а жигоше издаја.

После тога одржани су кратки састанци са политичким комесарима чета и са председницима НОО и борцима који су имали задатак да им пруже помоћ. За тај посао одбори су ангажовали породице партизана и симпатизера НОБ-а, сачинили планове колико од које куће тражити пшенице и од кога коњску или воловску запрегу са колима за превоз. Пошли су по списку од сигурних домаћинстава, појединци су давали и више од предвиђеног.

- Добио сам 70 метара жита, за моју породицу је доста 50 метара, а остало ћу дати - одговарао је Поповић из Такова одборницима који су тражили 10 метара жита.

- Дајем више од осталих 3 метра - узвикнуо је одборник Светолик Сандић из Врела.

- Боље вама него Немцима - био је категоричан Ботуновић из Ушћа.

У одбору су се снебивали и питали га да ли му то тешко пада, а он се шеретски смејао и додао:

- Па људи, отац ми је погинуо у прошлом рату од Шваба!

- Све ћу повезати у цакове и натоварити, али плашим се да идем са својим колима и воловима - изјавио је стидно газда Перић из Стублина.

Такве и сличне коментаре народа слушали су одборници и борци. Нигде није прецизно записано колико је жита сакупљено и претерано. Одмах после рата извршено је прикупљање података и према њима народноослободилачки одбори су ангажовали 600 запрега за извршење овог задатка, а сакупљено је око 60 вагона жита.[14]

То није био лак и једноставан посао. Упамтило се да је ишло шест колона, у различите дане, а у свакој је било око 100 кола. Колоне је пратила партизанска десетина или вод. Са првом колоном налазио се заменик командира чете Милорад Јовановић. Ишли су преко Коцељева и Осечине до Пецке. Тамо су жито истоварили заробљени немачки војници и мештани. Са другом колоном налазио се Рајко Михаиловић, са трећом Милосав Павловић, са

[14] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 114.

четвртом Живота Илић, са петом Светислав Пандуровић, а са шестом Милосав Јовановић.

У трећој колони био је и борац Сретен Јовановић, који је носио своју виолину. Њему се придружила читава музичка група, са разним инструментима. Кад би застали одјекивала је музика, горела логорска ватра, заједнички се делила понета храна и веселило.

Борци 3. тамнавског батаљона су пратили више колона са житом. Реља Калембер је добио задатак да спроведе једну од њих и рањеног Љубисава Миловановића. О томе он у својим сећањима износи:

»Исто поподне кренула је колона кола, коњских и воловских запрега. Таквих запрега било је много, јер је транспорт ишао из читаве јужне и источне Тамнаве. Колико је тачно било, то се не могу никако сетити, али испод 50 није, јер, сећам се као данас, кад смо сутрадан стигли у Коцељеву негде пред подне, стали смо на тадашњој сточној пијаци да се одморимо и, сећам се, кола су се паркирала поред обале једна за другим и то је била колона дугачка преко 150 метара. У ствари, била су постављена дуж читаве ограде која је имала отприлике ту дужину... Појавише се од београдске стране четири »штуке« и почеше бесомучно да бомбардују Коцељеву и околину. То бомбардовање трајало је сигурно пола сата, али се мени учинило као вечност«.[15]

Ни једна бомба није погодила скривену колону крај обале од дрвећа и шикаре. Реља је око 16 часова наставио пут у Миличиницу. На место истовара стигли су у мркли мрак. Рањеног борца је предао болници одреда. Сутрадан су се вратили у село Тврдојевац и поднели рапорт Штабу батаљона о извршеном задатку.

Живорад Марковић, земљорадник из села Јошеве, у својим је сећањима забележио:

»Око стотину кола натоварених пшеницом кренуло је 6. октобра из села Јошеве, Л>убинића и Милораца, према ослобођеној територији, ка Ужичкој републици. Тада сам видео и упознао младе, витке, скоро детињасте партизане како као одрасли знају свој посао. Иако је речено да се колоне са житом крећу по ноћи због опасности од

[15] Реља Калембер, *Сећање бораца,* Ваљево, 1984, стр. 249.

непријатељских авиона, ми смо из Јошеве кренули раном зором. Са нама је била једна десетина партизана са Милорадом Јовановићем Свиленим, замеником командира једне чете и доктором Мајером.[16]

Дуга колона, углавном са коњским колима, кренула је путем ка Врелу, Брезовици, Коцељеви. Ту смо застали, одморили се, нахранили себе јелом које смо понели, а коње добијеним сеном и кукурузовином. Ноћу смо кренули ка ваљевској Каменици, где смо стигли рано ујутро. У шуми смо, маскирали кола и коње и остали до увече, кад смо кренули ка Осечини, кроз коју смо само прошли и наставили према Пецкој. Ноћу смо истоварили жито, а помагали су нам заробљени Немци, и вратили се до Осечине. Стигли смо у 10 сати ујутро. Одатле су већину људи вратили са својим колима кућама, а нас десетак смо у кола натоварили пушке и муницију и кренули другим правцем према Коцељеву. Пушке и муниција коју смо превозили били су произведени у нашој Фабрици оружја у Ужицу. О томе нам је са радошћу причао Милорад Свилени.

Рано ујутру, стигли смо у Коцељеву. Одатле смо преко неких села дошли у Кожуар, у двориште Будимира Маринковића, где смо и преноћили. Присуствовали смо заклетви једног броја партизана коју је извршио Влада Аксентијевић. Међу борцима је било радости због нових пушака и муниције. Моје коње и кола је узела наша војска а све нас су пустили кућама. Жао ми је било коња. Објаснише да ће ми после рата надокнадити штету. Шта сам могао, вратио сам се жив и здрав својој кући у Јошеву. Причао сам радозналим комшијама о путу, великој слободној територији и организованости партизана«.[17]

О извлачењу жита из Посавине, Тамнаве, Поцерине и Мачве на слободну територију Ужичке републике, друг Тито је у свом реферату на Петом конгресу КПЈ у Београду 1948. године рекао:

»Прва значајна мјера коју је ЦК КПЈ односно Врховни штаб спровео преко НОО била је у томе што је у по-

[16] Мајер није био доктор и није био у тој групи, већ у 3. тамнавском батаљону. Овде се налазио Мидорад Павловић Мика, студент медицине, а сељаци су га звали доктор.

[17] Сећање Живорада Марковића, дато аутору.

четку еептембра из читаве Посавине, Мачве и Поцерја, дакле из најплоднијих дјелова западне Србије, прије почетка њемачке офанзиве извучено у огромној количини жито и остале намирнице у планинска села око Крупња, Пецке и даље према Ужицу. Данима и ноћима пролазиле су непрегледне поворке кола натоварене житом и разним другим намирницама. Сељаци су гонили стоку и све што би могло послужити Нијемцима. Кад је отпочела Прва офанзива већ је углавном била извезена већина животних намирница и жита из тих крајева, тако да су се Нијемци и квислинзи љуто преварили у рачуну да ће моћи наћи богати плијен, а то је и био један од главних разлога да су пожурили са офанзивом«.[18]

Народноослободилачке одборе народ је свуда спонтано дочекао и пригрлио. Он је у њима осетио своју народну власти и видео моћно оруђе свог ослобођења. У целини узев, сви народноослободилачки одбори стварани су на широкој политичкој основи, на платформи оружане борбе против окупатора и домаћих слугу и сарадника окупатора, на спремности сваког појединца да својим активним учешћем и сарадњом доприноси остваривању циљева НОБ. На борбеној акционој пароли »Све за фронт - све за победу«, у НОО и око њих окупљале су се све родољубиве снаге и широки слојеви становништва, без обзира на политичку или верску припадност и социјално порекло. Приликом избора водило се рачуна да у одборе уђу људи који су припадали разним партијама до рата, а покушаји секташтва су у зачетку спутавани. У одборима је било имућних земљорадника, средњака и сиромашних. Највише их је било из Земљорадничке и Демократске странке, па из Југословенске радикалне заједнице. Међу изабранима је било и чланова КПЈ и симпатизера. Пошто су спискови изабраних НОО били уништени за време рата, у повлачењу јединица 1941. са тих терена, одмах после ослобођења (новембра 1944. године) у среским комитетима КПЈ Уб и Обреновац, по сећању активиста из села, реконструисан је састав одбора по селима. Касније су их дорадили удружења СУБНОР-а и општински одбори СУБНОР-а Уба и Обреновца.

[18] V *конгрес КПЈ,* Београд 1948, стр. 81.

Ево како су изгледали састави народноослободилачких одбора на том подручју 1941. године.

Срез Тамнавски:

У селу Бајевац: Драгутин Живановић, Борисав Ивковић, Јеврем Ковачевић, Душан Станковић и Сергије Ивановић.

Мештани села Бањани су изабрали: Петронија Весића, Николу Мајсторовића, Божу Бошковића, Миливоја Михаиловића, Стевана Васиљевића и Николу Несторовића.

У Баталагама: Жику Иконића, Драгољуба Лукића, Милорада Зарубца, Будимира Лукића, Веселина Бурића, Светислава Тодоровића и Милорада Тодоровића.

Богдановци: Александра Јанковића, Светомира Митровића, Јоцу Станковића, Љубомира Маринковића и Живорада Петровића.

Брезовица: Милана Ивановића, Живорада Кузмановића...

У селу Врело: Светолик Сандић, Петар Николић, Милан Мартић, Милан Чанић, Благоје Брековић, Михаило Јаковљевић, Борђе Киселчић, Радомир Арсенић, Александар Јелић и Златомир Пантић.

У селу Вукони: Владимир Поповић, Никола Лазаревић, Милутин Пантелић, Будимир Лазаревић и Стојадин Поповић.

(Ове одборнике Немци су стрељали 8. новембра 1941. у Дебрцима).

У селу Врховине: Мирка Марковића, Милорада Јеротића, Миломира Лукића, Живорада Шљиваковића и Чедомира Иконића.

У селу Гвозденовићи: Л>убомира Николића, Младена Михаиловића, Боривоја Бермаша, Душана Јеротића, Миладина Станисављевића, Миладина Миловановића и Будимира Миловановића.

Докмир: Розомира Ашковића, Пауна Милошевића, Цвеју Мирића, Душана Ранисављевића, Јеротија Атанацковића, Драгишу Аћимовића, Весу Поповића, Војислава Јовића и Светозара Ковачевића.

У селу Јабучје: Велимира Недића, Станимира Поповића, Живорада Батића, Животу Туфегџића, Илију, Миливоја и Милисава Бајића.

Калиновчани су изабрали: Маринка Јовановића, Радована Петковића, Славка Ивановића, Пауна Вујичића и Велимира Томића.

Мали Борак: Недељка Михаиловића, Милана Ханића, Војина Вуковића, Драгољуба Гајића и Милутина Степановића.

У селу Мургаш: Драгољуба и Божидара Јаковљевића, Момира Ивковића, Милорада Милошевића и Лазара Нираковића.

Новаци: Милоша Нириловића, Николу Митровића, Светислава Веселиновића, Драга Младеновића и Станимира Ранковића.

У селу Пољуви: Дамјана Вјештицу, Драгомира Петровића, Милоша Поповића, Живорада Николи'и, Радивоја Дамњановића, Михаила Јовановића и Миле!.. а Поповића.

У селу Памбуковица: Светислава Матића, Радојицу Капетановића, Сретена Милићевића, Живорада Пуцаревића и Драгољуба Васиљевића.

У народноослободилачки одбор за Радљево, Каленић, Бргуле, Лисопоље и Шарбане изабрани су: за председника Душан Костић, а за чланове: Милосав Павловић, Борђе Перић, Селимир Ранковић, Драгољуб Лазић и Драган Алексић из Каленића, Живојин Крзмановић, Миладин Филиповић, Милијан Радојчић и Златомир Видаковић из Бргула, Светомир Богићевић из Лисопоља, Јован Јовановић, Добривоје Миловановић и Милојко Милатовић из Шарбана, Радиша Миличић, Александар Ишић и Душан Пејић из Радљева.

У селу Радуши мештани су изабрали: Будимира Негића, Живојина Драгичевића и Тихомира Милосављевића.

У Совљаку: Живка Мијатовића, Љубисава Мијатовића, Борђа Влајковића, Василија Олбину, Милинка Ненадовића, Секулу Протића и Уроша Савића.

Мештани Стубленице у свој одбор су бирали: Живка Танасића, Радисава Петровића, Стојана Ракића, А ексу Антонијевића, Милорада Леонтијевића, Вељу Адамовића и Чедомира Ракића.

Таково: Петра Васића, Витомира Кузмановића, Јанка Ивановића, Миладина Марковића, Ботосава Леонтијевића и Богосава Поповића.

У селу Тврдојевцу су изабрани: Александар Илић, Борисав Марковић, Богосав Мијаиловић, Мирко Белмаш, Љубисав Мијаиловић и Александар Јагодић.

Трлић: Мирко Лелићанин, Иван Илић, Милован Павловић, Митар Вуковић и Тихомир Петровић.

Туларци су изабрали у одбор: Живорада Букића, Миодрага Русована, Чедомира Ситарицу, Стевана Сарића, Живана Мајсторовића и Милана Младеновића.

Одбор у Убу су сачињавали: Славко Бихонић, Реља Алексић, Гојко Доброљски, Бранко Влајнић, Степан Арсенић, Мика Васић и Милорад Миливојевић/ свештеник.

У Црвеној Јабуци: Илија Андрић, Милош Стојковић, Живко Бабић, Милијан Јеремић и Живорад Велимировић.

Срез Посавски (Обреновац):

У селу Велико Поље у одбор су изабрани: Михаило Стаменић, Михаило Давидовић Попадић, Драгомир Пољарац, Живан Миловановић и Милорад Лукић.

У Вукићевици су изабрани: Живојин Арсенић, Живојин Марковић, Драгутин Лазић, Душан Радовановић и Обрад Тадић.

У Грабовцу: Милосав Матић, Божидар Беља Бурић, Милош Филимоновић, Вељко Матић, Милоје Шаиновић, Милосав Маричић, Влада Танацковић, Бранислав Бранковић и Миодраг Миро Лазић.

Дрен: Милисава Тривића, Радована Бокића, Љубисава Грујића, Драгослава Живковића, Љубинка и Дамјана Виђентића, Новака Јовичића и Славка Милосављевића.

Одбор Јошеве су сачињавали: Негослав Бркић, Миливоје Давидовић, Милисав Кузмановић, Никодин Рајковић и Стојадин Поповић.

Лончаник: Живан Бранковић, Живко Гајић, Драгутин Јовичић, Радисав Вуковић и Драгутин Васковић.

Љубинић: Јанко Симић, Маринко Стојановић, Драгиша Тодоровић, Манојло Адамовић и Милорад Којић.

Орашац: Живан Јовановић, Игњат Гавриловић, Душан Лазић, Живота Поповић и Илија Гавриловић.

Пироман су представљали: Божидар Ераковић, Славко Танацковић, Стеван Матић, Душан Гајић, Живорад Милосављевић, Михаило Томић, Предраг Бурћевић, Миладин Павловић, Драгиша Косић, Иван Кесеровић и Владислав Станишић.

Ратари: Светозар Јовичић, Петрније Ивановић, Живорад Остојић, Добросав Николић, Љубисав Танасић и Добросав Рафаиловић.

Мештани Скеле су изабрали у одбор: Ранка Мирчетића, Срећка Дошића, Миајила Нешића, Бранислава и Маринка Драгојловића, Ранисава Јовановића, Мирка Мирчетића, Милана Недића, Милана Бркића и Живорада Ђеваџића.

Стублине: Душана Марковића, Продана Стаменића, Чедомира Јеротића...

V селу Трстеници изабрани су: Милисав Крстић, Богољуб Бурашиновић, Драгослав В. Карић, Милан Поповић и Драгољуб Карић.

Ушће: Душан Драгојловић, Живорад Марић, Милутин Црвенковић, Исаило Марјановић и Марко Црвенковић.

Срез Посавски (Умка):

Бирачи Арнајева су изабрали у одбор: Мирка Костадиновића, Драгутина Ивковића, Борћа Анђелковића, Костадина Костадиновића и Стевана Радојчића.

Бађевац: Чедомира Мијатовића, Стевана Јефтића, Миливоја Живковића, Миливоја Радосављевића, Велисава Живковића, Радојка Матејића и Живана Јовановића.

У Барајеву: Андреја Дамњановић, Милорад Ташић, Миливоје Поповић, Војислав М. Дамњановић, Радомир Баја Ивановић, Лазар Марковић и Живојин Арсић.

У Бићевцу су у одбор изабрани: Мића Станимировић, Михаило Ивановић, Бошко Ивковић, Добривоје и Л>убивоје Михаиловић, Деспот Бркић, Радован Пантелић Пура и Чедомир Лазић.

У Бождаревцу: Миле Широв Јовичић, Љубомир Дачић, Владислав Госић, Борће Станојевић и Милорад Госић.

Мештане Великог Борка у одбору су представљали: Владимир Вева Чамџић, Стеван Милановић, Јован Максимовић, Костадин Која Богдановић, Драгутин Миловановић, Љубомир Трифуновић, Радован Петровић и Витомир Илић.

Вранић: Милић И. Илић, Тихомир Јоксић, Војислав Гајић, Милијан Матић, Иван Михаиловић, Војислав Поповић и Златомир Стојковић.

Народноослободилачки одбор села Врбовно су сачињавали: Тихомир Обрадовић, Живко Давидовић, Митар Томић, Живота Мијаиловић и Благоје Павловић.

У селу Гунцате: Јово Николић, Радован Борђевић, Видо Калезић, Драгољуб Савић, Ненад Николић, Живка Милићевић и Љубинка Ранковић Илић.

Дражевац: Радивоје Јеринић, Негован Станковић, Љубомир Стублинчевић, Драгутин Лукић, Миливоје Бурђевић, Љубомир Тодоровић и Милан Симић.

У одбор села Јасенка су изабрани: Бранислав С. Чолаковић, Станимир Р. Николић, Драгомир И. Ристић, Милорад И. Андрић и Живан Ј. Станчић.

Лесковац: Миливоје Марковић, Димитрије Јеремић и Живојин Живковић.

У Малој Моштаници у одбору су били: Лука Николић, Милоје Варничић, Тихомир Благојевић, Милија Варничић, Милорад Дрењанин, Иван Варничић и Лазар Николић.

У Мељаку: Иван Живанић, Милан Мута Спасојевић, Лепосава Јевтић, Љубомир Јевтић и Тихомир Обрадовић.

Мештани села Соколова су одбор изабрали: Лазара Николића, Живка Дамњановића, Илију Николића, Витомира Дамњановића и Животу Петронијевића.

Народноослободилачки одбор у селу Сремчици су сачињавали: Марко Јовановић, Милија Миљковић, Светомир Нешић, Митар Николић и Миломир Петровић. Касније су кооптирани: Момчило Васић, Тодор Бурнајев и Благоје Ранковић.

У Шиљаковцу: Миодраг С. Јевтић, Илија Р. Јаковљевић, Димитрије Б. Радаковић, Драгољуб Ранковић и Драгољуб Васиљевић Јеремић.

V селу Степојевцу (сада општина Лазаревац) Савез бораца НОР-а поставио је децембра 1951. године спомен обележје Народноослободилачком одбору на задружном дому које гласи:

»Народ овог села једнодушно се одазвао позиву КПЈ на оружани устанак и у заједници са свим народима наше домовине започео одлучну борбу против окупатора и издајника наших народа.

1941. године, када се стара власт ставила у службу поробљивача наше земље, народ овога села дигнут на оружје изабрао је свој нов орган власти - народноослободилачки одбор који је и поред највећег терора непријатеља радио од 1941. до 1943. године. Исте године од издајничке руке поклани су чланови одбора:

- Нировић Војислава
- Лукић Михаило Мићко
- Ранковић Милорад Пардама
- Петровић Витомир
- Ракић Даринка
- Ранковић Л>убомир
- Петровић Љубомир
- Петровић Драгутин

Покољ четника ДМ и других непријатеља није поколебао народ села Степојевца, већ је наставио са борбом до коначног националног и социјалног ослобођења наше земље«.

Већина одборника продужила је илегално да ради и после повлачења јединица Посавског партизанског одреда са њиховог подручја. Они су прихватали борце који су илегално, по задатку команди чета или батаљона, долазили у поједина места да пренесу поруке за Обреновац или Београд (Јошева, Кожуар, Дрен, Јабучје, Дражевац, Степојевац). Када се 1. батаљон, почетком новембра 1941, нашао у близини Пецке, Штаб батаљона је упутио два курира у село Јошеву, са захтевом да народноослободилачки одбор мобилише од имућнијих домаћина два коња за потребе коморе. Курири су се преко симпатизера пробили до села и дошли до председника НОО. У селу су се већ налазили четници. Председник је сакупио одборнике, договорили су се од кога ће тражити коње, а затим су,

у току ноћи, обишли власнике коња. Убеђивање није много трајало. Довели су и предали куририма тражене коње. Позлравили су борце одреда и поручили им да их очекују да се што пре врате.[18a] У новембру 1941. многи одборници су похапшени и отерани у затворе где су мучени, а неки и поубијани у логору на Бањици. Један број је био приморан, да би сачувао живот, да прихвати одлазак у Недићеву стражу или четнике Косте Пећанца, а касније и Драже Михаиловића.

На ослобођеној територији радници и занатлије су прихватили позив и убрзо су се нашли у производњи. До краја септембра 1941. народноослободилачки одбори су формирали радионице за израду и крпљење одеће и обуће за борце. У Бићевцу, Вранићу, Конатицама, Дражевцу и Великом Борку у радионицама су радиле девојке и жене. Оне су плеле џемпере, чарапе и рукавице и шиле рубље за борце. Занатлије су шиле одећу, крпиле ципеле, правиле опанке. НОО у Сремчици је имао веома добро организовану кројачку и обућарску радионицу, које су снабдевале борце 2. посавског (Београдског) батаљона.

У селу Бањани формирана је радионица за израду одеће и обуће. Потребне машине прикупљене су у Бањанима и Убу, док је текстил заплењен од Милорада Нирковића, трговца из Уба, који је сарађивао са окупатором, или од других трговаца, као добровољни прилог. Опанчари и обућари су поклањали кожу за обућу. НОО у Убу такође је формирао партизанске радионице за одећу и обућу. Спровео је и веома успелу сабирну акцију материјала. У тој радионици радили су старији радници који нису били ангажовани у партизанске јединице. Радионица је радила све док је Уб био ослобођен, а радионица из Бањана је премештена у Лопатањ, да би средином новембра била расформирана и њени радници распоређени у чете 3. тамнавског батаљона.

Занатлије Обреновца су сакупљали готову одећу и обућу и слали је у 1. посавски батаљон. На томе су највише радили чланови СКОЈ-а и симпатизери: Јела Благојевић, Мила Ранћић, Јанко Бурић, Радисав Матић, Криста

[18a] Архив Београда, Мемоарска грађа о Посавском партизанском одреду, 6. 06. 1951, Обреновац, стр. 3.

Нинковић и други. Михаило Јаношевић, абаџија, у неколико наврата је слао готова народна одела за борце, Милорад Игњић је дао бицикл и неколико сатова за јединицу, а Радисав Матић је послао текстил за кошуље.

## ПАРТИЈСКО-ПОЛИТИЧКИ РАД V ОДРЕДУ И СА НАРОДОМ

Одмах после априлског слома малобројни чланови КПЈ и СКОЈ-а, као и симпатизери у Посавини и Тамнави развили су живу политичку активност међу народним масама, припремајући их за оружану борбу. Ставове КПЈ о оружаној борби пренели су на раднике и земљораднике и указивали им да је борба општенародна, ослободилачка. Сви прогласи ЦК КПЈ и ПК КПЈ за Србију пажљиво су проучавани и тражено је од чланова КПЈ да одржавају што тснији контакт са народом, да му тумаче истину и служе примером својим поступцима, у сваком погледу.

Срески комитети су задуживали своје чланове да разговарају са бившим народним посланицима и локалним политичарима припадницима опозиционих странака и да их позову на сарадњу и пружање помоћи партизанском одреду. Међутим, од те иницијативе није било ништа. Воја Лазић, дугогодишњи посланик из Стублина, поручио је да је рано за борбу и да он неће бити ни против ње, ни за њу, а тако су одговорили и друга двојица бивших посланика. Локални политичари нису се слагали с тим што партизанске јединице истовремено воде борбу против окупатора и свих оних који му служе, што воде борбу и против представника и поборника старе власти.

У разговорима са народом комунисти Посавине и Тамнаве највише су истицали дужност родољуба да учествују у борби. При том су прорађивали и Прогласе ЦК КПЈ од 12. јула 1941. у коме се народима Југославије поручивало:

»Славне традиције борбе за правду и слободу ваших дедова не смеју бити заборављене. Сада је време да покажете да сте достојни потомци својих предака. Сада је

време, сада је куцнуо час да се дигнете као један у бој против окупатора и њихових домаћих слугу, крвника наших народа«.[19]

Петог августа 1941. године Срески комитет КПЈ 06-реновац издао је Проглас у коме је позивао народ Посавине (срез Умка и Обреновац) да се у још већем броју одазове позиву у борбу против окупатора и издајника. Тај проглас у целини гласи:

»РАДНИЦПМА, СЕЉАЦИМА, ГРАБАНИМА, ОМЛАДИНИ И СВИМ РОДОЛзУБИМА ПОСАВИНЕ

Непуна четири месеца после мучког напада на народе Југославије и њиховог поробљавања Хитлерове хорде исто тако су мучки напале Русију и мирољубиве народе СССР-а. Већ преко шест недеља траје џиновска борба и од њеног исхода зависи судбина не само Совјетског народа него и свих поробљених народа, читавог радног човечанства, целог културног света. Посрћући под страховитим ударцима херојске Црвене Армије, притешњени све снажнијим налетом народних маса у читавој Европи, фашистички бандити изгубили су главе и у паничном страху почели су да спроводе најкрвавији терор.

Побеснела реакција крвавог Немачког фашизма није мимоишла ни народе Југославије. Данас је, у свим крајевима Југославије, немилосрдна борба против окупатора и издајника у пуном замаху.

У Србији немачки окупатори, потпомогнути Л>отићем, Аћимовићем и осталим издајницима и крвницима српског народа, повели су дивљу хајку против свих поштених родољуба и послали на губилиште стотине најбољих синова српског народа. У својој дугој и славној историји српски народ се увек херојски борио за своју слободу против освајача; ни овога пута зверства фашистичких окупатора неће успети да угуше његову праведну борбу за национално ослобођење.

Са својим плодним пољима, Посавина је за све поробљиваче нашега народа била привлачан плен. Зато се у својој славној историји, народ Посавине, са Ваљевском

[19] *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 19.

нахијом, увек међу ирвим дизао на устанак против освајача. Ни овога пута Посавина није могла да изостане и није изостала из опште народне борбе.

У нади да ће угушити растући народни устанак, фашистички окупатори стрељали су 15. јула у Обреновцу десеторицу бораца за слободу. Али ова проливена крв није застрашила синова Посавине, него је, напротив, изазвала још већу мржњу и огорчење против окупатора и његових слуга. На крвави терор народ Посавине још чвршће је збио своје редове око радничке класе и његове авангарде Комунистичке партије Југославије, која већ преко 20 година, под најтежим условима организује и предводи борбу радног народа. Тиме је народ Посавине повезао своју борбу са народном борбом у осталим крајевима Србије и Југославије, као и са националном ослободилачком борбом свих народа Европе против заједничког крвног непријагеља: немачког фашизма.

Дању и ноћу, на сваком кораку, партизанске чете Посавине свуда успешно наваљују на окупаторе и његове слуге. Неустрашиво, не уступајући ни пред каквом опасношћу, партизани спроводе систематску дезорганизацију окупаторске власти, штитећи народна богатства од пљачке и бранећи сам народ од петоколонашког терора - доприносећи истовремено, према својим снагама, борби Совјетске Русије за ослобођење свих народа. Рушењем мостова, жељезничких пруга и телефонских веза, они онемогућавају превоз оружја, муниције и намирница које треба да служе фашистичким нападачима за ПРОДУЖЕЊЕ РАТА ПРОТИВ БРАТСКЕ СОВЈЕТСКЕ РУСИЈЕ, ПА, ДАКЛЕ, И ЗА ПРОДУЖЕЊЕ РОБОВАЊА НАШЕГ НАРОДА.

Окупатори су, преко својих верних слугу, комесара, среских начелника и осталих издајничких паса као што су: Симовић, Пантелић и злогласни белогардејац Баторски, слали у више махова Србе жандаре да пуцају на партизане, заштитнике народа Посавине - хтевши тиме да разбијају јединство Српског народа, као што су покушали да баце једне на друге Србе и Хрвате, како би над закрвављеном браћом могли безбрижно даље да владају и пљачкају. Претњама и лажима они су успели да заведу

неколико Срба у жандарској униформи који су припуцали на своју браћу из партизанских чета. Партизанске чете биле су принуђене да одговоре ватром, и тако је неколико заведених жандарма платило животом своје, можда несвесно, издајство и служење окупатору. У сличним случајевима партизанске чете и у будуће мораће исто да поступе, али неће више моћи пустити на слободу заробљене жандаре. Оне исто тако не могу оставити некажњен даљи издајнички рад петоколонаша, који, поред осталог, покушавају да најбоље синове српског народа - паргизане, прикажу као пљачкаше, и у ту сврху заједно са полицијом подмећу пљачку све у намери да тиме одвоје борце за народна права од свога народа. Сваки такав даљи покушај искусиће оправдану казну.

У име народа, ми позивамо све поштене жандаре да одмах напусте срамно служење окупатору и његовим слугама, да не проливају узалуд крв за туђе, непријатељске интересе. Нека одмах баце ту омражену униформу, нека се, не предајући оружје, упуте на поштен рад својим кућама, у кругу својих породица и суграђана, и нека учествују у часној заједничкој борби за ослобођење српског народа. Нека најбољи међу њима који су сагледали сву поквареност хитлеровске и љотићевске лажи причу партизанским народноослободилачким одредима и заједно са својим народом и браћом учествују с пушком у руци, у борби за коначно уништење крвавог фашистичког гада.

## РАДННЦИ, СЕЉАЦИ, ОМААДИНО, МАЈКЕ, ЖЕНЕ И СЕСТРЕ! СРБИ И СРПКИЊЕ!

Под ударцима славне Црвене армије, пред несаломљивом одлучношћу 200,000.000 совјетских грађана... опседнуто народном борбом у свим земљама Европе, фашистичко страшило већ посрће, његова га снага већ издаје, остали су му још једино празне претње и самртно запомагање. Његов последњи час је куцнуо. САДА ЈЕ ВРЕМЕ, ТРЕБА ОДМАХ не чекајући и не оклевајући, задати му последње ударце. СВАКО ЧЕКАЊЕ И ОДЛАГА-

ЊЕ БИЛО БИ ЗЛОЧИН ПРЕМА НАРОДУ И ЊЕГОВОЈ СВЕТЛОЈ БОРБИ. Не елушајте оне који вам говоре: »још није време«. Они нису само подле кукавице, него и издајници народне борбе.

ДРУГОВИ И БРАНО!

Налазили се у партизанским четама или изван њих, са оружјем или без њега, наш задатак је јасан: недајмо окупатору да однесе ишта што би могло да послужи његовим мрачним циљевима - а подржавајмо и помажимо све што доприноси његовом што бржем поразу. Ни зрно жита, ни грло стоке не сме да оде крвавом немачком џелату!

СЕЉАЦИ!

Заједно са партизанима недајте да и један представник окупаторске власти, био он Немац, жандар или егзекутор својом ногом погани тле наших села!

Посавина треба да се дигне као један човек, треба да се слије у ОПШТИ БОРБЕНИ ФРОНТ СРПСКОГ НАРОДА да снажним ударцем дотуче сусталог крвника - немачког окупатора.

Једина партија која у данашњим тешким временима није савила свој барјак, него га је гордо и смело још више подигла, окупивши око себе цео српски народ јесте КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА. Нека нам неустрашива борба партизанских чета у читавој Србији, које она предводи, служи као пример и укаже пут којим треба одмах да пођу сви *поштени* Срби«.[20]

Око 7. августа Сремски комитет КПЈ за срез тамнавски издао је сличан проглас. Штампан је у 130 примерака и растуран у свим селима.

Што се устанак више ширио, то је још више било потребно објашњавати суштину борбе против окупатора и неопходност што већег учешћа народа у оружаној борби. Значајну улогу у том погледу имао је проглас ЦК КПЈ од 25. јула, у коме подробно тумачи политичку линију устанка, линију Комунистичке партије. У прогласу ЦК КПЈ народима Југославије од 25. јула 1941. каже се:

»Комунистичка партија Југославије организује и води партизанске борбе, јер то сматра својом дужношћу пред

[20] Архив Србије, Фонд НОБ ОК КПЈ Ваљево, бр. 132.

народом... она не води ту борбу ради освајања власти за себе, да би искористила ситуацију за постизање својих циљева, као што то хоће да прикажу окупатори и њихови домаћи агенти. Циљ окупатора и његових агената јесте да одвоје народне масе од комуниста, да комунисте изолују од маса, јер се окупатори боје комуниста који смело и неустрашиво не штедећи своје животе воде борбу против туђина који су поробили нашу земљу«.

У вези с тим, штаб Посавског НОП одреда је крајем августа 1941. у листу »Посавски партизан« објавио уводник »Ко су партизани?« У њему се каже:

»Данас кад готово сви европски народи стењу под јармом немачког фашизма и када је немачки фашизам ударио на државу радника и сељака, на Совјетски Савез, дужност је свих напредних, поштених и истинских родољубивих снага свих поробљених народа да уз помоћ Совјетског Савеза и његове херојске Црвене армије збаци непријатељске окове.

И ево због тога скоро све што је поштено, родољубиво и младо напустило је своје куће и отишло у шуме и планине да брани свој народ, да опере срамну љагу са образа свога народа коју су нанеле народне издајице и да на крају у овом последњем боју изборе националну слободу.

Према томе партизани представљају најнапреднији и најсавеснији део радног народа и као такви, они под руководством Комунистичке партије, представљају наоружани народ у његовој борби за слободу.

Пред нама је тежак и напоран пут. Али ми ћемо прећи тај пут, јер за нас нема те тврђаве која се не може освојити. Треба да се угледамо на херојске партизане у Кини и у окупираним областима Совјетског Савеза који стварају чуда од херојства. Повезани са својим народом - марширајући под високо уздигнутом заставом Комунистичке партије - партизански покрети *свију земаља* остварују већ данас постављене задатке и није далеко дан када ће се остварити и главни задатак - национално ослобођење«.[21]

[21] Архив ВИИ, ШК 89, бр. рег. 3/3, Посавски партизан, бр. 1.

Сви чланови среских комитета КПЈ и комитета СКОЈ-а били су одмах или иостеиено позвани у чете Посавског НОП одреда. На терену су остали само поједини Скојевци у Обреновцу и седам чланова КПЈ у селима Тамнаве и Посавине, старијих по годинама или болесних, а који нису били компромитовани због револуционарног рада у својој средини. Лекар одреда др Јулка Мештеровић Пантић вратила је из јединице Павла Маринковића из Кожуара из здравствених разлога, а два члана КПЈ су због страха одбили да се одазову позиву за одлазак у одред.

Сремски комитети су свој рад, углавном, посветили војничком и политичком јачању водова, чета и батаљона, затим вези са народом и унапређењу рада НОО. Међутим, у тим устаничким данима није ништа учињено у стварању нових партијских и СКОЈ-евских организација у Умци, Убу, Обреновцу и селима, а било је за то услова и расположења. Постојала је илузија да рат неће дуго трајати, да ће се јединице, после повлачења, брзо вратити. Због тога је стање на терену остало скоро испражњено. Поједини пунктови су откривени, као веза са Београдом преко Станислава Адамовића, и ликвидирани. Тај недостатак је уочио ПК КПЈ и ЦК КПЈ и тек касније настојао да поново формира комитете.

Обилазак инструктора ПК КПЈ за Србију Андрије Хабуша и Буре Стругара из Месног комитета КПЈ Београда средином септембра потпомогао је јачању политичког рада комуниста у јединицама и са народом. Тада је одлучено да се на подручју Посавског среза (Умка) формира Сремски комитет КПЈ. За секретара је постављен Љубомир Живковић - Љупче Шпанац, политички комесар 2. батаљона Посавског одреда, а за чланове комитета кооптирани су секретари партијских ћелија чета и Вера Црвенчанин која је била у Штабу 2. батаљона задужена за културно-просветни и партијски рад. С тим у вези је Вера Црвенчанин у писменој изјави навела:

»Крајем септембра, премештена сам по задатку Партије из Космајског одреда у 2. батаљон Посавског одреда. Дошао је Андрија Хабуш, као инструктор ПК КПЈ да формира привремено Сремско повереништво које ће пре-

расти у Комитет. Рекао иам је да смо ми у сталном контакту са народом у селима и да треба тај рад још боље да организујемо. И том приликом ми је саопштено да ћу бити заменик политичког комесара батаљона и задужена и за партијски рад са четама. Због сталних борби и каснијег повлачења са тог терена, нисмо могли у потпуности деловати као Партијски комитет, већ више као батаљонски партијски биро«.[22]

Сремски комитети КПЈ Обреновца, Уба и Умке све више су у пракси били и бирои партијских организација у батаљонима. Поред бриге за рад партијских ћелија у четама, они су, заиста, увек водили рачуна о политичком раду са народом. Најважнији је био рад партијске организације с омладином, рад на стварању нове револуционарне власти - народноослободилачких одбора и рад са женама. У ту сврху ангажован је велики број чланова КПЈ и других бораца из чета који су имали искуства из рада у радничком покрету или смисла за разговор с људима, за иступање на зборовима, митинзима, конференцијама. Од њих се тражило да не говоре о »револуционарној војсци« о »црвеним заставама«, »пролетеријату«, већ о заједничкој борби свих родољуба, како против окупатора тако и против домаће издајничке реакције. Требало је учинити све да се народноослободилачка борба приближи народу, да је он схвати као своју.

О проблемима партијско-политичког рада у јединицама Штаб Посавског партизанског одреда 28. августа 1941. писао је Покрајинском комитету КПЈ за Србију:

»Политички рад у четама још увек је недовољан, у 1. чети готово не постоји. Тек сада се кренуло са мртве тачке. У том правцу се мора утолико више радити што су услови за политички рад, у чети и ван ње, међу сељаштвом, веома повољни. Очевидно да је овај недостатак у првом реду последица досадашње недовољне активности партијске организације у четама. Да би се то поправило, сматрамо као нужно да се при Штабу одреда, одреди специјални партијски функционер који би примио на себе организацију и контролу партијског рада у целом одреду, обилазио би чете, прорађивао партијски матери-

[22] Изјава Вере Црвенчанин, дата аутору, 6. 03. 1986. год.

јал са јединицама и био Партији одговоран по тој линији и само по њој, а помогао самом штабу и командама чета. Мишљења смо да ово треба што пре учинити. Ову је дужност до сада обављао политички комесар који је оптерећен многим другим пословима и не може да стигне да се у потребној мери бави и овим толико важним послом. Подсећамо другове да је слична подела посла била уведена и у Шпанској републиканској војсци и да је тамо дала одличне резултате. То не значи да се политички комесар неће интересовати за партијска питања, нити да се одговорни секретар неће интересовати осталим питањима у одреду - али је неопходно потребна подела посла и одговорности. Ово предлажемо нарочито зато да бисмо подигли партијску организацију на онај ниво који ће јој омогућити да изврши своје задатке од изванредне важности за даље напредовање и развијање чета«.

Бора Марковић, политички комесар Посавског одреда, био је пред устанак секретар Окружног комитета КПЈ за београдски округ и усмеравао је рад среских комитета Обреновац, Уб и Умка и партијско-политички рад у јединицама и са народом. С Кочом Поповићем, Србом Јосиповићем и политичким комесарима батаљона, он је, као неки незванични окружни комитет КПЈ, обезбеђивао политичко деловање чланова КПЈ у јединицама и са народом. Одржавана је стална веза са ПК КПЈ за Србију. Предлог Штаба одреда за одређивање заменика политичког комесара Посавског НОП одреда достављен је ПК КПЈ, али он ништа није одређено одговорио. Јавио је само да се настави са радом, мада је било могућности да се предлог Штаба одреда реализује од постојећих кадрова. Покушало се нешто мењати у батаљонима. Задужени су поједини другови за културно-просветни рад, а наложено им је да се баве и партијским радом. То је учињено у 2. и 3. батаљону.

Партијске ћелије у четама одржавале су једном недељно или петнаестодневно своје састанке, што је зависило од иницијативе секретара и од могућности окупљања чланова КПЈ из појединих десетина и водова. Најчеш-

[22a] Извештај штаба Посавског НОП одреда од 28. 08. 1941. *Зборник,* том I, кн>. 1, стр. 99.

ће су састанци држани у шумарцима, у близини места боравка чете. Било је случајева када су борци знали ко се и зашто састаје, иа су појединци добацивали: »И ми треба да се питамо! Зар и нас не сматрате комунистима? И наше су главе у торби, као и ваше!« Дневни редови су били понекад дугачки. Реферисало се по секторима. 06-ично се прво говорило о политичкој и војној ситуацији и критици и самокритици, а затим о осталим питањима. Чланови команди чета су били самостални у погледу планирања и извршавања акција, али су као чланови Партије подвргавани критици и нису се ни по чему могли одвајати од бораца (спавање, исхране, дежурање). У почетку је ишло спорије са пријемом нових чланова, јер се доста секташило. Крајем августа у КПЈ примљен је један број кандидата и Скојеваца, а истовремено је задужен сваки члан Партије да ради са новим кандидатима, Скојевцима и добрим борцима око припрема за њихов улазак у Партију.

Крајем септембра и у току октобра 1941. у свим партијским ћелијама чета извршене су анализе држања бораца у борбама. Настао је већи пријем у Партију, па и оних који нису имали кандидатски стаж, а показали су надпросечну храброст, иницијативу, дисциплину и верност идеалима НОБ и линије Партије. Ипак, секташтво је и даље испољавано према интелектуалцима. Због тога се Јулка Мештеровић, лекар и шеф санитета у Одреду једном приликом обратила Бори Марковићу и Влади Аксентијевићу.

- Зашто мене заобилазите око пријема у Партију? - питала је Јулка.

- Лако је за тебе, Јулка, ти си од својих студентских дана с нама. Има времена, учинићемо то ових дана, - одговорио је Бора.

(Новембра месеца у Ужицу Бора је рекао Јулки да ће на првом састанку бити примљена у КПЈ. Али борбе су омеле планирани састанак и Јулка је примљена у Партију тек у Фочи, фебруара 1942. године).

Активи СКОЈ-а нису имали контакт са среским комитетима СКОЈ-а, који су постепено престајали да функционишу. Чланови тих руководстава добили су нове задатке

у четама, а еамо су повремено били на скуповима, у име младих. Углавном су чланови КПЈ били задужени за рад са младима. Преносили су поруке да се јављају за бомбаше и извиђаче, да буду примерни борди и другови. Уз помоћ старијих другова организовали су приредбе за борце у воду и чети и заједно с народом, у селима. Учили су и певали борбене и старе народне песме, издавали зидне новине, учили да што брже расклопе митраљез и баце бомбу. Углавном су сви прочитали књигу Николаја Островског »Како се калио челик«. Сваки батаљон или чета имали су по једног одважног и храброг младића са надимком »Корчагин«.

Доста су чести били теоретски састанци. На њима су прорађивани разни материјали, као на пример: Нсторија СКП(б)«, Сегалов »Развитак друштва«, »Основи лсњинизма«, »Национално питање«, Лењинова »Држава и револуција«, итд. Комунисти су задуживани да прочитају поједине књиге и да на састанцима бораца у десетини и воду препричавају најважније делове. Борци су волели да чују одломке из књиге »Мати« од Горког или »Како се калио челик« од Островског. Радо су слушали стихове из Његошевог »Горског вијенца«, затим песме Јована Јовановића Змаја, Војислава Илића, Петра Прерадовића, Франца Прешерна, Буре Јакшића и других.

Сваки батаљон је имао радио апарат на батерије и задуженог борца, обично студента, који је слуш чо вести радио Москве и Лондона, бележио их и са политичким комесаром се договарао шта од тога да прекуца и умножи на шапилографу и подели по десетинама. Преписивани су најважнији делови из »Билтена« Главног односно Врховног штаба и умножавани. Најчешће су то били извештаји о акцијама партизанских одреда у осталим деловима Југославије.

Крајем августа у 1. батаљону је поред зидних новина, покренут лист »Посавски партизан«. Он се појављивао на сваких 10-15 дана. Издато је 5 бројева у 70 примг ->ака. Уређивање листа су радили: Јован Поповић, Чед; 'Липдеровић, Милорад Гајић, Милорад Павловић и други. Највише сарадника се налазило међу борцима. Они су пи-

сали цртице из борбе, описивали сусрете са л>удима, па чак и песме писали. Ево једне од тих песама коју је саставио борац Ж.Н.Ш:

»Поклич партизана
Са истока плавог ново сунце сија,
Диже се из кврга земља Србија.
Машу нам већ нови, радоснији дани!
V последњу борбу, друзи партизани!
Другови, на окуп, не чекајте ништа,
Браните херојски света вам огњишта!
Дижите се Срби, пуцају окови,
Остварују се већ народни снови!

Кроз све тегобе напред и без страха,
Боримо се, друзи, до последњег даха!
Досга нас газила гадна фашистичка чизма -
Свићу нови дани - ту је крај фашизма!«[23]

Борци су нарочито желели да сазнају одакле потиче реч партизан, шта она заправо значи, како су се борили Југословени у Шпанији и како се боре партизани у окупираним деловима СССР. V листу »Посавски партизани« нашао се и овај чланак:

## СВЕТАО ПРИМЕР КИНЕЗА

Дуга борба кинеског народа у редовима кинеске Црвене армије, за слободу свог радног народа Кине, против Чанкај Шека, пуна је разних војних и природних тешкоћа које су изискивале велико пожртвовање и самопрегор.

Октобра 1933. године Комунтанг на челу са Чанкај Шеком, подузео је пети и највећи поход у намери опкољавања да би их уништио. Партизани, иако изложени сталном бомбардовању и митраљеској ватри нису малаксали. У тим тешким данима Команда је издала наређење да се главне снаге пребаце у провинцију Шанси да би се тамо сјединили са осталим Црвеним армијама.

У »Дугом маршу« од 10.000 км који је трајао преко 9 месеци, партизани су стигли у покрајину Шанси, боре-

[23] Налази се у Архиву ВИИ ШК бр. 89.

ћи се уз иут како са непријатељем тако и са природом, увек пуни поуздања и поверења у исправност ствари за коју се боре. Несташица, поједини неуспеси, повлачења преко планинских ланаца покривених стално снегом и ледом, пролаз кроз најнепроходније урођеничке покрајине, умор и друге препреке нису исцрпли нити поколебали њихову чврсту решеност да истрају у борби.

Један од херојских примера, пуних самопожртвовања и одлучности извели су кинески партизани при прелазу реке Тату-Хо у свом »Дугом маршу«.

Један за другим у бескрајним поворкама, хитали су партизани. Ноћу су десетине хиљада буктиња бациле снопове светла на тамну, тајанствену површину реке. Дан и ноћ они су журним корацима напредовали, одмарајући се само по десет минута и за време јела. Политички комесари су за време сваког одмора тумачили значај ове акције, тражећи од свакога да за победу ствари да свој последњи дах, своју последњу снагу. Није смело доћи до успоравања хода, до малодушности или умора. Победа је значила живот, а пораз сигурну смрт.

Када су стигли до моста, партизани су видели да је велики број дасака уклоњен, тако да су над реком висили већином само голи ланци. Код северне главе моста било је непријатељско упориште а иза тога положај непријатеља. Није се смело губити време, да не би непријатељу стигла појачања. Још једном су позвани добровољци. Од стотина који су се пријавили, изабрано је 30. Наоружани гранатама и маузерима, висећи на рукама, партизани су лагано почели да напредују према другој обали. Партизански митраљези отворили су ватру на непријатеља, који је исто одговорио ватром управљеном на добровољце. Први добровољац је пао погођен у реку, затим други и трећи, а остали, сад већ помало заштићени даскама, напредовали су, док су противнички меци ударали у даске и стене на другој обали.

Још никад људи нису видели такве борце. Да ли су то људска бића или богови? питали су се празноверни људи из Сечуана. Њихов морал је био уздрман, можда нису хтели да убијају. Кад су пуцали, можда су се потајно надали да ће партизани успети? Добровољци су све

више напредовади. Најзад, први добровољац полети преко дасака и баци бомбу у непријатељско митраљеско гнездо, затим други, трећи и тако редом. И последњи се добровољац пребацивао држећи се рукама за ланце моста, кад се одједном проломи са друге обале клицање другова: »Живела партизанска армија; Живели 30 хероја на реци Тату-Хо«. Непријатељске трупе биле су потиснуте и безглаво су бежале. Мада је »Дуги марш« био повлачење не може се ни у ком случају рећи, да је то било бежање, јер су партизани стигли до свога циља с нетакнутим главним снагама и с моралом чвршћим него икада.

V то време, ослабљеној Кини због унутарње поцепаности и грађанског рата, који се водио између радног народа под вођством Комунистичке партије и трупа Коуминтанга, претила је опасност од јапанских освајача. То је приморало кинеску владу-Коуминтанг да прихвати предлог Комунистичке партије и да на темељу заједничке платформе стане у одбрану своје домовине.

Данас се Црвене армије налазе у саставу свекинеских народнореволуционарних војски, под јединственом војном командом ради испуњавања заједничког ратног плана против нападача«.[24]

Не зна се ко је писао овај текст, али је за борце био интересантан због тога што су видели да има безброј људи, у другим деловима света, који се боре за слободу и идеале срећнијег живота.

Политички комесари чета и политички делегати водова задуживали су у свакој десетини по једног борца да води бригу о политичком и културно-просветном раду. Било је и покушаја описмењавања неписмених. Извршен је попис и започета је акција, али стигло се само до записивања слова, јер је одржано свега по два-три часа.

Крајем септембра у свакој чети су образовани културно-просветни одбори, који су се бринули за организовање краћих приредби за борце и народ у селима. Одбори су припремали мање скечеве, рецитације, песме. Све је зависило од способности људи и од тога да ли су раније радили у неком културно-уметничком друштву или нису. Формирани су хорови и дилетантске групе. Најлакше

[24] Архив ВИИ ШК 89, бр. рег. 2/3, Посавски партизан, стр. 12.

је било организовати приредбу у четама које су имале по неког музичара или самоуког гитаристу или хармоникаша.

У 3. тамнавском батаљону Светислав Пандуровић Пуја највише је обилазио чете и пружг о помоћ извођачима забавних приредби. Спремали су скеч »Сељак и јуне«, а хор је увежбавао »Митровчанку«, »Билећанку«, »Хеј Словени«, »Црвен је исток и запад«, »Интернационалу«, »Ој Мораво«, »Маро ресавкињо«, »Болан ми лежи Миле Поп-Јорданов« и друге. Вера Црвенчанин је у 2. батаљону чинила напоре да те приредбе буду што садржајније. И сама је била извођач. Играла је »Чупчик«, па су је борци тако и назвали »Вера Чуп« ,к«. Она је успела да скоро у сваком селу са командама чета и борцима организује приредбу за народ и партизане. Умела је међу борцима и сеоском омладином да пронађе учеснике и да их брзо припреми за извођаче. У 1. батаљону су највише смисла за организовање приредби имали Аврам Пијаде и Милорад Павловић Мика.

У октобру 1941. организована је Културна екипа при Штабу одреда, у којој су били: Јован Поповић, Милорад Павловић, Аврам Пијаде, Кети Шер Миндеровић и још један број бораца. Програм Културне екипе је био најквалитетнији. Више је наступала у селима него у јединицама. Активност ове екипе није била дуга. Трајала је до пада Ужица, а Јован Поповић је повучен из одреда 1. новембра, да ради у редакцији »Борбе«, а затим у Главном НО одбору Србије.

Покрајински комитет КПЈ за Србију и Врховни штаб НОП одреда Југославије, обавестили су Штаб Посавског одреда да им упуте ради распоређивања на нове дужности: Јована Поповића, књижевника, који је 17. новембра изабран за члана Главног народноослободилачког одбора Србије, Милорада Гајића, новинара, политичког комесара чете у 1. батаљону, који је одређен за рад у Редакцији листа »Борба«, Драгољуба Радовановића, потпуковника бивше југословенске војске, начелника Штаба одреда, који је одређен на рад у Врховном штабу, Божидара Марковића, капетана бивше југословенске војске, који је, такође, распоређен на рад у Врховном штабу и Брану Аксентијевића, учитеља, политичког комесара чете у Кос-

мајском одреду, а прекомандованог у 1. батаљон Посавског одреда, којн је одређен за политичког комесара Комбиноване чете у Ужицу.

Нешто касније, око 17. новембра, на исти начин је повучен из Одреда у Ужице и Србољуб Срба Јосиповић, заменик команданта Посавског одреда, јер је био изабран за члана Покрајинског комитета КПЈ за Србију.

Свакодневни рад с борцима у чети, читање књига популарне марксистичке литературе по кружоцима или појединачно, упознавање с вестима на фронтовима, развијање културног живота, поред војничке обуке и друго, све је то утицало на брзо васпитање и преваспитање бораца, али и на њихово идејно и политичко уздизање и оспособљавање за рад с народним масама и правилан однос према народу.

## ** ВЕЗЛ СА ПК КПЈ ЗА СРБИЈУ

Штаб одреда је одржавао сталну везу са Покрајинским комитетом КПЈ за Србију у Београду, као и са Главним штабом НОП одреда за Србију.

Веза са Београдом је служила за слање извештаја, пребацивање нових бораца из Београда у одред, слање из Београда политичког материјала и књига, експлозива, санитетског материјала, поправку оружја и обострано информисање. Поред везе из Обреновца, преко групе коју је водио Станислав Адамовић, до краја јула у Београд је често путовала и Дара Тадић. Она је најчешће путовала возом, обучена у разна одела, некада у црнини, некада као сељанка са марамом. Са собом је најчешће водила по једну омладинку из Обреновца. Касније су те омладинке и саме знале отићи по материјал или однети извештај.

Најдуже је као веза или специјални курир радила Јудита Аларгић. Она је познавала Београд и пунктове преко којих се одвијала веза, а такође и прилике у Посавини и Тамнави. Уз то је знала да игра улогу лепо обучене даме, сељанке или циганке, како би када одговарало. Путовала је по два-три пута недељно, најчешће возом из Обреновца или Стублина и натраг.

Једном приликом Јудита Алартић је узела карту до стајалишта у Звечкој. Када је из Београда стигла у Обреновац, сви путници су излазили. Чула је да се даље не може, јер су партизани порушили пругу. Са собом је водила три друга у одред. На станици је било кочијаша са фијакерима. Ангажовала је једног човека средњих година, који је питао докле иду. Она му је рекла да иду до Звечке. Почео је да размишља, да се опире. Јудита је наваљивала да их повезе бар километар од вароши. Једва је пристао говорећи да има партизана, да се њих не плаши, али да могу наићи Немци. Стигли су на одређено место. Из кукуруза је искочила партизанска патрола. Борци нису познавали Јудиту. »Куда сте се ви упутили колима?« - упитали су. Одговорили су да иду у одред. Нису им веровали. Спровели су их у Штаб одреда. Када је Бора Марковић угледао кога су привели, насмејао се и срдачно поздравио, а борци су постиђени убрзали кораке натраг.

Два пута је Јудита путовала са Милосавом Матићем Чичом из Грабовца. Узели су пропусницу од Штаба одреда. Натоварили су парадајз и паприку у кола и неометано стигли до Чукарице, стали пред кућу једног обалског радника, где им је Милош Матијевић Мрша оставио везу. Истоварили су парадајз и паприку, оставили пушкомитраљез за поправку и натоварили илегални материјал (билтене, прогласе, књиге, нешто муниције и санитетског материјала). На другом заказаном месту Јудита је пронашла Вукицу Митровић, предала јој извештај и узела писмо за Бору Марковића. Вратила се на Чукарицу и са Милосавом Матићем кренула за Обреновац, у одред. На улазу у Обреновац зауставио их је немачки стражар. Ствари у колима су биле прекривене крпама и даскама. Стражар им је тражио личне исправе. Они су имали оверене пропуснице да су избеглице из Војводине и стражар их је пропустио. Милосав Матић је зауставио кола на обреновачкој улици, пред кућом Миливоја Мила Мамића, заменика команданта 1. батаљона. Јудита је остала да седи у колима, а он је отишао по скривену пушку. На-

ишла су два жаидара. Загледали су кола и **Јудиту. Про**лазиле су и патроле немачких војника.

Жандари су упитали:

- Кога чекаш?
- Кочијаша.
- А где је он?
- Ту је негде у радњи. ,
- Одакле идете?
- Ми смо избеглице из Војводине и хоћемо да се настанимо код пријатеља. .

Подигли су крпаре и даске. Јудита је стрепела. Очекивала је најгоре. Ипак, задржала је мир и спокојство. Жандари су нешто међусобно говорили и отишли. Јудита је искочила из кола, упала у двориште да тражи Матића, а он је пио кафу. Оставио је и кренули су брзо ка излазу, ка одреду.

Другом приликом, опет су коњска кола стала код куће истог обалца на Чукарици. Јудита је отишла код Милоша Матијевића Мрше и предала му извештај за ПК КПЈ за Србију. Мрша се интересовао за акције одреда и за Београђане које је познавао. Аок су разговарали Јудита је одједном осетила болове у глави и несвестицу. Температуру је имала 39°. Матијевић је повео лекару. Уз пут су видели када је један омладинац пуцао на полицијског агента. Јудита и Милош Матијевић су се морали склањати од потере.

Ево и једног дела из сећања Јудите Аларгић на то путовање у Београд:

- Обавила сам посао - каже Јудита. Аругови су поправили цев од пушкомитраљеза коју сам раније донела. Са собом носим и писани материјал за одред: билтен Главног штаба, писмо ПК КПЈ за Србију и тражене књиге. Упутила сам се на Душановац код породице Наде Марковић да им пренесем поруку од Боре и Наде. Мала дворишна зграда где ме сачекују Надин отац, мајка и две кћерке: Рада и Л>иља. Виде да сам болесна и смештају ме у кревет. Наилази ноћ, неизвесност и као кроза сан чујем неку узбуну, грају. Рација. Цев пушкомитраљеза су закопали у дворишту, а магеријал је под мојим јастуком. Чујем брзе кораке Немаца. Упадају у двориште. »Овде гос-

подо нема никога, ми смо одвећ стари, сами, да, са децом«. Опет немачки гласови. Претурају по кухињи. Отварају врата на соби. Неко упали светлост. Чујем плач детета. »А ко вам је ово?« - пита Немац. Ауго је трајала тишина, морала сам се уплашити, али чувам хладнокрвност и правим се још више болесна. Зачух глас четворогодишње Љиље: 'То је моја тета. Дошла је из села'. Преводилац нешто говори на немачком. Немци се колебају, расправљају и одоше.[25]

Сутрадан је Јудита скупила материјал у већи завежљај и дошла код Милосава Матића. Није хтела ни да му прича о својим тешкоћама. Рекла му је само да треба што пре да стигну у одред.

Поред основних обавеза, у више наврата Јудига је посетила Гембешову мајку Зору, затим супругу Чеде Миндеровића, породицу Јована Поповића, Велизара Вељовића и друге. Чинила је то радо и уз ризик.

Поред Јудите у Београд су упућивани и други борци. По задатку 2. батаљона одлазио је Миливоје Катић. Он је сврађао и у стан Ивана Вондарчека, који је оставио у Београду жену и двоје деце. Сличне задатке је добијао и омладинац Милорад Дрењанин.

Јездимир Ракић је пре рата радио у Београду као кројач и пиљар. Познавао се са члановима КПЈ из свог села, Грабовца. У време устанка отишао је у село с намером да ступи у одред. Вења Бурић и Чеда Комановић су се опирали да га пошаљу, стално му говорећи да има претходно да обави један задатак. Једном приликом договорили су се са Момчилом Вукосављевићем и саопштили Јездимиру, да би требало да отера једна кола са парадајзом и паприком у Београд и да се јави у улицу Грчића Миленка, другу Перди.[26]

У својој изјави Јездимир Ракић је о томе написао и ово:

»Стајаће на углу у грао оделу и држаће новине у левој руци. Кажи му да те је послао Вења. Опирао сам се

[25] Изјава Јудите Аларгић, на састанку бораца Посавског одреда 1951. год.

[26] Није утврђено име друга са овим надимком. Претпоставља се да је то био Гавро Јовановић пашеног Чеде Комановића.

таквом захтеву, јер не знам шта му је циљ. Зауставе ме партизани из 2. батаљона на Дубоком и ја њима покажем нашу пропусницу. Они ме поздравише и рекоше да продужим... Стигох тако и у Београд. Када сам распродао патлиџан и паприку, отишао сам у три сата поподне на заказано место. И заиста, ухватим везу. Овај друг ми рече да ће он да тера кола где зна, а ја да дођем ујутру и да их преузмем. Мени се не дају туђа кола, али убеђује он мене, теши да се ништа не бринем. На крају, шта ћу? Куд ћу? Ја пристанем. Сутрадан у 6 часова, тај друг је био на заказаном месту са колима на којима је седела једна другарица. Кола препуна неких ствари. Кренуо и тај Перда и она другарица. Дошли смо до Умке, до оне Фабрике трикотаже. Ту ме сачекују Немци и врше претрес. Имао сам и за њих легитимацију и нисам се бојао. Страховао сам за оно двоје сапутника. Кад и они показаше своје легитимације, Немци нас пропустише без речи. Стигосмо у Грабовац у један виноград код старог гробља. Сачекаше нас Чеда, Беља и Момчило и почеше да празне кола. Интересује ме шта има. Обичан пртљаг, као нека сеоба. На колима дупло дно. Дигоше патос, а испод њега пушкомитраљез, пет пушака, пуно муниције и три реденика за тешки митраљез. Зачудих се, а они веле да ћу ја и даље бити једна од веза са Београдом. Покупим се и одем у вод код Моме Радовановића Линде у Велико поље«.[27]

И Анђа Ранковић је одржавала везу партијског руководства из Београда са Штабом одреда. Она је почетком августа довела једну групу бораца за одред. Међу њима је био и Милорад Мика Павловић. Стигли су до железничке постаје у Звечкој и ту их је чекала патрола из Одреда. Анђа их је предала патроли и вратила се у Београд. Таквих веза и курира било је више.

## САВЕТОВЉЕ ПОЛИТИЧКИХ КОМЕСАРА У УЖИДУ

Крајем септембра политички комесар одреда Бора Марковић је у Убу одржао састанак са политичким комесарима батаљона, који су углавном били и секретари

[27] Изјава Јездимира Ракића, на састанку бораца Посавског одреда ради прикупљања материјала у акцијама Одреда, 1951. год.

батаљонских бироа КПЈ и секретари среских комитета КПЈ. На почетку састанка су поднети извештаји о раду партијских ћелија у четама, као и о политичком и културно-просветном раду у јединицама. Закључено је да се смелије примају борци у Партију и СКОЈ, и да се заоштри борба за лик члана Партије, па и сваког партизана. У другој тачки дневног реда расправљало се о учвршћивању НОО и политичком и културно-просветном раду са народом и закључено да се мора пружати политичка помоћ народноослободилачким одборима, како би уживали што већи ауторитет у народу и везивати људе за циљеве народноослободилачке борбе. Договорено је да се успостави непосредна веза са скојевцима који су били остављени на илегалном раду у Обреновцу и Умци.

После овог састанка политички комесари батаљона појединачно су разговарали са политичким комесарима чета и секретарима партијских ћелија о задацима који су постављени, и како их треба извршавати. Ипак, није ишло лако са организовањем рада ћелија и отклањањем секташтва. Поједини старији чланови КПЈ имали су оштрије ставове о пријему нових чланова, а честе борбе су отежавале одржавање састанака и свестранији политички рад у четама, водовима и са народом.

Новонастала ситуација у Одреду (повлачење са свог терена пред јачим непријатељским снагама, осипање бораца и бројно слабљење јединица, извесна колебања код појединаца и др), налагала је да се што пре одржи саветовање са политичким комесарима батаљона. Одлука о томе донесена је 10. новембра на састанку у Штабу одреда у Пецкој. Већ сутрадан, састанак је наговестио политички комесар одреда, Бора Марковић, када је упутио курире у све батаљоне. Политички комесари 1, 3. и 4. батаљона су брзо обавештени јер су се њихове јединице налазиле у непосредној близини. Међутим, проблем је био како обавестити политичког комесара 2. посавског (београдског) батаљона, јер је тај батаљон био удаљен и налазио се на терену Космајског одреда. Послат је курир Божидар Филимоновић Коколо да крене преко територије Ваљевског и Шумадијског одреда према Космају и нронађе 2. посавски (београдски) батаљон и обавести га о

састанку, који ће се одржати у Љубовији или Ужицу. Курир је успео да стигне у Рогачу 14. новембра. Командир 4. чете Синиша Николајевић га је обавестио да је политички комесар Лзупче Живковић Шпанац кренуо према Ужицу јер није у добром здравственом стању. После шест дана курир се вратио у одред и о свему обавестио Бору Марковића.

Састанак је одржан 24. новембра у згради Учитељске школе у Ужицу. Поред Боре, ту су били комесари сва четири батаљона Посавског одреда: Влада Аксентијевић, Лзубомир Живковић, Чеда Миндеровић и Андрија Мазињанин. Састанак је трајао цео дан и на њему су поднети извештаји о стању у батаљонима, политичком, партијском и културно-просветном раду. Тражени су разлози за бројно осипање чета и батаљона, за секташење приликом пријема у Партију, за грешке на терену. Дискусија је била искрена и самокритична. Констатовано је да није требало запустити политички рад у десетинама, водовима и четама, а нарочито са новим борцима из села, који су се осећали запостављеним у консултовањима. Мучила их је и потиштеност због напуштања њихових крајева. Уз то слабо су обраћали пажњу на непријатељску пропаганду, која је разним путевима стизала до бораца: успеси немачких трупа на источном фронту, обећања Милана Недића, издаја четника Драже Михаиловића, терор над народом, паљевине, убијања невиних, леци и друго.

Сви су се сложили да је било секташтва око пријема у Партију и СКОЈ. Највећи отпор су давали радници који су имали своја гледишта о том поступку. Сматрали су да није довољна само оданост и храброст већ да примљени у Партију морају више да знају о идејама марксизма-лењинизма. Они су примењивали предратна мерила и оцене из илегалног рада, што није било примењиво и на ослободилачку борбу. Бора Марковић је признао да су и у Штабу одреда примењивали исте критеријуме.

Сви учесници су као велики недостатак навели чињеницу да на терену није остао бар по један до два члана среског комитета, који би могли, иако компромитовани, деловати из дубоке илегалности и наставити са стварањем нових организација, прилагођавајући се ситуацији.

Био је то велики пропует. Бора је изјавио да се нада како ће се реорганизоване јединиде Одреда, после офанзиве, поново вратити на свој терен и исправити недостатке и почињене грешке. Закључено је да се комесари одмах врате у своје јединице и упознају команде батаљона о обављеном разговору. Л>упче Шпанац се није могао одмах вратити. Морао је остати још неколико дана у болници, јер је у међувремену оболео од жутице.

## ЖЕНЕ V ПОСАВСКОМ ОДРЕДУ

Мајке Посавине и Тамнаве испраћале су своје синове V јединице Посавског партизанског одреда са сузама и осмесима. Мислиле су да ће се рат брзо завршити. Биле су поносне што су им деца, мужеви и браћа у народноослободилачким јединицама. Готово сваки борац је имао своју причу о последњем виђењу мајке, сестре, девојке, о дарованим чарапама, рукавицама, кошуљи, џемперу, шалчету, о поздраву за који се није знало колико ће трајати или ће бити заувек.

Команде чета у селима нису директно позивале девојке у јединице, али су оне тражиле да помажу борбу, према својим могућностима. Оне су то и чиниле. Доносиле су храну у шуму, прале веш борцима код својих кућа, обављале дужности курира и обавештајца. Мајке су обилазиле своје синове у повлачењу, пробијале се и 50 км да би им донеле пакет и да би се увериле да су живи. Поједине су се, посрћући, враћале јер су дознале где им је син или брат погинуо и сахрањен.

У јединицама Посавског партизанског одреда било је 55 жена и девојака. Из 1. батаљона је враћена на терен Александра Мира Пенчић, а из 2. батаљона Кристина Петровић Веселиновић. Навешћемо имена жена и девојака из Посавског партизанског одреда:[28]

Санитет и болница одреда: др Јулка Мештеровић Пантић, Радмила Кека Јовановић, Јудита Аларгић, Милеса Станојловић, Бранка Милинковић, Роса Дмитрић Ду-

[28] Све податке, преко удружења бораца СУБНОР-а, прикупио је и средио Миливоје Катић.

мић, Бешка Бембаса, Драгица Јујић, Марица Кокајић, Зора Кваченовић и Милева Старчевић.

Први посавски батаљон: Сретенка Цура Аничић, Персида Перка Вићентијевић Богдановић, Нада Марковић, Зора... (болничарка 3. чете, погинула крајем 1941. код Ваљева), Милица Катић, Боса Кодак, Боса Скопскаја Ратковић, Радојка Стаменић, Дара Тадић, Катарина Кети Миндеровић и Радмила - Шуба Шубакић.

Други посавски (београдски) батаљон: Емилија Бартен Бунчић, Љубинка Дикић, Милица Николић, др Наташа Шимченко, Лепосава Марковић, Милева (Драгица) Белка Јовичић, Борка Демић (Пихлер Лујза), Нада Бабић, Живанка Сека Вићентијевић, Драгица Вићентијевић, Бранка Грађански, Вера Црвенчанин, Павлија Живанић, Ружа Живановић и Кристина Петровић Веселиновић.

Трећи тамнавски и 4. посавско-тамнавски батаљон: Анета... (помиње се у књизи Павла Пегковића: Тамнава у НОБ), Лепосава Вујичић, Радмила Вучићевић, Надежда Урошевић, Даница Јокић, Злата Лендровић Ковачевић, Јелка Крсмановић, Вера Лошић, Љубица Мазињанин, Драгица Милићевић, Дана Милићевић, Драгана Миловановић, Негослава Милошевић, Софија Мушицки, Катарина Николић, Милица Ребавка, Вера Рељић Београђанка и Милена Ситарица.

Ове жене и девојке издржавале су све тешкоће и напоре као и остали борци. Учествовале су у борбама, санитету, политичком, партијском и скојевском раду.

На подручју Тамнаве и Посавине организовано је више одбора Антифашистичког фронта жена. 0 томе сведоче ови примери: У четвртак, 21. августа 1941. Нада Марковић и Радмила Јовановић Кека одржале су збор жена у Грабовцу. У шуми се окупило 120 жена. Биле су задовољне што се и оне у тој озбиљној ратној ситуацији питају. Са пажњом су слушале кратка излагања Наде и Кеке. Допало им се што истичу циљеве НОБ и наговештавају срећнији и богатији живот после победе. Жене Грабовца су изразиле спремност да помажу своју војску у исхрани и у припреми чарапа, рукавица и веша. Изабраде су и одбор од 9 жена.

Други одбор АФЖ изабран је у селу Кожуару, у четвртак, 28. августа 1941. године. Скупило се у центру села око 110 жена. Говорила је др Јулка Пантић. Истакла је да ослободилачка партизанска војска води борбу за ослобођење Србије и Југославије од окупатора и њихових савезника и борбу за ново друштвено уређење у којем ће и жене имати сва права као и мушкарци. Окупл>ене жене су је пажљиво слушале и постављале питања:

- Ко су наши савезници?
- Може ли свет бити без ратова?
- Да ли ће се брзо завршити овај рат?
- Да ли постоје партизански одреди и у другим земљама које су окупирали фашисти?

Јулка је одговарала на постављена питања, а један старији човек упадао је са подсмешљивим примедбама. Мештанке су га отерале. Задужена је и Перка Вићентијевић да говори у име омладине. Збуњено је промуцала:

- Не знам да говорим, драге наше другарице, мајке и сестре. Рећи ћу вам са^мо да смо ми жене пошле у борбу да за нашу децу и народ, са осталим борцима, извојујемо бољи живот. Проклетог Немца треба истерати из сваког кутка наше земље, а ви код куће помозите своју војску... Живеле!

На крају је изабран одбор од седам жена, који је заједно са НОО помагао око снабдевања партизанских чета и у решавању актуелних питања у селу.

Средином септембра 1941. у селу Бањанима је одржан збор жена на којем су говорили Милица Мазињанин и Светислав Пандуровић Пуја. Присуствовало је 150 жена. Милица је говорила о борбама Посавског одреда, ослобођењу Уба и активности жена варошице у партизанској радионици. Одушевљено је причала о успесима других одреда Србије и Југославије и о улози жена у ослободилачкој борби. Пандуровић је говорио о политичкој ситуацији у свету, узроцима капитулације Југословенске војске и циљевима народноослободилачке борбе.

Жене Бањана су подржале борбу и заветовале се да ће помагати војску која се »бори за праведније и срећније друштво, где неће бити сиромашних, експлоатисаних и гладних и где ће и жене имати право у свему да одлучу-

ју«, како је то еа узбуђењем и прекидима, изговорила Милка Кусуровић.

Изабран је одбор у следећем саставу: Милка Кусуровић (председник), Вукосава Симић, Резика Несторовић, Десанка Виђентић, Василија Милановић, Милка Јовановић, Даница Весић, Милица Милошевић, Вукосава Ненадовић и Катарина Михаиловић.

Крајем септембра у селу Бађевац, где је од раније постојао утицај партијске ћелије, одржан је митинг жена и изабран одбор АФЖ од седам чланова. На скупу је говорила Вера Црвенчанин. Објаснила је узроке неравноправности жена и њихову часну улогу у првом светском рату и у напредном покрету између два рата.

- Част и понос припада свакој жени Бађевца која је свог сина, брата или мужа охрабрила да узме пушку и да ступи у ослободилачку војску. Захвалност и свима који даривају борце са ћебетом, рукавицама, чарапама, џемпером - рекла је Вера.

У одбор су изабране: Милка Ивковић (председник), Јелена Јанковић, учитељица (секретар), Добринка Николић Катић, Марија Михаиловић, Милина Богосављевић, Олга Миливојевић и Ружа Петровић.

На конференцијама жена у селима Бађевац и Пољани говориле су Живанка Сека Виђентијевић и Вера Црвенчанин. Одбори жена за помоћ фронту формирани су и у селима Трстеници, Дрену, Орашцу, Звечки, Конатицама, Бађевцу, Пољанима и другим. Окупљене око ових одбора жене су организовале прикупљање одеће и обуће за одред. Прикупљале су вуну и на преслицама преле и плеле, организовале су колективно кување и ношење хране партизанима, биле су обавештајци и курири одреда, итд.[29]

Велики број жена и девојака Посавине и Тамнаве је сарађивао са водовима, четама и батаљонима одреда у прикупљању одеће и санитетског материјала, као и у важним обавештењима око кретања и распореда непријатељских снага. Нису могла бити истражена сва имена и активности. Наводимо као илустрацију само делимичан списак сарадница јединица одреда:

[29] *Жене Србије у НОБ,* Београд, 1975, стр. 191.

Срез Тамнавски: Милица Бихондић, Јованка Богдановић Радивојевић, Новка Весић, Вука Мирковић, Анка Васић, Живодарка Јевремовић, Лепосава Миленковић, Боса Мушицки, Душанка Чанковић, Бисенија Стојковић, Неранџа Тодоровић, Смиља Грбић Паунковић и друге.

Срез Посавски (Умка): Војислава Нировић, Даринка Макић, Олга Миливојевић, Милина Богосављевић, Миленија Ивановић, Добринка Николић Катић, Марија Михаиловић, Јелена Јанковић, учитељица, Милка Ивковић, Ружа Пајић Петровић, Добринка Ивановић, Селена Николић, Милојка Пантић, Даринка Поповић и друге.

Срез Посавски (Обреновац): Зора Благојевић, Јелена Јела Благојевић, Милена Ранђић, Анка Манић, Босиљка Адамовић, Дана Станојчић, Слободанка Николић, Криста Нинковић, Обренија Лазић, Јелка Блажевић, Л>убинка Бајић, Зора Бурић, Смиља Игњић, Вукосава Филиповић, Милица Стефановић, Олга Благојевић, Лепа Грујић, Вера Коцевић, Добринка Чолић, Милена Јовичић, Олга Карић, Вера Михаиловић, Јозефина Познат и друге.

Неке од ових жена и девојака су позване из Одреда да ступе у јединицу. Поједине нису могле поћи из породичних или здравствених разлога, а неке скојевке су остављене у Обреновцу, Убу, Умци и у мањем броју села. Повлачењем одреда, настао је терор окупатора, полиције и издајника, који је захватио и већину тих жена. Све су мучене, хапшене, прогањане, а поједине и стре^ане.

Још септембра 1941. у Обреновцу ухапшена је и Криста Гаћарић Нинковић, вишегодишњи активиста и симпатизер КПЈ. Њен супруг Милован Нинковић већ је био у партизанима. Остала су деца мајци Кристини на бризи. Тог јесењег дана изашла је да преко везе пошаље поруку за одред. Полиција ју је пратила и ухватила на задатку. Саслушана је и убрзо спроведена у специјалну полицију у Београд. Подвргнута је разним методама мучења. У записнику су остали само тачни подаци о рођењу и имену и да је као опасни комуниста упућена у логор на Бањици и 17. октобра 1941. стрељана са сузама - очима и неразговетним речима песме и псовке.

Обренија Лазић из Грабовца била је поштована у свом селу као вредна и начитана сељанка. Због активног

предратног рада, канднд ована је за члана Партије. Одржавала је везу између Одреда и Обреновца. Немци су јој запалили кућу. Њен рад био је прекинут повлачењем јединица одреда. Четници Косте Пећанца су трагали за свим учесницима НОБ-а. Ухватили су њу, њеног супруга Миодрага (члана КПЈ) и јединог сина Тому од 6 година. Зверски су их мучили у настојању да им одају друге људе и везе. Кад то није помогло одвели су их на обреновачко гробље и ставили нож под грло дечака. И на ту претњу Обренија је остала нема. Онда их је четник Рајко Мрђа заклао.

Због везе са одредом убијена је и Милица Катић, Ромкиња из Грабовца. Спонтано је испала обавештајац. Једне ноћи Немци су изненада упали у њен крај и тражили да их води у логор партизана. Милица је побегла испред Немаца и обавестила Штаб одреда да их опкољавају Немци. Блокада је избегнута, а Милица је наставила да помаже јединице одреда. Приликом повлачења 1. батаљона пошла је са сином од 14 година као борац једне чете. Изгубила је везу и вратила се у неко село. Крила се код пријатеља. Откривена је и ухапшена фебруара 1942. године. Предата је специјалној полицији, где је страховито мучена. Никога није одала. Послата је у логор на Бањици и стрељана 25. маја 1943. са већом групом затвореника.

Крајем октобра 1941, у јеку непријатељске најезде, решено је да један број болничарки из Посавског и Космајског одреда преведу рањенике на слободну територију, ка Ужицу и да тамо буду распоређене у болницу. У групи је било 18 другарица. Све су их заробили четници Араже Михаиловића и одвели у Брајиће. После дугих саслушања, мучења и претњи са најпогрднијим речима издвојили су четири које су им изгледале као сељанке, а осталих 14 другарица су стрељали 6. новембра 1941. Из групе стрељаних спасила се једино Лепосава Лукић, текстилна радница из Вреоца, болничарка 2. шумадијског одреда. Она је о том догађају изјавила:

»У штабу су нас дочекали непријатељски и грубо. Одмах су нам саопштили да ће девојке пустити а другове стрељати. Ми смо одбили да се одвојимо од другова, те

су нас све заједно повелн за Равну Гору. Пошли смо за Брајиће, често су нас гонили да трчимо. Стално су нас кињили, често ударали кундацима. У Брајићима нас дочекује аћутант Драже Михаиловића и каже:

- Шта то гробље водите са собом, што их нисте побили!

Затим нас воде у село Теочин. Ту смо преноћили у једној кафани. Притом су извршили претрес - отимачину. Скинули су нам све топлије одело, обућу, сатове и одвели нас у село, мислим да се зове Клаоница. Ту су нас стрпали у једну јаругу са шипражјем - другарице су поседале. Четници су почели да се договарају звиждањем. Једна група иза нас почела је да пуца. На то су и остали припуцали на нас без икакве претходне припреме.

Многе су другарице певале, држећи се храбро. Ја сам рањена у руку и одмах сам легла. Направила сам се да сам мртва. Када је пао мрак, извукла сам се из јаруге и побегла«.[30]

Борци Посавског одреда су преко »Борбе« сазнали да међу 33 стрељана партизана има и болничарки из њиховог одреда. Били су огорчени и озлојеђени.

- Ти лешинари не воде борбу против окупатора, већ убијају невине жене, само зато што су партизанске болничарке. Ми заробљене четнике пуштамо кућама, - коментарисао је вест из новина Веселин Карић.

- Када сам питао заробљеног четника да ли је био у некој борби против Немаца он ми је без стида одговорио да их Дражина команда шаље само на партизане, - изјавио је са гневом водник Лзубисав Мијаиловић, земљорадник из Тврдојеваца. - Како убудуће да им праштамо?

- Разумем да постоје различите политике и идеологије, али не могу да разумем да четници говоре о српству, а убијају голоруке болничарке које се боре за слободу, - причао је својим омладинцима из вода Мића Ковачевић.

Убрзо је у одред стигла вест да су четници убили:

Дару Поповић Тадић, борца 1. батаљона Посавског одреда, која је завршила трговачку академију у Београду и тамо се истакла у радничком покрету као члан КПЈ. Са

30 *Борба,* 27. 11. 1941.

супругом, она је бнла упућена на партијски рад у Обреновац, средином априла 1941. Дуго је жалила смрт свога Радета, који је погинуо крајем јула у Конатицама.

**Лоубинку** Дикић, борца **2.** посавског (београдског) батаљона, текстилну радницу из Умке. Дошла је у партизане почетком августа са супругом Јоцом. Још пре рата су били чланови Партије. »Све препреке ћемо савладати и остварити идеале«, - била је стална узречица у Љубинкином обраћању рањенику или болесном другу.

Милену Велимировић Илић, учитељицу, која је пре тога прекомандована из Космајског одреда у 2. посавски (београдски) батаљон.

Љубицу Ракић Борђевић, која је само неколико дана раније дошла из Београда у 2. посавски (београдски) батаљон и састала се са супругом Душаном Борђевићем Корошцем, политичким комесаром чете. У чети се задржала неколико дана, а затим је упућена на распоред у болницу у Ужице. Слегла је раменима и рекла:

- Задатак је такав, али опет ми је лакше и боље овде по киши и блату него да живим и радим илегално у граду.

Оне које нису стрељали, четници су спровели и предали Немцима са 350 на превару заробљених партизана. О томе у својим сећањима Добрила Арсенијевић, болничарка Космајског партизанског одреда пише:

»Из Брајића су нас послали на Равну Гору где се налазио мајор Калабић. Ту су нама другарицима и неким млађим друтонима поред свих удараца по глави још дали по 25 удараца. Затим је настало једно вођење у Брајиће па у Прањане, затим у школу села Планинице одакле су нас повели за Мионицу, а затим у Словац где су нас Немци дочекали са камионима па су нас одвели у Ваљево.

Било нас је око 350. То су другови које ја нисам познавала јер је то било све из околине Ваљева, било је Шумадинаца из Горњег Милановца.

Од другарица које су биле у затвору пуштене су: Загорка Савић из Горњег Милановца, Љубица Јовичић, радница из Београда, Драгица Виђентијевић из Забрежја, Надежда Бабић, члан Партије из Забрежја, Милица Живковић, студент филозофије из Горњег Милановца, Љуби-

ца Коен, студент уметничке школе из Београда, још једна другарица и ја. У затвору су задржане другарице које су познате њима, јер су из околине Ваљева«.[31]

Другарица Вићентијевић и Нада Бабић, борци 2. посавског (београдског) батаљона су једва избегле стрељање, и са великом интервенцијом породица и пријатеља пуштене су из затвора. Пошто нису могле ухватити везу са партизанском јединицом, легализовале су се у свом селу Забрежје. Драгица је све време рата била мучена и малтретирана.

Немогуће је набројати имена свих жена и девојака, које су у Обреновцу, Убу, Умци и свим селима Посавине и Тамнаве хапшене и мучене после повлачења јединица Посавског партизанског одреда због сарадње и активног учешћа у НОБ. То је забележено у хроникама неких хместа, а остало је још посла за историчаре и њихове секције у школама.

## САНИТЕТ ПОСАВСКОГ ОДРЕДА

Још у припремама за оружани устанак организовани су санитетски курсеви прве помоћи у Обреновцу, Убу и Умци, на којима се највише учило о хигијени у војсци и селима, о употреби првог завоја. Чим су формиране чете одмах су другарице задуживане да воде санитет у воду и чети. Мушкарци су избегавали да носе санитетску торбу и да буду болничари. Нико се није добровољно прихватио да буде болничар, чак ни они који су у бившој југословенској војсци обављали ту дужност. Отпор су пружали и студенти медицине. Понуђено је Милораду Павловићу, студенту медицине да у прво време буде референт санитета у 1. чети. Међутим, он се опирао и изговарао, а Влада Аксентијевић је наваљивао:

- Ту су Нада (Марковић), Дара (Тадић), Кека (Радмила Јовановић), али ти се, Мико, спремаш за лекара и већ доста тога знаш.

[31] Изјава Добриле Арсеиијевић, болничарке Космајског одреда, члана КПЈ, која се после пуштања из Ваљевског логора вратила у Београд и наставила рад у НОП. Ухапшена је од специјалне полиције 27. 12. 1943. и стрељана на Бањици 7. 09. 1944, непосредно пред ослобођење Београда.

- Дошао сам да будем борац, па ако је икако могуће, ослободи ме тог задужења, Владо.

На сличаи начин је и Андрија Мазињанин убеђивао Рељу Калембера, а овај је одговорио:

- Има другарица, а ја желим да будем борац.

Тако су у свим четама партизанке почеле да скупљају санитетски материјал и лекове, да опремају санитетске торбе лекарским инструментима и да се брину о пружању основне медицинске помоћи борцима. Први завоји и лекови стигли су из Обреновца. Сестре Зора, Олга и Јела Благојевић су биле задужене од Даре Тадић да убеде др Ристу Пурића и да напишу требовање за апотеку Душка Драјића. Тако су стигли завоји, алкохол, јод, аспирини, маст за красте и кинин за грозницу. Тамнавци су пре ослобођења Уба добили лекове од апотекара Које Поповића, а 2. посавска чета из Београда.

Неке другарице су, такође, више желеле да се не баве искључиво санитетом, већ да као и остали борци дежурају, уче руковање оружјем и учествују у борбама.

Штаб одреда убрзо је и сам увидео значај организовања здравствене службе у борбеним јединицама, па је настојао да обезбеди погодне људе за тај посао. Тражио је решење и за попуну одреда лекарима. Још пре устанка рачунало се на др Радоја Мијушковића из Уба, али је он отишао у Црну Гору, гдје је постао партизански лекар. Др Слободан Станковић, симпатизер КПЈ из Бањана, поколебао се и није приступио јединици, а др Драгољуб Стоишић из Стублина је био одведен у заробљеништво. Филип Кљајић, члан Главног штаба партизанских одреда за Србију, обећао је Штабу одреда, крајем јула, да ће им из Ваљевског одреда упутити лекара.

И у ноћи 2. августа у одред је стигла др Јулка Мештеровић Пантић, лекар. Из Ваљева је избегла 25. јуна и са супругом комунистом, др Мишом Пантићем, била је од првих дана у Ваљевском партизанском одреду, где је познавала скоро све учеснике. Фића Кљајић је нашао Јулку код Ражањских висова. О разговору са Фићом Кљајићем др Јулка Мештеровић је у свом дневнику забележила:

»Фића ми је рекао:

- Него, докторице, није твоје да куваш ручак. Имаш ти паметнија посла. Ево мој предлог: у Посавини, код Коче, нема лекара. Тамо ћемо те иослати. Слажеш ли се? - Као да подвикну али се обешењачки осмехну.

/ - Кад се мора, врло радо - одговорих истом мером.

- Па да видиш и мора се - вели Фића. - Вас је овде четири лекара, а одреди око Београда немају ни једног. Ти ћеш ићи у Посавски, Бура (Мештеровић, шпански борац, хирург) у Космајски, Краус тамо негде даље, а Миша остаје овде. Као што видиш и ти ћеш се растати од Мише. То потребе налажу.

Нутим. А и шта бих могла друго, него да прихватим »предлог« без дискусије. Ово је војска, рат, револуција. Више нема шале, наређењу поговора нема«.[32]

Јулка је стигла у Штаб одреда са Рајком Михаиловићем, замеником командира 3. тамнавске чете.

»Логор је крај села Грабовца, где сам стигла ноћу у 11 сати«, - записала је Јулка - »На земљи, под шаторским крилом, лежале су 2-3 жене. Јавила сам се политичком комесару Посавског одреда Бори Марковићу који је затим пробудио његову другарицу Наду да ми да вечеру и побрине се за мој смештај. Млада жена поће да подгреје остатке хране, али сам ја одбила вечеру, јер сам била уморна и тражила сам да легнем. Поздравила сам се са Рајком, јер он ујутро рано креће за Бањане«.[33]

Политички комесар Бора Марковић одмах ујутро 3. августа опширно је разговарао са др Јулком Мештеровић Пантић о организацији санитетске службе. Обеје су приступили реализацији плана који су тог јутра направили. Јулка је добила велику подршку у спровођењу партизанске концепције здравствене службе и од команданта одреда Коче Поповића. Као шпански борац Коча је имао искуства у организовању санитета и с великим познавањем га пренео одредском лекару.

Истог дана, 3. августа, повучено је шест другарица из водова, ради организовања краћег санитетског курса. Јулка је била задовољна њиховим стручним знањем. Ипак им је практично показивала превијање рана, лечење

[32] Др Јулка Мештеровић, *Лекарев дневник,* Београд, 1968, стр. 55, 56.
[33] Исто, стр. 57, 58.

краста, чирева. Пред крај курса у Посавски одред су стигле још две девојке и одмах укључене у обуку.

Ретко који се борац јављао да је болестан. Сами су се сналазили око прехладе, температуре, главобоље. Стигло је упозорење да се сваки болесник мора јавити лекару. Ипак, лекару су се највише јављали људи из села. Било је хроничних болесника од астме и ТБЦ. Сви су стигли на преглед и причали су по селима како је у партизане стигла лепа, одважна и добра лекарка, која их бесплатно лечи.

»Наш одред постаје из дана у дан све већи« - пише Јулка. »Обилазим околне чете и прегледам партизане-сељаке, који се сваког дана у све већем броју јављају у одред. Мршаве, бледе и болесне враћамо кући, јер су само здрави способни за борбу. Тако сам се већ привикла на ове људе, као да сам годинама са њима«.[34]

Рањени борац Валтер Коен је лечен у Филимоновића кући у Грабовцу, а 1. септембра формирана је мала болница у кући Будимира Миловановића, у селу Љубинићу. Поред Валтера, ту је лечен и Аврам Пијаде, који је рањен кроз оба глутеуса у нападу на Уб. Убрзо је у болницу упућен и Јован Седлан, који је добио маларију. О снабдевању ове болнице храном бринуо се НОО и жене из суседних кућа, међу којима се истакла и Милица Стефановић. Штаб одреда је приступио организацији сталне партизанске болнице у којој би се лечили рањени и болесни борци Посавског одреда. Задатак је поверен комунисти Рајку Михаиловићу из Бањана, који је после консултације са члановима Партије из села Кожуара одабрао кућу Милоја Станојевића. Имали су две зграде за неколико одељења. Једна просторија одређена је за амбуланту и превијалиште, друга за смештај лекова и санитетског материјала, а у остале две просторије унето је и намештено 15 кревета за рањенике и болеснике. Набављен је и казан за прање рубља и одела. После пријема, рањеници су се у болници купали и добијали чисто рубље.

Све припреме извршене су уз непосредну помоћ и контролу санитетског референта одреда др Јулке Мештеровић Пантић. Храну за рањенике и особље болнице

[34] Исто, стр. 58.

припремале су мештанке код својих кућа, на смену, и доносиле у болницу. Али храну су доносиле и жене из других места.

Болница је била добро снабдевена лековима и санитетским материјалом. После заробљавања брода »Краљица Марија« на Сави, којим се из Шапца селила нека апотека, др Јулки Мештеровић су предати лекови и завојни материјал.[35] Нешто од тог материјала уручено је у Ваљевски НОП одред, на тражење др Милоша Пантића. Ту су лечени рањени партизани из 1. посавског, 3. тамнавског и 4. посавотамнавског батаљона. У почетку их је било 10, а касније све више. Референти санитета у четама и батаљонима биле су другарице. Долазиле су на консултовање и састанке код Јулке и позивале је да обиђе оближње чете и батаљоне.

О доласку Милесе Станојловић из Дружетића на санитетски курс, др Јулка Мештеровић је записала:

»Дошла ми је у Кожуар, у болницу Посавског партизанског одреда, плава сељанчица из Дружетића, лепо развијена, млада, насмејана, румена. Пружила ми је писмо од брата студента права, комунисте, кога сам познавала и који је одржавао везу са Мишом. Гледала ме је нетремице док сам отварала коверат и стајала мирно крај мене, као да очекује пресуду. У писму ме њен брат моли да је примим на болничарски курс. 'Поуздај се у њу. Покажи јој шта треба да ради. Научи је, имаћеш користи. Она је одана нашој ствари и жели да пође у борбу'. Погледала сам је прочитавши писмо, а она се смеши и моли да је не враћам.

- Зар си решила да се мучиш? Теби бар није нужда. Шта ћеш да се потуцаш од села до села, од шуме до забрана. А и другови из штаба нису за то да примамо девојке. Теби не прети опасност. Иди кући.

Она као да задрхта на ту моју примедбу и рече без колебања да је решила да остане, да да све од себе, па ако устреба и живот. Те су ме речи просто разоружале и нисам имала снаге да не прихватим захтев Милесе Станојловић из Дружетића. И, на велико чудо, тек сада открих да је она пре рата рецитовала шпанске песме на при-

[34] Исто, стр. 58.

редбама у Ваљеву и околним еелима, при агитацији за републиканску Шпанију и наше шпанске добровољце. Она ме подсети да је Миша долазио њиховој кући, а једном сам и ја била с њим. Био је то за мене пријатан сусрет јер сам слушала да је кућа Станојловића, одмах на путу из Дружетића ка Коцељеву, позната као партијски пункт. На моје питање Милеси зар неће да се уда, јер јој је већ 18 година, она ме погледа тако жалосно, а затим обори поглед у земљу. Стојимо крај баштенских врата, а јутарњи зраци сунца пресијавају на њеним густим плетеницама. Моје питање јој очигледно тешко пада, али сам ја упорна:

- Нисам за то Милеса да останеш с нама. Врати се. Коме је мајка спрему и дарове припремала ако јој Милеса остане у партизанима?

- Зашто немаш поверења у мене? А мој брат ми је говорио: 'Сигурно ће те Мишина Јулка примити и научити да превијаш рањенике'. Молим те, задржи ме да свршим болничарски курс. Ја се кући, у Дружетић, не враћам. Ја сам скојевка. Партија је позвала све у борбу! - и ту јој блеснуше оне, као ведро небо плаве очи, из којих затим грунуше сузе. На моје питање зашто плаче, она као да се нађе у још већем чуду од мог одбијања да је примим за болничарку.

- Не плачем. То сузе саме навиру - рече и убриса очи и образе. - Осрамотила сам се. А нисам маза. Видећеш. Имаћеш користи од мене.

Њена је одлучност победила, а мени је једино остало да политичког комесара Бору известим да сам на курс за болничарке добила још једну омладинку«.[36]

Милеса Станојловић је од првог дана у колективу болнице Посавског одреда била примерна и пожртвована. Убрзо је примљена и за члана КПЈ. После повлачења из Ужица и са Златибора била је краће време у санитету

[36] Исто, стр. 61, 62, 63.
Међународни комитет Црвеног крста у Женеви је, децембра 1971, додедио и Милеси Станојловић Медаљу »Флоренс Најтингал«. То је највише међународно одликовање за самопрегорно неговање рањеника, а установљено је у спомен на енглеску оолничарку тог имена која је у време Кримског рата 1853-56. много учинила да олакша тегобе рањсника.

1. пролетерске бригаде, а затим у Цеитралиој болници. Погинула је јуначком смрћу покрај тешких рањеника, 13. јула 1943. на Сутјесци.

Кад се повећао број рањеника и болесника, а тиме и особља болнице, Штаб одреда је упутио члана Партије радницу Наду Марковић у управу болнице. Нешто касније Штаб је поставио Јудиту Аларгић, текстилну радницу, такође члана КПЈ, за политичког комесара болнице и трећег члана управе. Међутим, убрзо је капацитет болнице постао мали. V селу Миличиници отворено је ново оделење за лакше рањенике. Њих је обилазила др Јулка Мештеровић.

Штаб одреда је стално бдио над безбедношћу болнице и рањеника и увек је тражио најскровитије место за њихов смештај. Коча Поповић је 28. септембра наредио да се болница из Кожуара пресели у Миличиницу. Покрет је извршен у току ноћи. Десет коњских кола превезло је рањенике, намештај и болнички материјал. Смештени су у основној школи. На лицу места је било 14 рањеника, а лакши су после превијања упућивани у своје чете са поштедом од 3 до 4 дана. Излечени рањеници и опорављени болесници су враћени у јединице.

Трећег октобра у болницу је упућен и Немац Хари Шихтер да се опорави од исцрпљености. »... Хари је нервозан. Забрањено му је да иде у борбу. Причамо. Он се вајка: 'Послао ме командант да љуштим кромпире у болници. Разумите ме. То не могу. Хоћу да се бијем. Нисам кукавица'. Када је дошао Бора Марковић да нас обиђе, Хари је замолио да га врате у јединицу. Бора му испуни молбу, поведе га са собом«[37] - записала је Јулка Мештеровић у свој дневник.

Космајски партизански одред добио је за шефа санитета др Дејана Поповића из Београда, а у 2. посавски (београдски) батаљон премештен је 15. септембра др Бура Мештеровић, хирург, брат Јулке Мештеровић Пантић. Том батаљону је био неопходан лекар, јер је шеф санитета одреда са болницом био удаљен, а све више рањеника је тражило стручну негу.

[34] Исто, стр. 58.

Бура Мештеровић је имао велико искуство из шпанског грађанског рата, а пре рата је био лекар - хирург Војне морнарице Југословенске војске. О својим првим данима у 2. батал>ону Посавског одреда др Бура Мештеровић у својим сећањима каже:

»Познавао сам један број другова. Видео сам праву партизанску војску, добро организовану, дисциплиновану. БоЛничарке сам брзо упознао. Уочио сам шта им недостаје од знања и на кратким курсевима покушао да то надокнаде. Превијао сам више лакших рањеника, прегледао болесне и изнемогле... Убрзо сам добио два тегика рањеника. Пренета су у село Врбовно, у једну сеоску кућу. Били су то Иво Трифуновић Сикирица, учитељ, борац Космајског одреда. Миладин га је познавао са партијског курса за учитеље који је био организован у Сијаринској Бањи 1940. Командант Миладин га је тешио и храбрио«.[38]

Даље о сусрету Ива Трифуновића и Миладина Ивановића, у својим сећањима Ивановић бележи:

- Хвала, друже Миладине.

Изустио је - тихо. И тешко. И срдачно - дубоко срдачно. Осмјех се на једном крају његових усана у мали лук развукао. А онда, као да је терет с леђа свалио, уздахнуо је дубоко. Као да му дах нестаје, груди му се надимају све спорије, све ређе. Очи су му пуне мутне жеравице, као да су исплакане. И као у ропцу ковитлају. И начас нестају и опет се ковитлају. И он јасно осјећа да живот од њега отиче. И да малаксава - све више.

- У глави ми се мути Миладине... једва те... назирем... једва... је...

Очи је у мене избуљио - мутно. Отворених уста дише - напорно. И све теже, све ређе, ређе. Мишићи му се на образима грче - болно. Као да га ледена струја у грудима дрмну, напрегну се, као да се отима. Грч га за груди стегну. И суза му је потекла - смртна. Онда се опусти - немоћни, читавим тијелом. Као да би хтио да закука - као да би хтио живот да покупи, уста му отворена зјапе. И очи је избуљио - безлично, разрогачено, укочено - пуне ужаса. Пуне страве. Пуне страха. Шибају као да би

[38] Изјава др Буре Мештеровића, дата аутору новембра 1982.

хтио да ме грди зашто му нијесам помогао, зашто га од путовања нијесам задржао.

- Ех шго ти је живот? Велики. И леп. Још да је човечнији и хуманији! А ето, он је мали. И ништаван - за час га нестане. А рат, као да је скројен животе само да гута. Ко га измисли о главу му се обио!

»Почивајте мирно у гробници тој...!«

Цвиљење и стењање жена пратило је Бурово погребно певање. И киша суза је лила. Жене су гласно закукале...

- Хајте, хајте жене - доста. Да није крви и жртава, не би се звао рат. Плач и јадиковка не помажу.[39]

Иван је умро 27. септембра у кући Тихомира. Јављено је породици у село Лисовић, где је био учитељ. Пренели су га и сахранили на сеоском гробљу.

Други тешки рањеник је био Бранко Јосиповић, земљорадник из Сремчице, омладинац, борац Космајског одреда.[40] Рањен је 25. септембра у борби код Слагине. Рафал му је изрешетао ногу и сломио руку. Бура се одлучио за сечење руке. Рањеник се опирао:

- Како ћу орати, калемити, ратовати! - говорио је.

Најзад је пристао. У међувремену Бура је послао болничарку, обучену као сељанку, у Београд, код познаника хирурга Вјекослава Кузмина, и замолио га да дође у Врбовно да изврши једну хируршку интервенцију, пошто нема добре инструменте и наркозу. Кузмин је одбио позив и болничарку упутио хирургу Букурову. Овај је њој рекао:

- Ето вам лекар Зоговић, он се иначе у груди буса да је комуниста, па нека пође.

Бури се писмом извинио да не може доћи, јер је дежурни у болници. Послао му је две старе тестере за хируршку интервенцију и један хируршки нож, а средства за инфузију није.

Доведен је др Глигорије Филиповић,[41] лекар из Степојевца. Видело се да страхују од Немаца. Бура му је ре-

[39] Миладин Ивановић, Београдски батаљон, стр. 36, 37.

[40] Бранко Јосиповић, рођен 1922, са болнидом Посавског одреда повукао се у Санџак, погинуо јуна 1943, у бици на Сутјесци

[41] Др Глигорије Филиповић пребегао из Сремских Карловаца у Степојевац. Умро 1980. год.

као да пази како ће дати иаркозу. Сам ток операције описао је Миладин Ивановић. Он каже:

»Бранко је миришљаву течност удахнуо дубоко. Груди му се као мех надимају - све теже, све ређе. V глави му се маглуштина заковитлава - све више. И мисли му се комешају - нејасно и све нејасније.

- Пуцао сам на Немце... и Недићевце... и... А како сад... у гангрену... пуцам... Хоће... руку... прогута пола живота. .. поједе... нећу! Нећу докторе... нећу... Лечим...

Онда му се у глави мутно као ноћ замутило. И ућутао је. А Бура је кидисао. Нож је у труло месо зарио. Рез је око рамена зјапио. И гњила крв је као поток потекла, смрад нас је као устајала баруштина запљуснула - гадљиво. А Буро ужурбано коље. Кад је нож у кост загребао, тестером је запилио. Она је као миш зашкргутала - оштро. Тврдо. И... кврц - тестера је пукла.

- Другу, брзо!

И опет је затестерисао. Као да камен реже тешко се задихао. Зној низ његово лице као из славине тече. И... кврц. И друга је тестера попустила и распукла се.

- О, мајку му, какве ми је тестере послао?! Нитков!

Кољеном је у обрезано Бранково раме притискао. А рукама његову руку натегао. И... кврц. У Вериној (Црвенчанин) руци комад човечјег тијела остаде. Она узневерено у то парче људског меса буљи. То рука?! Зар је то мотиком земљу копало? И пушком пуцало? Не, није то рука! То је - то је... И са страхопоштовањем је у земљу затрпала. А Буро, мокар као у врућици, по осакаћеном Бранковом рамену пинцетом чепрка. И жилице везује. И шије - полако, пажљиво«.[42]

Рањеник је спашен од гангрене и смрти. Наставио је, после излечења, и без леве руке да се бори до Сутјеске, где је погинуо.

У тој истој борби, код Слатине, рањен је у груди и десну бутину Марјан Маре Василић.[43] Ар Бура је из-

[42] М. Ивановић, Београдски батаљон, стр. 37, 38.

[43] Марјан Маре Василић, рођен 1921, у Земуну, металски радник, члан КПЈ од 1940, после излечења ступио поново у Космајски одред у Радоињи, децембра 1941, а фебруара 1942. прелази у Београдски батаљон 1. пролетерске бригаде. Пуковник ЈНА у пензији.

вршио хируршку иитервеицију. Све је прошло без тежих последица. Рањеник је остављен у болници ради зарастања ране.

Штаб 2. посавскот (београдског) батаљона, чим је обавештен о продору јачих немачких јединица према Степојевцу, организовао је евакуацију рањеника према болници Одреда.

- Било је то 13. октобра - прича др Бура Мештеровић. »Добио сам пет коњских кола и један фијакер. Повео сам 18 рањеника и 4 болничарке: Борку Демић, Секу Вићентијевић, Милицу Николић и Лепу Марковић. Морали смо све брзо радити. Пуцало је са свих страна. Киша је падала. Добио сам и један вод партизана са Добриводјем Цекићем, замеником команданта батаљона и водником Јелићем, да нас прате до села Миличинице. Према Дражевцу надиру Немци. Убијају народ. Скренуо сам ка реци Пештан. Немци тешко ранише кочијаша. Један рањеник је умро од стреса. Шок. Упорно нас прати и киша куршума и немачки бацачи. Вичем болничарки: 'Силази, Лепа са кола'! А она ми одговара: 'Ти си наредио да седим поред рањеника'. Имала је 15 година и круто је схватала сваку реч наредбе. Једва смо избегли непријатељску потеру. Прешли смо Пештан, Колубару, пругу и друм 06реновац-Уб. Видим сељак оре, мир. У Милорцима развађен мост. У Црвеној Јабуци певају Цигани. Наши су још у Убу. Сусретнемо делове 1. посавског батаљона и рекоше нам да је и Команда одреда у Миличиници. Преноћили смо у предграђу Уба у кући Алексића. Ту је било богато имање и велика кућа повратника из Америке. Безбедно. Одморили смо се и 15. октобра стигли у Миличиницу где је моја сестра др Јулка већ организовала болницу Посавског одреда, али су примали рањенике и из суседних одреда.[44]

Болница у Миличиници је нарасла на 32 рањеника. Међу њима и тешких, непокретних. Јудита Аларгић је била задужена за политички рад у болници, а управник болнице и шеф санитета одреда и даље је остала др Јулка Мештеровић Панитић. Јудита је требало да брине о снабдевању рањеника храном преко Народноослободи-

[44] Изјава др Буре Мештеровића, дата аутору 1982.

лачког одбора и о иолитичком и културно-просветном раду са рањеницима и болничким особљем. Једног дана Коча Поповић је дошао да обиђе болницу. Детаљно се интересовао за стање у болници, а са лекарима и болничаркама разговарао о ситуацији на терену. Све их је познавао. У једном тренутку Коча је у шаљивом тону прекорио другарице:

- Ко вам је, Борка, прописао ту униформу са панталонама?

- Хладно је, па смо саме замолиле да нам се у радионици сашије.

- Кога сте питале?

- А кога си ти, Кочо, питао кад си пустио бркове, - одбрусила је исто тако шаљивим тоном Борка, која се са Кочом позиавала из Шпаније, где је била борац и болничарка.

Настао је смех.

Осамнаестог октобра болница је добила наређење да крене према Пођути и Вујиновачи. Рањеници су утоварени на 25 воловских кола и колона је кренула преко брда. Пут је био раскопан и блатњав. Падала је киша са суснежицом, одмицало се споро. Тај покрет је описала у свом дневнику др Јулка Мештеровић. Она каже:

»Из густих облака киша је уједначено лила. Идемо блатњавим путем за колоном од 20 кола, коњаника и пешака. Евакуишемо наше рањенике преко Става за Пођуту, јер нам нема опстанка у Посавини и Тамнави. Ово су брдски крајеви, па имамо више волова него коња који вуку кола са рањеницима. Тежак, каљав пут у одмаклој јесени. Идемо сатима по киши која уједначено ромиња. Обукла сам свој кожни капут, који су ми послали Коча и Бора после ослобођења Уба... Поред шкрипе точкова и дахтања волова повремено се чује и пригушен јаук или уздах тешког рањеника. Болничарке иду поред кола и из чутурица напајају жедне чајем и водом. Журим, али не могу да стигнем Мишу (др Миша Пантић, шеф санитета Ваљевског одреда). Блато отежава кретање. Окрећем се да погледам назад и уверих се да је моја болница постала гломазна«.[45]

[45] J. Мештеровић, Лекарев дневник, стр. 64, 65.

Болница је етигла и сместила се у Пођути. Јулка је под једним дрветом угледала две младе девојке како перу завоје. Једна од њих је певала:

»Расти боре, више куће моје
да се пењем на висине твоје
да погледам преко Медведника
и да видим свога вереника... «.

Један рањеник, у пролазу, допунио је песму новим стиховима:

»Овце моје, чувајте се саме,
а ја одох сад у партизане«.

Сутрадан је у близини села вођена борба против Немаца. Пошто сви рањеници нису могли бити смештени у школи, било их је и у сеоској кући. Немци су искористили ноћ, провукли се кроз неповезан положај партизанских јединица и у свитање ушли у село.

О том нападу немачких војника Радмила Јовановић Кека је изјавила:

»На челу колоне кретало се око осамдесет коњаника, а за њима мотоциклисти. Пошто су веровали да у селу нема партизана, главнина је продужила да заузме положај, док су се појединци разилазили по кућама тражећи јаја и друге намирнице. За то време сам се налазила у једној усамљеној кући поред рањеника, чекајући да се Рајко Грчић врати са лекарем. Када сам угледала Немце, одсекле су ми се и ноге и руке. Шта сад? Јудита и ја смо брзо добиле неке старе хаљине од домаћице, обукле и са пиштољима у руци мобилисале кола, утовариле рањенике и заклоњеним споредним путићима избегле према Вујиновачи. Помогле су нам две храбре сељанке да спасемо рањенике и себе«.[46]

После извлачења четири рањеника са Кеком и Јудитом, јединице Ваљевског одреда су протерале непријатеља. Главнина болнице у школи није се морала евакуисати.

Двадесетог октобра болница је стигла у Вујиновачу, а сутрадан продужила покрет преко Дебелог брда. Чратила ју је из даљине ватра немачких митраљеза, , и је била заштићена четама Ваљевског партизанског одреда.

[46] Изјава Радмиле Јовановић Кеке, дата аутору 1951. год.

У току ноћи рањеници еу се одмарали на Дебелом брду. Сусрели су четнике, који су тих дана поштовали споразум потписан између Врховног штаба и њихове команде. Ипак, неки официри су претили »комунистима«. Познавали су др Мишу Пантића и тражили од њега да им да муниције. Миша је, после дужег размишљања, одлучио да им из бојне коморе да 1.000 метака, које су добили из Фабрике оружја из Ужица. Рекао им је да је »убеђен« да ће ту муницију употребити против окупатора. Они су нешто промуцали и са галамом и поклицима се изгубили у мраку.

Команда Посавског одреда је послала курира Управи болнице и сугерирала да се рањеници сместе на Пашиној Равни, с тим, да теже рањенике упуте у болницу у Ужице.

Двадесетчетвртог октобра болница је смештена на Пашиној Равни, у три кафане поред пута, а превијалиште у кући Протића. Ту је извршена тријажа рањеника. Одвојили су 23 најтежа за транспорт у Ужице. После већих тешкоћа, обезбеђена су воловска кола за превоз. Са Буром Мештеровић су кренули тешки рањеници, Борка Демић, Сека Вићентијевић и неколико партизана ради обезбеђења. Преко Сече Реке и Косјерића, без икаквих тешкоћа, они су стигли у Ужице. Други део болнице је остао на Пашиној Равни. Све се у болници одвијало нормално. Међутим, то је кратко трајало. Искористивши одсуство борбених јединица четници су 31. октобра окружили болницу, извршили напад и разбили је. Срећом, стигла је 2. чета 3. тамнавског батаљона и успела преостале рањенике и особље да ослободи опасности.

Та чета, под командом Стевана Бороте, одмах после пада Уба упућена је да претресе брда око Ребеља, Јабланика и Повлена. Тих дана добила је наређење од Штаба одреда да испита како је обезбеђена одредска болница и да ли има тешкоћа у материјалу и исхрани. На Пашину Раван прво је стигла једна десетина која је сазнала од мештана да су четници заробили болницу. Брзо је обавештена Команда чете. Чета је убрзаним маршем стигла у село и опколила четнике у болници. Четници су отворили ватру. Извршен је јуриш бомбама. Четници су по-

чели да искачу кроз ирозоре и беже. Погинула су два четника, а девет је рањено.

Лакше рањени четници су саслушани и пуштени да би обавестили Дражу Михаиловића какав су срамни чин извршили, како су опљачкали болницу и скрнавили рањенике и болничарке. Пет тежих четничких рањеника је задржано да се лече у болници Посавског одреда. Одмах затим болница је пресељена у Рогачицу, код Бајине Баште.

О тој борби 2. чете 3. тамнавског батаљона написана је репортажа у ужичкој »Борби«. Ево једног одломка:

»Са преосталим делом чете добили смо нов задатак. Разбојничке четничке банде напале су и заробиле једну нашу болницу на Пашиној Равни. Тамо су заробљене наше другарице, заробљени су наши рањеници. Треба их ослободити.

И опет с песмом кренули смо у нову борбу. Сипила је јесења ледена киша. Кроз голет, кроз камењар путујемо већ неколико сати. Ледена киша претворила се у снег, у страшну планинску вејавицу. Али нас то не смета, ништа нас не може задржати. Поноћ је. У стрељачком строју опкољавамо зграду у којој се налазе бандити са нашим заробљеним друговима. Приметили су нас. Зазвиждаше први метци. Наш одговор је био паклена ватра из свих оруђа. Бандити су били збуњени. Видимо их како полуобучени искачу кроз прозоре. Али ватра наших митраљеза их достиже. Један по један остају по каљавом друму. Један наш друг је пао. Бандити беже према висовима, у шумарке. Сустижемо их, неке заробљавамо. Дрхте збуњени и заплашени. За непун сат борбе »јуначка« банда била је разбијена. Три мртва, два рањена, осам заробљених. Ми смо изгубили једног младог храброг друга. Другарице су на послу. Превијају како наше тако и непријатељске рањенике. Радост и одушевљење. Срдачни стисци руку. Другови, партизани, спасиоци наши. Да не стигосте ноћас сутра би нас било неколико стрељаних'. После дугог и тешког марша који траје скоро цео дан очекујемо да ћемо ипак макар један дан бити у миру. Али мира нема«.[47]

11. 1941.

Овај догађај остао је у упечатљивом сећању болничарке Наде Марковић. Она ће, више година касније, испричати:

- Никада нећу заборавити те издајнике. Као нека страшила су упали у болницу. Знала сам да смо ми поштовали споразум који је постигнут са њима, али сам читала »Борбу« и видела да убијају наше, а да не желе да нападају Немце. Рачунала сам да нису сви такви. Деловали су као дивљаци и почели су да псују, да питају за др Јулку, шамарали су, тукли... Од Шиље (Бранислав Атанацковић) су тражили да се одрекне партизана и комуниста и да пође са њима. Тукли су га и мучили, поцепали завоје и рану повредили. Он их је одбио са пркосом и оштрим протестом. Милесу су хтели да одведу на Равну Гору. Спасила је кафеџијина жена. Разграбили су платно, текстил и храну из магацина. Нашли су лонце са медом и зарили брадате главе да лижу мед. Појели су сланину и пршуте. Када су их наши опколили они су тражили заклон иза рањеника које су мучили и млатили. Лакши рањеници су почели да им отимају пушке. Почели су да јаучу и да беже куд је ко стигао. Оставили су своје рањенике. Ми смо их лечили, а нисмо их малтретирали«.[48]

У Рогачицу су пристизали рањеници дела Посавског одреда на сектору Пецке. Сеоска коњска и воловска кола су их довозила. 0 томе је др Јулка Мештеровић забележила:

»12. новембар 1941. превила сам Посавце који су рањени при бомбардовању Пецке. Они ми причају да је много наших погинуло у борбама при повлачењу из Посавине, Тамнаве и Ваљевског краја... «.[49]

У ову болницу, са рањеним Посавцима из Пецке, дошао је и Филип Кљајић Фића, члан Главног штаба НОП одреда за Србију. Био је рањен у плућа и задњи део врата (пршљенови су остали неповређени). »У болницу је стигао блед, малаксао, једва се држао на коњу«.[50]

Дванаестог новембра од гас-гангрене умрла су четири рањеника'која су дошла из Пецке и сахрањени на мес-

[48] Изјава Наде Марковић, дата аутору, 1951.
[49] J. Мештеровић, Лекарев дневник, стр. 75.
50 Исто, стр. 76.

ном гробљу. Том приликом, од њих се дирљивим говором опростила Милеса Станојловић. На гробовима су остали крстови и црвене звезде петокраке.

Ускоро су удружене непријатељске снаге почеле да врше снажан и организован притисак на слободну територију и ка Чачку и Ужицу. Због тога је Врховни штаб наредио да се све болнице евакуишу на Златибор. С тим у вези, 20. новембра је позвана у Ужице и др Јулка Пантић Мештеровић. Њој су др Гојко Николиш и др Дејан Поповић саопштили да са Надом Марковић крене на Златибор и да припреми хотел и виле за смештај рањеника, а да др Бура Мештеровић организује евакуацију рањеника из Рогачице за Ужице и на Златибор. Два дана касније 22. новембра, Јулка је са Надом и још једним бројем жена, ужичанки, отпочела уређивање просторија за смештај рањеника .на Палисаду и у Краљевој Води (сада Партизанске Воде) на Златибору.

Око 40 рањеника из Рогачице, из јединица Посавског одреда, пребачено је тих дана на Златибор сеоским колима и камионима. На Златибор је стигла и група рањеника из 2. посавског (београдског) батаљона, транспортована у Ужице преко Горњег Милановца. Међу њима су били: Милорад Бркић Ицин, Милутин Ераковић, Божидар Гајић, Мирко Миловановић и Жикица Стефановић.

### ПОЈАВА ЧЕТНИКА У ПОСАВИНИ И ТАМНАВИ

У међувремену, док су јединице Посавског партизанског одреда биле заузете акцијама на комуникацијама, борбама против немачких трупа и чишћењем села од жандара, реакција је у Посавини и Тамнави почела да се организује и припрема терен за образовање контрареволуционарних четничких јединица. Већ у августу 1941. прве групе четника почеле су да вршљају по овом терену. У почетку то су били четници познатог колаборационисте војводе Косте Војиновића Пећанца. О њима се до тада мало знало. Они се готово нису видели и нису имали неког јачег утицаја. Дању и ноћу су пијанчили и играли карте. Сељаци су морали да их хране. У прво време

није долазило до сукоба између четника и партизана. Чим би чули да су партизани у близини, четници би побегли ближе немачкој војсци.

Када је Посавски партизански одред почео на целој својој територији да изводи акције већег обима почели су се и у овом крају појављивати и неки четнички официри са Равне Горе. Да се они тамо налазе прочуло се и пре него што су по селима почели своју пропаганду о томе како »још није време за борбу против окупатора«. Краљеви официри, који су се налазили под командом пуковника Драже Михаиловића, чим су уочили опасност за позиције југословенске буржоазије и оних политичких партија и странака које су стајале иза њих, ступили су прво у политичку, а касније војну акцију. Због успеха партизанских јединица, узнемирене и заплашене њима, четничке воће су брзо и живо почеле да раде на војној организацији четништва. Кренули су у села и почели формирати четничке одреде, при чему су све способне људе уписивали у мобилизацијске спискове и саопштавали им ратни распоред. Претили су силом онима који се не би одазивали позиву на мобилизацију, а поготову онима који су отишли у партизанске јединице. Одлазак у партизане квалификовали су као издају краља и отаџбине и заклетве коју су њима положили.

Деветнаестог августа 1941, док је 2. чета Посавског одреда водила борбу против Немаца на Аубоком код Умке, у шуми званој Јасеново, у близини Јасенка, појавила се једна група четника, од око 15 људи.[51] Мештанима су испричали да су дошли са Равне Горе да пописују људе за четнике, а да ће бити позвани у јединице »када буде време«. Када су чули да на терену има партизана и да су добро наоружани, четници су се изгубили говорећи: »Овде се пуца и гори ватра, а боље је добро јести, пити и чекати«. Отишли су, а да нису ни ступали у контакт са партизанима.

На терену 1. посавског батаљона није било четника све до краја октобра 1941. године. Четници Косте Пећанца су се легално организовали у Обреновцу и припрема-

[51] Извештај штаба Посавскот НОП одреда од 28. 08. 1941: Зборник том I, књ. к, стр. 95.

ли за борбу против партизаиа заједно еа Немцима и недићевцима. V другој половини октобра упадали су удружени у поједина села, а после повлачења партизана започели су терор по селима и успостављање власти окупатора и Недића. Тих дана и ту су се појавили четници Драже Михаиловића, који су, за разлику од Пећанчевих, настојали да сакрију своју дволичну улогу и сарадњу са окупатором и Недићем. Аописник »Новог времена« из Обреновца 21. октобра 1941. године пише да су »сви нови добровољци у великој борби, коју ће кроз дан-два да поведу против неразумних комунистичких банди«. . . »положили свечану заклетву«, и да су »овом свечаном чину присуствовали сремски начелници г. Аобросав Пантелић, председник Обреновачке општине г. Радосав Чалић, сви општински одборници, почасна чета српског оружаног одреда и један одред Драже Михаиловића на челу са поручником г. Добривојем Илићем«.[32]

У срезу тамнавском, где у почетку устанка, такође, нису постојали четници ни Косте Пећанца ни Драже Михаиловића, први су ступили у четнике Живојин Савић и његова два сина, родом из Гвозденовића. Они су отишли у Боговађу код четничког команданта који је сам себи доделио титулу и звучно звање - војвода Каменица. Будимир Босиљчић из Бањана, наредник, пилот бивше југословенске краљевске војске и Бурђевић из Рукладе, пришли су четницима Драже Михаиловића. Касније се тај број ширио. У селима Гвозденовићи, Врховина, Бајевац и Непричава почели су илегално позивати људе да се уписују у четнике. Одазвало се по пет-шест сељака. Пошто су добили четничке легитимације наређено им је да иду кући и чекају позив »кад дође време«. Док су вршили попис, четницИ су у разговору истицали:

- Ми смо прави борци за народно ослобођење. Имамо везу са Краљем Петром и владом Душана Симовића у Лондону. Ми нећемо нападати Немце; они ће нас штитити. То је тактика. Легитимације чувајте, јер када Немци одјуре партизане оне ће вам требати.

У то време поједини четнички емисари су користили слободну територију Посавине и Тамнаве за ширење сво-

*52 Ново време,* 22. 10. 1941.

јих идеја. На другој етрани, Штаб Посавског одреда и све команде чета и батаљона организовали су разговоре са борцима и људима по селима о томе ко су непријатељи партизана. Објашњавано је да су непријатељи: немачки, италијански, мађарски и бугарски фашисти, јер су окупирали Југославију, недићеви одреди, жандари, власт, јер служе окупатору; четници Косте Пећанца, јер су се јавно изјаснили да штите Немце, одреди Димитрија Љотића, чија се малобројна странка још пре рата определила за фашистичку идеологију и подршку Хитлеру и сви други који су имали обелодањен или скривен савез са окупатором.

Четници Драже Михаиловића нису сврставани у непријатеље народноослободилачке борбе, иако су неке њихове акције и поступци били непријатељски. Руководство народноослободилачког покрета у Србији улагало је велике напоре да увери руководство покрета Драже Михаиловића да и четници треба да ступе у борбу против окупатора. Али, било је очигледно да равногорски штаб не жели слати своје одреде у оружани сукоб са окупатором. Он је, углавном, упорно одбијао да пође у отворену оружану борбу против освајача. Средином августа 1941. у разговорима између партизанских и четничких команданата на Равној Гори, представници ослободилачког покрета успели су да се само усмено договоре са Дражиним штабом да се партизани и четници неће узајамно нападати и да свака страна задржава слободу акција. Михаиловић је изјавио да ће се његови војни одреди придружити оружаној борби против Хитлероваца у тренутку кад процене да је дошло време за акцију.

Војно-политичко руководство НОП-а је настојало да за ослободилачку борбу придобије што више поштених родољуба. У вези с тим Покрајински комитет КПЈ за Србију је 12. августа 1941. упутио писмо Окружном комитету КПЈ Шабац, чија је копија упућена и Штабу Посавског партизанског одреда, у коме се каже:

»Водите рачуна о акцији четника, разних официра и људима окупљеним око њих. Сваки наш контакт с њима добро ће доћи. Непријатељ већ покушава да и њих увуче У поход на наше снаге. Стога их морамо придобити за за-

једничке акције још одмах или бар неутралисати у датом моменту. Код преговора са нашим евентуалним савезницима (четницима) треба се позивати на постигнути савез између СССР-а и Енглеске. Све друге разлике засада оставите по страни«.[53]

Већина партизанских бораца је знала да четници Драже Михаиловића желе повратак краља и монархије и обнову пређашњег друштвеног уређења. Упознати су били и са напорима Главног штаба Србије и Врховног штаба НОП одреда Југославије о преговорима на Равној Гори.

Четничка тактика чекања није била бојазан од окупаторских репресалија, већ одређен политички став, који је договорен између британске и избегличке југословенске краљевске владе. То је била стратегија и тактика Дражиног штаба на Равној Гори.

Руководство народноослободилачког покрета Србије и Југославије имало је више разговора и преговора са штабом Араже Михаиловића и с њим лично, као и са штабовима појединих четничких одреда. Аошло је и до потписивања споразума између нашег Врховног штаба и Команде четничких одреда у Брајићима, 26. октобра 1941. који је јавно читан у четничким и партизанским јединицама. Међутим, четници су прекршили тај споразум. Аража је лично одобравао убијање партизанских рањеника, болничарки и вићених комуниста. Врховни штаб НОП одреда Југославије имао је низ доказа о свему томе. И пошто није било никаквих реалних изгледа за даље спровођење тог споразума, 4. новембра 1941. објавио је своје саопштење са потпуном документацијом. У том саопштењу, уз остало, се каже:

»Врховни штаб партизанских одреда је, већ сутрадан по овом споразуму показао своју чврсту решеност да га спроведе у дело. Пуштени су на слободу сви четници који су из разних разлога били оправдано хапшени од стране партизанских војних власти; Пожеги је уступљено 5.000 кг жита иако је Ужице коме је ово жито било намењено било у несташици; а Штабу четника на Равној Гори испоручено је одмах 500 пушака и 24.000 пушчаних

[53] *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 37, 38.

метака... Међутим, иуковник г. Михаиловић и његова Команда накнадно су отказали овај споразум. Истовремено, четници су повукли своје трупе из опсаде Краљева и упутили их на партизане, претећи да ће тако учинити и на свим другим местима... Народно-ослободилачки партизански одреди пружају зато братску руку сарадње свим поштеним четницима, свим онима који неће да буду оружје непријатеља и који желе само часну и доследну борбу за слободу народа. Они позивају све родољубе да чврсто збију своје редове, да заједно с њима даду отпор свима петоколонашима и издајицама, и тако допринесу победи праведне ствари нашег народа«.[54]

У међувремену је и Штаб Посавског партизанског одреда водио преговоре са четницима, чије је седиште било у Лајковцу и Обреновцу. Дошли су са другог терена. Радило се о размени заробљеника. Самозвани четнички »војвода« Каменица, командант Љишког четничког одреда је, по директиви Немаца и Недића, на разне начине настојао да разбије партизанске јединице. У Штабу одреда се знало да до сарадње с четницима неће доћи, али су хтели и писмено да им ставе на знање да не ваља то што раде и што заробљене партизане предају Немцима, а партизани заробљене четнике пуштају кућама.

Ево извода из једног писма Штаба Љишког четничког одреда упућеног Штабу Посавског партизанског одреда 5. октобра 1941. године, из кога се види сва подлост, подмуклост и дволичност команданта тог четничког одреда, иначе команданта четничке команде места у немачко-недићевском гарнизону Лајковац:

»Наш одред четника који је био у Обреновцу није имао задатак да напада на партизане већ да пренесе животне намирнице за становништво овог краја, јер је исто без тих намирница остало благодарећи вашем ослободилачком рату - борби... Што се тиче нашег уласка у 06-реновац нама није било потребно одобрење ничије јер се то одобрење налази у нашем оружју, те је према томе без основа ваше тврђење да је за наш улазак у Обреновац требало одобрење или знање Немаца, Недићеваца или ма кога другога. Ординарна је лаж, а и жалосно да ви мо-

[54] *Борба,* 7. 11. 1941.

жете да верујете да је ма и једаи наш четник отишао у Обреновац да се придружи издајницима у борби противу партизана, а вама ако таква обавештења служе за акцију онда сте отерали и сувише далеко што ће се све свршити жалосно и по вас и по један добар део нашега народа, што ви као 'ослободиоци' не би смели да дозволите. Легитимације које ми издајемо долазе у руке само добрих и поштених четника... те је према томе о легитимацијама излишно ма шта даље говорити. Ваше тврђење да ви 'вадите кестење из ватре' за нас је нејасно за чији сте рачун почели вадити кестење, јер ми вас никада и ни једним поводом нисмо навели на такав рад па и данас не тражимо да за нас други ради а ми да седимо...

Ми желимо братску сарадњу са свима пријатељима нашега народа ако та сарадња има за циљ пуну слободу наше напаћене отаџбине. Ако сте пријатељи овога напаћенога српскога народа, ако му желите донети слободу, знајте да му ту слободу могу донети само прави Срби... Светла је прошлост четника и ми нећемо никада дозволити да се та прошлост упрља јер четници никада и ни једнога дана кроз целу своју прошлост нису служили непријатељу већ само своме народу по цену највећих жртава... Ми ћемо моћи и умети да заштитимо наш народ од свакога онога ко жели и ради на његовоме уништењу... Не желимо братоубилачки рат, не желимо проливање ни једне једине капи невине српске крви, па вас и овога пута позивамо да се том задатку и ви посветите, а то ћете моћи учинити само ако заједно са нама братски раме уз раме пођете, а у моменту када питање рата реше силе братске Русије и Енглеске приступите сарадњи на унутрашњем уређењу земље... Ми вас позивамо и хмолимо да не дајете повода окупатору да наш народ уништава, јер ћемо ми морати тај народ узети у заштиту. Што до данас нисмо учинили једини је разлог у томе што смо веровали да ће се то од извесних разумети као братски гест а не никако као наша слабост... Са вашом акцијом на нашем рејону престаните и ступите са нама на посао спасавања српства на чему ћемо вам ми бити захвални као и цео наш народ, а ако ви то не желите онда ћемо ми сами морати и моћи да то учинимо.^

55 Архив ВИИ, к. 70, ПО 4, бр. рег. 1/10.

Ево и делова из другог писма тог четиичког команданта који се налазио у немачком гарнизону, у коме су Немци, 27. октобра 1941, диктирали текст писма:

»Четници овога Одреда нису добили наређење да ступају са вама у отворену борбу, него само да чувају народ и његову имовину од напада без обзира са чије би стране тај напад уследио, с тим да у случају оружаног напада њих, имају одмах и без икаквог предомишљаја употребити оружје са којим располажу.

Најенергичније тражимо да нам по примитку овога дописа одмах пустите на слободу нашега Буљевића, који је заиста ишао к вама ради преговора. Буљевића очекујемо овде до сутра у 12 часова. Ако га у томе времену не пустите, тј. до тога времена не буде овде у Штабу, сматраћемо да је стрељан од вас и сви ваши људи, који се налазе овде код нас биће одмах стрељани. У исто време биће издато наређење свима четницима не само овога Одреда него и других одреда на које се овај Одред наслања, да одмах ступе са вама у отворену борбу која неће престати пре уништења једне стране а у којој ћете борби ви свакако извући дебљи крај, у што немојте сумњати, јер је на нашој страни моћ (Немци - прим. аутора), јер је на нашој страни правда, јер је на нашој страни Бог а Бог чува Србију!!!«[56]

Четници су заиста испунили обећање: један број заробљених партизана су стрељали, а један део су упутили у Обреновац и по повлачењу јединица Посавског партизанског одреда, пустили их кућама уз захтев да им служе или да им не ометају акције. На другој страни Штаб Посавског партизанског одреда ослободио је заробљене четнике, а официр Буљевић је остао по својој вољи у 2. чети 3. тамнавског батаљона, али је и он после неколико дана побегао.

Средином октобра делови 3. тамнавског батаљона су дошли у додир са деловима 4. ваљевског четничког одреда Драже Михаиловића и започели преговоре о сарадњи, у којима су учествовали Штаб четничког одреда и Штаб Посавског партизанског одреда. Крајем октобра

[56] Исто, к. 70, ПО 5, бр. рег. 1/10.

Штаб Посавског одреда понудио је следећи предлог текста споразума:

»Предлог писменог споразума између штаба 4. ваљевског четничког одреда Југословенске војске и Штаба Посавског народноослободилачког партизанског одреда.

Немоћни да угуше ни најзверскијим терором својих и домаћих банди растући народни устанак, фашистички разбојници улажу све веће напоре да изнутра разрију и разбију борбено јединство српског народа. Преко својих слугу, петоколонаша, преношењем лажних гласова о 'неделима' народне војске, фашистички крволоци, пљачкаши и паликуће покушавају да искористе сваку прилику, сваки најмањи спор или неспоразум, да постигну раздор између појединих одреда југословенске војске и партизанских јединица.

Једини одговор на ове паклене покушаје окупатора и издајника јесте: још чвршће јединиство свих родољуба и целокупног народа у борби за ослобођење, најпотпунија сарадња и борбено јединство свих поштених четника и партизана.

У том циљу и да се постојање двеју војних организација не би могло искористити за избегавање дужности према народној борби, а у духу и оквиру споразума закљученог између Главног штаба четничких одреда југословенске војске и Врховног штаба народноослободилачких одреда Југославије, штаб 4. ваљевског четничког одреда југословенске војске и Штаб Посавског народноослободилачког партизанског одреда закључују следећи писмени споразум.

1. Обавезују се да ће заједничким силама, по јединственом плану и споразуму, водити борбу против зликовачких немачких банди.

2. Обавезују се да ће заједничким силама, по јединственом плану и споразуму, водити борбу против свих издајничких банди (Недића, Пећанца, Каменице и др,).

3. Образује се квалитетна комисија од 4 члана, и то: два представника 4. ваљевског четничког одреда југословенске војске и два члана Посавског народноослободилачког партизанског одреда. Улога и задатак комисије јесте: да испита и реши све спорове који би могли искр-

снути између ове две организације као и између четника и партизана.

4. Свака од ових двеју организација обавезује се да ће евентуалне бегунце из друге организације са понесеним оружјем, муницијом и осталом војничком опремом предати овој другој.

5. Приликом позивања и потписивања новог људства, оставиће се потпуна слобода опредељења једној или другој од ових двеју организација».[57]

Било је прецизирано када и где је требало споразум да се потпише. Међутим, до тога није дошло. Штаб Посавског одреда је обавештен усмено, преко курира, да споразум не може бити потписан«... јер Главна команда са Равне Горе то не одобрава«. V ствари, до споразума није ни могло доћи јер је Дража Михаиловић отишао у село Дивце (код Ваљева), где се 11. новембра 1941. састао са пуковником Когартом, капетаном Матлом и другим немачким официрима и тражио оружје за заједничку борбу против партизана.[58]

За то време, крајем октобра и почетком новембра, међу људима Посавине и Тамнаве настала је подела у расположењима. Окупатор је вешто протурао своје вести о напредовању према Москви и Лењинграду, а четници Косте Пећанца и Недићевци по селима су делили летке Недићевог говора. Тај издајник је упозоравао и претио:

»Зар нисте могли са милион бајонета, са хиљадама топова да сачувате земљу, а сада мислите са неколико пушака да отерате окупатора, који је победио све војске Европе? Зар верујете да ће шака безумних пљачкаша и паликућа, и голорука раја коју они терају са собом, ма шта моћи да учини против многобројних дивизија које долазе са авионима, борним колима, топовима, бацачима пламена и бацачима мина? Да ли те је безумље потпуно залудило и ослепило, несрећни Српски народе?

... И зато те у име српства позивам: устај, брани своје огњиште од комунистичких пљачкаша, разбојника и одметника од Бога и власти, од породице и друштва, од цркве и вере. Знај да је ово света борба за одбрану

[57] Архив ВИИ, док. бр. 416.
[58] *Србија у рату и револуцији 1941-1945,* Београд, 1976, стр. 156.

Србије и сриства. Са оружјем или без њега удри и уништавај црвене бандите где их стигнеш, јер ћеш само тако наћи спас. Ако и паднеш у тој борби, спашћеш свој дом, спашћеш своју децу, спашћеш српски народ.

Бог нека је с тобом, јер он чува Србију, и моји одреди, који ти хитају у помоћ. Сврстај се у њихове редове, ради твога спаса и спаса твоје деце, мили мој српски сељачки народе.

Ево, браћо, то вам је мој одговор на ваша писма и ваша питања и то вам је мој народни поздрав«.[59]

Народ је забринуто испраћао повлачење партизана пред најездом окупатора и удружених помагача. Осећао је свакодневне претње смрћу и дела казнених експедиција, као и долазак кишовите јесени и зиме. Настојао је да преживи, али се и надао повратку партизана. Немци и Недић настојали су да представе партизане као комунисте који не верују у Бога и немају шта да изгубе, а четници су мобилисали сељаке. Многи поштени људи, на разне начине, избегавали су одлазак у четнике. Ипак, у сваком селу се нашло оних који су подлегли пропаганди и ступили у редове четника да »бране своје село од пљевина и смрти којих неће бити, ако не буде партизана«. Неки сиромашнији сељаци ступили су у четнике због обећаних плата, одеће и исхране, а добар део због страха или убеђења »да ће лакше преживети страхоте рата«.

59 Ново време, **13.** 10. **1941.**

# VII НЕМАЧКА ОФАНЗИВА

Оцењујући резултате које су постигле немачке трупе у борби против устаника у Србији крајем септембра и у првој половини октобра 1941. године немачки шеф полиције у Београду је 20. октобра констатовао да су »успели једино да униште мање банде, док се велике банде које су делимично већ потпуно војнички организоване, налазе на терену као и пре« и да би се »тек после њиховог разбијања и потпуног уништења могло очекивати темељито побољшање ситуације«.[1]

Нацистички новинар Валтр Грубер је у јесен 1941. године у једном свом поверљивом извештају овако описао стање у Србији:

»Србија и даље ври. Врење и даље расте. Посетио сам неке пределе Мачве и нека места у Србији. Наше трупе су немилосрдно интервенисале и свуда сејале праву пустош и смрт, онако како то заслужује српски народ, јер морамо признати - шумски људи нису осамљени. Иза њих стоји скоро целокупан српски народ, који их свестрано помаже... Никакав терор неће Србе одвратити од пута којим су пошли... Исто оно што је учињено са Шапцом биће учињено и са другим местима, али Срби ће наставити да се боре. Наша акција изазива све веће кољање у шуму, а у шуми смо ми, такорећи, немоћни«.[2]

У таквој ситуацији немачка Виша команда 65 и Врховна команда Југоистока, тражили су од Врховне команде Вермахта у Берлину да у Србију пошаље нова војна појачања. Хитлер је на то пристао, па је немачка Ко-

[1] *Србија у рату и револуцији 1941-1945,* стр. 131.
[2] *Борба* 28. 10. 1941.

манда у Србији 21. октобра обавештена да ће стићи још једна комплетна немачка дивизија, овог пута са источног фронта.

Генерал Франц Беме на саслушању у Нирнбергу, 11. марта 1947. године одговорио је на постављено питање: - »Да ли су биле довољне немачке трупе у Србији да се успостави ред и мир?«.

- Акција 125 пешадијског пука, била је управљена против групе банди које су југозападно од Београда вршиле своја злодела... против банди које су препадима угрожавале и разарањем пруге онеспособљавале саобраћај на железничкој прузи преко Уба за Ваљево. Ова акција којом се дошло до Ваљева, требало је, пре свега, да разбије обруч око Ваљева и да ослободи од партизана овај простор, с тим да буде последње исходиште при акцији 342 дивизије.[3]

Немачка офанзива је у првом реду имала за циљ да отера или уништи јединице Посавског одреда од Београда, јужно од реке Саве, Липовачке шуме, Барајева, Обреновца и Уба, па све до Ваљева и Шапца. Непријатељу је то, углавном, и успело, крајем октобра. Немци су предузели и оштре мере против становништва: спаљивали су села и убијали људе. Према Хитлеровом и Кајтеловом наређењу у многим местима су стрељали 100 људи за једног погинулог и 50 за рањеног немачког војника. Да се партизани не би поново вратили, као у септембру, Немци су са недићевцима, љотићевцима и четницима Косте Пећанца у свим селима задржали наоружане домаће издајнике да успоставе послушну власт и да хапсе и убијају не само партизане, већ и њихове породице и симпатизере. Међу људима је завладао страх од организоване окупаторске силе и тражили су излаз у очувању голог живота.

## ПОВЛАЧЕЊЕ ПРВОГ ПОСАВСКОГ БАТАЉОНА

Крајем октобра 1. батаљон се нашао у селима среза Посавотамнавског. Положај који је држао био је рпстегнут и простирао се обалом реке Добраве и јужно д села

[3] Извод из саслушања генерала Бемеа у Нирнбергу 1947. године, *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 691, 692.

Драгиња. Борбеиа оеигурања била су истурена према немачким снагама, које су постепено надирале од Шапца према Ваљеву. За организацију одбране коришћени су ровови из I светског рата и копани нови. Киша је непрестано падала, а готово свакодневно су вођене борбе против Немаца. Батаљон је сарађивао и са четницима Мирослава Дабића, који није у потпуности прихватио директиве Драже Михаиловића да се не нападају Немци.

Двадесет осмог октобра отворила се борба у Накучанима. Непријатељски војници су кренули у напад. Сачекале су их партизанске јединице. Немачки тенкови су стигли до цркве у селу, али даље нису могли. Заглибили су се у блато које су партизани сламом маскирали. Снажним отпором пешадијски делови непријатеља натерани су на повлачење. Међутим, док се водила борба са пешадијом, тенкови су се извукли из блата и ступили у дејство. Немци су их воловима покренули из глиба. Под притиском надмоћног непријатеља партизани су се морали повући.

Наредних дана настављене су готово свакодневне борбе. Партизанске јединице на том дугачком фронту пружале су организован отпор и заустављале Немце. Сви гшкушаји Штаба батаљона да у непријатељску позадину убаци групе бораца које би узнемиравале противника нису успели, јер су Немци за собом остављали своје домаће помагаче да им чувају леђа и штите им позадину.

V краткотрајним затишјима између борби крај распламсалих огњишта у сеоским кућама смењивале су се десетине и сушиле мокру одећу. Политички делегати водова и водници су користили тај предах за разговор са борцима. Морали су и да одговарају на питања бораца: »Зашто се не вратимо у Посавину?«, »Шта ће бити, Немци су прошли као и у другој половини септембра?«, »Пропала нам је обућа - шта да радимо?«

Све се више испољавало колебање људи. Неки страх је у њих улазио. Поједини борци су добили температуру, грип, па су мобилисани, појединци су тражили да се врате кући на лечење. Тако су пуштени кући Данило Стефановић и Здравко Којић из села Љубинића. Почело је да се смањује бројно стање бораца у батаљону. Поје-

динци су самовољно напуштали јединице и бежали кућама. Само из три патроле, од 15 бораца, вратило се 11. Остали су »заостали«, јер »није им се ишло даље«.

У тој неповољној ситуацији штаб одреда је повукао батаљон са положаја и преко Црниљева пребацио га у Каменицу, где је стигао 6. новембра. Ту су одмах по четама одржани састанци партијских ћелија, на којима је у Партију примљено 30 бораца, ранијих кандидата или чланова СКОЈ-а, а који су се доказали храброшћу и дисциплином. На једном од тих састанака Влада Аксентијевић је истакао да има још бораца који заслужују да буду примљени, а секретар ћелије Чеда Комановић је одговорио:

- Не брини, Владо, примили смо пре 15 дана пет, а синоћ осам. Ових дана имамо намеру да у нашој чети примимо још седам. Људи, траже, али остали не дају да се иде на брзака, без темељних припрема.

Штаб 1. посавског батаљона задржао се два дана у селу Дружетићу, заједно са 3. четом. За то време Влада Аксентијевић, Милорад Мика Павловић и Аврам Пијаде, покушали су да припреме нови број листа »Посавски партизан«. Успели су да набаве нове батерије за радиоапарат и да прикупе вести Радио Москве и Лондона. Убрзано су куцали текстове на писаћој машини. У једном тренутку све је морало бити прекинуто, јер је наређено да се брзо повлачи и излази на положај изнад села.

Стеванија Станојловић, домаћица, у чијој је кући био смештен штаб 1. батаљона, изашла је да позајми нешто од комшија, где је чула да Немци иду од Ваљева преко Слатине. Трчећи, вратила се и саопштила им узбуђено:

- Децо, ето Немаца са тенковима.
- Мајко, шта то говориш?
- Немци, децо, идите па видите.[4]

Штаб батаљона и 3. чета брзо су напустили село и изашли на положај, на вис Влашић. Међутим, до борбе није дошло јер немачке снаге нису тада предузимале напад у том правцу.

[4] Изјава Драгиње Секе Кузмановић Симић, дата аутору априла 1985. год.

До 7. новембра 1. батаљон је имао мање окршаја са Немцима на положајима северно од Ваљева и јужно од Коцељеве. У петак 7. новембра, у зору, наређен је покрет према селу Оглађеновцу. Тамо су се већ налазиле остале две чете 1. батаљона, делови 3. тамнавског батаљона и Рађевска чета Ваљевског одреда, који су се ту повукли под притиском јачег непријатеља. На положај је стигао и Штаб Посавског одреда, који је одмах распоредио јединице на положајима Ерачког гробља, Коњског гроба и на узвишењима испред Оглађеновца. Четврта чета 1. батаљона је остала у резерви, у селу Црниљеву. Истог дана из правца Шапца и Коцељева наишла је велика колона Немаца и недићеваца. Непријатељ је опрезно прилазио партизанским положајима. Тек кад су се Немци приближили отворена је ватра из митраљеза, пушака и тромблонских бомби. Немци су се брзо снашли и заузели положај за јуриш. Запуцали су њихови топови и бацачи. Партизани су покушали да заобиђу непријатеља са левог и десног крила. Немци су извршили јуриш, али су заустављени ручним бомбама и плотунима из пушака. На тренутак Хари Шихтер је унео затишје у њиховом строју. Узвикнуо је на немачком језику:

- Убијајте официре фашисте! Овде се народ бије за своју слободу! Не дамо вам напред!

Немци су, убрзо, уз вику и дреку, отворили веома снажну ватру. Осетили су заобилажење левог и десног крила и из резерве тамо упутили своја појачања, тако да су их успели онемогућити.

Око 11 часова партизани су извршили противнапад и потиснули Немце са првих ћувика. Ипак, ускоро је непријатељ поново повратио своје положаје. Борба је настављена. Немци су употребили сва расположива средства да би натерали партизане у повлачење.

Немачки војници су подишли тешком митраљезу 1. батаљона. Теже је рањен Живорад Голубовић, али је и даље додавао муницију, све док није издахнуо. Нишанио је Миклош Димитрије. И он је убрзо рањен. Заменио га је Драгослав Марковић. Видећи да нема изгледа за повла-

чење откачио је са Миклоша бомбу и бацио на Немце. После тога и он је погођен. Тако је цела посада тешког митраљеза »Максим« јуначки изгинула.

У заштитници су били омладинци Обрад Борђевић, Пера Стефановић и Чеда Тодоровић. Ос рад је једним хицем убио два хитлеровца, а Чеда је, иако сав окрвављен, успео да избегне групу Немаца. Борци нису успели извући тешко рањеног Цвеју Филимоновића и водника Предрага Николића. Међу погинулим друговима били су и Живорад Рафајловић из Стублина, Мојис Бенвенисти, млади лимарски радник из Београда, Хари Шихтер и још неки други.

Богдан Јаковљевић је настојао ,а извуче тешко рањеног Миклоша. Вратио се натраг, зграбио га и почео вући ка шумарку. Миклош га је гледао очима у којима се огледа смрт. Крв је шикљала око њега.

- Умирем ли достојно... - шапнуо је Миклош. Јаковљевић га је чвршће шчепао под пазух и носио даље. Немци су га већ били заобишли. Спустио је умирућег друга и ухватио се у коштац са немачким војником. Отео му је откочену пушку и убио га. То је запањило другог немачког војника, који је то посматрао прилазећи брзином звери. Богдан је искористио трновиту обалу између њиве и сеоског пута и потрчао свом снагом и успео, иако рањен, да побегне.

Још неке детаље о тој борби изнели су у својим сећањима преживели учесници. Милан Димитријевић водник вода у 3. посавској чети:

- Видели смо да Немци падају мртви. Један митраљез су померили са брда. Нешто се сјурило доле у јаругу. Спазих Немце како се пењу према нама. Ми нишанимо и пуцамо. Они се повлаче кроз шумарак. Онда смо се почели туђи са једне косе на другу. Цео дан смо водили борбу. Све с косе на косу. Трудили смо се да их што више убијемо.[5]

Војислав Воја Поповић, водник вода у 2. посавској чети:

- У овој борби, поред Немаца, било је нешто и недићеваца. На коси је био и Коча Поповић са нама и коман-

[5] Милан Димитријевић, Мемоарека грађа, 6. 06. 1951, Обреновац.

довао мирно и сталожено. Одједанпут, позади нас, запалп се једно сено. Чудимо се откуд та пољевина иза нас. Пошаљемо патролу и она ухвати једног наредника - недићевца. Преко униформе је обукао цивилни капут. Давао је сигнал Немцима где се ми налазимо. Био је уплашен, подрхтавао је и молио за опроштај.[6]

Сретен Карић, борац:

- Био сам на левом крилу. И ми смо ухватили једног недићевца када је палио сламу. Послали су га у нашу позадину у цивилном оделу са револвером. Немци су оштро надирали. Нисмо успели да их задржимо.[7]

Миливоје Мића Ковачевић, борац:

- Знам, био сам са леве стране Хариа Шихтера, на другом крају гробља. Тукао је пушкомитраљезом из стојећег става, гласно псујући Немце. А онда га је посекао рафал. Пао је.[8]

Ужичка »Борба« је донела извештај о тој борби. У броју 17 од 22. новембра 1941. је писало:

»Жестока се борба водила на фронту између Коцељева и Каменице, који је био дуг скоро 15 километара. Две хиљаде Немаца кренуло је у намери да нас униште. Били су без тенкова с нешто мало артиљерије. Стално смо се тукли у повлачењу. Држимо положај, отварамо ватру, па се после хитро пребацујемо на други положај. Веза између појединих наших јединица сјајно је функционисала. Терен је био идеалан за ову нашу тактику. Пуштали смо Немце да прилазе на 30-40 метара, а затим отварали убитачну ватру. У овим борбама немамо тачне податке о губицима непријатеља, али се они рачунају на преко сто мртвих. Нама је погинуло седам другова.

Ова се битка водила на дан 7. новембра. Сви другови су се трудили да баш тог великог дана покажемо нашу снагу. У томе су заиста успели«.[9]

У тој борби 1. вод 1. посавске чете заплeнио је троја кола муниције. Немачка комора се повлачила погрешним правцем и пала је у руке партизана, а у гушању погинуло је 10 немачких војника.

[6] Војислав Воја Поповић, Мемоарска грађа, 26. 06. 1951. Обреновац.
[7] Сретен Карић, Мемоарска грађа, јуни 1951, Обреновац.
[8] Миливоје Мића Ковачевић, Народна армија, 2. 07. 1981.
[9] *Борба,* 22. 11. 1941.

Пред вече 7. новембра, једннице су се повукле из Оглађеновца. Пред њима се извукла комора са радионицама које су биле смештене у школи у селу. Курири су јавили оближњим јединицама да су Немци заузели брањене положаје.

V борби код Оглађеновца погинуло је 13 бораца 1. посавског батаљона: Живорад Голубовић из Обреновца, Драгослав Марковић из Вукићевице, Живорад Рафајловић из Стублина, Мојис Бенвенисти из Београда, Хари Шихтер из Немачке, Милентије Јаковљевић из Вукићевице, Тихомир Спасојевић из Л>убинића, Крста Голубовић из Обреновца, Димитрије Миклош из Београда, Раденко Гавриловић из Орашца и Војислав Црвенковић из Ушћа.

У ноћи између 7. и 8. новембра 1. батаљон је прошао кроз Осечину и следећег дана се одмарао у селима према Пецкој. По четама су одржани састанци, одата пошта погинулим и извршене припреме за даље борбе. Неке чете су успеле да обележе Дан октобарске револуције, а неке су то учиниле 6. новембра.

## БОМБАРДОВАЊЕ ПЕЦКЕ

У зору 10. новембра, 1. посавски батаљон је стигао у Пецку. Борци су смештени по кућама и у две месне кафане које су биле одређене за преноћиште. У тој малој варошици било је и других јединица Посавског одреда, као и делова Ваљевског партизанског одреда. Дан је био ведар и сунчан. Одмор је искоришћен да се по водовима и четама прочита саопштење Врховног штаба НОП одреда Југославије, издато 4. новембра 1941. године поводом издајства четника Драже Михаиловића, а штампано у Ужицу. Борци су пажљиво слушали, али се нису могли уздржати од коментара. »Па шта ти четници хоће? Братоубилачки рат! Зашто их не уништимо?« - питали су огорчени.

Другови Бора Марковић, Срба Јосиповић, Влада Аксентијевић и Раденко Ранковић су обилазили јединице по кућама и помагали у тумачењу саопштења. Одговарали су и на питања бораца.

У неко доба дана одједном еу се зачулн пуцњи са оближњих брда.

- Огласили су се четници - викнуо је стражар.

Одмах су три вода 1. батаљона упућена у том правцу да их растерају.

По подне изненада се зачуло брујање мотора авиона. Немачки авион дошао је да извиђа варошицу. Открио је комору у вођњацима, борце и народ у двориштима и на друму, који је личио на улицу. После мале паузе појавило се десет борбених авиона који су отпочели да бомбардују куће, сокаке, обалу. Борци су у брзини искакали из кафана и кућа и хватали најближе заклоне. Највише их се склонило крај речице где су штрчале засађене или самоникле оголеле врбе. Авиони су надлетали у ниском лету. Партизанска митраљеска одељења су отворила ватру у правцу ниских и брзих авиона. Пуцао је по неки борац и из пушке, али без резултата.

У једној кафани је остало неколико бораца тражећи заклоне у унутрашњим преградама и вратима. Кућа се затресла, стакла на прозорима попрскала, пале су флаше и чаше, прашина и дим. Сви су искочили кроз прозоре или врата, а иза њих се кућа срушила у пламену. Авиони су косили митраљеским рафалима. Чули су се и јауци. Мртви су заклањали живе и рањене. Та ватра из недокучивих авиона трајала је неколико десетина минута. Прецизно су гађали. Продорни звуци авиона, фијук и тресак бомби, рафали митраљеза, дим и пламен кућа, зов рањеника и бораца ужасно су деловали на све. Личило је то на орканско невреме које не оставља живот за собом.

Када су авиони отишли према Београду прикупљени су и превијени рањеници, а мртви припремљени за сахрану. Позната лица у крви, сузе, носила. Прави рат!

- Неправедан је, јер смо неравноправни. Да смо имали противавионску артиљерију питао бих ја њих за јуначко здравље - рекао је Момчило Вукосављевић, пилот.

Борци су даље коментарисали:

- Свете се за своје губитке. Свете се за Оглађеновац, за спорост у извршавању својих планова.

- Ово је, људи, као на Косову што је било!

- Остави се Косова, тада није било ове технике.

- Па знам ја то.

- Они имају све: авионе, тенкове, **топове,** али немају нашу душу и срце, свест.

- Ко то у овом рату размишља?

- Рат је ослободилачки! Пошли смо да победимо. Хоћемо да истерамо окупатора, а онда да стварамо ново друштво.

После бомбардовања прикупљено је 11 мртвих и 16 рањених. Међу мртвима су били: Спасоје Станојчић обућар из Обреновца, Живорад Милановић из Орашца, Славољуб Јовичић учитељ из Дрена, Михаило Јовановић из Орашца, Милосав Гаврић из Дрена, Живан Живановић из Дрена, Предраг Димитријевић из Лзубинића, Милорад Матић из Славковице код Љига, Живорад Шаровић Максимовић из Обреновца, Драгиша Кованџић из Трстенице. Рањени су били: Велизар Вељовић водник, радник из Београда, Жика Нинковић, Драгиша Тешић из Јошеве, Радојко Калинчевић из Трстенице и други чија имена нису утврђена. Сви погинули су сахрањени на гробљу. Од њих се дирљивим говором опростио Влада Аксентијевић, политички комесар 1. батаљона.

Рањеници су превијени и сутрадан колима упућени у Рогачицу, у болницу Посавског одреда. После извесног времена од рана су умрли Велизар Вељовић, Жика Нинковић и Драгиша Тешић, а четници су у Рогачици убили рањеног Радојка Калинчевића. Остали су излечени и враћени у јединицу крајем новембра, у Ужице.

### БОРБА ПРОТИВ ЧЕТНИКА КОД ЉУБОВИЈЕ

Од 11. до 21. новембра скоро свакодневно су вођене борбе са четницима око Љубовије. Они су упали у Љубовију кршећи споразум и натерали партизане на повлачење. Уз то, четнички одред, од људи из тог краја, заробио је заједничку четничко-партизанску болницу у селу Оровици, после чега је све рањене партизане и неколико болничарки предао Немцима у Лозници. Одред у Љубовији имао је везу с Немцима и партизане испоручио окупатору у селу Радаљ. Ту је дошло свега 25 Немаца, а про-

шли су поред 270 четиика из Љубовије који на њих нису ни метка опалили. Предају партизана извршили су четници из Љубовије, а затим су заједно са Немцима кренули у Лозницу.

У борбама код Лзубовије су учествовала два батаљона Посавског одреда: 1. посавски и 4. посавотамнавски. Батаљони су кренули из Пецке и Царине 11. новембра ујутру и чим су прошли превој Прослоп (кота 622) наишли су на четничке предстраже на околним брдима. У прво време четници су само припуцавали, док се огромна колона партизана кретала путем. Предходница није отварала ватру, већ је позивала четнике да не проливају крв у борби са својом браћом Србима. Међутим, разјарени четници су урлали и подврискивали, отварали све јачу ватру. Због тога су се партизани организовано развили у стрелце и прешли у напад. Борба је трајала цео дан. То је било препуцавање и одмеравање снага.

Партизани су ноћ провели на положају крај логорских ватри. Било је и песме и шале. Сутрадан је борба настављена. Један вод 4. чете 1. батаљона кренуо је према брду испред села Доњег Оровића да отера групу четника. Они су их сачекали пуцајући и узвикујући пароле: »Живео краљ Петар«, »За краља и отацбину«. Одбацили су тај вод на полазни положај.

Храна није могла стићи из Царине и Пецке јер су се четници, у малим групама, убацивали иза партизанског положаја и контролисали пут. Због тога су борци били приморани да једу корење од исеченог купуса. Увече су све јединице враћене према Царини и Пецкој да се одморе и припреме за коначан обрачун.

О овом повлачењу водник Воја Поповић је касније причао:

- При повратку у Царину, нападале су нас у ноћи четничке заседе. Добили смо задатак да их отерамо. Ноћ, а не познајемо терен. Имали смо честитог водича који је познавао и терен и четнике. Успели смо некако да их одјуримо. Када смо, пред зору, стигли код села Царина, једна патрола доведе 15 заробљених четника. На ногама опанци шиљкани, а преко рамена и око паса реденици. Муниција из Ужица. Питамо их зашто воде бор-

бу против партизаиа. Одговарају постиђено: 'Ми не знамо, ништа, наше вође нам наређују...' Нисмо их стрељали пустили смо их кућама.[10]

Тринаестог и 14. новембра чете 1. посавског батаљона су се одмарале у селу Царини и околним засеоцима. Команда батаљона је одржала краћи састанак са командама чета, где је било критике и самокритике о борбама код Оглаћеновца. Раденко је саопштио да је команда одреда забринута због жртава у Пецкој. Могле су се избећи да су борци пре бомбардовања изведени из насељеног места. Решено је да борци испаре одела од ваши, очисте оружје, упознају се са грешкама из сукоба са четницима и да се припреме за даље борбе против непријатеља. Командири и политички комесари чета су реферисали о смањењу броја бораца. Скоро сви мобилисани су већ били напустили четe. Неки су симулирали болест: грип, стомак, прехлалу, заостајали су и нису се враћали. Команде чета су узроке овог бежања видели у тешкоћама око исхране, слабој обући и одећи пред зиму, непријатељској пропаганди, недовољној политичкој свести и везаности за родни крај.

У таквој ситуацији, кад се осуло око 250 бораца, команде чета су организовале састанке по водовима и извршиле промену појединих десетара, премештаје водника и попуну са борцима бројно слабијих чета.

Сутрадан, 15. новембра, у јутарњим часовима извршен је покрет за Љубовију. Сви борци су били упознати са новим задатком.

- Овога пута, поред нашег и 4. посавотамнавског батаљона нападаће делови Ваљевског и Ужичког одреда. Са Ужичанима је и један топ. Знак распознавања ће бити дизање шајкаче на пушци и речи: ко је крив - Дража! - саопштио је Миле Манић.

После Прослопа 1. батаљон је кренуо брдима, са десне стране пута, а 4. посавотамнавски батаљон са леве стране. Четe Ужичког одреда су нападале са југоисточне стране, а делови Ваљевског одреда између Посаваца и Ужичана. Све је било добро повезано иако је терен био

[10] Воја Поповић, Мемоарска грађа, стенографске белешке, 6. 06. 1951. Обреновац.

брдовит, тежак, а и снег је већ пао. Четници су се утврдили на брдима око Љубовије. Пошто су осетили са свих страна јак притисак партизана, њихова команда се обратила Немцима за помоћ.

У једном извештају штаба 3. батаљона 697. пешадијског пука немачке 342. пешадијске дивизије о томе се каже:

»Према обавештењу четника води се тешка борба између четника и комуниста у Љубовији. Вероватно да има 2-3 хиљаде комуниста против четника који не могу више да држе Љубовију, те моле помоћ, нарочито у муницији«.[11]

Четници су пружали жесток отпор и повлачили се јер су осетили плански и организован напад, а бојали су се окружења. У повлачењу су им помагали увежбани сарадници чак и жене. Обавештавали их о доласку партизанских јединица договореним дозивањем, као на пример: »О, Јово, врати моје ћурке из жита, ето иде стока у воћњак«.

Око подне борба се још више распламсала. Четници су извршили противјуриш који је одбијен. Неколицина четника се предала. Они су изјавили: »Браћо, натерали су нас, спасавајте«. У окршају је погинуло десетак четника. Пред вече су се разбежали по групама. Неки су бацили оружје и вратили се кућама, а други побегли у оближња брда. Из батаљона су погинули: Момчило Линдра Радовановић водник из Обреновца, Првослав Станојевић из Љубинића, Карло Аврам студент из Београда, Милован Милновић из Орашца и Бранислав Карић из Трстенице, а међу рањеним је био Миле Манић Албанта. Куршум му је разнео и кундак на пушци.

Сутрадан, 16. новембра, настављено је претресање терена и том приликом је дошло до мањих сукоба с четницима. Љубовија је ослобођена. Све до 21. новембра чете су обављале своје задатке по селима око Љубовије и у долини Дрине. Свакодневно су имале одређене задатке. Борци су по селима објашњавали издају четника и циљеве народноослободилачке борбе. Људи су одобравали ставове партизана, али се видело да им није све јасно.

[11] *Зборник* том I, књ. 1, стр. 602.

Врховни штаб и Главни штаб за Србију наредили су Посавском одреду да остави 3. тамнавски батаљон на побрђима према Ваљеву, а да остала два батаљона пребаци у Ужице. С тим циљем у суботу, 22. новембра 1. посавски батаљон се прикупио на улазу у Љубовију и у другој колони, певајући, промарширао кроз главну улицу варошице. Л>уди и деца су изашли из кућа да поздраве партизане чији су кораци били чврсти, војнички. Док је одјекивала калдрма чули су се поклици:

- Живели партизани, наши ослободиоци!
- Живела слобода!

Коначиште батаљона било је припремљено у селу Врхпољу и околних засеоцима. Највише бораца је смештено у кућама и школи. Ту је требало да се сачекају камиони одређени за превоз у Ужице. Када је борцима то саопштено, настало је весеље. Ту је Ужичка република, слободна територија, нови предели, река Дрина, вести о партизанима у Босни и другим деловима Југославије, штампане вести, партизанске радио станице, новине »Борба«.

Предах је искоришћен да се одрже састанци партијских ћелија. У 2. чети дневни ред је био: 1. политичка и војна ситуација, 2. узроци осипања из чете, 3. критика и самокритика, и 4. пријем у КПЈ. Скоро сви чланови Партије су узимали реч у дискусији и оштро осуђивали малодушне из своје средине. Закључено је да се са борцима и појединачно разговара о постојећем стању и задацима. У том циљу сваки је члан КПЈ добио лично задужење. Водило се рачуна да разговор обаве они комунисти који су имали највише угледа и утицаја међу борцима. У 4. чети критикован је командир јер није казнио два борца који су без питања, у селу Читлук, узели од домаћина кукурузно брашно за качамак, а у 3. чети је похваљен Милорад Јовановић, заменик командира, јер је рањеном борцу дао своје ципеле, а обуо његове, старе.

- Кад оздравиш, да не озебеш, а ја ћу се снаћи - рекао је тада Милорад.

Укупно у свим четама у Партију је примљено 26 нових чланова, а СКОЈ-евци су у своје редове примили 43 борца - омладинаца.

У недељу, пре подне, борцима су читани или препричавани делови Прогласа ЦК КПЈ из свечаног броја »Борбе«, поводом прославе 24-годишњице Октобарске револуције, упућен народима Југославије. Пре тога у 1. чети су упознали све борце са закључцима заузетим на састанку партијске ћелије. Било је питања и дужих расправа. Милан Станојевић из села Пиромана је рекао:

- Све што радимо, поштено је. Добро замишљено и организовано. Нисам комуниста. Свако јутро се крстим и нико ме не исмејава, верујем у Бога и правду. Али, људи, где су ти савезници? Докле ће Србија да крвари и цела Југославија, а после да буде као иза Првог рата, сиротиња да остане сиротиња, а господа да се још издвоји.

- Доста, доста Рајче (тако су звали Милана Станојевића) - добацио му је омладинац Продан Јеличић из Грабовца. - Дај да се рат заврши!

Борци су се насмејали. На томе се и састанак завршио.

По подне батаљон је посетио др Милош Пантић, лекар из Ваљевског одреда и обавестио Раденка и Владу о ситуацији у болници Посавског одреда. Влада и Раденко су га замолили да у школском дворишту одржи предавање борцима о санитету, хигијени и превијању рањеника. Пантић је то прихватио. Највише је говорио о етици и моралу партизана, а затим о моралној обавези у спашавању болесних и рањених другова, као и о употреби првог завоја.

Пре одласка у Ужице извршена је реорганизација у 1. батаљону; попуњена су упражњена места у командама чета и водовима, а Штаб батаљона је остао у истом саставу. По извршеној реорганизацији команде чета су изгледале овако:

- 1. чета - Жоја Николић, командир, Иван Штагљар, политички комесар, Милутин Филимоновић, заменик командира;

- 2. чета - Момчило Вукосављевић, командир, Стева Вулић, политички комесар, Иванко Карић, заменик командира;

- 3. чета - Стојан Љубић, командир, Богдан Јаковљевић, политички комесар, Милорад Јовановић Свилени, заменик командира; и

- 4. чета - Богосав Миљковић, командир, Чеда Ковачевић, политички комесар, Миле Рашковић, заменик командира.

Постављен је и један број нових водника и политичких делегата водова.

Двадесетчетвртог новембра ујутру после дужег чекања, стигли су камиони из Ужица. Шофери су били борци Ужичког партизанског одреда. Укрцавање је обављено брзо и ауто колона је кренула пут Ужица. У местима кроз која су камиони пролазили излазила су деца са петокракама, поздрављала партизане који су певали до промуклости.

Кад је стигао у Ужице, батаљон је смештен у згради Учитељске школе. Увече, у 21 час, борци су слушали вести са партизанске радио станице, која се јављала свако вече у исто време, на кратким таласима 40,7 метара. Неки борци из села Јошеве и Љубинића тражили су дозволу да посете у граду своје учитеље Зору и Милосава Тешића, чији су били ђаци, али их нису успели пронаћи. Прошетали су градом, видели зидове исписане паролама и куће окићене заставама.

Сутрадан, 25. новембра, 1. батаљон је возом пребачен у Биоску, на прузи Ужице - Вишеград. Ту је добио један број нових пушака, доста муниције и одећу. Кошуље и обућу углавном су добили они борци којима је било најпотребније. Борци су на смену, према распореду, ишли на оближњи извор топле воде - бању и купали се. Организована су и партизанска бурад за испаравање одеће и »уништавање пете колоне«, како су борци називали вашке. Увече је у просторији месне кафане организована приредба. Извођачи су били борци из културне екипе одреда. Руководилац екипе је постала Катарина Кети Шер Миндеровић, која је крајем септембра побегла из Београда. У селу Кијеву добила је везу са Космајским одредом, а затим, на своје тражење, прешла у Посавски одред. Програм је био занимљив и са дбста хумора. Ређале су се песме, рецитације, скечеви, врабац. Аврам Пијаде иг-

рао је улогу поеланика. Рецитација »Ми млади« највише се свидела младим борцима. Импровизовани хор је певао борбене радничке песме:

»Ланци нам се кују клети«, »Омладинци, омладинке, велик нас је број«, затим »Устај сељо, устај роде, да се браниш од господе«, па онда »Другарска се песма ори, песма која слави рад«, и на крају »Дижи се народе радни«, »Митровчанка«, »Билећанка«.

Рецитоване су песме Петра Прерадовића, Петра Петровића Његоша, Јове Јовановића Змаја, Буре Јакшића и Франца Прешерна. На крају је отпеван Врабац, који је разобличавао Хитлера, Недића, Л>отића, Дражу Михаиловића и пецкао слабости бораца.

Двадесетшестог новембра у школи у Биоски, одржано је предавање »Узроци и последице појаве фашизма«. Говорио је Стева Вулић. Интересовање је било велико и пошто у учионици није било места, многи су борци стајали по ходницима и око врата. Предавач је истакао потребу јединства свих прогресивних снага у свету и у Југославији у борби против тог великог непријатеља слободе, културе и напретка. На крају је Стева одговарао на многа питања бораца.

Јединице Посавског одреда су обавештене да је командант одреда Коча Поповић, повучен од Врховног штаба на нову дужност. Он је са једним водом 4. посавотамнавског батаљона требало да иде ка Вишеграду, где су се били утврдили Италијани и усташе. Говорило се да ће командовати групом одреда у нападу на тај град. Борци 1. батаљона, су наслућивали да ће доћи и до њиховог покрета, за напад на Вишеград. Нико није постављен за новог команданта Посавског одреда, а у Штабу је остао само политички комесар Бора Марковић, који се највише налазио са 1. посавским батаљоном.

## БОРБА НА КАДИЊАЧИ

У међувремену, крајем новембра 1941. године, Немци су с јаким снагама предузели снажну офанзиву против партизанских одреда у западној Србији и Шумадији, с на-

мером да разбију Ужичку републику, уииште устаничке партизанске снаге и спрече даље ширење оружаног устанка. Концентричан удар на партизанску метрополу Ужице почео је из рејона Ваљева, Крагујевца и Краљева. За овај подухват стигла је и 113. немачка пешадијска дивизија са источног фронта. Са Немцима су садејствовали недићевци, љотићевци, четници и руски белогардејци. На правцима од Ваљева ка Ужицу, који су затварале и јединице Посавског партизанског одреда, уз јединице Ваљевског и Ужичког партизанског одреда, немачка ојачана 342. пешадијска дивизија наносила је удар у две колоне: борбена група »Запад« на правцу Ваљево - Пецка - Л>убовија - Бајина Башта - Кадињача - Ужице и борбена група »Север« на правцу Ваљево - Косјерић - Ужице.

Напад окупатора почео је рано ујутру 25. но^ембра. Почеле су га јединице 342. дивизије, односно њег борбена група »Запад« правцем који је изводио у долину Дрине и према Ужицу. Од самог почетка борбе су биле веома оштре и готово непрекидне. Већ 27. новембра делови групе »Запад« доспели су до Пецке, а један ојачани батаљон пробио се у Љубовију. Поред успеха 342. дивизије која је ишла директно на Ужице, 113. дивизијаје, такође, брзо напредовала уз долину Западне Мораве. Опасност велика, неслућена и неочекивана, надвила се над Ужице.

У четири ујутру, 27. новембра, 1. батаљон П^савског одреда је хитно возом пребачен у Ужице. Трц чете са Штабом батаљона и Бором Марковићем, политичким комесаром одреда, упућене су ка Љубовији да спрече продирање Немаца из тог правца према Ужицу. Четврта чета, са Милом Манићем Албантом остављена је у Ужицу да помаже евакуацију рањеника и ратног материјала. Борцима је објашњено да Немци с јаким снагама продиру од Ваљева, Љубовије, Чачка и Крал>ева ка Ужицу. Све три чете су прошле Рогачицу и хитале ка Лзубовији. Напред су ишла два камиона са 3. четом, а остали су застали да се распитају у Оклетцу да ли су мештани чул' 5орбу са Немцима.

- Чули смо у даљини топове, али не знамо **ДОК** -е **СУ** Немци стигли.

Трећа чета је стигла близу села Бађевца и ту изненадила Немце. Међутим и сама је запала у велике тешкоће. Збуњени Немци су се бо>е снашли и одмах отворили ватру на борце који су искакали из камиона у заклоне. Била је то немачка претходница чија је главнина, пре тога, код села Дрлаче, на положају Обориште - Војина, сломила отпор две чете Ужичког одреда. Ускоро је стигла и јача колона 342. немачке пешадијске дивизије. С друге стране пристигле су 1. и 2. чета 1. посавског батаљона. Борци 3. чете су заузели најближе заклоне у близини Дрине, одакле су давали снажан отпор. Бора Марковић, Милорад Јовановић Свилени и Милош Матијевић су истрчали напред и измешали се с групом Немаца. У том окршају погинули су Милорад Јовановић Свилени, заменик командира 3. чете, и Милош Матијевић, радник из Грабовца, храбри омладинац и бомбаш, док се Бора Марковић пуким случајем успео да се извуче.

Затишја није било. Са оближњег брда се огласила ватра делова 2. и 3. рачанске чете Ужичког одреда. Организован је заједнички отпор. Ипак, пред надмоћним и добро наоружаним непријатељем партизани су били приморани на узмицање. Повукли су се и заузели нове положаје. Немци су убрзо наишли са коњицом. Посавци и Ужичани су покушали да их зауставе. У муницији нису оскудевали. Борба је трајала до вечери, а онда су се обе стране повукле. Остало је одсечено пола 3. чете, са Раденком Ранковићем, командантом батаљона. Сви покушаји са њихове стране да у току ноћи успоставе везу са главнином нису дали резултате. Тек два дана касније успели су да се пробију кроз немачке и четничке редове и да стигну на планину Тару.

Увече 27. новембра Бора Марковић и Влада Аксентијевић имали су са собом 350 бораца из све три чете. Три чете Ужичког одреда биле су бројно веома ослабљене. На заједничком састанку команди ових чета договорено је да се заузме положај испред села Оклетац и да се скривено, из заседа, наносе губици Немцима.

Немци су 28. новембра ујутру продужили напад. Одмах су настале жестоке борбе. Обострани губици били су знатни. Положај испред села Оклетца, који су браниле

посавске и ужичке чете, био је погодан за одбрану, те су јединице успеле да доста дуго задрже продор Немаца ка Бајиној Башти. Ипак, одбрана је била приморана да попусти. Око 11 часова немачким деловима је успело да одбаце браниочеве снаге с тог положаја и да крену друмом ка селу Рогачици.[12]

Две рачанске чете и 1. посавски батаљон заузели су положај испред Рогачице. Убрзо су стигле и немачке јединице. Ишле су обазриво и претресале терен. За пешадијом и четом коњице брујали су тенкови. Партизани су иза прикривених заклона пружали јак отпор. Борба је трајала један сат. Немци су покушали да их заобиђу. У немогућности да се задржи даље продирање Немаца договорено је да се чете повлаче ка Ужицу, с тим да се 1. посавски батаљон заустави код села Заглавка и ту организује нов отпор.

Истог дана 4. чета 1. посавског батаљона је упућена из Ужица према Бајиној Башти да ојача одбрану на том правцу. Камионима је пребачена до Заглавка, а онда се упутила пешке према Бајиној Башти. У долини Дрине, испред Бајине Баште, чета је заузела положај више друма, на брду. Пред вече је наишла велика колона Немаца са тенковима из правца Љубовије. Борци нису имали стрпљења да сачекају да се непријатељ приближи, већ су раније отворили ватру и открили свој положај. Борба је кратко трајала и 4. чета се у нереду повукла: један део ка Тари, а други према Кадињачи.

Први посавски батаљон, који се повлачио од Љубовије, повукао се до села Заглавак, али пошто су Немци јурили за њима, одлучено је да се повуче без борбе на брдо Кадињача и да сачека даља упутства из Ужица. Ноћ између 28. и 29. новембра, борци су провели у шуми и мањим периферним кућама. Придружио им се и Стојан Лзубић са остацима своје чете.

Заменик команданта 1. посавског батаљона Миле Манић је 28. новембра био у Ужицу. У болници су му превили рану. Ту је нашао неке борце који су прездравили и тражили да их поведе у батаљон, јер су задњи делови болнице били спремни за евакуацију на Златибор. Са

[12] Никола Лзубичић, Ужички одред, Београд, 1979, стр. 331.

њима је отишао и Момчило Вукосављевић, командир 2. чете, који је био оболео од жутице. Манић се срео и са Милосавом Бојићем и Жиком Бирчанином. Ужице се налазило у тешком положају. Сви су некуда трчали, нешто радили, углавном евакуисали установе, радионице. По зидовима су стајале исписане пароле: »Све за фронт! Сви на фронт! Смрт фашизму - Слобода народу!« Сирене су оглашавале узбуну. Грађани су трчали у склоништа и заклоне. Авиони су надлетали и извијали.

У Ужицу се скупило око 20 бораца 1. посавског батаљона. Са њима је био и водник Раде Виђентић из Дрена, који се дан пре тога састао са оцем. Отац је дошао чак из села код Обреновца да обиђе сина. Овога пута није га звао кући као приликом заклетве. Донео му је веш, опанке, сланину и хлеб. Остали су заједно цео дан, а затим се стари вратио кући убеђен да Немци не могу ући у Ужице и да ће се Посавски партизани убрзо вратити и у свој крај да наставе борбу. Упознао је сина и са зулумом издајника.

- Људи се не могу препознати, али више је, опет, часних и честитих - говорио је отац Рада Виђентића.

Пред вече, 28. новембра, стајао је Ужички раднички батаљон постројен на тргу, пред зградом Штаба ужичког одреда, одакле ће бити упућен на свој последњи задатак. Извршена је смотра бораца. Говорили су Душан Јерковић, командант и Милинко Кушић, политички комесар одреда. Мало даље, стајали су и борци из Посавине. Знали су да и они иду у састав свог батаљона - на Кадињачу.

»Ви идете да затворите најугроженији правац« - рекао је Милинко Кушић. »Ми очекујемо да ћете, ако не сасвим зауставити нападача, толико га дуго држати док се евакуација не заврши. Ми морамо привремено да напустимо Ужице, али ћемо се у овај слободарски град поново вратити. Радници Ужица ће и овај задатак достојно извршити«.[13]

Тежак је био растанак бораца Радничког батаљона са својим познаницима и родбином. Аца Милинковић је свратио код родитеља да их види и да се поздрави пред

[13] Исто, стр. 336.

одлазак у борбу. Мајка је била забринута више од свих. Ацо није имао снаге да убеђује мајку да се у борбу мора ићи. Рекао јс сстри Гини: »Убеди маму да морам ићи са друговима у борбу. Не брините. На крају ће све добро бити«. Пољубио је тек рођену сестричину рекавши јој нежно: »Ујко би волео да види како растеш. Дођи ћу брзо«. Једна иартизанка из колоне је неколико пута пољубила свог двогодишњег синчића. Подигла га је изнад себе да би га потпуно могла обухватити погледом и задржати у успомени лик свог драгог детета пред полазак у окршај на живот и смрт. Било јој је тешко, с муком се од њега одвајала. Намрштила се, зажмурила и пружила га старој жени. Можда јој је то бш а мајка, свекрва или неко други. Стара је дрхтавим рукама прихватила малог и лагано се удаљила са њим...

Негде пред поноћ кренула је мала група бораца из 1. посавског батаљона, са Милом Манићем, у правцу Кадињаче, превоја између огранака Јелове Горе и Поникава, односно гребена који раздваја сливове Дрине и Западне Мораве. Група је стигла пре свануће на положај и јавила се Бори Марковићу и Влади Аксентијевићу. Они су се управо били вратили са заједничког састанка на коме су, поред њих, били Радивоје Јовановић Брадоња, Душан Јерковић, Андрија Буровић, командант Радничког батаљона и још један број командира.

Задатак је био јасан: да се на падинама Кадињаче Немцима пружи што јачи отпор како би се добило у времену за евакуацију рањеника и ратног материјала из Ужица, а затим да се повлачи према Кремни где је требало организовати нови отпор. Бора, Влада и Миле су позвали воднике и командире и прецизирали им задатке сваком по на особ. Распоред на фронту је извршен према договору: Раднички батаљон је спуштен на косе према селу Заглавак; са његове леве стране до положаја Ткачке чете Радничког батаљона постављена је 1. чета и непотпуна 3. чета, а са десне, до Пекарске чете Радничког батаљона, 2. и делови 4. чете 1. посавског батаљона. У захвату друма бусију су заузели бомбаши и добровољци са флашама напуњеним бензином, којима је требало нападати тенкове када дођу на одговарајући домет. Орашка

ЧЈта Шумадијског одреда добила је свој распоред од команданта Ужичког одреда. Посада пољског топа од 75 мм, код које се налазио и Радивоје Јовановић Брадоња, постављена је на ватрени положај иза линије фронта, крај друма, на узвишици, како би могла нишанити и гађати пут који се из Заглавка пење ка Кадињачи.

Око 7 часова ујутру све јединице и борци су заузели своје положаје. Иње је било покрило шумарке и пашњаке, а увело и смеће лишће је лагано опадало са храстовог и церовог дрвећа. Било је хладно и мрзло. Л>уди су дрхтали од зиме. Међу борцима је завладало ишчекивање и тишина. Постали су нестрпљиви и старешине и борци. Водници и десетари су обилазили пушкомитраљесце и саветовали их да заузму боље заклоне. Инсистирали су да борци са ашовчићима ископају себи мале грудобране-ровове. Само појединци су то учинили, а остали су били сигурни у природне бусије.

Негде око 9 часова[14] борци су угледали немачку колону, све дужу и дужу. На челу се кретала група мотоциклиста, а за њима остали делови групе »Запад« немачке 342. дивизије. Претходница је ишла опрезно, застајкивала, извијала. Иза њих су се видели мотоциклисти, пешадија, а затим топови, борна кола и тенкови. Дан се разведрио. Појавило се и позно јесење сунце.

Немци су први отворили ватру из аутомата и пушака, знајући да их ту негде вреба одбрана Ужица. Иза леђа борачког стрељачког строја огласила се и прва граната из партизанског топа. Онда су, као по команди, запуцали митраљези, пушкомитраљези и тромблонске бомбе удружених партизанских снага. Немци су се развили у стрелце и пошли напред. Дочекао их је нов талас ватре. Заузели су заклоне и пуцали. Тукла је и њихова артиљерија и пребацивала положаје чета 1. посавског и Радничког батаљона.

Борци 1. посавског батаљона су имали у строју један тешки митраљез, 6 пушкомитраљеза и 3 тромблона, ново оружје произведено у партизанској фабрици у Ужицу. Остало су биле пушке. На сандуцима муниције је писало: »пали - не жали!« и »пуцај не штеди!« Бомбаши батаљона

[14] Један број бораца тврди да је то било око 8 часова.

иза добрих заклоиа су се прикрали и бацили бомбе на Немце. Полетеле су и немачке бомбе према строју Посаваца. Бранислав Јањић је подрхтавајући шчепао једну која је пала крај њега и вратио је на Немце. Сва срећа што му није у рукама експлодирала. То исто је у другом таласу учинио и Мирчета Поповић. Немачки војници су покушали нови продор. Настала је ураганска ватра. Врило је као у котлу. Севали су и дум-дум меци и изгледало је као да неко пуца иза леђа. Партизани се нису померили.

Наједном је завладало затишје. На обе стране су предузимани нови тактички потези. Немци су покушали да окруже браниоце са леве и десне стране. Главне снаге су усмерили фронтално са обе стране друма. Камуфлирали су се гранама церовог дрвећа и шибља и изгледало је као да се шума креће. Борци су Немце назирали у шумарцима. Гађали су их из аутомата и »шараца«. Свуда око њих фијукали су куршуми. Главу нису могли дићи да осмотре противника. Испод косе коју су посели зачуло се пуцкетање грања и неразумљив разговор, а затим експлозија ручних граната. Немци су јуришали.

Упорном одбраном својих положаја борци 1. посавског батаљона нису устукнули. Покушавали су са противјуришима да одбаце противника. У тренуцима је изгледало као да им све то полази за руком, али Немци су предузимали све нове и нове јурише. Њихова артиљерија и минобацачи све су прецизније тукли. Водови су јављали о жртвама. Извучени су рањени Мића Ковачевић и Бранко Петрошевић и склоњени у једну кућу нешто јужније од засеока Панића. Миле Манић је рањен у лице. Метак му је прошао одмах изнад вилице са десне на леву страну. Није хтео да се повуче после превијене ране. Рањен је и Урош Нирић.

Тај први партизански ураган збунио је Немце. Ипак многобројне колоне с разних страна и праваца енергично су нападале. Оне јединице које нису биле под првим ударом партизана убрзале су покрет и отвориле јаку ватру из свих оружја и оруђа. Борба се водила с несмањеном жестином. Немци, знатно надмоћнији, с неупоредиво већом ватреном моћи, нападали су у таласима које је било

тешко зауставити. Гииули су борци један за другим, замењивали погинулог друга на митраљезу, и сами одмах гинули.[15]

Већ је било прошло 13 часова, кад су Немци, у јачини једне чете, успели да се са своје десне стране, уз помоћ водича четника, прикривено провуку једном увалом иза леђа Радничког батаљона. Прва чета и делови 3. чете 1. посавског батаљона су спречавале већу немачку колону која је намеравала да заобиђе лево крило одбране, а тукли су се и са непријатељским деловима који су подилазили фронтално. На десном крилу партизанског фронта 2. чета и делови 4. чете Посаваца одбили су покушај Немаца да их опколе и ометали њихов фронтални напад пред собом. Када је Бора Марковић увидео да је јача група немачких војника већ била зашла за леђа Радничком батаљону, отрчао је до Душана Јерковића да тражи да се батаљон извлачи удесно. Погинуо је од куршума иза леђа, а поред њега још три борца са пушкомитраљезом,[16]

Око 14 часова борба на Кадињачи почела је да јењава, да би око 14,30 часова сасвим престала. Трпећи велике губитке, пошто није могао одржати свој положај у судару са далеко бројнијим и јачим Немцима, 1. посавски батаљон је био принуђен да се повуче - да не би био окружен. Левокрилни делови су се изукли према Пониквама, а деснокрилни ка Јеловој гори, да би се у току ноћи и они пробили према Биосци. Када се све завршило и на бојишту завладао мир, ту и тамо чули су се поједини пуцњи: немачки војници, корачајући у стрељачком строју преко бојишта на коме сви још нису били мртви, пуцали су у рањенике који су беспомоћно лежали на хладној и влажној земљи.[17]

Непријатељским снагама успело је да заплене од бораца 1. посавског батаљона: тешки митраљез, један пушкомитраљез, тромблон, два сандука муниције и четири коња. Борци нису могли извући своја два тешко рањена друга. Утврђено је да су на Кадињачи, поред Боре Марковића, погинули из 1. посавског батаљона и следећи

[15] Н. Љубичић, Ужички одред, стр. 342.
[16] Исто
[17] Исто, стр. 343.

другови: Милорад Бабић из Трстенице, Хамдија Бајрић из Обреновца, Паун Благојевић из Скеле, Милош Васић из Орашца, Предраг Васковић из Лончаника, Радомир Вићентић водник из Дрена, Живорад Влајковић из Орашца, Стева Вулић политички комесар чете из Београда, Богдан Говедарица водник из Нетече код Вировитице, Дане Шандор из Обреновца, Драгутин Бурћевић из Пиромана, Радослав Живковић из Орашца, Војислав Јанковић из Јошеве, Продан Јеличић из Грабовца, Јездимир Јешић из Обреновца, Миодраг Костић из Трстенице, Радомир Марковић Гембеш политички делегат вода из Београда, Мирчета Поповић из Јошеве, Живојин Радовановић из Вукићевице, Предраг Ранковић из Великог Поља, Милан Станојевић из Пиромана, Борће Сидаренко из Обреновца и још неки.

Димитрије Владисављевић, борац 1. посавског батаљона, овако је описао неке детаље из борбе на Кадињачи:

»Прва чета је била на левој страни. Ми смо били на брду, а Немци испод нас. После вишечасовне борбе изгледало је да су се Немци за тренутак повукли. Осетили смо да бију иза нас. Жоја је наредио повлачење да би избегли опкољавање. Било је нешто више од 14 часова када смо напустили положај«.[18]

О томе говори и борац Јездимир Ракић. Он каже:

»Добили смо по пуну торбицу муниције и за два дана суве хране. Борба је дуго трајала и по жестини је била оштрија од свих ранијих... Наједном Васко из Лончаника који је био до мене, каже: Ракићу сви су се повукли. И ми скочимо, кад на 15 метара иза нас Немци. Пред нама је била једна ограда. Прескочимо и бежали смо у цик цак. Он погибе а ја бежи, па бежи. Када сам одмакао, застанем изнемогао и погледам да ли сам рањен. Мантил је био избушен на седамнаест места, а нигде ме није докачило«.[19]

Јуначка борба Радничког батаљона, 1. посавског батаљона и Орашке чете Шумадијског одреда на Кадињачи

[18] Димитрије Владисављевић Диша, Мемоарска грађа, стенографске белешке, 6. 06. 1951, Обреновац.
[19] Јездимир Ракић, исто.

против преко 3.000 до зуба иаоружаиих немачких војника забележена је у историји народноослободилачке борбе у Југославији као један од највећих херојских подвига партизана. Тога дана они су исписали једну од најлепших епопеја у ослободилачком рату народа Југославије. Ушли су у легенду попут јунака древне Грчке у Термопилу. Оцењујући исход борбе на Кадињачи друг Тито је у својим »Аутобиографским казивањима« истакао: »Не знајући да је Ужице пало, Раднички батаљон и двије чете Посавског одреда наставили су да воде одсудну одбранбену борбу на Кадињачи жртвујући се да би осталим нашим јединицама створили што више времена да одступе на нове положаје, изврше запречавање и рушење и организују одбрану. На Кадињачи је тога дана вођена једна од најславнијих битака Народноослободилачког рата. Нападајући у таласима, под заштитом јаке артиљеријске ватре, њемачка пјешадија, тенкови и оклопна кола настојали су да сломе одбрану на Кадињачи, како би што прије продрли у Ужице«.[20]

- Утврђено је и зна се да су Раднички батаљон и 1. посавски батаљон имали повезан стрељачки строј, као и да је с њима била Орашка чета. Напред су била истурена митраљеска одељења, бомбаши и борци са флашама пуним бензина. Неки су од њих погинули у првим окршајима, али су се остали повукли у тај кривудави и испресецани стрељачки строј на северним падинама Кадињаче. Бора Марковић и Влада Аксентијевић нису дозволили да њихове чете и борци, који су до тада имали већ богато борбено искуство од најмање четири-пет месеци буду распоређени негде иза радничког батаљона или на неки мање важан положај. Бројна и техничка надмоћност Немаца је била пресудна, што су остварили продоре и зашли деловима Радничког батаљона и 1. посавске чете иза леђа. Иначе, њихов покушај да заобиђу наше десно крило није успео, јер смо се ми повукли када су Немци већ загосподарили брдом Кадињаче. Вероватно би борба на Кадињачи другачије изгледала да је извршен задатак Врховног команданта Тита, који је дат дан раније, да се ек-

[20] Јосип Броз Тито, *Аутобиографска казивања,* том I, Беотрад, 1982, стр.

сплозивом поруше мостови и прокопа пут од Л>убовије ка Ужицу. Али једииице то нису успеле. Легенда о Радничком батаљону ће живети, али и истина и о свим другим борцима не може се заобићи, нити ће се њихов допринос умањити.[21]

Жртве на Кадињачи биле су огромне. Скоро цео Раднички батаљон је остао покошен са својим командантом Андријом Буровићем и командантом Ужичког одреда Аушаном Јерковићем.

Непријатељски губици нису утврђени. Сведоци причају да их је било много. Само у једном извештају немачки извори наводе 10 погинулих и 22 рањена.

Одмах после рата, на Кадињачи је подигнут скроман споменик, где су на две стране уклесани стихови песника Славка Вукосављевића, а на једној страни следећи текст:

»На овом месту 29. XI 1941. године, штитећи повлачење партизанских снага из Ужица, славно падоше Ужички раднички батаљон и две чете Посавског партизанског одреда у борби против немачког фашистичког освајача«.

Касније 24. септембра 1979. године, на том месту је откривен велелепни споменик, који са парком и музејом чува вечну успомену на херојске жртве Радничког батаљона и борце осталих јединица који су на том месту заувек остали. Опевани су у популарној песми:

»... Рођена земљо, јеси ли знала?
Ту је погинуо батаљон цео. ..
Црвена крв је процветала
Кроз снежни покров хладан и бео.
Ноћу је и то завејо ветар.
Ипак на југу... војска корача... \
Пао је четрнаести километар
Ал никад неће Кадињача«.[22]

[21] Из изјаве Вељка Миладиновића, политичког делегата вода у борби на Кадињачи.
[22] Славко Вукосављевић, *Поема о Кадињачи,* Београд, 1950, стр. 45.

После борбе на Кадињачи остатак бораца 1. посавског батаљона окупио се увече 29. новембра у једном шумарку источно од Кадињаче. Са њима је био и њихов политички комесар Влада Аксентијевић. Пронашли су водича и око 22 часа кренули испод Кадињаче, преко друма ка Биоски. Успут су понели своје рањене другове Миливоја Ковачевића, Бранка Петрашевића и Уроша Иирића. Ујутру, 30. новембра, тек што су прешли друм Вишеград - Ужице, борци су угледали немачке тенкове који су несметано из Ужица ишли према Кремни. Отпор нису могли дати, јер је цео простор био бео од снега, пут клизав од мраза, а борци уморни и неиспавани.

Застали су у златиборском селу Шљивовици, где је било бораца и из других јединица. Нешто касније, после пола ноћи, стигао је и непотпуни 4. посавотамнавски батаљон. Влада Аксентијевић је разговарао са њима о промени правца повлачења, јер су Немци стигли у Чајетину и на Златибор. Четврти посавотамнавски батаљон је остао да се одмори у школи, а 1. батаљон је, у зору 1. децембра, кренуо ка Семегњевској гори. Ту се прикупило још расутих бораца. Било је и оних које су четници разоружали, али су успели да им побегну и пронађу своју јединицу.

У сеоским колибама Семегњева и Златибора задржало се у тој групи 1. батаљона, са Владом, око 150 бораца. Услед јаке зиме, исцрпљености и глади наступила је код једног дела бораца криза, потиштеност. Стално су запиткивали куда се иде и шта ће бити. Влада је 5. децембра одржао састанак са члановима КПЈ и СКОЈ-а, на коме су се договорили да се појединачно разговара са борцима и да се убеде да ће се тешкоће савладати, јер свака ослободилачка борба мора имати своје успехе и тешке кризе.

После тога је одржан састанак са свим борцима. Сталожено и убедљиво је говорио политички комесар батаљона, а онда су се борци изјаснили да ће ићи где год то буде наређено. Ухваћена је и веза са Спасенијом - Цаном Бабовић из ПК КПЈ за Србију и Слободаном Пенезићем - Крцуном из Ужичког одреда. С њима је догово-

рено да ее организује покрет источно од Јабланице, преко Доброселице и Увца ка Радоињи.

Пут је био дуг, ишло се ноћу и по дубоком снегу. За две ноћи из колоне 1. батаљона изостало је више бораца. Међу њима је био и Богосав Миљковић, командир 4. чете. Нико од њих није мислио да се преда. Вратили су се, по свом нахођењу, ка Ваљеву и у свој крај да наставе борбу.

У зору 8. децембра 1. батаљон је прешао Увац и стигао у Радоињу. Око подне се Влада Аксентијевић у згради школе јавио члановима Врховног штаба. Његов извештај саслушали су Александар Ранковић, Милован Билас и Иво Лола Рибар, који је тог дана записао:

»1. посавски батаљон: Присутни политиком Влада и ком. чета. На лицу 45 (35 могућих овде) а 50 метака, 1 п.м. са 350 мет. 2 тромблона (40 тромбл. бомби). Ишли посебно од борбе на Кадињачи до Крцуна па с њим. Обућа: 10 босих, остало слабо - потребна поправка. Морал приличан. Смештени у Чоловини (Радоиња). Финансије: 200 - 300 дин«.[23]

Сутрадан су стигла још 23 борца 1 батаљона, који су били изнемогли и заостали, тако да их је било 68. Та јединица је добила задатак да 9. децембра изврши покрет ка селу Рутоши и Сењишта и прикупи новац у сребру, који су четнички елементи отели од партизана, а који су тај новац преносили из трезора Народне банке из Ужица и преко Златибора га транспортовали за Санџак. За извршени задатак јединица је добила усмену похвалу од чланова Врховног штаба.

Једанаестог децембра у 9 часова сви борци су постројени пред зградом школе. Обрадовали су се када су, поред Владе Аксентијевића угледали и Србу Јосиповића, који је тада био члан ПК КПЈ за Србију. Том приликом извршена је реорганизација и образована једна чета јачине 68 бораца. Влада је саопштио састав Команде чете: За командира је одређен Александар Рашковић, звани Миле Ужар, до тада водник вода, за заменика командир Живојин Николић Жоја, ранији командир 1. чете, за политичког комесара Иван Штагљар, и за заменика политич-

[23] *Зборник* том I, књ. 1, стр. 299.

ког комесара Милосав Бојић, дотадашњи иолитички делегат вода.[24]

Чета је одмах упућена у Нову Варош, где се задржала два дана, а затим је пребачена у Доњу Косатицу. V недељу, 14. децембра, чету је обишао Филип Фића Кљајић и борцима саопштио одлуку ЦК КПЈ и Врховног штаба о формирању 1. пролетерске бригаде. У њен састав је требало да уђе и Посавска чета. Фића је разговарао са комунистима у чети, а после тога, на четној конференцији, објаснио политичку ситуацију и значај формирања 1. пролетерске бригаде. Том приликом Филип Кљајић је рекао и ово:

- Наше привремено одступање из Србије није пораз, јер ћемо непријатеља туђи тамо где се најмање нада. Пролетерска бригада, која ће се ових дана формирати, биће увек спремна да прихвати сваки задатак Врховног штаба и да брзо оперише тамо где је народ највише очекује. Ако то затреба, бригада ће без поговора ићи у све крајеве наше земље.[23]

Затим је Фића одговарао на питања бораца, а пред одлазак је посебно разговарао с командом чете, сугерирајући да се сваки борац посебно изјасни да ли жели у Пролетерску бригаду или да се врати у Србију, према свом крају и да тамо настави борбу. Договорено је да Момчило Вукосављевић, који се вратио из болнице, прими дужност командира чете која улази у бригаду, а Александар Рашковић да формира нову чету од бораца из Посавског одреда, који су се у повлачењу нашли око Нове Вароши, и да се врати у Србију. У чети командира Момчила Вукосављевића остало је 46 људи, јер је Александар Рашковић преузео 22 друга, који су изразили жељу да наставе борбе у Србији.

У извештају Ивана Штагљара, политичког комесара Посавске чете од 14. децембра 1941. наведена су имена бораца који су изразили жељу да се врате у Србију или су из неких других разлога отпали да не уђу у 1. пролетерску бригаду и то: Милинко Бабић сељак, Александар Марковић сељак, Влаја Поповић радник, Здравко Мила-

[24] *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 292.
[25] Милосав Бојић, *Записи о мојој чети,* Београд, 1969, стр. 95.

диновић сељак, Сретен Југовић сељак, Влајко Вићентијевић радник, Јован Пенчић радник, Милета Ераковић сељак, Бранислав Грчић радник (ови другови су отпали због здравственог стања). Боривоје Крстић сељак, Радомир Нинковић сељак, Радивој Митровић радник, Душан Поповић сељак, Радомир Вуковић сељак, Љубомир Весић сељак, Драгиша Милекић радник, Милисав Бранковић сељак, Синиша Јанковић сељак, Диша Носић сељак, Миливоје Обрадовић сељак, Милан Станојевић сељак, Предраг Ранковић сељак и Радомир Тешић.[26]

Сутрадан је био растанак између бораца који су остали у 1. пролетерској бригади и оних који су крајем децембра кренули из Нове Вароши према Ваљеву. На том растанку било је песме и загрљаја, ратничких суза, писама за породице и других порука. Воја Зубановић је запевао, а остали подржали:

»Радници села, града,
Црвена авангарда
Освојиће цео свет«.

## ПОВЛАЧЕЊЕ ДРУГОГ ПОСАВСКОГ (БЕОГРАДСКОГ) БАТАЉОНА

Штаб 2. посавског (београдског) батаљона је предузео организоване мере да војнички и политички ојача чете. У том циљу чланови штаба су обишли све четири чете и присуствовали састанцима ћелија КПЈ и актива СКОЈ-а, на којима су анализирани разлози осипања бораца, малодушност и колебање. У свакој чети у Партију је примљено по 5 - 7 нових другова из редова кандидата и Скојеваца. Оштро су критиковани неки десетари, водници, политички делегати, па и команде чета, а похвалу је добила 4. чета, јер је из њених редова најмање бораца изостало. У њој је било најмање мобилисаних, а највише радника из Београда.

26 Дрхив ВИИ к. 1641, бр.рег. 12/25. Јован Пенчић је био записан да не улази у 1. пролетерску бригаду, а када је извештај послат он је одлучио да остане у чети која улази у састав бригаде.

После партијских састанака у свакој чети су одржаие војничке конференције, на којима је разговарано о војно-политичкој ситуацији како у свету и Југославији тако и на подручју дејства батаљона. Речено је да непријатељ удруженим снагама настоји да угуши устанак како у Србији тако и Посавини и Тамнави као делу Србије, да је на прагу зима, али да прави борци морају уложити максимум напора за још јаче сударе са непријатељским оружаним јединицама. На тим конференцијама било је питања, коментара и храбрења.

На једном од тих састанака Драган Марковић је приметио:

- Поједини мобилисани борци нису добро прихваћени у десетинама и водовима. Можда се и секташило према њима, а понегде се више говорило о идеји комуниста, а мање о ширини ослободилачког покрета и о дужности сваког родољуба.

- Инжењер Бранко Цветковић, политички комесар 4. чете је додао:

- Тврдим да смо у командама водова и чета морали имати више људи са овог терена, мештана, које борци познају из детињства, који су им узор по поштењу, храбрости, правдољубивости.

А Јован Дикић, политички комесар 3. чете:

- Нисмо припремили људе за вођење борбе и ван свог подручја, где су брда, планине, где нема хране и удобности које смо овде имали.

И други су слично говорили. Сви су они отворено износили проблеме. На пример Душан Шијан:

- У борбама се испољило помањкање основног војничког знања, недовољно борбено искуство, а код извесног броја бораца и одсуство дисциплине.

Или борац Радисав Борђевић из Дражевца:

- Данило Борђевић, командир 2. чете је родом из Дражевца, млад, отресит, подофицир бивше краљевске југословенске војске, а побегао је са групом бораца 18. октобра. Значи после немачког покоља у Дражевцу, у њему је настао неки кошмар и страх. Пошто му је погинуо неко из породице и блиских рођака и комшија, био

је потиштен и поколебан. Зато је с њим неопходан посебан рад, пажња.

- Нека нам све ово послужи као искуство за даље борбе и можда је боље што је пао снег »да свака зверка покаже свој траг«, - храбрио је остале Јанко Петровић, носилац Карађорђеве звезде са мачевима.

## БОРБА КОД БАНЕВЦА И БАРАЈЕВА

Штаб батаљона је самоиницијативно предузео мере да реорганизоване четири чете, у којима је крајем октобра било 320 партизана, усмери поново ка Посавини, Барајеву, Липовачкој шуми. Чете су биле распоређене у селима Бељини, Манићу, Рожанцима и Слатини. У зору 28. октобра, батаљон је кренуо, са 1. четом Космајског одреда, на узвишења изнад села Бићевца, Гунцата и Бождаревца. Четврта чета је имала задатак да продире према Липовичкој шуми, а 1. и 3. чета да наступају ка Бождаревцу и Великом Борку. Са овим четама су били и чланови штаба батаљона.

Чете су наишле на заседе бићевачких четника, који су били организовани у том селу, мада је још пре рата ту постојала јака партијска организација. На десно крило запуцали су и четници из села Гунцата, али је њихов отпор лако и брзо савладан. Одмах затим су се разбежали и четници из Бићевца; побегли су са Тришом Јагковићем према Умци. Протеран је и одред »војводе« Боже Лепеничког са Уба. Партизани су заробили 20 четника и жандара а међу њима и Петра Јанковића, једног од организатора четника у овом крају. Погнуо је главу и кријући поглед тражио некога од познатих партизана. Погледима се сусрео са командиром 1. чете Добривојем Пешићем.

- Шта ћеш ти, Петре, код Косте Пећанца? - упитао је Пешић!

- Нисам за комунисте - одговорио је без устезања Петар.

- Нико те од партизана није ни звао у наше \ове где видиш има честитих људи из свих партија.

- Јаки су Немци.

- Добро, а ко ти је дао пушку?

- Оии - одговорио је дрско и цинично Петар.

- Зашто? - питао је сад већ љутито Добривоје.

- Да се борим против непријатеља.

- А против којег то непријатеља? - повисио је тон Добривоје.

- Па против партизана - одговорио је сад већ помало збуњено Петар.

- Зар су теби, црни Петре, ослободиоци непријатељи, а Немци, недићевци и четници прави родољуби Србије?[27]

Добривоје Пешић је затим саслушао и остале ухваћене четнике, који су се, без изузетка, на речима кајали и тражили опроштај. У једном тренутку четник Петар Јанковић је искочио на врата и поред стражара почео да бежи. Два партизана су била у дворишту и позвали су га да стане. Пошто није хтео, већ је појурио још већом брзином они су отворили ватру. У бежању је Јанковић пао погођен.

Тог дана борба се водила против четника и око Мељака и Великог Борка. Борце је чудио такав нагли преокрет код извесног броја људи у селима. Раније је изгледало да су готово сви били везани за народноослободилачку борбу, а само први продор јачих немачких снага, паљење кућа, убијање и пропаганда Недића поколебали су их и окренули у борбу против својих сељака и дојучерашњих заштитника и пријатеља.

- Плаћају нас, а треба од нечег живети - изговорио је на Борачком вису један човек са кокардом.

Заробљени четник Лаза Бркић је бацио пушку, кокарду и четничку легитимацију и упитао Драгана Марковића:

- Могу ли и ја са вама, они су ме мобилисали?

- Можеш, али немој да се колебаш - одговорио му је Драган.

После неколико дана Лаза је био рањен у повлачењу према Космају. Пошто је био превијен, извукао се из једне куће, сакрио у сламу и вратио својој кући, а затим ступио у недићевце.[28]

[27] Драгослав Димитријевић Бели, *Бађевац у НОБ,* Београд-Барајево, 1982, стр. 19.

[28] М. Катић, *1941-1942. у сведочењши учесника НОБ,* стр. 246.

У току ове борбе погинула су три партизана: Бранислав Филиповић из села Лесковца, Анатол Миндеровић, радник из Београда и Борће, избеглица из Бачке. Сви су сахрањени у заједничку гробницу, поред споменика »Палим ратницима 1912-1918«.

О овој борби недићевци су у једном свом извештају записали:

»Четници и жандарми сукобили су се код села Бићевца, око 15 км југоисточно од Умке, са једном комунистичком бандом, и у насталој борби убили 3 комуниста а 7 ранили. И на страни одреда је било губитака. Погинуо је један четник, а од стране банде заробљени: један четник и један жандарм«.[29]

Из разговора са мештанима Бићевца и Великог Борка сазнало се да су Немци и недићевци скоро у сваком селу успели да у року од два-три дана организују четнике, да им дају оружје и муницију и да им нареде да по цену живота не дозволе приступ партизанима. За узврат су обећали да ће им увек прискочити у помоћ.

У току дана у Бићевцу је у згради основне школе одржан збор мештана на коме је командант 2. батаљона Миладин Ивановић говорио о четничкој издаји и потреби да се сачува борбено јединство народа и сложно настави борба против окупатора и домаћих издајника. На збору није било народа, као на оном првом, који је на истом месту одржан почетком октобра. Ситуација је била мучна: сељаке је тешко погодила паљевина села, били су уплашени немачким и четничким претњама и злочинима казнене експедиције у Посавини.[30]

После збора, народ се разишао, а у школи је настала жучна расправа о судбини заробљених четника. Штаб 2. батаљона је предлагао да се стрељају само злочинци, организатори и коловође, а да се пусте сељаци који су били заведени и силом натерани. На другој страни вршиоц дужности команданта Космајског НОП одреда Јанко Марјановић је сматрао да треба ликвидирати све оне који носе четничку кокарду, легитимацију и пушку, без

[29] Зборник том I књ. 21, стр. 151: Преглед партизанских дејстава у Србији, октобра 1941. год.
[30] Д. Димитријевић Бели, *Бићевац у НОБ,* стр. 111.

обзира да ли су мобилисани или не. Док је трајала препирка, Добривоје Цекић је отишао у другу учионицу где су били затворени четници и у договору са борцима пустио кућама све оне што су се кајали и за које је знао да су мобилисани. На крају је одлучено да се заробљени четници и недићевци, чија је кривица утврђена, стрељају, а остали који нису били пуштени кућама да се спроведу даље, до доношења коначне одлуке. Касније је већина њих стрељана, по наређењу Јанка Марјановића.[31]

Истог дана предвече 2. и 4. чета, са космајским четама, пребациле су се у Багрдан, а 1. и 3. чета у Велики Борак.

Пошто је добијено обавештење да ће сутрадан, 29. октобра, Немци напасти партизане, наређено је да чете буду на опрезу, да борци спавају у оделу и уз оружје и да се појачају страже и извиднице.

## БОРБЛ КОД БАГРДАНА И ВЕЛИКОГ БОРКА

Немци су имали тачне податке о партизанским снагама које су покушале да продру на терен београдске Посавине и о току борбе против четника, недићеваца и жандара. Одмах су интервенисали. Сачинили су свој план и 29. октобра у више колона и са разних страна кренули према Бићевцу, Барајеву и Великом Борку. Један батаљон ојачаног 125. немачког пешадијског пука пребацио се камионима из Рипња преко Липовичке шуме и кренуо ка Багрдану. Са њим је био и одред недићеваца, јачине око 150 људи, а водичи су му били четници из Гунцата. Друга колона овог пука пребацила се камионима до Мељака, а онда пешице продужила преко Бићевца у правцу Великог Борка. Трећа колона истог пука је камионима дошла до Шиљаковца, а одатле пешице, такође ка Великом Борку.

Партизанска извидница је открила наступање Немаца и недићеваца ка Багрдану и отворила ватру, а онда се

[31] Исто, стр. 112. Јанко Марјановнћ је оштро ноступио према мобилисаним четницима. Већина сељака симпатизера НОБ, сматрала је то грешком. Иначе, Јанко Марјановић, крајем новембра 1941, на Руднику је нестао и више се не зна шта је било с њим.

повукла до главнине. У то време партизанима у Багрдану је дељен доручак. У почетку је код бораца у селу настао велики метеж и гужва, али се све брзо средило. Команде чета и Штаб батаљона су интервенисали и наредили да се хитно заузму већ раније одређени положаји. Доручак је просут, а борци су запосели положај на брду изнад Багрдана и код гробља. Ту су сачекали немачки стрељачки строј и отворили ватру из пушака, пушкомитраљеза и тешког митраљеза. Немци су залегли у заклоне и отворили пешадијску, минобацачку и артиљеријску ватру. Борба је са малим прекидима трајала више часова. Нико се није померао. По подне је стигла и немачка коњица која је покушала, обухватом десног крила, да заобиђе партизанске положаје и да им зађе иза леђа. У таквој ситуацији партизани су се повукли према Лисовићу и Космају. У тој борби губици Немаца и жандара нису утврђени, а партизани су имали једног погинулог и једног рањеног борца.

Истог дана у јутарњим часовима Немци су напали 1. и 3. чету 2. посавског батаљона у Великом Борку. Отпор партизана је био снажан. Само на тренутак у једном воду је завладала паника, јер су им Немци послали групу војника иза леђа. Немци су појачали свој напад и фронтално су ишли на положај партизана. Тукли су из минобацача. Борци вода су одбацили групу Немаца која је покушала да их опколи. Затим су се, по наређењу командира Добривоја Пешића, у трку повукли. И већина других делова је отпочела да се повлачи. Најодважнији су својом ватром успоравали надирање непријатеља да би се главнина могла повући. Преко чистине и низбрдице одступницу су штитили Добривоје Пешић, командир, Иван Вондарчек, политички комесар и пет бораца са пушкомитраљесцем Бркићем. Милорад Бркић Ицин је тукао из пушкомитраљеза и задржавао надирање Немаца испред себе. Рањен је и извучен од другова, а Добривоју Пешићу је изрешетана пелерина на више места. Убијена су два, а рањено више Немаца. Погинуо је један партизан, а пет их је рањено.

Одмах по уласку у Багрдан Немци су попалили кафане у којима су партизани коначили, као и десетак других

зграда, а затим су похватали известаи број мештана и потерали их да затрпавају рупе на друму да би се могла кретати њихова моторизација. По извршеном задатку су Немци из Багрдана продужили за Бељину где су ухватили и стрељали неколико сељака из Бељине и Бождаревца. Сутрадан *с\',* преко Манића, Стојника и Баба, отишли за Раљу и Рипањ. У Великом Борку Немци су запалили школу, око 60 кућа и више других зграда у центру села. За одмазду су стрељали 14 сељака, а затим су напустили село и вратили се у Рипањ.[32]

Немци су у извештајима о борби код Багрдана и великог Борка писали да је задатак 125. пешадијског пука био »да изненадном полицијском акцијом онемогући појаву устаника на подручју јужно од Београда (између реке Дунав код Гроцке - Сава и линије Степојевац - Космај - к. 628 - Сеона) и тиме омогући Београду дотур животних намирница с југа«. У вези с тим једна трећина пука увек је била у приправности да крене у акцију најдаље два часа по пријему наређења.[33]

## БОРБА У ДРЛУПИ

Крајем октобра и почетком новембра 2. посавски (београдски) батаљон био је смештен у селима Дрлупи, Сибница и Рогача. Батаљон је добио задатак од Штаба Посавског одреда да и убудуће дејствује самоиницијативно, а према ситуацији на терену и да чврсто сарађује са Космајским и осталим суседним одредима. Штаб батаљона се договорио са Штабом Космајског одреда о распореду чета и утаначио међусобно садејство у борби. Тих дана је било мањих сукоба са недићевцима и четницима који су покушавали да, као немачка претходница, одбаце партизанске снаге даље од Београда према Руднику.

И поред честих, готово свакодневних борби и покрета, батаљон није запостављао политички рад у својим јединицама и са народом. Све више су се активирале партијске организације у четама. Уз то појачавани су напори

[32] Исто, стр. 112, 113.
[33] *Зборник,* том. XII, књ. 1, док.бр. 204.

на војничком и политичком учвршћивању јединица. Са борцима еу прорађивани чланци из »Борбе« и »Билтена«, читане вести и други погодни материјали. Организоване су и културно-забавне приредбе, у чему се истицала Вера Црвенчанин.[34]

У Рогачи је 6. новембра, организована приредба за народ и један део бораца Батаљона. Уводну реч је имао Брана Цветковић. Говорио је о вековној тежњи српског народа за слободом и његовој жељи да се бори за достојнији живот свих људи, о томе како народ најбоље види ко су његови прави синови, а ко издајници. Нагласио је да је КПЈ повела борбу заједно са свим родољубима Србије и целе Југославије за ослобођење отаџбине од окупатора и за ново уређење државе. Затим је Вера Црвенчанин, пошто је у селу нашла хармоникаша и виолинисту, уз њихову пратњу рецитовала родољубиве и револуционарне песме, а непотпуни хор 4. чете је отпевао »Хеј, Словени«, »Падај сило и неправдо«, »Ој, Мораво, моје село равно«, »Пошо Хитлер на Руса, па се буса у прса«, »Сељаци са поља и фабрички радници« и неке друге песме. Као и увек приредба је завршена веселим »Врапцем«.[35]

Четвртог новембра Штаб батаљона је из Рогаче упутио Добривоја Цекића, Михајла Јоксића и Миливоја Катића да дотерају муницију која је остала у магацину, код одборника, у селу Дражевцу и Конатицама. Путовали су ноћу и избегавали сусрете са сељацима. Познавали су терен. Стигли су у Дражевац у кућу Михајила Јоксића. Његова жена их је обавестила да су четници однели сву муницију, која је била код Михаиловог брата од стрица и да стално прете партизанским породицама.

Каква је ситуација била у оближњим селима илуструје казивање Миливоја Катића:

У току ноћи смо прешли у Цекићеву кућу, у Лугу. Ту смо преноћили. Јуче ујутро, још док се густа магла није дигла, Цекић ме је послао у Конатице код Пере Јеремића у чијој кући је био један наш магацин. У кући сам затекао Перу, његову жену и сина. Чим сам ушао у кућу, ње-

[34] Милорад Дрењанин, *Посавина и Тамнава у ИОБ,* Мемоарска грађа, стр. 81.
[35] Изјава Вере Црвенчанин, дата аутору 1986. год.

гов син изиђе. Затим ми Пера исприча да су дошли четници и однели све што су нашли. Био је уплашен. Рекао сам му да за мном долази цео одред, да је у Пољанама и да ће он за робу одговарати. У то се зачу лавеж паса. Пера скочи, узе пушку и истрча напоље. Нисам се одмах снашао, јер ме је његова жена заговарала. Скочих и ја и пођох за њим напоље. Домаћица поче да плаче и изађе замном у кухињу. Отворих спољна врата и видех Перу пред кућом са упереном пушком и прстом на окидачу. Руке су му лрхтале.

- Руке у вис! - викнуо сам.

- Ја морам да те предам четницима, али ћу гледати да те спасем, одговорио је чика Пера дижући руке изнад главе.

У том моменту се из села зачу пуцањ. Пера се окрете. Ја искористих тај тренутак, ударих га ногом у стомак и скочих у страну. Пао је, али је у паду опалио метак, те зрно просвира поред мене и заби се у зид. Његова жена, која се тог тренутка нашла на вратима, врисну и паде на праг. Помислио сам да је погођена, али она закука и поче да нариче. Ја прескочих ограду више куће и утрчах у виноград. Извадих пиштољ и испалих цео шаржер према Пери, који је пуцао за мном. Из села се тада зачу митраљески рафал. Не сетих се да је Перин син отишао по четнике. Испалих још један шаржер и бацих једну бомбу према Периној кући, а потом се повукох у шуму, између Бањевца и Дражевца«.[36]

Катић је трчећи стигао до Цекићеве куће и испричао шта се десило. Цекић је предлагао да сачекају ноћ и да заједно оду код Пере у Конатице, да виде шта му је било. У међувремену је ушао у кућу брат Цекићеве жене Злате, Будимир Стублинчевић, који је био четовођа у селу. Партизанска тројка се склонила у другу собу. Будимир је обећао да ће покушати да спасе Добривоја Цекића ако се врати. Злата је предложила да је најбоље да иду својим путем, а она ће се као мајка бринути о деци«.[37] Чим се смркло напустили смо Цекићеву кућу.

[36] М. Катић, *1941-1942 у сведочењима НОБ,* стр. 248, 249.
[37] Исто, стр. 249.

Недићевци и четиици у Венчанима су били обавештени да се у Рогачи и Дрлупима налазе партизани. Зато су се организовали и кренули у напад. Командант 2. батаљона Миладин Ивановић је у свом дневнику овако описао ову борбу:

»Око осам сати, 12. новембра, ево нас у селу Рогачи, испод планине Космаја. Обрадовали смо се кућама - одморићемо се. Борци су журно поред рјечице Туније пали. Пљускају се по лицу да се колико толико разведре, перу ноге да их одморе - спремају се за починак. Одједном, ту изнад нас, на коси према селу Дрлупи, митраљез је заклокотао - оштро као ловачки кер. Онако како смо се затекли, брзо смо на косу истрчали - без реда и борбеног поретка, како је ко стигао.

Недићевци из Венчана и четници из Јунковца рано ујутро напали су нашу Прву чету у селу Сибници. Послије краће борбе чета се према селу Слатини повукла. V том времену, недићевци и четници примијетили су низ планину Космај према селу Рогачи, нашу колону. Кад су стигли у Дрлупу, на нас су ватру отворили. И ми на њих. Ватра се заталасала - панично. Јече шуме, проламају се јаруге - читав дан. А положаји се не помијерају. Тек у касно поподне сјетила се Прва чета београдског батаљона и од Слатине напала недићевце и четнике у Дрлупи с леђа. И они су у паничном трку напустили борбу. И према Венчанима и Миросаљцима одмаглили.

- Браво, Прва!

А ми смо ту на положају седам наших другова из Четврте чете Београдског батаљона сахранили. Међу сахрањенима су и водник Илија Обсеница, партијски руководилац чете Стеван Бракус, Борђе Огњановић и други. На преноћиште смо се смјестили у селима Рогача и Дрлупа.

У данашњој борби ниједан наш борац, ниједно одјељење и ниједан вод нијесу напустили положај - сви до једног, до краја борбе остали су на одређеним положајима. Који је томе узрок није лако рећи - можда зато што су се наши редови очистили од оних којима наша борба није за срце прирасла, од њих који су у борбама панику стварали и самовољно положај и борбу напушта

ли; или можда зато што смо кризу, коју смо имали задњих двадесетак дана пребродили, или можда зато што смо испред себе, не много агресивног противника - недићевце и четнике - имали. Њих смо и до сада тукли - у Мељаку, у Бићевцу, у Манићу и у другим сукобима са њима. А поставља се питање - да смо данас испред себе агресивног противника, као што су рецимо Њемци, имали, да ли би исход данашње борбе био какав је био? Но надајмо се да ће и Њемци једнога дана, као данас недићевци, испред нас бјежати. Или су можда сви наведени узроци заједно узрочили да су се наши борци данас, тако рећи први пут, дисциплиновано - војнички и ратнички понашали«.[38]

## КА БЕАНОВИЦИ И РУДНИКУ

Штаб 2. посавског (београдског) батаљона и Штаб Космајског одреда, преко својих симпатизера, су сазнали да се у оближњим непријатељским гарнизонима налазе: у Раљи 150-200 недићеваца под командом жандармеријског мајора Милана Калабића, у Сопогу око 80 жандара и четника под командом Стевана Ракића полицијског писара из Београда и нешто Немаца, у Аранђеловцу већа група Нехмаца и недићеваца, у Младеновцу око 200 Немаца и толико недићеваца, у Барајеву четници Косте Пећанца, у Јунковцу четници војводе Никчевића, у Орашцу четници, итд.

Тих дана Немци и домаћи издајници свакодневно су добијали нова појачања из већих гарнизона, с циљем да стежу обруч око партизанских јединица и да их униште или отерају према југу. Натерали су народ, а сами су обезбеђивали, да посече дрвеће са обе стране пута до 500 метара удаљености.

Будући да су се делови Посавског и Космајски одред налазили на домаку пруге Београд - Ниш, непријатељ је предузео све мере да их одатле отера и уништи. Ти гласови су допрли до руководства партизанских јединица која су углавном сама доносила и мењала одлуке.

[38] М. Ивановић, *Београдски батаЈЂон,* стр. 39.

Увече, 13. новембра, после борбе у Дрлупи, састали су се у Рогачи, Штаб Космајског одреда и непотпуни Штаб 2. посавског батаљона. Командант Миладин Ивановић је предлагао да се иде до Белановице и да се прибави муниција у којој су јединице оскудевале, али Штаб Космајског одреда није подржао тај предлог, јер је сматрао да се заједнички још могу одржати на простору Космаја.

Тих дана су често вођене борбе на суженом простору. Петнаестог новембра упућене су патроле 2. посавског батаљона према селу Влашко Поље и ка железничкој прузи од Корађице и Пружатовца. Оне су стигле близу Младеновца. Немци су закључили да може доћи до напада партизана и на град. Зато су заједно са недићевцима и четницима, предузели акцију и кренули према четама 2. посавског батаљона. Борба је трајала цео дан, са наизменичним нападима и противнападима са обе стране. На крају - ништа се није променило. Немци и недићевци су одступили у град, четници у њихова села, а 2. посавски батаљон у Велику Иванчу. Резултат читаве борбе је био - неколико непријатељских војника је остало на попришту сукоба, а на страни партизана неколико бораца је рањено. У лево раме рањен је и водник Милојко Филипчевић.[39]

У суботу, увече, 15. новембра у селу Стојнику одржан је поново састанак Штаба Космајског одреда и Штаба 2. посавског батаљона, и на њему се расправљало о ситуацији на терену и о мерама које се морају предузети. Сви су се сложили са ранијим предлогом Миладина Ивановића да се јединице повуку на слободну територију ка Белановици ради кратког предаха и набавке муниције. У том циљу извршене су припреме и колона је кренула 16. новембра увече. Водич им је био Сретен Ломић, секретар партијске ћелије из Велике Иванче. Ради јединственог руковођења колоном било је договорено да у току покрета здруженом формацијом командује командант 2. посавског (београдског) батаљона.

[39] Миладин Ивановић, рукопис, стр. 107.

Сутрадан, колона је преко Букуље стигла у село Гараше, где је требало да се борци одморе. Али ускоро су извиднице обавестиле да су непријатељске снаге заузеле Белановицу. Значи, морао се мењати правац. Због тога, борци су кренули према Руднику. Први циљ је био село Јеловик. У међувремену, дошло је до акције непријатеља. Из Белановице су кренули недићевци и четници према партизанским јединицама. Ускоро је дошло и до борбе. Партизани су застали и заузели погодне положаје. Отворили су ватру на противника, који је, уз погрдне псовке отворио ватру из свих оружја. У муницији нису оскудевали. Удружени, недићевци и четници су покушали и са јуришима, али су били приморани да се врате на полазни положај. Викали су: »Предајте се!« »Немци су код Москве!« »Мајку вам комунистичку«, итд. У борбу је уведена и 4. чета која је до тада штитила рањенике и комору. Један део партизанске колоне наставио је да прелази реку Босут, код села Драгоља, на путу ка селу Босут. Том приликом погинуло је неколико бораца из 2. посавског (београдског) батаљона, међу којима и Стеван Бурћевић Трошаринац, водник, а рањен је Вељко Сремачки, командир чете.

У овој борби Команда жандармерије доставила је 18. новембра 1941. извештај Недићевом Министарству унутрашњих послова. У том документу је речено:

»Командант Колубарске групе мајор г. Калабић депешом, послатом 17. новембра о.г. из Аранђеловца, јавља: 'Данас ми је јављено да се концентрисало до 480 комуниста на простору око села Гараша, Босута и Драгоља. Комунистичка колона састојала се је од Космајских и Посавских одреда, која је ишла у правцу Рудника ради снабдевања муницијом из зимовника. Одмах сам упутио три стотине четника Равногораца и сто мојих војника да их нападну. Борба је отпочела у 15 ч. и завршена око 18 ч. у реону села Драгоља и Босута. Убијено је 64 комуниста и 1 ухваћен. Наши губици један добровољац погИнуо и један Равногорац рањен. Одред се у 20 ч. вратио у Белановицу ради попуне муниције, доневши плен који је остао од разбијених комуниста. Сутра, 18 новембра о. г., у 7 ч. цео мој одред од 150 људи и 300 Равногораца под командом капетана Еугена Звержвановског и мајора

Корачека Милојка иродужује гоњење разбијеиих комуниста правцем Горња Трешњевица - Шаторња. Према извештају заробљених комуниста, сви њихови одреди са Космаја повучени су у правцу Рудника, остављајући тројке по селима ради ликвидирања заробљених комуниста својим кућама и вршења атентата'«.[40]

Осамнаесгог новембра, у преподневним часовима, колона 2. посавског батаљона и Космајског одреда стигла је пред варошицу Рудник, која је већ дуже време била слободна. На улазу у насеље команде су зауставиле јединице и наредиле да се борци очисте, утегну и стројевим кораком уђу у Рудник. Доласку у Рудник борци су се радовали и спонтано су почели певати борбене партизанске песме. Посавци су прихватили песму космајских партизана:

»Хеј, космајски партизани, 4
напред сад!
Лзутој борби време дође крај,
радник, сељак, неће више бити роб!
Напред! Напред!. .. «

Чим би једну песму завршили, борац Душан Умчанин је започињао својим изразитим баритоном нову:

»Нема сељака, нема јунака,
као што је био Губец Матија«.
Или:
»Омладино са свих страна,
зовемо те ближе нама«.

Миладин Ивановић и Добривоје Цекић су корачали поред колоне, подстичући борце да наставе са новим песмама. Заорила се популарна шумадијска песма, коју су сви борци прихватили:

Пшеница је класала, Шумадија гласала,
Шумадија наша дика биће република,
Шумадија наша нана, пуна партизана.

У Руднику је Команда места одредила зграде за смештај. Извршен је распоред по четама. У Рудник је стигло 260 бораца 2. посавског батаљона и око 200 бора-

[40] Архив ВИИ, к.52, рег.бр. 48/3.

ца Космајског одреда. У путу је изостало само неколико бораца.

Тог дана, у варошици Рудник, борци Посавине и Космаја сусрели су се са борцима 1. батаљона 1. шумадијског партизанског одреда. Ратници су заиграли заједничко коло у центру слободне варошице. Надметали су се у игри и у песми. Свирала је по нека усна хармоника и виолина.

Ту су у 2. посавском батаљону извршене мање кадровске промене, у две чете. За командира 2. чете постављен је Павле Илић Вељко, капетан југословенске краљевске војске, а за командира 3. чете Боривоје Животић Жабац, потпоручник југословенске краљевске војске. Њих двојица су тих дана прекомандовани из Космајског одреда у овај батаљон. Борцима су образложене промене и они су их без примедби прихватили. Међутим, већ после једног сата у тим четама се чуло и по неко незванично питање и гунђање.

- Зар ми немамо командира из наше средине?
- Зашто баш официри?
- Ко зна како ће нас притегнути!

Политички комесари чета су ступили у акцију. Смирено су објашњавали и убеђивали оне који су испољавали незадовољство. Павле Илић је то чуо и са осмехом се умешао у разговор.

- Можемо и Бора и ја бити и борци са вама. Ми смо зато и дошли у партизане. Лакше би нам било. Ако имате свога човека, то се лако може изменити.

Завладала је тишина у соби. Покретачи »бунта« су сагли главе и објаснили да су то само онако, без размишљања, разговарали. После два-три дана су прилазили Вељку и Бори и извињавали се за учињено.

## БОРБА НА РУДНИКУ

У склопу плана непријатељске офанзиве која је усмерена на Ужичку републику и ка заузимању Горњег Милановца, Чачка, Косјерића, Пожеге и Ужица, наређено је генералу Шталу, команданту немачке 714. дивизије, чији

се штаб налазио у Тоиоли, да очисти подручје Колубарског басена и простор између Аранђеловца и Рудника и да заузме Рудник. У том циљу Штал је ангажовао 741. пешадијски пук, 220. противоклопни дивизион и 660. артиљеријски дивизион. Ангажоване немачке снаге су бројале око 3.500 војника и имале су 12 хаубица, 3 тенка, 4 оклопна аутомобила, више минобацача и тешких митраљеза. У исто време покренуте су, на овом сектору, јединице недићеваца и четника, обједињене у трупе Шумадијског кора. Разумљиво, сва та сила није пошла на Рудник.

Ради договора о одбрани Рудника, увече, 19. новембра, у вили »Цаца«, одржан је заједнички састанак којем су присуствовали: Милан Илић Чича, командант Шумадијског одреда, Душан Петровић Шане, заменик политичког комесара Шумадијског одреда, Душан Дугалић, командант 1. батаљона Шумадијског одреда, Борђе Јовановић Јарац, политички комесар Космајског одреда, Миладин Ивановић, командант 2. батаљона Посавског одреда, Добривоје Цекић, заменик команданта 2. посавског батаљона, Павле Илић Вељко, командир 2. чете 2. посавског батаљона, Синиша Николајевић, командир 4. чете 2. посавског батаљона, Вељко Томић, командант места у Руднику и још неколико другова.[41] На састанку је прихваћен предлог Милана Илића о распореду јединица: правац од Шаторње требало је да брани из рејона Јарменоваца, Шумадијски батаљон, правац од Аранђеловца 2. посавски (београдски) батаљон, а правац од Белановице, бочним дејством из рејона Брезовица, Космајски одред.

Спроводећи припреме за одбрану Штаб 2. посавског батаљона евакуисао је рањенике из свог батаљона преко Горњег Милановца за Чачак и Ужице и наредио да се 20. новембра у 9 часова построје све чете пред школском зградом, да би се борцима поделила муниција која је стигла из Ужица. Изненада су тог дана наишла два немачка авиона и почели бомбардовати варошицу. Придружило им се још неколико. Настала је пометња и паника. Штаб батаљона је успео, уз помоћ команди чета, да извуче јединице из варошице и да заузму положај на об-

[41] Миладин Ивановић из необјављеног рукописа, стр. 121.

лижњим косама. Комаидири и водници су настојали да борци заузму што боље заклоне, ровове.

0 тим прииремама за одбрану положаја на Руднику Миладин Ивановић, командант 2. батаљона, је у својим сећањима забележио:

»Борци се за дочек немилих гостију спремају - уређују положај за одбрану: испод себе зидају камење, копају ровове невјешто. Старјешине их поправљају.

- Момци, дубље - дубље - није то ништа. Ако хоћете да вас заштити морате дубље. То твоје Влаиша братац, ама баш ништа није. Ту се ни квочка не би могла налећи. Дубље братац ако хоћеш да те не чвокне.

- Свеједно ми је друже Синиша - ако хоће да чвокне и у рупи ће наићи.

- Е, братац, није баш тако. Кад ти око ушију зазврји, видећеш да није тако. А је ли нашој борби потребан мртав или жив човек?

- Жив!

- Е, онда копај, главу од њиховог метка да сачуваш. Нису људи те рупе џабе измислили. Од њих је велика корист. У њима је снага одбране«.[42]

Чим је престало бомбардовање, Немци, недићевци и четници су се покренули у напад. Јединице 2. посавског батаљона и других одреда на широкој и развученој линији фронта пружиле су јак и добро организован отпор противнику. Оне су сачекале непријатеља са блиског одстојања и осули ватру из свих оруђа. Међу непријатељским војницима чула се вика, урлање, наређење за напредовање. Препуцавање је дуго трајало, а у поподневним часовима јединице су из одбране кренуле у противнапад. То је био заједнички удар Посаваца, Космајаца и Шумадинаца. Међусобно су се такмичили ко ће брже и вештије одбацити и терати непријатеља. На тај начин непријатељски напад је био сломљен.

Сутрадан, 21. новембра, немачки авиони су поново бомбардовали варошицу Рудник. Порушили су много кућа и објеката. Непријатељске снаге су, такође, извршиле нови напад, који је почео око 10 часова. Борба је трајала више сати.

[42] Исто, стр. 227.

Ево описа тог напада у сећањима борца Радомира Игњатовића:

»Огранак планине Рудника ври од прилеглих партизана, који жељно очекују команду па да саспу своја смртоносна танад у непријатељска тела. Непријатељ се приближио на око четири стотине метара, када се са леве стране чу команда:

- Пали!

- Пррр, пррр, пррр... - затрешта партизански лаки »шарац« из бусије, па се зачас створи општа врева. Није се више знало ко и одакле пуца.

- Фијууу, фијууу, фијууу! - свирали су неиријатељски меци и забадали се у земљу и дрвеће.

- Та, та, тата, тата, та... - тукао је Шарићев пушкомитраљез један узани простор у близини моста, на којем су падали рањени и мртви.

- Драм! Драм! - одјекнуше мине из тек приспелог бацача. Борба се није дуго водила. Минобацач је одвратио четнике од њихове намере. Цев Шарићевог пушкомитраљеза од непрестаног дејства нагло се загрева. Крај њега, у заклону, лежи Вучета и блатом хлади цев која почиње да добија љубичасту боју. Послушни »брно« гута метке и испаљује их.

И цев моје пушке је врућа. Да ли сам иког убио, нисам знао. Видео сам само како су падали. А од чијег метка? Ни да ли су падали погођени. Ко би то у тој општој вреви могао знати. Зажалио сам само што нисам пушкомитраљезац, па да их онако као Шарић немилице обарам. Зарекао сам се да ћу отети од непријатеља пушкомитраљез. Тада ће ми га сигурно командир доделити. За собом имам више од месец дана искуства. А у рату човек брзо учи.

Мрак се полако хватао. Сиви облаци стајали су на врховима брда. Пушчана и митраљеска ватра постепено се стишавала. Најзад престаде. Непријатељ се изгуби са видика. Одступио је у правцу Белановице«.[43]

Изгледало је да Немци и њихови помагачи не могу заузети Рудник и Горњи Милановац. Они су и 22. новем-

[43] Радомир Игњатовић, *Непроспаване ноћи,* Београд, 1964, стр. 175.

бра слали извидиице и покушавали на разне начине да заузму варошицу.

Пошто недићевци и четници нису успели извршити задатак постављен од својих господара, генерал Штал је, по наређењу генерала Бемеа, одлучио да 23. новембра употреби јаче снаге и на сваки начин заузме Рудник. Опет су отпочели напад бомбардовањем Рудника. Магла им није ишла на руку. Тукли су по оближњим шумама и брдима. Они су, рано у зору, кренули из два правца: Колубарска недићевско-четничка група из правца Белановице, а делови 740. немачког пешадијског пука, са недићевцима, од Тополе и Јарменоваца.

Немци и недићевци су се вешто приближавали и пребацивали. Тек када су се добро примакли отворена је снажна и прецизна ватра по њима. Устукнули су, а онда поново кренули. Други посавски (београдски) батаљон је упорно бранио коту 705 и положај код Великог и Малог Кеља и код Великог Брда. Ево и детаља из сећања Миладина Ивановића:

»Митраљези као загрижени пси реже - оштро. И код Космајаца. И код Шумадинаца. Они стопу по стопу до брда Вилуја узмичу. На Вилују ураганска ватра пламти. И код нас на Великом Брду и Великом и Малом Кељу, све ближе, све јаче - на стотињак корака, на педесетак. Онда су бомбе као помамне рикнуле. Треште брда, урлају јаруге, јечи планина, челична парчад око нас земљу ију«.[44]

Заиста, борба је била оштра и дуготрајна. Противник је био јачи и са савременијом техником. Око 16 часова из Тополе је стигла немачка артиљерија која је жестоко гађала партизанске положаје. У редовима бранилаца понестајало је муниције за пушкомитраљезе. Непријатељске снаге су успеле да натерају партизанске јединице на повлачење и да заузму Рудник.

Недићевци у свом извештају не говоре о учешћу немачких снага у овој операцији, већ истичу своје заслуге. Ево примера:

»Српски оружани одреди, помогнути сељачком милицијом, разбили су комунистичку банду од 5 - 600 људи која је држала варошицу Рудник. Борба је трајала

[44] М. Ивановић, исто, стр. 128.

од зоре па еве до поподне, када су у варошицу ушли српски оружани одреди. V току борбе убијено је 150 комуниста а на страни српских оружаних одреда био је један мртав и 8 рањених. После заузећа Рудника српски оружани одреди наставили су чишћење терена«.[45]

Јелинице" 2. посавског батаљона су се повукле у село Сврачковце, код Горњег Милановца. Ту је констатовано да је батаљон имао доста погинулих и рањених бораца. V својим сећањима Иван Вондарчек Вањка је, поред осталог, описао и своје рањавање:

»Метак ме је погодио у ногу испод кука. Изгледало ми је то као какав ударац батином. Пао сам. V том часу поред мене, шиштећи, паде ручна бомба. Дохватим је онако лежећи и одбацим што сам даље могао. Кад су замрли звуци експлозије видим да су ми чизме пуне крви и да ми у помоћ већ пристижу наши. По превијању пребацили су ме колима у Чачак. Тамо су ме окупали и поново превили. Лијечник је рекао: За сада немој ништа да једеш. Таква је рана?

Тек што сам уснуо, дижу све рањенике. У отвореним вагонима пребацују нас у Ужице. Смештају нас у зграду банке«.[46]

Одатле је Вањка пребачен на Златибор, где је срео још неке рањенике из свог батаљона и Посавског одреда.

Двадесет четвртог новембра Штаб батаљона набавио је муницију и храну за борце у Команди места у Горњем Милановцу. Увече је одржан у Сврачковцима заједнички састанак свих партизанских команди, које су и до тада чврсто сарађивале на Рудничком сектору. Придружила им се Команда Љубићке чете чачанског партизанског одреда. Том приликом критиковани су недостаци у повлачењу и решено је да се идућег дана борци што боље одморе, одрже своје састанке и да се припреме за напад на Рудник, планиран за 26. новембар.

Истог дана у четама 2. посавског батаљона одржани су састанци партијских ћелија и актива СКОЈ-а и том приликом примљен је известан број кандидата и СКОЈ-

[45] *Зборник,* том I кн>. 21, стр. 177. Овде се неистинито говори о партизанским губицима.
[46] *Београдски бата,ЂОН,* стр. 40.

еваца у КПЈ. Уз то критички је оцењеио држање појединих бораца и старешина у повлачењу из Посавине и држање у борбама на Руднику.

- Увек може боље, - рекао је на састанку своје ћелије Сима Кецман.

Општи утисак је био да су сви били задовољни са напретком који је учињен у тим борбама. У вишедневним борбама изгубљено је неколико другова, а неколико их је теже или лакше рањено.

Сутрадан су непријатељске снаге кренуле из Рудника према Горњем Милановцу. У једновременом нападу су учествовали љотићевци, недићевци, Пећанчеви четници, жандари и четници Драже Михаиловића, уз садејство Немаца. Јединице су хитно заузеле одређене положаје и пружиле јак отпор противнику. Храбро су се показали и Космајци и Шумадинци. У заједничком напору су успели да натерају непријатеља на повлачење.

О борби у току тога дана квислиншки командант Милан Калабић је из Белановице упутио извештај лично Милану Недићу, председнику министарског савета, у коме се каже:

»По заузећу Рудника група одреда српске војске, у сарадњи са сеоским добровољцима, предузела је покрет ка Горњем Милановцу у циљу заузимања овог.

Покрет је предузет 25. новембра и 9.00 часова, у три колоне. Циљ покрета је био да се у току 25. новембра заузме припремни распоред за напад на Горњи Милановац. Десна и лева колона избиле су на означене циљеве. Међутим, средња колона наишла је на једну врло јаку комунистичку колону која се кретала преко села Мајдана. Како је владала веома густа магла колона је била изненађена нападом комуниста, те се развила врло јака и крвава борба по непознатом терену. Упркос огромне надмоћности комуниста, колона је издржала напад. Са резервом са којом сам се лично налазио извршили смо енергичан противнапад и успели да зауставимо даље напредовање комуниста ка Руднику. У току ноћи између 25. и 26. наше групе извршиле су препад на комунисте

који су избили из села Мајдана, док су групе остале на својим положајима за непосредну одбрану Рудника«.[47]

Предвиђени напад на Рудник почео је, по плану, 26. новембра, у зору. Свака јединица је имала свој правац дејства: 2. посавски батаљон од косе Буревица према Великој и Малој Кељи и према варошици. Космајски одред десно од тог батаљона, укључујући пут Горњи Милановац - Рудник, Чачански батаљон из рејона Рудника олова - десно од Космајског одреда, а Шумадијски батаљон са косе Виљуј према Руднику.

Други посавски батаљон кренуо је у напад тачно у 6 часова: 2. чета на левом крилу према Кељи, 1. чета до комуникације Горњи Милановац - Рудник, 4. чета између 1. и 2. чете, а 3. чета у батаљонској резерви. Чете су се обазриво прикрадале и започеле борбу на свом сектору. Делимичан приказ борбе дао је у својим сећањима командант Миладин Ивановић. Поред осталог он је записао:

»Оштра митраљеска и густа пушчана ватра недићеваца и четника приковала нас је за голу ледину. И ми врло споро напредујемо - стопу по стопу милимо. А кад је наша 4. чета сјеверно од Великог и Малог Кеља извршила маневар, распалила је у бок и леђа по њима у Руднику. Онда су наше 1. и 2. чета извршиле јуриш. И Космајци. И Чачани. Недићевци и четници на врат на нос побјегоше - према Аранђеловцу, према Белановици. И ево нас око 11 сати, 26. новембра поново у нашем градићу. И на старим положајима«.[48]

Вероватно уплашен или разочаран неуспехом у овој борби Милан Калабић је овако известио Милана Недића, председника »српске« владе:

»Авадесетшестог новембра у 7 часова, комунисти су извршили масован напад на варош Рудник. Напад су извршиле свеже снаге које су у току ноћи између 25. и 26. новембра, довежене из Ужица у Горњи Милановац. Међу овим снагама највећим делом налазили су се Црногорци (!) јер су се у току борбе чули узвици: 'Напред партизани! Напред браћо Црногорци! Живео друг Стаљин!' У нападу

[47] Архив Ииститута радничког покрета Србије, Материјали за утврђивање ратних злочина, док. бр. 144.
[48] М. Ивановић, рукогшс, стр. 139.

је учеетвовало, без претеривања преко 3.000 комуниста (!) Комунистичке јединице располагале су великим бројем аутоматског оружја, а нарочито митраљезима. Поред овога, имали су велики број бацача мина. У односу на њихово наоружање, ми смо скоро сиромаси у аутоматском наоружању. После крваве борбе у којој је на нашој страни избачено из строја 6 активних официра и око 70 до 80 мртвих и рањених, наше снаге пред огромном надмоћношћу комуниста и услед недостатка муниције морале су напустити варошицу Рудник и повући се у заселак Варнице где држе положај.

У духу добијених наређења, поновни напад на Рудник предузећу 28. новембра. Молим да се безусловно поступи по мом захтеву за рад немачке авијације у току 27. новембра«.[49]

О овим борбама писала је и ужичка »Борба«. У њој је на првој страни објављена следећа вест:

»Велики пораз недићеваца на Руднику - Положај, 26. новембра.

Врховни штаб Народно-ослободилачких партизанских одреда Југославије саопштава:

20. о.м. издајничке недићевске банде су, уз помоћ авијације, извршиле напад на наше положаје на Руднику. Овај напад сломио се пред снажним отпором партизана.

Привукавши нове снаге, недићевци су извршили нов напад од Белановице према Руднику 23. и 24. о.м. Наше снаге биле су принуђене да се трнутно повуку пред бројно надмоћнијим непријатељем.

25. о.м. партизанске снаге су са својих положаја прешле у општи противнапад. После жестоке битке у току овог као и следећег дана, наши одреди су потукли недићевске банде, потпуно их разбили и одбацили с Рудника према Белановици.

У овој борби недићевски издајници имали су знатне губитке у мртвима, рањенима, заробљеницима и ратном материјалу. Међу погинулима, које су оставили на бојишту, налазе се и два петоколонашка официра - један капетан и један поручник. Заплењена је већа количина

[49] Архив Института радничког покрета Србије, Материјал комисије за утврђивање ратних злочина, док. бр. 144.

муниције и животних намирница, коју су ови бандити у свом паничном бекству оставили за собом. Међу заробљеницима који су приведени налазе се осим недићеваца и 11 четника организације Драже Михаиловића који су изјавили да су по наређењу својих старешина већ дуже времена сарађивали с недићевцима на том сектору«.[50]

Сутрадан, 27. новембра, настављена су извињања и повремена препуцавања. Партизани су срећивали своје редове и радовали се ионовном ослобођењу Рудника. Међутим, ситуација се тога дана погоршавала на правцу од Крагујевца и Краљева. Непријатељске снаге су надирале према Чачку и Горњем Милановцу. 28. новембра, пре подне, од правца Шаторње почели су надирати недићевци, љотићевци и четници према Руднику. Партизани су давали заједнички отпор. Поподне су ка Руднику кренули и делови немачке 714. пешадијске дивизије из правца Тополе и Шаторње. Немачке трупе од Крагујевца већ су биле пришле на прилазе Горњем Милановцу. Други посавски батаљон је бранио положај испред Рудника. Борба је вођена од јутра до вечери. Непријатељ је био изразито надмоћнији, технички знатно опремљенији, подржан артиљеријом и авијацијом. Нападао је са свих страна дрско и безобзирно. Другог излаза није било него да се изда наређење за повлачење у правцу села Мутња.

У борбама на Руднику од 20. до 28. новембра 2. посавски батаљон је изгубио велики број бораца. Погинули су: Адам и Драгиша Алексић из Вранића, Бранка Грађански болничарка из Обреновца, Негослав Костадиновић из Велике Моштанице, Живојин Грујин, Радован Живић из Конатица, Бранислав Лепојевић из Железника, Милорад Јовичић из Конатица, Лаза Илић, Златомир Маринковић из Сремчице, Милија Милановић, Ивко Милосављевић из Пећана, Светолик Милутиновић из Железника, Душан Марковић из Сремчице, Младен Цига, Будимир Симић из Арнајева, Радомир Станојевић из Бождаревца, Драгутин Стефановић из Великог Борка, Гојко Стипић из Жаркова, Стеван Чолић и Милан Божичевић, водник. Рањени су: Иван Вондарчек Вањка, Бранко Цветковић, архитекта, политички комесар 4. чеге (касније га

[50] *Борба,* 27. 11. 1941.

убили четиици), Живко Лазић из Бождаревца, Франц Фрањо Бартен, Божидар Гајић из Сремчице и Љубомир Ранковић, водник из Остружнице. Заробљени су: Златомир Арсенијевић из Дражевца, Светомир Јовановић из Мељака, Живко Живојиновић из Соколова и Никола Минић из Великог Борка. Нестали су, одсечени од јединице или самовољно напустили јединицу и отишли кући: Милисав Живковић, Слађа Варничић из Мале Моштанице, Миливоје Васић, Тихомир Влајић из Остружнице, Крста Голубовић из Остружнице, Љубиша Живојиновић из Соколова, Душан Илић из Сремчице, Младен Марковић из Лесковца код Степојевца, Станислав Марковић из Врањна, Мартин Чех Ковалић из Бождаревца, Велимир Миловановић и Живан Васић из Сремчице и још неки борци.

Тешко је утврдити све губитке које је имао батаљон, јер није успео у потпуности да обезбеди све своје рањенике. Један број је на време евакуисан у Ужице, али борба је онемогућила да се и остали, нарочито непокретни, безбедније сместе. Непријатељ је двојицу-тројицу заробио и мучећи стрељао. Густа магла на Руднику и око њега онемогућила је две патроле (по три друга) да се оријентишу, па су изгубиле оријентацију - правац и биле одсечене од своје јединице. Било је и појединаца који су, уплашени и поколебани, својевољно напустили батаљон.

У борбама око Рудника дошла је до изражаја пуна иницијатива јединица које су се у повлачењу са свог терена ту нашле. Оне су чиниле све што је било у њиховој тренутној моћи да што дуже задрже непријатеља, који је имао задатак да брзо освоји Горњи Милановац, Чачак и Ужице. За 2. посавски (београдски) батаљон, за Космајски одред, батаљоне Шумадијског и Чачанског одреда, борбе око Рудника су, по губицима биле сличне Кадињачи. Том приликом дошли су до изражаја искуство, борбеност, свест и другарство. Свакако да је било и недостатака у нападу или одбрани. Осећао се недостатак бомби, тешких митраљеза, тромблона, које су неки борци називали партизанским бацачима.

После повлачења у село Мутањ извршене су мање промене у руководствима чета и водовима, јер су неки

од тих руководилаца погинули или рањени, а неки се нису добро снагцли у борби.

После извршене измене руководство чета је овако изгледало: 1. чета: Душан Шајатовић, командир, Душан Борђевић Корошец, политички комесар, Михаило Швабић, партијски секретар; 2. чета: Павле Илић Вељко, командир, Миша Штерк, политички комесар, Милан Чубрило, партијски секретар; 3. чета: Бора Животић Жабац, командир, Драган Марковић, политички комесар, Симо Кецман, партијски секретар, и 4. чета: Синиша Николајевић, командир, Добривоје Пешић, политички комесар, Милутин Ераковић, партијски секретар.

Штаб батаљона је остао у истом саставу.

## ПРОБИЈЉЕ КА САНЏАКУ

У току ноћи извршен је покрет правцем Мутањ - село Савинац где су јединице стигле 29. новембра у 01.00 час. Ту је одмах у школској згради одржан састанак свих команди батаљона и одреда са сектора Рудника. Том приликом командант 1. шумадијског одреда Милан Илић Чича је предлагао повратак сваке јединице на свој терен, јер је сматрао да се простор Шумадије, Посавине и Космаја не би смео испразнити и оставити без партизанских јединица. Међутим, већина присутних била је против тог предлога, тврдећи да је целисходније извршити покрет свих снага ка Врховном штабу, за који се претпостављало да је још око Ужица, прегруписати се и са новим задацима кренути у најпогоднијем правцу, па ако се оцени као добро и натраг на свој терен. После исцрпне расправе закључено је да се јединице не раздвајају, већ да заједнички крену према Ужицу. Пошто је те ноћи добијено обавештење од сељака да су Немци већ ушли у Горњи Милановац, решено је да се крене сутрадан и да се брани Чачак. Такође је одлучено да се образује привремена заједничка команда, која би обједињавала акције свих јединица. За команданта је одређен Драган Јевтић, командант Чачанског батаљона, а за његовог заменика Милан Илић Чича Шумадијски.

Ујутро 29. новембра еве јединице су извршиле марш из Савинца ка селу Прањанима. Успут се сазнало да су непријатељске снаге заузеле Чачак, па је наређен даљи покрет према Ужичкој Пожеги. Наступила је ноћ. Командант 2. посавског батаљона Миладин Ивановић одредио је 4. чету да затвори друм Чачак - Пожега. Чета је заузела заклоне на путу. Убрзо је наишао немачки камион. Шофер је возио лагано. Прва десетина, са митраљесцем, отворила је ватру и камион је стао. Два немачка војника су искочила из камиона и у каналу заузели положај. Пружали су кратак отпор. Десетина је јурнула према њима и обојицу ликвидирала, а камион запалила. По доласку читаве колоне у Средњу Добрињу, организовано је преноћиште. Ту се сазнало да су Ужичку Пожегу заузеле немачке јединице.

Бранко Цветковић, политички комесар 4. чете и још један рањеник су смештени код неког сељака у селу Дренова, заселак Присоје. Бранко није могао даље да издржи покрет, јер је много искрварио. Био је рањен у ноге. Тражио је да га ту оставе на лечењу. Лекар Наташа Јеремић га је превила и оставила му јод и *2-3* приручна завоја, јер другог материјала није имала. Два дана касније наишли су четници, открили рањеног Брану Цветковића и мучки га убили.

Тридесетог новембра ујутру заједничка колона је кренула из Средње Добриње, преко села Лорета и у току дана стигла у Калинић. Ту се сазнало да је и Ужице пало у руке Немаца. Међу борцима је завладала психоза ишчекивања и брига: зима, глад, слаба одећа и обућа. Како се готово увек и у овако тешким приликама нађу шаљивџије, чувши четнике како певају, борац Радован Пантелић Пура довикнуо је групи замишљених другова:

- Све је ово привремено! Одзвањаће наше песме по овим селима и брдима као и пре неколико дана.

- Да ли идемо правим путем? Где су Главни штаб Србије и Врховни штаб? Знају ли они за нас? - питао је Никола Вучета.

- Чуо сам да идемо према њима - одговорио је смирено Синиша Николајевић. - Кризе су у повлачењу и пробоју законите појаве. Најважније је не губити веру у

успех и у људе који су с иама и око нас, нарочито оне који нас воде.

Из Калинића настављен је покрет за село Дрмановину. Посавски батаљон је образовао претходницу читаве колоне. Приликом преласка преко друма Косјерић - Ужице, Лубићска чета Чачанског одреда држала је заседе према Ужицу и Косјерићу, обезбеђујући пролаз свим осталим јединицама. Заседе су добро извршиле свој задатак. Немци су наишли камионима из Ужица и оне су их борбом задржале док колона није прешла пут.

Увече је 2. посавски батаљон стигао у село Дрмановину и сместио се у засеок Јанковићи. Борци су били гладни, јер ништа целог дана нису јели. Од умора су попадали и одмах заспали - без вечере. Сутрадан рано све јединице су наставиле марш ка селу Церје. Успут су имали борбе против четника Драже Михаиловића.

Ситуација је била тешка, а неизвесност велика. Најтеже је било што се није знало шта се све дешава, где је Врховни штаб и Главни штаб Србије, шта су све заузели Немци у својој офанзиви на Ужичку републику, где су се све повукле партизанске јединице са ослобођене територије, какав је план за будућност, каква је перспектива устаника. Доста се бораца колебало, нарочито због напуштања свога краја и одласка у непознато.

Миливоје Катић, у својим забелешкама из тих дана, региструје и разговор са Иваном Марковићем, политичким делегатом вода, који му је преносио расположења бораца у колони: »Они се питају зашто је напуштена Посавина, где нас је народ добро хранио и примао као своје синове, па затим Космај, па Шумадија. Лако је Миладину, он је Црногорац, па нас зато и води ка Црној Гори, а тамо нема довољно хране«. Катић се није сложио са Иваном, али је то испричао Добривоју Михаиловићу, који му је енергично одговорио да сви другови из његове десетине мисле да је најбоље за борце да слушају наређења Штаба батаљона.

У својим забелешкама Миливоје Катић је рекао:

»Курир сам и чујем више од осталих. Л>уди ме запиткују, а нарочито када су у кризи. Оно што сам видео и чуо о предлогу за враћање назад, о глади у Црној Гори

где нас Мнладин води, морао сам данас да испричам у Штабу батаљона. То сам учинио ради морала бораца у батаљону, ради јединствене колоне која корача... Они су поново, по ко зна који пут, одржали састанак са командом чета и дали им задатак да ми комунисти пазимо на колебљивце, да не побегну у току ноћи, са коначишта или из колоне... Данас, кад је свануло 2. децембра, у строју није било Ивана Марковића и још неких бораца«.[51]

Добривоје Пешић је изјавио:

»V повлачењу са Рудника избацили смо паролу да ни један борац из батаљона не сме заостати. Комунисти, скојевци, десетари и команде водова и чета су бринули о сваком изнемоглом борцу. Били смо гладни и боси, а имали смо у путу и борбе, али другарство, дисциплина и свест надјачали су све тешкоће и слабости«.[52]

Ипак, највише детаља о тим приликама налазимо у сећањима команданта 2. посавског батаљона Миладина Ивановића. Он каже:

»Ту, у селу Церје, 2. децембра, нешто иза подне на састанку смо команди батаљона, Космајског одреда и неке команде чета. Ријеч је узео Борђе Јовановић Јарац.

- Ми смо другови и раније нешто мало разговарали о чему сад одлуку треба да донесемо... Војска нам је доста заморена. И прегладнела. Па и обосила и оголила. Многим борцима овладала је психичка депресија, па и носталгија... Баш због тих психичких тешкоћа, било је, негде мање, негде више, осипања. Конкретно - предлажем да се пребацимо у села на јужним падинама Златибора и Муртенице. Одатле ћемо ухватити везу са нашима и добити директиве за даље - рекао је Борђе Јовановић.

Онда је настао тајац - не за дуго. Душан Дугалић је из угла као медвјед из брлога, уједном изронио. И испрсио се:

- Е, другови, мени се веома допада овај предлог друга Козе Ј...

Уједном је расположење пукло. Тешке мисли на час се разбистрише. Бреме утисака, који су се задњих дана

[51] Миливоје Катић, *Бранили смо Мжичку републику,* рукопис, стр. 33.
[52] Изјава Добривоја Пешића дата аутору.

у људским душама накупили, као о стијену се разбише. И бриге нестадоше. Из дубине људске душе, као лавина смијех покуља. Боко се у веселим сузама, као дављеник гуши.

- Е, Дугалићу, ово ти пара вреди. Дугујем ти порцију ћевапчића и криглу пива - частићу те кад у Муртеницу стигнемо. Али, због ове преквалификације у женско разговараћемо. До сада сам био јарац, а ти ме сад стрпа у Козе. Не допада ми се та твоја поповска мисија - рђе остајем мушко«.[53]

После смеха, састанак је настављен. У село је дошао и један батаљон Крагујевачког одреда са Војом Радићем, који је предложио да све јединице заједно наставе пут, с чиме су се сви сложили. Било је речи и о потреби одржавања чешћих али краћих састанака са члановима КПЈ, Скојевцима и са свим борцима по водовима и четама. Борцима је требало објаснити тешкоће у исхрани, одећи, обући и рећи им да се иде ка успостављању везе са Врховним штабом и осталим једииицама које су се повукле из одбране Ужица.

Истог дана у 2. посавском батаљону је одржан састанак свих чланова КПЈ. На састанку је говорило више другова и другарица о разним питањима, а нарочито о потреби издржљивости и задацима комуниста и бораца у тој ситуацији. Командант Ивановић је саопштио да ће се у Врховном штабу решити да ли ће батаљон одмах ићи натраг у Посавину или на неки други задатак. Тражио је да се борцима све искрено каже и да се осоколе у спровођењу одлука. Његово излагање су сви подржали. После тога се разговарало са свим борцима по четама. Чланови Штаба батаљона су обишли сваку чету и одговарали на питања бораца. После тих другарских сусрета с људима настало је боље расположење, а песма се јавила као најбољи лек, који улива веру и јача снагу. Прва је била, стара револуционарна »Падај сило и неправдо«. А онда, ређале су се песме једна за другом. И на крају, најомиљенија песма партизанских бораца: »Партизан сам тим се дичим«.

[53] М. Ивановић, рукопис, стр. 156, 157.

Из Церја - правац Златибор. Батаљон је кренуо са осталим јединицама. Друм Бајина Башта - Ужице прешли су код Заглавка. Ту су их напали четници, али су се убрзо разбежали. Продужили су несметано преко Биоске и стигли у Шљивовицу, где су преноћили, затим наставили пут за Семегањево. У том планинском селу су се кратко одморили, да би се, затим, упутили у Јабланицу. Одатле су послате две екипе курира према Санцаку да ухвате везу са другим партизанским јединицама и Врховним штабом. Једну екипу је предводио Драгослав Борђевић Гоша из Шумадијског батаљона, а другу Вера Црвенчанин, заменик политичког комесара 2. посавског батаљона. Није се дуго чекало и екипе су се вратиле доносећи вест да је Нова Варош ослобођена и наређење да се преко Увца иде у Радоињу. Овим су сви били обрадовани: и борци и команде.

Батаљон је у ноћи наставио покрет за Негбине, где се мало одморио, а затим ујутру прешао Увац на Кокином Броду и 6. децембра око 10 сати стигао у санџачко село Радоињу. По доласку на овај простор смештен је у село Вранеша.

Штаб батаљона је одмах отишао у зграду основне школе у Радоињи да поднесе усмени извештај члановима Врховног штаба о повлачењу и стању људства у батаљону.

О томе у забелешки Иве Лоле Рибара, члана Врховног штаба, стоји:

»Посавци: 2. батаљон (београдски): командант, в.д. полкома и командни састав чета. О путу: углавном исто. На лицу: 142 а 35 метака у 4 чете. Бомби 50 - 70. Финансије 3.000 дин. На путу: морал слаб, 11 дезертера, обућа, одећа, веш итд. Болести кожне. Вера: о деморализаторској улози две девојке. Командир 1. чете на Руднику:»Кад дође ком. сектора реците да се не можете туђи« - у обиласку. Смештени у Вранешу«.[54]

Миладин Ивановић, командант батаљона, у својим је записима рекао да су га примили чланови ЦК КПЈ и Врховног штаба Александар Ранковић и Иво Лола Рибар. Живо је расправљано о држању комуниста и других бо-

[54] *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 299.

раца у офанзиви и по доласку у Санџак. Питали су га о разлозима повлачења и о понашању бораца према народу у путу. Он им је искрено све испричао, али обе стране нису биле задовољне. Било је критике и оштрих речи.

Сутрадан је заменик команданта, Добривоје Цекић, који је познавао Александра Ранковића јер су обојица родом из Дражевца, написао оловком писмо на две стране Александру Ранковићу. Написао је и ово:

»Друже Марко, чуо сам јутрос за тебе да си рекао политичком комесару Посавског батаљона: 'Здраво, јадна моја Посавино'. Било ми је јасно да је то због тога што смо ми напустили свој сектор. Али ми нисмо за то криви. Таква је ситуација«.[55]

Руководству батаљона и чета је наређено да борци одмах униште ваши, дезинфикују одећу, да окрпе одећу и обућу и да се потпише требовање ствари које недостају. По четама су одржани састанци партијских ћелија и четне конференције са борцима, на којима је одана пошта погинулим друговима. Иако су борци били јако уморни организоване су скромне приредбе за њих и народ.

Међу борцима 2. посавског батаљона налазио се и брат књижевника Чедомира Миндеровића, политичког комесара 3. тамнавског батаљона. Сусрет с братом Чеда је забележио у свој дневник:

»У дугачкој поворци која је данас, изгладнела, стигла, пронашао сам Драгана (Чрнагој) кога нисам видео од поласка из Београда. Обрастао је у ретку младићску браду. Прославили смо наш сусрет тиме што сам пронашао негде неку кофу да опере уморне ноге и вате и јода да превије ране на њима... Из борби, уморно прича своје доживљаје које ни у једном филму - које је он тако много гледао - није видео«.[56]

Деветог децембра Команда батаљона је од сваке чете добила требовање најнеопходнијих ствари. На основу заједничког требовања које је упућено Интендатури Врховног штаба види се катастрофално стање одеће и обуће и потребе 2. посавског батаљона: цокула које се нису могле

[55] Архив VII, к. 12, бр.рег. 48.
[56] Чедомир Миндеровић, *За Титом,* стр. 55.

поправити било је 65 пари, цокула које еу се могле поправити само ако има материјала 63, слабих чакшира је било 42 комада, слабих блуза 22, зимских капута (шињела) недостајало је 58, веша је било потребно 187 пари, шајкача 14, чарапа је недостајало 141, прибора за бријање, сапуна и прибора за умивање није уопште било, као ни потребног санитетског материјала.[57]

V Вранешима је извршена реорганизација батаљона. Од четири чете образоване су три, укупне јачине 142 борца. Штаб батаљона су сачињавали: Миладин Ивановић, командант, Љубомир Живковић, политички комесар, Добривоје Цекић, заменик команданта и Миладин Петровић, заменик политичког комесара. Команде чета: 1. чета - Павле Илић Вељко, командир, а Миша Штерк, политички комесар; 2. чета - Душан Шајатовић, командир, а Михаило Швабић, политички комесар; 3. чета - Синиша Николајевић, командир, а Добривоје Пешић, политички комесар.[58]

Вера Црвенчанин је, по потреби, премештена на рад у Агитпроп ЦК КПЈ у Новој Вароши, за културно-просветни рад.

## НАПЛД НА СЈЕНИЦУ

У Новој Вароши на ослобођеној територији у Партију и СКОЈ је примљено 25 нових чланова. У постојећим радионицама је закрпљена одећа и обућа, поправљено оружје; борци су се одмарали.

Седамнаестог децембра Батаљон је из Нове Вароши пребачен према Сјеници. Маршовало се кроз планинске пределе Златара по снегу и ниској температури. Ледени ветар пробијао је до костију. Изгледало је као да су борци без одела. Борци су знали да се иде у нову акцију. Петар Стамболић, члан Српско-санцачког штаба НОП одреда, одржао је састанак у Доњим Лопижама, селу удаље-

[57] Архив VII, к. 1641, бр.рег. 29/1, Ф. 12.
[58] *Зборник,* том I, књ. 1, стр. 289. и 290. Миладин Ивановић и група борца батаљона тврде да реорганизација није извршена пре напада на Сјеницу.

ном десетак кнлометара од Сјенице, са руководством јединица које су имале задатак да ослободе Сјеницу: команде Чачанског, Српско-санцачког и 2. посавског (београдског) батаљона, као и поједини командири чета ових батаљона. Састанку су присуствовала и три партијско-политичка радника са терена, који су добро познавали прилике Санцака. Састанак је трајао, са прекидима, скоро две ноћи: уочи 20 и уочи 21. децембра. Договарало се како најбоље организовати напад. Требало је упознати противника и његове снаге. Први извештаји су стизали - да нема много непријатељских војника у гарнизону и да су се Италијани повукли. Међутим, према обавештењима једног омладинца, члана СКОЈ-а, који је тих дана побегао из Сјенице и дошао у Доње Лопиже, у вароши је било око 450 наоружаних муслиманских милиционера, а у околним селима још 600-800 наоружаних људи које су Италијани организовали и спремили да се боре против партизана. Њима је командовао Хасан Звиздић и Роџа Пачариз.

Дуго је трајала расправа око тога како ће се понашати ти наоружани људи, који су одабрани уз велика обећања у снабдевању и убеђења да ће уз окупатора најбоље обезбедити своје куће, породице и иметак у рату, у условима када су партизани изгубили Ужичку републику и нису успели да ослободе Пљевља. Једни су тврдили да се ти људи, а нарочито сеоска милиција неће много одупирати ослободиоцима, јер по њима, неће сеоска сиротиња стати на страну беговско-четничке коалиције и окупатора. С друге стране, Штаб 2. посавског (београдског) батаљона, као и један број представника других батаљона, били су мишљења да је при постојању толико наоружаних припадника сеоске милиције и четника у селима, ризично нападати на гарнизон, јер их ови могу напасти с леђа. На крају је донета одлука да се ујутро 22. децембра, са почетком у 5,00 часова, изврши напад. Прецизирани су и правци напада батаљона. Српско-санџачки батаљон требало је да напада са источне стране, основним правцем у захвату комуникације Нови Пазар - Сјеница, Чачански батаљон са северне стране, основним правцем село Чедово - Сјеница, и Посавски (београдски)

батаљон са западне стране, основним правцем Глибањ-Сјеница.

С тим у вези извршен је распоред снага 2. посавског (београдског) батаљона за напад: 1. чета да напада на правцу Глибањ - Сјеница, 2. чета да очисти Хаџића махалу, а затим да упада у варош и 3. чета са једним водом да обезбеди пут од моста на Увцу, а други вод је остављен у батаљонској резерви на падинама Радишића брда.

Дубок снег и брисани простор успорили су кретање чете са Радишића брда према објектима напада. Али, и поред ових тешкоћа и неприлика због отежаног терена, борци батаљона су у 5,15 сати јурнули у Сјеницу. На њих је отворена јака ватра из ровова на прилазима вароши. Савладали су прве препреке и ушли у град. Непријатељ је осуо ватру из утврђених кућа. Настала је улична борба. Борци су узвикивали пароле о братству и јединству Срба и Муслимана, о слободи и борби против окупатора и његових слугу, а непријатељски војници су узвикивали своје пароле и тукли из пушака и митраљеза. Изгледало је да су сви људи у вароши јединствени у отпору према својим ослободиоцима. Партизани су тукли и из свог бацача, бомбама и из свих расположивих оружја. Било је и туче прса у прса. На два-три места из кућа је просута врела вода на партизане. Борба се чула са свих страна. Посавски (београдски) батаљон имао је много жртава. Командири водова и чета су настојали да се што пре извуче 11 рањеника према Радишића брду.

У нападу на Сјеницу сваки батаљон је дејствовао самостално у оквиру добијеног задатка, али недостајало је садејство и заједничка команда. Нико није веровао да се задатак не може извршити. Посавски батаљон је покушао свим својим снагама да изврши свој задатак, али је после 11 часова морао да се повуче. Јединице нису успеле извући нити сахранити своје мртве другове. Борци су једва ходали. Непријатељска милиција и четници напали су још пре повлачења батаљон иза леђа. Кад је милиција у Сјеници осетила да је на Радишћа брду остао само овај батаљон, осула је жестоку ватру из свих оружја. Тако се 2. посавски батаљон нашао у унакрсној ватри.

Сјеница није заузета. Београдски батаљон је имао 23 погинула, 11 рањених и 4 нестала борца.[59]

Износећи своја сећања на овај напад Павле Илић Вељко је записао:

»Командант Београдског батаљона, са своје осматрачнице изнад Хаџића Махале, имао је такође потпун преглед ситуације. Форсирао је продужење напада 1. и 2. чете. Своју резерву, 3. чету, није могао увести у борбу јер је у само јутро на Радишића брду дошло око стотину наоружаних људи из правца села Шушуре и заузело положај батаљону иза леђа.. . Нико пре издатог наређења команданта батаљона није покушао да се извуче из борбе. Обе чете и сви борци јуначки су се борили и настојали да што пре изврше задатак. Али снажна одбрана задржавала нас је и ми смо трпели озбиљне губитке... Окренуо сам се да позовем два бомбаша, јер ме непријатељ с крова кућа види и гађа. Само што сам се заклонио, два друга која су ми прилазила пала су мртва. Нису стигли ни да јаукну... Наше повлачење од Хаџића махале до гребена Радишића брда било је праћено ватром. Сећам се вукли смо на једном ћебету рањенога Михаила Швабића, политичког комесара 2. чете. Ишао сам иза њега, уз брдо. Кад смо изашли на гребен, видео сам непријатеља из Сјенице како преко Глибња хита ка Угару да нам пресече пут преко моста на Увцу. Хтео је да нас разбије у садејству са непријатељем са југа. Али, вод 3. чете са Синишом Николајевићем, осујетио је то и обезбедио повлачење 2. и остатака 1. чете. Веома добро се сећам многих појединости из ове акције. И батаљон као целина и сви борци као појединци и старешине држали су се храбро и ниједног тренутка се нису колебали«.[60]

У борби за Сјеницу из овог батаљона су погинули: Исак Рафаела Алфандари, из Београда, Басара Басарић, из Војводине, Душан Борисављевић, из Мељака, Илија Влаисављевић, радник из Београда, Исак Демајоровић, из Београда, Душко... средњошколац из Београда, Душан Борђевић Корошец, политички комесар чете из Београ-

[59] *Београдски бат&кон,* стр. 18.
[60] Павле Илић Вељко, члаиак у књизи *Прва пролетерска,* Београд, 1963, стр. 81 и 82.

да, Радојко Зарић, из села Лесковца, Живорад Јанковић, из Бађевца, Живко Јованов, из Војводине, Никола Кис, Миливоје Косанић, из Великог Брока, Мирко Миловановић, из Бождаревца, Димитрије Мирковић, из Мељака, Милош Мићашевић, водник из Београда, Милан Мургаш, из Славонског Брода, Никола... Црногорац из Београда, Милорад Николић, из Конатица, Борђе Новаковић, из Београда, Милутин Станимировић, из Бађевца, Стеван Стублинчевић, из Дражевца, Владимир Тојагић и Душан Шајатовић, командир 2. чете, из Вршца. Рањени су: Михаило Швабић, Живорад Мишић, Бенко Демајоровић, Никола Добривојевић, Симо Кецман, Добривоје Максимовић, Миливоје Стекић, Спасоје Радовановић и још један број другова.

После напада на Сјеницу батаљон се пребацио на леву обалу Увца и преко брда Маљевине стигао у село Доње Лопиже, где је Штаб батаљона наредио кратак предах и замолио мештане да за борце обезбеде скромну храну. Рањеници су по други иут превијени и припремљено је неколико запрега са саоницама за њихову евакуацију у Нову Варош. Цела колона батаљона кренула је из села према Новој Вароши 22. децембра око 22 часа. Ноћ је била ведра и веома студена. Мраз је стезао све више и више. Борци су запамтили како је околно дрвеће пуцало. Саонице су се успут квариле, било је тешкоћа и застајкивања. Тек 23. децембра око 20 часова, после 25 км пешачења, батаљон је стигао у Нову Варош.[61]

После неопходног одмора, чишћења оружја и окрепљења бораца, одржан је 25. децембра састанак чланова КПЈ у батаљону. Присутно је било 38 чланова. У срећивању чета Београдског батаљона учествовали су Спасенија Бабовић Цана и Петар Стамболић, чланови Покрајинског комитета КПЈ за Србију. Том приликом је анализирано држање комуниста у борби око Сјенице и у току повлачења. Констатовано је да су се борци храбро држали и да су показали високу свест у бризи за рањенике и за испомоћ у борби. Закључено је да се одрже четне конференције, да се борци упознају са најновијим догађајима у свету и земљи, као и да сами кажу своје мишљење о

[61] *Београдски бат&гон,* стр. 19.

претходној борбн. Формирана је батаљонска комисија која је требало у заједници са командама чета да припреми предлог за похвалу бораца који су се истакли у борбама око Сјенице. Српско-санџачки штаб је похвалио седам бораца 2. посавског (београдског) б -таљона, међу којима Михаила Швабића, Симу Кецмана, Душана Шијана и Милорада Дрењанина.

У Новој Вароши појачан је рад на војничкој обуци бораца. Одржавани су четни, односно батаљонски, часови војне обуке из наоружања, гађања, коришћења терена у борби, избора положаја, уређења заклона итд. Исто тако одржавана су предавања борцима на тему: »Појава фашизма и неминовност његове пропасти«, »Улога Црвене армије у борби против немачког фашизма«, »Значај народноослободилачких партизанских одреда Југославије«, »Антихитлеровска коалиција«, »Колхози и Совхози у СССР-у«, »Политичка ситуација у свету и у Југославији«, итд. Од Агитропа ЦК КПЈ су свакодневно добијане вести о борбама на разним фронтовима. Борци су учествовали на разним приредбама у Новој Вароши, а и сами су их организовали. Научили су да певају познату песму Јунуса Међедовића, која је почињала овако:

»Сунце се рађа из црнога мрака,
свиће нам румени дан,
носимо роду слободе и зрака,
стварност већ разгони сан... «

Првог јануара 1942. године извршена је реорганизација у батаљону. Због осетног смањења бројног стања формиране су две чете са укупно 100 бораца способних да крену где је потребно. Двадесет бораца је издвојено из здравствених разлога.

Нови Штаб батаљона су сачињавали: Миладин Ивановић, командант, Чедомир Миндеровић, политички комесар, Павле Илић Вељко, заменик команданта, Иван Вондарчек Вања, заменик политичког комесара и Љубомир Живковић Љупче Шпанац, интендант. Борац Владимир Дујић је био одређен за курира.

Састав команди чета је изгледао овако:

Прва чета: Милан Петровић, командир, Драган Марковић, политички комесар и Душан Шијан, заменик политичког комесара.

Друга чета: Синиша Николајевић, командир, Милорад Благојевић Бата, политички комесар и Добривоје Пешић, заменик политичког комесара.

Комисија ЦК КПЈ је вршила истрагу о кривиди за неуспех код Сјенице и поред осталог констатовала да Штаб Посавског батаљона, као и људство, »не сносе одговорност за неуспех код Сјенице«.[62] Ово саопштење је обрадовало и борце и старешине батаљона. Већ 4. јануара 1942. Петар Стамболић и Милинко Кушић саопштили су у Новој Вароши одлуку Врховног штаба о уласку Београдског батаљона у састав 1. пролетерске бригаде. Тада је настало још веће одушевљење међу борцима.

## ТРЕНН ТАМНАВСКИ БАТАЉОН V БОРБАМА ОКО » ВАЉЕВА И ОДБРАНИ УЖИЦА

### БОРБЛ НА ЈАУКАНСКОМ ВИСУ

После борби у одбрани Уба, 3. тамнавски батаљон је био распоређен на положај с кога је спречавао продор непријатеља према Коцељеви. Немачке јединице су 1. новембра покушале да изврше продор према Трлићу и Тврдојевцу. Кренуле су у стрељачком строју у јутарњим часовима. Партизанске заседе су им дозволиле да се приближе, а онда је Добросав Симић, командант батаљона, наредио да се отвори брза паљба пушака и пушкомитраљеза. Непријатељ је прво задржан, а онда су се Немци повукли, остављајући два мртва војника.

Штаб одреда је наредио да 3. тамнавски батаљон задржи два вода на положају, а остали да се окупе у уторак, 4. новембра, у селу Дружетић. Ту су их у поподневним часовима обИшли Бора Марковић и Срба Јосиповић и обавестили о стању на положајима осталих батаљона, а затим похвалили борбеност и организованост батаљона. Тог дана извршене су мање попуне у командном кадру. Тако је на упражњено место политичког комесара батаљона постављен Чеда Миндеровић. Пошто је командир 1. чете Живота Илић, био рањен, на његово место поста-

[62] Београдски батаљон, стр. 19.

вљен је Петар Јовановић, учитељ, до тада водник, а за политичког комесара исте чете одређен је Србислав Поповић Поп, студент шумарства, до тада политички делегат вода. Пред стројем батаљона одата је последња пошта Душану Даниловићу и борцима који су погинули код Уба. Тужним, а снажним, гласовима одјекнуло је:

»Ви падосте жртвом,

и дадосте све«.

У преподневним часовима, 5. новембра, одржани су зборови у оближњим селима. Народу окупљеном у Голој Глави говорили су Алекса Мартић и Павле Петковић. 06-јашњавали су немачку офанзиву која је била у току. Павле Петковић је нагласио да Врховни штаб и све партизанске јединице чине напоре да и четнике Араже Михаиловића укључе у борбу против окупатора.

- Али то све зависи од њих самих... Ми ћемо покушати опет да се вратимо - закључио је Павле.

- Значи, неће бити бежање, као у прошлом рату? А шта ћемо ми јадни - промуклим гласом изговорио је члан месног народног одбора.

У селу Слатини говор је одржао Срба Поповић. На тражење сељака говорио је и Александар Марчетић, имућни сељак из Совљака и носилац Карађорђеве звезде са мачевима, иначе борац Тамнавског батаљона.

- Све сте браћо већ чули и све знате. Нећемо се дати. .. Није први пут да се српски борци пред Швабама повлаче, али вратићемо се као слобода.

У Дружетићу су говоре одржали Чеда Миндеровић и Петар Јовановић. Том приликом Чеда се захвалио народно-ослободилачком одбору на добро организованој исхрани бораца, а затим је говорио о борби народа Тамнаве, Посавотамнаве и ваљевског краја кроз векове. Истакао је пример проте Матеје Ненадовића, Луке Лазаревића, Илије Бирчанина и јунака из I светског рата. Нагласио је да се заједно са партизанима Србије боре и партизани из целе Југославије.

Истог дана у вечерњим часовима две чете су извршиле покрет према Близањском вису (кота 388) и Јауђанском вису (кота 474), јер су добијени подаци да Немци из Ваљева крећу према Коцељеву. Само су се извиднице препуцавале са непријатељским патролама.

Седмог новембра остале чете 3. тамнавског батаљона требало је да у Дружетићу прославе дан Октобарске револуције. Приредба је требало да почне у 10 часова. Али око 7 часова је добијено наређење да се чете хитно спреме за покрет. Све је било готово за 20 минута. Трчећим кораком чете су стигле и запоселе положај на Јаућанском Вису. Партизански фронт у коме су се налазили 1, 3. и 4. батаљон Посавског одреда отегао се у дужини скоро 15 км (од Јаућанског Виса до Оглаћеновца и шире). Око 9 сати Немци су се појавили од Шапца и започели борбу. Отворили су убитачну ватру из митраљеза и минобацача, а затим су јурнули са пешадијом. Тамнавци су их одбили са своја два тешка митраљеза »Шварцлозе« и осам пушкомитраљеза. Било је доста муниције. Немци су направили кратак застој и опет отворили ватру из артиљеријских оруђа, која је пребацивала, па подбацивала партизански положај.

- Нећеш, Швабо, мајку ти твоју, проћи како ти мислиш! - узвикнуо је борац Живота Нираковић из Мургаша.

- Хоћемо ли јуриш, другови? - запитао је Живорад Брековић из Врела.

- Без јуриша - огласио се Добросав Симић, командант батаљона - Чекаћемо да нам се опет приближе, па онда отворити ватру.

Неке детаље из ове борбе описао је Павле Петковић:

»Један вод 1. чете зашао је у шуму која се налазила на боку непријатеља и отуд осуо ватру на немачку колону. Непријатељ је био принуђен да застане и полеже по ливади. Вод са бока дејствовао је тако да Немци нису могли да се макну са места. Немачки официр који је стајао иза једног дрвета командовао је да крену напред. Међутим, због партизанске убитачне ватре нико се није подигао. И овај официр погинуо је у нападу. Борба на овом месту трајала је од 9 сати пре подне до 3 сата после подне, када се батаљон, да би избегао напад и оне друге немачке колоне, која је долазила из Ваљева, и због дејства непријатељске бацачке и митраљеске ватре, повукао са овог положаја«.[63]

[63] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 150, 151.

У овој борби тешко је рањен Петар Јовановић, који је тек био постављен за командира чете. Усправио се и истрчао до пушкомитраљеза. Мина од бацача пребила му је обе ноге. Указана му је прва помоћ и колима је упућен у болницу. Погинули су Велисав Буковчић из Бањана и Милорад Глишић из Совљака. Том приликом Немци су на Јауђанском Вису имали више од 20 мртвих и велики број рањених.[64]

После прекида борбе непријатељске снаге су успеле да се споје на друму Коцељева - Ваљево, а партизани који су бранили Близањски Вис једва су успели, преко шумарака, да се извуку из окружења. Тек увече Штаб 3. тамнавског батаљона је установио да је скоро цео батаљон опкољен у шумама између Дружетића и Голе Главе. На брзину је размотрена ситуација. Од мештана су добили податке да су Немци запосели све путеве који воде ка Ваљеву и Коцељеви и да ће ујутру наставити да претресају терен.

У таквој ситуацији је одлучено да се у највећој тишини и тајности изврши покрет преко Јауђанског Виса и Осладића, па преко друма Осечина - Ваљево, за Лопатањ. Одмах после тога у једном дубоком заклону спаљена је сва батаљонска архива, и јединице су у колони по један кренуле у извлачење. Успут је, код Лазаревића кућа у Оглађеновцу, закопано 20 пушака, које су ношене у комори као резерва. У селу Осладић на њих је припуцала из заседе група четника. Брзо су је разбили, прешли друм и сместили се у село Лопатањ.

У Лопатању је констатовано да је смањен број бораца у четама, јер је најбројнији батаљон Посавског одреда већ напустило око 150 бораца. Неки су били одсечени од непријатеља код Близањског Виса, а неки су се вратили у свој крај, мислећи да ће се и њихова јединица тамо опет појавити. Било је и честитих бораца из села, који су се уплашили за своје породице и куће. Застрашила их је и сарадња четника са Немцима, недићевцима, љотићевцима, као и напредовање Немаца на Источном фронту. Тих дана се појавио на терену и у јединицама пропагандни проглас са потписом војног заповедника немачке вој-

[64] Исто.

ске у Србији, који је Чеда Миндеровић добио од једног борца изнемоглог од грознице. Он је требао да изазове колебање, дезорганизацију и дезоријентацију међу партизанима. Ево како је изгледао там памфлет-проглас:

»Срби, устали сте, верујући да ћете помоћи вашем народу и да ћете 'ослободити' вашу земљу. Међу вашим видљивим вођима налазе се и официри и чиновници који верују да су њихова дела патриотска. Уствари они обављају туђинска посла.

Како је то уствари 'народно ослобођење' које вам обећавају ваши вођи? Вама, вредним сељацима, отимају и краду стоку и жито!

Присиљавају вас, противно вашем добром знању, да у њиховим редовима под претњом смртне казне вршите присилну службу.

Одводе вас, од ваших домова и дворишта, од ваших жена и деце! Ваше тешким радом стечено имање стављате на коцку. Терају вас у шуме и планине, кроз оштру зиму и беду и недаћу. Присиљавају вас на радове због којих вас ми кажњавамо смрћу. Обмањују вас најглупљим лажима, знајући да немате могућности да их проверите. Најзад препуштају вас немилосрдно оштром и далеко надмоћнијем оружју немачке војне силе, док се они приликом надирања немачких трупа на време склањају у сигурне заклоне.

Хоћете ли то да трпите!

Помислите само шта је од надимања ваших вођа преостало. Стварност је ова: Шабац је данданас запоседнут од немачких трупа. Плодна Мачва је у нашим рукама! Планину Цер морали сте напустити! Главни стан у Крупњу морао је да се исели!

А Ваљево, у које су ваши вођи полагали толико наде, у нашим је рукама и остаће наше.

Ваша села и породице обузела је неизрецива беда. Насупрот томе шта значи неколико заробљених немачких војника, нека оклопљена кола, понеки убијен коњ, порушен мост, неки препад из заседе, или после нашег одласка поново заузето место.

Све то неће и не може да нас заустави! Вратићемо се!

То смо вам већ доказали. Нећемо престати да са најоштријим мерама сузбијамо свакога који нам се буде супроставио. Немачка је прегазила Пољску, Норвешку, Холандију, Белгију и Француску. Победила је у року од неколико недеља Балкан. У Русији стоји Москва и Лењинград пред падом. Немачка оружана сила изаћи ће на крај и са шаком побуњеника у Србији.

Ви сте можда добри стрелци. Али сваки метак који погоди неког од нас убија стотине ваше браће.

Сваки који мисли да помогне српском народу нека се одрекне оних људи који спас Србије траже на погрешном путу.

Положите оружје. Вратите се свом завичају, као што су то већ многи учинили, како би се беда и невоља отклонила од ваших породица. Ако хоћете сами да се сачувате од уништења, онда не слушајте ваше лажне вође, који су лоше посаветовани а који вас воде у пропаст. Охрабрите се, сложите се и протерајте их!

Ми вам пружамо руку ради сарадње! Коме буде била потребна наша помоћ, добиће је. Наставак ове борбе пак неминовно ће вас, ваше породице и вашу земљу унесрећити!«[65]

Тих јесењих дана први су почели да напуштају јединице они који до тада нису учествовали у борбама, већ су се налазили на раду у партизанској кројачкој радионици која је расформирана, а њено преостало људство распоређено по четама.[66] Борац Миодраг Јоцић је заробљен. Он памти свој последњи задатак у 3. тамнавском батаљону и заробљавање после борбе код Јауђанског и Близанског Виса. Добио је задатак од Павла Петковића да оде у село Памбуковицу, да од народног одбора тражи кола и коње и да из куће Драгише Лукића узме остављену муницију и дотера у чету. Ево тог његовог сећања:

»А сад се возим, стидљиво држећи кајасе, бојећи се да их затегнем, јер се дешњак увек пропињао. Возим се осамљен - вуку у чељусти, остављајући иза себе све што сам имао, чинило ми се… Све је ишло према Слатини,

[65] Ч. Миндеровић, *За Титом,* стр. 49, 50.
[66] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 152.

и даље према Голој Глави, Оглађеновцу, како сам дознао из успутних кратких разговора. .. Из правца Уба почели су да клокоћу митраљези, да праште пушке, да штекћу машингевери. Како сам се налазио у долини речице Докмирице, која је привлачила глас, чинило ми се да су митраљези, односно Немци једва стотинак метара удаљени и не бих се изненадио да ме изрешета неки рафал, дуг као гладна година, по чему сам закључивао да нису наши. Возио сам врло споро. Клокотање митраљеза бивало је све ближе. Чинило ми се - сад ћу угледати Немце иза себе. У таквом страху и паници стигнем до докмирске школе, скренем коње улево, према школској чесми, зауставим, сиђем и са великим страхом и опрезом откачим ждрепчанике да коњима олакшам, и са жаљењем их оставим. Кренем као хајдук кога прогони читава војска, поред школе удесно, јаругом кроз Чучуге, рачунајући да кроз Шеварице изађем у Слатину, не знајући ни сам куда даље«.[67]

Јоцића су из заседе заробили четници Косте Пећанца, који су били мобилисани у селу Бргулама. Био је осуђен на смрт, али су га спасли утицајни познаници. Затворен је и мучен, а затим отеран у логор у Немачку. Таквих је примера било више. Многи су на лицу места стрељани.

## ДЕЈСТВЛ ЈУГОЗАПАДНО ОД ВАЉ>ЕВА

Осмог новембра Добросав Симић и Чеда Миндеровић посетили су Штаб Посавског одреда у Пецкој и обавестили га о претходним борбама и стању у 3. тамнавском батаљону. Прихваћен је њихов предлог о неопходним кадровским променама у батаљону. Сугерирано је да се појача политички рад са борцима и у селима, а нарочито да се објашњава подмукла издаја четника Драже Михаиловића, који су нападали и убијали партизанске рањенике и борце. Затим је одлучено да се 3. тамнавски батаљон пребаци на планински терен западно и јужно од

[67] Сећање Миолрага Јоцића, борца 3. тамнавског батаљона Посавеког одреда.

Ваљева и да еиречава продор Немаца према Ужицу и слободној територији Ужичке републике, као и да онемогућава груписање четника на том терену. Требало је једну чету упутити преко Пашине Равни за Ужице, где је требало да прими посебне задатке од Главног штаба за Србију. На новом простору батаљон је требало да оствари блиску сарадњу са батаљонима и штабом Ваљевског партизанског одреда, као и јединицама Ужичког партизанског одреда.

По повратку у батаљон, Добросав и Чеда су упознали команде чета са постављеним задацима. Одржани су и састанци партијских ћелија у четама. Дискутовало се о војно-политичкој ситуацији у земљи, о разлозима повлачења пред непријатељском најездом и о недостацима у борбама. Свака четна организација КПЈ примила је нове чланове из редова кандидата и чланова СКОЈ-а. Укупно је примљено 26 чланова КПЈ у батаљону, а на састанцима актива СКОЈ-а оштро је критиковано секташтво према младима. У ту организацију примљена су 34 нова члана.

На скуповима чета саопштена је одлука о новим кадровским променама. За заменика команданта батаљона постављен је Ратко Ранковић, предратни комуниста, земљорадник из Каленића. Борци су радо прихватили ту одлуку јер су Ратка познавали као храброг, скромног и веома присног са борцима. За командира 1. чете, на место рањеног Петра Јовановића, дошао је Стеван Борота, за командира 3. чете (Боротине) постављен је Алекса Мартић, сељак из Совљака, док је за политичког комесара те чете именован Србислав Поповић-Поп. Остале команде су остале у истом саставу.[68]

Да би се избегао удар непријатеља на сва три батаљона Посавског одреда у околини Пецке, 3. тамнавски батаљон извршио је 8. новембра покрет у село Ставе, где је стигао сутрадан. Непрекидно је маршовао између немачких логора, осветљених великим ватрама, запаљених сена у ноћи, јер се требало што пре извући из немачких маказа.[69]

[68] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 152.
[69] Ч. Миндеровић, *За Титом,* стр. 51.

Десетог новембра батаљон је у Лелићу и Совчу водио борбу иротив четника капетана Рачића. Том приликом разоружано је 40 четника. Они су опкољени, у једном потоку су побацали оружје и дигли руке, у знак предаје. Међу њима заробљени су поручник Сокић и књижевник Јанко Туфегцић, који су говорили да је Рачићев одред отишао у Босну и да нема намеру да се бори против партизанских јединица у Србији.[70]

Наредних дана 3. тамнавски батаљон је водио мање борбе против Немаца према Ваљеву и четника у тим планинским пределима. Његова 3. чета, која је била у Ужицу, кренула је према Љубовији и са осталим јединицама учествовала у поновном ослобођењу овог места.

Неке детаље о заузимању Љубовије изнео је у својим сећањима Живан Ранисављевић, тада борац 1. чете:

»Били смо пред Љубовијом на три до четири километра. Ноћ је била доста одмакла када затрешташе са свих страна и свих чука бомбе, тромблони и пушке. На путу код једног посеченог стабла Радивоје Јовановић Брадоња, заменик команданта Ужичког НОП одреда, Јосип Мајер, политички комесар Борогине чете, командир Рачанске чете, неколико водника и политичких делегата водова и моја десетина која треба прва да уђе у Љубовију. Налазио сам се до самог Брадоње и Бороте и чекао наређење за покрет. Борота, онако пркосан и поносан, говори Брадоњи да је издао наређење да запуцају сва оружја и да објаве наш улазак у Љубовију.

- Ми нисмо овде да шенлучимо, него да водимо озбиљну борбу. Уместо да уђемо у Љубовију без иједног пуцња, ми идемо у Љубовију као на вашар са прангијама. Уместо да се четници нас плаше, испаде да се ми њих плашимо па зато и пуцамо - одговори му Брадоња.

У Љубовију смо ушли без икаквих сметњи, а за нама на пола сата, ушла је и наша главнина«.[71]

У међувремену успостављена је чврста веза са јединицама Ваљевског партизанског одреда које су водиле

70 Исто.

71 Живан Ранисављевић, *Сећања бораца Ваљевског НОП одреда,* Ваљево, 1984, стр. 301, 302.

данонoћне борбе против непријатеља јужно и источно од Ваљева, онемогућавајући њихов продор према Ужицу.[72]

Четрнаестог новембра, батаљон је извео акцију у селу Сушици. 0 тој акцији Чеда Миндеровић је записао: »Од подне до поноћи гонили смо једну чету четника, која нам је упорно узмицала. Најзад смо их, уз помоћ једног сељака, пронашли, опколили смо кућу и, са одврнутим бомбама, позвали их на предају. Разоружали смо их за тренутак, запленили смо велику количину муниције, пушке и један лаки немачки митраљез. То је Јадарска четничка чета. Говорили смо дуго са њима, пред зору, уз светлост свећа, у препуној соби са расутом сламом по поду. Буновни од сна и збуњени изненадним опкољавањем, постепено су се враћали у стварност. Затим смо их оставили.

Снег веје. Хладан ветар шиба образе. Брда око мене биће ускоро сасвим завејана. Прва чета нестала је у мећави, пут положаја«.[73]

Сутрадан, 18. новембра, немачка артиљерија са ватрених положаја код Ваљева тукла је положај батаљона. Истовремено је наступала и пешадија, вођена од сеоских шпијуна, а иза леђа батаљона су надирали четници. У последњем тренутку батаљон је пошао скоро трчећим кораком за једном колоном немачке коњице, која је хитала да запоседне положај и да му пресече одступницу. Касније се сазнало да је и с друге стране наступала многобројна немачка пешадија. Кад се батаљон извукао и заузео положај, Немци су, видевши да им је маневар опкољавања пропао, одступили.[74]

[72] Радован Рајко Поповић, јануара 1986. аутору је изјавио: »При нападу на љубовију био еам у 3. чети. Ишли смо јужном страном поред Дрине. Са нама су били: једна чета Ужичког НОП одреда и једна чета партизана из Санџака. Једна прикривена јединица четника нас је изненадила и отворила на нас јаку паљбу из шуме. Брзо смо заузели положаје и узвратили им још јачим ударцима. Богосав Брековић, Милутин Вучетић, Бока Обрадовић и Данило Цикуша повикаше: На јуриш! И у нама тече крв предака. Али су четници имали боље заклоне и морали смо се повући уз Дрину. Тада ми је њихов митраљез одсекао леву страну шињела, истргао војничку торбицу и избушио порцију. . . Сутрадан смо уз борбу ушли у Љубовију«.

[73] Исто, стр. 51.

[74] Исто.

Тог дана умро је курир Момир Нинковић, кројачки радник из Коцељеве, предратни члан КПЈ, који је дан раније тешко рањен у борби против Немаца. Умро је увече у једној кошари крај Пођута, у коју су га пренели сељаци. Када га је патрола батаљона пронашла био је већ у агонији.[73]

Око 20. новембра, у селу Совач, у кући Томе Томића, одржан је састанак штаба Ваљевског НОП одреда са руководсгвима батаљона. Поред Здравка Јовановића, команданта Ваљевског одреда, Милосава Милосављевића, политичког комесара Ваљевског одреда, попа Владе Зечевића, Мила Милатовића, Војина Софронића, Живана Димитријевића и других из овог одреда, састанку су из 3. тамнавског батаљона Посавског одреда присуствовали Добросав Симић и Чеда Миндеровић. Том приликом разматрана је настала ситуација, правци и могућности будућих акција тих јединица.

После састанка 3. тамнавски батаљон је упућен у село Сушицу. У основној школи је одржан митинг. У присуству преко 200 сељака говорили су Чеда Миндеровић и Павле Петковић. Они су изнели стање на фронтовима и говорили о нужности оружане борбе против окупатора и издајника, о издаји четника. Присутни су постављали питања: да ли ће се ускоро добити помоћ од Совјетског савеза и савезника, да ли се ван земље зна ко у Србији и Југославији води праву ослободилачку борбу коју и народ подржава и помаже, и да ли ће бити бољи живот после рата за све оне који га преживе, а нарочито за раднике и земљораднике?

Из Сушице 1. чета је упућена у Лелић да постави заседе на Каменитовцу и контролише клисуре Граца и тако да блокира пут Ваљево - Мравинци - Варда - Ужице. У Лелићу је тада била врло тешка политичка ситуација. Село је било под јаким утицајем Нешка Недића, капетана бивше југословенске војске и једног од истакнутих четничких команданата, који су били родом из овог села. Да би сузбила четнички утицај за време свог боравка у овом селу 1. чета је развила врло жив политички рад са сељацима. Одржала је и један митинг.[76]

[75] Исто.
[76] П. Петковић, *Тамнава* у *НОБ,* стр. 153.

Двадесет првог новембра јаче немачке снаге кренуле су према Лелићу. Сачекала их је 1. чета и задржала неколико часова, али се, под притиском надмоћног непријатеља морала повући у Доњу Лесковицу, где су се налазили и други делови батаљона.

У Доњој Лесковици је одржан састанак комуниста 3. тамнавског батаљона који је отворио Чедомир Миндеровић, политички комесар батаљона. У уводној речи он је упознао присутне да се сваког дана оглашава партизанска радио станица која саопштава свету резултате оружане борбе. Рекао је да су Немци заустављени на Источном фронту и да ће проћи као Наполеон на руској зими. Осврнуо се и на узроке и последице дезертирања једног броја бораца батаљона.

У дискусији је учествовало више чланова Партије, а међу њима: Ратко Ранковић, Богољуб Танасијевић, Јанко Кусуровић, Живан Ранисављевић, Предраг Тешић, Војислав Алексић, Алекса Поповић, Мектор Батало, Срба Поповић Поп, Богдан Велић и Павле Петковић. Било је великих замерки, критике и самокритике због олаког допуштања да се осипа батаљон. Одлучено је да се појача политички рад са борцима, да се разбије психоза страха и глади, као и да се у КПЈ и СКОЈ приме нови борци.

На крају састанка Чеда Миндеровић је саопштио да га је Бора Марковић, политички комесар одреда, позвао да присуствује саветовању политичких комесарз батаљона Посавског одреда у Ужицу, заказаном за 24. новембар. На том састанку он ће пренети запажања комуниста и бораца о стању у батаљону и о њиховој решености и спремности да наставе борбу до коначне победе.

Двадесетчетвртог новембра кренула је из Ваљева ка Ужицу колона Немаца. С њом је 3. батаљон ступио у борбу на Ластри, а затим на Бањевцима. Покушај 3. тамнавског батаљона да убаци три вода Немцима иза леђа није успео. У току борбе Немци су добијали нова појачања. Пред надмоћним непријатељем батаљон се морао увече повући, уз губитке од 5 мртвих и 5 рањени? 5ораца. Немци су продрли ка Буковима, где су их очс вали делови Ваљевског и Ужичког одреда, а 3. тамнав^.ш батаљон је наставио да обезбеђује пут Ваљево - Варда -

Ужице и чиети тај тереи од четника,[77] с тим што се на Буковима борила једна чета овог батаљона. Она је покушавала да заустави снажан продор непријатељских војника и том приликом су погинула три борца из чете и тек новопостављени командир Паунко Паунковић, резервни официр, родом из Уба. Покосио га је нехмачки митраљез.

Приближавали су се дани одсудне борбе за одбрану Ужица, 28. и 29. новембар. Борци 3. батаљона слушали су одјеке тешке борбе Ваљевског и Ужичког одреда, 4. посавотамнавског и 1. посавског батаљона и очекивали надирање Немаца на свом правцу. Међутим, Немци су одустали да крену правцем Варда - Ужице, јер је пут био тежак за артиљерију и тенкове.

## ПРОДОР У ТАМНАВУ

Почетком децембра батаљон се налазио развучен по четама на простору Лопатањ, Станина Река, Совач, Пођута. Ту је Штаб батаљона очекивао задатке од штаба Посавског одреда. Ускоро је добио вест од групе бораца из 1. и 4. батаљона (који су се прикључили 3. батаљону) да више не постоји штаб Посавског одреда, јер је Коча Поповић био повучен из одреда и добио нову дужност, Бора Марковић погинуо на Кадињачи, а Срба Јосиповић, као члан ПК КПЈ, пребачен у Нову Варош.

Команда је решила да се још више ослони на снаге суседног Ваљевског и Подринског одреда, као и да боље упозна ситуацију на своxм терену и проучи могућност евентуалног пребацивања у Посавотамнаву и Тамнаву.

Преко поверљивих сељака, који су упућивани код својих рођака »ради куповине жита«, сазнало се да се у свим селима налазе четници и недићевци који су добили задатак од Немаца да организују своју власт и да изврше претресе кућа, шума и протеривање партизана. На читавом терену су биле образоване јаче четничке страже, а ојачали су Недићеви и Љотићеви одреди, као и четничке јединице. Немачке снаге су биле размештене по

[77] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 154.

среским местима у свим оближњим градовима и дуж главиих комуникација. Непријатељ је вршио масовна и појединачна стрељања, хапшења, депортовања и пљачку свих оних који су активно сарађивали са партизанима.[78]

Дана 4. децембра 1941. године у селу Драгодолу одржано је саветовање војно-политичких руководстава Ваљевског и Подрињског одреда, коме су присуствовали и представници 3. тамнавског батаљона Посавског одреда Добросав Симић, Стеван Борота, Јосип Мајер и Павле Петковић. Ово саветовање је отворио Милош Минић, инструктор ПК КПЈ за Србију и поднео реферат о ситуацији насталој после пада Ужичке републике и преласка Врховног штаба у Санџак. Он је рекао да је »концентрисани непријатељ: Немци, недићевци, љотићевци, белогардејци и четници« успео »да освоји наше градске центре«, »да нас лише Фабрике муниције«, »да привремено поремети везе одреда и команди и испремећу снаге одреда«.[79] Милош Минић је на том саветовању образложио и закључке Окружног комитета КПЈ Ваљево, који су усвојени 1. децембра 1941. године. Ти закључци гласе:

»а) Окупатор је успео да продре на ослобођену територију и тиме нам нанео велику штету.

б) Али окупатор није успео да уништи живу снагу наших одреда, па према томе не може бити говора о угушењу нашег устанка.

ц) Борба се наставља, али треба прећи од фронталног на герилски начин борбе и да се по могућству одреди врате на своје терене.

г) Треба учврстити, ојачати и повећати наше одреде«.[80]

На том саветовању било је предлога да се сви одреди врате на терен где су формирани, јер се сматрало да тамо могу да продру и да поново ојачају. Тада је одлучено да 3. гамнавски батаљон крене у Тамнаву. Препоручено је да батаљон не иде груписан, већ да своје чете раз-

[78] Исто, стр. 156.

[79] Историјски архив Ваљево, из концепта реферата Милоша Минића, који је одржао у Драгодолу, 4. 12. 1941.

[80] *Зборник,* том I, књ. 3, стр. 225, Извештај Милоша Мнића Покрајинском комитету КПЈ за Србију.

вуче по терену како би лакше савладале непријатељске снаге. Договорено је да са овим батаљоном пође и Милош Дудић као представник штаба Ваљевског одреда.

Сутрадан, 5. децембра, одржани су партијски састанци по четама. Разговарало се о тренутној ситуацији и непосредним задацима партијаца, скојеваца и бораца. Било је речи и о колебљивости, малодушности и забринутости једног броја бораца и закључено да се са њима посебно разговара и утиче на подизање морала. После тога одржани су састанци са свим борцима у четама. На тим састанцима отворено је и критички говорено да је продор окупатора изазвао у редовима бораца малодушност ради чега је један број бораца дезертирао. Закључено је да је морал преосталих бораца на завидној висини.

- Немамо више слободне територије, пала је Ужичка република, снаге нашег одреда су далеко од нас, али ћемо некако у борбама издржати до пролећа, а онда ћемо опет имати слободну Тамнаву и Посавину - отворено и самоуверено је говорио Жикица Стефановић.

- Очекивали смо да ће се рат брзо завршити и нисмо људе припремили за све ове тешкоће око исхране, одеће, муниције, зиме и отуда одлазак појединаца - објашњавао је Јосип Мајер Тарцан.

- Људи, важно је веровати у победу и у себе - прозборио је Јован Дукић из Шарбана.

- Кренимо у борбе, па ће нестати зебње и страха - предложио је Милорад Васић из Докмира.[81]

Поподне је извршена и мања реорганизација у саставу команди. Она је изгледала овако:

- Штаб батаљона: Добросав Симић, командант, Јосип Мајер, политички комесар и Ратко Ранковић, заменик команданта;

- 1. чета: Влада Маринковић, командир (Стеван Борота се разболео), а Павле Петковић, политички комесар;

- 2. чета: Бора Станковић, командир, а Светислав Пандуровић Паја, политички комесар;

- 3. чета: Милан Марчетић, командир, а Србислав Поповић Поп, политички комесар; и

[81] Из сећања бораца приликом прикупљања мемоарске грађе 1951. год.

- 4. ударна чета: Славољуб Миливојевнћ, командир, а Богдан Јаковљевић, који је дошао из 1. посавског батаљона политички комесар.

У току ноћи између 6. и 7. децембра батаљон се пребацио преко пута Ваљево - Лозница, у близини Каменице. У Плавњу је изненадио око 30 четника, разоружао их и пустио кућама уз претњу да ће бити оштро кажњени ако наставе да служе окупатору. Затим је продужио, уз мање борбе, у правцу Миличинице. Ту се батаљону предала већа група четника. Све је изгледало да се одвија по плану. Батаљон је застао да се одмори и припреми за даљи покрет према Коцељеву и Убу.

Међутим, код Оглађеновца и Коњског, Гроба напали су га недићевци и четници који су дошли из Ваљевске Каменице и Бањана, а с друге стране, у Миличиници и код Ерачког гробља, четници војводе Будимира Церског. Борба је вођена 7, 8. и 9. децембра. Партизани су ипак успели да заврше борбу у своју корист. Било је и губитака, али имена нису утврђена. Недићевци бележе да је у тој борби »на страни српског одреда било 15 мртвих и 12 рањених«.[82]

У таквој ситуацији штаб 3. батаљона је одлучио да упути Ударну и 1. чету да ослободе Коцељеву, како би обезбедиле леви бок главнине колоне на њеном маршу у Тамнаву. Покрет чета према Коцељеви извршен је 9. децембра, али није био довољно обезбеђен. Због тога су чете упале у четничку заседу у засеоку Влашићима, код Дружетића. Од првих четничких плотуна погинуло је шест бораца Ударне чете, а међу њима оба командира Славољуб Миливојевић и Влада Маринковић и политички делегат вода Негослав Ненадовић. Рањено је седам бораца. У борбу је одмах уведена 1. чета, која је успела да разбије четника и да зароби двојицу: једног подофицира и једног сељака.[83]

Планирани покрет ка Коцељеву је заустављен и обе чете су задржане на положајима. Ту је увече из Миличинице стигао Штаб батаљона са 2. и 3. четом. Чим се састао са командом Ударне и 1. чете Добросав Симић, ко-

[82] *Зборник,* том I, књ. 21, стр. 183, 184.
[83] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 158.

мандант батаљона им је упутио оштру критику због изненађења које су им приредили четници.

- Наредили смо вам да се опрезно иде са претходницом и са побочницама - рекао је он.

У тренутку када су Миша Дудић и команда батаљона правили нови план (над секцијом) за даљи покрет, столу је пришао старији човек и рекао:

- Децо моја, био сам ратник и знам како вам је. Стигло им је појачање са свих страна. Немци са издајницима све чине да вас и нас униште. Они ће вас стално нападати да би вас побили.

Заиста, пре поноћи недићевци и четници су извршили напад на 1. и 2. чету, али су одбијени. Борци су искочили из кућа, прихватили борбу и успели да одбаце непријатеља и заробе два недићевца. Они су изјавили да припадају недићевом 6. окружном одреду и да су имали задатак да опколе и униште партизане. У току ноћи Миша Дудић и Добросав Симић су послали 3. чету да заобиђе непријатеља и да не отвара ватру док их не потисну остале чете. Против напад партизана је планиран за 10. децембар у 5 часова ујутро. Међутим, недићевско-четничке снаге су прешле у напад раније, већ у 4 часа. Пушкарање је трајало до свануће, а онда је уследио јуриш бораца 3. тамнавског батаљона.

- Ура, ура! Напред ослободиоци од фашизма! - викали су јуришајући партизани.

Непријатељ је окренуо леђа и дао се у бекство према 3. чети. Том приликом Недићев 6. оружани одред, Банатски добровољачки одред и Тамнавски четнички одред били су разбијени. Поприште борби, снегом покривено, било је испрскано крвљу. Непријатељ је претрпео велике губитке; имао је доста мртвих и рањених. Према исказима сељака, само у току ноћи између 9. и 10. децембра преко 20 кола погинулих и рањених упућено је ка Коцељеву. И губици 3. батаљона били су осетни: 11 мртвих и 10 рањених.[84] Партизани су теже рањенике упутили ка партизанској болници у Осладић, уз пратњу једне десетине бораца. У покрету ка болници напала их је већа група четника, разбила десетину и заробила рањенике. Само су

[84] Исто, стр. 159.

се спасили рањеии Предраг Тешић и Илија Векић **и не**како успели да се прикључе батаљону. 'J

О овом догађају Предраг Тешић је изјавио:

»... После краћег времена, мој друг Боца (Богољуб Танасијевић) и ја нашли смо се у незавидном положају. Били смо између две ватре. Договорили смо се да се повлачимо. Лежећи смо се вукли да нас непријатељ не би уочио. Одједпом сам осетио јак, туп ударац у бутину, а одмах потом топао млаз крви низ ногу. Довикнуо сам Боци да сам рањен. Скочио сам док ми је рана била још топла и нашао се на безбедном положају. За мном је скочио и Боца. Борба се све више распламсавала. У борбу се укључио и други део батаљона. Борба је трајала у току читавог дана и ноћи. Четници су више пута насртали на наше редове али су увек били одбијени. На крају, успели смо да их разјуримо са положаја око нас и неколико заробимо. Имали су и већих губитака. Заплењена је већа количина оружја и муниције. У току борбе сви наши рањеници били су превијени и смештени у куће изван попришта борбе.

Сутрадан, сви су рањеници, у пратњи једне десетине, упућени у Осладић. Пошто је било и тежих рањеника, ангажоване су и санке за превоз. На улазу у село, у непосредној близини цркве, изненада су нас напале јаке снаге четника и Немаца. Под притиском надмоћнијег непријатеља, десетина која нас је пратила повукла се. Киша куршума летела је око нас. Седећи на санкама без оружја, јер је пракса била да га рањеници не поседују, размишљао сам шта да радим. Ако чекам ту, непријатељ може допрети до нас. Уз велики напор и бол захладнеле ноге сишао сам са санки и нашао се у снегу. Са тешкоћом сам се упутио према цркви која ми је била одличан заклон. После извесног времена пребацио сам се у шуму поред цркве на једну узвишицу. Одатле сам видео страшан призор заробљавања болнице и рањеника.

Нисам знао даљи правац покрета батаљона. Осетио сам се сам и немоћан. Плашио сам се да не налетим на непријатеља. Решио сам да кренем у једном правцу па шта буде. Нашао сам се пред сеоском кућом поред шуме. Ту сам застао и сео да се одморим. Долази дома-

ћин и каже ми да бежим, јер се четници крећу према кући. V непосредној близини видео сам строј непријатеља како се приближава. Упутио сам се у супротном правцу у шуму. Неколико часова провлачио сам се кроз шуму. Кретао сам се споро јер сам осећао бол у нози. Био сам сав исцрпљен. Онда сам наишао на једног сељака. Питао сам га да ли је видео партизане. Рекао ми је да се у непосредној близини, крај изласка из шуме, налази једна група наоружаних људи, али да он не зна ко су. Нисам имао другог избора, упутио сам се у том правцу. На моју велику радост видео сам нашу извидницу, а ту у селу налазио се наш батаљон на предаху припремајући се за покрет. Кад сам се срео са мојим друговима чинило ми се да сам се поново родио«.[85]

Тих дана непријатељска штампа је свакодневно обавештавала читаоце да су партизани са падом Ужица уништени. Тако је, на пример, о борбама против 3. тамнавског батаљона »Ново време«, 14. децембра 1941. под насловом: »Завршена је петодневна битка са најжешћим комунистима« писала:

»Шабац, децембра - Ликвидација 'Совјетске Републике' у Ужицу донела је нове потешкоће крајевима, који су већ једном осетили бич тих 'ослободилаца'. Као река изливена из свог корита, после неуспелог и само местимично покушаног отпора, кренуле су те вандалске хорде на нова насиља. Одатле случај да су снаге Обновљене Србије имале да се боре са најжилавијим противником. Било је случајева да су им читави водови били састављени од бивших политкома, командира итд.

Истина, Мачванска група владиних одреда имала је већ од раније прикупљене податке да се веће комунистичке банде пребацују од Ужица преко Пецке ка Осечини. Намера им је била да се преко тих крајева пребаце у Посавину, где су намеравали да узму Уб и Обреновац и да тамо заснују нову 'Совјетску Републику' која је имала да одмени ону тешко настрадалу у Ужицу. Успут су нека одељења хтела да се дохвате Владимираца и Ко-

[85] Изјава Предрага Тешића, *Сећање бораца Ваљевског НОП одреда* Ваљево, 1984, стр. 334, 335.

цељева и да од тих меета наираве жариште. Наиме, и пре поласка пуштали су претеће гласове како ништа живо у тим местима оставити неће. Кретала је група чија се јачина састојала од 1.800 до 2.000 бандита. Предвођени су били нашој јавности познатим доброчинитељима', 'тестарашом', др Боротом, убицом др Пантићем, Симићем и другим.

Свесни тога да ће ова група очајнички покушати све само да дође до успеха, команданти мачванске и ваљевске групе владиних одреда пуковник Марковић и потпуковник Аукић одлучили су да једном смишљеном и плански изведеном операцијом онемогуће бандитима нова недела. Борбе су вођене пет дана. Оне су и по броју непријатељских снага и по наоружању, као и по временском трајању, сигурно највеће и најтеже борбе које су имали да издрже храбри синови нове Србије.

Добровољачки одред у Коцељеву добија 7. овог месеца извештај да је примећена група комуниста у селу Дражићеву, где су се они прикупљали. Посада у Коцељеву бројала је свега 23 човека. У циљу да онемогући јачу концентрацију комунистичких снага, решила се ова групација див јунака на заиста храбар подвиг: изненадити и разбити их. То им је и пошло за руком. Од 90 бандита, колико их је тамо било, остало је да лежи убијених 14. Да не би у мраку неопрезно оставио своје људство на милост непријатељу, наредио је сада већ прослављени командир наредник Стефановић повлачење за Коцељеву, које је и осигурао. Осмог децембра долази појачање Коцељевском добровољачком одреду, које је било састављено од 40 четника из одреда војводе Будимира Церског. Удружени, они нападају комунистичку банду од 160 бандита. У тој двочасовној борби која се водила код Антића кућа убијено је 42 комуниста и ухваћено 14, од којих две комунисткиње. На страни четника храбро је пао један, а рањена су двојица. По изјави саслушаних заробљеника, та банда од 160 комуниста, уствари је била претходница Боротиног батаљона.

Број комуниста који су нападали растао је из часа у час. Мале снаге наших одреда не би могле дуго одолевати. Зато је тражена хитна помоћ која је стигла од Шестог

оружаног одреда из Обреновца као и од четника из одреда Војводе Тамнавског. Крећући бојишту наишле су ове снаге, предвођене капетаном Јоксимовићем који се нарочито одликовао, на јаку комунистичку ватру.

У току овог дана имала је Трећа чета Банатског добровољачког одреда јаку борбу на Коњском Гробу. Добро опремљени одлично су одбијали један очајнички комунистички покушај пробијања из обруча.

Десетог децембра Шести оружани одред имао је страховити напор да учини, јер су га у току ноћи опколили комунисти. Трочасовна одлучна борба са много надмоћнијим непријатељем довела је до срећног резултата, до пробоја постављеног обруча. Ова борба нанела је непријатељу велике губитке. Дванаест убијених и велики број рањених резултат су тог њиховог »заокружавања«. По причању сељанки мобилисаних да превију рањенике, било је 12 кола која су вукла рањенике. На страни одреда пало је пет, а рањено осам подофицира. Разбијени и потучени комунисти лутају по терену где се и данас хватају.

Да не би дошло до повлачења тих разбијених банди у правцу Осечине и Пецке спустио се војвода Будимир Церски са својих 601 јунака, јужније од положаја, до Велике Баште, где је страховито потукао остатке комунистичких банди. Војвода Тамнавски спречио им је пробој ка Убу. С тим је завршена ова за Србију значајна петодневна борба.

На страни владиних одреда добровољаца и четника, учествовало је 450, а код комуниста 1.800 до 2.000 људи. Укупни губици на страни наших одреда су: 6 мртвих, 14 рањених, и 5 за чију се судбину још није ништа сазнало. На страни комуниста пало је 140, неутврђено колико рањених и 27 заробљених.

Операцијама је сјајно руководио стари ратник пуковник Марковић у сарадњи са командантом Деветог одреда Душком Марковићем. Њихово стално присуство међу војницима на положају учинило је да је морал код бораца био на одличној висини. У току су даљи извештај о дефинитивном крају вршљања комунистичких банди«.[86]

[86] Ново време, 14. 12. 1941. Архив Србије.

После тих борби у 3. тамнавском батаљону је одржан састанак команди чета са штабом батаљона. Констатовано је да је ситуација тешка, да Немци и њихови сарадници све чине да се партизанима онемогући повратак у Тамнаву и Посавину и одлучено је да се батаљон повуче према Медведнику. Покрет је извршен у ноћи између 10. и 11. децембра. Сутрадан су партизанску колону напали Ваљевски недићевски одред и четници на путу Коњски Гроб - Велики Белег, а затим и у Црниљеву. Тамнавски батаљон је прихватао борбу и пробио се преко друма Ваљево - Лозница. Дванаестог децембра застао је у Остружњу.

Следећег дана, 13. децембра, 3. тамнавски батаљон се пребацио у Лопатањ и распоредио по кућама. Ту су се батаљону сутрадан прикључили Андрија Мазињанин, политички комесар 4. посавотамнавског батаљона и Рајко Михаиловић, заменик команданта истог батаљона са око 50 бораца. После два дана у батаљон је стигао и Света Поповић са једним водом бораца. Скоро 15 дана је био у једној чети Ваљевског одреда.

Опет је морало доћи до промена у Штабу батаљона и командама чета. Договорено је да командант батаљона и даље остане Добросав Симић, а за политичког комесара одређен је Вукадин Вукадиновић, који је као истакнут комуниста пре рата више пута осуђиван на робију и имао је више илегалних имена: Мило Васојевић, Вукадин Мићовић и Мило Црногорац. Борци су га добро примили. Ратко Ранковић је остао и даље заменик команданта батаљона, а Андрија Мазињанин је изабран за заменика политичког комесара батаљона.

По извршеним променама команде чета су овако изгледале:

- 1. чета: поново за командира долази Стеван Борота, а политички комесар остаје Павле Петковић;
- 2. чета: Милан Марчетић, командир, а Светислав Пандуровић Пуја, политички комесар;
- 3. чета: Рајко Михаиловић, командир, а Јосиф Мајер политички комесар;
- 4. чета: Милисав Бајагић, командир, а Србислав Поповић Поп, политички комесар.

## ЧЕТВРТИ ПОСАВОТАМНАВСКИ БАТАЉОН ОКО УЖИЦА И НАТРАГ

Четврти поеавотамнавеки батаљон је имао четири чете и доста бораца из среза тамнавског и посавотамнавског (Владимирци), као и бораца који су били избегли из Хрватске и привремено се настанили у селима тих срезова. У батаљону је било бораца из разних крајева Југославије који су везом КПЈ послати из Београда. Батаљон је највише борби водио против Немаца у срезу посавотамнавском и око Текериша, одржавајући везу са Подрињским и Посавским одредом.

Почетком новембра 4. батаљон се задржао у Дружетићу 3 - 4 дана. Ту су одржани састанци партијских ћелија у четама, на којима је примљено 18 нових чланова у КПЈ. Андрија Мазињанин, политички комесар батаљона, обишао је организације у 1. и 2. чети, а у 3. чети Рајко Михаиловић, заменик команданта батаљона и члан Сремског комитета КПЈ за Уб. Скоро у свакој ћелији расправљало се о политичкој и војној ситуацији, раду са народом, раду са СКОЈ-ем, омладином и пријему у КПЈ.

Секретари актива СКОЈ-а су били иницијативни и храбри младићи. Све су могли да изврше, а имали су ауторитет у чети, јер су се први добровољно јављали у патроле и бомбаше. Они су примили у СКОЈ око 27 омладинаца.[87]

Командант батаљона, Света Поповић био је веома вољен и цењен од бораца. Он се готово увек договарао са командама чета о задацима и желео је да сваком борцу буде јасан циљ и задатак сваке акције и исход збора или неког другог скупа са народом. Није волео похвале за себе, али се трудио да похвали борце, десетаре, воднике. Увек је о својим намерама или предузетом задатку обавештавао Штаб одреда.

Почетком новембра једна чета је поново упућена у Поцерину, у рејон села Текериша, са задатком да спречи продор непријатеља од Шапца ка друму Ваљево - Лозница, а остале чете су упућене у Мојковић и Завлаку.

[87] Андрија Мазињанин, Мемоарска грађа за Посавски одред.

У селу Текеришу збио се једаи интересантан случај. Борци су ухватили једну лепу девојку под сумњом да ради за Немце и довели је у 1. чету. Она није била из тог краја и према неким доставама стицао се утисак да су оптужбе тачне. У Команди 1. чете дуго су размишљали шта да раде. Одлучено је да се консултује већи број сељака. Партизани су је већ били осудили на смрт, али су хтели и да чују реч народа. Сељаци су дошли у двориште куће где је била смештена Команда чете и распитивали се за судбину девојке. Борци су је извели везану и започели разговор са мештанима.

- Ја је познајем као и своју кћер. Она мрзи окупатора као и ви и сви ми. Ето тамо неком се младићу замерила, а он је оптужио да сарађује са непријатељем, - рекао је стари солунски ратник.

- И ја је познам. Грех би велики био на вашој души, децо да је осудите - довикнула је жена у црној марами.

Било је и оштријих речи, али ни једне оптужбе. После тога Команда чете се повукла у собу, а народ је остао у дворишту да сачека коначну одлуку. Команда чете је решила да је пусти и када је то саопштила окупљеним сељацима, настало је весело расположење. Девојка је заплакала, пољубила стражара и узбуђено рекла:

- Знала сам да ће бар код вас правда победити.

- Морали смо чути људе и показати им да без правих доказа не можемо никога осудити - одговорио је Петар Красуља, политички делегат вода.[88]

Око 5. новембра 1. чета је разоружала једну групу од двадесет четника, као и једну четничку патролу од четири човека. Сељаци четници, пошто су разоружани, пуштени су кућама, а два поручника, једна жена и Јоко Борота, брат Стевана Бороте, послати су као заробљеници у Ужице. У Текеришу је ухваћен један немачки шпијун, фолксдојчер.[89]

Тих дана су одржани зборови у Помињачи, Текеришу, Криваји, Мојковићу и Завлаки, на којима су говорили командири и политички комесари чета. Они су истакли значај постигнутог споразума партизана са четни-

[88] Изјава Петра Красуље, дата аутору 1985. год.
[89] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 144.

цима Драже Михаиловића и четничко кршење тог споразума. Говорили су о акцијама партизанских одреда и позивали народ у оружану борбу. После зборова организоване су приредбе и игранке. Борци су певали борбене и народне песме, као и неке руске песме, а највише »Вањку«, »Каћушу«, »Волга, Волга« и друге.

Када је 7. новембра започела борба делова Посавског одреда против Немаца код Оглаћеновца, штаб Посавског одреда је тражио да 4. батаљоп хитно упути једну чету преко Коњуша и Црниљева према Оглаћеновцу. Штаб батаљона је упутио 2. чету, која је, већ око подне, ступила у борбу. Будући да су непријатељске снаге биле јаче ускоро је цео батаљон добио наређење да се пребаци ка Пецкој и да се смести у село Остружањ. У току покрета наишао је на колону четника, која је, под командом поручника Вукашина Вула Тодоровића, требало да се пребаци на Равну Гору, где је било седиште четничке Врховне команде. Сви четници, њих око 80, су се добровољно предали.

Од тих четника њих 14 је решило да остане у партизанима, са официром Вукашином Тодоровићем. Остали су пуштени кућама. Пошто је тих дана у јединице ступило још нових бораца из Посавотамнаве, Штаб батаљона је решио да формира и 4. чету. За командира је постављен Вукашин Тодоровић, а за политичког комесара Привислав Карановић, учитељ из Јаловика. Пред вече је извршена заклетва бивших четника и свих других нових бораца. О значају заклетве говорио је Андрија Мазињанин. Пошто им је рекао да борци не смеју пити ракију и друга алкохолна пића, да не смеју сами тражити храну од сељака, да не смеју изговарати псовке, један младић из Миличинице је, смејући се добацио:

- Па шта онда смемо?

Сви су се насмејали. Полагање заклетве је протекло у свечаном расположењу. После тога старији борци су честитали новима. На место скинутих кокарди зашивене су од чојице црвене петокраке звезде на капе, качкете, шубаре и шајкаче.

- Ово ми је трећа заклетва у животу. У војсци краљу, у четницима опет краљу, па сада овде у партизанима -

обратио се иовом командиру иоручнику Тодоровићу партизан средњих година.

- Е, видиш. У томе нема греха ни пред богом, ни пред народом. Настојмо да ову праву заклетву, испунимо пред народом - хладнокрвно и другарски одговорио је командир.

О овој предаји четника писала је и »Борба«:

»Положај, 16. новембра. Највећи део четника у одредима Драже Михаиловића одбио је да се бори против партизана. Већина њих је при првом метку напустила бојно поље. То су све заведени сељаци, које су равногорци покушали да наведу на братоубилачки рат.

Тако је на сектору код Лелића око 200 људи из одреда Рачића дошло с оружјем у 3. Посавски (тамнавски) батаљон и предало пушке:

- Ми нећемо братоубилачки рат. Ми смо с партизанима на положају делили и последње парче хлеба, а сада нећемо борбу с њима.

Исто тако на сектору 4. батаљона Посавског одреда предало се око 80 четника. И они неће да се боре против своје браће.

Командант овог одреда потпуковник Мирослав Ј. Дабић такође је одбио да отпочне братоубилачки рат. Он је изјавио:

- Ја нисам добио наређење да нападнем на партизане (јер му курир није стигао с наређењем које је носио), а пошто сам га сада прочитао изјављујем да је издајничко. Нећу да ометам велику борбу за слободу Србије.

Потпуковник Дабић и његови људи отишли су својим кућама«.[90]

## БОРБА ПРОТИВ ЧЕТНИКА КОД ЉУБОВИЈЕ

Деветог новембра 4. батаљон је добио наређење да се пребаци из Остружња у Лопатањ. Истог дана, поподне, батаљон су обишли Бора Марковић и Срба Јосиповић и одржали састанак са Штабом батаљона и командама чета. Разговарали су о новонасталој ситуацији после по-

[90] *Борба,* 18. новембра 1941, стр. 1.

влачења са свог терена који су борци боље иознавали, о издаји четника и о офанзиви немачких снага од Шапца, Уба и Ваљева. Одржан је и заједнички партијски састанак свих чланова Партије из разних чета и батаљона који су се тога дана нашли у Лопатњу. На том састанку решавана су унутрашња партијска питања, као и проблеми у вези са борбом и разоружањем четника. На састанку је одлучено: да се појача партијски рад у четама и сваком борцу објасни новонастала ситуација и издаја четника; да се појача дисциплина код комуниста и бораца; да се још више ради на објашњавању циљева оружане борбе; да се раскринкава издајничка улога Недића, Лзотића и четника.[91]

Ево кратког сећања на тај састанак, које је изнео тадашњи политички комесар чете Реља Калембер.

»Сећам се да су овом састанку присуствовали и Коча Поповић и Драгојло Аудић. После састанка мени је чича Драгојло, поклонио пиштољ, а Коча се шалио са Рајком Михаиловићем што је обукао црвену кошуљу. Рекао му је да је црвен и без кошуље и да ће народ помислити да сувише навијамо за црвене, а ми хоћемо ширину ослободилачког покрета. Рајко је осетио шалу и одговорио је да тренутно друге нема, а што се тиче ширине - њему су драги и они који се пред борбу прекрсте«.[92]

У селу Лопатњу 4. посавотамнавски батаљон је остао неколико дана. За то време су све чете имале своје свакодневне задатке: извиђање, заседе, страже. Било је и мањих сукоба са немачким, недићевским и четничким снагама.

Увече, 10. новембра, у Лопатњу борци 4. батаљона по водовима прорађивали су пароле ЦК КПЈ поводом 24,-годишњице Октобарске социјалистичке револуције у СССР-у.

Између себе борци су разговарали о начину како да поједине пароле тумаче у селима кроз која пролазе или у њима привремено бораве.

- Не могу, брате, ја то да упамтим - огласио се Томо Суша, десетар.

[91] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 144. ,
[92] Изјава Реље Калембера, дата аутору.

- Ни ја - прикључио му се Добривоје Степановић.

- Па нико то и не тражи од вас, већ да се упознате и разумете све што пише - одговорио им је Реља Калембер, политички комесар чете.

Од 11. до 16. новембра, јединице 4. посавотамнавског батаљона показале су добре резултате у борбама против четника са северне и источне стране Љубовије, заједно са 1. посавским батаљоном, а под непосредном командом Штаба Посавског одреда. Штаб батаљона је успео да ухвати везу са Боротином четом која је напредовала са југа, у садејству са деловима Ужичког партизанског одреда.

Сећајући се тих борби Андрија Мазињанин, политички комесар 4. батаљона, каже:

»Тих дана смо на сваких 8 часова извештавали штаб Посавског одреда, преко курира, о стању борби чета 4. посавотамнавског батаљона. Вршили смо продор преко Оровице и доживели смо противудар четника. Наши иушкомитраљесци су их убрзо натерали у бекство. Заборавио сам имена младића из Новака, Бањана, Кожуара, Баталага, Крнића, који су се као бомбаши самоиницијативно у ноћи између 14. и 15. новембра привукли непријатељским бункерима и успели да натерају четнике у бекство. А онда су се покренули и борци чета и са песмом јурили немачке слуге. Заробили смо и испитивали пет четника. Нису знали зашто се боре и само су плакали и говорили да су им официри објашњавали како се ми комунисти боримо против вере и српске славе. Чудна пропаганда. Погинуло нам је неколико другова. Коча Поповић и Бора Марковић су одржали састанак у Љубовији са штабом 1. батаљона, командом Боротине чете и штабом нашег 4. батаљона. Критиковали су Бороту за извесне оштре мере према четницима и наговестили нам скори одлазак у Ужице и нове задатке у одбрани Ужичке републике«.[93]

Борац Предраг Арсеновић у својим сећањима на ове борбе, између осталог, пише:

». .. Прошли смо кроз села: Доњу Оровицу, Горњу Љубовићу, Доњу Љубовићу и друга места. Терен смо чистили од четника Пинтарића који се налазио на овом простору. Вршили смо нападе на четнике у Љубовији. ..

[93] Изјава Андрије Мазињанина, дата аутору 1951. год.

V Доњој Љубовићи водили смо прилично жестоку борбу против четника који су нас дочекали у заседи... после пегодневне борбе успели смо да истерамо четнике из Лзубовије.

Кад је Љубовија била у нашим рукама моја чета је била распоређена на простору у Доњој Љубовићи. Ту смо одржавали конференције са мештанима и давали културно-уметничке приредбе. Одржавали смо их највише у школи. Становништво је радо долазило на наше приредбе и састанке. У овом месту били смо, колико се сећам, два до три дана. Ту нам се десио један немио догађај. Један наш партизан на стражи разговарао је са неком девојком и нехотице му је пушка опалила. Смртно је ранила девојку. Поред породице били смо и ми сви ожалошћени и потиштени. Партизан који је нехотице убио девојку хтео је себи да одузме живот. Једва је у томе спречен. У селу смо се опрали и очистили од белих вашки. Извршена је и допуна чете новим људством«.[94]

## БОРБА НА ЦРНОКОСИ

Једна чета добила је задатак да крене преко Пашине Равни и Рогачице за Ужице и да успут чисти терен од мањих четничких делова који су у позадини плашили народ и ширили своју пропаганду. Чета је разоружала три групе четника и пустила их кућама. После три дана стигла је у Пашину Раван и ту ухватила једног Недићевог официра који је прикупљао податке у том крају. Заробљени официр покушао је да бежи, али је поново ухваћен. Из Пашине Равни чета је дошла у Рогачицу и сачекала остале делове батаљона који су камионима из Љубовије кренули у Ужице... Они су се 21. новембра укрцали у камионе у Љубовији и истог дана стигли у Ужице, где су смештени у зграду месне гимназије.

Дани боравка у Ужицу били су испуњени разним активностима: културно-политичким радом, одласком на митинг, редовним војничким пословима. Двадесет другог новембра извршено је купање свих бораца у градском

[94] Сећање Предрага Арсеновића, борца 4. батаљона Посавског одреда.

купатилу. Истог дана батаљон је учествовао у спасавању повређених радника фабрике оружја и муниције после експлозије коју су изазвали домаћи издајници.

Сутрадан, 23. новембра, батаљон је возом пребачен у Кремну. На окупу је било око 300 бораца. Један број их се после ослобођења Љубовије вратио у свој крај, у намери да се скрије. Многи су од њих похватани од недићеваца и четника и затворени у логор у Шапцу. У Кремни су чете започеле организован одмор: прање и чишћење од ваши, крљење одеће и обуће, чишћење оружја, обуку, одржавање политичких часова и одржавање приредби. Увече, 24. новембра организована је приредба, у којој су учествовали чланови Културне екипе Посавског одреда; Катарина Кети Миндеровић, Мика Павловић, Аврам Пијаде и поједини борци из 4. батаљона. Програм је трајао сат и по. Програм приредбе је садржао песме, рецитације, скечеве, шале и вицеве.

Једна чета батаљона упућена је на положај ка Вишеграду. Она је смештена у село Мокра Гора и следећег дана ујутру је требало да се још више приближи Вишеграду. Али пошто се одустало од напада на Вишеград, чета је добила наређење да се врати у састав батаљона, у Кремну.

Поједини борци су одлазили у Ужице, па и даље, ради обављања својих приватних послова или код лекара. Тако је 26. новембра Реља Калембер затражио од Андрије Мазињанина пропусницу да оде у Чачак код оптичара Димитријевића по наочаре, јер су му у једном тешком ноћном покрету разбијене, а у Ужицу их оптичари нису имали.

- Шта ће ти, Реља, наочари када нас води друг Стаљин - одговорио му је у шали Андрија.

- Како ћу пуцати, друже Андрија? Морам и ја да видим куда идем - одвратио му је Реља у истом тону.

Уз осмех је Реља добио и паре и пропусницу. Огишао је возом у Чачак и код оптичара купио наочаре и вратио се на време у јединицу.[95]

У Ужицу је, 26. новембра, Тито одржао састанак са више војних и политичких руководилаца одреда и ба-

[95] Изјава Реље Калембера, дата аутору, 10. 02. 1986. год.

таљона, који су били у граду и околини. Том приликом упознао их је с дотадашњим развојем непријатељске противофанзиве и дао им директиве за рад. Наређење да са погодних положаја пружи што јачи отпор, а затим да се повлачи у правцу Златибора и Санџака, добио је и Посавски партизански одред.[96] На том састанку код Тита су били и Коча Поповић и Бора Марковић. Коча је већ био повучен из одреда и тек се вратио са задатка из Вишеграда.

С тим у вези 4. посавотамнавски батаљон је добио задатак, да се ујутру, 28. новембра, из Кремне, возом, пребаци у Ужице, а одатле, камионима, према Косјерићу и да запоседне положај на Црнокоси, јужно од Косјерића. Покрет је извршен у одређено време и чете су поселе положаје. Заједно с њима тај одсек су запоселе 1. златиборска, 1. црногорска и део 2. црногорске чете 1. ужичког батаљона Ужичког партизанског одреда.[97]

Штаб батаљона био је обавештен да делови Ваљевског, Ужичког, 2. шумадијског одреда и 3. тамнавски батаљон Посавског одреда од 25. новембра одолевају снажном нападу немачке борбене групе »Север« на планинском превоју Букови и код Јеринића кафане. Ипак, надмоћне непријатељске снаге, потпомогнуте авијацијом, артиљеријом и тенковима, успеле су 28. новембра да заузму Косјерић.

Запоседање положаја 4. батаљона за непосредну одбрану Ужица остало је у живом сећању Миливоју Јеличићу. Он о томе пише:

»Било је осам сати увече. За зимско време то је већ дубока ноћ. Заузесмо положај на Горњој Трешњици изнад самог пута Каран - Ужице. Један део другова заједно са мештанима остаде на путу да прокопа и постави нагазне мине. Од 10 - 12 часова ноћу био сам са још двојицом другова на стражи поред минираног пута, али непријатељска моторизација није наилазила. Немци обично не крећу ноћу у борбу. С времена на време блесну рефлектори са немачких тенкова и камиона, али то је све. Зачух како од Ужица долази неко моторно возило са

[96] Н. Љубичић, *Ужички одред,* стр. 316.
[97] Исто, стр. 348.

угашеним форовима, а убрзо затим пред нама ее заустави путнички аутомобил и из њега изиђе група партизана. Један од њих ме осветли батеријском лампом: 'Здраво Јеличићу'. Познао сам у њему друга Перу Шпанца (Коча Поповић).

Остали смо и даље на стражи, а Коча и другови се попеше на брдо да обиђу положаје. V 12 сати дошла нам је смена... Опет поче киша, али са снегом! Ватре се нису ложиле, па смо промрзли. Једва смо чекали да сване па макар и борба почела. Биће нам топлије«.[98]

Коча Поповић је те ноћи између 28. и 29. новембра разговарао са штабом 4. батаљона и са командама чета Ужичког одреда. Договорили су се да се јединице поставе на најпогодније положаје, како би непријатељу нанели што више губитака. Једна чета је распоређена на брдо Градину, а остале на висове Границу, Шарампов и Митрово брдо.

Сутрадан ујутру, 29. новембра, из Косјерића је кренуо ојачани пук 342. пешадијске дивизије са око 2.600 људи и устремио се својом снагом и техником на чете партизана које су браниле прилазе слободном Ужицу. Јаком артиљеријском и минобацачком ватром Немци су гађали партизане који су, такође, отворили ватру из свих оружја. Тенкови и пешадија су наступали друмом, пењући се серпентинама уз падине Црнокосе. Друга немачка колона је кренула сеоским путем из Косјерића, а затим наставила наступање ка вису, западно од Митровог брда.

Штаб 4. батаљона је бодрио своје борце да заузму што боље заклоне и да отварају јаку ватру када им се непријатељски војници приближе. Тенкови нису могли брзо да преброде порушени пут између коте 486 и коте 661. Покушала је пешадија, али је била приморана да застане. Убрзо су наишли немачки авиони и бомбардовали брдовите брежуљке партизанског фронта. Немачка деснокрилна колона је после другог окршаја успела да заузме брдо Сандук и да потисне лево крило партизанске одбране.

Ово су сведочења бораца 4. батаљона о овој борби.

[98] Миливоје М. Јеличић, Устанак народа Југославије 1941, стр. 754, 755.

Миливоје Јеличић:

»Немци креиуше према Ужицу. Притајени, готово нисмо ни дисали очекујући развој догађаја... Видели смо Немце са брда као на длану; долазили су до раскрсница путева за Ужице и Ужичку Пожегу и места где смо прокопали пут и укопали мине; силазили су с мотора, претраживали догледима шуму у којој смо ми враћали се према селу Карану. Опет наста тишина која потраја само пола сата. Потом зачусмо хуку моторизације. Мотоцикли, камиони и тенкови, појавише се иза окуке. Долазили су до места где смо прекопали пут. Одједном зачу се наша команда 'Пали!' Немци као да су били изненађени, као да нису очекивали овде. Читава њихова колона подпаде под нашу ватру. Немци напустише камионе и побегоше на другу страну пута. Тенкови уперише митраљеске и топовске цеви на наше положаје. Ватра 'шараца' и тешких митраљеза слила се у један тутањ. Немци већ два сата нису могли да макну. Наједном зачуше се мотори изнад наших глава. Појавише се и 'штуке'! Пикирале су на наше положаје, бацале бомбе и митраљирале нас. Одјекнуше детонације авионских бомби, а митраљески рафали постадоше све жешћи. Ми нисмо престајали да дејствујемо, заузимали смо скровитије положаје у шуми и нисмо дозвољавали Немцима који су били напустили камионе да поново дођу до њих. Неки камиони већ су били у пламену. Ватра се зачу и иза наших леђа. Наше две чете пођоше у сусрет новом непријатељу. Курири обавестише команданта батаљона да споредним путем Каран - Ужице наступа немачка коњица. Нашли смо се између две ватре. Авиони поново наиђоше. Митраљеска паљба је била таква да ни главу нисмо могли да дигнемо«.[99]

Живорад Стефановић:

»Осули смо паљбу на предње редове Немаца, док су мотоциклисти продрли нешто даље и скоро сви у првом налету изгинули или избачени из строја. Они који су успели да преживе вукли су се по каналима, покрај друма, пружајући отпор. Придошли су и тенкови. Наши борци

[99] Миливоје М. Јеличић, *Устанак народа Југославије 1941,* стр. 755, 756.

су бацали запаљиве флаше иа тенкове, али нисмо постигли никакав успех. Тенкови су се концентрисали и осули страшну паљбу из топова и митраљеза те им се није могло прићи. Авиони су ниско летели и митраљирали наше положаје. Уз то је деловала и непријатељска коњица. На положајима смо се задржали неколико часова и кад се сазнало да је на левом крилу непријатељска коњица заобишла наше положаје с леђа и претила опасност да будемо опкољени, наређено нам је да се повлачимо«.[100]

Буро Старчевић:

»Мој вод је добио задатак да запоседне Трешњицу, изнад пута Косјерић - Ужице. Са водом су пошли командир чете Букан Јанковић и његов заменик, Вићентије Перић... Наишла је моторизована немачка колона, на чијем челу су били мотоциклисти и тенкови. Ми смо имали и један топ, који је испалио само једну гранату на Немце и заћутао. Затим смо засули Немце ватром. Били су изненађени и збуњени, у њиховим редовима настао је метеж, тако да у почетку нису ни отварали ватру на нас. Са доброг положаја тукли смо их успешно. Убрзо су почели да се срећују, а у помоћ су им дошла и три мања авиона, који су три пута бацали гранате и мање бомбе, не без неких последица за нас. Сигурно је да је тада изгинуло доста Немаца, посебно мотоциклиста. Немци су погинуле и рањене купили на путу и убацивали у камионе и тенкове«.[101]

Предраг Арсеновић:

»Пред поштом у Трешњици сам први ,пут видео команданта нашег Посавског одреда Кочу Поповића... У пошти је зазвонио телефон. Јавио се Пера Шпанац. С друге стране жице био је Немац. Командант је, схвативши ситуацију, одбацио слушалицу и рекао командирима и командантима, који су се ту задесили, да су Немци пробили наше положаје... Већи део бораца је упућен да запоседне положаје десно изнад пута... почев од петог километра од Ужица«.[102]

[100] Живорад Стефановић Жикица, *Сећање бораца Вшевског НОП одреда,*. Ваљево, 1984, стр. 326.
[101] Бура Старчевић, *Сећања бораца ВлЂевског одреда,* сгр. 327.
[102] Предраг Арсеновић, Исто, стр. 323. 324.

Непријатељски војииди су пре подне избили пред села Пониквицу и Добродо (сада Луново Село). Одатле се терен уздиже ка брду Трешњици, затим води косом до Сарића осоја, а онда се спушта у Ужице. Договорено је да се на том положају организује још један отпор непријатељу. Последња одбрана града са севера, на положају Пониквица - Добродо, код Пјевчеве кафане и на Трешњици, поверена је 1. рачанској, 1. црногорској и Словеначкој чети »Иван Цанкар« Ужичког одреда, деловима 4. посавотамнавског батаљона Посавског одреда и Паланачкој чети 2. шумадијског одреда. Чете су се укопале с обе стране пута Косјерић - Ужице. Постављене су и заседе бораца с бензинским флашама, ради напада на тенкове.

Немачке јединице су покушале да предњим одредом разбију ту одбрану, што им у почетку није пошло за руком. Тек кад су се за борбу развиле нешто јаче снаге из главне колоне, раскрчиле су пут од мина и напале на широком фронту, и тај последњи отпор је, у двочасовној оштрој борби био сломљен, а поменуте јединице су одбачене с поседнутих положаја.[103]

Утврђено је да је у тим борбама 4. посавотамнавски батаљон имао 12 мртвих и то: Милентије Антонић, из Калиноваца, Продан Грујић, из Врела, Аца Девалд, из Земуна, Живота Бурић, из Памбуковице, Бранислав Илић, из Уба, Милан Јевтић, из Матијевца, код Владимираца, Мирко Јовановић, из Совљака, Миодраг Лукић, из Паљува, Добривоје Манојловић, из Бргула и Добривоје Радуловић, такође из Бргула. Рањен је Миломир Јеремић из Малог Борка. Било је још бораца избачених из строја.

Све јединице батаљона нису се могле повући у истом правцу. Чете су биле испресецане од непријатељских снага. Главнина, са Андријом Мазињанином и Рајком Михаиловићем, повукла се преко Јелове Горе и Кадињаче за Биоску, а затим у Шљивовицу, један вод је са Светом Поповићем зашао у непријатељску позадину на Букове и придружио се 3. тамнавском батаљону, а једна чета је преко Ужица и преко Бетиње стигла 2. децембра у Шљивовицу.

[103] Н. Љубичић, Ужички одред, стр. 349.

По доласку у село Шљивовицу батаљон се сместио у зграду основне школе. Ту је било и делова других јединица, које су биле одсечене од своје главнине. Када су Посавотамнавци стигли, Влада Аксентијевић је кренуо са својим непотпуним 1. посавским батаљоном према Семегњевским колибама. Успео је да измени неколико речи са Андријом Мазињанином и Рајком Михаиловићем о правцу повлачења. Знало се да све јединице одреда не могу заједно наставити покрет, јер су се морале одморити. Планирано је да се 4. батаљон мало одмори, сачека ноћ и онда предузме марш ради враћања на свој терен. У саставу 4. батаљона било је тада око 240 бораца. Дисциплиновано су извршавали своје задатке. Разоружали су у оближњем селу једну групу четника Боже Јаворског.

Одатле је послато неколико курира ка Златибору и Санџаку да ухвате везу са Врховним штабом или руководством неког другог партизанског одреда. Курири се нису враћали. Разлози су били и у непознавању терена, као и у четничким заседама. Штаб батаљона је одлучио да се одржи састанак са члановима КПЈ и СКОЈ-а.

На састанку 2. децембра било је и умирујућих и оштрих речи:

- Ми из команди чета и Штаба батаљона предлажемо да се иде у Санџак, јер смо чули да је тамо Главни штаб НОП одреда за Србију и Врховни штаб - рекао је Рајко Михаиловић.

- Боље је, Рајко, да идемо у нашу Тамнаву, народ нас није заборавио и са њима ћемо делити зло и добро - предлагало је више говорника.

- Ми смо војска и треба да слушамо команду која је јединствена, а то је пут за Санџак - изговорио је узбуђено Аазар Исаковић.

Андрија Мазињанин је рекао да сами решавају о својој судбини и животима осталих бораца и ставио је оба предлога на гласање. Већина се изјаснила за одлазак у Санџак. Закључено је да се разговара и са борцима.

Поподне, истог дана, борци су већином гласова одлучили да се батаљон врати у свој крај преко планине Таре

и Ваљевског партизанског одреда. Таквој одлуци су допринели и гласови који су се ширили међу борцима да је линија КПЈ да се сви одреди враћају у Србију и на свој терен и да тамо наставе ослободилачку борбу. Већина бораца је била убеђена да је у таквој одлуци прави излаз из тешке ситуације. Покрет батаљона је заказан за среду ујутру, 3. децембра.

Трећег дана боравка у Шљивовици, 3. децембра, у јутарњим часовима, Немци су изненадили батаљон у згради основне школе. Штаб батаљона није се осврТао на обавештење да се Немци крећу према Шљивовици. Тврдили су да је обавештење дошло од сељака и да није истинито. Немци су искористили ту небудност да се неопажено приближе на педесет метара и да отворе жестоку ватру из аутоматских оруђа са свих страна и да батаљон потпуно разбију.

Ево како о томе сведоче учесници:

Петар Красуља и Реља Калембер:

»Ујутро, 3. децембра 1941. године, око 8 часова све нас је изненадила страховита паљба из непосредне близине упућене на школу. Немци су се у току јутра, неопажено од наших стража, привукли у близину школе, опколили је готово са свих страна, и отворили ватру на нас. Неки су искакали кроз прозоре, на супротну страну, многи без пушака, а неке другарице чак и непотпуно обучене јер су почеле да перу свој веш. Осута је паљба и на помоћну зграду где смо ми били из наше чете са командиром Вулетом Тодоровићем. Пребацивали смо се испод зграде преко ограде у једну долиницу а потом уз неко брдашце извлачили преко брисаног простора на вис, где је организован отпор који је омогућио већини бораца да се из школе извуку до нас. Ту се окупило нешто више од стотину бораца, па је извршено пребацивање преко брда у неку другу долину где смо сачекивали једни друге све до ноћи«.[104]

Живорад Бошковић:

»С пушком у руци пошао сам и ја према прозору, а на вратима се већ појавио Немац. Скочио сам кроз про-

104 Петар Краеуља и Реља Калембер, *Сећања бораца Ваљевског НОП одреда,* стр. 329.

зор. Немац је опалио за мном. Срећом није имао времена да нишани, па је промашио. Скочио сам на смрзнуту вододерину и скотрљао се низ падину. V једној ували већ је било доста другова који су се извукли из школе. Увала је била врло мала да бисмо се сви сакрили, а на снегу били смо видљива мета немачким митраљезима. Пошто су нас приметили осули су ватру по нама. Настали су јауци рањених другова. Требало је напустити то несигурно место и домоћи се шуме. Да би се ту стигло морао се прећи један мали пропланак који су Немци држали под ватром. Потрчао сам према шуми. Рајко Михаиловић ми је довикнуо да легнем. Стигавши у заклон видео сам Рајка и Жику Зељића, студента из Врела. Питали су ме да ли сам рањен, на шта сам одговорио да нисам. У разговору са њима сазнао сам да се другарице нису извукле већ да су остале у школи, у стану једне учитељице. Одједном се нешто, уз заглушен прасак, срушило на нас. Била је то мина из бацача. То нас је бацило куд којег. Рајко и ја смо били само засути земљом. Жика Зељић није имао среће, њему је мина покидала стомак и ноге и убрзо је умро«.[103]

Бура Старчевић:

»Ми који смо били у школи нисмо имали времена да одмах организујемо отпор, већ смо се повлачили низ једну стрмину испод школе. Неки другови су изгинули у школи а неки приликом повлачења. .. Настало је комешање. Неки су се повредили приликом искакања, а неки, који су били напољу, нису стигли да уђу у школу и узму своје оружје, па је доста оружја остало у школи«.[106]

Петар Новковић:

»Ја сам искочио кроз прозор на супротну страну и низбрдо скотрљао се у јаругу. Знам да је у школи било пет митраљеза, а митраљез из школе изнео је само наш митраљезац Милош Симић из Уба... Ја се некако извучен и у оном одступању останем сам. Дођем до реке Бетиње, прегазим реку и уђем у једно гробље уз друм. Из

[105] Живорад Бошковић, *Сећање бораца Ваљевског одреда,* стр. 331, 332.
[106] Исто, Буро Старчевић, стр. 327.

гробља сам спазио колону камиона са Немцима. Прикријем се иза споменика и Немци прођу. Пређем друм и дођем у једно село у школу. Ту ме учитељ прими да преноћим. Сутрадан кренем и нађем наше«.[107]

У изненадној борби у селу Шљивовици, 4. посавотамнавски батаљон је претрпео највећи пораз. Утврђено је да је погинуло 25 другарица и другова. Били су то: Милорад Аксентијевић, из Памбуковице, Мирко Андрић, из Каленића, Сава Бојанић, из Уба, Живорад Грујичић, из Бргула, Живко Деспотовић, из Новака, Драгоје Борђевић, из Бањана, Живота Зељић, из Врела, Лазар Исаковић, из Бечеја, Живорад Јанковић, из Совљака, Живота Јовановић, такође из Совљака, Продан Јовановић, из Милораца, Прибислав Карановић из Јаловика (учитељ-политички комесар чете), Вера Лошић, из Бањана, Славољуб Миливојевић, из Совљака, Драгица Милићевић, из Уба, Живорад Миловановић, из Бргула, Катарина Николић, из Звиздара, Паунко Ранковић, из Уба, Милијан Радивојевић, из Брезовице, Живорад Радојичић, из Јабучја, Милица Ребавка, из Уба, Вера Рељић, (мала Београђанка) из околине Крупња, Цвеја Цвијановић, из Книна и Диша Шиљановић, из Уба.

Немци су заробили неколико бораца и одмах су их стрељали. Четири заробљене партизанке су саслушавали, па пошто од њих нису ништа сазнали мучили су их, тукли, и на крају их везали конопцима за једно дрво пред школом, полили бензином и спалили. Натерали су мештане који су се ту задесили да гледају ту велику буктињу. Људи су окретали главе и плакали. Немачки војници су узвикивали неке неразговетне речи, а други су окретали главе од ужасног призора. Живе су спаљене: Милица Ребавка, скојевка из Уба, (чија је старија сестра Љубица после неколико дана погинула као истакнути борац и члан КПЈ), Драгица Милићевић, члан КПЈ из Уба, чија је сестра Дана тих дана била у Новој Вароши болничарка, Вера Рељић (мала Београђанка) и Вера Лошић, учитељица из Бањана. Том приликом Немци су спалили и задружни магацин, у коме се налазила група партизанских рањеника.

107 Исто, Петар Новковић, стр. 322.

Рањени еу: Александар Марковић, из Близање и Димитрије Сиљановић из Уба. Један број бораца је нестао.

Немци су тога дана убили неколико жена и мушкараца у Шљивовици, а међу њима и нејаку четворогодишњу девојчицију Милену Константиновић.

У знак трајног сећања на погинуле борце овог батаљона и невиних жртава међу становништвом Шљивовице, после рата је подигнут велелепни споменик на коме су уклесани стихови златиборског песника Михаила Нуповића:

»Родила их Посавина и Тамнава једра
и послала ка извору дана.
Златибор их примио у недра.
Ниче знамен где заболи рана«.

Штаб 4. посавотамнавског батаљона био је упознат да је Влада Аксентијевић кренуо са остацима свог батаљона из те школе према Санцаку. И сам се колебао да са батаљоном крене истим правцем, али се плашио замерки виших форума. Био је самоуверен и није очекивао да ће по снегу и зими Немци кренути у то село. Извиднице и страже нису будно мотриле на противника. Дошло је до изненађења. Немци су били обавештени да се у Шљивовици налази партизанска јединица. Међу Немцима који су јуришали и спаљивали било је и оних који су тек ослобођени из партизанског заробљеништва. Они су били најсвирепији. Пред својим старешинама показивали су сву оштрину према изненађеним партизанима. Био је то врхунац силе и беде немачких војника.

## ПУТ КА ТАМНАВИ

Преко стотину бораца који су успели да се извуку из обруча, сакупило се у једној јарузи даље од села. Штаб батаљона је тражио разговор са командама чета. Није било времена за никакву анализу, али је заменик команданта батаљона оштро критиковао своју небудност приликом упозорења мештана да могу наићи Немци, као и

аљкавост извидницс, коју су Немци у зору заобишли и одсекли од батаљона. Стражари су нечујно поубијани. Можда је неко од њих и дремао на тој зими.

Батаљон је одмах кренуо ка Биоски. Знало се да и у том селу на прузи има Немаца. Благодарећи добром водичу, јединице су непримећено прешле пругу и пут Ужице - Вишеград и оџ пуно опрезности предахнуле у једном селу. Преко дана |е избегаван покрет. Батаљон је имао и нешто новаца за плаћање хране. Одржан је још један састанак на коме се расправљало о могућим правцима покрета. Тада су се појавиле три варијанте: повратак у Санџак, одлазак за Тамнаву и покрет преко планине Таре и реке Дрине за источну Босну. Опет се већина изјаснила и тражила правац ка Ваљевском одреду и Тамнави.

После тога извршен је покрет за Пашину Раван. На путу је батаљон имао борбе са четницима и недићевцима који су обезбеђивали нека села и раскршћа. На Пашиној Равни запленили су од четника нешто муниције и ослободили једног заробљеног партизана.

Покрет од Пашине Равни до Оглађеновца трајао је четири дана. Ишло се преко брда, планина, по дубоком снегу и хладној зими. У путу су вођене три борбе против четника. Пошто батаљон није наишао на делове Ваљевског одреда, самоиницијативно је решено да иду у село Оглађеновац, јер се од познатих симпатизера чуло да је у том правцу отишао и 3. тамнавски батаљон.

Аесетог децембра батаљон је стигао у Оглађеновац и сместио се у школу. Куће су биле раштркане. Овога пута, на основу ранијег искуства, утростручене су страже. Међутим, опет се десило изненађење. Штаб батаљона се распитао о приликама у селу и околини. Л>уди су дуго причали о расположењу њихових сељака до половине новембра када је скоро цело село веровало у победу партизана, и о супротном мишљењу од тада. Мештани су наводили разлоге таквог расположења: снага немачке силе и решеност да по сваку цену униште партизанске јединице; издаја и настојање недићеваца и четника да претњама, убијањем, хапшењем придобију поједине људе и на тај начин прошире коло издаје, страх од поновног доласка немачких трупа и паљевине.

Одмах после првпх информација појавио се човек средњих година и ставио се на располагање да помогне »својој војсци«. Он је упућен у Коцељево да извиди ситуацију. Партизани су остали у школи и чекали да се сељак врати. МеђутИхМ, он је наишао на четнике у другом селу и под претњом их обавестио о партизанима. После поноћи четници су извршили напад на школу. Батаљон је успео да се развије у стрелце и након пола часа борбе, без губитака, да се извуче. Идућег дана батаљон се распоредио у три сеоске куће и водио две борбе против четника. Четници су у току дана прикупили јаче снаге. Томе није поклоњена довољна пажња, па није ни створен план борбе или повлачења. Тако је, без икаквог плана за одбрану, сачекано вече. Четници су стегли обруч и око 19 часова извршили напад, у коме су остатке батаљона разбили у три групе. Група од око 40 људи са Андријом Мазињанином успела је да се извуче из обруча, а исто тако једна мања група са Рајком Михаиловићем, која је била окружена у сеоском гробљу. Ова група је пробила четнички обруч, дохватила се шуме и исте ноћи продужила у правцу.Ваљевске каменице.[108] Трећа група од око 15 бораца, са поручником Вукашином Тодоровићем (Вуле Јанковић) повукла се у Посавотамнаву, према Владимирцима и тамо се законспирисала.

Рајко Михаиловић и Андрија Мазињанин су са својим групама, 14. децембра, стигли у село Лопатањ и састали се са 3. тамнавским батаљоном, који се ту прикупио после тешких борби које је водио код села Дружетића и Коцељеве.

У Лопатању су Реља Калембер и Петар Красуља, обојица политички комесари чета, добили задатак да са још три друга крену према селу Гвозденовићи и извиде ситуацију у Тамнави. Међутим, задатак нису успели да изврше. Заробљени су и отерани у злогласни логор на Бањицу.

О томе Реља Калембер пише:

»Ишли смо преко снега. Зима. Позната нам села, иако смо родом из Славоније. Ту смо ратовали, лепо су нас примили. Преко Близањског Виса стигнемо у Кршну

[108] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 149.

Главу. Ту преноћимо, мислим у кући Поповића, и сутрадан наставимо пут, заобилазећи Докмир. Они тројица друтова се изгубише у једном шумарку. Успут су говорили да ће се прикрити код рођака. Остадосмо Пера и ја. Решили смо да свратимо обазриво у село Гводеновић, да добијемо неке податке, па да се вратимо према селу Лопатањ, како нам је Рајко рекао. Свратимо у једну кућу удаљену од села. Препозна ме човек што је са мном гонио жито у Миличиницу. Понудише нас да ручамо. Тек што смо почели да једемо, кад улетеше наоружани четници. Скочисмо, али било је касно. Неко нас је угледао где смо свратили, па их је обавестио. Одведу нас у школу. Почињу да урлају, да испитују. У том тренугку улази мој познаник Видоје Давидовић, имућан човек из тог села. На капи велика четничка кокарда. Постао је председник општине. Истера четнике и остаде сам са нама двојицом.

- Што се, Реља, ниси мени јавио. Ја имам везу. Спасао бих вас обојицу. Сада не смем да вас пустим. Ви ћете дати изјаве да сте код мене били слуге и отишли у партизане. А ја ћу све то потврдити«.[109]

Стражарно су спроведени на Уб, где су саслушани. Видоје Давидовић је потврдио све што су они изјавили. Исто се поновило и на Бањици, мада су били у соби за стрељање. Спашавала их је и Рељина стрина Јулка Калембер, која је живела у Београду (жена пуковника авијације који је био у заробљеништву) и имала везу са Недићевим шефом кабинета. Реља и Пера су, са другим партизанима из Посавског одреда, отерани у логоре у Норвешку.

Андрија Мазињанин и Рајко Михаиловић су са преосталим борцима из 4. посавотамнавског батаљона остали у 3. тамнавском батаљону. Касније им се прикључио и Света Поповић, командант батаљона. Анализирали су погрешке из борби и разлоге разбијења батаљона и усмено обавестили инструктора ПК КПЈ за Србију Милоша Минића.

[109] Изјава Рел>е **Калембера, дата аутору 10. 02. 1986. год.**

# VIII УНИШТЕЊЕ ДЕЛОВА ПОСАВСКОГ ОДРЕДА У ЗАПАДНОЈ СРБИЈИ

Од 1. посавског батаљоиа образована је једна чета која је ушла у састав 1. пролетерске бригаде. Кретала се преко Рудог и Међеђе до Рогатице и Подроманије, где је од Штаба бригаде добијала посебне задатке. Водила је оштре борбе на Црвеним стенама на Романији, затим у Плочама и Пјеновцу. Са бригадном колоном је учествовала у Игманском маршу и 8. фебруара 1942, бројно ослабљена, припојена је у Фочи 6. београдском батаљону.

По директиви Главног штаба НОПО Србије од преосталих бораца 1. и 3. тамнавског батаљона у Новој Вароши формирана је чета чији је командир постао Александар Рашковић зв. Миле Ужар. У чети се сакупило 55 људи.

Све до поласка у Србију чета је чистила поједина села од четника и обезбеђивала прилазе ка Новој Вароши. У чети је организована партијска организација од 7 чланова и актив СКОЈ-а од 5 омладинаца.

Међу партизанским јединицама које су се враћале у западну Србију, налазили су се Космајски партизански одред, поменута чета Посавског одреда, 2. чета Ужичког партизанског одреда, једна чета 2. шумадијског одреда, и један број партијско-политичких радника који су, по директиви ЦК КПЈ и Врховног штаба, упућени у ужички крај, Посавину и Тамнаву, са задатком да обнове партијски и политички рад. Групу су сачињавали: Влада Аксентијевић, Буда Давидовић, Миладин Петровић Носић, Вељa Јеремић, Драги Живковић и неколико другарица,

међу којима и Владина вереница Радмила Шубакић.[1] **Читав** борачки и командни састав те групе чинили су борци, већином радници, који су у јесењим и зимским одбранбеним борбама 1941. стекли борбено искуство.

Посавска чета је прешла 7. јануара реку Увац и код Бијелих Брда, северноисточно од Рудог, састала се са Космајским ким одредом и четом 2. шумадијског одреда. После окршаја са четницима кренули су преко Доње Јабланице ка Семегњеву. Ту су стигли 9. јануара ујутру. Одатле су се пребацили у Шљивовицу, где су нападнути од потерних однемачке 342. дивизије и четника. Борба је била оштра. Космајски одред и Посавска чета су имали два погинула и шест рањених, које су, уз јако обезбеђење, упутили у Нову Варош. Ноћу уочи 11. јануара код села Биоске та чета, Космајски одред и чета Ужичког и 2. шумадијског одреда успели су да пређу железничку пругу Ужице - Вишеград и упуте се у села Поникве и Заглавак. Успут су имали свакодневне борбе. Непријатељ их је ометао на сваком кораку. Ипак су пред далеко надмоћнијим непријатељем успели да се извуку ка Јеловој Гори по дубоком снегу и мразу. Одатле су 12. јануара стигли у Сеча Реку, сутрадан у Варду и Пашину Раван, а затим у Пођуту где су 18. јануара ухватили везу са Ваљевским партизанским одредом.[2]

### ДРЛМА ЧЕТЕ СТОЈАНА ЉУБИКА

После борби са Немцима код Љубовије и испред Кадињаче, један вод 3. чете 1. посавског батаљона је био одсечен од своје главнине. Са њим се налазио и командант 1. батаљона Раденко Ранковић. Они су испред Бајине Баште пружили оштар отпор Немцима, а затим су се повукли на Тару. После Кадињаче, од батаљона, који је водио Влада Аксентијевић, одсечен је и Миле Манић Албанта, заменик команданта 1. батаљона и као рањеник

[1] Жарко Јовановић, *Народни херој Влада Аксентијевић,* Београд 1947, стр. 111, 112.
[2] Архив ВИИ, к. 1988, бр. рег. 114, Стенографска белешка учесника НОР-а.

прикључио се Раденку Ранковићу. После два дана код њих су дошли и рањеници са Кадињаче: Миливоје Ковачевић, Бранко Петрашевић и Урош Кирић, као и Стојан Љубић са остацима 3. чете. Они су успели код Кремне да пређу железничку пругу и друм у намери да се споје са Владом Аксентијевић. Уместо да се упуте у Семегрјевске колибе, на обронцима планине Златибор где се налазио Влада, они су упали у село Семегњево где су наишли на Немце. Вођена је борба пуних шест часова. Морали су се повући према Кремни, заобилазећи Шљивовицу.

О даљим догађајима везаним за ову групу Посавског одреда њени борци Богосав Пенчић, Милан Димитријевић и Веселин Карић су изјавили:

»Кретали смо се ка планини Тари и стигли испред Калућерских Бара. Застали смо да предахнемо. Пришао нам је један сељак и рекао да се Немци крећу од Кремне. Нико му није веровао. Кад смо стигли у Калућерске Баре, неко је узвикнуо: 'коружју, Немци!' Још док смо заузимали борбени положај, Немци су отворили митраљеску и пушчану паљбу на нас. Онда смо и ми прихватили борбу и покушавали у два-три маха да их одбијемо. Нисмо успели. Погинуо на^м је Хамдија Бајрић, тромблониста. Успео је пре тога да избаци 5 - 6 трохмблона и приликом последњег покушаја покошен је из рафала тешког митраљеза.

Повукли смо се у сумрак на Тару. Било нас је око 67 бораца. Са нама су били: Раденко Ранковић, командант 1. посавског батаљона, Миливоје Миле Манић, заменик команданта истог батаљона и Команда 3. чете. Миле је тешко изговарао речи, јер је рањен на Кадињачи кроз оба образа на лицу. На Тари смо нашли још десет бораца нашег батаљона који су били одређени да .минирају мост на Дрини код Бајине Баште, па им је у задњем тренутку јављено да се наредба поништава. Ту је било партизана и из других одреда. Сви су између себе говорили да је директива да свака јединица иде на свој терен. Одржан је један састанак свих комуниста из наше групе. Чини нам се да је главну реч имао Мирко Томић - Сељак из вишег форума. Многи од нас су истицали да је боље да кренемо преко Дрине ка Врховном штабу, а он нас је убедио да

он долазн отуда. Миле Манић је одмах прихватио ту наредбу и сви смо га послушали«.[3]

Пошто су се прикупили, од делова, на Тари, је формирана Посавска чета, јачине 67 бораца. За командира је постављен Стојан Љубић, за његовог заменика Иванко Карић, а за политичког комесара Иван Богдановић Вањка. После формирања чети се прикључило још неколико група бораца. Одмах затим чета је кренула према Медведнику. У близини делова Ваљевског одреда одређено је да се Раденко Ранковић и Миле Манић Албанта издвоје из чете и потраже везу са осталим деловима Посавског одреда. Чета је продужила по задатку. Између Дебелог Брда и Медведника, код Јабланика, водила је борбу са четницима. Успут је из чете дезертирало 10 бораца. Милосав Јовановић Пулаица, тешко се кретао по снегу и зими планинским стазама, али се љутио на нестале, јер их је познавао као одане и добре борце. И он, и остали су мислили и претпостављали да су негде заостали у магли. Чета је стигла до села Враговчанице, ту прешла друм и застала у засеоку села Оглађеновца. Мештани су је обавестили да су дан пре њих ту боравили Тамнавци, покушавајући да продру према Тамнави и Посавини. Команда чете је упутила извиђаче у два правца. Милутин Лазић је кренуо ка Голој Глави, а Веса Карић према Каменици да испитају терен.

Пошто су се извиђачи вратили са негативним подацима, одлучено је да се настави покрет према Голој Глави. Кад се колона приближила селу примећене су две непријатељске групације како се журно крећу ка оближњем планираном гребену. Командир Стојан Л>убић је захтевао да се партизани прикрију у једној јарузи и да избегну сукоб. Ту су сачекали ноћ и извукли се према шуми. Пошто непријатељски војници нису наишли на чету, продужили су даље, а партизани су се сместили у једном безбедном крају села Голе Главе. Од познаника су сазнали да су се Тамнавци после јаких борби морали повући према планинским пределима југозападно од Ваљева. Чули су и о мерама које је непријатељ предузео да

[3] Богосав Пенчић, Милан Димитријевић и Веселин Карић, писмо аутору, 8. 12. 1960, Обреновац.

обнови своју власт и да у сваком селу пронађе л>уде који ће му служити и о свему обавештавати по цену живота. Команда чете се колебала у одлучивању. Радило се о животима бораца. Мислили су да је **дал**е према Убу ситуација боља, да непријатељ неће моћи да придобије већину људи у селима и зато је одлучила да пошаље патролу према селу Радуши да испита терен. У патроли су били Радован Стојановић, Богосав Пенчић и Милан Димитријевић. Стигли су до првих кућа у Радуши. Била је ноћ. Препознали су кућу председника НОО Живојина Драгићевића. У близини је шума. Лупали су на врата. После дуже паузе јавио се домаћин и питао ко је. Представили су се. Чули су како стењући устаје из кревета, отвара прозор и плачући жали што не сме отворити врата. Саопштио је да је сав терен према Шапцу, Убу, Коцељеви и Обреновцу прекривен непријатељском војском, да су њега пребили четници и да измучен и јадан болује. И сам се чудио шта се све то збило. Патрола није хтела даље да трага, већ се вратила и обавестила Команду чете.[4]

Одлучено је да се исте ноћи, 14/15. децембра, у шуми, одржи краћи скуп чланова Партије и СКОЈ-а. Л>уди су се нашли у најтежој ситуацији до тада. Захватила их је психоза безперспективности, глади. Повлачење, глад, хладноћа и исцрпљеност од маршева ослабили су им морал. Борци су избегавали задатке, а уколико су нешто и радили чинили су то преко воље. Била је то права потучена војска. Тражио се излаз. После дуже расправе и колебања, одлучено је да се због постојеће ситуације изађе пред борце са истином. Одмах су пробудили све људе и изнели им стање на терену. Први предлог је био да сви они који не могу даље да се пробијају и који су болесни, оставе оружје и да се прикрију код пријатеља и познаника до марта 1942, а онда да се окупе у истој шуми. Други предлог је био да се врате према планини Медведнику и да се прикључе Ваљевском партизанском одреду, јер се знало да је остао на том терену. Већина бораца је гласала за први предлог.

Борци су са сузама у очима сложили своје оружје, муницију, бомбе на једну гомилу и поздравили се. Речено

[4] Изјава Милана Димитријевића, дата аутору, марта 1986, Обреновац.

им је да ие иду у гомили, већ највише двојица-тројица, по групама, док од сељака не добију одела и опанке. У чети је остало само 27 бораца који су намеравали да се врате ка Тамнавском батаљону и Ваљевском одреду. То су били Стојан Лзубић, Иванко Карић, Иван Богдановић, болничарка Зора, Богосав Пенчић, Хаим Садикарио, Милан Димитријевић, Димитрије Владисављевић, Радован Стојановић, Веселин Карић, Војислав Влајковић, Душан Лумовић, Милутин Лазић, Чеда Комановић, Бора Стојадиновић, Милутин Филимоновић, Марко Стегић, Влада-Босанац, Чеда Ковачевић, Михаило Марковић, Л>убиша Радић, Александар Грчић, Михаило Неговановић, Петар Опел и један друг из Шумадијског одреда са другарицом.

Оружје су увили у ћебад и закопали у једној рупи. Легли су по тој хладноћи да се мало одморе. Ускоро су их пробудили узвици. Позивани су по именима да баце оружје. Покушали су да пруже отпор и да избегну из обруча. Само неки су успели...[5]

Већина бораца из те групе је убрзо ухваћена. Само су појединци успели пронаћи 3. тамнавски батаљон.

Заробљени партизани су затворени у основној школи у селу Памбуковци, где су их тукли и мучили. Сутрадан су их спровели у убски затвор, затим у обреновачки, одакле су упућени у логор на Бањици.[6]

Тих дана је заробљено доста партизана из те чете. Непријатељска штампа је посебно обележила хватање Милосава Јовановића, трговца из Обреновца. Ево тог одломка:

»Обреновац, 17. децембра. Српски оружани одред у сарадњи са Пећанчевим четницима ухватио је и разоружао прекјуче једну комунистичку банду у селу Новацима, у Срезу тамнавском. Ова одметничка банда имала је

[5] Богосав Пенчић, Милан Димитријевић и Веселин Карић, писмо аутору, 8. 12. 1960, Обреновац. Стојан Л>убић је успео да се извуче и да у једној кући у Радуши добије сеоско одело и четничку пропусницу да би се пребацио у село Бањане. Када је стигао у то село, од симпатизера је добио легитимацију и пребачен као »оолесник« у Лајковац, а одатле возом за Лесковац, па преко везе у Јабланицу, у јужну Србију. Године 1943. постао је командант 2. јужноморавске оригаде. Погинуо је у борби на Косанчићу.

[6] Исто.

20 чланова, међу којима се налазио и познати комунистички провокатор из Обреновца, Милосав Јовановић звани Пулајац, трговац из Обреновца.

После потпуног краха комунистичке акције у целој Србији остаци појединих банди покушали су да се спасу и да избегну заслужене казне, кријући се по забаченим селима. Тако је и Милосав Јовановић, комунистички комесар за исхрану покушао да се сакрије у Новацима«.[7]

Тамнавци су се мимоишли са четом Стојана Лзубића, вероватно у једном дану. Не зна се да ли би исход био другачији, јер је Команда 3. чете хтела по сваку цену да изврши свој задатак. И Тамнавци и Посавци су били добро упознати са решеношћу Немаца и јаких четничких групација да ни по коју цену не дозволе поновни повратак партизана према реци Сави и Београду. Ипак, нису веровали да ће непријатељ запосести сва села и шумарке. Л>уди су им причали да је од средине новембра настало несношљиво стање. Скоро свакога дана су крстарили Немци, недићевци, љотићевци, четници, белогардејци и застрашивали народ. Убрзо су у сваком селу успоставили старе општинске управе и прецизирали им задатке. Наредили су им да хапсе све сумњиве ако мисле да сачувају своје главе.

Владао је незапамћен терор. У односу на партизанске снаге постављен је основни циљ: не дозволити да се поново организују и војнички учврсте, нарочито им онемогућити да поново организују успешан политички рад и пропаганду у селима. Овом задатку дат је примеран значај.

Сачувано је писмо које је 29. новембра 1941. добило свако село у Тамнави и Посавини, у коме стоји:

»Изасланик Српске владе под број 156/41 од 21. новембра 1941. године доставио је следеће:

"Према наређењу Фелдкомандантуре 816 у Шапцу наредите свим председницима општина да одмах спроведу у лагер свако лице које је комуниста или је сумњиво да је комуниста. Ово наређење председници имају одмах извршити.

[7] *Обнова,* 18. 12. 1941, стр. 5.

Ако се утврди да је иеки председник општине пропустио да по овоме наређењу поступи биће стрељан!

Достављајући предње наређење скреће се пажња председнику општине да тачно и одмах у свему поступи, јер ће за неизвршење истих бити стрељан. То исто ће га снаћи ако учини и најмање одступање од предњег наређења«.[8]

Један мањи број бораца из Лзубићеве чете, тешком муком и вештином, успео је да се пробије до села Лопатањ. Тако су се остаци Посавског одреда у другој половини децембра сакупили у селу Лопатањ и прикључили саставу 3. тамнавског батаљона који је, поред великих губитака и осипања, остао солидно организован.

## ПОНОВНИ ПРОДОР У ТАМНАВУ

Половином децембра 1941. године у ширем рејону Драгодола, Лопатња, Пецке и Рађевских става, Ваљевски партизански одред и остаци Посавског одреда срећивали су политички и војнички своје редове после неуспелог покушаја да се преко Подгорине пребаце у правцу Тамнаве и тамо непосредно испитају војно-политичку ситуацију. Подрињски одред се прикупљао на Соколској планини, око Милетине и Рожња и у рејону Прослопа.

У међувремену је у Драгодол из Санцака стигао, са својом групом бораца, Мирко Томић Сељак члан Покрајинског комитета КПЈ за Србију и Главног штаба НОП одреда за Србију. Мирко Томић је, после првих консултација са Штабом Ваљевског партизанског одреда, најпре формирао део Главног штаба за Србију у саставу: Мирко Томић, Радивоје Јовановић Брадоња (начелник штаба) и Милорад Миле Милатовић. Очекивало се да ће ускоро из Санцака доћи и ранија два члана Главног штаба за Србију: Петар Стамболић и Милинко Кушић. После тога, Мирко Томић је 15. децембра одржао саветовање у Драгодолу са штабовима Ваљевског и Подрињског одреда и Тамнавског батаљона, као и окружним комитетом за Ваљево и Шабац.

[8] Архив VII, к. 29 А, бр. рег. 41/1-**1.**

Ево извода из извештаја Мирка Томића од 20. августа 1942, који говори о том саветовању:

»На овој конференцији учествовало је око 80 људи. За два дана рада усиели смо да претресемо читаво питање, и донели смо закључке у духу директиве Врховног штаба које сам на самој конференцији изнео.

Директиве Врховног штаба донете у Радоињи[9] пред наш повратак биле су следеће:

1) Треба што је више могуће задржати на својим теренима наше одреде у Србији, продужујући акције герилског карактера и избегавајући фронталне борбе.

2) Одреде треба реорганизовати у мање чете које ће бити способне за брзо кретање у циљу успешних изненадних напада и лаког извлачења.

3) На својим теренима одреди треба поред војничких акција да развијају широки политички рад међу народом, објашњавајући народу да и поред изгубљене слободне територије партизани нису побеђени нити уништени, већ се поново налазе међу народом улажући своје снаге да народ заштите од терора окупатора и његових слуга-домаћих издајника.

4) Одреде треба очистити од колебљивих паникера и осталих штетних елемената.

5) Главни штаб треба да буде на Тари или према Дрини. Уколико дође тешка ситуација може прећи и на босанску страну.

На темељу ових основних директива ми смо предузели реорганизацију наших заосталих одреда и њихових штабова у ваљевском крају«.[10]

Из Тамнавског батаљона на саветовању су били: Добросав Симић, командант, Вукадин Вукадиновић (Мило Васојевић), политички комесар, Андрија Мазињанин, заменик политичког комесара, Стеван Борота, Јосиф Мајер

[9] У Радоињи одржан је 1. децембра 1941. састанак Врховног штаба где је разматрана ситуација после повлачења из Србије и донете одлуке у погледу организовања прихвата, реорганизације и смештаја јединица. Закључено је да се у западну Србију упуте неки војни и политички руководиоци: Мирко Томић, Никола Груловић, Влада Зечевић и други.

[10] Извештај Мирка Томића Сељака ПК КПЈ за Србију од 20. 08. 1942. Архив ЦК СКЈ, рег. бр. 1407, стр. 3 и 4.

и Павле Петковић. Прво је изието стање у јединицама на терену, а онда је Мирко Томић изложио директиве Врховног штаба и Главног штаба за Србију. У односу на четнике Драже Михаиловића, закључено је, да се и даље остане ири тзв. другом споразуму, потписаним 21. новембра у Чачку, да се четничким командантима и даље нуди сарадња и да се борба води само против четничких јединица које буду нападале партизане. Речено је да се избегава братоубилачка борба, да се заведени сељаци на неки начин одвајају од четничког руководства.

Што се тиче могућности за даља дејства партизанских одреда закључено је да на терену Посавине, Тамнаве и Мачве постоје повољни услови за омасовљење НОПа и да треба, пре свега, усмерити снаге да се захвате Поцерина, Мачва и Тамнава. Слободна територија се треба проширити и треба јачати партизански утицај на широј територији од оне која је тренутно била покривена. Закључено је да треба испитати непријатељске снаге и проценити могућност за даља дејства. У том циљу требало је тесно повезати дејства Подрињског и Ваљевског одреда и Тамнавског батаљона и једновремено их упутити на свој терен.

За оба одреда и Тамнавски батаљон постављена је групна команда у коју су ушли, командант Радивоје Јовановић Брадоња и чланови групне команде - Жикица Јовановић Шпанац, Миле Милатовић и Милош Минић.

Оба одреда и Тамнавски батаљон добили су прецизне задатке: да делују на својим теренима. Њихови истовремени продори у више праваца и на широком простору требало је да збуне и развуку непријатеља и омогуће лакше извршење задатака. Тамнавски батаљон је био десно крило Ваљевског и Подрињског одреда. Бројао је тада, према извештају Мирка Томића, 200 бораца.

У време предузимања ових дејстава немачка 342. пешадијска дивизија је поново заузела распоред на простору јужно од реке Саве и источно од Дрине. Јаке снаге дивизије држале су гарнизоне у Ваљеву, Убу, Лајковцу и Обреновцу, који су имали задатак да контролишу све комуникације и да, заједно са недићевцима, љотићевцима и четницима, и применом одговарајућих репресивних ме-

ра према становништву како би променило однос према НОП-у, коначно умире западну Србију и по сваку цену спрече поновно оживљавање оружаног устанка у пролеће 1942. године.

Недићева влада је чинила све напоре да у заједници са Немцима, полицијом и осталим савезницима, не дозволи ни по коју цену повратак партизана у околину Београда, Посавину, Тамнаву и шире. Предузела је све мере да се у селима хитно образују стари органи власти, да се у сваком селу организује оружана стража, јединица, да се омасове и организационо среде љотићевски и четнички одреди, као и владини одреди. Нарочито је појачана пропаганда у селима, затим хапшења, стрељања и сви облици изазивања страха и доказивања своје снаге као јединог господара ситуације.

Покрет ка Тамнави извршен је 21. децембра увече преко села Причевића. Ту је разбијена једна мања четничка група која је чекала у заседи. У току ноћи батаљон је прешао друм Ваљево - Лозница и упутио се у Горњу Буковицу. Уморним борцима је одређен одмор од четири сата, а на све четири стране су истурена јака одељења обезбеђења. Ујутру, 22. децембра, иза батаљона се упутио одред са преко 300 четника у намери да с леђа нападне батаљон на првом застанку. Партизанска патрола их је на време приметила и обавестила команду. Све четири чете Тамнавског батаљона изашле су и заузеле положај северно од села Горње Буковице. Пустиле су противника да им се приближи, а онда су отворили ватру из свих оружја. У двочасовној оштрој борби четници су оставили око 20 мртвих, муницију и опрему која је добро дошла Тамнавцима.[11]

Истог дана, после ове борбе, продужен је покрет ка Оглаћеновцу и Ерачком Гробљу. Борци су познавали људе у овом селу и целу околину. Радовали су се бољој исхрани и топлим речима познаника. Одмарали су се обучени и уз велики опрез. Штаб батаљона је истога дана упутио 4. чету да пређе друм Ваљево - Коцељево и да брзо и изненадно продре у села Новаке и Кожуар. У току ноћи између 22. и 23. децембра, мања четничка гру-

[11] П. Петковић, ***Тамнава у НОБ,*** стр. 161.

па напала је Тамнавски батаљон. Борбу је прихва[тил]а 3 чета и после једночасовног окршаја противник се по&у! као.

Сутрадан, 23. децембра, Штаб батаљона је намеравао да раздвоји и остале три чете и да их упути у разним правцима према Убу и Бањанима. У тренутку када су вршене припреме сконцентрисане непријатељске снаге извршиле су напад од Ваљева, Каменице и Ерачког Гробља. Партизани су заузели доминирајуће положаје на оближњим узвишењима, сачекали да им се противник приближи на 200 - 300 метара и тек тада отворили ватру. Командант Добросав Симић и командири чета су газили снег и бодрили пушкомитраљесце. Четници су оставили пет мртвих и два рањена борца. Заробљени четнички рањеници су превијени и остављени у једној кући на негу. Неки од њих су се невешто правдали што су у четницима. Један је говорио:

- Долази нам појачање од недићеваца, белогардејаца и љотићеваца. Имам брата у партизанима, у Подгорском батаљону Ваљевског одреда, а мене су мобилисали.

А други:

- Терају нас као стоку напред, проклети официри. Немојте да погинем од браће, пуцао сам преко ваших глава, леба ми, соли ми.

Тактика непријатеља је била да непрестано напада и да креће у офанзиву, да не дозволи предах и одмор партизанима, да их опкољава и уништава.

Непријатељ се само на кратко повукао. Када је добио појачање кренуо је у нов напад, са више страна. Батаљон се и 24. децембра ангажовао на истом терену. Скоро цео дан је трајала борба. Пред вече је команда одлучила да се чете повуку са положаја и да обазриво, у колони по један, изврше покрет ка Убу. Око поноћи Батаљон је преко Близањског Виса стигао у Кршну Главу и ту преноћио. Чете су у највећој тајности смештене у куће Поповића. Али одмах, чим су борци прилегли, били су нападнути од четника, који су имали добру обавештајну службу и знали сваки покрет ге оружане партизанске јединице. Борци су брзо поскакали, покупили оружје из-

вршили иротивнапад и разјурили четнике. Том приликом тројица четница су заробљена. V глас су понављали:

- Знамо да за вама крећу: Тамнавски и Посавски четнички одред, 6. Недићев одред и један Љотићев одред, а припремају се и Немци са Уба да крену.

- Питајте нас за ваше људе. Сви су они похапшени и отерани у логор у Шабац и у Убски затвор. И народ се морао променити, а сви знамо шта мисли у души - причао је рођак »војводе« Босиљчића из Бањана.

- Ваша чета је скоро уништена на путу за Новаке и Кожуар, огласио се плачним гласом један четник из Новака.

Заиста, 4. чета је у току ноћи била нападнута и једва су се успели пробити. Преко симпатизера, само њени остаци су дошли у Кршну Главу, код главнине батаљона. Ту су испричали шта им се догодило.

- Гонили су нас у стопу. Нисмо могли нигде ноћити, ни хлеба јести. Народ нам је давао и радовао нам се и поред свих претњи. Али, физички нисмо стизали. Јурили су нас као ловци дивљач што јуре - рекао је веома узбуђено Ратко Ранковић, а потврђивали су командир 4. чете Милисав Бајагић, комесар Србислав Поповић Поп и Радисав Михаиловић, брат Рајка Михаиловића.

- Борци су нам разбијени, многи су опкољени, похватани, а мањи број је у данонoћним борбама изнемогао и препустио се стихији. Вероватно ће се поједине групе и пробити до нас - допунио је Србислав Поповић о судбини бораца своје чете.

У зору, 25. децембра батаљон је извршио покрет и пребацио се у село Гола Глава. У исто време четници су прикупили нова појачања и решили да их опколе. На све стране у широком кругу, у пречнику 3 до 4 километра, појавили су се четници у густом строју, стежући обруч. Свој страх су разбијали виком и сулудим урлањем: »Живео краљ«, »Живео Дража«, »Живео Недић«, »Смрт комунистима и партизанима«. У таквој ситуацији Штаб Тамнавског батаљона је наредио да се чете пробију у три колоне на растојању од 400 метара. Средњу колону је чинила 1. чета, а леву и десну 2. и 3. чета. Оне су под борбом успеле да се пробију у правцу Докмира и Чучуга, све

дубље у равницу ирема Убу. И по изласку из обруча батаљои је нападнут од Коцељевачког четничког одреда. Трећа чета је одмах ступила у борбу и после снажног противјуриша успела да натера противника на повлачење. У исто време 1. чету су напали Докмирски четници. И она је прихватила борбу и успела да разбије четнички напад.

Четници су претрпели значајне губитке. После борбе Батаљон је брзим покретом избио у Докмир, затим у Чучуге и продужио преко реке Уба ка Памбуковици. Тек што је прешао на леву обалу реке од пута Памбуковице - Уб и гробља у Чучугама, четници из Памбуковице и Радуше отворили су ватру на батаљон. Прва чета је одмах примила борбу, за њом 3. чета. Она је успела да уђе у гробље и растера четничку групу која је дејствовала са гробља. Прва чета је у јуришу прешла пут Памбуковица - Уб и уз помоћ делова 2. чете разбила четнике, наносећи им губитке од око 20 мртвих. Гонећи четнике батаљон је стигао до школе у Памбуковици, где је било седиште непријатељске групе и ту заплени нешто намирница и два сандука муниције. Та победа представљала је велики политички и морални успех, значајан у даљем кретању батаљона у Тамнави.[12]

Истог дана, Тамнавски батаљон је застао у селу Памбуковици. Све три чете су имале на лицу места 130 бораца, не рачунајући једну десетину која је остала у Ситарицама да штити групу рањених и болесних бораца из батаљона. Штаб батаљона је обавештен од симпатизера да су недићевци и четници добили задатак од Немаца да узастопно прате и опкољавају партизане све до уништења и да је у ту сврху ангажовано око 2.000 добро наоружаних војника. У таквој ситуацији је наређен покрет према Трлићу. По преласку потока Јастребац, 1. чета, као претходница, разбила је групу четника који су се налазили у оближњој шуми. Док се батаљон приближавао циљу зачуле су се четничке трупе од Трлића, Коцељева, Уба и Памбуковице. Тамнавски и Посавски четнички одреди, 6. Недићев одред, Посавотамнавски четнички одред и један Љотићев одред, укупно око 1.000 војника, у

[84] Исто, стр. 159.

потпуности су затворили обруч око Тамнавскот партизанског батаљона.

У предвечерје борба је започела. Партизанске снаге су разредиле свој борбени поредак, заузеле положаје, пуштале непријатеље на блиско одстојање и отварале ватру у живе мете. Непријатељ је желео да примора партизане да се повлаче ка Убу, где је требало у заседи да их дочекају немачке јединице. Непријатељ је са свих страна вршио јуриш за јуришем и успео да сузбије батаљон у једну њиву величине око 6 хектара. Батаљон је јурише дочекао брзом паљбом и непријатељу наносио велике губитке. Тада је погинуо заменик команданта тамнавских четника. Мада је у почетку борбе однос снага био 1:13, непријатељ је и поред толике предности претрпео неуспех, тако да је био принуђен да се повлачи. Требало би рећи да Тамнавски батаљон није имао ефикасније оружје од пушкомитраљеза, јер је своја два митраљеза још раније закопао у селу Совчу. Том приликом на страни партизана погинуо је само један и лакше рањен један борац док су губици непријатеља износили преко стотину мртвих и рањених, а 15 четника је заробљено, разоружано и одмах пуштено кућама.[13]

Иако је постигнут успех, после ове борбе пут за дубље продирање у Тамнаву био је, ипак, ризичан. Тамнавски батаљон је у току ноћи прешао преко Новака и стигао у Туларе око 23 часа. Борци су прилегли у кућама. Сељаци су обавестили команду да се у згради школе налази група четника. У зору су послате две десетине да их разоружају. Четници су их раније приметили, па су се повукли.

Пре подне, у селу Тулари, било је затишје пред буру. Око подне опет су наишли са свих страна четници и недићевци. Партизани су их пустили на блиско одстојање и отворили паљбу. Затим су извршили јуриш и заробили неколико четника, међу којима и четовођу из села Брезовице. На саслушању, као да је пијан, грдио је партизане:

- Због вас страда народ, а ми морамо поштовати јачу силу - Немце. Затим се мало замислио па додао:

[13] Исто, стр. 164.

- Има овде, брате, и еиротиње из свих села, јер нам плаћају за убијеног партизана 3.000, а за старешину 10.000 динара и више...

За плаћање знали су партизани. Одлука о томе је објављена у »Обнови« још 19. августа 1941. године. Ево како је она публикована:

»Сваки, био званични орган или не, ко после одређеног рока убије или ухвати комунисту, члана наоружане банде биће награђен, са 3.000 динара - а ако убије вођу банде биће нагређен са 25.000 динара.

Једно лице може да прими и више награда.

На исти начин биће награђено и свако оно лице које припомогне да се члан комунистичке банде или њен вођ убије или ухвати.

Њмена награђених биће чувана у тајности«.[14]

Борци су слушали четовођине невезане речи. Зађутали су и изашли. Четовођа је осуђен на смрт и стрељан. Остали четници су саслушани и пуштени кућама.

Нешто касније пристигли су у помоћ четницихма Недићеви одреди, па је борба настављена до касно у ноћ. У овој борби нарочито се истакао омладинац Стеван Мамула, који је са својим пушкомитраљезом принудио четнике и Недићевце да леже у снегу по 2 до 3 сата, тако да их је велики број промрзао.[15]

Том приликом рањен је командант батаљона Добросав Симић, а погинуо водник Драгомир Чанчаревић.

Штаб батаљона је још у току борбе одлучио да се јединице извуку из борбе, јер су јаке непријатељске снаге чиниле све да их униште. У сумрак је цео батаљон кренуо у Јазовик, према реци Сави. Изгледало је да су му четници и Недићевци изгубили траг. У то време четници су ухватили курира Ваљевског партизанског одреда, који је Тамнавцима носио наређење Главног штаба за Србију да се одмах повуку, тако да до њих то наређење није ни стигло.

Батаљон се у Јазовику задржао у току ноћи. У једној усахмљеној кући, код познаника, смештен је рањени До-

14 *Обнова,* бр. 39 од 19. 08. 1941.
15 П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 165.

бросав Симић, а са њим је остала, као болиичарка и заштита, Катарина Кети Миндеровић.

Сутрадан, 27. децембра недићевци и четници су опет покушали да окруже батаљон у селу Јазовику. Међутим, батаљон се после оштре борбе пробио из обруча и наставио покрет преко Јаловика, Брдарица и Свилеуве ка Црниљеву (шабачком), односно преко друма Шабац - Ваљево. Успут су вођене краће борбе са четничким предстражама, које су лако одбациване. Чим се Тамнавски батаљон појавио на том терену отпочела је нова концентрација непријатељских снага. Због тога је пребачен на слободну територију Поћута - Совач, код планине Повлена, где је стигао 29. децембра.

У међувремену, остатак бораца из разбијене 4. чете успео је, по јакој зими, да се 29. децембра пребаци у Трлић, у жељи да се прикључи свом батаљону. Међутим, било је касно. Батаљон се већ повукао. У селу Трлићу, дошло је до сукоба између четника и ове групе бораца 4. чете. После кратке борбе она је разбијена. На месту борбе остала су четири мртва борца.[16]

Рањени, Добросав Симић, се убрзо опоравио у Јазовику и преобучен у сељачко одело успео је да се са Катарином Миндеровић преко познаника пребаци у село Брдарице, а затим 2. јануара 1942. године да стигне у састав батаљона.

Колико-год да је Тамнавски батаљон користио искуства из претходног неуспелог продора у Тамнаву и настојао да овај нови продор успе, он се није могао одржати на том терену, јер је удружени и бројно јачи непријатељ све учинио да га врати натраг, према планини. Ипак овај продор батаљона имао је и својих војничких и политичких успеха.

Још једном је сагледан непријатељ и његов начин дејства. Знао се њихов распоред и могућности. Пре покрета добро је одређена маршрута и постављен реалан циљ: пробити се најкраћим путем до друма Ваљево - Шабац, прећи га пре него што непријатељ успе да га затвори, а затим брзо проћи кроз што више села Тамнаве и својом појавом дизати пољуљани морал народа. При томе је ос-

[16] *Зборник,* том I, књ. 21, стр. 191.

новно бнло нигде ее дуже не задржавати, како би се избегле јаче непријатељске концентрације. Успут разбијати мање сеоске страже и четничке групе. Тако је за 7 - 8 дана пређен пут од око 120 км. Мање, успешне борбе против Недићеваца и четника, скоро по свим селима позитивно су одјекнуле код народа. Раскринкана је недићевско-четничка пропаганда о уништењу партизана. Батаљон је успео да дође до извесне количине муниције. У ове борбе је пошао са по 30 метака на борца, а вратио се са по 140. И поред тога што је био бројно смањен, заплењена муниција му је омогућила да се дуже време одржи у борбама. Успут су убијена и два четничка команданта, а неколико пута су разбијене јаче недићевско-четничке групације, што је оставило јачи морални и политички одраз у народу.

О продору Тамнавског батаљона у Тамнаву говори се и у извештају Мирка Томића упућеном Покрајинском комитету КПЈ за Србију 20. августа 1942. године. Ево неколико Миркових запажања:

»Овај задатак углавном је извршен добро. Резултат је био тај да су Тамнавци уништили у борбама око 70 бандита, велики број их заробили, разоружали и пустили... Велики успех који су показали Тамнавци... примљен је од народа са великим одушевљењем. По народу почеле су да се испредају приче о Бороти, који носи црвено одело и неки прутић, којим само мане, а оно излете партизани ни броја им се не зна колико. Четници су причали како је опкољен и куршум му ништа не може«.[17]

### ЛКЦИЈЕ У ЈАНУАРУ 1942. ГОДИНЕ

После повлачења из Тамнаве Тамнавски батаљон је распоређен у рејону села Станине Реке. У његовој непосредној близини налазио се и Подгорски батаљон Ваљевског партизанског одреда са којим је тесно сарађивано. Размишљало се и о дочеку Нове 1942. године. Требало је борце отргнути из потиштености због губитака и свакод-

[17] Архив ЦК СКЈ, рег. бр. 1407. Извештај Мирка Томића Сељака од 20. 08. 1942. стр. 8.

невних покрета, борби, умора, глади, зиме... Одлучено је да се Нова година дочека у кућама, како је ко смештен, а то је обично било по водовима. Крај распламсалих огњишта борци су певушили, рецитовали, шалили се на свој рачин, сачекали поноћ и један другоме стискали руку и пожелели боље дане.

Највише се тих дана водио разговор о стању на терену Тамнаве и Посавине. Борци су сами тражили узроке брзе промене у селима. Штаб батаљопа је 2. јануара скупио команде чета и водова и повео разговор на ту тему. Уводну реч је дао Вукадин Вукадиновић, политички комесар батаљона, а онда се наставио разговор.

- До јуче су сељаци били листом заједно са партизанима, а сада је у њих ушао велики страх и паника - покренуо је питање Јосиф Мајер.

- Четници Косте Пећанца су по директиви Немаца, недићеваца и Љотићеваца, пред наше повлачење, крајем октобра, у сваком селу нашли по два-три утицајна или колебљива човека и уз извесна обећања и награде задужили их да упишу по десетак лица у своје редове - одговорио му је замишљено Богдан Јаковљевић.

- Њихове команде су биле у Обреновцу, Умци, Лајковцу, а после поновне окупације Уба и у тој варошици. Сада се људи плаше смрти и паљевине - умешао се Живан Ранисављевић.

- У задње време се појављују и легализују на том терену и четници Драже Михаиловића. У Новацима људи су ми причали да нема никакве разлике међу њима и да су их заједно Немци и недићевци припре.мили, наоружали и упутили у борбу против партизана - објашњавао је Света Поповић.

- Због страха од смрти и паљевина Немци су успели вешто да их све уједине против нас - приметио је Богољуб Танасијевић.

- Морамо бити критични и према себи. Можда смо негде секташили, превише махали црвеним марамама и заставама, које су иначе сметња. Да ли смо се неком домаћину замерили у узимању коња, кола, жита - резоновао је Добросав Симић.

- Грешака је еигурно било. Људи из села, и имућни, и средњаци и сиромашни од почетка су били са нама. Очекивали су брзи завршетак рата и помоћ савезника, а нарочито СССР-а и Црвене Армије. А наишле су две-три најезде Немаца не само друмовима, већ и кроз села. Оставили су крваве трагове и показали моћ фашистичке силе. Не би требало сумњати, људи нас и даље желе и поштују, али непријатељи су све учинили да нас спрече да се тамо одржимо. Излаз би требало тражити у одласку у Босну и са већим снагама продирати ка Београду, мислим на стари терен - рекао је Андрија Мазињанин.

Говорили су скоро сви присутни. На крају је закључено да командант и политички комесар изнесу резиме разговора члановима Главног штаба за Србију.

После тога настављени су састанци у партијским ћелијама и активима СКОЈ-а, као и са свим борцима у водовима и четама. Отворено се говорило о концентрацији јаких непријатељских снага у западној Србији и њиховим намерама да угуше партизанску борбу. Борци су и сами осећали противничку тактику непрекидног узнемиравања партизанских јединица.

Чланови Главног штаба за Србију, који су се ту налазили са Штабом Ваљевског партизанског одреда и инструктором ПК КПЈ за Србију Милошем Минићем, одржали су више састанака на којима је претресена ситуација на терену. Решено је да се избегну концентрична дејства немачко-недићевско-четничких и белогардејских снага на ову територију и фронтална борба са надмоћним и боље опремљеним непријатељем. Све снаге је требало деконцентрисати и по батаљонима упутити у разним правцима. С тим у вези Тамнавски батаљон је требало поново усмерити у Тамнаву. Ово је практично значило напуштање слободне територије, иначе веома сужене и угрожене са свих страна, али истовремено и извлачење из обруча и забацивање непријатељски концентрисаним снагама иза леђа.

По добијаном задатку, Штаб Тамнавског батаљона је одлучио да болесне и рањене борце остави у Станиној Реци под заштитом једног вода 1. чете, а да сви остали по дубоком снегу и јакој зими крену ка друму Ваљево -

Лозница. Борци су наредбу иримили без поговора. Били су срећни због покрета према познатим селима и крајевима, због боље исхране и сусрета са познаницима, а брижни због сазнања шта их чека, јер су већ по трећи пут покушавали продор, због сусрета са уплашеним и измењеним људима и због велике хладноће и снега.

Батаљон је уз мање чарке успео да пређе друм Ваљево - Лозница и да се упути ка Оглађеновцу, Дружетићу и Голој Глави. Пут је био напоран и тежак. Иако је свој пут и боравак добро обезбедио и држао у највећој тајности, ипак су га 10. јануара поподне напали Поцерски четници у Голој Глави. Јединице су пружиле јак отпор. Борци су самоиницијативно јурили непријатеља и настојали да му нанесу што више губитака. Међутим, непријатељу је стигло појачање и Штаб батаљона је морао да донесе одлуку да се јединице повуку према селу Мајиновићи.

Наредних дана настављени су покрети и борбе. Тако је 12. јануара, на простору између Мајиновића и Става, дошло до нове борбе. Ту су батаљон напале четничке снаге из Тамнаве и Посавине. Батаљон је тада имао око 150 људи, јер је прикупљено нешто бораца из других разбијених или у другом правцу отишлих јединица. У овој борби четници су натерани да одступе, оставивши колону од 10 санки хране, муниције и друге војничке опреме. Тамнавски батаљон је ту комору преко Орлића огпремио у село Совач, ка Штабу Ваљевског одреда, који се у то време налазио у селу Мијачима. Члан Главног штаба за Србију Миле Милатовић, преко курира Богосава Арсенијевића, известио је батаљон да се у Ваљеву врши припрема велике групације Немаца, четника и недићеваца да нападну батаљон у рејону Подгорине и ликвидирају га. Извештај је стигао за време борбе код Балиновића.[18]

Штаб батаљона је добро држао јединице у својим рукама. Појачано је извиђање јер се настојало избећи свако изненађење. У то време батаљон је обавештен да су Немци и четници напали рањенике и вод 1. чете који је остао да их штити у Слатиној Реци. Вод је био принуђен да рањенике упути преко Меведника за село Ретељ, а сам се

[18] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 167.

уз борбу повлачио. Том приликом Немцима је уепело да заробе седам-осам рањеиика и болничарку Катарину Кети Миндеровић. Заробљени рањеници су стрељани у Ваљеву, а Катарина Миндеровић је отерана у Шабачки логор, где је после тешких саслушања и мучења убијена.

После борбе код Мајиновића Тамнавски батаљон се повукао у рејон Пођуте, где је добио задатак да једну чету упути ка Суводању и Драгодолу да у заједници са по једном подгорском и колубарском четом разбије групацију четника. За извршење овог задатка одређена је 1. чета. Борба је трајала цео дан, а све три чете су извршиле свој задатак.

Док је трајала борба у Суводању по један вод Тамнавске и Подгорске чете дочекали су у заседи код села Рибара немачку извидницу, која је пошла из Ваљева. Они су их својом ватром изненадили. После првог изненађења Немци су се развили у стрелце и прихватили борбу, али су се повукли, јер су партизани имали доминирајуће положаје.

## БОРБА У СУШИЦАМА

Од 20. до 26. јануара 3. чета Тамнавског батаљона учествовала је у борбама на простору села Сушице и Лесковице. Напад су вршили четници и Недићев оружани одред ваљевске групе. Заједно са Тамнавцима у овој борби су учествовале Колубарска и Подгорска чета. Најтежи окршај је био 22. јануара. Хладноћа је била толика да су се руке лепиле за оружје. Од мраза је 20 бораца промрзло. Борци су посели згодан положај на коме су се упорно држали и све нападе одбијали један за другим, тако да се непријатељ на крају морао повући ка Ваљеву.[19]

V тој борби погинуо је Рајко Михаиловић, командир 3. чете, а био је заменик команданта 3. тамнавског, па 4. посаво-тамнавског батаљона. Тог дана је имао повишену температуру. Није хтео остати у резерви. Обилазио је и бодрио борце на положају. Саветовао их је да заузму што бољи заклон. У јеку борбе истрчао је са бомбом

[84] Исто, стр. 159.

пред групу недићеваца и бадио је на њих. Вратио се, заклонио и узео од борца пушкомитраљез и пустио рафал. Подигао се да види како беже и радосно узвикнуо:

- Српски издајници, идите и кажите Немцима да нас има још живих.

Погођен је из непријатељског аутомата, и убрзо издахнуо на рукама својих другова.

Истога дана погинуо је и Јован Дражић, политички делегат вода. Поред њега је тешко рањен пушкомитраљезац Стеван Мамула, омладинац из села Студенци, код Госпића. Био је питомац војне ваздухопловне школе. Члан СКОЈ-а је постао у јединици. Увек се осмехивао.

Сутрадан, 23. јануара, ојачане и одморне непријатељске снаге су поново покушале да разбију одбрану партизана. Трећој тамнавској чети је упућен као појачање и један вод 2. чете. Непријатељске снаге су и 24. јануара наставиле са још жешћим нападом. Било је губитака на обе стране. Недићевци су у свом извештају троструко увећавали цифру погинулих партизана, а знатно умањивали своје губитке. По њима, убијено је 30 комуниста и заробљено 8, 6 мушкараца и две жене, а на страни четника било је 12 рањених.[20] Међутим, утврђено је да »је непријатељ на 50 санки дотерао у Ваљево своје изгинуле и рањене у овој борби«.[21]

После борбе у Сушицима, Тамнавски батаљон се прикупио у Ребљу, источно од планине Медведника. Одатле је у току ноћи извршио покрет за Пећуту. Ту се сусрео са четом Посавског одреда, која је образована у Новој Вароши и стигла заједно са Космајским одредом, Милом Манићем и групом Владе Аксентијевића.

У поподневним часовима, 25. јануара, Штаб Тамнавског батаљона са четом Посавског одреда добио је наређење да изврши покрет ка Сушици и ту поседну положај, јер су непријатељске снаге поново надирале од Ваљева и Лелића. На положају код Сушице налазила се и једна чета Колубарског батаљона. У претходници је била 1. чета која је из покрета напала и разбила једну групу четника, заробивши тројицу. Од заробљеника су

[20] *Зборник,* том I, књ. 21, стр. 211.
[21] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 168.

добијени подаци да се само у селу Лелићу и Сушицама налази око 600 четника који се спремају да са Немцима нападну партизане. Чим је батаљон стигао на терен Сушица, 1. чета је упућена да хитно заузме једну доминирајућу косу. Међутим, баш у том тренутку и четници су с друге стране трчали ка истом положају. Тамнавци су стигли који минут раније и отворили ватру на изненађеног противника. И остале чете Тамнавског батаљона убрзо су ступиле у борбу која је трајала цео дан 26. јануара.

Та, поновна борба у Сушицама завршена је у корист партизана. Томе је допринело и мало лукавство Штаба Тамнавског батаљона коме су борци привели сељака који је носио писмо од четничког »војводе« Ајдачића у Ваљево. Ајдачић је у писму известио које ће положаје држати. Курир је задржан и по завршеној борби пуштен. Одмах су послате Космајска и Рађевска чета, које су биле приспеле, да благовремено поседну положај који је Ајдачић планирао. Чете су на овом положају разбиле Ајдачићев одред пре него што се и могао развити за борбу.[22]

Ево како је та борба записана у Билтену Врховног штаба народноослободилачке и добровољачке војске Југославије:

»... На Сушицу је, после неколико дана, извршен поновни напад са великим снагама непријатеља (око 700 четника и 60 Немаца) које су доведене из Ваљева, Љига, Г. Милановца и Поцерине. Наше слабије снаге... успеле су да разбију ове банде и нанесу осетне губитке непријатељу: 15 мртвих, 18 рањених и 120 смрзлих. У овом нападу заједно с непријатељем учествовали су и официри Драже Михаиловића. Ова победа партизана примљена је код народа са одушевљењем и сада се испредају читаве приче о херојству партизана и говори како један партизан гони и разбија 100 оваквих бандита. Партизани су имали 6 мртвих, 3 рањена и 3 заробљена, од којих две другарице«.[23]

После борби код села Сушице, Тамнавски батаљон и Посавска партизанска чета су упућени у рејон села Ребеља да се одморе и лече борце од промрзлина. Опет се

[22] Исто, стр. 169.
[23] Зборник, том I, књ. 1, стр. 141.

на састанцима партијских ћелија и на састанцима бораца чета разговарало о војнојполитичкој ситуацији. Трагало се за излазом из тешког положаја. Било је предлога да се крене у пробој преко Дрине у Босну, или да се упути у јужну Србију, на простор Јабланице и Топлице, јер су се и борци уверили да би било погибељно ићи поново у Тамнаву и Посавину. И сами су се убедили да је удружени непријатељ предузео све војне, политичке, пропагандне и психолошке мере како би по сваку цену спречио поновно учвршћење позиције партизанских јединица на простору око Уба, Коцељеве, Лајковца, Обреновца и Београда. На састанцима је договорено да се дицсиплиновано сачекају нова упутства Главног штаба НОП одреда за Србију и ПК КПЈ за Србију. Штаб батаљона, Команда Посавске чете и Влада Аксентијевић упутили су се на разговор код Мирка Томића и осталих руководилаца који су били са њима.

## ФОРМИРАЊЕ ПОСАВО-ТАМНАВСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА И ЊЕГОВО РАЗБИЈАЊЕ

Још 15. јануара 1942. године чланови Главног штаба за Србију, који су се тих дана налазили са групом одреда у западној Србији, на малој слободној територији у ширем простору Ваљева, добили су директиву Врховног штаба у којој су прецизирани задаци за даљи рад на развоју народноослободилачке борбе. Штаб Тамнавског батаљона, Команда Посавске чете и група Владе Аксентијевића, тек после борби у Сушицама имала је прилику да се упозна са овом директивом, као и са писмом ЦК КПЈ које је стигло за Окружни комитет КПЈ Ваљево и инструктора ПК КПЈ за Србију Милоша Минића.

Директива Врховног штаба садржала је низ битних оцена новонастале ситуације за даљи развој НОБ, као и задатке за организацију, учвршћење и реорганизацију постојећих партизанских јединица, стварање нових партизанских одреда, њихове даље оперативне и борбене задатке, избор метода и форми борбених дејстава у новим условима, политички рад у одредима, итд. По војној ли-

нији - одреди су уиуђени на Главни штаб Србије, а по партијској линији - на Окружни комитет Ваљево, а овај за Покрајински комитет Србије и његове представнике.

Одређени су и правци дејства појединих одреда. Посавски одред требало је да створи упориште у рејону Јаутина - Близањски висови - Словац и да одатле прошири дејство ка Ваљеву, садејствујући Ваљевском одреду, затим ка Колубари и Сави, и да дејствује на комуникацији Ваљево - Дивци - Словац - Уб - Обреновац. Према потреби, Ваљевски одред је требало да пребаци код Јаутине извесне делове за непосредну сарадњу с Посавским одредом и непосредно дејство на комуникацији Осечина - Каменица - Ваљево.[24] Оваква упутства Врховног штаба била су заснована на дотадашњим искуствима НОБ и захтевала су даље везивање партизанских одреда за одређену територију и њихово чврсто повезивање са народом у селима. Очигледно је да у том тренутку Врховни штаб и ЦК КПЈ нису имали најновије податке о стању на поменутом подручју, о покушајима партизанских јединица да се поново пробију у своје крајеве, о губицима које су при томе имали и о снази и новим мсрама окупатора и његових савезника.

У писму Централног комитета КПЈ, поред осталог, каже се:

»Партизански покрет са својим методама ратовања и са својим у борби очеличеним борцима, најбољим синовима радног народа, непобједив је. У борби против непријатеља треба искористити сва средства и мобилисати најшире масе. Наше партизанске јединице треба да буду помогнуте диверзионим акцијама у позадини. Непријатељу треба порушити комуникационе везе и слично. Тај задатак се може извести без већих тешкоћа, и њега треба поставити пред свако село, пред сваког човека. Треба порадити на томе да сељаци сами организују своју одбрану и не дозволе да непријатељска нога гази преко њихових земљишта, да разне банде пљачкају и злостављају становништво. ..

8ећ до сада наша Партија изгубила је огроман број драгоцених партијских активиста. Увек у првим ватреним

[24] Јосип Броз Тито, *Сабрана дјела,* кн>. 8, Београд, 1981, стр. 87.

линијама наши партијци и одговорни партијски функционери показали су дивне примере херојства; они су показали како се неустрашиво гине за ствар радног народа. Наши кадрови су, може се без претеривања рећи, скоро десетковани. Зато треба поклонити пуну пажњу чувању старих и подизању нових кадрова...

Што хитније успоставити везу и послати у препису све ове и друге материјале којима ви располажете у следећа места: Окружном комитету у Мачви, Окружном повереништву у Аранђеловцу, Окружном комитету у Крагујевцу, а преко овога партијској организацији у Поморављу, Окружном комитету у Ужицу, а преко овога или директно Окружном комитету у Чачку, а преко њега Окружном комитету у Краљеву и Крушевцу, среској организацији у Посавини (Обреновац), а преко ове у Београд. Уколико успоставите везу са Београдом и пошаљете овај материјал, ставите им у задатак да исти пошаљу у источну Србију«.[25]

Чланови Главног штаба за Србију су сами, или у заједници са руководствима осталих одреда и батаљона у ваше махова проучавали директиве и договарали се о њиховом спровођењу у дело. Владало је схватање да ће у скорој будућности рат решити успешна зимска кампања Црвене армије, да би још једном требало покушати остварити сарадњу са четницима Драже Михаиловића, где је то могуће, да би требало ширити платформу ослободилачке борбе и да се борцима мора објаснити да издрже по сваку цену до пролећа када ће бити лакше, а да се све препреке у постојећој тешкој ситуацији могу савладати. За савладавање тако сложене ситуације од руководства партијске организације и партизанских јединица је захтевана висока свест и одговорност коју су унели у НОБ из предратног периода и доба илегалног рада КПЈ.

После дужих консултација извршена је и реорганизација партизанских одреда:

Ваљевски одред је остао са два батаљона: Рађевским и Подгорским, са задатком да развија своја дејства ос-

[25] Исто, стр. 95, 96.

лонцем на гребен Повлена, Јабланика, Медведника, Соколске планине, Борање, Гучева и Цера;

Сувоборски одред, формиран од Колубарског батаљона Ваљевског одреда, добио је задатак да ослонцем на Сувобор, Равну Гору и Рудник дејствује према Л>игу, Горњем Милановцу и Чачку, а делом снага са Маљена према Колубари и Ваљеву;

Космајски одред, у чији је састав ушла 2. чета 2. шумадијског одреда, требало је да дејствује на ширем простору Шумадије, са ослонцем на Космај, Букуљу и Венчац.

Посавско-тамнавски одред је формиран од бораца Тамнавског батаљона и Посавске чете која је дошла из Нове Вароши, као и од појединаца из других јединица ранијег Посавског одреда који су се ту затекли. Одред је бројао 150 наоружаних бораца. За команданта одреда је одређен Света Поповић, а за политичког комесара Миливоје Манић Миле Албанта, док је командант Тамнавског батаљона и даље остао Добросав Симић, а политички комесар је постао Јосиф Мајер. Командир 1. чете Тамнавског батаљона је био Павле Петковић, а политички комесар Радован Милашиновић, командир 2. чете Стеван Борота, а политички комесар Србислав Поповић, и командир 3. чете Александар Рашковић (Миле Ужар).

Будући да се и група политичких радника, коју је ЦК КНЈ одредио у Радоињи и Новој Вароши, кретала са Посаво-тамнавским одредом, у намери да се у погодном тренутку одвоје и илегално пробију на свој терен, од њих је формиран Окружни и сремски комитет и КПЈ: за Обреновац, Умку, Уб и Владимирце. За секретара Окружног комитета именован је Влада Аксентијевић, а секретар ОК СКОЈ-а Буда Давидовић. За секретара Сремског комитета за срез тамнавски (Уб) одређен је Андрија Мазињанин, за секретара комитета за срез посавски (Умка) Миладин Петровић, а за члана истог Вељa Јеремић; за секретаре комитета у Обреновцу и Владимирцима, као и попуну свих комитета требало је пронаћи људе на терену и у заједници са ПК КПЈ за Србију.

Влада Аксентијевић је из Космајског одреда повукао Драгослава Живковића (уочи рата секретара Сремског по-

вереништва КПЈ за Обреновац и члан ОК КПЈ за Београд), за члана Окружног комитета, али је Живковић убрзо погинуо у борбама у Сушици.

О образовању партијских руководстава и намери да се пребаце на свој терен Милош Минић је 10. јуна 1942. године писао ПК КПЈ за Србију:

»ОК Посавине формирали су другови из ПК-а, који су се затекли у Санџаку са задатком да се пребаце у Посавину и Тамнаву на рад. Другови из ОК-а Посавине дошли су к нама са Космајским одредом. Чим су стигли, хтели су одмах да крену на терен, онако без икаквих исправа и без претходног испитивања терена. Одмах сам им рекао да би такав пут личио на лет птица у магли. Изнео сам им извесне податке, које смо били тада добили о масовном покољу партизана - дезертера у Тамнави. Говорио сам им да предходно треба добро испитати терен, испитати услове за опстанак на терену, па тек онда предузети пут. Упозоравао сам их на компромитованост другова из ОК-а (Влада Аксентијевић и Андрија Мазињанин били су политкоми батаљона) и да они ни сами не могу знати ко их све може препознати. Затим сам им говорио да су под притиском терора четничких банди посрнули неки раније добри људи па се лако могу насадити. И поврх свега упозоравао сам их на директиву 'чувања кадрова као очију у глави'«.[26]

О овом партијском руководству писао је и Мирко Томић 1. септембра 1942. године, ПК КПЈ за Србију:

»Ја сам са овим друговима одржао два састанка поводом њиховог пребацивања на њихов терен и повезивања са Београдом. На првом састанку решили смо да и они буду снабдевени оним легитимацијама које смо ми правили (мисли се на Бору Баруха, сликара из Београда - прим. аутора), али основно је било да пођу онда када им Одред буде то омогућио приближавањем најближој тачци у правцу њиховог терена. На овај начин задржали смо другове око 20. дана код нас. За ово време другови су реорганизовали партијску организацију у њиховом новоствореном одреду«.[27]

[26] Архив ЦК СКЈ, бр. 1405, стр. 5 и 6.
[27] Архив ЦК СКЈ, бр. 1409, стр. 12.

Крајем јануара 1942. године, удружене непријатељске снаге су покушавале да блокирају планинске пределе групе одреда у западној Србији. Рачунали су да ће оштра зима, слаба исхрана, обућа, одећа и смањене количине муниције приморати партизанске снаге да траже нову тактику. Обруч око мале брдске слободне територије све се више стезао. Зато су чланови Главног штаба за Србију и представници ПК КПЈ за Србију (који су ту били) одлучили да што пре спроведу директиву Врховног штаба и ЦК КПЈ. После реорганизације одреди су упућени на извршење својих задатака. Требало је прећи на чисто герилски начин ратовања.

С тим у вези Посаво-тамнавски одред је 1. фебруара увече извршио покрет према Горњој Лесковици, где је стигао у зору следећег дана. Убрзо су одред напали Немци, недићевци и љотићевци. Борбу је прво прихватила 2. чета, а затим и остале јединице Посаво-тамнавског одреда и Подгорски батаљон Ваљевског одреда. Пошто је одбијен против-напад Подгорског батаљона у правцу Краљевице, 1. чета Тамнавског батаљона добила је наређење да заузме тај врх без обзира на жртве. Чета је подишла Краљевици, иако је била засипана снажном ватром непријатеља. Један вод је упућен да заобилазним путем пређе на супротну страну и скрене непријатељску ватру на себе. Када се то догодило, чета је извршила јуриш, бомбама разбила непријатељски отпор и освојила Краљевицу, одбацујући непријатеља према Ваљеву.[28]

Само на врху Краљевице непријатељ је имао 17 мртвих. Подгорски батаљон је имао 5 погинулих, а из Тамнавског батаљона тешко су рањени Светислав Пандуровић Пуја и Милан Михаиловић. Пандуровићу је метак разнео чашицу колена. Видевши шта му се догодило борци Зоран Влајковић и Милош Петровић притрчали су рањеном другу и однели га до Штаба батаљона. Ту је издато наређење да га вод Буре Старчевића однесе у Бањевце на лечење и опоравак. На растанку са друговима рањени Пуја је рекао:

[28] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 171.

- Ми смо у изузетној тешкој ситуацији. Немојте се поколебати! Запамтите победа је наша, јер се боримо за праведну ствар...

Рањеног Светислава Пандуровића ухватили су четници, мучили га и убили 4. фебруара у дворишту основне школе у Буковцу.

Четници су открили и ухватили и Милана Михаиловића. Са њим су заробили и болеснике Милосава Бранковића и Миодрага Марковића. Заробљене партизане четници су предали Немцима, а ови су наставили да их муче и саслушавају. Пошто ништа нису признали четници су их опет преузели, поскидали са њих одећу и обућу и натерали их да по снегу и мразу иду голи и боси. Милана Михаиловића су боли врховима својих кама све док није подлегао мучењу у Трипковића јаругама, између Горње Лесковице и Мравињаца.

После борбе на Краљевици Посаво-тамнавски одред је одустао од одласка у Рађевину и предузео покрет ка Маљену, у ком правцу су раније били кренули Сувоборски и Космајски одред. Посаво-тамнавски одред се пребацио ноћу преко друма Ваљево - Ужице код Бађевца и стигао у Крчмар, где је 3. фебруара разбио једну групу четника, а затим наставио покрет ка Дивчибарама. Одатле је отишао у Томино Поље, где се одмарао два дана. Овим маневром одред је заварао траг непријатељу и привремено се извукао из припреманог окружења. Са њим је био и Ваљевски одред.

## КА ЈАБААНИЦИ И ТОПАИЦИ

На простору испод Маљена нашле су се опет све партизанске снаге Ваљевске групе одреда. Представници Главног штаба НОП Одреда за Србију, односно чланови фупне команде штабова ових одреда, одржали су у селу Крчмару 7. фебруара састанак и констатовали да је немогуће ни војнички ни политички опстати на том терену. Предлагано је да се преко Овчара и Каблара изврши пробој у јужну Србију, јер су обавештени да тамо постоји слободна територија на подручју Топлице и Јабланице,

или да се иокуша продор преко Дриие у источну Босну. Преовладало је мишљење да треба кренути ка Јабланици и Топлици. Изабран је и правац покрета: Маљен - Овчар - Копаоник. О томе Милорад Јанковић у својој студији »Група партизанских одреда у западној Србији«, пише:

»Прихваћена је одлука да сви одреди крену у јужну Србију, али она није донесена ни јединствено, ни глатко. Опет се постављало питање напуштања територије као политичког проблема и проблема могућности опстанка и рада ОК за Ваљево, илегалних партијских органа и организација ако ову територију напусте сви партизански одреди. Постављен је захтев да на овом терену остане пола снага: Сувоборски одред или бар Колубарски батаљон овог одреда«.[29]

Посаво-тамнавски одред је кретао у десној колони од Тометина Поља. У поподневним часовима 9. фебруара дошло је до оштре борбе, у којој је главни терет поднео Посаво-тамнавски одред, пошто је био први на удару надмоћног непријатеља. Због тога су и Посаво-тамнавски и Ваљевски партизански одреди под борбом напустили рејон Тометиног Поља и у ноћи уочи 10. фебруара пребацили се нешто јужније, Посаво-тамнавски у село Богданицу, а Ваљевски у село Дружетић.[30]

Сутрадан, 10. фебруара, опет је био нападнут Посаво-тамнавски одред. Борба је трајала до поноћи. Снег је био дубок до груди, ухватила се ледена кора која је прскала при ходу партизана. Са свих страна недићевци и четници су викали:

- Предајте се! Готови сте! Овде нема места за партизане.

Непријатељски војници су сипали из пушака и митраљеза неку светлећу муницију, чија се маса укрштала изнад глава партизана као светлећа ватра. У зимској ноћи то је деловало застрашујуће.

У току борбе Штаб одреда је сазнао да из Чачка према одреду крећу јаке непријатељске снаге и о томе обавестио представнике Главног штаба за Србију. Ради тога

[29] Милорад Јанковић, *Група партизанских одреда у западној Србији,* Београд, 1967, стр. 183.
[30] Исто, стр. 191.

Посаво-тамнавски одред се вратио натраг преко Равне Горе у село Планиницу. Успут је 11. фебруара поново са свих страна био нападнут од надмоћних непријатељских снага. Опет су јединице одреда успеле да се пробију. У њима се нашло снаге да преброде дубоки снег, јак мраз и непријатељске редове. Чете су добиле задатак да јуришем разбију удруженог непријатеља. И оне су то учиниле. Заплењена је и четничка комора са храном и муницијом.

У Планиници од одреда су се одвојили Влада Аксентијевић, Будимир Давидовић, Андрија Мазињанин, Миладин Петровић Косић и Вељa Јеремић и кренули илегално ка Посавини и Тамнави, на своје партијске задатке. Раније нису могли. Очекивали су и веровали да ће се ситуација на том терену мењати у корист народноослободилачког покрета.

Из Планинице, Посаво-тамнавски одред је преко Такова дошао у Качерски Дружетић. Ту су га у току ноћи напали Љубићки и Руднички четници.

- Нигде мира, ни часа - коментарисао је напад Добросав Симић.

- Зима се отегла као гладна година - одговорио му је Света Поповић и пожурио борце да отерају четнике.

Борци су успели да потисну непријатеља и тек што су прилегли да се одморе стигло је ново наређење за покрет. Остали су гладни, озебли, уморни. Прешли су преко Горњих Бањана и стигли на Маљен.

Узалудни састанци, саветовања, одустајање од покрета за Топлицу и Јабланицу, сазнање да се не може пробити, све то је изазивало коментаре:

- Шта се ово ради? Ко командује?

- Излаза мора бити!

- Капитулирати нећемо!

Борци су се обраћали Раденку Ранковићу, ранијем команданту 1. посавског батаљона, са питањем шта да раде?

- Тренутно сам борац као и ви, јер због болести и исцрпљености нисам хтео примити никакву команду. Морамо веровати представницима Покрајинског комитета и Главног штаба. Они имају везу са вишим руководством и

траже излаз... Грануће пролеће, биће опет много лакше - одговарао им је Ранковић самоуверено.

Непријатељске потере и заседе су свакодневно трагале за партизанским јединицама. Привучене су нове снаге са правца Ваљева, Мионице, Љига, Обреновца, Београда, Горњег Милановца, Чачка, Пожеге и Ужица. Број мртвих, рањених и промрзлих партизана стално се повећавао.

## СЛСТАНАК НА МАЉЕНУ И ПУТ ПРЕМА КОСМАЈУ

У току 14. и ноћу између 14. и 15. фебруара одржан је последњи састанак представника Главног штаба НОП одреда за Србију са војно-политичким руководствима: Ваљевског, Сувоборског, Космајског и Посаво-тамнавског одреда. Из Посаво-тамнавског одреда присуствовали су: Света Поповић, Миле Манић Албанта, Добросав Симић и Јосиф Мајер. Ситуација је оцењена као тешка. Расправљало се о разним предлозима за излазак из постојећих тешкоћа.

Идеја да се крене у Босну је одбачена због нејасне ситуације на том простору, одлазак у Јабланицу, Топлицу или Санџак је оцењен као самовољно напуштање своје територије и противно добивеној директиви од Врховног штаба, у одређеном смислу као дезертерство и издаја борбе. Одбачена је и идеја о пребацивању јачих партизанских снага ка Руднику и Космају и из бојазни окружних комитета Ваљева и Шапца да одласком тих одреда западна и део централне Србије не остану без партијске организације, чије је функционисање и иначе практично већ било сведено само на то што се налазило у оквирима одреда.

На саветовању је одлучено да сви одреди и даље треба да дејствују подељени у три групе, ради развлачења непријатеља, и, у вези с тим, да пођу са Маљена и Сувобора (сем Сувоборског одреда) у дивергентним правцима: Посаво-тамнавски и Космајски одред према Космају и Руднику и евентуално у Тамнаву; Ваљевски у Рађевину држећи се масива Повлена и Медведника, а Сувоборски

одред, који је иајбоље стајао са муницијом, да остане на Сувобору. Одбачен је и предлог да се чланови команде Групе одреда поделе по одредима и они су остали са Сувоборским одредом.[31]

У погледу даљих акција и начина њиховог извођења постигнута је сагласност да се избегавају фронталне борбе и не стварају никакве слободне територије, већ да се дејствује према ситуацији, с тим да се очувају сопствене снаге, па макар се непријатељу нанели мањи губици. Сем тога, требало је развити широку политичку активност у народу и одреде омасовљавати.[32]

Ова одлука руководства групе партизанских одреда није била правилна, јер то је ишло на руку непријатељу. Одреди су упућени у своје крајеве пре него што су испитани услови за остварење једне такве замисли и пре него што су се повезали са партијском организацијом на терену, без чије се помоћи није било могућно одржати.[33]

Милош Минић, инструктор ПК у Ваљеву, у извештају од 20. маја 1942. године пише о томе следеће:

»Половином фебруара, на једном саветовању са војним и политичким руководиоцима, друг Сељак (Мирко Томић, прим. аутора) и групна команда одлучују да пошаљу Космајски одред на Космај, Посавски у Посавину, Ваљевски у Рађевину, а Сувоборски да оперише око Сувобора. Сви одреди имали су тада мало муниције, али су Космајци тврдили да ће на Космају лакше доћи до ње.

И заиста, сваки одред је пошао куда му је одређено. То је био почетак уништења одреда. Они су били изнурени дугим маршевима по страшном мразу, слабо одевени, деморалисани због сталног избегавања борби, са јако израженим осећањем несигурности услед оскудице у муницији«.[34]

Одреди су од тада препуштени сами себи и упућени су да дејствују на »свом« терену, иако се знало каква их војна и политичка ситуација тамо чека. Сувише се круто

[31] Исто, стр. 200.
[32] Петар Вишњић, Разбијање партизанских одреда код Ваљева почетком 1942. године. Војноисторијски гласник бр. 4/1965, стр. 62.
33 Исто, стр. 62.
[34] Извештај Милоша Минића од 20. 05. 1942. Архив ЦК СКЈ, бр. 1405, стр. 20.

држало до директиве Врховног штаба, која је дата са велике удаљености и без претходног познавања новонастале ситуације у том делу Србије. Команда Посаво-тамнавског одреда није имала довољно самосталности и снаге да одлучно крене у пробој преко Дрине у источну Босну или у јужну Србију, већ је рачунала да се приближава пролеће и да ће настати бољи дани у Тамнави и Посавини.

У зору 15. фебруара, Посаво-тамнавски одред је, у заједници са Космајским одредом, са Великог Маљена кренуо одређеним правцем. Планирано је да се на том путу, када се за то укаже прилика, издвоје и пребаце у Тамнаву. Заједно су кренули према селу Ба. Пред селом су их дочекали четници јаком ватром. Вођена је краћа борба у којој је заробљено неколико четника. Правдали су се да су мобилисани и натерани од Немаца и недићеваца да се боре против своје браће. Саслушани су и пуштени кућама. У том селу расформирана је 3. чета, а сви борци су подељени у две чете. У Команди 1. чете остали су Павле Петковић, командир, Радован Милашиновић, политички комесар, а у Команди 2. чете Стеван Борота, командир, а Србислав Поповић, политички комесар. Добросав Симић, Раденко Ранковић и Јосиф Мајер укључени су у Штаб одреда.

Из села Ба, Посаво-тамнавски одред је извршио покрет у Славковицу, где га је сачекала четничка заседа. После краће борбе четници су се повукли. Покрет је настављен у Угриновце. Ту је одред прешао пругу Београд-Чачак, разбио групу четника и стигао у село Козељ. У селу је заробио неколико четника и два недићевца. Без задржавања настављен је покрет кроз Горњу Трешњевицу, а одатле према Вукосавцима. У борби између та два села погинуло је око 40, а заробљено 38 четника Опленачког одреда. Заробљени четници, сем 2 подофицира која су стрељана, пуштени су кућама са последњом опоменом да се не боре на страни окупатора.[35] Одред је ванћио у селу Гараши. Одржавана је тесна веза још само

[35] Архив VII, к. 1985, бр. рег. 12/1, Стенографеке белешке учесника НОР-а.

са Космајским одредом, у којем се налазила и Шумадијска чета.

У рано јутро 17. фебруара одред је извршио покрет из Гараша и у подне стигао у село Живковце. Ту је решено да остане на одмору до два сата после поноћи. У време постројавања тог раног јутра, 17. фебруара, на Шумадијску чету је наишла претходница једне веће четничке колоне. Четници су у својој претходници имали 4 пушкомитраљеза и један лаки митраљез. Због мрака који се још није био повукао створила се гужва у којој су се измешали јединице и појединци, те је настала борба кундацима. Шумадијској чети притекла је у помоћ 2. тамнавска чета, те су на крају четници разбијени. У овој борби четницима су отета сва четири пушкомитраљеза, лаки митраљез и застава. Четници су оставили 17 мртвих, а седам их је заробљено.

После ове борбе оба одреда су кренула за Миросаљце. У Рудовцима сељаци су их обавестили да се у Стронову налази једна четничка група. Ту се Посаво-тамнавски одред послужио лукавством. Развио је заробљену четничку заставу и упутио се четницима. На тај начин успео је да без борбе похвата и разоружа око 70 четника, који су пуштени кућама. То се прочуло у околним селима, и помогло да Посаво-тамнавски одред, у свом даљем кретању, разоружава мање групе без борбе. Тако је одред стигао у Миросаљце и тиме ступио у београдски округ.[36]

Из Миросаљца Посаво-тамнавски одред је извршио покрет преко Сибнице према Сопоту. На путу заседе, борбе... У Рожанцима су га напали четници. Борба се водила цело после подне, до неко доба ноћи. Четници су натерани у одступање. Оставили су десетак мртвих и рањених. Од партизана су погинули Милош Бајац, радник из Београда и Душко Гркић. Одред је после те борбе стигао у Сибницу, преноћио и ујутру наставио пут према Слатини.

Космајски одред, као претходница, наишао је 18. фебруара око 10 часова између Слатине и Бељине на већу групу четника, под командом војводе Никчевића.

[36] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 173. и 174.

Оба одреда еу се развила за борбу: Космајски је остао у центру, Прва тамнавска чета дејствовала је на десном, 2. тамнавска чета на левом крилу, а Шумадијска чета је била у заштитници. Прва тамнавска чета зашла је за бок непријатеља, а 2. тамнавска чета је принудила непријатеља да се повуче. Непријатељ је имао много мртвих и рањених. Само на једној ливади остало је 36 мртвих међу којима и командант Никчевић. Ту је заробљено око 80 четника и недићеваца, а већи број је рањен. Поред тога заплењено је око 4.000 метака и 4 пушкомитраљеза. Заробљени рањеници колима су упућени на превијање у здравствену станицу, а здрави су разоружани и пуштени кућама. Два Недићева официра су стрељана.[37]

Ове борбе на домаку Посавине и Липовичке шуме изазвале су извесну наду у повратак партизана. Она је била нарочито изражена код породица бораца 2. посавског (београдског) батаљона, које су очекивале да чују неку вест о својима. У то време Београдски батаљон био је, у саставу 1. пролетерске бригаде, размештен у рејону Челебића и Викоча, северно од Фоче. С друге стране покренуте су организоване непријатељске снаге да онемогуће продор Посаво-тамнавског одреда. Једна чета немачке 714. дивизије напала је делове одреда код Дучине, а Недићев 9. одред и четници код села Бељине. Још увек су ту, на домак Космаја, заједнички дејствовале јединице Космајског и Посаво-тамнавског одреда. Успеле су да се нешто боље хране и да дођу до муниције.

Милош Петровић, из Совљака, борац Посаво-тамнавског одреда из тог времена, сећа се речи које је као охрабрење упутио Вукадин Вукадиновић (Мило Васојевић) у селу Бељини:

- Е, другови, ту смо на вратима Београда. Сада сигурно не можемо ући у Београд. Још је рано, али неће бити тако далеко када ћемо нашу заставу развити у Београду.[38]

После неколико дана, Вукадин Вукадиновић је по задатку отишао у Црну Гору, где је наставио да се бори

[37] Исто, стр. 174, 175.
[38] Милорад Чукић, *Стазама црвеног ученика,* стр. 7.

као борац и политички комесар све до своје погибије, 15. фебруара 1943. године.

Посаво-тамнавски и Космајски одред су били приморани да се 21. фебруара повуку према Рожанцима и Араповцу. Истог дана у Араповцу су нападнути од немачких снага из Лазаревца и Српске државне страже. Од једног заробљеног четника су добијена обавештења да се заједно са Немцима и недићевцима припрема опкољавање партизана. Иако се могло веровати да су обавештења тачна, на заједничком састанку оба одреда неки од руководиоца нису то озбиљно схватили. Бранили су свој став уверавањима да Немци од првих дана устанка озбиљно опкољавају партизане и предузимају офанзиве на њих, а НОП упркос томе све више расте. На састанку је решено да се обавештења још једном провере, па да се тек после тога донесе коначна одлука. Руководства оба одреда су, у том случају, планирала продор ка југу. Тада су сазнали да су Немци и недићевци запосели скоро све путеве код села Венчана, Тулежа, Борошевца, Сибнице и Стојника и да су се у космајским селима разбашкарили четници.

0 тим борбама и кретањима Посаво-тамнавског партизанског одреда свакодневно је обавештавана Управа града Београда и Недићева влада. Тако, у једном извештају од 21. фебруара 1942. године, забележено је и ово:

»Начелник округа Београдског доставља телефоном следећи извештај из Вреоца:

Партизани се налазе у селу Араповцу, Рожанци, Бељина, Малић и Лесковац. Није проверено али се претпоставља да заједно са сељацима које су они мобилисали има 6 - 700.

Акција:

1-100 Немаца крећу преко Рогаче, Сибнице у правцу села Миросавци;

II - 100 Немаца иду од села Дрлупе, Венчана преко Тулежа ка селу Миросавцу;

III - 150 Немаца иду од Јунковца ка селу Араповцу - ова група има и артиљерију;

IV - Венчански четнички одред од 80 људи иде у правцу села Миросавци;

V - Београдски четнички одред од 80 људи иде у правцу села Рожанци.

VI - Космајски четнички одред од 80 људи и 60 четника из Јунковца држе линију Б. Трњане - Степојевац.

Наређено: четничком одреду на Умци да четници из села Мислођина и Дражевца дођу у Степојевац.

Управа града Београда извештена«.[39]

У ноћи између 21. и 22. фебруара оба одреда су упала у немачко-четнички обруч. Посаво-тамнавски одред успео је да код села Барошевца пређе железничку пругу Лајковац - Младеновац и да се пробије ка Трбушници око два сата по поноћи. Космајци су се пробили ка селу Тулеж. Те ноћи су се по договору, а по ранијем задатку, та два одреда раздвојила. Договорено је одржавање везе. Богосав Арсенијевић је упућен да оствари везу, али из објективних разлога није успео.

Четници су, сутрадан, 22. фебруара 1942. године, напали Посаво-тамнавски одред у селу Трбушници. Наређено је 1. чети да брзо поседне гробље. Сачекала је четнике на блиском одстојању и отворила ватру. То је омогућило 2. чети да се брзо извуче из кућа у којима је била смештена ради одмора. Њени борци су заузели одређене положаје. Партизани и четници су се довикивали:

- Зашто служите Немцима? - узвикнуо је у једном тренутку Богољуб Танасијевић.

- Да чувамо своја села и Србију од паљевина, - одговорио је четник.

- Ви сте издајници српског народа, - продерао се Миливоје Ковачевић.

Борба је бивала све оштрија и јача. Погинуло је десетак четника, а од партизана су рањени Стеван Борота, командир 2. чете, Павле Петковић, командир 1. чете, Србислав Поповић, политички комесар 2. чете, Живан Ранисављевић, политички делегат вода и борац Стева... Четници су успели да окруже и заробе неколико партизана, међу којима и Зорана Влајковића и Милоша Јосиповића. Увече се сазнало да је рањен и Добросав Симић, коме је тек била зарасла рана задобијена у децембру месецу.

[39] *Зборник,* том I, књ. 3, стр. 334.

- Важно је да могу корачати са вама - рекао је рањени Добросав окупљеним борцима.

- Све нас је мање, а све теже, друже команданте - чуло се више гласова.

Посаво-тамнавски одред, после ове борбе, морао се повући у село Калањевце код Белановице. Ту је закопано сувишно оружје и остављена два непокретна рањеника Србислав Поповић и Стева... Домаћин је обећао да ће их чувати и крити као рођену браћу. Међутим, четници су их брзо пронашли и извели на стрељање.

Одред је продужио ка селу Липљу, на десној обали реке Л»иг, где је стигао 23. фебруара. Код школе је заробио 40 четника. Убрзо су стигли Немци, недићевци и четници војводе Гордића и са свих страна напали јединице одреда. Команда је очекивала напад и на време је наредила борцима да заузму погодне положаје. Крајњим напором одред је избегао уништење и успео да се ноћу између 23. и 24. фебруара пробије из обруча. У борби је погинуло двадесетак непријатељских војника, међу којима пет немачких скијаша и четири немачка митраљесца. Било је и доста рањених. Успеху је највише допринео погодан распоред 1. чете, иза гомила ћубрета распоређеног по једној њиви, чему се непријатељ није надао. Рачунали су да су партизани посели обалу иза њиве, па су неопрезно наишли и првим плотунима партизана претрпели осетне губитке.[40]

Посаво-тамнавски одред је тада бројао свега око 120 бораца. Штаб одреда је често мењао правац кретања и тактику како би сачувао сваког борца и јединицу од уништења. Када је под борбом прешао друм и железничку пругу Лајковац - Л>иг, Штаб одреда је донео одлуку да се јединице одморе у селу Јајчићи. Убрзо су прикупљени подаци о ситуацији на терену Колубаре и о могућностима за прелазак реке Колубаре и улазак у срез тамнавски. У току 24. фебруара добијено је обавештење да се из правца Лајковца креће Немци, љотићевци и четници, с циљем да нападну одред. Били су то 1. одред српске добровољачке команде, јачине два батаљона, одред Српске државне страже и чета немачих војника.

[40] П. Петковић, *Тамнава у НОБ,* стр. 176.

V таквој ситуацији, под заштитом осигурања јачине једног вода постављеног према Словцу и Лајковцу, Посаво-тамнавски одред је кренуо ка селима Бошњановићи, Горњи Латковићи и Мушићи, у намери да се код Словца пребаци преко Колубаре и упути ка Тамнави. Док се одред пробијао према Колубари, вод који је организовао обезбеђење био је нападнут и, пошто је одсечен на положају код села Мушића, изгубио је контакт са главнином и касније неколико дана, пробијао се ка Маљену. Тек почетком марта 1942. године ухватио је везу са Сувоборским партизанским одредом у селу Ба и с њим остао до уништења. За Посаво-тамнавски одред овај моменат је био значајан утолико што је под заштитом овог вода тренутно успео да продужи ка Колубари, али и што је његовим губитком још више смањено укупно бројно стање олрела."

## ДОЛЛЗАК У ТАМНАВУ И КРАЈ ОДРЕДА

V селу Веселиновци извршене су војне и политичке припреме за прелазак на леву страну Колубаре. И поред свих напора у четама је владало добро расположење. Борци су горели од нестрпљења да што пре стигну у свој крај. Веровали су да ће тамо бити другачије. Говорили су о томе са усхићењем. Све се чешће чуло:

- Кад стигнемо тамо.

Непријатељске снаге у оближњим гарнизонима су већ биле обавештене о појави Посаво-тамнавског партизанског одреда на простору између Л>ига и Колубаре. Убрзо је извршена концентрација најближих немачких, недићевских и четничких снага и њихов заједнички напад из неколико праваца. Из Лајковца преко села Придворице су нападале комбиноване немачке и недићевско-четничке јединице, из Словца, преко села Стрмова, део Тамнавског четничког одреда Будимира Босиљчића, с леђа, из Л>ига, део 3. одреда Српске државне страже. Нешто касније кренуле су непријатељске јединице из Мионице и Ваљева.[42]

[41] М; Јанковић, *Група партизанских одреда у западној Србији,* стр. 220.
[42] *Зборник,* том I, књ. 3, стр. 353. и 363.

Из Веселиновца одред је кренуо у поподневним часовима, 24. фебруара. Немци су открили колону и први отворили ураганску ватру из свих оружја. Одмах затим придружили су им се недићевци и четници. Партизани су заузели заклоне и прихватили борбу код села Придворице. Штаб одреда је предвиђао да се река Колубара пређе преко брвна, али се надошла вода прелила преко њега и није се могло. Није било могуће прећи ни преко неког моста. Најтеже је било колима пребацити рањенике. Река је била набујала од топљења снега. У таквој ситуацији одлучено је да рањени и изнемогли Добросав Симић, Стеван Борота, болничарка Лепосава Вујичић (учитељица), Петар Марић и још 8 бораца остану у селу Веселиновцу. Захтевано је од мештана да их сакрију и обезбеде како најбоље знају и умеју. У ноћи је прекинута борба са непријатељем и колона партизана је кренула око поноћи да гази реку Колубару. Борци су један другог придржавали за руку, храбрили, бодрили.

- Другови, не знам да пливам - тражио је помоћ омладинац из Новака.

- Хватај овај конопац и нећеш се утопити - помагао му је Миле Манић Албанта.

- Онесвестићу се - викао је Павле Поповић из Орашца.

- Ево ме, Пајо, - одговорио му је из близине Миливоје Ковачевић и ухватио га за руку.

- Да ли су сви прешли? - питао је Богдан Јаковљевић.

На леву обалу Колубаре у близини Словца, прешло је у ноћи 24. и 25. фебруара око 90 бораца Посаво-тамнавског партизанског одреда. Брзо су претрчали преко друма и пруге Ваљево - Лајковац и одмах наставили покрет преко села Лознице и Гвозденовића, да би у зору стигли у Вровине. Народ их је пријатељски прихватио. Мештани су предузели све мере да се не сазна о доласку партизана. Спремили су им храну, дали им суву одећу и оставили да смирено проспавају који сат. Стражари су из заклона вршили обезбеђење, а сељаци су им помагали.

На тај начин одред је само на кратко успео да избегне блокаду непријатеља који те ноћи није предузимао го-

њење. Међутим, већ сутрадан је организовано окупљање још јачих недићевско-четничких и немачких јединица из Словца, Лајковца и Уба. Утаначени су покрети свих јединица да претресу села и шумарке у подручју где су претпостављали да се крећу. партизани.

Увече, 25. фебруара, Посаво-тамнавски одред се пребацио из Вровина у Докмир. Решили су да ту, исцрпљени, преноће, код Босанчића кућа, а ујутру да продуже за село Трлић. Штаб одреда је у тајности намеравао, ако се одред не може задржати у Тамнави и Посавини, да се* што хитније приближе реци Сави и пребаце у Срем и да заједно са војвођанским партизанима наставе борбу. Рано ујутро, 26. фебруара 1942. године, на излазу из Докмира, одред је сачекала обухватна колона другог стрељачког строја одморних, добро наоружаних и ухрањених Немаца, четника, недићеваца и отворила ватру из минобацача и митраљеза.

Партизани су прихватили неравноправну борбу. Непријатељски стрељачки строј се све више приближавао. Војници су вичући позивали на предају. Одред је скренуо ка Чучугама и започео прелаз преко разливене реке Убаче. За то време заштитница партизана је давала жесток отпор противнику. Док се главнина одреда налазила у води, на њих је отворена ватра са свих страна, тако да су се многи рањеници подавили, а много их је и погинуло. Те драматичне моменте у својим сећањима описао је један од преживелих бораца одреда, Бура Старчевић. О тим догађајима он каже:

»Почео је прелаз преко реке. Вода је била велика и хладна. За то време непријатељи су се попели на брдо звано Бобија. Почели су немилосрдно да нас туку из минобацача, митраљеза и осталог оружја. Пошто нису могли сви на брвину, неки борци покушали су да прегазе реку, они који су знали да пливају. Тукли су нас непрестано. Ми смо покушали да им пружимо отпор местимице да би се омогућио прелазак. Тако су остали да осигурају прелазак Предраг Арсеновић из Јаловика и Радомир Петровић из Рогачице. Но убрзо и они су били погођени: Предраг у кичму, а Петровић у пету. Успели су некако да се пребаце на другу страну.

Велики број другова ту је погииуо. Свима имена не знам. Знам да је погинуо Обрен Николић, опанчарски радник из Ваљева. Бора Јанковић-Посавац био је рањен у доњу вилицу. Молио је да му се прекрати живот, али тако нешто нико није био спреман да учини. Била му је разнета доња вилица и само му је језик висио. Пренет је до неке штале где је умро. Партизан Мухарем, чије презиме не знам, био је тешко рањен. Ставио је цев од пушке у уста и опалио. Међутим, није се убио. Скупио је снагу и по други пут опалио и тако себи одузео живот. Сећам се да су били рањени Јован Ашковић из Владимираца на пет места, Дана Милићевић у руку. И ја сам био рањен у десну плећку од парчета гранате бацача. И на путу од Брвине до Ашковића кућа било је погинулих и рањених.

Стравичан је био резултат борбе у Чучугама. Од нас, како располажемо са подацима, 79 колико нас је било пре преласка преко Убаче код Чучуга, 37 је погинуло, а велики број је био рањен. Када смо се сакупили код школе у Чучугама, било нас је око 40 бораца. Ту смо нашли водича, човека који је становао недалеко од школе и који нас је превео преко набујале реке Буковице, а затим смо кренули у село Трлић. У Трлићу смо се сместили по кућама. Ту смо се сушили и нешто појели. Ја сам био у кући Паје и Душана Маркулића заједно са командантом Светом Поповићем и неким друговима. Ту су ме превили мајка и сестра Злаје Павловића. Морам рећи да ме није много болело, или од свега што сам преживео нисам осећао бол«.[43]

Само мало више од половине бораца, од којих приличан број рањених, успело је да се извуче из воде и пробије из обруча. У тој борби борећи се јуначки под најнеповољнијим условима са несразмерно надмоћнијим непријатељем, одред је добрим делом уништен.

Ево како о томе Окружно начелство округа Ваљевског, 1. марта 1942. године, извештава министра унутрашњих послова:

[43] Бура Старчевић, *Сећања бораца Ваљевског НОП одреда,* стр. 377 и 378.

»Дана 22/23. ноћу група Посаво-тамнавског комунистичког одреда пребацила се преко реке Лзига у села Горњи Латковић и Мушић. Одмах је предузето опкољавање и гоњење ових банди. У току борби на дан 24. II 1942. ова група од 150 бандита растурена је, којом приликом је ухваћено и убијено 9 комуниста.

Доцније у току ноћи бандити су успели да се пребаце преко Колубаре за Ваљевску Лозницу, а одатле у село Гвозденовић. Опкољени и стално гоњени у селу Чучугама дали су отпор принуђени на борбу. У току ове борбе убијено је 95 бандита и 30 нових ухваћено.

Међу овим комунистима налазе се као главни од вођа и команданата: Стева Борота, Јосиф Мајер, Света Поповић, Живорад Јевтић и Добросав Симић.

Чишћење терена и претрес терена врши се и даље«.[44]

Немачка команда о разбијању Посаво-тамнавског одреда пише:

»И тако успева борбена група поручника Јопо-а (Ш/741) да их 21 фебруара при Араповцу и Стрмову, 23. фебруара код Липља и 24. фебруара код Ратковца са успехом савлада и да им нанесе велике губитке. Поред своја 2 губитка у Араповцу били су остаци овог партизанског одреда (Посавски одред) јачине од 130 људи 26. фебруара код Чучуга од напред наведене борбене групе у заједници са борбеном групом п. поручника ормс-а потпуно уништени. Остатак који се спасао од уништења заробљен је. Од овога одреда укупно је било заробљено 80 - 90 људи све остало може се сматрати као убијено«.[45]

Свега око 40 - 45 бораца успело је да се некако извуче из непријатељског обруча и набујале реке. Они су се прикупили у Трлићу, где се и преноћили. Следећег дана, 27. фебруара, између Трлића и села Новака Света Поповић и Миливоје Манић Албанта окупили су борце у једном шумарку и после расправе и анализе тренутног стања одлучили су се да саопште борцима веома непопуларну одлуку командовања. Света Поповић је узбуђеним гласом рекао:

[44] Зборник, том I, књ. 3, стр. 361.
[45] Архив VII, к. 54, бр. рег. 5/1, J.P. 724 I ц Ат.Финке.

- Обавештени смо да према нама крећу удружене непријатељске снаге из Коцељеве, Бањана, Уба, Владимираца и да не рећам остала места. Ми немамо више снаге да се супротставимо много јачем непријатељу. То морамо себи признати. Учинили смо све што смо могли. Врховни штаб је у Босни. Немамо везу ни са Београдом. Немци нам намећу фронталну борбу. Једини је сада излаз да се одред распусти, али само до 18. марта ове године. Разићи ћемо се и крити до тог дана. Заказујем зборно место у шуми Растоку, код Калиновца да ту поново формирамо одред. Почеће пролеће, па ћемо имати шуму за савезнике. Разићимо се мирно, другови. Нисмо крали, нисмо недужне убијали. Водили смо праву ослободилачку борбу, која мора победити.[46]

Дошло је до растанка, колебања, неодлучности, неизвесности. **Л>уди** су пошли са пушкама и муницијом на разне стране. Поздрављали су се, љубили и грлили. И питали: где сада, куда?

За неколико дана сви су поубијани или на превару живи похватани, везани, мучени, интернирани, вешани, сечени. Неки нису желели да се раставе. Група од 10 бораца кренула је са Милом Манићем, политичким комесаром одреда, према реци Сави. Стигли су *у село Азубинић и у свануће ушли у кућу Будимира Миловановића (чији је синовац Живота бш>у 1. посавском батаљону водник, а тих дана у Београдском батаљону 1. пролетерске бригаде).

О томе је Будимир Миловановић рекао:

- Дошли су изненада. Само кост и кожа на њима. Неошишани, зарасли у браде, рањави, изнемогли, мокри, поцепани, вашљиви. Упадоше и легоше у оџаклију. Брзо их нахранисмо, опрасмо блато. Позвах Вељу Циганина да их обрије и ошиша. Знају какво је стање, а мени мило што их има још живих. Дошао је и Милијан Павловић да пита за свог синовца Милосава Павловића Мићу. Стигао је да се врати кући и да помогне у подшишивању... На жалост, један мој комшија их је спазио кад су улазили...

[46] Изјава бораца Миливоја Миће Ковачевића и Павла Поповића, дата аутору 1951. год. у Обреновцу.

После сам чуо да је отрчао у село да јави сараднику окупатора. Кад се окрепише, пређоше у кућу која није толико страховала од Немада и четника. У поподневним часовима од друма из Милораца, преко Јошеве, нашег села и Белих њива, у стрељачком строју креће огромна руља. Кад пре дођоше из Обреновца? Довезли их камиони докле се могло. Сва срећа, партизански стражар их је спазио са камаре сламе и на време се извукоше, а банда осула иза њих, као да вукове јуре. Скоро сам их све познавао. Било их је једанаест. Туга ме хватала. Плакао сам као дете. Упадоше непријатељи код мене. Туку, ухапсише и Обрада и мене. И запалише и сламе Богосава и Баје Бојића, и ухапсише Мишу, Живка, Живана Симића и многе друге.[47]

Та група бораца из Одреда повукла се преко села Вукићевице и успела да преноћи и да се делимично одмори. Одатле су илегално стигли у село Скелу, где нису успели да пронађу познаника који је требало да их пребаци чамцем у Срем. У ноћи између 2. и 3. марта стигли су на тромеђу села Скеле, Грабовца и Ратара. Ту су у близини друма Обреновац - Шабац изненада наишли на четничку заседу са којом је заметнута борба. Изгледало је да ће се партизанска група пробити. Миливоје Миле Манић - Албанта је рањен у колено десне ноге. Није могао даље да корача. Окупљеним друговима је наредио да га оставе и да спасавају своје животе, а у пролеће да се окупе и наставе борбу. Павле Поповић и Александар Рашковић - Миле Ужар хтели су да га понесу. Миле им је наредио да га оставе.

- Немојте. Идите. Изгинућете због мене. Непријатељ мене неће ухватити. Не може. Нећу им дати ни да ме убију - говорио је друговима Албанта.[48]

Борцима је тешко било да се раставе од свог друга. Заплакали су. Затим су наставили да се пробијају. Мало касније зачули су дреку четника и пуцањ. Миле је пуцао у себе да им не би жив пао у руке.

У недићевском извештају то је овако забележено:

»У селу Скели (Обреновац) четничка заседа убила је одбеглог комунисту Миливоја Манића зв. Албанта, потки-

[47] Изјава Будимира Миловановића, дата аутору 1945. год.
[48] Изјава Павла Поповића, дата аутору 1945. год. у Обреновцу.

вача из Обреновца. Код њега је пронађено: 1 карабин, 1 пушкомитраљез, 1 бомба и муниције«.[49]

Тих дана су похватани и похапшени и сви остали борци те групе. Од 3. до 5. марта на територији среза Посавског (Обреновац), ухваћени су Вуковић Милорад, из Новог Сада, Андрић Милорад, из Севојна, Мијушковић Борђе, из Обреновца, Рашковић Александар, из Забрежја, Матић Тихомир, из Стублина, Ковачевић Миливоје, из Звечке, Павловић Душан, из Житковца (срез Качарски), Станојевић Милош, из Пиромана, Поповић Павле, из Орашца и Нирић Урош, из Пирота.[50]

Добросав Симић, Стеван Борота, Лепосава Вујичић и Петар Марић својевољно су кренули за одредом да се они пребаце преко Колубаре. Покушали су, али нису успели. Убрзо су их открили четници и похватали. Питали су за одред: колико има бораца, куда су отишли, шта намеравају, да ли познају Бороту. Сви су одговарали да ништа не знају, да су њих оставили. Борота је успео да каже друговима да се он наводно зове Стеван Јаковљевић. Међутим, убрзо је откривен. У кућу у којој су били затворени партизани изненада је ушао жандармеријски наредник који је био са службом у Бањанима, одакле је, родом, био и Добросав Симић, кога је он добро познавао. Прве речи жандара су биле упућене Симићу:

- Ти си мене пустио, али ја тебе нећу.

На то му је Симић одговорио:

- Види се да си издајник свога народа. Да ли се сећаш издајниче, обећања које си дао када смо те били заробили? Да ли се сећаш како си клечао на коленима и говорио да си мобилисан, да више никада нећеш ићи у борбу против партизана?[51]

Ту групу партизана одвели су у манастир Боговађу и затворили их у једну ћелију. Појединачно су их изводили и саслушавали уз тучу. Лепосаву и Петра су питали да им кажу где је одред и где је Борота, па ће их пустити

[49] *Зборник,* том I, кн>. 21, стр. 229. Преглед дејстава партизанских јединица у Србији, 3. 03. 1942.

[50] *Зборник,* том I, књ. 3, стр. 371 и 372: Извештај команданта жандармерије Министру унутрашњих послова.

[51] П. Марић, *Сећања бораца Ваљевског НОП одреда,* стр. 624, 625.

кућама. Они су то одбили. Сутрадан су их све отерали у Аајковац. Ту их спазили Бора Паунковић и Данило Цукуша, заробљени борци 3. тамнавског батаљона и не знајући да Борота крије име, између себе су са жаљењем поменули хапшење Стевана Бороте и Добросава Симића. То је чуо један четник и јавио Немцу који их је саслушавао. Бора Паунковић и Данило Цикуша су позвани да сведоче. Били су крвави и претучени од батина. Видећи их такве, Борота је сам рекао своје име, а двојица партизана су се кајали због своје несмотреност.

Немци и четници били су радосни што су ухватили Стевана Бороту. На питање зашто је крио своје право име и презиме, Борота је одговорио да до тада и није био званично саслушан, па због тога и није хтео да каже своје име и презиме. После тога Немци су сазнали да су и остали заробљени у групи припадали истом одреду. Почела су хмалтретирања зато што нису раније открили Бороту. И они су тврдили да нису званично саслушани. После кратког саслушавања у Лајковцу сви су пребачени у Ваљево. Били су смештени у немачки затвор, где су једно време били заједно са Боротом и Симићем. У затвору у Ваљеву, Цикуша и Паунковић су се извињавали што су одали Бороту. Ни Симић ни Борота нису им замерили, пошто су знали да би их ипак неко препознао и да се нису могли дуго крити под туђим именом.[52]

После распуштања Посаво-тамнавског одреда, командант Света Поповић је остао само са Милутином Поповићем из Вуконе и Димитријем Виђентићем из Бањана. Од оружја су имали два пиштоља и ручну бомбу, а остало оружје су закопали у шуми поред једног обележеног дрвета. Били су уморни и гладни. Свратили су у кућу Светиног рођака Милана Петрића у Трлићу. Света је затражио од њега да их пребаци преко Тамнаве. Он је прихватио предлог, одвео их је у Новаке, у шуму Црквенац и рекао им да ту сачекају до увече, док он не проучи ситуацију. Међутим, ускоро су откривени и похватани. 0 томе у својим сећањима борац Милутин Поповић Мића, пише:

[84] Исто, стр. 159.

»Ми смо цео дан седели у шуми. Око нас се чула четничка пуцњава, а чула се и њихова галама у селу. Ноћ је почела падати, а Милана нема, не долази. Око 21 час кренули смо по ноћи Милановој кући у Трлић. Када смо дошли до његове штале, ушли смо унутра, а Света је отишао у кућу да нађе домаћина. Света се убрзо вратио у пратњи домаћина па смо са њим разговарали око 30 минута. Тражили смо од њега да нас прикрије док река Тамнава не опадне, али је он на све то само ћутао. Док смо ми разговарали напољу су се чули гласови неких лд/ди и пиштаљка. Убрзо потом на вратима штале појавили су се четници и у глас запитали:

- Ко је то у штали?

Ми смо ћутали, мада нам је било јасно да смо издати. Из штале је изашао домаћин Милан Петрић и одмах им рекао да су у штали Света Поповић и још два партизана. Четника је било око петнаестак, а предводио их је Радивоје Лазић, четовођа из Трлића. Он је затим почео дозивати Свету да изађе напоље. Света је једно време размишљао шта треба учинити и није ништа говорио. Дуго нас је посматрао тужним погледом, а онда се упутио ка излазним вратима. Пошто је изашао напоље, све четничке цеви биле су уперене у њега. Света се обратио четовођи, који је стајао крај врата:

- Шта си упро те пушке у мене, нисам ја никакав зликовац?

- Руке у вис! - дрекнуо је четовођа. Ми се сада не познајемо.

Света је одбио да дигне руке, али му је притрчало неколико четника. Одмах су му скинули опасач, одузели пиштољ и бомбу, сат и друге вредније ствари. Потом су из штале извели и нас двојицу, па су и нас разоружали. А онда су нас све повезали и почели саслушавати и на друге начине малтретирати. Тим поводом, Света им се обратио речима:

- Немојте остале другове дирати, ја сам наређивао, а они су само моја наређења извршавали«.[53]

[53] Изјава Милутина Миће Поповића, борца Посавског одреда, дата Милораду Радојчићу, новинару из Ваљева.

Свету Поповића, Милутина Поповића и Димитрија Вићентића одвели су у Уб, у затвор, а затим у Ваљево, па у Београд, где су их предали специјалној полицији.

Није могуће утврдити и описати сва изненадна, мучка и вешто припремљена заробљавања групе и појединих бораца Посавског и Посаво-тамнавског одреда. Падали су у руке непријатеља рањени и исцрпљени на одређеном задатку, или одсечени од својих јединица.

Ево само неких примера:

Раденко Ранковић, храбри командант 1. посавског батаљона, прешао је исцрпљен и болестан реку Колубару и ухваћен је док је лежао онесвешћен крај реке Убаче. Отеран је у шабачки логор. Неки претходно ухапшени и на смрт осуђени борац у магновењу је изустио да је Раденко био командант батаљона, а у првим истрагама то није било утврђено. Раденко је одмах окован. Спроводнике је тукао ногама и кроз сузе певао песму српских војника:

»Тамо далеко, далеко од мора«.

Стрељан је.

Чедо Ковачевић омиљени политички комесар чете, ухваћен је рањен 29. децембра 1941. у селу Трлићу и стрељан у Јајинцима, крај Београда 9. маја 1942. године.

Велимир Бузаџић Веља, примерни политички комесар чете у 4. посаво-тамнавском батаљону, заробљен је исцрпљен децембра 1941. године у борби код Горње Лесковице (Ваљево) и спроведен у убски затвор. Вешто је глумио избеглицу који је мобилисан у партизане. Његов отац Платон, прота из Нове Градишке, успео је преко интервенције да издејствује његово ослобођење из затвора. Међутим, приликом његовог изласка, заробљени партизан Срба Танасић је узвикнуо:

- Мене осуђујете а политичког комесара пуштате.

Тада је Веља задржан и пребачен на Бањицу 2. фебруара 1942. где је смештен у собу осуђених на смрт; убијен је у Јајинцима 9. марта 1942. године.

Богдан Јаковљевић, политички комесар чете у 3. тамнавском и 1. посавском батаљону, ухваћен је док је ле-

жао под високом температуром крајем фебруара 1942. годиие у Новацима; пркосио је и изненадио противнике својим речима огорчења што директно служе окупатору; стрељан је 20. августа 1942. године у Јајинцима.

Богосав Миљковић, командир 4. чете 1. посавског батаљона, ухваћен је 30. децембра 1941. године у Орашцу, а стељан у Јајинцима, 5. марта 1942. године.

Најкасније су похватани борци из вода Посаво-тамнавског одреда који је штитио прилаз преко Колубаре, а касније се прикључио Сувоборском одреду. Тако је у току 19. и 20. марта Колубарски четнички одред ухватио 7 бораца тог вода, а међу којима Радосава Милашиновића из Вуковара, Иву Лончара свршеног матуранта из Миљковића (срез Винковачки), Петра Вељковића из Београда, Андрију Бецина из Обреновца, Милића Николића из Дучића и Богољуба Танасијевића.[54]

Ево сведочења Богољуба Танасијевића:

»Тако смо дошли до села Пријездића где је, 18. марта 1942. године, издата наредба за извлачење из немачког обруча у мањим јединицама (по групама), да би се касније скупили код Медведника и Јабланика.

Све до овог момента смо деловали као целина - вод Тамнаваца у саставу чете Боре Миловановића. Од овог момента, разбивши се у мање групе, извлачили смо се из обруча. Неке групе су ту биле и заробљене. Са својом групом, у којој су били Бранко Милошевић, из Чучуга, Алекса Поповић, из Кршне Главе, Божа Тодоровић, из Докмира и Бранко Петровић, из Дебрца, кренуо сам у правцу Пођуте. Пошто у Пођути није било партизанских снага, како смо сазнали од наших симпатизера, већ само четника, одлучили смо да кренемо према Тамнави и да се тако, код својих познаника и родбине, прикријемо док не олиста шума. Убрзо смо, међутим, скоро сви били похватани«.[55]

[54] *Зборник,* том I, књ. 3, стр, 413 и 414: Извештај Команде Српске државне страже од 21. 03. 1942. Министру унутрашњих послова Недићеве владе.

[55] Богољуб Танасијевић Боца, *Сећања бораца Ваљевског НОП одреда,* стр. 376.

V међувремену су Влада Аксентијевић, Буда Давидовић, Андрија Мазињанин, Миладин Петровић и Вељa Јеремић кренули као илегални политички радници из Планинице и Стигли у село Доњи Мушић. Одморили су се у кошари за стоку код неког домаћина који их није смео пустити у кућу. Снабдео их је храном и преко села Пепељевца довео до реке Колубаре, између Лајковца и Белог Брода. Неопажено су прешли реку и стигли у село Јабучје, у кућу Савића. Домаћин их је дочекао као своје госте, нахранио, обезбедио преноћиште и показао пут за село Каленић. У том селу су имали познанике и пријатеље НОП, Живка Јевремовића. Код њега су без велике стрепње остали два дана и две ноћи. Очистили су одела од ваши, потпуно се окрепили и припремили за задатке.

Одржали су и два састанка ОК КПЈ и сачинили оријентациони план рада за формирање среских повереништава у срезовима Уб, Обреновац, Умка и Владимирци. Влада Аксентијевић је задужен да успостави везу са ПК КПЈ за Србију у Београду и са секретаром др Благојем Нешковићем. Договорили су се да Миладин Петровић и Вељa Јеремић пођу у срез посавски (Умка) и да се сместе у Степојевцу или у неком суседном селу, да Влада Аксентијевић и Буда Давидовић крену ка Обреновцу, а Андрија Мазињанин да остане у околини Каленића. Следећи сусрет је заказан за седам дана, у кући Живка Јевремовића у Каленићу.

Миладин Петровић и Вељa Јеремић су се уз велики ризик и тешкоће пребацили у свој крај и кад су од симпатизера НОП-а дознали за стварну ситуацију на терену, одлучили су да се појединачно повуку у илегалност и ако буду могли, у заказано време да појединачно дођу у Каленић и о свему обавесте Владу Аксентијевића. Поред свих покушаја они се нису могли пробити у Каленић, заказаног дана и од тада су изгубили везу.

Андрија је одлучио да са Владом и Будом крене кроз села Тамнаве и да их отпрати у Посавину. Прво су свратили, ноћу у село Шарбане у кућу родитеља Предрага Јовића, студента. Подаци које су ту добили нису били

повољни. Речена им је истина: сва села су прекривена шпијунима, четницима који трагају за сваким илегалцем. Преноћили су и кренули у село Таково, код Пере Весића. Он их је срдачно примио. Кретање ноћу било је онемогућено и скопчано са многим тешкоћама и опасностима. Свуда су биле постављене непријатељске страже. Задржали су се седам дана у пријатељским кућама. Онда су кренули у село Трстеницу, у кућу оца Веселина Карића. Домаћин их је сакрио и обавестио о акцијама које предузима окупатор и његови помагачи у том селу и широј околини. Преноћили су, а затим се следеће ноћи пребацили у кућу Миливоја Давидовића у Стублинама, код породице Буде Давидовића. Укућани су се обрадовали што Буду виде живог и здравог. Познавали су добро и Владу. Задржавали су их да остану скривени, али они су ипак одлучили да крену на заказани састанак у Каленић. Како Миладин и Веља нису могли стићи одлучено је да Андрија ухвати везу са њима, а да Влада и Буда иду у Посавину и, када успоставе контант са ПК КПЈ у Београду, да дођу у Каленић ради даљег договора око непосредних задатака.

Влада Аксентијевић и Буда Давидовић су стигли у село Лзубинић и сместили се у кућу Уроша и Милијана Павловића. Ту су наишли на идеално склониште, припремљено за Урошевог сина Милосава, предратног члана КПЈ, уколико се буде морао вратити кући. Влада их је обавестио да је Милосав жив и здрав и да је ступио у 1. пролетерску бригаду. Домаћини су их заустављали да ту остану колико желе.

- Нисам се вратио да се одмарам, него да окупљам људе за борбу - одговорио је Влада.

Из села Љубинића Влада и Буда су прешли у село Орашац и задржали се један дан у кући Животе Павловића. Затим су се упутили у село Грабовац. Ноћу, у 23. часа, ушли су у кућу Богољуба Михаиловића, чији је отац убијен од Немаца. Кућа је била тек оспособљена за живот после немачке паљевине. Ту су остали две ноћи. Влада је послао Чедомира Михаиловића у Обреновац да обавести његову помајку, Јелену Даду Аксентијевић, да је стигао у Грабовац и да му пошаље неке ствари за пре-

обуку, јер је намеравао да се преко Обреновца пребаци у Београд ради контакта са ПК КПЈ за Србију. Имао је обезбеђену уредну четничку легитимацију, коју је добио од Ваљевског одреда на име Петра Марковића који је погинуо код Лесковице. Богољуб Михаиловић га је одвраћао од тих намера, плашећи се да га непријатељски војници не препознају и заробе. На то му је Влада одговорио:

- Неће, бога ми! Не бој се! Када сам ја довде дошао, сада је већ лако... Ја сам сад сила, само да се убацим у Београд.[56]

Чим је Чедомир Михаиловић кренуо у Обреновац, Влада и Буда су напустили кућу Богољуба Михаиловића, јер је постојала могућност да Чеду ухапсе и да под батинама призна где се налазе. Решили су да се преселе у село Стублине где су имали обезбеђен илегални смештај. Међутим, ноћу су променили одлуку и свратили око поноћи у кућу Владиног кума Рајка Грујића из Грабовца. Закуцали су на прозор. Одговорио је Рајков син Живан и пошто је познао Владу по гласу, упутио га је у другу дворишну кућу. Ту су их послужили кафом и понудили вечером. Влада и Буда су се захвалили на понуди, а затим су дуго разговарали. Домаћини су се распитивали о мештанима који су били отишли у партизане. Са друге стране, Влада се интересовао за ситуацију у селу, да ли су се четници лоше понашали и ко се како држи од сељака.

За све време разговора домаћини су ковали план како да их похватају, о чему сведочи и изјава коју је Живан Грујић дао на саслушању у грабовачкој општини 28. фебруара 1942. године.

Тада је изјавио:

- Још док сам са њим разговарао, размишљао сам како ћемо да их похватамо и приведемо општинској власти.[57]

[56] Сећање Богољуба Михаиловића, Матична библиотека »Влада Аксентијевић«, Обреновац и околина, стр. 141.

[57] Записник са саслушања Живана Грујића из Грабовца, 28. 02. 1942, Архив VII, фонд Милана Недића, Н-400, 19/1-7, к-27.

То је била и добра прилика да се заради 50.000 динара, са којом сумом је био уцењен овај истакнути посавски комуниста.[58]

Преморени од пута Влада и Буда су легли да спавају. Нису ни слутили да могу бити издати. За то време отац и син су изашли из собе и договорили се да обавесте четнике.

- Потом сам изашао и пошао у моју собу - наставио је на саслушању Живан Грујић. Излазећи напоље из куће, повукао ме је отац за рукав да ће он доћи код мене, па се потом вратио у собу њима, говорећи им да је закључао врата. Отишао сам у своју собу и легао, чекајући оца. После два сата дошао је отац у моју собу и рекао да су поспали. Ја сам устао и отишао у кућу члана Управе Спасоја Мијатовића и известио га да се ова двојица налазе код мене и позвао га да са неким наоружаним људима дође те да се ови ухвате. Рекао сам им да буду обазриви и да ћу их ја сачекати, па сам се вратио у своје двориште и повезао псе, да не би насртали на људе када наиђу.[59]

Спасоје Мијатовић је одвраћао Живана Грујића да то не тражи од њега, јер је Владу Аксентијевића познавао још као дете и касније, као честитог младића и одличног студента, кога поштују сва околна села, Обреновац, па и Београд. Живан је био упоран и запретио је да ће га он, ако Мијатовић не изврши задатак, лично пријавити вишој команди.

О току хватања Владе Аксентијевића и Буде Давидовића у запаснику са саслушања пише:

»После један сат наишао је члан Управе Спасоје Мијатовић са Милованом Прелићем и Божидаром Саватићем и сви су имали пушке. Сачекао сам их на авлији-капији и дао им машину (шибицу) да упале лампу када уђу. Они су потом отишли у собу, тамо упрли пушке и позвали их да се предају. Онај непознати (мисли се на Буду Давидовића - прим. аутора) покушао је да дохвати ре-

[58] Жарко Јовановић, *Народни херој Влада Аксентијевић,* Обреновац, 1974, стр. 116 и 118.

[59] Записник са саслушања Живана Грујића из Грабовца од 28. 02. 1942. Архив VII, фонд Милана Недића, Н-400, 19/1-7, к-27.

волвер који му је био испод јастука, али је у томе спречен, па су обадвојица ухваћени и везани«.[60]

Четници су одмах претресли исцрпљене и уморне заробљенике. Испод Владиног јастука нашли су пиштољ, док је други нађен у Будином копорану. У цепу Владиног капута нађено је око 50 метака и једна офанзивна бомба. Оба капута је Живанов отац још пре тога изнео у другу собу, јер је приметио да се у њима налази бомба и муниција.

Влада Аксентијевић и Буда Давидовић су убеђивали четнике да их пусте и да ће, ако их предају Немцима, целога живота бити жигосани као издајници и слуге окупатора, да народноослободилачка борба мора победити. Међу четницима је било и колебања. Тако су их тек у зору везали и спровели за Обреновац.

Непријатељска штампа је на истакнутим местима тих дана писала о хватању »посавског политкома Аксентијевића«. Тако на пример квислиншки лист »Понедељник« од 2. марта 1942. године, доноси вест из Обреновца у којој се каже и ово:

»Када је дошао потпуни слом комунистичких банди у Посавини, Аксентијевић је покушао да се спасе и пребаци у неки други крај, где би сачекао пролеће на миру. Пошто му то није пошло за руком намеравао је да се помоћу разних легитимација, фалсификованих, убаци у Београд и да се као болестан смести у болницу. У овој намери кренуо је за Београд. Требало је да пренећи у Грабовцу и сматрао је да ће му бити најбоље ако сврати код свога кума. Али овај поштени и исправни грађанин није дозволио да се у његовој кући крије комунистички бандит, онај исти који је доскора палио посавска села, већ га је пријавио властима. Тако је, изненада, и последњи вођ комунистичких бандита у Посавини ухваћен«.[61]

Аксентијевић и Давидовић су саслушани и тучени у Обреновцу, а затим спроведени у Ваљево и стрпани у ћелије. У истом затвору су се налазили и мучени су Добросав Симић, Света Поповић, Стеван Борота, Јосиф Мајер и други борци Посавског партизанског одреда. Сви они

[60] Исто, записник са саслушања.
[61] *Понедељак,* 2. 03. 1942, Историјски архив Србије.

су били подвргнути најтежим тортурама које се не могу ни замислити. Смењивали су се експерти специјалне полиције из Београда, као и стручњаци немачког Гестапоа. Од почетка марта, па све до вешања, непријатељска штампа је скоро свакодневно доносила вести и друге написе о наводном признању и кајању Стевана Бороте, Јосифа Мајера, Света Поповића и Добросава Симића. Највише се говорило о Бороти. Износили су лажне доказе како је мучио и убијао сељаке. V ствари, потплатили су једног »сведока« који је говорио лажи о Бороти, иако га никада није видео ни познавао. Сва зверства недићевско-четничких војника у појединим селима приписивана су Бороти, Мајеру и осталим похваталим руководиоцима Посавског одреда. То су била смишљена и добро организована ратно-пропагандна и прихолошка средства застрашивања народа.

Дуго су Немци и Недићева влада решавали како и када да се изврши смртна казна над истакнутим борцима и командним кадром Посавског партизанског одреда. На крају је одлучено да се то учини истовремено у Обреновцу, Убу и Ваљеву. Требало их је казнити вешањем на трговима и притом натерати народ да у што већем броју то посматра, како би се постигло застрашивање. Не без разлога изабран је 27. март, дан када је народ Србије и Југославије рекао: Боље рат - него пакт! Боље гроб - него роб! Тада је срушен срамни тројни пакт и тако спречено увлачење Југославије у рат на страни фашистичких сила. »Нека то буде годишњица освете« - узвикнули су Немци и недићевци у исти глас. Била је то освета Немаца за први пораз у њиховом великом освајачком походу, који им је пореметио освајачке планове.

У циљу упознавања становништва са овим зверством Окружни начелник у Ваљеву, Драгомир Лукић, издао је посебно »Јавно саопштење« о извршењу смртних казни у Ваљеву, на Убу и у Обреновцу 27. марта 1942. године.

Одмазда је извршена и над многим другим партизанима. Спасао се само мањи број бораца, које непријатељ није успео да открије и пронађе. И многи грађани су затварани, прогањани, осуђивани. Велики број омладинаца и омладинки из Обреновца, Умке и Уба је хапшен због сарадње са јединицама Посавског партизанског одреда.

# ЈАВНО САОПШТЕЊЕ!

## СРБИ!

Ви сами знате и чудите се свирепом поступању комунистичких бан

**1. У Ваљеву:**

Комунистички командир **Степан Борота**

Јеврејин и политички комесар **Јозеф Мајер**

**2. У Убу:**

Комунистички командир **Драгољуб Симић**

" " **Света Поповић**

**3. У Обреновцу:**

Политички комесар **Владимир Аксентијевић**

Комуниста **Будимир Давидовић**

Бандити су извршили безбројне злочине убистава над немачким војницима, четницима, добровољцима, жандармима па чак и над невиним српском децом и женама. Сви су они убијани на најсвирепије начине. Бандити су чак прави гробари српског народа, јер су силом приморали под претњама мирно становништво у свом селу. Оном терору је учинила крај немачка војна сила. Банде су растурене, а вође похватане.

Као казна за учињена страховита недела биће

Јеврејин Мајер и Борота **у Ваљеву**

Симић и Поповић **у Убу**

Аксентијевић и Давидовић **у Обреновцу**

у петак, на дан 27 марта 1942 г. у 11 сати на вашаришту јавно обешени.

Окружни начелник

**Драгомир М. Лукић**

КОПИЈА ЈАВНОГ САОПШТЕЊА ОКРУЖНОГ НАЧЕЛНИКА У ВАЉЕВУ О ИЗВРШЕЊУ СМРТНИХ КАЗНИ У ВАЉЕВУ, НА УБУ И У ОБРЕНОВЦУ

Из среза Тамнавског и Посавског похапшена су сва лица која су била у партизанским јединицама, као и сви симпатизери за које општински одбори нису гарантовали главом и имовином. Прогањања су била поштеђена само лица која су прешла у четничке или Недићеве одреде. У срезу тамнавском ухапшено је 127 лица, у срезу посавском 168. Хапшења су извршена само за два дана, од 16. фебруара у 18 часова до 18. фебруара у 6 часова, у споразуму са немачким и недићевским војним властима.[62]

У исто време у срезу посавском (Умка) ухапшено је преко 120 лица.

Двадесеттрећег марта 1942. немачки командант Југоистока, генерал пионира Кунце, известио је немачку Врховну команду оружане силе да су у Србији разбијена жаришта устанка и да је у области Ваљева 714. дивизија, после вишедневног гоњења, разбила непријатељске трупе.[63]

Разбијање Посавског или Посаво-тамнавског одреда било је болно и тешко за сваког његовог припадника. Један број људи из овог Одреда прешао је дуг пут у Београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Мањи број Тамнаваца борио се у редовима 2. пролетерске бригаде, а било је бораца и старешина који су и у другим јединицама НОВ и ПОЈ имали одређене дужности и обавезе до краја рата. Велики број заробљених интерниран је у логоре у Норвешкој, Немачкој, Пољској, Аустрији и Француској.

О узроцима разбијања Одреда овде ћемо изнети део извештаја инструктора ПК КПЈ за Србију при ОК КПЈ Ваљева - Милоша Минића, упућеног ПК КПЈ за Србију 20. маја 1942. године. Минић, уз остало, пише:

»Анализирајући све догађаје који су довели до распада одреда дошло се до неколико заједничких закључака о узроцима уништења одреда.

[62] *Зборник,* том I, књ. 3, стр. 362.
[63] Архив VII, Микротека, 1У-3, сн. 1048-1052, Преглед ситуације на подручју Врховне команде Југоистока од 23. 03. 1942.

1) Јака концентрација непријатељских снага.

2) Пропуштен моменат да се сви одреди скупа пребаце и да проведу зиму у наслону на неке јаче партизанске снаге (то је могло да се учини крајем јануара), напр. у Босну.

3) Ова група одреда била је потпуно изолована, без сваке везе са другим одредима и са Партијом.

4) У великом делу Србије није било партизана, па је непријатељу била омогућена концентрација против наших снага.

5) Несташица муниције.

6) Погрешна одлука о упућивању одреда у своје крајеве где су били потпуно или делимично уништени. (У време извршења те одлуке још се могло покушати са пребацивањем у Босну, али ситуација у Босни није била команди позната).

7) Попуштање дисциплине и чврстине одреда у вези са гомилањем тешкоћа.

8) И због свега тога опадање моралне чврстине код партизана.

Тако је угушен привремено партизански покрет у западној Србији. Несумњиво је да је ово један наш крупан пораз.

У највећем делу Србије зацарила се недићевско-љотићевска реакција. Створио се великосрпски реакционарни издајнички центар. Народне масе су застрашене терором, какав наш народ није запамтио. Народ немилосрдно пљачкају окупатори и издајници. Сељачке масе у огромној већини мрзе издајнике, али их терор чини покорним. Сељаци помињу партизане са поштовањем и љубављу«.[64]

Један од узрока свакако је било и несналажење људи у Штабу одреда после пада Ужица, као и штабова батаљона и команди, чета и водова. Било је оданости, решености, али и недовољне самосталности у тражењу бољих излаза за очување бораца и одржање јединица. Слабости је било и у директивама Врховног штаба и ЦК КПЈ, као и код представника Главног штаба и ПК КПЈ за Србију, који су у јануару и фебруару 1942. године не-

[64] Зборник, том IX, књ. 1, стр. 294 и 295.

досредно били иовезани са групом одреда у западној Србији, где се налазио Посаво-тамнавски одред.

Врховном штабу и Главном штабу НОП одреда за Србију није била позната права ситуација на терену западне Србије и Шумадије после пада слободне територије Ужичке републике и повлачења целих или делова партизанских одреда са тог терена. О томе је друг Тито рекао следеће:

»Након повлачења већег дијела партизанских јединица из западне Србије, Шумадије и Поморавља у Санцак и у источну Босну и губитка слободне територије у тим крајевима, народноослободилачки покрет у Србији је запао у велику кризу. Међутим, у оцјенама Централног комитета КПЈ и Врховног штаба НОПОЈ крајем 1941. и почетком 1942. године, преовлађивало је увјерење да су те тешкоће привременог карактера и да ће се стање поправити релативно брзо, већ у току прољећа 1942. године, када јаче партизанске снаге буду тамо упућене. Такве, сувише оптимистичке оцјене о стању у Србији у то вријеме налазе се на више мјеста и у мојим списима, тј. у упутствима и информацијама које сам тада слао партијским форумима или појединим руководећим друговима. Те наше оцјене настале су првенствено на основу недовољно поузданих података о правом стању у Србији, пошто су наше везе с војним и партијским руководствима која су остављена на терену биле прекинуте, а неке вијести које смо отуда добијали наводиле су нас на закључак да се ситуација није осјетније погоршала, па је и то потхрањивало наш оптимизам.

На основу таквих оцјена ми смо и одлучили да већ у току децембра 1941. године вратимо из Санџака неке наше јединице у Србију. Али то је било погрешно, јер се показало (што смо ми тек касније увидјели) да су окупаторске и квислиншке снаге, у које су се већ отворено били сврстали и четници Драже Михаиловића, у том тренутку биле далеко надмоћније него што смо мислили. Стога су те наше јединице - чије је људство и само жељело да се тамо врати (разумије се да су свјеснији међу њима били спремни да дисциплиновано крену тамо куда буду упућени) да би се нашло на свом терену и помогло

народу - по повратку у Србнју наишле на велике тешкоће; биле су изложене страховитом гоњењу и трпјеле су велике губитке; од њих су се касније само појединци прикључили снагама при Врховном штабу у источној Босни. Била је то скупа цијена којом се плаћало искуство у борби за слободу«.[65]

Разбијањем партизанских јединица готово потпуно је уништен народноослободилачки покрет у том крају: скоро потпуно је уништена партијска организација и народноослободилачка власт, као и организације које су помагале народноослободилачку борбу.

Ипак, и поред разбијања Посавског тј. Посаво-тамнавског одреда и угушења НОБ-а код већине људи Посавине и Тамнаве и шире остала је да живи светла успомена на њихове синове који су били борци тог одреда. На том терену у току рата није могла израсти нова оружана јединица све до ослобођења, октобра 1944. године. Андрија Мазињанин и један број чланова СКОЈ-а и симпатизера КПЈ све време рата, и под најтежим условима, ширио је у народу веру у коначну победу.

[65] **Јосип Броз Тито,** ***Сабрана дјела,*** **књ. 8, Београд, 1981, стр. 10 и 11.**

# ПРИЛОЗИ

# ШТА ХОЋЕ СТРАНКА РАДНОГ НАРОДА

После постигнутог споразума Мачек - Цветковић, а у вези са скорим расписивањем избора за иародне посланике, оживео је политички живот. Странке се обнавл.ају, групишу и прикупл>ају своје присталице, а већ се увелико води агитација за поједине кандидате. Једино радни народ: радници, сиромашни сел>аци, занатлије и остали сиромашни слојеви немају своје дозвољене странке, кроз коју би се удруженим снагама борили за заштиту својих интереса. Не може се очекивати од господских и богаташких странака да ће оне водити рачуна о интересима радне сиротиње, пошто се у вођству тих странака не налазе радници и сиромашни сељаци. Радни народ ове земље има пуно право на самостално политичко груписање, јер је и досад у борби за слободу, демократију, споразум и мир давао највише жртава, али од тога ни до данас не виде никакве користи, сем неколико лепих обећања, која се нису остварила.

Сада је дошло време да кажемо: Доста смо се за друге борили, доста смо помагали туђе странке, све у нади да ће и .нама бити боље и да ћемо и ми добити слободу. Место те слободе видимо да су још увек на снази закони, уредбе и установе, које су диктаторски режими увели за последњих десет година без питања народа, а против његове вол>е. Влада је објавила амнестију (помиловање) политичких осуђеника, али још увек леже по тамницама велики број народних бораца, чија је кривица само у томе што су се жртвовали за народ, за његова права и слободе. Место слободних избора настављају се општинске управе мимо народне воље и спроводе сенатски избори по старом, шестојануарском закону. Још нема слободне штампе, да народ може слободно изразити своје мишљење. Ми од Јерезе не очекујемо слободу, али су нас изневериле и оне партије Удружене опозиције, с којима смо се заједнички борили прошлих избора и чији људи данас седе у влади.

Зато хоћемо своју странку, Странку радног народа, око чијег програма ће се окупити цео радни народ у Југославији да се бори за своја права, слободу и бољи живот у миру. Један велики ум рекао је пре неколико десетина година: да је ослобођење радника дело самих радника,

а то важи и за цео радни народ, јер су радници само дро свога народа. Сеоски газда каже: да је сваки капутлија непријатељ сељака, а ми на то одговарамо: и на селу, као и у вароши, постоје богати и сиромашни, једни који раде и други који на туђи рачун живе. Стога хоћемо да се народ групише и опредељује по својим интересима, а не по оделу, па нека богати у граду и селу иду заједно, а радник и сељак у своју странку, јер су им заједничке тегобе, заједнички интереси, па према томе, заједнички је и пут у борби за бољи живот.

Шта хоће странка радног народа, какав је њен програм?

Тражимо да се одмах пусте на слободу они народни борци, који годинама чаме по робијама за народну правду и слободу, а на њихова места да дођу мучитељи и тлачитељи народа, како је то у Хрватској и учињено делимично.

Тражимо слободне изборе, скупштинске и општинске, путем тајног и слободног гласања.

Тражимо слободу штампе, збора и договора, слободу да се радни народ може организовати у своје политичке, синдикалне и задружне организације.

Тражимо да се да право гласа женама и да се изједначе у осталим правима са мушкарцима, јер жене раднице, сељанке, чиновнице и домаћице привређују, оне рађају и подижу подмладак, а у случају рата на њима почива кућа, имовина и сав живот. По чему последњи пропалица, који свој глас продаје за пакло дувана и полић ракије, може боље да суди о држави и општини од радних жена.

Радни народ Србије није питан када је прављен споразум са Хрватима, зато тражимо да кроз слободне изборе народ одобри Споразум, те да се приликом новог уређења државе реше најхитнија питања радног народа.

За остале народе у Југославији ми тражимо иста права, која су добили Хрвати, јер само где су народи задовољни и слободни може опстати државна заједница.

Радни народи Југославији хоће да живе у миру. Нећемо да се уплићемо у међусобне сукобе зараћених држава и да дајемо своју крв за туђе интересе. Ми се данас можемо сачувати од рата само на тај начин, ако се народи Балкана удруже у братску заједницу ради очувања мира и своје слободе. А та ће заједница постати много јача, ако склопимо пријатељство са највећом неутралном државом - Русијом, којој је циљ да себе и мале народе извуче из ратне опасности.

Да би се побољшао положај варошких радника тражимо: Да се ограничи радно време на осам сати и да се допусти слободно организовање радника, а не да им се на силу намећу организације владајућих партија.

Тражимо да се распишу слободни избори за радничке Коморе и Уреде, те да у њима управљају радници преко својих изабраних представника.

Тражимо да се укиие Уредба о минималним надницама, јер се сада не може одредити стална висина надница, када скупоћа сваког дана расте.

Тражимо државну и општинску помоћ за незапослене, а исто тако и енергично сузбијање скупоће и шпекулисање са животним намирницама, у чему треба да учествују радничке и сељачке организације.

Тражимо за сељачки радни народ да се доврши аграрна реформа и да се сиромашним сељацима додели земља од великих поседа, црквених и манастирских имања и општинских утрина.

Тражимо да се пониште сви зеленашки дугови, помоћу којих газде вежу сиротињу узасе и недопуштају јој да слободно гласа.

Тражимо да се снизе цене гасу, дувану, шећеру и другим монополисаним артиклима.

Тражимо државну помоћ за пострадале од града, поплава, суше и других непогода.

Тражимо да се ослободе дужног пореза и прореза сиромашни сељаци.

Тражимо да се укине кулук, а путеви да се оправљају о трошку државе, како би се запослио сиромашни свет на селу.

Тражимо укидање Призада, који је у ствари картел крупног капитала и има монопол на извоз сељачких производа, а његов посао да се пренесе на земљорадничке задруге, како би сељаци сами извозили задружним путем своје производе и искључили посреднике, који су до сада највеће зараде убирали.

Тражимо слободне изборе за Пољопривредне коморе, у којима треба да управљају сељаци преко својих представника.

Тражимо безкаматне кредите за сељаке преко земљорадничких кредитних задруга.

Тражимо укидање тржишних такса на сељачке производе.

Тражимо бесплатно болничко лечење за сиромашне и средње сељаке.

Тражимо хитно образовање здравствених сеоских општина, које ће имати свог лекара и апотеку.

Тражимо бесплатно пелцовање стоке и живине од заразних болести.

Тражимо за занатлије и ситне трговце: Опраштање дужне порезе, поништавање зеленашких дугова, помагање занатских задруга и давање државних лиферација првенствено занатлијама.

За све оне који не зарађују колико им је за живот потребно, тражимо да се ослободе пореза, прореза и других дажбина.

Тражимо да се одмах отпочне са додељивањем помоћи породицама војних обвезника, како је то у Уредби предвиђено, а која се још не примењује.

Око овог програма треба да се окупе сви радници, сиромашни и средњи сељаци, занатдије, ситни трговци и школовани људи, који су остали верни народу да би у заједничкој борби кроз своју самосталну Странку радног народа заштитили своје интересе и створили услове за бољи и праведнији живот.

Зато у овој изборној борби нека свугде радници и сељаци кандидују и гласају људе из своје средине и свога положаја, јер ће они најбоље знати да изразе своје невоље и потребе и да се за њих доследно боре.

новембра 1939. г.
Ваљево

ПРИПРЕМНИ ОДБОР ЗА ОСНИВАЊЕ СТРАНКЕ РАДНОГ **НАРОДА**
ДРАГОЈЛО ДУДИН, земљорадник из Клинаца
МИЛАН КИТАНОВИН, обућарски радник из Ваљева
ИВАН МИЛОВАНОВИН, опанчарски радник из Ваљева
Др МИЛОШ ПАНТИК, лекар из Ваљева
БУДИМИР МИЛИВОЈЕВИБ, кројач из Ваљева
ЧЕДА ТОДОРОВИН, опанчар из Уба
МИЛОСАВ ЈОВАНОВИН, трговац из Обреновца
ЖИВАН ЛОНЧАРЕВИК, опанчарски радник из Обреновца.[1] j

»УРЕДБА О КАЗНАМА

У Посавском-народно-ослободилачком партизанском одреду

Члан 1.

Вођство сваке партизанске јединице водиће од пријема ове Уредбе »књигу кажњених« по приложеном обрасцу.

»Књига кажњених« има се водити чисто и тачно и приликом обиласка претпостављених показивати.

Члан 2.

По овој Уредби надлежне претпостављене старешине расправљаће и изрицати казну потчињеним за следеће кривице:

1. Употребе непристојних речи;
2. Груба задиркивања другова;
3. Краће самовољно удаљавање од јединице без одобрења;

[1] Историјски архив Ваљево.

4. Самовољно узимање народне имовине (брање **воћа, узимање** робе без плаћања итд.);

5. Одлазак кући без одобрења јединице.

6. Грешке на стражи (спавање, бекство таоца итд.);

7. Непажљиво руковање оружјем на било ком месту (у борби, **кре**тању или становању);

8. Крађа из користољубља;

9. Нетачно извештавање претпостављених о ма чему било; .

10. Лажно извештавање претпостављених у ма чему било;

11. Ширење страха - панике - међу друговима на који било начин и на коме било месту.

12. Намерно или ненамерно издавање партизанских тајни (о јачини јединице, месту становања, какве се секције припремају, када се и где јединица премешта итд), било коме ван партизана (рођацима, симпатизерима или ма коме другом лицу);

13. Употреба алкохола и пијанство;

14. Неуредност у спреми и чувању поверених ствари и неспремност за брзи покрет;

15. Изостајање од строја при кретањима дневним и ноћним;

16. Свако неизвршење примљених наређења од претпостављених старешина;

17. Намерно или ненамерно убиство партизана или кога било другог лица неосуђеног на смрт;

18. Разбојништво из користољубља или освете и силовање женскиња;

19. Бацање оружја, муниције и друге партизанске спреме у бекству из акције;

20. Извлачење - напуштање борбе без наређења вође одељења, који одговара за извршење задатака и

21. Примање паничарских вести од познатих или непдзнатих лица и њихово ширење међу друговима.

Члан 3.

Вођство вода ће изрицати следеће казне:

1. Прву опомену;
2. Последњу опомену;
3. Укор; и
4. Строги укор.

Члан 4.

Вођство чете изриче следеће казне:

1. Опомену;
2. Укор;

3. Строги укор; и
**4.** Пребацивање из **вода у вод.**

Члан 5.

Вођство батаљона изриче следеће казне:

1. Опомену;
2. Укор;
3. Строги укор;
4. Премештање из чете у чету; и
5. Смртна казна - стрељање.

Члан 6.

. Вођство одреда изриче следеће казне:

1. Опомену;
2. Укор;
3. Строги укор;
4. Премештање из батаљона у батаљон; и
5. Смртна казна - стрељањем.

Члан 7.

Вођство вода расправљаће следеће кривице из **члана 2. под: 1, 2, 3,** 9, 11, 13, 14, 15, 16 и 21.

Члан 8.

Вођство чете расправља све кривице које **расправља и** вођство вода (чл. **7)** и још кривице **из** члана **2 под: 4, 5, 10 и 12.**

Члан 9.

Вођство батаљона расправља све кривице које расправљају вођства **водова** и чета са додатком што ће расправљати још и кривице из члана **2 ове** Уредбе под: **6, 7, 8** и **19.**

Члан 10.

Вођство одреда расправљаће све кривице предвиђене у члану 2 ове Уредбе.

Члан 11. ^

Ни **једш казна не може** ни у ком **случају изрећи се два пута.**

Члан 12.

Вођство партизанске јединице одговорно је за ред и дисциплину у својој јединици, заго сваку кривицу сваког учиниоца мора расправљати по овој Уредби. Ако би вођство јединице пропустило да расправи кривице у свом делокругу, биће одговорно свом првом претпостављеном вођству.

Члан 13.

У случају да кажњени измени тј. побољша своја владања у року од 3 месеца, рачунајући ово време од дана када је учинио кривицу, може му исто вођство које је изрекло казну поништити све или делимично.

Члан 14.

У случају да кажњени партизан изврши какво херојско дело, може исто вођство да му поништи све своје казне или делимично.

Члан 15.

Ако вођство није надлежно да расправи кривицу, онда доставља попуње^Иу »књигу кажњених« на расправљање вишем вођству, и то директно ономе вођству које је надлежно да расправи кривицу.

Члан 16.

Ако је кривац учинио кривицу која повлачи најстрожију казну - стрељање, онда је водник дужан да таквог кривца разоружа и чува под стражом, све док надлежно вођство не реши његову кривицу.

Члан 17.

Приликом сваког премештаја партизана из јединице у јединицу, вођство је дужно да писмено извести нову јединицу партизана о ранијем владању и казнама премештеног партизана.

Ако премештени партизан није кажњаван онда кратко известити писмено; »није кажњаван«.

Ако је премештени партизан раније кажњаван, онда се на обрасцу »књиге кажњених« имају преписати све његове кривице из »књиге кажњених« и доставити новој команди. Нова команда овакве податке прикључиће и чуваће уз »књигу кажњених«.

Члан 18.

Воћа одељења одређеног за извршење неке акције одговоран је за случај њеног неизвршења.

Члан 19.

Сваки појединац из вођства партизанске јединице одговоран је за неизвршење, као и за лабаво вршење своје дужности.

За овакве кривице казниће се казнама предвиђеним по члану 4, 5 и 6 ове Уредбе.

За све остале кривице предвиђене у члану 2. ове Уредбе, кажњаваће се и чланови вођства партизанске јединице, као и остали партизани.

Члан 20.

У случају да партизан у борби изврши очигледно издајство, биће осуђен на смрт и стрељан на лицу места, ако постоји могућност да побегне. У оваквом случају није потребна надлежност предвиђена у чл. 21.

Ако не прети опасност да кривац - издајник побегне, онда га не убијати, већ предати на саслушање вишем вођству.

Члан 21.

Смртна казна изречена од стране вођства батаљона не може бити извршена пре него што се добије сагласност вођства Команде одреда.

Члан 22.

Ова Уредба ступа на снагу одмах.

У Посавини 1941. год.

КОМАНДА
ПОСАВСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА«*

Уредба о казнама у Посавском народноослободилачком партизанском одреду од 1. 10. 1941. *Зборник,* том I, стр. 161-165. Доцније је чл. 20, став 2 измењен тако да је гласио: »Ако не прети опасност да кривац - издајник побегне онда не извршити казну пре него што се добије сагласност вођства одреда«.

# Радницима и сељацима Посавине

Ненародна влада Цветковић—Мачек већ више од годину дана спроводи своју злоченачку политику према радничкој класи и радном сељаштву као и осталим радним слојевима народа наше земље. Пљачком народне имовине, укидањем свих слобода, насиљем убијањем и прогоном народних бораца, надничком сводном политиком, ова влада превазишла је све недела свих диктаторских влада од шестог јануара до данас. Противнародним уредбама ова осигурава ситну шајкачу најгрубљим банкара и фабрикаката који преко ноћи милионима повећавају своје богатство, док народ гроји у беди причињене великим скупоћом и немаштином. У политичкој историји наше земље ова влада добиће своје место као влада глада и сиромаштва, влада крвавог терора и силе зверства.

Радници Обреновца и околине изложени су досада немилосрдној експлоатацији. Индустриско радилиште предузећа „Симовић", услед неорганизованости, до пролетос је израбљивано, јер тада је „газда" по примеру осталих народних гуњаша и пљачкаша подигао цене брашну и грису за 100 до 200%, дотле су радници за свој рад остали на истим надницама, односно малом надници су се сатирали две пута или се ниа у виду посуђивања животних намирница.

У фабрици шпиритуса „Мајић" в. д. на Забрежју ради се непрестано, без поподневног одмора, од раног јутра до касно доба ноћи. Радна дан траје 12 до 13 часова, а надница је 20 до 30 динара. Исто је стање у фабрици „Посавина"—Ушће, фабрика оружја „Застава"—Борча и другим, свуда се безобзирно израбљује радништво, а у правом реду радничке одредбе, јер влада још неутрошена радна снага доноси много веће профите незасићеним владама и произвођачима Симовићу, Мајићу и њиховој сабраћи.

Положај занатлијског радништва такође је врло тешко. Радне дан је неограничен, а плате су минималне. Ред у закону исплате и последњу снагу занатлијског радника.

Сељаци некада народне посиновне, дочекали су данас да гладују са својим породицама. После неколико поплава, које су посетиле ове године читаво село Посавине су учинили Борча, Дражевац, Забрежје. Бела поља ове године скоро ни засејана нису, а уколико је нешто и засејано није могло подмирити потребе сељака ни до Божића. Остала села околине Обреновца, исто тако страдала су од суша. Када се сасвим овоме дода мрачне слике годе, онда јасно колика је беда сељаштва Посавине. И, док сељаци Посавине трпе глади, или се једна претрпавају продајући и последњу крвавицу, овцу или свињче,—дотле данашња влада, у којој седи један такав „претседник" земљоделника Бранко Чубриловић, шаље порезнике са наоружањем жандарима да кроз порезу од сељака. Ове наоружане банде силом одузимају и косе својим произвољима све што нађу у остарелим сеоским кућицама. У селу Ковачице—Ушће, за ниви једне удовице, порезници и жандарми острогли су ју јаде воде, а ако је во био својина комшије, кога је сирота удовица замолила да јој узоре њиву.

На ово зверство данашње владе сељаци Посавине почели су дају свој одговор. У Трстеници, Грабовцу, Белом Пољу сељаци су изјурили порезнике и жандарме из села и нису дозволили да ни се из села ни шта пренесе. Сељаци су почели својом силом да се одупиру режимским бандама које прекрашавају и оне на турског зулума.

Радници и сељаци Данашња реакционарна влада служи интересима крупних капиталиста, банкара, фабриканата, великих земљопоседника и сеоских газда. Све мере безмисла према радном народу наше земље, она чини све да одржи господарство трулог капитализма. У то име она је готова и на злочине против земље страних завојевачиа, чије ће труне покушати да доведе ради одбране својих интереса као што су то учинила руска господа.

Збијте своје редове у борби против свих недела које чини данашња влада, изградите черст савез радника и сељака, који ће једино моћи да доведе до једне друге, народне владе, која ће понести народ и земљу на пут слободе и која ће једино очувати земљу од пожара рата, ослањајући се на велику земљу радника и сељака, земљу социјализма—**СОВЈЕТСКИ САВЕЗ.**

Заједнички иступимо против ових одобра, да се поправи живот радника и сељака наше Посавине: да се поништи изгнане радника и скрати радно време на 8 часова, да се обезбеди повећ сиротиња у дрвима и храни; да се од сељака не вуче порез ове године; да се сељацима обезбеди исправка у довољној количини жита које ће им државна банка на кредит; да им се да фа држане бесплатно жито за сетву; да се отворе велики јавни радови којима ће се обезбедити села која трпе од поплаве и подизањем воде.

**Живео савез радника и сељака у борби за хлеб, мир и слободу.**

**Живела народна влада!**

**Живео моћни СОВЈЕТСКИ САВЕЗ!**

**Доле ненародна влада Цветковић-Мачек.**

**Доле рат и ратни шпекуланти!**

ПРИСТАЛИШЕ БОРБЕНОГ САВЕЗА

**РАДНИКА и СЕЉАКА ПОСАВИНЕ.**

Посавина, јануара
1 9 4 1.

*Напредна шталта у Србији 1871 - 1949, Београд, стр. 35. Овај летак је написан у кући Србе Јосиповића у селу Стублинама. У писању су учествовали: Младен Пантић, Драган Марковић и Срба Јосиповић*

НАРОДЕ ПОСАВИНЕ! РАДНИЦИ, **СЕЉАЦИ, ПОШТЕНИ** РОДОЉУБИ!

ЖЕНЕ, МАЈКЕ И СЕСТРЕ!

Још једну рану задао је крволочнн душманин нашем напаћеном али несаломљивом народу. Ваша срца су уцвељена. Ваши домови у црно завијени. Ваши домови су спаљени! Ваши очеви, ваша браћа, ваши синови - убијени, мучки и зверски! Убијени наши незаборавни другови! Стотину поштених српских синова - пало покошено крвничким метцима! Пало, покошено, али из њих ће нићи сетва освете и слободе!

ОЧЕВИ, МАЈКЕ, ЖЕНЕ, СИНОВИ И КБЕРИ!

Ми нећемо заборавити наше пале. Ваш бол нас још више подстиче на борбу, ваше исплакале очи позивају нас на освету, пламен ваших кућа још више нас кали! Смрт невиних жртава улива нам снагу да гледамо још неустрашивије у очи смрти!

СРБИ РОДОАЈУБИ!

Ропске фашистичке хорде хтеле су да опљачкају и поробе Србију, да отерају њен народ у ропство, да отерају њену омладину, њену узданицу на страшну кланицу, да гину у борби против народа жељних слободе и среће! Нису успели! Не само што нису покорили Србију него из дана у дан испод нељудских ногу фашистичких бандита настаје педаљ по педаљ крвљу стечене и освећене српске земље. Они данас стрепе, они данас немају мира ни сна, они се данас осећају као прогоњена звер, као рањена звер на земљи српскога народа.

РАДНИЦИ, СЕЉАЦИ, ПОШТЕНИ ГРАБАНИ!

За два дана бо.мбардовања разорили су фашисти трећину нашег дивног Београда и угасили живот 30.000 људи, жена и невине деце. Митраљезом су гађали из својих штука авиона безазлене пролазнике, гађали жене и старице које су пошле на пијаце да набаве намирнице - а становништво још није ни знало да је рат. Над згариштем нашег Београда, чији пожар неће угасити заборав, објавили су своја лажна доброчинства. Они нас уче реду, миру, раду и благостању! Хапсили су наше најбоље борце, пунили затворе, премлаћивали наше синове по главњачама, изводили из ћелија Гестапоа и из логора за таоце стотине родољуба и стрељали их у сива праскозорја, а онда кришом закопавали у скривеним буџацима своје срамно недело. На сред Теразија обесили су тела наших дивних омладинаца! И говорили нам о реду и миру.

Рачунали су да ће Срби мирно сносити њихов »ред«, застрашени и обесхрабрени, као стока у јарму, као стадо што чека да га одведу на кланицу. Нису знали фашистички бандити да у нама куца срце Обилића, старца Вујадина, Карађорђа и Бирчанина, нису знали да се српски народ покорити не може. Заборавили су оно што су и турске дахије увиделе, да се Србија умирит не може. Заборавили су да је од српских

речи најтужиија реч роб, нису знали да је у српском народу највећа срамота важити као издајник, и да је у српској историји најсрамније име Вука Бранковића. И доживели су пораз. Устали су партизани у одбрану народне слободе, повели су борбу против окупатора и окупаторски планови су пропали. Војници су остали на свом тлу, жито и стока остали су нетакнути од фашистичке руке. И не само то: народна борба се ширила - претварала се у народни устанак а партизанске чете су расле - претварале су се у праву народну војску.

НАРОДЕ ПОСАВИНЕ!

Данас је већ читава западна Србија ослобођена, а у овој Ивањица, Ариље, Горњи Милановац, Чачак, Крупањ, Коцељево и сва села у овом подручју и већ су у рукама народа, у рукама партизана и војно-четничког одреда пуковника Драже Михаиловића. Пред том јединственом борбом српског народа немачке трупе су постале немоћне, трпеле су губитке за губитцима. Зато су се послужили издајницима. Покушали су да преваре српски народ, као што су преварили и хрватски. Влада полицајца Аћимовића и фашистичког агента Л>отића била је исувише озлоглашена код српског народа. Добављене су нове лутке за срамну игру »Куку Тодоре«, пронађена су два нова потомка Вука Бранковића који су пристали да играју како им фашистички господари свирају на жици, Милан Недић и Коста Пећанац уживали су некада код Срба знатан углед као стари националисти. И ти некадашњи националисти ухватили су се у стрвинарска кола туђина. И нашла се, нажалост, шака изрода наших слугу. . . . . који су за свежањ папирног новца продали себе, који су пристали да за новац убијају свој народ, своју браћу, да за лажне Јудине сребрењаке пале домове правих, поштених Срба и показују их прстом целатима. Ти бедници су назвали себе четницима - а заједно с Немцима копају раку свом народу, за који су се четници борили. Али народ с гнушањем одбија од себе шачицу тих бедних проданих душа, и умеће достојно да им се одужи. И баш зато што тај подухват с Недићевим четницима није успео, Немце спопада све већи бес, и у својој махнитости они не презају ни од каквих средстава.

ОЧЕВИ, МАЈКЕ, БРАЕО, СЕСТРЕ, СИНОВИ И КНЕРИ ПАЛИХ ЖРТАВА!

Грабовац, Конагице, Дражевац су израз тог бесомучног махнитања. Није им успело да опљачкају и поробе Посавину. Зато, користећи близину друмова и Београда лоповски упадају у села и убијају голоруки народ. Али то неће зауставити нашу борбу. Ора нова проливена крв наших драгих улива нам још више снаге. Већ читава поштена јавност данас истиче борбу народа Југославије, као пример свим народима, већ данас храбри борци Совјетског Савеза, пожртвовани браниоци слободе своје и заточници слободе свих народа, одају признање храбрим партизанима Југославије.

БРАНО СРБИ!

И совјетски народни борци гину и подносе жртве, пламте и домови рускога становништва, но они знају да ће на совјетском тлу наћи смрт крвожедна, људождерска неман фашизма. И није им жао жртава. Но 10.000 хитлеровских војника остаје дневно мртво на бојиштима. А Југославија је друга ступица у којој се трза смртно рањена звер. У безумном очајању »Србин« Недић из штука авиона, који су бомбардовали српске домове и уништавали српске животе, баца летке којима тражи да се обустави »братоубилачка« борба - он, који подстиче братоубилачку борбу, у интересу окупатора. Он брани окупатора, и прети српском народу осветом окупатора. Он говори »народним језиком«, како сам то каже. Народним језиком? Је ли икада змијски језик издајства био народни језик?

СРБИ ПОСАВИНЕ!

Фашистичка звер је смртно рањена, но она се још трза и кидише. Немци ће покушавати и даље да се свете на голоруком народу. Не могу се увек избећи лоповски упади хуља у села крај друма, не жалите, него напустите привремено своја огњишта, и крећите у сигурније, у ослобођене крајеве! А када нога и последњег фашисте престане да погани нашу земљу, вратићете се у своје домове и почети нови живот. Немојте допустити да Немац ликује убијајући невини народ.

Народна борба из дана у дан све је јача, и ближи се крај немачким фашистима и њиховим слугама. Тешко онда издајицама. Народ не заборавља своје џелате, пронаћи ће их у сваком скровишту. Скровишта неће бити! А донде, поднесите жртве које нам ова борба намеће, ова борба нам доноси слободу.

Слава вам, мученичке жртве фашистичких крвника! Ваш лик живи у нама, бол за вама је пламен на коме се кали мач праведне казне!

СЛАВА ПАЛИМ НАРОДНИМ БОРЦИМА! СМРТ НАРОДНИМ ИЗДАЈНИЦИМА! СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ! ЖИВЕЛА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКА БОРБА! ЖИВЕО СОВЈЕТСКИ САВЕЗ - ПОБОРНИЋ СЛОБОДЕ СВИХ НАРОДА!

ЖИВЕО ДРУГ СТАЛзИН, ВОБА СОВЈЕТСКОГ НАРОДА И РАДНОГ НАРОДА СВЕТА!

ЖИВЕЛА ХЕРОЈСКА КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ!

Обреновац, 15. октобра 1941.

Срески комитет

Комунистичке партије Југославије«

Архив Србије, Фонд НОБ, ОК КПЈ Ваљево.

»СВИМА ПАРТИЗАНИМА, ЧЛАНОВИМА КП, ЧЛАНОВИМА СКОЈ-а, СИМПАТИЗЕРИМА КП, СВИМА БОРЦИМА ЗА СЛОБОДУ НАШЕГА НАРОДА ОБРЕНОВАЧКОГ ОДРЕДА

Другови партизани!

Задојени жарким жељама свога народа, који се кроз целу своју историју борио за своју слободу против туђинског јарма, пошли сте у тешки и одлучни бој противу окупатора и њихових слугу издајника свих боја српског народа. Херојска борба наших партизана јесте борба читавог српског народа, јесте борба читавог поробљеног човечанства. Херојска Црвена Армија и братски народи СССР и поробљени народи света већ су задали смртне ударце фашистичким пљачкашким хордама. Фашистичке разјарене звери сакупљају и последње своје снаге да би уништили херојску борбу српског народа. Са својим слугама - народним отпадницима, полицајцем Аћимовићем, Љотићем, Д. Јовановићем и другима, покушавају да преваре српски народ да мирно трпи пљачку, клање и убијање најбољих својих синова, да мирно гледа како се пале њихова села, ниште домови, убијају старци, жене и деца.

Упркос томе што окупатори покушавају да окупе све издајнике српског народа, Љогића, старог познатог чанколисца Косту Пећанца и друге, неће им поћи за руком да преваре Српски народ. Српски народ, поштени четници, поштени официри и подофицири морају се убедити у ову срамну издајничку улогу коју примише на себе и ови последњи изроди српског народа, Недић, Пећанац и остала банда. Свети рат који води наш народ са својим партизанима на крају уништиће и последње остатке фашистичке куге у Србији, у свим земљама Југославије где је згазила крвава фашистичка чизма. Нашом борбом, другови партизани, поносан је цео наш народ. Нашој борби диви се цео културни свет, нашој борби диви се велики братски руски народ.

Другови комунисти, чланови Партије, чланови СКОЈ-а, комунисти ванпартијци који сте пошли из Београда да ступите V прве борбене редове против окупатора и непријатеља нашег народа, морате оправдаги своје часно звање - име комунисте. Морате бити примерни свуда и на сваком месту. У борби, у личном животу, у опхођењу са осталом браћом партизанима. При сваком сусрету са сељацима и осталим народом ви морате показати да сте ви народна ослободилачка војска.

Партија се поноси са оним својим члановима који су примерни на сваком месту и у свакој ситуацији. Партија се диви онима младим комунистима - члановима СКОЈ-а, као и оним ванпартијским комунистима који показују беспримерно херојство у одлучним борбама са непријатељем. Исто тако, Партија осуђује и поступиће најстрожије са свим оним њеним члановима који уносе ма које врсте слабости у редове народних бораца-партизана. Комунисти Београда имају своју славну тра-

дицију коју ми морамо данас чувати, идући примером палих хероја, београдским улицама 14. децембра 1939. и 8. септембра 1940.

О.К.Београд води рачуна о свима нашим члановима који су пошли да се са оружјем у руци боре против непријатеља народа. Исто тако, Партија води рачуна о онима који су били због неких слабости искључени из Партије, и њима се пружа могућност да у борби покажу да су готови дати своје животе за ствар наших народа и наше Партије, да поново постану чланови Компартије. Већ је неколико другова Партија примила из вашег одреда. Такође Партија ће примити све оне борце за које дођу предлози другова партизана чланова Партије.

Другови Скојевци, славни борац - комсомолац - КОРЧАГИН показао вам је најбољи пример како се умеју млади комунисти борити за слободу свога народа. Наша Партија се нада да ће од наших Скојеваца никнути безброј Корчагина и других славних комсомолских имена познатих из велике Руске Револуције.

Другови партизани, четници и остали народни борци!

Издајице српског народа и верне слуге окупатора труде се свим силама да окупе што већи број протународних бораца. У тој својој прљавој борби они - ти народни изроди - не бирају средства како ће обманути што већи број несвесних синова наших народа. Обећавају златна брда, обећавају куле и градове да би што верније извршили свој прљави задатак, окупили што већи број оних који ће се борити против властитог народа за рачун окупатора.

Српски народ, четници, нити ма који поштени син српског народа неће им се ставити у службу. Колико се и нађе неки изрод и ступи у протународне одреде, ми морамо да га жигошемо као издајника српског народа и према таквима ће се поступити како су заслужили.

АА ЖИВИ НАРОДНА ОСЛОБОАИЛАЧКА БОРБА НАШИХ ПАРТИЗАНА! АЛ ЖИВИ СОВЈЕТСКИ САВЕЗ! ЖИВЕЛА КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ! СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОАЛ НЛРОДУ!

ОКРУЖНИ КОМИТЕТ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У БЕОГРАДУ.

АРХИВ ВИИ. к. 1961, ф. 3, бр. д. 1/1. У летку је техничком грешком написан »Обреновачки« одред, а односи се на Посавски партизански одред у чијем саставу је била и Тамнавска чета односно батаљон.

Партизанска акција Посавског одреда, која је фронтални бој против Грабовца Орашца победом партизана нар немачких трупа и жандармерија ушла у нову фазу, настављена се путом жестином. 3 септембра партизани су разорили станице Брчуле и Ступнике, те поскидали телефонско-телеграфске жице и уништили скретнице на пруги. Исто рана разорен је од стране ~~партиз~~ посавских партизана мост на другој Обреновац – Уб. 7 о.м. чинен је покушај да се пруга поправи, али је во са одредом за поправку искочио из шина и од пара оборио се од поправке пруге. Поред ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ и дружевима толико опасан саобраћај, окупаторске трупе да у селе више и не залазе, акција партизана фокусирала се и на Саву. 7 септембра задржан је моторњак са керетијом и заробљене су 3 пушке фијат пушке и мноштво разних потрепштина за ~~[illegible]~~ рудник антимона који ради за Немачку. 8 септембра заустављен је код села Уљка теретни брод „Јелка", којом приликом је заробљено доба у вредности од преко 1 милион динара намењене немачким трупама, а заробљено 6 чек обучених Недићевих пророфицира са оружјем. Исто рана покушано је ~~[illegible]~~ заустављање пароброда „Краљица Марија", који је дошао по великим у земљи. 9 септембра ~~[illegible]~~ моторни чамац Дерута. По истој рана посавски партизани присилили су брод „Краљица Марија" да се врати. Поред носаде и путнике пренело се и 7 ~~[illegible]~~ Недићевих пророфицира са оружјем. Акције на Сави настављају се успешно

ПО, 1

и саобраћај Савом већ је озбиљно угрожен.
10 септембра мајори Посавског одреда смо
су у ваздух мост на путу Обреновац–
Звечка. Посавски одред ранас већ влада
посавским срезом, изузев неких варошица.
Одред успешних акција и саботажа, почав-
ши партизани Жумберчани раде и на политич-
ком подручју посавских села, где су већ да-
нас Домаћа власт.

***Архив Србије, К. 70, ПО-1.*** Део *незавршеног извештаја о* ***акцијама 1. чете Посавског*** *партизанског одреда, око* ***12.*** *септембра* ***1941. Рукописје Владе*** *Аксентијевића, политичког комесара 1. чете*

Извештај **20 - 28 септембра**
Бр. 3
25. IX

## КОМАНДИ ПОСАВСКОГ НАРОДНО - ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

После реорганизовања Батаљона, тј. после претварања бивше II чете у II Батаљон и после његове селидбе из Бргула на свој реон, батаљон је, односно чете, растурене на целом сектору. Свакој чети додељеи је један део сектора на коме се има кретати и вршити акције.

Батаљон је подељен на 3 чете од којих свака на по 2 вода, а водови на три десетине. Водови једне чете не логорују заједнички, иего сваки посебно у другом селу. По потреби се селе у друго село у сектору своје чете.

Бројно стање је сада 322 партизана. По социјалном саставу стање је овакво: радника 122; сељака 177; интелектуалаца 16 и војника 7. Батаљон је бројно порастао за 31. Сада се врши мобилизација ради стварања IV чете која има да запоседне сектор који је запоседала Тамнавска чета, придодата нама а сада враћена на свој сектор.

I чета запосела је сектор Пољане, Конатице, Степојевац итд. Поред акција скупљања оружја и одеће прекопала је друм Конатице-Степојевац на неколико места; друм Бађевац-Степојевац на неколико места; пресекла телефонске жице на друму Београд-Степојевац и уништила бандере на неколико места. Затим у Сремчици запленила 3 сандука материјала за одећу, шајка, платна и др.

Њено бројно стање је 110 партизана. По социјалном саставу: радника 33; сељака 69; интелектуалаца 6; и војника 2. Има свега 2 пушкомитраљеза.

II чета поседа сектор Дражевац, Јасенак, Мислођин итд. Скупљала је оружје и одећу у мањој мери. Имала је сукоба са Недићевцима 20, 21 и 24 септ. и Недићеваца је било 35 - 40, а 24 је било 70 - 80. На нашој страни и није било жртава а код њих изгледа да је било рањених. Недићевци су се повукли према Обреновцу.

Извршила је сечење друма Обреновац-Степојевац на неколико места. Према томе тај је друм сасвим онеспособљен.

Њено бројно стање је 101 партизан. По социјалном саставу: радника 36; сељака 57; интелектуалаца 6 и војника 2. Има свега 3 пушкомитраљеза.

III чета поседа сектор Бађевац, Мељак, Гунцати, Божидаревац итд. Поред акција скупљања оружја и одеће секла је друм Гунцати-Бељина према Аранђеловцу на неколико места.

Њено бројно стање је 111 партизана. По социјалном саставу стање је овако: радника 53; сељака 51; интелектуалаца 4 и војника 3. Има 3 пушкомитраљеза.

Дисциплина у батаљону се све више учвршћује. Стање се поправља.

Другарски поздрав свима.

29. септембар 1941. г.

Команда II батаљона Посавског
народно-ослободилачког партизанског одреда
Миладин Љуба Добривоје

Команда II батаљона посавског
Народно-ослободилачког партизанског одреда
Бр. 8
4. X 1941.

СВИМА ЧЕТАМА II БАТАЉОНА

Хитно да се ураде следеће ствари:

1. Одмах послати списак новомобилисаних партизана од 27-септ. па на овамо.

2. Исто тако послати списак свију Дражевчана партизана који се налазе у нашим јединицама.

3. Да се одмах појача патролирање; да патроле стално крстаре и да се патроле суседних јединица додирују и једна другој јављају односно састају. То је нужно ради тога што непријатељ има намеру да предузме неке мере противу нас. У том циљу стално шаље нека сумњива лица.

4. Нарочито на друмовима да се појача будност и да се нико не пропушта. Свакога подробно легитимисати итд.

Како непријатељски курири се крећу и споредним путевима то појачати будност и на најмањим пролазима. Свакога привести команди своје јединице која ће детаљно испитати дотичног иако утврди нешто сумњиво упутити овој команди.

5. Повести увелико рачуна о томе да се не преносе животне намирнице за Београд и остале вароши. Извештени смо да се на неки начин и поред нашег патролирања, шверцује са животним намирницама чак и са трговином. IV чета нека поведе рачуна и о друму који води од Рипња ка Сремчици јер изгледа да се туда нешто шверцује.

6. Поново се наглашава свим четама да у свим селима на свом сектору пошаљу патроле које ће испитати где може да се набави материјала за одећу и обућу јер нам је неопходно за одевање и обување пар-

тизана. Зима иде и зато нам је нужно топло и здраво одело и обућа. О томе што пре да нас известите.

7. Мобилисање не вршити само у појединим селима и тиме стварати незадовољство него у свим селима по мало-подједнако. Кулачке синове не изостављати.

8. Показало се да у појединим јединицама се стражарска служба не обавља савесно. Зато што пре и што боље обучити сво људство у стражарској и патролној. Грешке најстрожије, по »Уредби« кажњавати. Стражарска места нека буду доста удаљена од логора, најмање до сто метара тј. толико да је могуће целој чети спремити се ноћу за борбу на знак стражара да се приближује непријатељ. Ради тога нужно је да старешине чим стигну у ново место извиде околину логора и пронађу стражарска места тако да сви прилази логору буду затворени.

9. Скрените стражарима пажњу да стражар не сме ни са ким да разговара. То је нужно ради тога да га неко не завара и не изврши неку превару итд.

Патролама да буде цео сектор испреплетан.

10. Што пре се побринути да се прикупи што више бензинских флаша од 1 четврт. до пола литра. Такође трагати и за бензином. Сада имамо нешто али ће нам требати више.

11. Наредите свима водовима да се промени назив »Десетина«. Од сада ће се десетине звати »ОДЕЛЕЊА« а десетари »вође оделења«. То је згодније јер у десетини није 10 партизана а поред тога десетина је стари назив.

4- X

Команда II батаљона посавског
Народно-ослободилачког партизанског одреда

Команда II батаљона посавског
народно-ослободилачког партиз. одреда
Бр. 10
4. X 1941.

СВИМА ЧЕТАМА II БАТАЛ.ОНА

1. Саопштите свим вашим јединицама и свим партизанима да је Павле Спасојевића водника Тамнавске чете која је била на нашем сектору, због дезертирања, пијанства и насиља. Скрените пажњу партизанима како ћемо поступати према онима који руше углед и име партизанско. Нећемо бити самарићани више ни према коме.

2. Сталне заседе нарочито од Степојевца према Лазаревцу, од Сремчице према Београду, од Обреновца итд. где постоји могућност да непријатељ може да се увуче у наш сектор. Заседе добро осигуравати са деве и десне стране. Увек истурити лево и десно добре патроле а нарочито ако је заседа веће размере тј. ако се надамо или ако смо извештени да се непријатељ креће ка нама.

3. Команде чета често греше у погледу формирања својих мањих јединица. Скреће се пажња да команде чета немају право на деобу чете на водове. Чете само предлажу а на налог Команде батаљона изврши се деоба. Команде чета исто тако не постављају воднике и водне политком. нити их смењују него само предлажу а команда батаљона издаје своју сагласност. Команде чета постављају воће одељења на предлог водних команда.

Команде чета немају права да отпуштају неког партизана из чете. То право има Команда батаљона на предлог лекара ако је у питању болест. Ако је у питању други разлог о томе решава Команда батаљона.

4. IV чета нека потражи нека три сандука материјала за одећу о којима смо обавештени да се налазе код некога у Сремчици.

5. Добро да обучите бомбаше у бацању бомба. Објасните свима како је дејство офанзивних, какво дефанзивних бомби као и чување од њихова дејства приликом бацања итд.

6. Конспирација да се нарочито појача. Не сме нико издавати предвиђене акције, ликвидирања и слично.

4. X

. Команда II батаљона посавског
народно-ослободилачког партиз. одреда
Миладин Љуба

## БОРЦИ ПОСАВСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Пред читаоцима је сиисак бораца Посавског партизаиског народноосдободидачког одреда. Устаничке 1941. године било их је из различитих крајева и различитог занимања и доба старости и били су једно. Имали су заједничке идеале и јасан циљ, непомућено другарство, самодисциплину и веру у боље сутра.

У свим ратним годинама остајало се »једно«, али су из тога »једнога« изостајали многи на ратним стазама револуције. Остајали само у сећању оних који су преживели, остајали да живе тако, неко по песми, неко по заносу, неко по сновима о слободи, неко по јуришу без страха, неко по страху који се трудио да прикрије и у дрхтају, неко по пригушеној љубави, неко по дубоко прикривеном болу за остављеном породицом у далекој Посавини, Тамнави, Београду или у ко зна ком крају Југославије.

Остајали су на стазама револуције широм ове наше лепе и вољене земље, стопљени с њом у последњем трзају живота, без камена крајпуташа. Остајали су и у логорима у Норвешкој, Немачкој, Аустрији...

Овај списак скроман је споменик њима којих више нема.

Надамо се да ће породице, пријатељи, познаници и борци настојати да овај списак употпуне, или дају основне податке за све оне који нису овде уписани због непотпуне документације. Сви су они тих тегобних ратних дана били уписани у спискове'водова и чета. Није било безимених. У најезди непријатеља спискови су уништавани, спаљивани, да не би прогањали и мучили њихове породице.

Средином октобра 1941. године било је у овом одреду 2985 бораца, а овде је записано око 2500 и то: земљорадника 1484, радника 684, занатлија и трговаца 38, ђака 40, студената 39, учитеља 13, службеника 38, лекара 4, осталих интелектуалаца 17, официра БЈВ 8, подофицира 37, војних питомаца 5, домаћица 14, непознатих занимања 79. Међу њима је било највише младих: до 20 година старости 436, од 20 до 30 година 1065, од 30 до 40 година 641, од 40 до 50 година 117, преко 50 година старости 13, а непознатих година старости 232. У Одреду је било људи различите политичке и верске припадности. Чланова КПЈ 547, кандидата за чланове КПЈ 25 и СКОЈ-а 388.

Обавеза је живих да уиотпуне овај списак. Пишите општинским одборима СУБНОР-а: Обреновцу за 1. посавски батаљон, Барајеву за 2. посавски (београдски) батаљон, Убу за 3. тамнавски и 4. посавотамнавски батаљон.

У прикупљању и сређивању ових спискова највише се ангажовао Миливоје Катић, члан Иницијативног одбора за објављивање ове књиге. Изворни подаци су прикупљени од борачких организација села, а преко општинских одбора СУБНОР-а: Уба, Барајева, Чукарице, Лазаревца и Обреновца. Општински одбори СУБНОР-а Владимирци и Коцељево нису ништа одговорили. Три пута су средства јавног информисања позивала породице, рођаке, пријатеље и борце да на одређену адресу пошаљу податке. Вероватно да до свих њих није ни допро тај позив.

Проверу и верификацију спискова су извршили поменути општински одбори борачких организација и следећи борци:

- За 1. посавски батаљон: Милан Димитријевић, Воја Поповић, Веселин Карић, Сретен Карић, Жикица Стефановић, Јован Пенчић, Милутин Живковић, Мијодраг Зазић, Миливоје Ковачевић, Брана Калинчевић и други.

- За 2. посавски (београдски) батаљон: Миливоје Катић, Добривоје Пешић, Душан Еордаш, Стева Дамњановић, Жиле Катић, Спасоје Радовановић, Златомир Петровић, Светомир Станковић Француз, Миле Кузмановић, Момчило Буља Давидовић и други.

- За 3. тамнавски и 4. посавотамнавски батаљон: Др Реља Калембер (организатор посла), Богољуб Танасијевић, Предраг Тешић, Розомир Поповић, Живорад Босиљчић, Златомир Мајсторовић, Бура Старчевић, Радован Поповић, Слободан Станимировић, Боривоје Јовановић, Драгољуб Васиљевић, Радојица Лазић, Светолик Лазић, Шоле из Слатине, Радосав Стајичић, Предраг Јовановић, Србољуб Радовановић, Жикица Стефановић, Живан Ранисављевић, Богосав Арсенијевић, Петар Марић, Мића Поповић, Петар Красуља и други. За ова два батаљона дат је заједнички списак, јер су њихови борци, у различитим временским периодима, борили се и једном и у другом батаљону.

КОМАНДА ОДРЕДА:

ПОПОВИЋ А. КОЧА, командант одреда, рођен 1908, Београд, књижевник и публициста. Члан КПЈ од 1933. Од јула 1937. борио се у шпанском националослободилачком (грађанском) рату. По повратку у Југославију наставио је своју револуционарну активност. Биран је за члана ПК КПЈ за Србију. Почетком јануара 1942. одређен је за команданта 1. пролетерске бригаде, а од новембра 1942. за команданта 1. пролетерске дивизије, а октобра 1943. за команданта 1. пролетерског корпуса. Од јула 1944. је командант Главног штаба НОВ и ПО Србије. У завршним

операцијама за ослобођење земл.е **био је командант 2. армије. Генерал** ЈНА, народни херој Југославије.

МАРКОВИЋ С. БОРИВОЈЕ БОРА, политички комесар одреда, рођен 1907, Забрежје, Обреновац, браварски радник. Члан КПЈ од 1937, а 1938, изабран је за члана Окружнот комитета КПЈ за Београд, а касније за секретара истог тела. Организатор устанка у Посавини и Тамнави. Погинуо је 29. новембра 1941. године на Кадињачи. За народног хероја проглашен 6. јула 1945.

ЈОСИПОВИЋ Д. СРБОЉУБ СРБА, заменик команданта одреда, рођен 1909, Стублине, Обреновац, земл>орадник. Члан КПЈ од 1938. Био члан Среског комитета КПЈ за Обреновац и члан Окружног комитета КПЈ за Београд. Средином новембра 1941. изабран за члана ПК КПЈ за Србију. У току НОР-а вршио одговорне дужности у 1. пролетерској бригади. Већник АВНОЈ-а, политички комесар 24. српске дивизије НОВЈ. Члан Савета федерације.

РАДОВАНОВИН ДРАГОМИР, начелник штаба одреда, рођен 1896, Горњи Бранетић, Горњи Милановац, потпуковник БЈВ. На овој дужности био до средине новембра 1941, а затим премештен у оперативно одељење Врховног штаба НОП одреда Југославије. После пада Ужица вратио се у свој крај и ступио у четнике ДМ. Крајем августа 1944. поново прелази у НОВЈ. Постављен је за шефа Саобраћајног одсека Команде града Београда. Децембра исте године је осуђен и стрељан због малверзације и крађе.

МАРКОВИЋ БОЖИДАР БОШКО, официр у команди одреда, рођен 1909, Мали Зворник, капетан I класе БЈВ. Члан КПЈ од 1944. Био командир 2. чете, а загим у команди одреда. Средином новембра премештен у Врховни штаб у Ужице. У току НОР-а обављао је разне дужности при ВШ. У Јајцу је 1943. био наставник у официрској школи, као и 1944. у Дрвару где је заједно са слушаоцима школе учествовао у борби са немачким десантним јединицама. Пуковник ЈНА у резерви.

МЕШТЕРОВИН ПАНТИЋ др ЈУЛКА, шеф санитета и управник болнице одреда, рођена 1906, Српски Итебеј, Банат, лекар. Кандидат за члана КПЈ од пре рата, а члан КПЈ од марта 1942. У току НОР-а обављала разне дужности у санитету. Била је шеф санитета у 1. пролетерској дивизији и 5. крајишкој дивизији. Начелник санитетске службе у команди града Београда. Пуковник ЈНА. Умрла 1984.

У болницу Посавског НОП одреда, крајем октобра, повучен је један број другарица из батаљона ради лечења рањеника. Овде бележимо само оне борце болничарке које нису записане у списковима батаљона, и то:

СТАНОЈЛОВИЋ МИЛЕСА, рођена 1923, Дружетић, Коцељева, домаћица. Потинула јуна 1943. године, у борби на Сутјесци, као политички комесар ешалона тешких рањеника. Посмртно одликована 1971. Медаљом »Флоренс Најтингал« од Међународног комитета Црвеног крста у Женеви.

МИЛИНКОВИЋ БРАНКА КЛОНФЕРКА, рођена 1922, Шабац, ученица медицинске школе. Члан СКОЈ-а рд 1941, а члан КПЈ од маја 1942. Борац Подрињског НОП одреда, а од краја октобра у болници Посавског одреда. Затим борац 1. пролетерске бригаде (4. краљевачки батаљон) и у санитету исте бригаде до краја рата. Умрла 1985.

ДИМИТРИЋ ДУМИЋ БОСА...

БЕМБАСА БЕШКА...

ЈУЈИЋ ДРАГИЦА...

КОКАЈИЋ МАРИЦА...

МИЛОСАВЉЕВИЋ ДР ЧАМПАР...

ПРВИ ПОСАВСКИ БАТАЉОН:

АГОЧЕВИН ДРАГУТИН, рођен 1899, Стублине, Обреновац, земљорадник. Борац батаљона до 31. 12. 1941. Интерниран у Норвешку. Умро 1978. г.

АДАМОВИН МАНОЈЛО, рођен 1905, Љубинић, Обреновац, земљорадник. Био до 27. 12. 1941.

АКСЕНТИЈЕВИЋ БРАНИМИР БРАНА, рођен 1913, Грабовац, Обреновац, учитељ, у с. Рогача, Сопот. Члан КПЈ од пре рата. Политички комесар 2. чете Космајско-посавског партизанског одреда, а касније у 1. батаљону. Погинуо крајем новембра 1941. године, као политички комесар чете при Врховном штабу.

АКСЕНТИЈЕВИЋ ВЛАДИМИР ВЛАДА, рођен 1916, Обреновац, студент технике, Политички комесар 1. Посавског батаљона. Члан КПЈ од 1936. Секретар Среског комитета КПЈ за срез Посавски (06реновац) од 1939, до септембра 1940. По изласку из Мариборског затвора 20. јула долази у Посавски одред. Почетком јануара 1942, по задатку ЦК КПЈ враћен за секретара Окружног комитета КПЈ за Обреновац. У с. Грабовац, ухапшен, затворен и обешен 27. марта 1942, у Обреновцу. За народног хероја Југославије проглашен 14. децембра 1949. године.

АЛАРГИЋ СТАМБОЛИЋ ЈУДИТА, рођена 1917, Нови Сад, текстилна радница. Члан КПЈ од 1939. У НОБ била до краја НОР-а, вршећи разне одговорне дужности. Данас члан Савета републике СР Србије.

АЛЕКСАНДРИЋ ДРАГОЈЛЕ, рођен 1921, Уровци, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. Ухваћен од четника и заклан 13. августа 1943. године.

АЛЕКСИЋ МИЛОШ, рођен 1908, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 8. 12. 1941.

АНДРИЋ ПРОДАН, рођен 1912, Јошева, Уб, земљорадник. У батаљону остао до краја децембра 1941. Умро 1966. године.

АНИЧИЋ БОГДАН, рођен 1912, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо јануара 1945, на Сремском фронту.

АНИЧИЋ НАСТАС, рођен 1906, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941. Умро 1980. године.

АНИЧИН СРЕТЕНКА ЦУРА, рођена 1923, Ушће, Обреновац, домаћица. У батаљону остала до 10. 11. 1941. Умрла 1948. године.

АНТОНОВИН БЛАГОЈЕ, рођен 1904, Уровци, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 7. 12. 1941. Депортован у логор у Норвешку, где је стрељан 7. 10. 1942. године.

АУРЕТИ ЈОСИП ЈОЛЕ, рођен 1920, Београд, трговачки помоћник. Целу породицу му стрељали Немци. Погинуо 21. јануара 1942, Пијеновац, Хан Пијесак.

АНТОНИН ЉУБИНКО, политички делегат вода, рођен 1920, Грабовац, Обреновац, у батаљону остао до новембра 1941...

АКИМОВИН ЖИВАН, рођен 1914, Јошева, Уб, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. Умро 1983. године.

АФРИЧИН Л> УБОМИР, Трнавац, Т. Кореница. Нестао крајем 1941.

АШКОВИН ДРАГОСЛАВ, рођен 1923, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био 10 дана и враћен кући као болестан. Поново ступио у НОВЈ 8. 11. 1944. Погинуо 10. 11. 1944, код Ердевика, Срем.

АШКОВИН СРБОЉУБ, рођен 1918, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944. Погинуо 6. априла 1945, Сољани, Жупања.

БАБИН БРАНИМИР БРАНА, рођен 1922, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1941. У батаљону био до 28. фебруара 1942, када је погинуо у борби са четницима, р. Убача.

БАБИН МИЛОРАД, рођен 1919, Трстеница, Обреновац, земљорадник. Погинуо 29. новембра 1941, на Кадињачи.

БАБИН МИЛОРАД, рођен 1915, Дрен, Обреновац, земљорадник. Погинуо 13. 12. 1941, Каменица, Ваљево, у борби са Немцима и четницима.

БАБИН САВА, рођен 1912, Забрежје, Обреновац, радник у бродари на Ади Циганлији, Чукарица. У батаљону био до разбијања одреда почетком марта 1942. Поново ступио у НОВЈ августа 1943. у Срему. Погинуо 1944. у Срему.

БАБИЋ СЛАВКО, рођен 1921, Љубинић, Обреновац, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1941. У батаљону био до 1. 10. 1941. Ухапшен и депортован у логор у Немачку, умро 13. маја 1945. године.

БАЈДИЋ ХАМДИЈА, дошао из Београда. Погинуо крајем новембра 1941, Калуђерске Баре, пл. Тара.

БАЊАЦ СРЕТЕН, рођен 1914, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 10. 1941. Умро после рата.

БАТАЛО ДМИТАР, рођен 1918, Топуско, Вргин Мост, трговачки помоћник. Погинуо крајем августа 1941, у борби за Уб.

БЕЉИНАЦ МИЛОЈЕ, рођен 1921, Скела, Обреновац, радник. У НОБ остао до краја рата. Члан КПЈ од маја 1943. Као поручник ЈНА у резерви, умро 1947, од последица рањавања и промрзлотина на Игманском маршу.

БЕНВЕНИСТИ МИЛЕ ВИКТОР ВИЛИ, борац 1. батаљона...

БЕНВЕНИСТИ МОИСЕ МОША, рођен 1918, Београд, лимарски радник. Погинуо 9. новембра 1941, Оглађеновац, Ваљево.

БЕРАН ЦАНЕ...

БЕРБЕРСКИ МИЛАН. . .

БИРЧАНИН ЖИВОРАД, рођен 1910. Трстеница, Обреновац. У батаљону био до 1941. Умро 1983. године.

БЛАГОЈЕВИН Т ДРАГУТИН ДРАГАН, политички делегат вода, рођен 1924, Обреновац, ђак. Члан СКОЈ-а од 1940, а члан КПЈ од 1941. Заробљен од четника крајем 1941, побегао у Ресавски рудник и повезао се под другим именом. Маја 1943. је откривен у Ваљеву, да илегално ради. Гестапо га хапси јуна месеца и спроводи у логор Бањица где је стрељан 3. јула 1943. године.

БЛАГОЈЕВИН ЉУБИСАВ, рођен 1909, Лончаник, Уб, земљорадник. Заробљен децембра 1941, и стрељан на Бањици 17. 12. 1941.

БЛАГОЈЕВИЋ МИЛУТИН, рођен 1907, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 15. 11. 1941.

БЛАГОЈЕВИЋ МИОДРАГ, рођен 1917, Лончаник, Уб, земљорадник. Погинуо октобра 1941.

БЛАГОЈЕВИЋ ПАУН, рођен 1907, Скела, Обреновац, земљорадник. Погинуо 29. новембра 1941, у борби са Немцима на Кадињачи.

БЛАШКОВИЋ БРАТИСЛАВ, рођен 1921, Забрежје, Обреновац, берберски радник. Заробљен 15. 2. 1942, и спроведен у логор Бањица, где је стрељан.

БОГДАНОВИЋ ИВАН - ВАЊКА, рођен 1919, Забрежје, Обреновац, радник. Члан КПЈ пре устанка 1941, секретар ћелије КПЈ у Забрежју. Погинуо децембра 1941, на р. Убача као политички комесар чете у Посаво-тамнавском НОП одреду.

БОГИКЕВИЋ БОЖИДАР БОЖА, рођен 1909, Бело Поље, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Ухваћен од гестаповаца и стрељан.

БОЖИЋ МИЛАДИН, рођен 1917, Обреновац, радник. Заробљен фебруара 1942. и спроведен у логор у Шапцу, где је стрељан 22. 11. 1942. године.

БОЈИЋ МИЛОМИР, рођен 1918, Љубинић, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 12. 1941.

**БОЈИН** МИЛОСАВ, рођен 1922, Љубинић, Обреновац, абаџијски радник. Члан СКОЈ-а од 1939., члан КПЈ од 1940. У 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде био на разним дужностима.

БОКАН БРАНКО, рођен 1921, Рипач, Бихаћ, ученик гимназије и радник. Члан КПЈ пре рата. У батаљону био до краја новембра 1941, а затим у другим јединицама НОР-а до краја рата.

БОРЈАНОВИН ЖИВОРАД ЖИВА, рођен 1910, Звечка, Обреновац, земљорадник. Члан КПЈ од маја 1943. Погинуо 4. јуна 1943, у борби на Сутјесци, Суха, као десетар.

БРАНКОВИН БОЖИДАР, рођен 1910, Лончаник, Уб, земљорадник. Заробљен и стрељан 17. 12. 1941, на Бањици.

БРКИН СЛАВКО, рођен 1917, Скела, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 19. 12. 1941. Заробљен и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1943.

БРКОВИЋ СЛОБОДАН, рођен 1909, Ораховац, Пријепоље. Погинуо крајем 1941. године.

БУБАЛО ДАНИЛО ДАНЕ, рођен 1921, Колумбија, Охајо, САД, учитељ, живео у Бихаћу. Члан СКОЈ-а од 1939., члан КПЈ од 1941. Погинуо 19. септембра 1941, Грабовац, Обреновац.

БУКУРОВИН ДРАГИША, рођен 1914, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 10. 1941. Умро после рата.

БУРИН НИКОЛА, рођен 1910, Скела, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до краја децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1980. године.

ВАСИЋ БРАНИСЛАВ, рођен 1922, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 30. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ВАСИЋ М. ЖИВОРАД, рођен 1922, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 10. 12. 1941. Заробљен и спроведен у логор Шабац, одакле је депортован у логор у Норвешку где је умро 12. 2. 1943. године.

ВАСИН ЖИВОТА, рођен 1920, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до децембра 1941. Заробљен и спроведен у логор Шабац, одакле је 24. 4. 1942. депортован у логор у Норвешку, где је стрељан 16. 2. 1943.

ВАСИЋ Л>УБОМИР, рођен 1906, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 10. 1941. Умро после рата.

ВАСИЋ МИЛОШ, рођен 1923, Орашац, Обреновац, земљорадник. Погинуо 29. новембра 1941. на Кадињачи.

ВАСИН МИЛУТИН, рођен 1912, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 12. 1941. Заробљен и спроведен у логор у Шабац, у којем је стрељан 25. 12. 1941.

ВАСИН МИЛУТИН, рођен 1907, Дрен, Обреновац, музикант. Погинуо почетком децембра 1941, Калуђерске Баре, пл. Тара, као водник.

ВАСИЕ МОМЧИЛО, рођен 1920, Орашац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 6. децембра 1941. и спроведен у логор на Бањици, где је стрељан 10. 10. 1943. године.

ВАСИН РАЈКО, рођен 1921, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен 15. 12. 1941. и спроведен у логор у Шапцу, одакле је 24. 4. 1942, депортован у Норвешку где је стрељан 16. 2. 1943. године.

ВЛСИН СВЕТИСЛАВ, рођен 1918, Орашац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 29. 12. 1941. и спроведен у логор у Шапцу одакле је депортован у Норвешку, где је стрељан 11. 12. 1943.

ВАСИЋ ТОДОР, рођен 1910, Пироман, Обреновац, радник. Депортован у Норвешку где је умро 1942.

ВАСКОВИЋ ПРЕДРАГ, рођен 1923, Лончаник, Уб, земљорадник. Погинуо 29. 11. 1941. у борби са Немцима, Заглавак, Кадињача.

ВЕЛИМИРОВИЋ ДРАГУТИН, рођен 1910, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 27. 10. 1941. Умро 1970. године.

ВЕЛИМИРОВИЋ ИВАН, рођен 1905, Вукићевица, Обреновац, радник. У батаљону био до 14. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ВЕЈОВИЋ ВЕЛИЗАР, металски радник, у Београду. Члан КПЈ пре устанка. Рањен 11. 11. 1941, у Пецкој као водник и умро од задобијених рана.

ВИЛОТИЋ ЖИВОРАД, рођен 1898, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 1. 12. 1941. Умро 1969. године.

ВИКЕНТИЈЕВИЋ ВЛАДИСАВ, рођен 1904, Забрежје, Обреновац, столарски радник. Заробљен крајем 1941, спроведен у логор у Шапцу, где је стрељан 18. 1. 1942. године.

ВИКЕНТИЈЕВИЋ БОГДАНОВИН ПЕРСИДА ПЕРКА, болничарка, рођена 1921, Забрежје, Обреновац, домаћица. Члан КПЈ пре устанка 1941. Погинула 14. 8. 1944, као борац 2. пролетерске бригаде.

ВИКЕНТИЋ РАДОМИР РАДЕ, рођен 1919, Дрен, Обреновац, подофицир БЈВ. Погинуо 29. 11. 1941, на Кадињачи, као водник.

ВИКЕНТИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1918, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1980. године.

ВИКЕНТИЋ ЖИВОРАД, рођен 1918, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до октобра 1941, када је заробљен од четника. Побегао кући и крио се у земуници све до краја 1943, када су га открили четници, ухапсили и почетком 1944. убили.

ВИКЕНТИЋ МИОДРАГ, рођен 1912, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 12. 10. 1941.

ВИНЕНТИЕ МИЛОРАД, рођен 1918, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 17. 10. 1944.

ВИКЕНТИН САВА, рођен 1914, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен 12. 12. 1941. од четника, одведен у затвор у Обреновцу, затим у логор у Шапцу, одакле је 24. 4. 1942, депортован у Норвешку.

ВИЕЕНТИН СЛАВКО, рођен 1916, Трстеница, Обреновац, радник. У батаљону био до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 8. 10. 1944.

ВЛАДА. .. Нестао новембра 1941, код Пецке.

ВЛАДИСАВЉЕВИЕ ДИМИТРИЈЕ ДИША, рођен 1919, Обреновац, металски радник. Заробљен крајем децембра 1941, и депортован у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро 1984. године.

ВЛАЈКОВИЕ ВЛАСТИМИР, рођен 1909, Орашац, Обреноваг, земљорадник. У батаљону био до 15. 12. 1941. Умро 1983. годипе.

ВЛАЈКОВИН ВОЈИСЛАВ, рођен 1909, Орашац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 12. 12. 1941. и депортован у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро 1978. године.

ВЛАЈКОВИН ЖИВОРАД, рођен 1923, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Заробљен 17. 12. 1941. и депортован у Норвешку.

ВЛАЈКОВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1920, Орашац, Обреновац, земљорадник. Погинуо 29. 11. 1941, Кадињача.

ВЛАЈКОВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1905, Орашац, Обреновац, земљс , адник. Погинуо 10. 12. 1941, недалеко од Ужица.

ВЛАЈКОВИЕ МАРКО, рођен 1906, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 15. 12. 1941. Умро 1961. године.

ВЛАЈКОВИЕ МОМИР, рођен 1911, Орашац, Обреновац, земл.орадник. У батаљону био од 20. 12. 1941.

ВЛАЈКОВИЕ ЧЕДОМИР, рођен 1906, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до краја децембра 1941.

ВРЕЛаАНСКИ ВЛАДИСЛАВ, рођен 1911, Уровци, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 30. 11. 1941.

ВРЕЉАНСКИ ЉУБОМИР, рођен 1922, Уровци, Обреновац, абаџијски радник. Заробљен 15. 12. 1941, и депортован у Норвешку.

ВУЈИЕ БОРБЕ БАКА, рођен 1910, у околини Славонске Пожеге. Живео на територији општине Обреновац, земљорадник. Погинуо септембра 1941, Грабовац, Обреновац.

ВУЈКОВИН БЛАГОЈЕ, рођен 1912, Стублине, Обреновац, земљ адник. Заробљен крајем новембра 1941, од љотићеваца, спроведен у логор Бањица, где је стрељан децембра 1941. године.

ВУКОВИЋ ДРАГОЉУБ ДРАГА КОРЧАГИН, рођен 1921, Звечка, Обреновац, трговачки помоћник. Члан СКОЈ-а од 1939., члан КПЈ од маја 1941. Погинуо јуна 1943, у борби на Сутјесци, као курир Врховног штаба.

ВУКОВИЋ ЛАЗАР, рођен 1906, Звечка, Обреновац, земљорадник. Заробљен 16. 11. 1941. и депортован у логор, у Норвешку. Данас земљорадник.

ВУКОВИЋ ПРЕДРАГ, рођен 1915, Звечка, Обреновац, пружни радник. У батаљону остао до 2. 11. 1941.

ВУКОСАВЉЕВИЋ ИВАН, рођен 1914, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 11. 1941.

ВУКОСАВЉЕВИЋ МОМЧИЛО МОМА, рођен 1917, Грабовац, Обреновац, ваздухопловни наредник, пилот БЈВ. Члан КПЈ од пре рата. Погинуо августа 1942, Ковачи, Дувно, као командир 1. чете 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде.

ВУЛИЋ СТЕВАН СТЕВА, политички комесар чете, рођен 1910, Бајагић, Сиња, моделар у ливници, у Београду. Члан КПЈ од 1934. Секретар Месног комитета КПЈ за Београд у 1936. Погинуо 29. 11. 1941, у борби на Кадињачи.

ГАВРИЛОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1918, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941, када је заробљен и одведен V логор у Шапцу. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. године.

ГАВРИЛОВИЋ ПРОДАН, рођен 1910, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941.

ГАВРИЛОВИЋ РАДЕНКО, рођен 1923, Орашац, Обреновац, земљорадник. Погинуо новембра 1941, Оглаћеновац, Ваљево.

ГАВРИЛОВИЋ СТАНКО, рођен 1921, Орашац, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941. и депортован у Новрешку. Данас пензионер.

ГАВРИЛОВИЋ ЧЕДО, рођен 1920, Титова Кореница, гимназију похађао у Бихаћу, студирао у Београду. Члан СКОЈ-а и КПЈ пре устанка 1941. У Бићаху је 1940-1941. био секретар МК СКОЈ-а. У батаљону био до краја 1941. Данас пензионер.

ГАВРИЋ МИЛОСАВ, рођен 1903, Дрен, Обреновац, земљорадник. Погинуо новембра 1941, Каменица, Ваљево.

ГАГРО ИВАН, борац 1. батаљона до 8. јануара 1942. Заробљен и стрељан.

ГА'ЈИЋ МИЛОРАД, рођен 1914, Клашница, Бања Лука, новинар. Члан КПЈ од 1935. У батаљону био до 29. 11. 1941, када је отишао у илегалу. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1982. године.

ГАЈИЋ МИОДРАГ ДРАЈА, рођен 1910, Лончаник, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем новембра 1941. и спроведен у логор на Бањици, где је стрељан 9. 3. 1942. године.

ГАЈИН МИТАР, рођен 1909, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. V батаљону био до 5. 11. 1941. Умро 1973. године.

ГАЛИН С. АЛЕКСИЈЕ, рођен 1883. Станица Беоргија, СССР, радник у Обреновцу. Борац 1. батаљона до краја 1941. . .

ГЛИШИН ДЕСПОТ, рођен 1908, Забрежје, Обреновац, обалски радник. Заробљен децембра 1941. и одведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор у Норвешкој, где је умро 1943. године.

ГЛУМЧЕВИН МИЛИСАВ, рођен 1920, Скела, Обреновац, земљорадник. Заробљен 19. 12. 1941. и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1942.

ГОВЕДАРИЦА БОГДАН, рођен 1921, Нетече, Вировитица. Живео у с. Дрен, Обреновац, подофицир БЈВ. Члан КПЈ од септембра 1941. Погинуо 29. новембра 1941, на Кадињачи, као водник.

ГОЛУБОВИН ЖИВОРАД, рођен 1922, Обреновац, папуџијски радник. Погинуо новембра 1941, Оглађеновац, Ваљево.

ГОЛУБОВИН КРСТА, рођен 1925, Обреновац, металски радник. Погинуо 24. 10. 1941, Острожањ, Осечина.

ГРАДИНАЦ ДРАГОМИР, рођен 1915, Обреновац, подофивир БЈВ. Заробљен и стрељан крајем 1941, у Ваљеву.

ГРУЈИН ЖИВКО, рођен 1922, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. Мобилисан у Недићеву војску у којој је остао до краја октобра 1944. тада поново ступа у НОВЈ. Умро после рата.

ГРУЈИН ЖИВОТА, рођен 1923, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен децембра 1941, одведен у логор V Обреновцу, затим у логор у Шапцу, оданде је депортован у логор у Норвешкој.

ГРЧИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1920, Стублине, Обреновац, земљорадник. Члан СКОЈ-а пре устанка 1941. Заробљен децембра 1941, депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1943. године.

ГРЧИЋ БРАНИСЛАВ БРАНКО, рођен 1910. Стублине, Обреновац, трговачки помоћник. Заробљен 28. фебруара 1942, спроведен у логор V Шапцу, где је стрељан 14. 4. 1942. године.

ГРЧИЋ ЖИВАН, рођен у Стублинама, Обреновац, земљорадник. Заробљен фебруара 1942. и депортован у Норвешку, где је страдао 1943.

ГРЧИЋ КОСТА, рођен 1912, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен децембра 1941, и спроведен у логор у Шапцу, где је стрељан 1942. године.

ГРЧИЕ АЛЕКСАНДАР, рођен 1910, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен у фебруару 1942. и из логора у Шапцу, депортован у логор у Норвешкој, где је убијен 1943. године.

ГРЧИЋ ЉУБИСАВ, рођен 1910, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941, и депортован у логор у Норвешкој, где је умро 1943. године.

ГРЧИН МИЛУТИН, рођен 1905, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941, и депортован у логор у Норвешкој, где је умро 1943. године.

ГРЧИЋ ПРОДАН ОШТИЈА, рођен 1910, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941. и из логора у Шапцу депоргован у логор у Норвешкој где је страдао 1943. године.

ГРЧИЋ РАДОМИР, рођен 1922, Стублине, Обреновац, земљорадник. Члан СКОЈ-а пре устанка 1941. Заробљен крајем новембра 1941, спроведен у логор на Бањици и стрељан 17. 12. 1941. године.

ДАВИДОВИЋ БУДИМИР БУДА, рођен 1919, Стублине, Обреновац. Члан СКОЈ-а и КПЈ од пре рата. У јануару 1942, по задатку КПЈ одређен да се са Владом Аксентијевићем врати у Посавину и да руководи Окружним комитетом СКОЈ-а. Због издаје, ухваћен, осуђен на смрг и заједно са Владом, јавно обешен у Обреновцу 27. марта 1942. године.

ДАВИДОВИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1906, Стублине, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 20. 11. 1941.

... ДАНЕ ШАНДОР. Погинуо 29. новембра 1941, Кадињача.

ДИМИТРИЈЕВИЋ МИЛАН, рођен 1919, Памбуковица, Уб, абаџијски радник у Обреновцу. Члан СКОЈ-а од 1938, а КПЈ од 1941. Заробљен 13. децембра 1941. и депортован у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

ДИМИТРИЈЕВИЋ ПРЕДРАГ, рођен 1917, Љубинић, Обреновац, земљорадник. Погинуо новембра 1941, Оглађеновац, Ваљево.

ДИМОВИЋ РАДОВАН, рођен 1913, Јарак, Срем. Митровица, ватрогасац у Београду. Заробљен крајем 1941. и депортован у логор у Норвешкој. Умро 1980. године.

ДОШИЋ ЈАНКО, рођен 1908, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 16. 11. 1941. Умро 1983. године.

ДОШИЋ ЈОВАН рођен 1911, Ушће, Обреновац, земљорадник. Погинуо новембра 1941, ОглаВеновац, Ваљево.

ДОШИЋ МАРКО, рођен 1907, Скела, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. Умро 1982. године.

ДОШИЋ МИЛОВАН, рођен 1902, Ушће, Обреновац, земљорадник. Страдао крајем новембра 1941, код Ужица.

ДРАГАЧЕВАЦ МИЛОРАД, рођен 1922, Бело Поље, Обреновац, трговачки помоћник. Заробљен 13. 12. 1941, и одведен у затвор у Обреновцу, а затим у логор у Шапцу, одатле је депортован у логор у Норвешкој. Умро 1978. године.

ДРАГОЈЛОВИЋ БРАНИСЛАВ, рођен 1906, Скела, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. Умро 1980. године.

ДРАГОЈЛОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1925, Скела, Обреновац, земљорадник. Заробљен 17. 12. 1941, и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1943. године.

ДРАГОЈЛОВИЋ МИЛОРАД, рођен 1910, Скела, Обреновац, трговачки радник. У батаљону био до краја новембра 1941. Новембра 1944, поново ступио у НОВЈ.

БЕНИЋ СЛАВКО, рођен 1921. Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Борац 1. батаљона до децембра 1941. ГЈНОВО ступио у НОВЈ октобра 1944.

БЕНИЋ СЛАВОЉУБ, рођен 1921, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 30. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

БОКИЋ ВЕЛИЗАР, рођен 1923, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до октобра 1941. Умро 1982. године.

БОКИЋ М. ЖИВКО, рођен 1921, Грабовац, Обреновац, радник. Заробљен 20. 11. 1941, и депортован у логор у Норвешкој где је стрељан 1943. године.

БОКИЋ МИЛЕНТИЈЕ, рођен 1903, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941.

БОКИЋ РАДОМИР, рођен 1923, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен 15. 12. 1941, од четника, одведен у затвор у Обреновац, затим у логор у Шапцу, а одатле депортован у логор у Норвешкој.

БОРБЕВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1916, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем 1941, спроведен у логор на Бањици где је стрељан 24. 4. 1942. године.

БОРБЕВИЋ МИОДРАГ, рођен 1922, Стублине, Обреновац, земљорадник. Члан СКОЈ-а пре устанка 1941. Заробљен, спроведен у логор на Бањици и стрељан крајем 1941. године.

БОРБЕВИЋ ОБРАД, рођен 1921, Лаубинић, Обреновац, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1940. Заробљен крајем 1941, и депортован у логор у Северној Норвешкој, где је умро 1943. године.

БОТУНОВИЋ ЖИВОЈИН, рођен 1909, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941.

БОТУНОВИЋ ФИЛИП, рођен 1903, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 15. 11. 1941.

БУКИН АЦА, из Брчког. У НОБ дошао из Београда. Борац батаљона до децембра 1941. Нестао на планини Тари.

БУРАШИНОВИН ДРАГОЉ>УБ, рођен 1907, Јошева, Уб, земљорадник. У Батаљону био до краја новембра 1941.

БУРБЕВИЋ БРАНИСЛАВ БРАНКО, рођен 1924, Ушће, Обреновац, земљорадник. Погинуо септембра 1941, Кртинска, Обреновац.

БУРБЕВИН ДРАГУТИН, рођен 1914, Пироман, Обреновац, земљорадник. Погинуо 29. 11. 1941. на Кадињачи.

БУРБЕВИЋ СВЕТИСЛАВ, рођен 1920. Бучје Горјанско, Баково, аутоелектро-механичар, пре рата радио у Скели, Обреновац. Заробљен 28. 2. 1942, депортован у Норвешку. Умро 1984. године.

БУМИЋ СТЕВАН, рођен 1902, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941, и из логора у Шапцу депортован 24. 4. 1942, у логор у Норвешкој, где је стрељан крајем 1942. године.

БУРИЋ ТИХОМИР, рођен 1906, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до октобра 1941.

ЕГЕДУШЕВИЋ ИВАН, рођен 1910, Звечка, Обреновац, радник. Заробљен 27. 12. 1941, и у путу за логор умро у Бечу, маја 1942. године.

ЕРАКОВИН МИЛЕТА, рођен 1923, Пироман, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем 1941, и спроведен V логор у Шапцу, у којем је стрељан почетком 1942. године.

ЕРАКОВИЋ БРАНИСЛАВ - БРАНКО, рођен 1922, Пироман, Обреновац, абаџијски радник. Заробљен новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1980. године.

ЖИВАНОВИН ВЛАЈКО, рођен 1912, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 12. 11. 1941. Умро после рата.

ЖИВАНОВИЋ ГВОЗДЕН ПРОКА, рођен 1914, Трстеница, Обреновац. У батаљону остао до 10. 11. 1941. Поново ступа у НОВЈ 8. 10. 1944.

ЖИВАНОВИЋ ЖИВАН, рођен 1901, Дрен, Обреновац, земљорадник. Погинуо новембра 1941, код Пецке.

ЖИВАНОВИН ЖИВИСЛАВ, рођен 1924, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону, остао до 12. 10. 1941. Поново стугшо у НОВЈ 20. 10. 1944. Нестао у борби, у с. Нијемци, Винковци, јануара 1945. године.

ЖИВАНОВИЋ ЖИВКО, рођен 1905, Дрен, Обреновац, земљорадник. У Батаљону био до новембра 1941.

ЖИВАНОВИЋ ЗВЕЗДИМИР, рођен 1917, Трстеница, Обреновац, радник. У батаљону био до почетка марта 1942. Заробљен је депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1943. године.

ЖИВАНОВИН НЕГОСЛАВ, рођен 1923, Трстеница, Обреновац, радник. Заробљен 28. 2. 1942, и заклан од четника, Мургаш, Уб.

ЖИВАНОВИН А. РОЗМИР, рођен 1905, Трстеница, Обреновац. Био борац 1. батаљона до новембра 1941. Умро 1977.

ЖИВАНОВИН СРЕТЕН, рођен, 1905, Арен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941.

ЖИВАНОВИЋ СТАНИСЛАВ, рођен 1902, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 19. 11. 1941.

ЖИВАНОВИЋ ЧЕДОМИР, рођен 1923, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен 12. 12. 1941, спроведен у затвор у Обреновцу, затим у догор у Шапцу, одакле је депортован у логор у Норвешкој. Умро после рата.

ЖИВКОВИЋ БРАНИСЛАВ, рођен 1915, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 10. 1941.

ЖИВКОВИЋ ЖИВОЈИН, рођен 1907, Бргулице, Обреновац, ковачки радник. Заробљен 15. 12. 1941, и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 17. 7. 1942. године.

ЖИВКОВИЋ МИЛОШ, рођен 1920, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 10. 1941. Ухапшен, спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор у Норвешкој где је страдао.

ЖИВКОВИЋ ПЕТАР, рођен у селу Дебрц, Владимирци, трговачки помоћник у Обреновцу. Борац 1. батаљона...

ЖИВКОВИЋ Р. РАДОСАВ, рођен 1915, Орашац, Обреновац, земљорадник. Погинуо новембра 1941, код Ужица.

ЖИТИЋ ЧЕДОМИР ЧЕДА, рођен 1923, у Херцеговини, ученик, дошао из Београда, погинуо крајем августа 1941, у нападу на Уб.

ЖУНИЋ РАДОЈКО, рођен 1917, Горобиље, Пожега, земљорадник.

ЗАЗИЋ ЖИВОРАД, рођен 1917, Скела, Обреновац, радник. Нестао у рату.

ЗАРО ИВАН, рођен 1921, Жупање, Село, Пељешац, радник у Београду. Заробљен 13. 12. 1941, и депортован у логор, у Норвешкој.

ЗЕФИРОВИЕ РУСО, рођен 1921, Београд, металски радник. Члан КПЈ од децембра 1941. Погинуо 21. 1. 1942, Пјеновац, Хан Пијесак.

.. . ЗОРА, студент, болничарка 3. чете, 1. батаљона. Нестала у борби са четницима у с. Радуши децембра 1941.

ЗУБАНОВИЋ ВОЈА, рођен 1915, Обреновац, пекарски радник. Члан КПЈ од новембра 1942. Био у београдском батаљону 1. пролетерске на разним дужностима. Мајор ЈНА у резерви.

ЗАРОВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1922, живео у Стублинама, заробљен децембра 1941, интерниран у Норвешку, умро 1943. године.

ИВАНИЕ ТИХОМИР, рођен 1922, Уровци, Обреновац, радник. У батаљону био до 25. октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

**ИЛИЋ** ЖИВАДИН, рођен 1919, Трстеница, Обреновац, земљорадник. V батаљону био до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВ 9. 10. 1944. године.

**ИЛИЋ** ЖИВКО, рођен 1923, Арен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 10. 1941. Ухапшен и спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 26. 8. 1943.

ИЛИЋ ЖИВОТА, рођен 1907, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 20. 10. 1941. Умро после рата.

ИСАИЛОВИЋ РАДОВАН, рођен 1910, Звечка, Обреновац, земљорадник. Заробљен 15. 12. 1941, и депортован у логор Корген у Норвешкој, где је страдао маја 1943. године.

ЈАКОВЛзЕВИЋ БЛАГОЈЕ, рођен 1916, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем 1941, спроведен у логор на Бањици, где је стрељан 20. 8. 1942. године.

ЈАКОВЉЕВИЋ БОГДАН, рођен 1917, Вукићевица, Обреновац, студент. Члан КПЈ пре устанка 1941. Политички комесар. Заробљен крајем фебруара 1942, спроведен у логор на Бањици и сгрељан 20. 8. 1942. год.

ЈАКОВЉЕВИЋ МИЛЕНТИЈЕ, рођен 1915, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Погинуо новембра 1941, Оглађеновац, Ваљево.

ЈАКОВЉЕВИЋ МИЛЕНТИЈЕ, рођен 1914, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Погинуо новембра 1941, у борби са Немцима, Оглађеновац, Ваљево.

ЈАКОВЉЕВИН РАДОВАН РАЈА, рођен 1919, Забрежје, Обреновац, радник. У НОБ био до краја рата. Капетан I. класе у резерви. Умро маја 1980. године.

ЈАНИЋ БРАНИСЛАВ БРАНА, рођен 1924, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1941., члан КПЈ од 29. 11. 1942. У НОР остао до ослобођења земље. Пуковник Народне милиције у пензији.

ЈАНКОВИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1909, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 13. 12. 1941.

ЈАНКОВИЋ БОГОЉУБ, рођен 1911, Орашац, Обреновац, земљорадник. Погинуо 17. 10. 1941, Ратари, Обреновац.

ЈАНКОВИЋ ВОЈИСЛАВ, рођен 1905, Јошева, Уб, земљорадник. Погинуо 29. 11. 1941, Кадињача.

ЈАНКОВИЋ ДУШАН, рођен 1923, Лончаник, Уб, земљорадник. Заробљен децембра 1941, био у логору у Шапцу. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо марта 1945, на Сремском фронту.

ЈАНКОВИЋ ЈОВИША, рођен 1904, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 15. 12. 1941. Умро после рата.

ЈАНКОВИЕ МИЛИСАВ, рођен 1914, Лончаник, Уб, земљорадник. Погинуо 20. 9. 1941, Грабовац, Обреновац.

ЈАНОШЕВИЕ МИЛАН, рођен 1912, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 10. 1941.

ЈАПУНЏА НИКОЛА, рођен 1921, Г. Петровићи, Бос. Крупа, текстилни радник у Београду. Члан КПЈ од 1941. У батаљону био до борбе на Кадињачи, а потом у Романијском НОПО и 1. Крајишком НОПО - Пуковник ЈНА у пензији.

ЈЕВТИЕ ДРАГУТИН, рођен 1900, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Заробљен 28. 2. 1942, и депортован у логор у Норвешкој, где је умро 1943. године.

ЈЕВТИЕ ДРАГУТИН, рођен 1917, Вел. Поље, Обреновац, земљорадник. Заробљен 27. 12. 1941, депортован у Норвешку, где је стрељан 1942.

ЈЕВТИЕ ЖИЛА, рођен 1907, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 20. 10. 1941. Умро после рата.

ЈЕВТИЕ ЖИВОТА, рођен 1912, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 2. 2. 1942.

ЈЕВТИЕ ЗДРАВКО, рођен 1910, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 2. 2. 1942.

ЈЕВТИЕ НЕДЕЉКО, рођен 1920, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 8. 10. 1944.

ЈЕЛИЕ РАДИВОЈЕ, рођен 1907, Стублине, Обреновац, земљорадник. Члан КПЈ од 1940. године. У НОБ од јула 1941, био борац 6. (београдског) батаљона 1. пролетерске бригаде, до краја рата. Умро 9. 2. 1981. године као пензионер.

ЈЕЛИЧИЕ ПРОДАН, рођен 1923, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Члан СКОЈ-а пре устанка 1941. Погинуо 29. новембра 1941, Кадињача.

ЈЕРЕМИЕ РАДОЈЕ, рођен 1912, Звечка, Обреновац, пружни радник. У батаљону био до 15. 11. 1941. Умро после рата.

ЈЕРИНИЕ МИОДРАГ КИЕА, рођен 1890, Скела, Обреновац, земљорадник. Заробљен децембра 1941. Интерниран у Норвешку. Носилац партизанске »Споменице 1941«. Умро после рата.

ЈЕШИЕ ЧЕДОМИР ЧЕДА, рођен 1920, Рожанци, Барајево, опанчарски радник у Обреновцу. У батаљону био до краја децембра 1941. Поново ступио у НОБ. Умро 1981.

ЈЕШОВИЕ СИМА...

ЈОВАНОВИЕ БОРА, рођен 1918, Мартинци, Сремска Митровица, студент технике у Београду. Члан КПЈ од октобра 1941. Погинуо јуна 1943. у борби на Сутјесци, као политички комесар чете.

ЈОВАНОВИЋ ВИТОМИР, рођен 1924, Ушће, Обреновац, металски радник. Заробљен 29. 11. 1941, и депортован у логор у Норвешкој.

ЈОВАНОВИЕ ГРУЈА, рођен 1916, Обреновац, молерски радник. У батаљону остао до 12. 10. 1941. Ухапшен и стрељан од Немаца.

ЈОВАНОВИЕ ДРАГОЉУБ ПУСА, рођен 1921, Орашац, Обреновац, земљорадник, члан СКОЈ-а пре устанка 1941. Заробљен 3. III 1942. и депортован у логор у Норвешкој где је и стрељан 1943.

ЈОВАНОВИЕ ДРАГОЉУБ, рођен 1910, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 10. 1941.

ЈОВАНОВИЕ ДУШАН, рођен 1916, Уровци, Обреновац, абаџијски радник. Заробљен 10. 12. 1941, спроведен у логор у Шапцу.

ЈОВАНОВИЕ ДЕНЧИЕ БАКА, рођен 1920, Обреновац, трговачки помоћник. У батаљону био до краја новембра 1941.

ЈОВАНОВИЕ БОРБЕ, рођен 1912, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 12. 1943. Поново ступио у НОВЈ 14. 10. 1944.

ЈОВАНОВИЕ ЖИВКО МИЛА, рођен 1920, Уровци, Обреновац, кројачки радник. Члан СКОЈ-а пре устанка 1941. Заробљен крајем децембра 1941. и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1942. године.

ЈОВАНОВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1923, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до децембра 1941. Умро 1978. године.

ЈОВАНОВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1919, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 25. 10. 1941. Поново ступа у НОВЈ 8. 10. 1944. Погинуо 19. 2. 1945, у борби за ослобођење Шида.

ЈОВАНОВИЕ МИЛОРАД СВИЛЕНИ, рођен 1906, Михаљевци, Срем, опанчарски радник у Обреновцу, где је и живео. Члан КПЈ од 1938. Погинуо 28. 11. 1941. у борби са Немцима, код Љубовије, као командир чете.

ЈОВАНОВИЕ МИЛОСАВ ПУЛАЈИЦА, рођен 1900, Ратари, Обреновац, опанчар, трговац. Члан КПЈ пре устанка 1941. године. Интендант батаљона. Заробљен децембра 1941, спроведен у логор на Бањици, где је стрељан 1942. године.

ЈОВАНОВИЕ МИОДРАГ МУРГА, рођен 1912, Ратари, Обреновац, трговац. Заробљен крајем новембра 1941, и пуштен кући. Умро 1970. године.

ЈОВАНОВИЕ МИХАИЛО, рођен 1914, Орашац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 6. 12. 1941, и стрељан у, логору у Шапцу, априла 1942. године.

ЈОВАНОВИЕ МИХАИЛО КАЛЕ, рођен 1920, Уровци, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 15. 12. 1941, када је дезертирао и ступио у четнике. Због издаје и злочина осуђен, сам се убио у затвору новембра 1944. године.

ЈОВАНОВИБ ПРВОСЛАВ, рођен 1923, Љубинић, Обреновац, земљорадник. Погинуо 12. 10. 1941. код Уба.

ЈОВАНОВИЋ РАДОМИР РАДЕ, рођен 1900, Уровци, Обреновац, земљорадник. Заробљен 15. 12. 1941. и депортован у Норвешку, где је стрељан 7. 10. 1942. године.

ЈОВАНОВИН РАДМИЛА КЕКА, рођена 1914, Грабовац, Обреновац, домаћица. Члан КПЈ од августа 1941. У НОР-у остала до краја, била борац 1. пролетерске бригаде и вршила је разне одговорне дужности.

ЈОВАНОВИН СЛАВКО, рођен 1912, Дрен, Обреновац, ковач. У батаљону био до 20. 10. 1941.

ЈОВАНОВИЋ СРЕТЕН, рођен 1905, Љубинић, Обреновац, музикант. Заробљен крајем новембра 1941, спроведен у логор на Бањици, стрељан 19. 12. 1941. године.

ЈОВАНОВИН СТАНИСЛАВ САША, рођен 1914, Скела, Обреновац, столарски радник. Члан КПЈ од јула 1942. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо 5. 6. 1943, у борби на Сутјесци, Суха.

ЈОВАНОВИЋ СТАНИСЛАВ ЦАНЕ, рођен 1912, Ратари, Обреновац, трговачки помоћник. У батаљону остао до 18. 1. 1941, када је због болести враћен.

ЈОВАНОВИЋ СТОЈАДИН, рођен 1901, Дрен, Обреновац, земљорадник. Погинуо 13. 12. 1941, на Златибору.

ЈОВАНОВИН ХРИСТИВОЈЕ, рођен 1923, Орашац, Обреновац, пољопривредни техничар. Члан СКОЈ-а од 1940., члан КПЈ од фебруара 1942. год. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо 4. јуна 1943, у борби на Сутјесци, Суха као политички делегат вода.

ЈОВИЋ МИЛОВАН, рођен 1911, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 13. 11. 1941.

ЈОВИЧИЋ БОЖИДАР, рођен 1921, Љубинић, Обреновац, земљорадник. Члан СКОЈ-а пре устанка 1941. У батаљону био до 20. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо 5. 12. 1944, Нијемци, Винковци.

ЈОВИЧИЋ БОРИВОЈЕ - водник, рођен 1923, Љубинић, Обреновац, подофицир БЈВ. Члан СКОЈ-а пре устанка 1941. Погинуо 27. 10. 1941, код Уба.

ЈОВИЧИЋ МИЛОШ, рођен 1922, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ЈОВИЧИЋ СЛАВОЉУБ СЛАВКО, рођен 1912, Дрен, Обреновац, учитељ у Памбуковици. Погинуо новембра 1941, Пецка, од бомбардовања.

ЈОКСИЕ ЈОВИЦА, рођен 1903, Звечка, Обреновац, земљорадник. Погинуо 5. 10. 1941, Ратари, Обреновац.

ЈОКСИЕ ЉУБИСАВ, рођен 1910, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941. Октобра 1944. ступио у сеоску милицију.

ЈОКСИЕ МИЛАДИН, рођен 1905, Звечка, Обреновац, земљорадник. Заробљен 26. 11. 1941, и депортован у логор у Норвешкој, где је страдао јануара 1943. године.

ЈОКСИЕ МИОДРАГ, рођен 1925, Звечка, Обреновац, земљорадник. Као млађе годиште враћен кући. Октобра 1944. ступио у НОВЈ. Погинуо априла 1945, на Сремском фронту.

ЈОКСИЕ СТОЈАДИН, рођен 1907, Звечка, Обреновац, земљорадник. Погинуо 1. 9. 1941, Орашац, Обреновац.

ЈОСИПОВИЕ МИЛОШ, рођен 1923, Дрен, Обреновац, земљорадник. Погинуо 3. децембра 1941, на Златибору.

КАЛАЏИЕ МОМЧИЛО МУЈА, рођен 1923, Обреновац, браварски радник. Члан СКОЈ-а пре устанка 1941. Погинуо 14. 10. 1941, Грабовац, Обреновац.

КАЛИНЧЕВИЕ БРАНИСЛАВ, рођен 1915, Трстеница, Обреновац, земљорадник. Рањен и заробљен 29. 11. 1941 на Кадињачи и депортован у логор у Норвешку.

КАЛИНЧЕВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1905, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 15. 11. 1941. Умро 1959. године.

КАЛИНЧЕВИЕ РАДОЈКО, рођен 1913, Трстеница, Обреновац, земљорадник. Погинуо 26. 11. 1941, Рогачица, Бајина Башта.

КАЛИНЧЕВИЕ СЕЛИМИР, рођен 1908, Трстеница, Обреновац, земљорадник. Заробљен 1. 12. 1941, и у логору у Шапцу добровољно се пријавио за рад у Немачкој, где је остао до краја рата. Умро 1984. године.

КАРАНОВИЕ БОГОСАВ, рођен 1918, Љубинић, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 11. 12. 1941. Затворен и прогањан од четника. Поново ступио у НОВЈ 20. 10. 1944.

КАРИЕ АВРАМ, рођен 1918, Београд, студент права. Члан КПЈ пре устанка 1941. Погинуо новембра 1941, код Љубовије. Целу породицу му стрељали Немци.

КАРИЕ БРАНИСЛАВ, рођен 1920, Трстеница, Обреновац, угоститељски радник. Погинуо крајем новембра 1941, код Љубовије.

КАРИЕ ВЕСЕЛИН, рођен 1921, Трстеница, Обреновац, службеник. Заробљен 12. 12. 1941, депортован у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

КАРИЋ ДРАГОЉУБ ТУАА, рођен 1909, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 25. 11. 1941. Октобра 1944, поново ступа у НОП. Умро 1986. године.

КАРИЋ ЖАРКО, рођен 1917, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. Поново ступа у НОВЈ октобра 1944. т. Погинуо при ослобођењу Београда.

КАРИЋ ИВАНКО, рођен 1914, Трстеница, Обреновац, земљорадник. Члан КПЈ пре устанка 1941, заменик командира чете. Заробљен од четника, децембра 1941, спроведен у логор на Бањици, стрељан марта 1942. године.

КАРИЋ СРЕТЕН, рођен 1921, Трстеница, Обреновац, трговачки помоћник. Заробљен 28. фебруара 1942, и спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

КАРИЋ ФИЛИП, рођен 1912, Трстеница, Обреновац, кројачки радник. Члан КПЈ од септембра 1941. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо у лето 1943., Милићи, Власеница, као командир чете у 6. Источно-босанској бригади.

КАТИЋ БОЖИДАР, рођен 1928, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Заробљен као рањеник децембра 1941, и депортован у Логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

КЕДИЋ МИОДРАГ, рођен 1912, Бровић, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 9. 12. 1941. Ступио у сеоску милицију 15. 10. 1944.

КЕСЕРОВИЋ БОРКЕ, рођен 1920, Пироман, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 1. 11. 1941, Поново ступио у НОВЈ 15. 10. 1944.

КЕЧИЋ БОРА, водник, рођен 1919, Крчедин, Инђија, млинарски радник. Погинуо 14. 10. 1941, Грабовац, Обреновац.

КОВАНЏИЋ ДРАГИША, рођен 1905, Трстеница, Обреновац, земљорадник. Погинуо новембра 1941, код Пецке, Осечина.

КОВАНЏИЋ ДУШАН, рођен 1912, Трстеница, Обреновац, подофицир - наредник БЈВ. У батаљону био до 12. 12. 1941. Ухапшен и отеран у логор Маутхаузен.

КОВАНЏИЋ ЖИВОТА, рођен 1917, Трстеница, Обреновац, абаџијски радник. Погинуо 15. 2. 1942.

КОВАНЏИЋ ПРВОСЛАВ СЛАВКО, рођен 1920, Трстеница, Обреновац, сарачки радник. Заробљен 21. 1. 1942, и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 26. 11. 1942. године.

КОВАЧЕВИЋ МИЛИВОЈЕ МИКА, рођен 1921, Звечка, Обреновац, металски радник. Члан КПЈ пре устанка 1941. Заробљен 5. марта 1942, и депортован у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро 1986.

КОВАЧЕВИЋ МИЛОРАД, рођен 1924, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941, и стрељан у логору на Бањици 17. 3. 1942.

КОВАЧЕВИЋ РАНКО, заробљен крајем 1941, и депортован у логор у Норвешкој, стрељан 1942.

КОВАЧЕВИЋ ЧЕДОМИР, политички комесар чете, рођен 1921, Бос. Градишка, студент. Заробљен крајем 1941, спроведен у логор на Бањици, стрељан 1942. године.

КОДАК БОСА, рођена 1924, Београд, ученица СМШ. Нестала 16. 11. 1941. у борби са четницима.

КОЕН ВАЛТЕР ПАЈКИ, рођен 1918, Беч, - живео у Београду, студент права. Члан КПЈ од 1939. Погинуо 21. јануара 1942, Пјеновац, Хан Пијесак, као секретар ћелије КПЈ чете.

КОЕН ЕРИХ ЕРА, рођен 1921, Беч, радник прецизне механике, у Београду. Члан КПЈ пре устанка 1941. Погинуо 21. 1. 1942, Пјеновац, Хан Пијесак.

КОЈИЋ ДРАГОМИР, рођен 1912, Велико Поље, Обреновац, ковачки радник. Заробљен 12. 12. 1941, и депортован у логор Корген, Норвешка, где је страдао 14. 4. 1943. године.

КОЈИЋ ЗДРАВКО, рођен 1910, Љубинић, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 9. 11. 1941. Поново ступа у НОВЈ 10. 12. 1944. Умро после рата.

КОЈИЋ ИВАН, рођен 1910, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941.

КОЈИЋ МИЛАН, рођен 1921, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен од четника 20. 12. 1941. Спроведен у затвор у Обреновац а затим у логор у Шапцу, 24. 4. 1942, депортован је у логор у Норвешкој. Умро после рата.

КОЈИЋ СТОЈАДИН, рођен 1902, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Заробљен априла 1942, Дуб. Рогатица, као борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде, од стране четника, предат недићевцима, а ови Немцима који су га депортовали у Норвешку. Умро 1961.

КОЈИЧИЋ ТОМО, рођен 1922, Сотонићи, Бар, обућарски радник. Члан КПЈ од 1939. године. Погинуо јануара 1943, Деветина, Лакташи, као политички делегат вода.

КОМАНОВИЋ ЧЕДОМИР, рођен 1897, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Члан КПЈ од пре рата, секретар партијске ћелије. Заробљен крајем 1941, и стрељан у логору на Бањици 17. марта 1942. године.

КОНФИНО МОСКО МОЛЕ, рођен 1920, Сарајево, лимарски радник у Београду. Члан СКОЈ-а од октобра 1941. године. Погинуо 21. јануара 1942. Пјеновац, Хан Пијесак, као десетар.

КОСАНОВИН НИКОЛА, рођен 1918, живео у с. Теодоровац, Бурђеновац, живео у с. Звечка, Обреновац. Члан КПЈ од новембра 1942. Погинуо јуна 1943, у борби на Сутјесци, као водник.

КРАСУЉА БУРА, рођен 1916, Глинска Пољана, Петриња. Члан СКОЈ-а од 1938., члан КПЈ од 1941. Заробљен јануара 1942. и депортован у логор, у Норвешкој. Носилац партизанске »Споменице 1941«.

КРАУС БУРА, рођен у Београду. Погинуо 10. 10. 1941, Ратари, Обреновац...

КРАЕУНОВИЋ СВЕТИСЛАВ СВЕТА, рођен 1912, Звечка, Обреновац, металски радник. Члан КПЈ од октобра 1941. Био водник у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Умро 23. септембра 1969. године.

КРСТИБ МИОДРАГ МИБА, рођен 1915, Трстеница, Обреновац, земљорадник. Погинуо 29. 11. 1941, Кадињача, Ужице.

КУЗМАНОВИБ ВЛАСТИМИР ВЛАЈКО, рођен 1922, Јошева, Уб, земљорадник. Заробљен децембра 1941, и отеран у логор у Шапцу.

КУЗМАНОВИБ ГАВРИЛО, рођен 1908, Бело Поље, Обреновац, земљорадник. Погинуо несретним случајем (приликом чишћења оружја), 22. 11. 1941. године.

КУЗМАНОВИЕ МИЛОШ СТРУЈАЦ, рођен 1910, Бело Поље, Обреновац, земљорадник. Заробљен 13. 12. 1941. спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор у Норвешку.

КУЗМАНОВИЋ МОМЧИЛО, рођен 1924, Јошева, Уб, земљорадник. Заробљен крајем новембра 1941, код Љубовије, спроведен у затвор у Ваљеву и стрељан 25. 12. 1941. године.

ЛАЗИЕ ВОЈИСЛАВ ВОЈА, рођен 1917, Звечка, Обреновац, зидарски радник. Члан СКОЈ-а пре устанка 1941. године. Члан КПЈ од августа 1941. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо јуна 1943, у борби на Сутјесци, Суха, као водник.

ЛАЗИЕ ДУШАН, рођен 1916, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Погинуо...

ЛАЗИЕ БОРБЕ, рођен 1918, Звечка, Обреновац, фризерски радник. Заробљен децембра 1941, и стрељан на Убу.

ЛАЗИЕ ЖИВОРАД, рођен 1921, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Заробљен и спроведен у логор на Бањици, где је стрељан 20. 9. 1941.

ЛАЗИЕ МИЛАН, рођен 1921, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Погинуо 30. августа 1941, у борби за ослобођење Уба.

ЛАЗИЕ МИЛУТИН, рођен 1912, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Члан КПЈ пре устанка 1941. Заробљен децембра 1941. и депортован у логор Корген, Норвешка, где је стрељан 24. 10. 1942. године.

ЛАЗИЕ СИМЕУН, рођен 1914, Вукићевица, Обреновац, обућарски радник. Заробљен 13. 12. 1941, и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 7. маја 1944. године.

ЛАЗИЕ СТАНИСЛАВ, рођен 1908, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 10. 1941, када је дезертирао, ступио у четнике и био четовођа села. Умро после рата.

ЛАЗАРЕВИЕ ДУШАН, рођен 1906, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен, спроведен у логор на Бањици, стрељан новембра 1942. год.

ЛАЗАРЕВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1922, Дрен, Обреновац, војни питомац БЈВ. У батаљону био до октобра 1941.

ЛАЗАРЕВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1918, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941, и депортован у логор у Норвешкој где је стрељан 1942. године.

ЛАЗАРЕВИЕ КОСТАДИН, рођен 1902, Стублине, Обреновац, земљорадник.. .

ЛЕЛИЋ ЖИВОРАД, рођен 1910, Ушће, Обреновац, земљорадник. Погинуо октобра 1941, Калиновац, Уб.

ЛЕШИЕ ИВАН, рођен 1914, Скела, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до краја децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944.

ЛУКИЕ Б. РИСТА, рођен 1924, у околини Брчког, трговачки помоћник, у Београду. Заробљен од четника...

ЉУБИЕ СТОЈАН, командир 3. чете, рођен 1919, Вујаново, Бојник, студент права у Београду. Члан КПЈ од 1941. Остао до разбијања одреда. Одлази у свој родни крај да настави борбу. Погинуо је 15. 12. 1943, као командант 2. јужно-моравске бригаде, у борби са четницима, код Косанчића, Бојник. За народног хероја проглашен 9. маја 1945. године.

ЉУМОВИЕ ДУШАН, рођен 1917, Обреновац, подофицир БЈВ. Заробљен 13. 12. 1941, и депортован у логор у Норвешкој, где је умро 1943. год.

МАКСИМОВИЕ МИЛУТИН, рођен 1910, Дрен, Обреновац, угоститељски радник. Од 1. марта 1942. у 2. пролетерској бригади. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро после рата.

МАНДИЛ ИСАК ЦАНЕ, рођен 1920, Београд, Члан КПЈ од новембра 1941. Целу породицу су му побили Немци. Погинуо као борац Посавске чете 21. јануара 1942, Пјеновац, Хан Пијесак.

МАНИЕ МИЛИВОЈЕ МИЛЕ АЛБАНТА, заменик команданта 1. батаљона, рођен 1901, Крстур, Пирот, поткивач у Обреновцу. Члан КПЈ од 1937. Од 1940. члан Сремског комитета КПЈ за срез посавски, Обреновац. Политички комесар Посаво-тамнавског одреда од ја-

нуара 1942. годнне. Група партизана еа Албантом сукобила се са непријатељем, код села Ратари, Обреновац, 3. марта 1942. Пошто је био рањен, да не би жив пао непријатељу у руке, Албанта се убио. За народног хероја проглашен 27. 11. 1953. године.

МАРИНКОВИН БОЖИДАР, рођен 1909, Звечка, Обреновац, земљорадник. Погинуо 14. 10. 1941, Грабовац, Обреновац.

МАРИНКОВИН НИКОЛА МЕЧКА, рођен 1915, Звечка, Обреновац, радник. Заробљен 15. 12. 1941, и депортован у логор у Норвешкој, где је страдао 1942. године.

МАРИН БОГОЉУБ ЗЕЦ, рођен 1907, Скела, Обреновац, кројач у Обреновцу. Борац 1. батаљона до краја 1941...

МАРИЋ ЖИВОЈИН, рођен 1918, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 20. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ, 25. 10. 1944.

МАРИЋ ЗЛАТИМИР, рођен 1924, Ушће, Обреновац, земљорадник. Члан КПЈ. Заробљен 20. 2. 1942, и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1942. године.

МАРИЋ МИЛИСАВ, рођен 1910, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 12. 11. 1941.

МАРИЋ МИЛОШ, рођен 1920, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 15. октобра 1941. Ухапшен и спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 15. октобра 1943. године.

МАРЈАНОВИЋ ВИДОЈЕ, рођен 1920, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 12. 12. 1941.

МАРЈАНОВИЋ ДОБРОСАВ, рођен 1910, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941.

МАРЈАНОВИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1906, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941. Умро 1976. голиие. .

МАРЈАНОВИН ЗЛАТОМИР, рођен 1903, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941.

МАРЈАНОВИЋ ИГЊАТ, рођен 1904, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941.

МАРЈАНОВИЋ КОСТАДИН, рођен 1912, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 17. 11. 1941. Умро 1974. године.

МАРЈАНОВИЋ САВА, рођен 1907, Ушће, Обреновац, ковачки радник. У батаљону био до 16. 11. 1941.

МАРКОВИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1915, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 12. 1941. Ухапшен и спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор у Норвешко Умро после рата.

МАРКОВИЋ ВИТОМИР, рођен 1921, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Нестао у борби на Оглађеновцу новембра 1941. године.

МАРКОВИН ДРАГОЈЛО, рођен 1920, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Заробљен 11. 11. 1941, и депортован у логор у Норвешкој. По завршетку рата остао у Норвешкој да живи.

МАРКОВИН ДОБРОСАВ, рођен 1911, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Погинуо новембра 1941, Оглађеновац, Ваљево.

МАРКОВИН ЖАРКО, рођен 1914, Јошева, Уб, земљорадник. Заробљен децембра 1941, од четника, пуштен кући и до краја рата прогањан.

МАРКОВИН ЖИВКО, рођен 1920, Скела, Обреновац, земљорадник. Заробљен 19. 12. 1941. и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1942. године.

МАРКОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1919, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Заробљен 17. 12. 1941, стрељан 18. 12. 1942. у логору на Бањици.

МАРКОВИЋ МИОДРАГ МИКАН, рођен 1921, Вукићевица, Обрановац, земљорадник. Заробљен крајем 1941, депортован у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«, официр у пензији-

МАРКОВИЋ МИЛАН, рођен 1920, Забрежје, Обреновац, дрводељски радник. Био борац и заменик политичког комесара 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Данас члан Савета Републике Србије.

МАРКОВИН МИЛЕНКО, рођен 1919, Скела, Обреновац, земљорадник. Заробљен 20. 12. 1941, и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1943. године.

МАРКОВИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1914, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен 20. 2. 1942, од четника и спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 17. јула 1942. године.

МАРКОВИЋ МИХАИЛО, политички делегат вода, рођен. . . Призрен, радник у Београду. Члан КПЈ пре устанка 1941. . .

МАРКОВИЋ МЛАДЕН, рођен 1920, Ушће, Обреновац, земљорадник. Заробљен и заклан од четника у Обреновцу 14. 10. 1941. године.

МАРКОВИЋ НАДЕЖДА НАДА рођена 1914, Александрово, Мерошина, живела у Београду, кројачка радница. Члан КПЈ од 1940. Била болничарка у 6. београдском батаљону 1. пролетрске бригаде и вршила разне политичко-партијске и санитетске дужности за време НОР-а.

МАРКОВИЋ РАДИСАВ, рођен 1921, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 12. 12. 1941. године. Поново ступио у НОВЈ и био до краја рата. Умро 1980. године.

МАРКОВИБ РАДОМИР ГЕМБЕШ, рођен 1923. Београд. Члан КПЈ пре устанка 1941. Металски радник. Истакнути диверзант у Београду. Погинуо 29. новембра 1941. на Кадињачи, као политички делегат вода.

МАРКОВИБ САВА, рођен 1925, Забрежје, Обреновац, радник. Члан КПЈ пре устанка 1941. У НОБ остао до краја рата. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Мајор ЈНА у пензији.

МАРКОВИБ СВЕТОМИР, рођен 1908, Скела, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 30. 11. 1941. Умро 1966.

МАРКОВИБ СТАНИМИР, рођен 1905, Пироман, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 1. 1942.

МАТИЈЕВИБ МИЛОШ, рођен 1921, Грабовац, Обреновац, радник, члан КПЈ пре устанка 1941. Погинуо 28. 11. 1941, код Љубовије, као водник.

МАТИБ ВЕСЕЛИН, рођен 1918, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ децембра 1944.

МАТИБ ЖИВАН, рођен 1923, Трстеница, Обреновац, трговачки помоћник. Члан СКОЈ-а од пре рата. У батаљону остао до 3. 11. 1941. Хапшен од четника и мучен у логору у Шапцу. Поново ступио у НОВЈ окгобра 1944. Умро 1984.

МАТИН ЉУБИВОЈЕ, рођен 1920, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 11. 1941. Поново ступио V НОВЈ октобра 1944.

МАТИЕ МИЛИВОЈЕ, рођен 1918, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен 20. 11. 1941. и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 3. 1. 1943.

МАТИН МИЛОРАД, рођен 1920, Славковица, Љиг, пољопривредни радник - слуга у Лончанику. Погинуо новембра 1941, Пецка, Осечина.

МАТИН МИЛОСАВ ЧИЧА, рођен 1900, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Члан КПЈ од јануара 1941. Био руководилац у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. У току НОР-а вршио је одговорне дужности. Био је председник окружног НОО у Ваљеву и председник среског НОО у Обреновцу. Умро 1957.

МАТИН МИОДРАГ, рођен 1924, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Заробљен 1. марта 1942, и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 19. 9. 1942.

МАТИН ПРОДАН, рођен 1921, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ, октобра 1944.

МАТИЕ ТИХОМИР, рођен 1919, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941. и стрељан 14. 4. 1942, у логору у Шапцу.

МИЈАИЛОВИЕ ЗДРАВКО РИЛЕ, рођен 1915, Љубинић, Обреновац, земљорадник. Погинуо 19. 9. 1941, Грабовац, Обреновац.

МИЈАТОВИЕ МИОДРАГ, рођен 1923, код Ваљева, опанчарски радник у Белом Пољу, Обреновац. Био борац 1. и 2. београдског батаљона, до почетка новембра 1941. Поново ступио у НОП 1944.

МИЈИЕ МАРКО, рођен 1920, Скела, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Погинуо као водич партизана октобра 1944, Грабовац, Обреновац.

МИЈИЕ МИОДРАГ, рођен 1924, Скела, Обреновац, земљорадник. Заробљен 6. 12. 1941, и стрељан у логору на Бањици.

МИЈИЕ РАНИСАВ, рођен 1919, Скела, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до краја децембра 1941.

МИЈУШКОВИЕ БОРБЕ, рођен 1907, Обреновац, радник. Заробљен 19. 12. 1941, депортован у логор Карасјок, Норвешка, где је стрељан 19. 11. 1942.

МИКИЕ В. МИЛИСАВ, рођен 1922, Орашац, Обреновац, радник. Погинуо децембра, или је заробљен и убијен у логору Шабцу.

МИКИЕ МЛАДЕН, рођен 1907, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 11. 1941.

МИКИЕ СПАСОЈЕ, рођен 1920, Орашац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 30. 11. 1941, депортован у Норвешку, где је стрељан 10. 11. 1942.

МИКЛОШ ДИМИТРИЈЕ, текстилни радник у Београду. Члан КПЈ од 1938. Погинуо новембра 1941, Оглађеновац, Ваљево.

МИЛАНКОВИЕ ЖИВКО, рођен 1920, Уровци, Обреновац, земљорадник. Заробљен 10. 12. 1941, депортован у логор у Норвешкој.

МИЛАНОВИЕ ДРАГОЉУБ ДРАГАН, водник, рођен 1917, Уровци, Обреновац, земљорадник. Заробљен 15. 12. 1941, депортован у логор у Норвешкој.

МИЛАНОВИЕ ЖАРКО, рођен 1910, Уровци, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 19. 12. 1941.

МИЛАДИНОВИЕ ВЕЉКО ПОП, рођен 1921, Јасеновац, Новска, студент медицине у Загребу. Члан СКОЈ-а од 1939., члан КПЈ 1941. Био борац и руководилац у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ. Генерал-потпуковник ЈНА у пензији.

МИЛАДИНОВИЕ ПРОДАН, рођен 1918, Љубинић, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем 1941, и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1942.

МИЛАДИНОВИН ПРОДАН, рођен 1910, Орашац, Обреновац, земљорадник. Нестао 1942.

МИЛИНКОВИН ПЕТАР, рођен 1916, Звечка, Обреновац, радник. У батаљону остао до 5. 11. 1941,

МИЛОВАНОВИН АРСЕН, рођен 1912, Љубинић, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 12. 1944.

МИЛОВАНОВИН ЖИВОТА, водник рођен 1914, Љубинић, Обреновац, земљорадник. Члан КПЈ од септембра 1941. Био командир чете у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Мајор ЈНА у резерви.

МИЛОВАНОВИН МАРИНКО, рођен 1915, Љубиић, Обреновац, земљорадник. Заробљен 27. 12. 1941. и спровечен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор у НорвешкЈЈ где је умро 21. 1. 1943.

МИЛОСАВЉЕВИЋ БУДИМИР, рођен 1919, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 2. фебруара 1942. Поново ступио у НОВЈ 24. 10. 1944. Погинуо крајем 1944. у Босни.

МИЛОСАВЉЕВИЋ ЗДРАВКО, рођен 1920, Бровић, Обреновац, трговачки помоћник. Погинуо 28. 2. 1942. Чучуге, Уб.

МИЛОСАВЉЕВИЋ МИХАИЛО, рођен 1906, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941. Погинуо од четника 1943. године.

МИЛОСАВЉЕВИЋ СРЕТЕН, рођен 1904, Љубинић, Обреновац, земљорадник. Заробљен 27. 12. 1941. и спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1943. године.

МИЛИНОВИЋ ЖИВОРАД ПЕПЕО, рођен 1923, Орашац, Обреновац. Погинуо новембра 1941, код Пецке.

МИЛИНОВИЋ МИЛОВАН, рођен 1908, Орашац, Обреновац, земљорадник. Погинуо новембра 1941, Дрлаче, Љубовија.

МИЛОШЕВИЋ МИЛОРАД, рођен 1914, Орашац, Обреновац. У батаљону остао до краја 1941.

МИЛУТИНОВИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1903, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Заробљен и стрељан на Бањици 17. децембра 1941.

МИЉЕВИЋ ПАВЛЕ ПАЈА, рођен у Обреновцу, коларски радник. Кандидат за члана КПЈ од маја 1941., члан КПЈ од јануара 1942. Био борац 6. (београдског) батаљона Прве пролетерске бригаде. Погинуо крајем 1943, код Власенице, у 6. источно-босанској бригади, као политком чете.

МИЉКОВИЋ БОГОСАВ МИКА, рођен 1919, Орашац, Обреновац, активни наредник БЈВ. У одреду остао до 10. 12. 1941, као командир 4. чете, када је заробљен и стрељан на Бањици 5. 3. 1942.

МИРКОВИЕ ДУШАН, рођен 1919, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 19. 12. 1941, када се вратио кући и до краја рата био четнички четовођа у селу.

МИРКОВИЋ ЖИВКО, рођен 1905, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до децембра 1941. Умро после рата.

МИРОСАВЉЕВИЋ ВЕЛИСАВ, рођен 1919, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 12. 10. 1941.

МИРЧЕТИЋ МИЛАН, рођен 1920, Скела, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до разбијања одреда, почетком марта 1942, прешао Саву и маја 1942, нестао у Срему.

МИТРОВИЋ МИКА, рођен у Обреновцу, радник. Заробљен крајем 1941. депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1942.

МИКИНОВИЋ ИЛИЈА, рођен 1910, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 8. 10. 1941.

МИШКОВИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1905, Забрежје, Обреновац, обалски радник. Члан КПЈ. Заробљен крајем децембра 1941, депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1943.

МЛАДЕНОВИЋ ДОБРОСАВ, рођен 1922, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен децембра 1941. од четника спроведен у затвор у Обреновцу, а затим у логор у Шапцу одакле је депортован 24. 4. 1942, у логор у норвешкој, где је умро 1944.

МЛАДЕНОВИЋ ТИХОМИР, рођен 1923, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 15, 10. 1941. Ухапшен и спроведен у логор на Бањици одакле је депортован у логор Матхаузен у Аустрији, у којем је страдао 15. новембра 1943.

МОЈСИЛОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1920, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 11. 1941. Поново ступа у НОВЈ октобра 1944.

НЕГОВАНОВИЋ МИХАИЛО, рођен 1912, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем 1941, депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1943.

НЕДИЋ МИЛОВАН, рођен 1912, Звечка, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941. Ухапшен и депортован у логор у Норвешкој. Умро 1984.

НЕШКОВИЋ РЕЛзА, рођен 1921, Г, Вардиште, Вишеград, пружни железнички радник. У Посавску чету ступио почетком децембра 1941. Погинуо 21. јануара 1942, Пјеновац, Хан Пијесак.

НОВАКОВИЋ ВЛАДИСАВ, рођен 1908, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 25. 11. 1941.

НИКОЛИЋ ДИМИТРИЈЕ, рођен у Београду, радник. Члан КПЈ пре устанка 1941. Погинуо новембра 1941, Оглађеновац, Ваљево.

НИКОЛИН ДРЛГОСЛАВ ЦАПУЛА, рођен 1912, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 11. 1941. Умро после рата.

НИКОЛИН ДУШАН, рођен 1920, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен 20. 11. 1941. и депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1943. године.

НИКОЛИН ЖИВОЈИН ЖОЈА, заменик командира чете, рођен 1910, Стублине, Обреновац, члан КПЈ пре рата, земљорадник. Био у Посавској чети 1. пролетерској бригаде. Погинуо јануара 1942, Плоча, на путу Хан Пијесак - Власеница.

НИКОЛИН ЗЛАТОМИР, рођен 1920, Трстеница Обреновац, земљорадник. Заробљен 17. 12. 1941, и стрељан у логору на Бањици, марта 1942.

НИКОЛИН ИВАНКО, рођен 1912, Трстеница, Обреновац, земљорадник. Заробљен 27. 2. 1942, и спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1943.

НИКОЛИН ШВАБА, рођен 1919, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 20. 11. 1941.

НИКОЛИН МИЛАН, рођен 1911, Демир Хисар, Крушево, угоститељски радник.

НИКОЛИН МИЛИСАВ, рођен 1921, Трстеница, Обрановац, трговачки помоћник. Члан КПЈ од марта 1943. Био борац 6. (београдског) батаљона 1. пролетерске бригаде, где је вршио разне одговорне дужности. Као потпуковник ЈНА у пензији, умро јула 1974.

НИКОЛИЋ МИЛОВАН, рођен 1908, Ратари, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 7. 12. 1941. Умро после рата.

НИКОЛИЋ МИРОСЛАВ - МИЛЕ, рођен 1913, Ражањ. Столарски радник у Београду. Био борац 1. чете. Заробљен октобра 1941, од четника и заклан у с. Стублине, Обреновац.

НИКОЛА ПАВЛЕ, рођен 1907, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 19. 12. 1941. После рата се преселио у Канаду, где је у умро.

НИКОЛИЋ ПРЕДРАГ, рођен 1916, Трстеница, Обреновац, активни наредник БЈВ. Заробљен 13. 12. 1941, стрељан 17. децембра 1943., у логору на Бањици.

НИКОЛИЋ СЛОБОДАН, рођен 1923, Трстеница, Обреновац, абаџијски радник. У батаљону био до 3. 11. 1941. Поново стугшо у НОВЈ октобра 1944. Умро 1986.

НИКОЛИЋ ТИХОМИР, рођен 1919, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био од 21. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ. Од задобијених рана умро априла 1945.

НИНКОВИЋ ЖИВОТА, рођен 1916, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Погинуо 30. новембра 1941. на пл. Златибору.

НИНКОВИЋ МИЛОВАН БРКА, рођен 1902, Добрнцн, Рума, оианчарски радник и кафеџија у Обреновцу. Пре рата симпатизер КПЈ, а члан од 1943. Био борац и руководилац у 6. (београдском) батаљону 1. пролетерске бригаде. Умро 1960.

НОВАКОВИН РАНКО, рођен 1914, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 11. 1941. Умро после рата.

ОБРАДОВИН ДРАГОЉУБ ТРБА, рођен 1904, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 11. 1941.

ОБРАДОВИЋ М. НЕНАД, рођен 1919, САД, живео у Топуском, студент медицине. Борац 1. батаљона до 21. децембра 1941. Заробљен и отеран у логор у Немачкој.

ОБРАДОВИЋ МИОДРАГ, рођен 1921, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 15. 11. 1941, када је због болести враћен кући. Умро 1944.

ОПЕЛ ПЕТАР, из Београда. Дошао у батаљон и био до децембра 1941, и у повратку одреда од пл. Таре ка Посавини, нестао.

ОСТОЈИН ДУШКО. . . Погинуо почетком 1942. као борац 1. батаљона.

ПАВЛОВИЋ БОГОЉУБ, рођен 1910, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 12. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ПАВЛОВИЋ ВЛАДИМИР, рођен 1922, Бровић, Обреновац, радник. Погинуо 5. септембра 1941.

ПАВЛОВИЋ ДУШАН, рођен у Житковцу, Алексинац, студент. Био курир ГШ Србије и остао са посаво-тамнавским одредом до 3. 3. 1942, када је заробљен на путу Скела - Ратари, стрељан у Шапцу 1942.

ПАВЛОВИЋ МИЛОРАД МИКА, рођен 1919, Бијељина, живео у Новом Саду. Из Новог Сада дошао у Београд, одакле је пошао у НОБ. Члан КПЈ пре устанка 1941. Био борац 6. (београдског) батаљона 1. пролетерске бригаде и у санитету других јединица НОВЈ. Као секретар за здравство у Извршном већу АПВ, умро 1976.

ПАВЛОВИН МИЛОСАВ ЛЕПИ, рођен 1920, Љубинић, Обреновац, абаџијски радник. Члан СКОЈ-а од 1938., члан КПЈ од 1940. Био борац Посавске чете 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо у лето 1944. године, Мећаши, Бијељина, као политички комесар батаљона у 6. источно-босанској бригади.

ПАВЛОВИЋ МИОДРАГ, рођен 1921, Дрлупе, Сопот, земљорадник.

ПАВЛОВИЋ МИЛОШ, рођен 1922, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. Поред ословођење земље са групом четника одлази у Канаду.

ПАВЛОВИЋ РАНИСАВ, рођен 1908, Трстеница, Обреновац, ковачки радник. Заробљен 22. 12. 1941, и спроведен у логор у Шапцу, ода-

кле је депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 17. јула 1942.

ПАВЛОВИН ТРИФУН ТРИША, рођен 1913, Л>убиннћ, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до децембра 1941.

ПАКАШКИ МИОДРАГ, рођен 1908, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 10. 11. 1941. Поново ступа у НОВЈ октобра 1944.

ПАНТЕЛИН ВЕЛИМИР БАЕУКА, рођен 1908, Трстеница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 11. 1941. Умро после рата.

ПЕЈИЕ МИЛЕТА, рођен 1916, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 12. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 24. 10. 1944.

ПЕЛАДИН ДРАГОЉУБ, рођен 1911, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 24. 10. 1944.

ПЕЛАДИЋ МИРКО, рођен 1908, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 15 11. 1941. Умро после рата.

ПЕНЧИЕ БОГОСАВ, рођен 1911, Обреновац, обућарски радник. Кандидат за члана КПЈ од 1939, а члан КПЈ пре устанка 1941. Заробљен крајем децембра 1941. и депортован у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро после рата.

ПЕНЧИЕ ЈОВАН, рођен 1920, Обреновац, текстилни радник. Члан СКОЈ-а од августа 1941., члан КПЈ од 20. јуна 1942. Био борац и политички комесар чете у београдском батаљону 1. Пролетерске бригаде.

ПЕНЧИЋ АЛЕКСИЕ МИРА, рођена 1922, Обреновац, домаћица. У батаљону била до 1. 10. 1941, када је враћена кући. Поново ступила у НОБ октобра 1944.

ПЕНЧИЋ СТАНКО, рођен 1925, Обреновац, трговачки помоћник. У батаљону био до 1. 10. 1941. када је враћен кући као млад. Октобра 1944. поново ступа у НОВЈ.

ПЕТРАШЕВИЕ БРАНКО, рођен 1917, Звечка, Обреновац, земљорадник. Рањен 29. 11. 1941. на Кадињачи, враћен кући на лечење фебруара 1942. године.

ПЕТРАШЕВИЕ ДРАГОЉУБ ДРАГА, рођен 1914, Звечка, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 15. 11. 1941. Ухапшен и спроведен у логор у Шапцу.

ПЕТРАШЕВИЕ ДУШАН, рођен 1922, Звечка, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 15. 12. 1941.

ПЕТРАШЕВИЕ МИЛАН, обућарски радник у Београду. Погинуо...

ПЕТРОВИЋ БОГОЉУБ РАЈКО, рођен 1923, Скела, Обреновац, земљорадник. Заробљен 20. 12. 1941. и депортован у логор у Норвешкој.

ПЕТРОВИН БРАНИСЛАВ, рођен 1911, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 19. 12. 1944. Умро после рата.

ПЕТРОВИН ДРАГОЉоУБ БАГАЛЕ, рођен 1921, Л>убинић, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем новембра 1941, стрељан 17. 12. 1941, у логору на Бањици.

ПЕТРОВИН ЖИВКО, рођен 1911, Трстеница, Обреновац, земљорадник. Заробљен и стрељан у логору на Бањици 11. децембра 1941.

ПЕТРОВИН Живане ЖИВКО, рођен 1918, Бровић, Обреновац, радник. Заробљен новембра 1941, депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1942.

ПЕТРОВИН ЖИВКО ЖИВОТА, рођен 1920, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до децембра 1941. Заробљен и интерниран у Норвешку. Носилац партизанске »Споменице 1941«.

ПЕТРОВИН ЖИВОРАД, рођен 1920, Орашац, Обреновац, земљорадник. Погинуо 10. 12. 1941, на Златибору.

ПЕТРОВИН ЖИВОРАД, рођен 1922, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 19. 12. 1941. Ухапшен и интерниран у Норвешку. Умро после рата.

ПЕТРОВИН ЉУБОМИР, рођен 1909, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до новембра 1941. Умро после рата.

ПЕТРОВИН МИЛОШ, рођен 1916, Ниш, обућарски радник у Београду. Погинуо 30/31. августа 1941, код Уба.

ПЕТРОВИН МОМИР, рођен 1904, Скела, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941.

ПЕТРОВИН РАДОЈКО, рођен 1913, Велико Поље, Обреновац, земљорадник. Заробљен 27. 12. 1941, депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 1943.

ПЕТРОВИН СВЕТОЗАР, рођен 1904, Љубинић, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 15. 12. 1941.

ПЕТРОВИН П. МИЛОРАД, рођен 1921, Бељин, Владимирци, земљорадник, заробљен на Кадињачи, умро у логору у Норвешкој 1942.

ПЕТРОВИН Н. ЈОВАН, рођен 1908, Бељин, Владимирци, земљорадник, заробљен на Кадињачи, умро у логору у Норвешкој 1943.

ПИЈАДЕ АВРАМ, рођен 1918, Београд, трговачки помоћник. Члан КПЈ од 1940. Умро фебруара 1942, у Фочи, од последица Игманског марша, као десетар.

ПОПОВИН БОЖА, рођен 1895, Звечка, Обреновац, столарски радник. У батаљону био до 27. 11. 1941, када се вратио кући и крио се од непријатеља до ослобођења. Умро после рата.

ПОПОВИЕ ВЕЛИЗАР, рођен 1922, Орашац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 10. 10. 1941, депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 18. 12. 1943.

ПОПОВИЕ ВЕЛИСАВ, рођен 1909, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 19. 12. 1941.

ПОПОВИЋ ВОЈИСЛАВ, рођен 1912, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 5. 12. 1941.

ПОПОВИЕ ВОЈИСЛАВ, рођен 1916, Звечка, Обреновац, земљорадник. Кандидат за члана КПЈ пре устанка, заробљен 20. 12. 1941 као водник, депортован у логор у Норвешкој.

ПОПОВИЕ **ДРАГОЉУБ,** рођен 1910, Уровци, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 11. 11. 1941.

ПОПОВИЕ ИВАН, рођен 1920, Трстеница, Обреновац, радник. Погинуо 21. 1. 1942, Пјеновац, Хан Пијесак.

ПОПОВИЕ ЈОВАН, рођен 1905, Кикинда, књижевник, револуционар. Члан КПЈ пре устанка 1941. У посавском партизанском одреду био до новембра 1941, а затим члан Главног НОО Србије. Био члан Полит, одјела 1. пролетерске бригаде и других бригада. Члан АВНОЈ-а. Умро 1952. год.

ПОПОВИЕ КРСТА, рођен у Београду, политички делегат вода у 3. чети. Погинуо.. .

ПОПОВИЕ ЉУБИСАВ, рођен 1910, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 13. 11. 1941.

ПОПОВИЕ МИЛАН, рођен 1919, Јошева, Уб, земљорадник. Заробљен крајем новембра 1941, стрељан 19. 12. 1941, у логору на Бањици.

ПОПОВИЕ МИРКО, рођен 1918, Орашац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 10. 10. 1941, депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 17. јула 1942.

ПОПОВИЕ МИРЧЕТА, рођен 1916, Јошева, Уб, земљорадник. Погинуо 29. 11. 1941. на Кадињачи.

ПОПОВИЕ ПАВЛЕ, рођен 1906, Орашац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 3. 3. 1942, Скела, Обреновац, депортован у Норвешку. Умро 1976.

ПОПОВИЕ РАДОВАН РАЈА, рођен 1922, Звечка, Обреновац, трговачки помоћник. Члан КПЈ од 1940. Био борац Посавске чете 6. (београдског) батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо 26. 10. 1942, у борби за Босанско Грахово.

ПОПОВИЕ СВЕТОЗАР, рођен 1897, Звечка, Обреновац, браварски радник. У батаљону био до 27. 11. 1941. Умро после рата.

ПРЕЛИЕ Д. СРБОЉУБ, рођен 1911, Грабовац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 12. 1941.

РАДАКОВИН БРАНКО, рођен 1926, Сухопоље, Вировитица. Живео у с. Орашац, Обреновац, земљорадник. Погинуо крајем 1941.

РАДИН Л>УБИША, . .. Заробљен крајем 1941, депортован у логор у Норвешкој. Носилац партизанске »Споменице 1941«.

РАДОВАНОВИН ЖИВОЈИН, рођен 1910, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Погинуо 29. 11. 1941. на Кадињачи.

РАДОВАНОВИН МИРКО, рођен 1898, Скела, Обреновац, радник. У батаљону био до 29. 11. 1941. Почетком 1942, прешао у Срем, где је нестао 1944.

РАДОВАНОВИН МОМЧИЛО МОМА ЛИНДРА, рођен 1919, Обреновац, подофицир - наредник БЈВ. Погинуо 16. 10. 1941, у борби са четницима, код Љубовије, као командир вода.

РАДОВАНОВИЋ НИКОЛА, рођен 1920, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941, и спроведен у логор у Шапцу 24. 4. 1942, одакле је депортован у Норвешку. Умро 1947.

РАДОВАНОВИЋ СВЕТИСЛАВ, рођен 1903, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 15. 12. 1941.

РАДОЈЧИН ВЕЛИМИР, рођен 1918, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Заробљен 1. марта 1942, депортован у Норвешку, где је умро 19. 1. 1943.

РАДОЈЧИЋ ВОЈИМИР, рођен 1921, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Заробљен 20. 1. 1942, депортован у Норвешку, где је умро 20. јануара 1943.

РАДОЈЧИЋ ЖАРКО, рођен 1923, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. Заробљен 1. 3. 1942, депортован у Норвешку, где је умро 19. јануара 1943.

РАДОЈЧИЋ МИЛУТИН, рођен 1901, Ратари, Обреновац, коларски радник. Заробљен крајем новембра 1941, и стрељан 17. децембра 1941, у логору на Бањици.

РАДОЈЧИЋ РАДОМИР, рођен 1904, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 5. 11. 1941.

РАДОЈЛОВИЋ ЖИВОРАД, рођен у Стублинама, Обреновац, земљорадник. Погинуо 1942. . .

РАДУШКИ ДУШАН, рођен у Скели, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до октобра 1941. Умро 1979. године.

РАЈАК НЕНАД, рођен 1924, Сарајево, металостругар. Из Сарајева се преселио у Београд. Погинуо 14. 10. 1941, Грабовац, Обреновац.

РАЈКОВИЋ МИЛЕНТИЈЕ, рођен 1916, Стублине, Обреновац, земљорадник. Погинуо крајем 1941.

РАЈКОВИЋ РАДИША, рођен 1914, Јошева, Уб, земљорадник. У батаљону био до децембра 1941. Прогањан за време рата.

**РАКИН** ЈЕЗДИМИР ЈЕЗДА, рођен 1914, Грабовац, Обреновац, текстилни радник и тртовац. Кандидат за члана КПЈ од 1940., члан КПЈ од новембра 1942. Био у 6 (београдском) батаљону 1. пролетерске бригаде, економ чете, интендант батаљона, и у интендантури 1. Корпуса.

**РАКИЕ** МИХАИЛО, рођен 1891, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен првих дана устанка и стрељан децембра 1941, у логору на Бањици.

РАКИЕ РАНИСАВ, рођен 1910, Дрен, Обреновац, земљорадник. V батаљону био до децембра 1941. Умро после рата.

РАНКОВИЕ БОГОЉУБ, рођен 1905, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 20. 10. 1941.

РАНКОВИЕ ВЛАСТИМИР, рођен 1912, Стублине, Обреновац. Заробљен крајем децембра 1941, депортован у Норвешку.

РАНКОВИЕ БУРАБ, рођен 1910, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 12. 11. 1941.

РАНКОВИЕ ЖИВОЈИН, рођен 1911, Велико Поље, Обреновац, земљорадник. Заробљен 12. 12. 1941. депортован у Норвешку, где је умро 1943.

РАНКОВИЕ МИЛАДИН, рођен 1909, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941, депортован у Норвешку, где је умро 1943.

РАНКОВИЕ МИЛАН, рођен 1910, Уровци, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 11. 11. 1941. Октобра 1944. поново ступио у НОВЈ.

РАНКОВИЕ МИОДРАГ, рођен 1899, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен новембра 1941, од четника код Учица. Спроведен у логор на Бањицу и стрељан 15. 10. 1942.

РАНКОВИЕ МИХАИЛО, рођен 1900, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 20. 10. 1941.

РАНКОВИЕ ПРЕДРАГ, рођен 1924, Велико Поље, Обреновац, земљорадник. Погинуо 29. новембра 1941, Заглавак, Кадињача.

РАНКОВИЕ РАДЕНКО, командир 1. чете и командант 1. батаљона Посавског НОП одреда, рођен 1907, Стублине, Обреновац, земљорадник. Члан КПЈ од пре устанка 1941. Заробљен 28. фебруара 1942. код Убаче, од четника и стрељан у логору у Шапцу 27. марта 1942.

РАТКОВИЕ ГОЈКО, рођен 1912, Ножичко, Србац, Босна, радник у Београду. Члан КПЈ пре устанка 1941. Погинуо новембра 1941, Оглађеновац, Ваљево.

РАТКОВИБ СЛАВКО, рођен 1908, Ножичко, Србац, радник у Београду. Члан КПЈ пре рата. Погинуо децембра 1941. године.

РАФАИЛОВИН ЖИВОРАД, рођен 1922, Стублине, Обреновац, јорганџијски радник, Члан СКОЈ-а од 1939, члан КПЈ од 1941. Погинуо 9. 11. 1941, Коњски Гроб, Оглађеновац, Вал>ево.

РАШКОВИЋ ЛЛЕКСАНДАР МИЛЕ УЖАР, командир чете, рођен 1908, Забрежје, Обреновац, ужарски радник. Заробл,ен 3. марта 1942. после борбе на Убачи и стрељан 27. марта 1942, у логору у Шапцу.

РЕДАЛ) НИКОЛА, радник у Београду. Заробљен 13. 12. 1941, депортован у Норвешку, где је стрељан 1942.

РИСТИЋ ВОЈИСЛАВ ВОКА, рођен 1916, Забрежје, Обреновац, обалски радник. Заробљен крајем децембра 1941, депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

РОСИЋ БРАНКО, рођен 1921, Уровци, Обреновац, студент. Члан КПЈ пре устанка 1941. Крајем 1941, враћен на илегални рад у Уровце, где је ухваћен од четника и заклан 13, 8. 1943, Велика Бара, Грабовац.

РОСИЋ ПЕТАР МИНА, рођен 1920, Уровци, Обреновац, лимарски радник. Трагично погинуо јуна 1942. Корита, Билећа, као борац (београдског) батаљона 1. пролетерске бригаде.

РУЗМЕНЧИЋ ВЕЛИЗАР. Заробљен крајем 1941, депортован у Норвешку, стрељан 1942.

САВИЋ БРАНИСЛАВ, рођен 1910, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен 17. 12. 1941, и спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор у Норвешкој.

САВИЋ ДРАГАН, рођен 1922, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен 10. 12. 1941, и спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у Норвешку, где је стрељан 10. 8. 1942.

САВИЋ ДУШАН, рођен 1919, Дрен, Обреновац, шофер. У батаљону остао до децембра 1941. Ухапшен и спроведен у затвор у Обреновцу, а затим у логор у Шапцу, одакле је депортован у Норвешку, где је стрељан 15. маја 1942.

САВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1898, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941, и спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован 24. 4. 1942, у Норвешку, где је умро 1942.

САВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1910, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 10. 1941. Умро после рата.

САВИЋ НИКОДИН, рођен 1910, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 4. 11. 1941.

САВИЋ РАТИСЛАВ ЦАНЕ, рођен 1919, Дрен, Обреновац, земљорадник. Заробљен 19. 12. 1941, и спроведен у логор у Шапцу одакле је депортован у Норвешку. Умро после рата.

САВИН СТАНИСААВ, рођен 1905, Арен, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 20. 10. 1941. Умро после рата.

САВИН ТИХОМИР, рођен 1912, Арен, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941, и спроведен у логор у Шапцу, одакле је 24. 4. 1942 депортован у Норвешку, где је умро новембра 1942.

САДИКАРИО ХАИМ СТРЕЛА, рођен 1913, Битољ, текстилни радник у Београду. Учесник у револуционарном радничком покрету до рата. Члан КПЈ од 1939. У батаљону био до децембра 1941, када је заробљен и депортован у Аустрију. Био у логорима код Беча и у Матхаузену. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро после рата.

САКИЋ ВЕЛИСАВ, рођен 1912, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 16. новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро после рата.

САКИБ МИЛОРАА, рођен 1909, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 19. 12. 1941. Мобилисан у четнике. Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ. Умро после рата.

СЕВДИБ ДРАГОЉУБ, рођен 1920, Уровци, Обреновац, земљорадник. Заробљен 15. 12. 1941, депортован у Норвешку, где је стрељан 7. 10. 1942.

СЕДЛАН ЈОВАН, рођен 1921, Купиново, Пећинци, живео у Н. Градишки. Студент права у Београду. Члан СКОЈ-а и КПЈ пре устанка 1941. Погинуо 14. 10. 1941, Грабовац, Обреновац.

СЕНИБ БОГОЉУБ, рођен 1911, Грабовац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до октобра 1941. Ухапшен и стрељан 23. 11. 1943, у логору на Бањици.

СЕРДАР ДУШАН, подофицир БЈВ, у одред дошао са брода »Краљица Марија«.. .

СИМЕУНОВИБ МИЛОРАД, рођен 1920, Стублине, Обреновац, земљорадник. Члан СКОЈ-а пре устанка 1941. Заробљен и стрељан 17. октобра 1941, у логору на Бањици.

СИМЕУНОВИБ МИРКО, рођен 1902, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен од четника 20. 12. 1941, и у логору на Бањици стрељан 12. јула 1942.

СИМИБ СТАНИМИР, рођен 1912, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 25. 10. 1944.

СИМИБ СТЕВАН, рођен 1910, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. Умро после рата.

СИНБЕЛИБ СЛОБОДАН, рођен 1914, Грабовац, Обреновац, трговачки помоћник. Члан КПЈ од 1941. Био борац и руководилац посавске чете 6. (београдског) батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо јула 1943. код Шеховића, као политички комесар чете, у 6. источно-босанској бригади.

СКОПСКАЈА РАТКОВИЋ БОСА, болничарка, рођена 1923, Скопље, текстилна радница у Београду. Члан СКОЈ-а од 1939., члан КПЈ од 1942. Била болничарка И референт санитета у 6. (београдском) батаљону Прве пролетерске бригаде. Данас мајор ЈНА у резерви.

СПАСИН ДРАГОМИР, рођен 1918, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 10. 1941.

СПАСОЈЕВИЋ МАРИНКО, рођен 1916, Љубинић, Обреновац, радник. Трагично погинуо октобра 1941.

СПАСОЈЕВИЋ ТИХОМИР, рођен 1906, Љубинић, Обреновац, земљорадник. Погинуо крајем октобра 1941, Каменица, Ваљево.

СРЕЕКОВИН ДРАГОСЛАВ АБИСИНАЦ, рођен 1911, Забрежје, Обреновац, подофицир - пилот БЈВ. Заробљен крајем 1941, депортован у Норвешку, где је умро 1943.

СТАМЕНИЕ ДРАГОСЛАВ ТИЈА, рођен 1901, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941, депортован у Норвешку, где је стрељан 1. 10. 1942.

СТАМЕНИЕ ЖИВКО, рођен 1897, Велико Поље, Обреновац, земљорадник. Заробљен 12. 12. 1941, депортован у Норвешку, где је умро 1943.

СТАМЕНИН ЉУБИСАВ, рођен 1898, Велико Поље, Обреновац, земљорадник. Заробљен 12. 12. 1941, депортован у Норвешку, где је умро 1943.

СТАМЕНИН РАДОЈКА, рођена 1901, Стублине, Обреновац, домаћица. Заробљена и стрељана 15. 11. 1941, у логору на Бањици.

СТАМЕНИЕ СЛАВКО, рођен 1903, Велико Поље, Обреновац, земљорадник. Заробљен 27. 12. 1941, депортован у Норвешку, где је стрељан 1943.

СТАНАЧЕВИЕ Г. МАКСА, рођен 1907, у Банату. Живео у Забрежју. Заробљен децембра 1941. године и отеран у логор у Норвешкој.

СТАНИСАВЉЕВИЕ БЛАГОЈЕ, рођен 1903, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 5. 12. 1941. Умро 1956. године.

СТАНИСАВЉЕВИЕ ВАСИЛИЈЕ, рођен 1880, Вукићевица, Обреновац, коларски радник. У одреду био до 1. 12. 1941. Умро 1945.

СТАНКОВИЕ ВАСА, рођен 1900, Скела, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 30. 11. 1941.

СТАНОЈЕВИЕ МИЛАН РАЈЧЕ, рођен 1910, Пироман, Обреновац, земљорадник. Погинуо 29. 11. 1941, Кадињача.

СТАНОЈЕВИЋ МИЛОШ, рођен у Пироману, Обреновац, земљорадник. Заробљен 3. 3. 1942, Скела, Обреновац, и стрељан.

СТАНОЈЕВИН МИРКО, рођен 1910, Љубинић, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 14. 12. 1944.

СТАНОЈЕВИЕ ПРВОСЛАВ, рођен 1916, Љубнннђ, Обреновац, земљорадник. Погинуо 21. 11. 1941, Дрлаче, код Љубовије.

СТАНОЈЕВИЕ СВЕТОЗАР ПЕКО ЦИГА, командир вода, рођен 1910, Пироман, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем децембра 1941. и стрељан на Бањици.

СТАНОЈЧИЕ СПАСОЈЕ, рођен 1903, Обреновац, обућарски радник. Погинуо новембра 1941, у Пецкој.

СТЕВАНОВИЕ ДРАГОМИР, рођен 1921, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Заробљен и стрељан октобра 1941, у логору на Бањици.

СТЕВАНОВИЕ ЉУБИСАВ, рођен 1903, Пироман, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 20. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

СТЕВАНОВИЕ РАДИВОЈ РАКА, рођен 1920, Уровци, Обреновац, радник. У батаљону остао до 15. децембра 1941. Умро 1980.

СТЕГИЕ МАРКО, рођен у Босни. Живео на територији општтне Обреновац. Заробљен крајем 1941, депортован у Норвешку. где је стрељан 1942.

СТЕПАНОВИЕ МИЛОРАД, рођен 1907, Јошева, Уб, земљорадник. Заробљен децембра 1941. и спроведен у логор у Шапцу.

СТЕФАНОВИЕ ДАНИЛО, рођен 1910, Љубинић, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до новембра 1941. Поново ступа у сеоску милицију 20. 12. 1944.

СТЕФАНОВИЕ ПЕТАР ПЕРА, рођен 1923, Кожуар, Уб, ђак. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац 1. батаљона до краја 1941.

СТОЈАДИНОВИЕ БОРИВОЈЕ БОРА, рођен 1916, Крстур, Пирот, поткивачки радник у Обреновцу. Члан КПЈ пре устанка 1941. Заробљен крајем децембра 1941, депортован у Норвешку, где је умро 1942.

СТОЈАНОВИЕ РАДОВАН, рођен 1917, Обреновац, металски радник, политички делегат вода. Члан КПЈ пре рата. Заробљен децембра 1941. и депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

СТОЈАНОВИЕ РАДОМИР, рођен 1910, Орашац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941.

СТОЛИЕ ЖИВОРАД ЖИКА, рођен 1908, Обреновац, обућарски радник. Члан КПЈ пре устанка 1941. Заробљен крајем октобра 1941. и стрељан 15. марта 1942, у логору на Бањици.

СТУБЛИНЧЕВИЕ РАДОВАН, рођен 1910, Звечка, Обреновац, земљорадник. Заробљен 15. 12. 1941, депортован у Норвешку, де је стрељан 14. априла 1943.

СУЈИЕ ЖИВОРАД, рођен 1907, Стублине, Обреновац, земљорад.чик. Заробљен 28. 2. 1942., депортован у Норвешку. Умро 1950.

СУЈИЋ ЗДРАВКО, рођен 1909, Стублине, Обреновац, земљорадник. Заробл>ен 28. 2. 1942, депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

ТАДИЋ ПОПОВИЋ ДАРА, рођена 1920, у Црној Гори, живела на Косову, а затим службеник у Београду. Члан КПЈ од пре рата. Члан V рејонског комитета КПЈ у Београду. Заробљена новембра 1941, од четника и стрељана у с. Брајић, Равна Гора.

ТАДИЋ МАРИНКО, рођен 1899, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 11. 11. 1941.

ТАДИЋ ПАВЛЕ, рођен 1899, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 6. 11. 1941.

ТАНКОСИЋ СЛОБОДАН, рођен 1913, Звечка, Обреновац, радник. У батаљону био до 20. 10. 1941. Поново ступио 14. 10. 1944. у НОВЈ, а 5. 1. 1945, рањен у борби са Немцима и од задобијених рана умро.

ТЛТАЛОВИЋ РАДЕ, рођен 1914, Дрежница, Огулин, земљорадник. Борац 1. батаљона. ..

ТЕШИЋ БОЖИДАР, рођен 1918, Јошева, Уб, трговачки помоћник у Обреновцу. Члан СКОЈ-а пре устанка 1941., а члан КПЈ од 1941. Заробљен 10. 12. 1941. и спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор Ејзан у Норвешкој, у којем је умро 23. 11. 1943.

ТЕШИЋ ДРАГИША ВУКЕТА, рођен 1924, Јошева, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а пре устанка 1941. Погинуо 11. 11. 1941. Дрлаче, Л>убовија.

ТИМОТИЋ Живората БОЖИДАР, рођен 1922, Вукићевица, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 3. 11. 1941. Октобра 1944. поново ступио у НОВЈ.

ТОБЏИЋ МИЛАДИНА ДРАГОЉУБ, рођен 1920, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 7. јануара 1942. Поново ступио у НОВЈ 14. 10. 1944.

ТОДОРОВИЋ МИЛИВОЈА ЧЕДОМИР - ЧЕДА, рођен 1915, Звечка, Обреновац, земљорадник. Заробљен 15. 12. 1941, депортован у Норвешку, где је страдао крајем 1942.

ТОТАЛОВИЋ МИЛАН, рођен 1920, Славонија, земљорадник. Био митраљезац. Нестао у борби, крајем 1941.

ТРИФУНОВИЋ ЖИВАНА СРЕТЕН, рођен 1923, Вукићевица, Обреновац, земљорадник.

ТУНУС ТАДИЈЕ МИРКО, рођен 1897, Велико Поље, Обреновац, земљорадник. Заробљен 27. 12. 1941, депортован у Норвешку, где је стрељан 1942.

КАТОВИЋ КРСТА, политички делегат вода, рођен у Славонији. Погинуо крајем 1941.

КИРИЋ МЛАДЕНА БОРА, рођен 1918, Козја, Бела Паланка, кројачки радник у Београду и Обреновцу. Члан КПЈ од 1939., организациони секретар СК КПЈ за срез Посавски - Обреновац. Погинуо августа 1941, у Скели.

КИРИЋ УРОШ, рођен 1924, Козје, Бела Паланка, поткивачки радник у Обреновцу. Заробљен 3. 3. 1942, Скела, Обреновац, депортован у Норвешку, где је умро 18. 7. 1942.

КУЛИБРК МАРКО, рођен 1909, Рашће, В. Рујишка, Бос. Крупа, обалски радник у Београду. У батаљону био до борбе на Кадињачи, а после у 1. Крајишком НОП одраду. Погинуо у 4. непријатељској офанзиви - марта 1943. на пл. Грмеч, као водник заштитног вода Команде места Бос. Крупа.

КУПУРДИЈА П. ПАЈА, рођен 1916, Фркашић, Титова Кореница. Радио у Подравској Слатини. Доселио се у с. Звечку, Обреновац. Погинуо 14. октобра 1941, Грабовац, Обреновац.

ФИЛИМОНОВИЋ БОГОЉУБ, рођен 1922, Грабовац, Обреновац, абаџијски радник. Заробљен децембра 1941, депортован у Норвешку, где је умро 8. 4. 1943.

ФИЛИМОНОВИЋ БОЖИДАР КОКОЛО, рођен 1921, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 1. 12. 1941, депортован у Норвешку. Умро после рата.

ФИЛИМОНОВИЋ ДРАГАН, рођен 1922, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 4. 12. 1941, депортован у Норвешку. Умро 1986.

ФИЛИМОНОВИЋ Г. МИЛОМИР, рођен 1919, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 4. 12. 1941, и депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

ФИЛИМОНОВИЋ МИЛОРАД, рођен 1908, Дрен, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 20. 11. 1941.

ФИЛИМОНОВИЋ МИЛУТИН, заменик, командира чете, рођен 1904, Грабовац, Обреновац, ковачки радник. Члан КПЈ пре устанка 1941. Заробљен 13. 12. 1941, и стрељан у логору на Бањици, 5. марта 1942.

ФИЛИМОНОВИЋ СВЕТИСЛАВ, рођен 1917, Дрен, Обреновац, столарски радник. У батаљону био до 1. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро после рата.

ФИЛИМОНОВИЋ СВЕТОЗАР ЦВЕЈА, рођен 1900, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Члан КПЈ пре рата. У батаљону био до новембра 1941, када је теже рањен, Оглађеновац, Ваљево, пребацио се кући и живео илегално за све време рата. Умро после рата.

ФИЛИМОНОВИЋ СРЕТЕН, рођен 1919, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 4. 12. 1941, и депортован у Норвешку.

ФИЛИМОНОВИН СТАНИСЛАВ ШАНЕ, рођен 1921, Грабовац, Обреновац, земљорадннк. Заробљен 20. 11. 1941, и депортован у Норвешку.

ФИЛИПОВИН ДЕЈАН, рођен 1914, Забрежје, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем 1941, и депортован у Норвешку, где је стрељан 1942.

ФИЛИПОВИН РАНИСАВ, рођен у Пироману, Обреновац, земљорадник. Заробљен крајем 1941, и депортован у Норвешку, где је стрељан 1942.

ФУНДУК ВЛАДО, рођен 1923, Бихаћ. Доселио се у Београд, ученик гимназије. Члан СКОЈ-а пре устанка 1941. Погинуо новембра 1941, Пецка.

ФУНДУК БУРО, рођен 1921, Бихаћ. Доселио се у Београд, несвршени ученик гимназије, (искључиван из гимназије због револуционарног рада). Члан СКОЈ-а пре устанка 1941. Погинуо 29. новембра 1941. године на Кадињачи.

ХОМАН РИСТА, рођен 1917, Велико Поље, Обреновац, трг. помоћник. Заробљен 27. 12. 1941, и депортован у логор у Норвешку.

ХРЊАК БРАНКО, рођен 1919, Трнавац, Титова Кореница, радник. До 1941, живео у с. Габриловац, Бурђеновац, а затим у с. Звечка, Обреновац. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо јуна 1943, у борби на Сутјесци.

ЦВЕТИКАНИН БРАНКО, рођен 1921, Д. Лапац, ученик гумназије у Бихаћу. Доселио се у Београд. Члан КПЈ и СКОЈ-а пре устанка 1941. Погинуо крајем 1941, као политички делегат 2. вода, 1. чете, 1. батаљона, Пецка.

ЦИДАРЕНКО БОРБЕ ЧАРБА, рођен 1924, Обреновац, радник. Нестао крајем новембра 1941, у време борбе на Кадињачи.

ЦРВЕНКОВИЋ ВОЈИСЛАВ, рођен 1909, Ушће, Обреновац, земљорадник. Погинуо новембра 1941, Оглађеновац, Ваљево.

ЦРВЕНКОВИЋ ИГЊАТ, рођен 1905, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 15. 11. 1941. Умро после рата.

ЦРВЕНКОВИЋ НЕНАД, рођен 1914, Ушће, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 10. 12. 1941, када је у борби рањен. Повукао се кући и скривао се док није залечио ране.

ЧАНИЋ СЛОБОДАН, рођен 1917, Звечка, Обреновац, земљорадник. Погинуо 3. марта 1942, Грабовац, Обреновац,

ЧЕКИЋ ДРАГАН, рођен 1917, у Славонији. Живео у Скели. Нестао у рату. . .

ЧОЛИЋ ПРЕДРАГ, рођен 1916, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 4. 12. 1941, и стрељан у логору на Бањици 1. августа 1942.

ЏЕВАЏИБ. МИЛОРАД, рођен 1921, Скела, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. Октобра 1944. ионово ступио у НОВЈ.

ШАРОВИН МАКСИМОВИН ЖИВОРАД, водник, рођен 1894, Ражана, Косјерић, столар у Обреновцу. Заробљен крајем децембра 1941, и стрељан на Бањици 1942.

ШЕВИН ДУШАН ПОСАВАЦ, рођен 1906, у Посавини. Био борац до новембра 1941, а затим у Ужичком НОП одреду. Погинуо 13. 12. 1941, Перишића Брдо - Срапари, Титово Ужице, у борби са Немцима.

ШЕГРТ ГАВРИЛО, жандармеријски поднаредник. Заробљен 13. 12. 1941. и стрељан 1942, у логору Бањица.

ШЕР ЛАЗАР, рођен 1912, Србобран, кројач \ Београду. Члан КПЈ пре устанка 1941. Погинуо 29, 11. 1941, на Кадињачи. Политички делегат вода.

ШЕР МИНДЕРОВИЋ КАТАРИНА КЕТИ, рођена 1908, Србобран, приватни намештеник (пословођа у радњи перјем) у Београду. У напредни раднички покрет укључила се 1933. и била једна од најактивнијих чланова Омладинске секције женског покрета у Београду. Била уредник часописа »Наша књижица« и »Народна читанка«. Члан КПЈ била је пре устанка 1941. и члан III рејонског комитета КПЈ у Београду, на Дорћолу. У одреду је била задужена за културно-просветни рад, а новембра се повукла са нашим јединицама из Ужица у Санџак, одакле је враћена на рад у Србију. У фебруару 1942. заробљена је у околини Ваљева. Стрељана је у Шапцу, после страховитог мучења, не открившн непријатељу ни своје име.

ШИХТЕР ХАРИ, рођен 1920, Берлин, Немачка. Официр немачке војске, побегао од њих и дошао у Посавски НОП одред првих дана устанка 1941. Истакао се личном храброшћу и похваљен од ВШ • НОПОЈ. Погинуо новембра 1941, Оглађеновац, Ваљево.

ШКРТИЋ ПЕТАР... Борац 1. батаљона до 8. јануара 1942. Заробљен и стрељан.

ШТАГЉАР ИВАН, политички комесар чете, рођен 1914, Сарајево, правник у Београду. Члан КПЈ од 1940. Погинуо 21. 1. 1942, Пјеновац, Хан Пијесак, као политком посавске чете 1. пролетерске бригаде.

ШУБАКИЋ РАДМИЛА РАДА ШУБА (вереница Владе Аксентијевића), рођена 1918, Липница, Кнић (Крагујевац), студент филозифије у Београду. Члан КПЈ пре устанка 1941. Била борац крагујевачког НОП одреда, а од децембра 1941, у посаво-тамнавском НОПО. Заробљена као болесник 20. 1. 1942, у с. Сушице, Ваљево, од четника мучена и заклана.

ШУВАКОВИН СПАСОЈЕ, рођен 1910, Бело Поље, Обреновац, земљорадник. Заробљен 13. 12. 1941, и спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у логор Корген у Норвешкој, у којем је умро 5. фебруара 1943. године.

ШПАНОВИН ВИТОМИР, рођен у Великом Пољу, Обреновац, кројачки радник. Члан СКОЈ-а. пре устанка 1941. Погинуо у НОР-у. . .

## ДРУГИ ПОСАВСКИ БЕОГРАДСКИ БАТАЛ>ОН

... АДАМ, рођен у Славонији. Живео у селу Мељак. Борац 3. чете до новембра 1941. године. Нестао у борби на планини Рудник.

АЛЕКСИН ДРАГИША, рођен 1924, Вранић, Барајево, текстилни радник на Умци. Члан СКОЈ-а од 1941. Погинуо новембра 1941. у борби са четницима на пл. Рудник,

АЛЕКСИН МИЛОВАН, рођен 1921, Конатице, Пољане, Обреновац, радник. Члан СКОЈ-а од 1941. У батаљону био до новембра 1941. Ухапшен и стрељан 10. 04. 1942. године на Бањици.

АЛЕКСИН МИЛОРАД, рођен 1922, Вранић, Барајево, лимарски радник. У батаљону био до краја октобра 1941.

АЛЕКСИН ЧЕДОМИР, рођен 1912, Гунцате, Барајево, земљорадник. У 3. чети батаљона био до краја октобра 1941. Умро после рата.

АЛМОЗЛИНО ХАИМ, десетар, рођен у Београду, члан КПЈ пре рата. Заробљен са групом другарице и другова 6. новембра 1941. у Л>игу, спроведен на Равну Гору и стрељан од четника у с. Каонице - Теочин, Горњи Милановац.

. . . АЛОЈЗ, рођен у Словенији, млинарски радник у Степојевцу. У батаљону био до половине децембра 1941.

АЛТАРАЦ С. АЛБЕРТ, рођен у Београду. Борац 2. батаљона, а касније борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде.

АЛТАРАЦ РАФАЕЛ РУЛЕ, рођен 1923, у Београду. Ученик прецизне механике, члан СКОЈ-а од 1941, члан КПЈ од 1942. Борац батаљона до борбе на Сјеници, када је рањен, а касније од 1. марта 1942. - у 2. пролетерској бригади. Данас пуковник ЈНА у пензији.

АЛФАНДАРИ ИСАК АЛФА, десетар, рођен 1919, у Београду, банкарски службеник. Члан КПЈ од 1941. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

АНДРИН БРАНКО, политички делегат вода. Рођен 1912, Ноћај, Сремска Митровица, пекарски радник у Београду - Чукарица, члан КПЈ пре устанка 1941. Борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо 4. јуна 1943. године на Сутјесци, Суха.

**АНДРИЋ** МИЛОВАН, рођен 1919, Јасенак, Обреновац. Текстилни радник на Умци. У батаљонуо остао до 20. 10. 1941. Прогањан од четника и убио се марта 1942.

АНДРИН РАДОВАН, рођен 1923, Јасенак, Обреновац, текстилни радник на Умци. У батаљону остао до 20. 10. 1941. Поново ступиио у НОВЈ октобра 1944. Нестао у борбама на сремском фронту.

АРСЕНИЈЕВИН ЗЛАТОМИР, рођен 1904, Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до краја новембра 1941. када је заробљен и депортован у Норвешку, где је стрељан крајем 1942.

АРСЕНИЈЕВИН РАДОЈЕ, рођен 1912, Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону у 2. чети остао до половине октобра 1941.

АЏИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1917. Шиљаковац, Барајево, Београд, столар. У 2. чети био до краја октобра 1941. Мобилисан од четника и са њима нестао у рату.

БАБИЋ ЖИВОТА, рођен 1920, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У 1. чети био до половине октобра 1941. Половином октобра 1944. мобилисан у НОВЈ у артиљеријску бригаду 1. пролетерске дивизије. Умро 1975.

БАБИЋ НАДА, рођена 1920, Забрежје, Обреновац, домаћица. Члан СКОЈ-а од пре рата. У санитету батаљона била до новембра 1941. а затим била у затвору у Вељеву одакле је 1942. пуштена кући.

БАЈИЋ ДАВИД, рођен 1923, Видово, Дрвар, браварски радник. Члан СКОЈ-а од 1941. Члан КПЈ од јануара 1943. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Данас потпуковник ЈНА у пензији.

БАЛАБАН ДУШАН, рођен 1915, Бања Лука, металски радник у бродари Чукарица, Београд. Члан КПЈ од маја 1943. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо јуна 1943. у борби на Сутјесци, Суха.

БАНОВИН ДОБРИВОЈЕ, рођен 1907, Барајево, Београд, ауто-механичар. Члан КПЈ од септембра 1943, био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде, затим при Команди 8. далматинског корпуса и при ВШ НОВЈ. Умро 17. 7. 1981.

БАРБУЛЕСКО КОСТА РУМУН, рођен 1916, радник у Београду. После априлског рата 1941. напустио Београд и живео у Дражевцу. Био борац 2. чете. Погинуо 24. октобра 1941. Лесковац, Лазаревац.

БАРТЕН БУНЧИЋ ЕМИЛИЈА, рођена 1909. Панчево, кројачка радница. У НОБ дошла са мужем и сином Борђем који је имао 11 година. У време 1. непријатељске офанзиве враћена у Београд са сином, где је откривена да је била партизанка, ухапшена и стрељана са муже.м пред сином у Бањичком логору. Син Борђе трагично погинуо 1952. године у САД.

БАРТЕН ФРАНЦ ФРАЊО, рођен 1902, у Аустрији, металски радник, монтер, живео *и* радио у Панчеву *и* Београду. У НОБ дошао са супругом и сином. Рањен као борац 4. чете у борби са недићевцима и четницима на планини Рудник, остављен на лечењу у с. Савинац, Горњи Милановац где су га четници ухватили и предали Немцима који су га стрељали заједио са супругом у логору на Бањици, децембра 1941. године пред сином.

БАРУХ НИСИМ, водник, рођен 1915. Бања Лука, фотограф у Београду. Члан КПЈ од јула 1943. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо новембра 1943. у борби за Травник.

БАСАРИЋ БРАНКО БАСАРА, рођен 1926, Барлете, Госпић. Живео у Београду, металски радник. Члан СКОЈ-а од 1941. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

БЛАГОЈЕБИЋ ИВАН, рођен 1907, Велика Моштаница, Чукарица, Београд, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. Враћен по задатку у Срем, где је погинуо 1943.

БЛАГОЈЕВИЕ МИОДРАГ БАТА, рођен 1914, Смедеревска Паланка, приватни намештеник у Врбацу, доселио се у Београд. Члан КПЈ од 1941. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо 20. 11. 1942. у борби за Ситницу, Кључ, као политички комесар 3. чете.

БОГДАНОВИЋ МИЛИСАВ, рођен 1920. Велики Борак, Барајево, Београд, абаџијски радник у Обреновцу, Лазаревцу и Београду. Члан СКОЈ-а и КПЈ пре устанка 1941. У батаљону био до 26. 11. 1941. у борбама на Руднику, заробљен је од четника. Стрељан у логору на Бањици марта 1942. године.

БОЖИЧЕВИН МИЛАН, водник, рођен у Лици, радник на стругари Чукарица, у Београду. Погинуо 1. 12. 1941. Таково, Горњи Милановац.

БОЛДИНОВИН ДИМИТРИЈЕ МИТА, рођен 1917, Чукарица, Београд, радник. Борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо јула 1943. као тешки рањеник у болници Шеховићи, Босна.

БОРИСАВЉЕВИЕ ДУШАН ЧОЧА, рођен 1904, Мељак, Барајево, Београд, земљорадник. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

БОРИСАВЉЕВИН РАДИША, рођен 1918, Мељак, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до краја 1941. године. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1972.

БРАКУС М. СТЕВАН СТЕВА, политички делегат вода и секретар ћелије КПЈ у 4. чети, рођен у Лици, обалски радник у Београду. Члан КПЈ пре устанка 1941. Погинуо 12. 11. 1941. у борби са недићевцима, Дрлупе, Сопот.

... БРАНА ЖУТИ, рођен 1921. у Босни. Живео у Степојевцу, ћак. Био борац 3. чете, заробљен од четника и стрељан у Јунковцу око 20. 10. 1941.

... БРАНКО ДОКТОР, болничар, лекарски помоћник у Београду. Члан КПЈ од новембра 1941. био је борац и референт санитета 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо јуна 1943. године у борби на Сутјесци у кањону Хрчавке, планина Зеленгора.

БРАНКОВИН ДУШАН ДУДО, рођен 1921, Чукарица, Београд, машинбравар. Члан СКОЈ-а пре рата. Борац 4. чете. Погинуо 7. 10. 1941. у Липовачкој Шуми, Барајево у борби са Немцима.

БРАНКОВИН РАДЕ, рођен 1909, Остружница, Чукарица - Београд, обућарски радник. Члан СКОЈ-а пре рата. У батаљону био до краја новембра 1941. Поново ступио у Космајски НОП одред 1943. Био командир чете. Погинуо децембра 1944. на сремском фронту.

БРКИН ЛАЗАР ЛАЗА, рођен 1916, Бађевац, Барајево - Београд, земљорадни, у батаљону био до 12. 11. 1941. када је рањен и остао са недићевцима. Сада живи као емигрант у Енглеској.

БРКИН МИЛОРАД ИЦИН, рођен 1920. Бађевац, Барајево, Београд, земљорадник. Кандидат за члана КПЈ од октобра 1939. Члан КПЈ од 18. јуна 1942. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ. Рањаван 6 пута, најтеже на сремском фронту, као командир чете и остао тежак РВИ - 100%. Умро 16. 6. 1981. године.

ВАРНИЧИЋ ... СЛАБА, рођен у Малој Моштаници, Обреновац, абаџија, и пушкар. У батаљону био до краја новембра 1941.

ВАСИЉЕВИБ БОГОСАВ, рођен 1912, Гунцати, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону остао до новембра 1941. Умро 1967.

ВАСИЉЕВИБ БОРИВОЈЕ, рођен 1922, Дражевац, Обреновац, трговачки помоћник. У батаљону остао до 18. 10. 1941. Умро после рата.

ВАСИЉЕВИБ ЉУБОМИР, рођен 1913, Гунцати, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941.

ВАСИЉЕВИБ БОРИСАВ, рођен 1919, Гунцати, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону остао до новембра 1941. Вратио се кући и постао четник, где је остао до 1944. Ухапшен у НОВЈ и осуђен.

ВАСИЉЕВИЋ МИЛИВОЈЕ БУРА, рођен 1914, Гунцати, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону остао до новембра 1941. када је напустио борбу и ступио у четнике. Умро 1978.

ВАСИЋ ЖИВАН, рођен 1913, Сремчица, Чукарица, Београд, земљорадник. У батаљону остао до 26. 11. 1941.

ВАСИЋ МАРКО, рођен 1910, Остојићево, Чока, Банат, кројачки радник у Београду. Члан КПЈ од новембра 1942. Био је борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо 5. јула 1943. у борби за Зворник као водник.

**ВАСИН** МИЛИВОЈЕ БАЈЛОНЧЕ, рођен 1922, Сремчица, Чукарица, Београд, земљорадник. У батаљону 26. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1985.

ВАСИН МИЛОРАД, рођен 1909, Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

ВАСИН МИЛУТИН, рођен 1923, Сремчица, Чукарица, Београд, земљорадник. У батаљону био до 28. 11. 1941. Мобилисан у НОВЈ фебруара 1945. Умро 1985.

ВАСИЋ ЧЕДОМИР, рођен 1912. Вранић, Барајево, Београд, кафеџија. У батаљону био је до полоцине октобра 1941. После тога активан сарадник четника и као такав је ликвидиран 20. 5. 1943. од Космајског партизанског одреда.

ВАЦЛАВ ВЛАДО ... Чех, рођен у Судетској области, у Чехословачкој, аутомеханичар. Крајем септембра 1941. дошао у партизане. Побегао у банду Чаруге и заробљен од стране 1. шумадијског НОП одреда и стрељан.

ВЕСЕЛИНОВИЋ СТУБЛИНЧЕВИЋ КРИСТИНА, рођена 1912, Дражевац, Обреновац, бабица. У батаљону била до краја октобра 1941. када је враћена кући да ради на терену. Ухапшена и спроведена у логор на Бањици.

ВЕСЕЛИНОВИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1924. Мала Моштаница, Обреновац, кројачки радник. Рањен 12. 9. 1941. у борби са недићевцима у с. Мељак, Барајево. Лечен илегално. Октобра 1944. поново ступио у НОВЈ.

ВИКАЛО ЛАЗАР ЛАЗО, водник, рођен 1917. Мурати, Кнежице, Босанска Дубица, приватни намештеник у Београду. Члан КПЈ пре рата. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо 14. јула 1942. у борби за Шћит, Прозор.

ВИКЕНТИЈЕВИЋ ДРАГИЦА, рођена 1923. Забрежје, Обреновац, домаћица. Члан СКОЈ-а пре рата. Заробљена крајем новембра 1941. спроведена у затвор у Ваљеву, одакле је пуштена кући 1942.

ВИКЕНТИЈЕВИЋ ЖИВАНКА СЕКА, рођена 1920, Забрежје, Обреновац, текстилна радница. Члан СКОЈ-а и КПЈ пре устанка 1941. У НОБ-у била до краја рата у санитетским јединицама батаљона, хируршкој екипи 1. пролетерске бригаде и 1. пролетерске дивизије и другим јединицама НОВЈ.

ВИНЕНТИЈЕВИЋ МИЛОШ, рођен 1920, Лесковац, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Октобра 1944. поново стугшо у НОВЈ. Умро 1979.

ВИЦИЋ ЈОСИП, рођен 1907, Жабаљ, Бачка, Текстилни радник у Београду и на Умци. Кандидат за члана КПЈ пре устанка 1941. Члан КПЈ од септембра 1941. Био борац 6. београдског батаљона 1.

пролетерске бригаде. Погинуо 14. јула 1942. у борби за Шћит, Прозор.

ВААИСАВЛзЕВИБ ИЛИЈА, рођен 1916, Жељава, Кореница, радник у Београду. Члан СКОЈ-а 1941. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

ВЛАЈИН ТИХОМИР ТИКА, рођен 1920. Оструженица, Чукарица, Београд, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. Немци су га ухапсили и стрељали 3. јануара 1942.

ВОНДАРЧЕК ИВАН ВАЊКА, рођен 1904, Гашинци, Баково, обућарски радник у Београду. Члан КПЈ од 1934. Председник подружнице кожарско-прерађивачких радника у Београду и члан Међуструковног савеза Југославије. Живео је и радио у илегалству од 1940. до одласка у партизане. У то време је био секретар ћелије КПЈ и члан рејонског комитета КПЈ Звездаре - Београд. У НОР-у обављао следеће дужности: секретар ћелије КПЈ у чети, политички комесар чете, помоћник комесара 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде, до 5. 11. 1942. затим руководилац политичког одјела 8. и 12. дивизије, политички комесар 40. дивизије и секретар дивизијског комитета. Пуковник ЈНА у резерви.

ВШ1ЕТА НИКОЛА, рођен 1913. Црнаја, Цазин, обалски радник у Београду. Члан КПЈ од 1. 3. 1944. Био је борац у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ до краја НОР-а. Умро 16. 11. 1966, као мајор ЈНА у резерви.

ГАВРИЛОВИН МИЛАН БРЗАК, трговац у Београду. У батаљону био до половине октобра 1941. У Јасенку, Обреновац, радио за НОП као теренски радник. Откривен, ухапшен и заклан од четника 1943.

ГАЈИЋ БОЖИДАР БОЖА, рођен 1920, Сремчица, Чукарица, Београд, лицидер - воскар. Рањен у борбама на планини Рудник новембра 1941. год. и као рањеник убијен од четника у Крчагову, Титово Ужице.

ГАЈИН С. ИЛИЈА, рођен 1912, Мељак, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до новембра 1942. Почетком 1942. мобилисан у четнике и фебруара 1942. погинуо у борби са партизанима.

ГАЈИЋ МИХАИЛО КАЛЕ, рођен 1922. Пећани, Умка, Чукарица, Београд, земљорадник. Погинуо децембра 1941. при повлачењу за Санџак.

ГАКЕША СТАНКО, рођен 1910, на Банији. Живео у с. Врбовно, Лазаревац, земљорадник. Члан КПЈ од новембра 1942. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо 3. 1. 1943. Калошевић - Јелах, Тешањ.

ГЕРАСИМОВИН ВЕЛИМИР ВЕЉА, рођен у с. Венчане, Аранђеловац, водник, потпоручник бивше југословенске војске. У батаљону био до 12. 11. 1941...

ГЕРАСИМОВИЋ М. РАДОВАН РАКА, рођен 1910, келнер у Београду. У 2. батаљону био до новембра 1941. Заробљен...

ГИГИН МИЛОРАД МИТА, рођен 1900, Пећани, Чукарица, Београд, трговац. У батаљону био до новембра 1941. Отпуштен као неспособан за борбу. Вратио се кући и 1. марта 1942. умро од болести.

ГЛЕДИН БОРБЕ, (из Славоније). Живео у селу Вранић, Барајево. У батаљону био до новембра 1941.

ГОЈКОВИБ ЈОВАН, ковачко-поткивачки радник у Београду, Чукарица. Погинуо 24. 10. 1941. у борби са Немцима, Лесковац, Лазаревац.

ГОЛУБОВИН КРСТА, рођен 1923, Обреновац, живео и радио у Оструж-ници, Чукарица, кожарски радник. У батаљону био до новембра 1941. На пријаву издајника 3. 1. 1942. Немци су га ухапсили и стрељали.

ГРАБАНСКИ БРАНКА, рођена 1923, Обреновац, кројачка радница. Погинула 26. 11. 1941. Мајдан, Горњи Милановац.

... ГРОБАР ЛАЛА, радник на гробљу. У батаљону био до краја новембра 1941....

ГРУЈИН ЖИВОЈИН ЖИКА НОРА, рођен 1922, у Зрењанину, столарски радник. Члан СКОЈ-а од 1940. Погинуо новембра 1941. на планини Рудник.

ГРУЛОВИН ГОЈКО, рођен 1921, Београд, студент медицине. Члан СКОЈ-а од 1937., члан КПЈ од 1940. и орг. секретар ОК СКОЈ-а Јагодина (Светозарево). Борац 2. Шумадијског НОПО од августа 1941. у београдском батаљону од новембра 1941, до јула 1943., када је прешао на рад у руководству СКОЈ-а за Срем. Лекар, мајор ЈНА у резерви.

ДАВИДОВИЋ МОМЧИЛО БУЛ)А, рођен 1921, Врбовно, Лазаревац, трговачки помоћник. Члан СКОЈ-а од 1941. Био је борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде до 9. 4. 1942. када је заробљен од четника који су га предали недићевцима, а ови Немцима. Депортован у Норвешку.

ДАМЈАНОВИЋ ДРАГИША, рођен 1924, Велика Моштаница, Чукарица, Београд, текстини радник на Умци. Члан СКОЈ-а од новембра 1941. Члан КПЈ од новембра 1942. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо 8. 4. 1942. Крчино Брдо, Устиколина, Фоча.

ДАМЈАНОВИЋ РАТОМИР РАТКО, рођен 1920, Соколово, Лазаревац, кројачки радник. У батаљону био до 28. 11. 1941. године. Поново је ступио у НОВЈ октобра 1944.

ДЕЛИЋ МИХАИЛО, политички комесар 2. чете, рођен 1910 , Борковић, Плужине, Црна Гора, дипломирани правник - судија Среског суда у Лазаревцу. Члан КПЈ од 1941. године, заробљен са групом другарица и другова у Љигу од стране четника новембра 1941.

спроведен на Равну Гору, а четници га предали Немцима, који су га стрељали 17. 12. 1941. у логору на Бањици.

ДЕМАЈОРОВИЋ БЕНКО, рођен 1922. у Београду, ученик. Члан СКОЈ-а од пре рата. Рањен 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу, остао у Новој Вароши на лечењу. Убијен од муслиманске фашистичке милиције.

ДЕМАЈОРОВИЋ ИСАК, рођен 1922. у Београду, ученик гимназије. Члан СКОЈ-а од 1941. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

ДЕМИЋ БОРКА ПИХЛЕР ЛУЈЗА, болничарка - инструментарка, рођена 1903. Приједор, пореклом Аустријанка. Од 1932. живела са мужем Мираном Демићем у Паризу и са њим је 1936. отишла у Шпанији, где јој је муж погинуо. Члан КПЈ од марта 1938. У батаљону је била болничарка са доктором Куром Мештеровићем до половине октобра 1941. а затим у болници Посавског одреда. У току НОР-а вршила разне одговорне дужности у санитетској служби НОВЈ до краја рата. Потпуковник ЈНА у резерви.

ДЕСПОТОВИЋ ДУШАН, рођен 1922, Остружница, Чукарица, Београд, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. Немци су га ухапсили и стрељали у Остружници 3. 1. 1942.

ДИКИЋ ЈОВАН ЈОЦА, политички комесар чете, рођен 1913, Ириг, Срем, текстилни радник у Београду и на Умци. Члан КПЈ од пре устанка 1941. У батаљону и у другим јединицама НОВЈ био до краја рата. Умро после рата.

ДИКИЋ ЉУБИНКА, болничарка, рођена 1917, Ритопек, Гроцка, Београд, текстилна радница у Београду и на Умци. Члан КПЈ од пре рата. Заробљена с групом другарица и другова у Лаигу новембра 1941. и спроведена на Равну Гору и стрељана у селу Каонице - Теочин, Горњи Милановац, од четника.

ДИМИТРИЈЕВИЋ ПАВЛЕ, рођен 1922, Соколово, Лесковац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Ступио у недићевце и четнике, где је и погинуо.

ДИНЧИЋ СТАНИМИР ДИМЧЕ, рођен 1920. М. Извор, Зајечар, бачварски радник у Београду. Члан КПЈ од маја 1943. Борац, Старешина и заменик команданта 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Био је и командант 4. српске бригаде и члан војне мисије за ратне злочинце. Потпуковник ЈНА у резерви.

... ДРАГУТИН БРКА, из Славоније. Живео у селу Мељак, Барајево. У батаљону био до краја новембра 1941.

ДРЕЊАНИН БРАНИСЛАВ, рођен 1926, М. Моштаница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био 20. дана, када је враћен кући као малолетник. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. и погинуо на сремском фронту децембра 1944.

ДРЕЊАНИН МИЛОРАД, рођен 1924, М. Моштаница, Обреновац, ученик СТШ у Београду. Члан СКОЈ-а од 1940, члан КПЈ од 25. 12. 1941. У београдском батаљону 1. пролетерске бригаде био на разним одговорним партијако-политичким дужностима, од политичког делегата вода до заменика политичког комесара батаљона. Био и у другим јединицама НОВЈ у току НОР-а.

ДУЈИН ВЛАДИМИР ВЛАДА, рођен 1920, Чукарица, Београд, металски радник. Члан СКОЈ-а од 1940. Члан КПЈ од 1942. У 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде био до 1944. где је вршио разне омладинске и политичке дужности. Доласком у Србију вршио је дужност политкома 31. српске бригаде. Као пуковник ЈНА у резерви и посланик Савезне скупштине, умро 1975.

. . . ДУШКО СРЕДЊОШКОЛАЦ, ученик, гимназије, рођен у Београду. Члан СКОЈ-а од 1941. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

БОИНЧЕВИН ДРАГОЉУБ, рођен 1919, Вранић, Барајево, Београд, радник. У батаљону био до 20. 10. 1941. Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ.

БОИНЧЕВИН ЖИВОЈИН, рођен 1921. Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

БОИНЧЕВИН МИЛОРАД, рођен 1923. Вранић, Барајево, Београд, пекарски радник у Новом Саду. У батаљону био до полоцине октобра 1941. Заклан од четника 20. 12. 1943.

БОИНЧЕВИБ ЧЕДОМИР, рођен 1904. Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. Члан КПЈ од 1943. У батаљону у 2. чети био до половине октобра 1941. Августа 1943. поново ступио у Космајски партизански оред и погинуо почетком децембра 1943, као командир чете.

... БОРБЕ, рођен око 1922, избеглица од Мађара, ученик. Погинуо у борби са четницима крајем октобра 1941.

БОРБЕВИН БРАНИСЛАВ, рођен 1907, Дражевац, Обреновац, обућарски радник. Заробљен као рањеник и стрељан 30. 11. 1941. на Палисаду, Златибор, од Немаца.

БОРБЕВИН ВИТОМИР, рођен 1911, Гунцати, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941.

БОРБЕВИН ДАНИЛО, командир 2. чете, рођен 1920, Дражевац, Обреновац, активни подофицир БЈВ. У батаљону остао до 18. 10. 1941. када је дезертирао и са групом бораца* отишао у недићевце, а ови га предали Немцима. Депортован у Норвешку, где је страдао крајем 1942.

БОРБЕВИН ДУШАН КОРОШЕЦ, политички комесар 1. чете, рођен 1912, Београд, обућарски радник. Члан КПЈ од 1938. године. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

БОРБЕВИН МИЛОРАД, финансијски службеник у II кварту у Београду. Борац 2. батаљона до 17. новембра 1941...

БОРБЕВИН МИЛОРАД, рођен 1903, Шиљаковац, Барајево, Београд, земљорадник. V батаљону остао до краја октобра 1941. Умро 1978.

БОРБЕВИН МИЛОРАД, рођен 1920, Дражевац, Обреновац, земљорадник. У 1. батаљону остао до 19. 2. 1942. Заробљен, отеран у логор на Бањици, стрељан 10. 6. 1943.

БОРБЕВИН МИЛОРАД ЦОЊА, рођен 1909, Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 10. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ новембра 1944. Умро 1981.

БОРБЕВИЋ РАДИСАВ, рођен 1918, Дражевац, Обреновац, сарачки радник у Обреновцу. Члан КПЈ од новембра 1942. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо јуна 1943. у борбама на Сутјесци, Суха.

БОРИН БОРИВОЈЕ, рођен 1913. Вранић, Барајево, Београд, кројач. У батаљону био до октобра 1941. Касније постао активан сарадник четника и као такав стрељан 1944. од НОВЈ.

БОРИН ДОБРИВОЈЕ, рођен 1907, Вранић, Барајево, Београд, столарски радник. У батаљону био до половине октобра 1941. Касније постао активан сарадник четника и као такав стрељан 1944. од НОВЈ.

БОРИН ДУШАН, рођен 1912, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Четници су њега и још 7 чланова његове породице у ноћи 20/21. 12. 1943. поклали у Вранићу. Он је преживео покољ, лечен је у Београду. Специјална полиција га је открила и спровела у логор на Бањици, одакле је пуштен када је логор расформиран.

БОРИН ИВАН, рођен 1920, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Заклан у покољу Вранићана 20/21. 12. 1943. од стране четника.

БОРИН МИЛИВОЈЕ, рођен 1922, Вранић, Барајево, Београд, текстилни радник на Умци. У багаљону био до половине октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

БОРИН МИЛИСАВ ЗОКА, десетар, рођен 1909, Вранић, Барајево, Београд, абаџијски радник у Београду и Обреновцу. Члан КПЈ од 1928. Осуђен као комуниста у време шестојануарске диктатуре 1929. године на 5 година робије. Погинуо 24. октобра 1941. Лесковац, Лазаревац.

БОРИН СРЕТЕН, рођен 1923, Вранић, Барајево, Београд, обућарски радник. У батаљону био до половине октобра 1941. У октобру 1944. мобилисан у НОВЈ.

БУРБЕВИБ БОРИСАВ, рођен 1924, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до полоцине октобра 1941. када се вра-

тио кући, мобилисаи у четнике и крајем октобра 1941. ухваћен од партизана и стрељан.

БУРБЕВИЋ ТРОШАРИНАЦ, водник. Службеник на трошарини у II кварту у Београду. Члан КПЈ пре устанка 1941. Погинуо 17. 11. 1941. Јеловик, Аранђеловац.

ЕРАК МАРКО, рођен 1918, Заблаће, Кључ, радник у Београду. Погинуо 24. 10. 1941. Лесковац, Лазаревац.

ЕРАКОВИБ Д. МИЛУТИН, политички делегат и политком чете, рођен 1902. Пироман, Обреновац, кројачки радник у Београду. Члан КПЈ пре устанка 1941. и секретар ћелије КПЈ на Чукарици. Борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо 23. 9. 1943. Велика Циста, Имотски.

ЖИВАНИН ДРАГОЉУБ ТАМБУРИЦА, рођен 1925. Мељак, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону остао до 17. 11. 1941. Пуштен кући као болесник. Пново ступио у НОВЈ 4. 11. 1944.

ЖИВАНИБ ПАВЛЕ, рођен 1922. Мељак, Барајево, Београд, јорганџијски радник. У батаљону био до новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1983. године.

ЖИВАНИБ ПАВЛИЈА, болничарка, рођена 1922, Мељак, Барајево, Београд, домаћица. У батаљону била до новембра 1941. Поново ступила у НОВЈ 10. 11. 1944. године.

ЖИВАНОВИЕ ДРАГОМИР, рођен 1922, Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. када је напустио борбу, вратио се кући и ступио у непријатељске формације, и остао до краја рата.

ЖИВАНОВИБ ИЛИЈА, водник, рођен 1908, Дражевац, Обреновац, подофицир БВЈ. У батаљону био до половине октобра 1941. Погинуо у борби са космајским партизанима као четник 1943. у Степојевцу, Лазаревац.

ЖИВАНОВИН РУЖА, радница. Заробљена новембра 1941. у Љигу од четника и спроведена на Равну Гору. Успела да побегне, и крајем 1941. пребацила се преко реке Саве у Срем и прикључила се сремском НОП одреду.

ЖИВИН РАДОВАН, рођен 1902, Конатице, Обреновац, опанчарски радник. Погинуо 20. 11. 1941. на планини Рудник.

ЖИВКОВИН АРСЕНИЈЕ, рођен 1906, Баљевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 13. 10. 1941.' Умро 1978.

ЖИВКОВИЋ БОГОЉУБ, рођен 1920, Лесковац, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до 15., 10. 1941. када је напустио НОБ и отишао у пљачкашку банду Чаруге, где је ликвидиран новембра 1941. од партизана 1. шумадијског одреда.

ЖИВКОВИН БОГОСАВ, рођен 1919, Лесковац, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до 20. 10. 1941. када је због болести пуштен кући. Сада је признат и у свету познати наивац - народни вајар.

ЖИВКОВИН ДРАГОЉУБ, рођен 1921, Лесковац, Лазаревац, абаџијски радник. У батаљону био до 24. 10. 1941. када је дезертирао и отишао у четнике. Заробљен од партизана 2. београдског батаљона 28. 10. 1941. у борби у селу Бађевац и стрељан.

ЖИВКОВИН ЖИВОСЛАВ, рођен 1919, Лесковац, Лазаревац, земљорадник и радник у млину. У батаљону био до 15. 10. 1941. Четници су га са оцем стрељали децембра 1943. у селу В. Борак.

ЖИВКОВИН ВЕЛИСАВ, рођен 1907, Баљевац, Обреновац, земљорадник и ковач. У батаљону био до 15. 10. 1941, када је због болести враћен.

ЖИВКОВИН ДУШАН ДУЦА, рођен 1922, Београд, студент медицине, члан СКОЈ-а од 1941. Члан КПЈ од фебруара 1943. Борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Тешко рањен 10. јуна 1943. Балиновац, Зеленгора, а погинуо као рањеник јула 1943. у болници у Шеховићима.

ЖИВКОВИН ЈОВАН, рођен 1917, Буковац, Нови Сад, водоинсталатер у Новом Саду, Загребу и Београду. Члан КПЈ од 15. 10. 1942. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ. Умро 5. 6. 1984. у Аранђеловцу.

ЖИВКОВИН ЉУБОМИР ЉУПЧЕ ШПАНАЦ, политички комесар батаљона, рођен 1918, Црвени Брег, Бела Паланка обућарски радник. Члан КПЈ од 1935. борац шпанског грађанског рата. Био интендант батаљона, заменик командира чете и заменик команданта батаљона, на којој дужности је и рањен 20. 11. 1942. Ситница, Кључ, а после два дана умро у Босанском Петровцу. Нроглашен за Народног хероја Југосалвије.

ЖИВКОВШл МИЛИСАВ, рођен 1921, Лесковац, Лазаревац, столарски радник. У батаљону био до 28. 11. 1941. У борби са четницима и недићевцима нестао, село Сврачковац, Горњи Милановац.

ЖИВКОВИН РАДОЈЕ, рођен 1900, В. Моштаница, Чукарица, Београд, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. а затим у Космајском НОП одреду, до фебруара 1942. Умро 1947.

ЖИВКОВИН РАДОМИР, рођен 1918. Баљевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 7. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ЖИВОЈИНОВИН БОГОМИР, рођен 1921. Кумодраж, Вождова Београд, текстилни радник - ткач. Члан СКОЈ-а пре устанка 941. У батаљону био до краја октобра 1941. Био је у логору на Бањици, одакле је депортован у Норвешку, где је убијен 1943.

ЖИВОЈИНОВИН ЖИВКО, рођен 1921, **Соколово, Лазаревац, ковачки** радник. Заробљен у борби са **недићевцима и четницима** на пл. Рудник, крајем новембра 1941.

ЖИВОЈИНОВИН ЉУБИША, рођен 1924, Соколово, Лазаревац, ковачки радник. У батаљону био до 26. 11. 1941.

ЖИВОТИН БОРИВОЈЕ БОРА ШАБАЦ, командир чете, рођен 1915, Вучак, Смедерево, потпоручник БЈВ. Био командир вода пратећих оруђа у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Трагично погинуо јула 1942. Сеона, Прозор.

ЗАВИЛА АРНОЛД, рођен 1913, Сарајево, учитељ у Дражевцу, Обреновац. У батаљону био до октобра 1941. Хапшен, затваран и малтретиран од четника. Поново ступио у НОВЈ 1944. Био комесар Команде места Сопот и Лазаревац.

ЗАРИН РАДОЈКО, рођен 1919, Лесковац, Лазаревац, земљорадник. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

.. . ЗЛАТОМИР, избеглица, из Славоније. Живео у селу Мељак, Барајево. У батаљону био до новембра 1941, поново је ступио у НОВЈ 1944.

ЗАСТРИЈАНОВИН (Индустријановић) ДРАГОЉУБ, рођен у Свилајнцу, радник у Београду. Погинуо 22. 10. 1941. Арнајево, Барајево.

ИВАН - ВАЊА. . . Чех, рођен у Судетској области, војник немачке војске. Крајем септембра 1941. побегао у партизане у 2. батаљон, а *новембр*а 1941. *побегао у банду Чаруге.*

ИВАНКОВИН БОРИСАВ, рођен у Бождаревцу, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. Умро 1982.

ИВАНКОВИЋ ИВКО, рођен 1914, Бождаревац, Барајево, земљорадник. У батаљону био до 28. 10. 1941. На путу кући ухватили су га Немци и 29. 10. 1941. стрељан у с. Бељина.

ИВАНОВИЋ МИЛАДИН, командант батаљона, рођен 1906, Лалевићи, Даниловград, учитељ. Члан КПЈ од 1936. Командант 1. далматинске бригаде, начелник одсека за везу страних војних мисија при ВШ НОВЈ, командант 23. дивизије од јула 1944. Генерал - потпуковник ЈНА у пензији.

ИВАНОВИЋ МИХАИЛО, рођен 1902, Бађевац, Барајево, Београд, земљорадник. Симпатизер КПЈ. Члан НОО до 17. 10. 1941. а затим командир 2. чете до 29. 10. 1941. када је напустио борбу и повукао се у илегалу, у којој је провео до септембра 1943. и тада је ступио у Космајски НОП одред. У јануару 1944. поново напустио борбу, а фебруара 1944. ухапшен од четника и стрељан.

ИВКОВИЋ (Вукмировић) ТОДОР, рођен у Удбини, Титова Кореница, обалски радник у Београду. Заробљен са групом другарица и другова 1941. у Љигу, спроведен у Равну Гору и стрељан од четника у селу Теочин, Горњи Милановац.

ИГЊАТОВИН РАДОМИР, рођен 1920, Доњи Милановац, металски радник у Београду. Члан КПЈ од 4. 3. 1942. Борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и у другим јединицама НОВЈ. Пуковник ЈНА у пензији.

ИЛИЋ БОРИВОЈЕ, рођен 1920, Пећани, Умка. У батаљону био до половине октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ИЛИН ВЛАДИМИР, рођен 1920, Конатице, Обреновац, учитељ. У батаљону био до новембра 1941. Ступио у Власотиначки НОП одред, погинуо децембра 1941. године.

ИЛИН ВЛАДИМИР ВЛАДА, рођен 1922, Степојевац, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја окгобра 1941. Октобра 1944. поново ступио у НОВЈ.

ИЛИН ДРАГОМИР, рођен 1912, Соколово, Лазаревац, рудар. У батаљону био до краја октобра 1941.

ИЛИН ДУШАН, рођен 1923, Сремчица, Чукарица, Београд, кројачки радник. У батаљону био до 25. 11. 1941. када је у борби на пл. Рудник изгубио везу. Хапшен више пута од недићеваца, гестаповаца и четника и био у затвору на Умци, Београду, на присилном раду у Борском рудниу и депортован у логор Дизелдорф, у Немачкој.

ИЛИЋ ЖИВОТА, рођен 1924, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону у 1. чети био до краја октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. у Београдски батаљон 1. пролетерске бригаде.

ИЛИЋ ЛАЗА, рођен у Лици, живео у Славонији, металски радник у Загребу, а пред устанак живео у с. Вранић, Барајево. Погинуо 28, 11. 1941. на планини Рудник.

ИЛИЋ МИЛИЈАН ЦИГАНЧЕ, рођен 1921, Баљевац, Обреновац, земљорадник - слуга. У батаљону остао до половине октобра 1941. када је због болести пуштен кући. Затваран и хапшен од четника и октобра 1944. поново ступио у НОВЈ.

ИЛИЋ МИЛОВАН ПУТКО, рођен 1922, Степојевац, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Поново је ступио у НОВЈ октобра 1944.

ИЛИЋ РАКИЋ МИОДРАГ МИЈА, рођен 1922, Гунцати, Барајево, Београд, земљорадник - зидар. У батаљону био до новембра 1941.

ИЛИЋ ПАВЛЕ ВЕЉКО, командир чете и заменик команданта 6. београдског батаљона 1. пролегерске бригаде, рођен 1910. Брусник, Зајечар, инжињеријски капетан II класе БЈВ. Члан КПЈ од 1. 3. 1942. У току НОР-а вршио разне одговорне дужности у НОВЈ: начелник штаба 2. пролетерске бригаде, помоћник начелника ВШ, командант 8. далматинског корпуса и друго. Као генерал-пуковник ЈНА умро 16. јула 1964. на дужности команданта граничних јединица ЈНА.

ИЛИР РАДОЈКО, рођен 1921, Соколово, Лазаревац, земљорадник. За време борби на планини Рудник новембра 1941, због болести пуштен кући. Октобра 1944. поново ступио у НОВЈ.

ИСАИЛОВИН МИЛОШ РУНДО, рођен 1914, Железник, Чукарица, Београд, опанчарски радник. Борац и водник у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо августа 1942. у Санџаку, после напуштања батаљона, на путу за Србију.

ИСЛАМОВИН СУЛЕЈМАН МУЈО, политички делегат вода, рођен 1904, Радаслије, Гламоч, текстилни радник у Београду и на Умци. Члан КПЈ од маја 1941. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде, до августа 1942. када је остао на терену Гламоча. Погинуо августа 1943. као политички радник у околини Гламоча.

ЈАКОВЉзЕВИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1921, Соколово, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941.

ЈАКОВЉЕВИН НОВАКА ИЛИЈА, рођен 1889, Шиљаковац, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону у 2. чети био до краја октобра 1941. када је напустио борбу, вратио се кући и остао неутралан до краја рата. Умро 1970.

ЈАНКОВИН ВЛАДЕТА ЦИГАНЧЕ, рођен 1924, Дражевац, Обреновац, земљорадник - музикант. У батаљону остао до краја октобра 1941. Ухваћен и стрељан од четника крајем новембра 1941. у Дражевцу.

ЈАНКОВИН НУРА ЦИГА, рођен 1906, Дражевац, Обреновац, земљорадник - слуга. У батаљону остао до октобра 1941. Хапшен и теран на принудни рад у Борски рудник. Умро 1980.

ЈАНКОВИН ЖИВОЈИН, рођен 1914, Бићевац, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до 14. 10. 1941. Погинуо као четник крајем 1944. у борбама са НОВЈ.

ЈАНКОВИН ЖИВОРАД, рођен 1922, Бићевац, Барајево, Београд, земљорадник. Члан СКОЈ-а од септембра 1941. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

ЈАНОШЕВИН Д. МИЛОШ, водник, рођен 1920, Мачванска Митровица, свршени ђак Грађанске школе, подофицир БЈВ. У време I непријатељске офанзиве ширио дефегизам и наговарао борце 2. чеге да напусте борбу и да се предају неприајтељу. Ухваћен и осуђен као издајник, на смрт стрељањем у селу Арнајево, Барајево 18. 10. 1941.

ЈЕВТИН ВЕЛИСАВ, рођен 1908, Мељак, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. када је враћен кући као болесник. Умро 1975.

ЈЕВТИН ДРАШКО, рођен 1924, Мељак, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону остао до краја октобра 1941.

**ЈЕЛИН** ДРАГИША, рођен 1921, Вранић, Барајево, Београд, металски радник у Београду, Члан КПЈ од новембра 1941. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо 10. 4. 1943. Горажде, с. Јабука на десној обали р. Дрине.

**ЈЕЛИН** ДРАГУТИН, рођен 1920, Вранић, Барајево, Београд, пекарски радник у Новом Саду. У батаљону био до половине окгобра 1941. Октобра 1944. поново ступио у НОВЈ и постао официр НОВЈ.

ЈЕЛИН БОРБЕ, рођен 1899, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

ЈЕЛИН МИЛИНКО, рођен 1918, Вранић, Барајево, Београд, металски радник у Београду. Члан КПЈ од новембра 1941. Погинуо 14. 2. 1942. Папратно, Фоча, као борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде.

ЈЕЛИН ИЛИЈА, рођен 1898, Вранић, Барајево, Београд, столарски радник. У батаљону био до новембра 1941. Августа 1943. ступио у Космајски партизански одред. Децембра 1943. ухваћен од четника и стрељан.

ЈЕЛИН РАДИСАВ ЈЕЛАЧА, рођен 1923, В. Борак, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону остао до половине октобра 1941. Крајем 1943. ступио у Космајски НОП одред, где је био до половине 1944. када је заробљен од четника био осуђен, али га је породица преко везе откупила и вратио се кући. Октобра 1944. поново ступио у НОВЈ и остао до краја рата. Умро 1984.

ЈЕРЕМИН ВЕЛИМИР ВЕЉА, политички делегат вода, рођен 1919, Лескова, Лазаревац, студент медицине. Члан КПЈ од маја 1941. У батаљону био до 6. 1. 1942. када је по задатку руководства КПЈ враћен на терен београдске Посавине да илегално ради. По доласку на терен изгубио везу и повукао се у илегалност. Седмог октобра 1944. поново ступио у НОВЈ. Лекар у пензији.

ЈЕРЕМИЋ ВЛАДИМИР, рођен 1921, Шиљаковац, Барајево, Београд, столарски радник. У батаљону био до половине новембра 1941.

ЈЕРЕМИЋ МИЛОВАН, рођен 1920, Шиљаковац, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до половине новембра 1941.

ЈЕРИНИЋ РАДИВОЈЕ, рођен 1898, Дражевац, Обреновац, земљорадник - зидарски радник. Члан КПЈ од марта 1941. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ. Умро јуна 1964.

**ЈЕШИЋ** НИКОЛА, рођен 1923, Остружница, Чукарица, Београд, радник у стругари Макиш. У 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде био до 25. маја 1943. када се својевољно вратио у Србију. Ступио у Космајски НОП одред, где је био командир чете. Умро маја 1961. године.

ЈОВАНОВ ЖИВКО МИКИЦА ААЛА, рођен 1921. Тараш, Зрењанин, крзнарски радник. Члан СКОЈ-а од 1938., члан КПЈ од 1940. Као борац београдског батаљона погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

ЈОВАНОВИН БОШКО, рођен 1898, Врбовно, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Умро 1979. године.

ЈОВАНОВИЋ БРАНКО ваздухопловни наредник БЈВ.

ЈОВАНОВИЋ ДОБРИВОЈЕ КМЕКА, рођен 1922, Велика Моштаница, Чукарица, Београд, текстилни радник на Умци. Члан КПЈ пре устанка 1941. Борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо 5. јуна 1943. у борби на Сутјесци, Суха.

ЈОВАНОВИН ДРАГОЛзУБ ДРАЖА, рођен 1920, Шиљаковац, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону остао до краја октобра 1941. Октобра 1944. поново ступио у НОВЈ. Умро 1966.

ЈОВАНОВИН БОРБЕ, рођен 1920, Умка, Чукарица, Београд, радник. ..

ЈОВАНОВИН ЖИВОЈИН, рођен 1919, Гунцати, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941.

ЈОВАНОВИЋ ЈОВАН ЛОЛА, рођен 1921, Степојевац, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до октобра 1941. Хапшен, прогањан до окгобра 1944. када је поново ступио у НОВЈ. Погинуо априла 1945. код Славонског Брода.

ЈОВАНОВИЋ ЉУБИСАВ, рођен 1923. Баљевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. када је заробљен и спроведен у затвор у Обреновцу, а затим у логор на Бањици одакле је депортован у Норвешку, где је умро 16. фебруара 1943.

ЈОВАНОВИЋ ЉУБИСАВ КИРА, рођен 1917, Бађевац, Барајево, Београд, лимарски радник. У батаљону био до 14. 10. 1941. када се вратио кући и постао недићевац. Ухваћен септембра 1943. од борца Космајског партизанског одреда, осуђен и стрељан.

ЈОВАНОВИЋ БАБИН МИЛОРАД ГЕЏА, рођен 1920, Бађевац, Барајево, Београд, земљорадник. Члан СКОЈ-а од октобра 1941. члан КПЈ од јула 1944. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОПЈ. Капетан I класе ЈНА у резерви.

ЈОВАНОВИЋ МИЛОВАН, рођен 1919, Сремчица, Чукарица, Београд, земљорадник. Заробљен почетком новембра 1941. од недићеваца и стрељан у Ваљеву.

ЈОВАНОВИН МИЛОРАД КУМУРЏИЈА, рођен-1926, Жарково, Чукарица, Београд, ученик за металостругара. Члан СКОЈ-а од новембра 1941. Члан КПЈ од јула 1942. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Рањен 26. 10. 1942. у борби за Босанско Грахово. Умро од рана децембра 1942. године у Босанском Петровцу.

ЈШАНОВИН МИЛОШ, избеглица из Славоније. Живео и радио код трговца Миливоја Стојадиновића на Умци. У батаљону био до краја 1941.

ЈОВАНОВИН НИКОЛА, избеглица из Славоније. Живео и радио код грговца Миливоја Стојадиновића на Умци. Као борац 2. чете рањен у борби на жељезничкој станици Раља 5. 9. 1941.

ЈОВАНОВИЋ РАДИША МУЊА, рођен 1921. Бићевац, Барајево, Београд, кројачки радник у Глини. Члан КПЈ од октобра 1939. У батаљону био до 29. 10. 1941. У Космајски НОП одред ступио августа 1943. Погинуо као курир одреда марта 1944. године.

ЈОВАНОВИЋ РАДОЈИЦА ДУМАЧА, рођен 1903, Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 14. 10. 1941. Умро 1982.

ЈОВАНОВИЋ РАДОМИР, рођен 1906, Врбовно, Лазаревац, земљорадник. У батаљону остао до краја октобра 1941. Умро 1978.

ЈОВАНОВИЋ РАДОМИР РАКА, рођен 1920. Шиљаковац, Барајево, Београд, писар у општини. У батаљону био до краја октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ почетком новембра 1944.

ЈОВАНОВИЋ РАДОМИР РАКА, рођен 1913, Шиљаковац, Барајево, Београд, земљорадник, виолиниста. У батаљону био до половине октобра 1941. Умро после рата.

ЈОВАНОВИЋ РАДОМИР ЦАНЕ, рођен 1920, Шиљаковац, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944. Умро 1965.

ЈОВАНОВИЋ СВЕТОМИР ЦРЊИН, рођен 1924, Мељак, Барајево, Београд, радник. У батаљону био до краја новембра 1941. када је заробљен од недићеваца и спроведен у логор у Аранђеловцу до половине 1942. Октобра 1944. ступио у НОВЈ. Умро 1982.

ЈОВАНОВИЋ СЕЛИМИР СЕЛА, рођен 1920, Гунцати, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до 13. 12. 1941. када је остао у Новој Вароши на лечењу као болесник. Првог марта 1942. ступио у 2. пролетерску бригаду где је остао до краја рата. Капетан ЈНА у резерви.

ЈОВИЧИЋ МИЛЕВА ДРАГИЦА БЕЛКА, рођена 1922, Славонија, металска радница у Београду, Раковица, »Југострој«. Члан КПЈ од 1940. Била болничарка у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и члан политодјела бригаде и у другим јединицама НОВЈ до краја НОР-а. Трагично погинула после рата на дужности у Софији.

ЈОВИЧИЋ МИЛОРАД МИНДА, рођен 1920, Конатице, Обреновац, Београд, молерско-фарбарски радник у Беогрду. Члан СКОЈ-а од 1941. Погинуо крајем новембра 1941. око Ужица.

ЈОВИЧИЋ МИОДРАГ - МИЛЕ, рођен 1918, Конатице, Обреновац, радник - кувар у Београду. Рањен у борби са недићевцима 12. 11.

1941. Дрлупа, Сопот. Илегално лечен у Београду, откривен и ухапшен. Спроведен у логор на Бањици одакле је отеран на принудни рад у Немачку где је умро јуна 1944.

ЈОКСИМОВИН АЛЕКСАНААР АЦА, рођен 1925. Жарково, Чукарица, Београд, ученик за кројача. Члан СКОЈ-а од новембра 1941. Члан КПЈ од новембра 1942. Био борац и радник у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо новембра 1943. у борби за Травник против Немаца, и усташа, као водник.

ЈОКСИЋ БОРИСАВ, рођен 1914. Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону у 2. чети био до октобра 1941., дезертирао и постао четник.

ЈОКСИЋ ДРАГОЉУБ ВОЈТИН, рођен 1913, Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био 15 дана. Дезертирао у четнике са којима је пљачкао сељаке. Ухваћен као четник и стрељан.

ЈОКСИЋ МИХАИЛО, рођен 1903, Аражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. када је пратио рањене партизане, заробљен на АР^ини^> Лаубовија и у логору Бањица стрељан 10. марта 1942.

ЈОКСИЋ СТАНИСЛАВ, рођен 1920, Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Члан СКОЈ-а постао је 1943. и борац ударних десетина. Октобра 1944. поново ступио у НОБ.

КАТИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1923, Бађевац, Барајево, Београд, трговачки помоћник у Алексинцу и Београду. Члан СКОЈ-а од 1938. Члан КПЈ од 20. јануара 1940. Борац и десетар у 6. београдском батаљону до 8. 2. 1943. Водник - минер у техничкој чети 1. пролетерске бригаде, политички комесар батерије и ПА дивизиона у артиљерији 1. пролетерске дивизије. Пуковник ЈНА у пензији.

**КАТИЋ** МИЛИЈАН БИКАЊА, рођен 1924. Бађевац, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до 29. 10. 1941. Поново ступа у Космајски партизански одред августа 1943. Заробљен као болесник од четника и после страховитог мучења, стрељан 28. децембра 1943. године у Бађевцу.

КЕЦМАН СИМО, политички делегат вода, рођен 1912, Ар^ииић^, Босански Петровац, обућарски радник у Београду. Члан КПЈ од 1939. Рањен 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу, а умро од рана фебруара 1942. год.

**КИКИ** МИЛЕ, радник - радио механичар у Београду. Пре ступања у партизане живео и радио у селу В. Борак. Погинуо 24. 10. 1941. Лесковац, Лазаревац, у борби са немачким 125. пуком.

КИС НИКОЛА, рођен у Лици, металски радник у Београду. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

КИСА ЖИВКО, рођен 1910, Крушевица, Љубиње, Ковач у Београду. Члан КПЈ од 1938. Борац 4. чете 2. батаљона. Погинуо почетком децембра 1941. око Нове Вароши.

КОВАЛИН МАРТИН - Чех, рођен око 1905, у Чехословачкој, живео у селима Бождаревац и Велики Борак, Барајево, пинтер - бачвар. У батаљону био до новембра 1941. Октобра 1943. ухапшен и заклан од четника.

КОВАЧЕВИН ИВИЦА ТАЛИЈАН, рођен 1917, у Ријеци, аутомеханичар у Београду, члан КПЈ од 1942. године. Борац и старешина у 6. београдском батаљону и другим јединицама НОВЈ. Као капетан I класе ЈНА у резерви, умро 3. 1. 1986.

КОВАЧКИ САВА ЛАЛА ДУДОШ, рођен у Ботошу, живео у селу Стајићево, Зрењанин, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1940. Члан КПЈ од новембра 1942. Био борац у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо јануара 1943. Деветина, Лакташи, Босна.

КОЈИН ДРАГОЉУБ, рођен 1909, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

КОЈИЋ МИЛОРАД МИЈА, рођен 1898, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до 24. 10. 1941. када је пуштен кући као болесник. Умро 1983.

КОН ИМРЕ - КОСТИЋ МИРКО, рођен 1909, Панчево, службеник у Београду. Члан КПЈ од маја 1943. Борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо у VII непријатељској офанзиви 27. 5. 1944. Лисина, Мркоњић Град, као политички комесар чете.

КОСАНИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1917, В. Борак, Барајево, Београд, трговачки помоћник у Обреновцу и Београду. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

КОСАНОВИЋ ДАНЕ, рођен 1923, Светлоблажуј, Славонски Брод, радник. У батаљону био до краја 1941. Погинуо у току НОР-а.

КОСАНОВИЋ СТЕВО, рођен 1921, Светлоблажуј, Славонски Брод, пољопривредни техничар. У батаљону био до краја 1941. Погинуо у току НОР-а.

КОСТАДИНОВИН МИЛАН ЧАРУГА, рођен 1909, В. Моштаница, Чукарица, Београд. Погинуо 4. 11. 1941. код села В. Моштаница. . .

КОСТАДИНОВИЋ НЕГОСЛАВ, рођен 1925, В. Моштаница, Чукарица, Београд, земљорадник. Погинуо 28. 11. 1941. на пл. Рудник.

КРЕЗИЋ БОЖИДАР - БОЖА КРЕЗА, рођен 1923, Остружница, Чукарица, Београд, радник у стругари Макиш. Члан СКОЈ-а од децембра 1941. Члан КПЈ од фебруара 1943. Био борац и старешина у 6.



*

београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо 25. 5. 1943. Троврх, Челебић, Фоча, као водник.

ЛАЗАРЕВИЋ МИХАИЛО, рођен 1921, Дражевац, Обреновац, опанчарски радник. У батаљону био до краја октобра 1941. Поново ступио у НОП 1944. године.

ЛАЗИЋ ВОЈИСЛАВ ВОЈА, рођен 1912. Бождаревац, Барајево, Београд, опанчарски радник. У батаљону био до краја новембра 1941. Остао на линији НОП-а и сарађивао са политичким радницима Космаја до краја рата.

ЛАЗИЋ ВОЈИСЛАВ ВОЈА, рођен 1910, Конатице, Обреновац. У батаљону био до 12. 12. 1941. Вратио се за Србију са деловима 1. посавског батаљона. Заробљен 27. 12. 1941. и депортован у Норвешку, где је стрељан 1942.

ЛАЗИЋ ЖИВКО ЖИКА, рођен 1921, Бождаревац, Барајево, Београд, подофицир - пилот БЈВ. Рањен 26. 11. 1941. на пл. Рудник. Заробљен, отеран у логор на Бањици, где је био до марта 1942. и пребачен у логор на Умку, где је остао до јесени 1942. као таоц и пуштен кући. Остао на линији НОП-а до поновног ступања у НОВЈ 7. 7. 1944. Каиетан I класе ЈНА у резерви.

ЛАЗИЋ ЖИВКО, рођен 1900, Лесковац, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Умро 1978.

ЛАЗИЋ МИЛОСАВ, рођен 1907, Баљевац, Обреновац, радник. У батаљону остао до 13. 10. 1941.

ЛАЗИЋ РАДИВОЈЕ, рођен 1920, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ. Умро после рата.

ЛАЗИЋ ЧЕДОМИР, рођен 1908, Бићевац, Барајево, Београд, земљорадник. Симпатизер КПЈ. Члан НОО до 17. 10. 1941. када је ступио у 2. чету где је био до 28. 10. 1941. Ухапшен од четника фебруара 1944. године и стрељан.

ЛЕКСАНДРИЋ ВЕЛИМИР ЛЕКСАНДРА, рођен 1920, Степојевац, Лазаревац, пољопривредни радник - слуга. Члан КПЈ од септембра 1943. Био борац 6. београдског батаљона. Борио се кроз свих седам непријатељских офанзива. Умро 6. јула 1978.

ЛЕПОЈЕВИЋ БРАНИСЛАВ БАНЕ, рођен 1914, Железник, Чукарица, Београд, земљорадник - слуга. Погинуо - нестао у времену око 28. 11. 1941.

ЛУКИЋ ИЛИЈА, рођен 1922, Гунцати, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. Дезертирао и постао четник пред крај рата.

ЛУКИЋ МИЛОРАД ВЛАЈИША, рођен 1922. Пружатовац, Младеновац, обалски радник у Београду. Члан КПЈ од марта 1942. Био борац

у 6. београдском батаљону 1. пролетеске бригаде. Погинуо 4. 8. 1942. у болници на планини Цинцар, Ливно - Шујица.

**ЛУКИЋ** Р. МИОДРАГ, рођен 1921, Лесковац, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ЛУКИН ЧЕДОМИР, рођен 1919, Лесковац, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Вратио се кући због болести. Прогањан од четника и повремено мобилисан од њих. Био болестан од ТБЦ. Умро 1946.

МАГАРАШЕВИЋ . .. водник, бравар, у Београду. . .

МАКСИМОВИЋ ДОБРИВОЈЕ, рођен 1912, Шиљаковац, Барајево, Београд, земљорадник. Рањен 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу. Лечен у Новој Вароши, а 1. 3. 1942. постао борац 2. пролетерске бригаде. Погинуо 11. 6. 1942. у борби на Гату, Гацко, Херцеговина.

МАКСИМОВИЋ СВЕТОМИР БЕКА, рођен 1906, Велика Моштаница, Чукарица, Београд, земљорадник - кафеџија. У батаљону био до краја новембра 1941, а затим у Космајском НОП одреду, са којим се вратио на терен фебруара 1942. Поново ступио 1943. у Космајски одред. Умро 1980.

МАКСИМОВИЋ ЧЕДОМИР, рођен 1901. Конатице, Обреновац, занатлија. У батаљону био до 20. 10. 1941.

МАНДИЋ БОРИСАВ БОРА УЧА, рођен 1912, Конатице, Пољане, Обреновац, учитељ. Члан КПЈ од 1939. Погинуо 14. 10. 1941. у борби са немачким 125. пуком, Конатице, као политички делегат вода.

МАНДИЋ НИКОЛА КОРЧАГИН, рођен у Конатицама, Пољане, Обреновац, земљорадник, члан СКОЈ-а од 1941. У батаљону био до новембра 1941. Ухапшен и стрељан у логору на Бањици јуна 1942.

МАРИЈАНЧЕВИЋ МИЛИЈА БАБИН, рођен 1920, Велики Борак, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941. Дезертирао и ступио у четнике са којима је био до октобра 1944. Заробљен од НОВЈ и стрељан.

МАРИНКОВИЋ ЖИВОЈИН, рођен 1919, Вранић, Барајево, радник. У батаљону био до половине октобра 1941.

МАРИНКОВИЋ ЖИВОРАД Л>УБЕКИН, рођен 1924, Бићевац, Барајево, Београд, земљорадник. Члан КПЈ од маја 1943. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде и у Пратећем батаљону ВШ. Погинуо 9. јуна 1943. на Сутјесци, Озрен, Зеленгора, као пратилац Врховног команданта друга Тита.

МАРИНКОВИЋ ЗЛАТОМИР ЗЛАТА ЦИГА, рођен 1920, Сремчица, Чукарица, Београд, музикант. Погинуо у времену око 28. 11. 1941.

МАРИНКОВИЋ ИЛИЈА, рођен 1921, Вранић, Барајево, Београд, општински писар. У батаљону био до половине октобра 1941. Првог маја 1945. погинуо непажњом из свог аутомата.

МАРИНКОВИЋ Ж. ЈОВАН, рођен 1919, Жарково, Београд, радник. У борби са недићевцима иогинуо 12. 11. 1941. Дрлупа, Сопот.

МАРИНКОВИЋ МИЛАН КЕША, рођен 1903, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону при штабу био кочијаш до половине октобра 1941. када је постао четник, а касније и командант у засоку Рашића, крај Вранића. Доласком НОВЈ октобра 1944. ухапшен, осуђен и стрељан.

МАРИНКОВИЋ МИЛАН, рођен 1917, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Вратио се кући и постао четник. Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ где је откривен и ухапшен као четник. Осуђен на осам година затвора.

МАРИНКОВИЋ РАДИСАВ, рођен 1907, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Умро 1973.

МАРИНКОВИЋ РАДОВАН, рођен 1921, Шиљаковац, Барајево, Београд, земљорадник. Члан КПЈ од јануара 1943. (примљен посмртно). Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо јануара 1943. Деветине - Прњавор, Босна.

МАРЈАНОВИЋ ДОБРИВОЈЕ, рођен 1922, Железник, Чукарица, Београд, кројачки радник. У батаљону био до краја октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944.

МАРИЋ ВЛАДИМИР, водник рођен 1910, Велики Борак, Београд, земљорадник. У батаљону био до 12. 11. 1941. Умро 1968.

МАРИЋ МИХАИЛО, рођен 1905, Велики Борак, Барајево, Београд, земљорадник. У Батаљону био до 12. 11. 1941. Умро 1968.

МАРКОВИЋ БУДИМИР БУЦА, рођен 1920, Велики Борак, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до 5. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1974.

МАРКОВИЋ ВЕЛИМИР, рођен 1910, Лесковац, Лазаревац, земљорадник. Члан КПЈ од маја 1941. У батаљону био до 28. 10. 1941. када се вратио кући и остао на линији НОП-а до поновног ступања у покрет октобра 1944. Умро 1984.

МАРКОВИЋ ДИМИТРИЈЕ, рођен 1904. Лесковац, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Умро 1970.

МАРКОВИЋ ДОБРИВОЈЕ, рођен 1919, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ.

МАРКОВИЋ ДРАГОЉзУБ ДРАГАН, водник и командир чете, рођен 1919, Забрежје, Обреновац, студент филозофије. Члан КПЈ од 1938. Члан СК КПЈ и секретар СК СКОЈ-а за срез Посавски - Обреновац. Погинуо 5. јула 1943. у борби за Зворник као заменик политичког комесара чете у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде.

МАРКОВИН ЖИВОМИР ЖИЈА, рођен 1922, Велики Борак, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону у 3. чети био до 8. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1980.

МАРКОВИН ИВАН, политички делегат вода, рођен 1920. Лесковац, Лазаревац, свршени ђак СПШ. Члан КПЈ од маја 1941. У батаљону био до 30. 11. 1941. Ухапшен и био у логору на Бањици и Умци. Умро од батина 26. 7. 1942. у болници у Београду.

МАРКОВИН ЈОВАН, рођен, 1912, Лесковац, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941.

МАРКОВИН ЛЕПОСАВА ЛЕПА, рођена 1926, Забрежје, Обреновац. Члан СКОЈ-а од 1941. Члан КПЈ од новембра 1942. Болничарка, референт санитета и руководилац СКОЈ-а у 6. београдском батаљону и другим јединицама НОВЈ до краја рата. Октобра 1944. године изабрана за члана Окружног комитета СКОЈ-а у Ваљеву.

МАРКОВИЋ МИОДРАГ БРИЦА, рођен 1924, Степојевац, Лазаревац, ученик за берберина. Члан СКОЈ-а од фебруара 1942. Погинуо 2. 8. 1942. Дувно, као борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде.

МАРКОВИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1925. Кумодраж, Вождовац, Београд, металски радник - дрејер. У батаљону био до краја октобра 1941. Ухапшен и отеран у логор на Бањици, а затим у логор Еустрот у Норвешкој, где је убијен 30. 10. 1943.

МАРКОВИЋ МИЛОВАН МИЛОШ, рођен 1923. Кумодраж, Вождовац, Београд, радник. У батаљону био до краја октобра 1941. Ухапшен и отеран у логор на Бањици, а затим у логор Еустрат у Норвешкој, а стрељан у логору Фалстад.

МАРКОВИЋ МИЛИСАВ, рођен 1920, Конатице, Обреновац, електричарски радник у Београду. У батаљону био до краја октобра 1941. Крајем 1944, повукао се са четницима и емигрирао у САД.

МАРКОВИЋ МИХАИЛО КОЖНИ, рођен 1921, Београд, столарски радник. Члан СКОЈ-а од пре рата. Заробљен и стрељан крајем октобра 1941. Јунковац, Лазаревац.

МАРКОВИЋ МЛАДЕН, рођен 1921, Лесковац, Лазаревац. Ученик СПШ (винарске). У батаљону био до 30. 11. 1941. Ухапшен фебруара 1942. и отеран у логор на Бањици па на Умци. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

МАРКОВИЋ ПЕТАР, погинуо 24. 10. 1941. Лесковац, Лазаревац, у борби са Немцима.

МАРКОВИЋ СТАНИСЛАВ, рођен 1913, Вранић, Барајево, Београд, абаџија. У батаљону био до 26. 11. 1941.

МАТИЋ БОРИВОЈЕ, рођен 1911, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

МАТИЋ ЖИВАН, рођен 1898, Вранић, Барајево, Београд, оиштински дедовођа. У батаљону остао до половине октобра 1941. Умро 1950.

МАТИЕ ЖИВКО, рођен 1914, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941.

МАТИЕ ЖИВОТА, рођен 1922, Вранић, Барајево, Београд, радник у »Лепенки« Умка. Члан КПЈ од октобра 1941. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ до краја НОР-а.

МАТИЕ МИЛАН, рођен 1920, Вранић, Барајево, Београд, опанчар. У батаљону био до краја октобра 1941. Августа 1943. ступио у Космајски НОП одред, а крајем септембра 1943. заробљен у борби са четницима који су га предали специјалној полицији. Био у логору на Бањици, а потом као таоц обешен у селу Чумић - Крагујевац.

МАТИЕ РАДОМИР, рођен 1907, Вранић, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону остао до половине октобра 1941. Погинуо несрећним случајем (од струје) 1977.

МЕШЕТАРОВИЕ др БУРА, шеф хируршке екипе и управник болнице Посавског НОП одреда при 2. батаљону, рођен 1908. Српски Итебеј, Житиште, Банат, лекар. Члан КПЈ од 1938. Шпански борац. У току НОР-а био руководилац - хирург у болници Жабљак - Рудине, Фоча, па у 1. пролетерској бригади и дивизији. Шеф лекарске комисије ВШ НОВЈ при Британској команди у Барију - Италија, па члан Војне мисије ВШ у Москви од маја до новембра 1944. Генерал-пуковник ЈНА у пензији.

МИЈАТОВЛОВИЕ МИКАИЛО, рођен 1901, Врбовно, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Био четник и четовођа у селу до октобра 1944. када је ухапшен и осуђен од Народног суда. Умро 1972.

МИЈАИЛОВИЕ МИЛОЈЕ, рођен 1904, Врбовно, Лазаревац, земљорадник. Био у батаљону до половине октобра 1941.

МИЈАТОВИЕ И. АЛЕКСАНДАР, рођен 1922, Баљевац, Обреновац, Београд, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. Мобилисан у четнике у којима је погинуо 1943. године.

МИЈАТОВИЕ БОРИСАВ, рођен 1925, Баљевац, Обреновац, радник. У батаљону остао до 14. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 9. 10. 1944.

МИЈАТОВИЕ БОРБИЈЕ ...

МИЈАТОВИЕ ЖИВОЈИН, рођен 1920, Баљевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 14. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

МИЈАТОВИЕ ЈАНКО, рођен 1919, Баљевац, Обреновац, кројачки радник. У батаљону био до 15. 10. 1941. Умро 1981.

МИЈАТОВИЋ СПАСОЈЕ, рођен 1922, Бањевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 14. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 9. 10. 1944.

МИЈАТОВИЋ ЧЕДОМИР, рођен 1897, Бањевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 7. 11. 1941. Умро 1983.

МИЛЕКИЋ НИКОЛА КОРЧАГИН, рођен 1926, Крушевац, ученик у књижари у Београду. Члан СКОЈ-а од 10. 11. 1941. Члан КПЈ од 15. 11. 1943. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ до краја НОР-а. Погинуо 26. 1. 1956. као потпуковник ЈРВ, пилот ловац.

МИЛИВОЈЕВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1922, Бађевац, Барајево, земљорадник. У батаљону био до 14. 10. 1941. када се вратио кући и повезао са НОП. Августа 1943. постао члан СКОЈ-а. Био командир илегалне ударне десетине у селу, а маја 1944. ступио у Космајски партизански одред.

МИЛИЈАНОВИЋ ЖИВАН, рођен 1910, Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

МИЛОВАНОВИЋ БОШКО, рођен 1918, Врбовно, Лазаревац, земљораник. У батаљону остао до краја октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1978.

МИЛОВАНОВИЋ ВЕЛИМИР ВЕЛА, рођен 1922, Сремчица, Чукарица, Београд, земљорадник. У багаљону био до краја новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Мајор ЈНА у резерви.

МИЛОВАНОВИЋ МИРКО, рођен 1911, Бождаревац, Барајево, Београд, земљорадник. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

МИЛОВАНОВИЋ ЖИВОРАД ЦИГА, рођен 1907, Лесковац, Лазаревац, земљорадник - надничар. У батаљону био до краја октобра 1941. Умро 1954.

МИЛОВАНОВИЋ МИЛИЈА, избеглица из Славоније. Живео у Сремчици. Погинуо 26. 11. 1941. у борби на планини Рудник.

МИЛОВАНОВИЋ МИЛИНКО ЈАРЕ, рођен 1920, Велики Борак, Барајево, опанчарски радник. У батаљону био до 20. 11. 1941.

МИЛОВАНОВИЋ РАДОЈКО, рођен 1923, Соколово, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944. и рањен на Сремском фронту. Умро 1975.

МИЛОЈЕВИЋ СПИРА, рођен 1924, Штип. Живео у Степојевцу, земљорадник. У батаљону био до 14. 10. 1941. Вратио се кући да сахрани родитеље и друге жигеље које су стрељали Немци. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

МИЛОСАВЉ>ЕВИЋ ИВКО, рођен 1921, Пећани, Умка, Чукарица, Београд, ковачки радник. Погинуо у времену око 28. 11. 1941. у борби на пл. Рудник.

МИЛОСАВЉЕВИЋ МИАОВАН ЛОЈУГА, рођен 1922, Бађевац, Барајево, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Нестао после бекства четника - октобра 1944. са терена београдске Посавине.

МИЛОШЕВИЋ П. МИЛАН Сеља, рођен 1921, Мислођин, Обреновац, студент. Члан КПЈ пре рата. У батаљону био до краја новембра, када је заробљен у борбама на пл. Рудник и био у логору Смед. Паланка и у покушају бекства из логора погинуо маја 1942.

МИЛУТИНОВИН СВЕТОЛИК, рођен 1921, Железник, Чукарица, Београд, земљорадник. Погинуо 28. 11. 1941. године на пл. Рудник.

МИНДЕРОВИН АНАТОЛ ТОЛЕ ЦВИКЕРАШ, рођен 1910, у Београду, молерски радник. Погинуо 28. 10. 1941. у селу Бађевац, у борби са четницима.

МИНИН НИКОЛА, рођен 1920, село В. Борак, Барајево, металски радник у Београду. Члан СКОЈ-а и КПЈ пре устанка. У батаљону био до 26. 11. 1941. Заробљен и спроведен у концентрациони логор на Бањицу, где је стрељан марта 1942. године.

МИРКОВИЋ ДУШАН ЦИГА, рођен 1908, Сремчица, Чукарица, Београд, музикант. Погинуо 26. 11. 1941. у борби на пл. Рудник.

МИРКОВИЋ МИОДРАГ ЦИГА, рођен 1923, Степојевац, Лазаревац, земљорадник. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

МИТРИЋ МИЛАН КИКАН, рођен у Лици, обалски радник у Београду. Погинуо 26. 11. 1941. у борби на Руднику.

МИТРИЋ МЛАДЕН, рођен 1921, Чуклић, Шипово - Јањ, металски радник у »Бродари«, Чукарица, Београд. Члан СКОЈ-а пре устанка. Члан КПЈ од септембра 1941. Био борац, први барјактар и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо августа 1943. у борби за Турбе, Травник, као заменик политичког комесара чете.

МИТРОВИЋ ДИМИТРИЈЕ МИТА КАЛЕЈА, рођен 1925, Мељак, Барајево, Београд, радник. У батаљону био до новембра 1941. Октобра 1944. поново ступио у НОБ.

МИТРОВИЋ БУРКЕ БУРА, рођен 1915, Вранић, Барајево, обућарски раднк у Београду. Члан КПЈ и руководилац СКОЈ-а у чети од 1941. Био борац и старешина 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Разболео се новембра 1942. Умро у болници, Рибник, Кључ.

МИТРОВИЋ МИЛУТИН, рођен 1905, Конатице, Обреновац, опанчарски радник. У батаљону остао до 20. 11. 1941. Умро после рата.

МИТРОВИЋ МИОДРАГ, рођен 1921, Железник, Чукарица, Београд, земљорадник. У батаљону био до 24. 10. 1941. када је рањен у Лесковцу и вратио се кући. Поново се укључио у рад за НОП јула 1944. ступивши у Космајски НОП одред.

МИКАШЕВИЕ МИЛОШ, водник, заменик командира чете, рођен 1914. у Иригу. Члан КПЈ од 1940. и секретар ћелије КПЈ у фабрици »Моравија« у Београду - текстилни радник. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

МИХАИЛОВИЋ БОГОЉУБ, рођен 1921, Вранић, Барајево, посластичарски радник у Београду. Члан СКОЈ-а пре устанка, и секретар актива СКОЈ-а у Вранићу. У батаљону био до краја октобра 1941. Августа 1943. ступио у Космајски партизански одред, а крајем септембра 1943. заробљен у борби са четницима у Барајеву, који су га предали специјалној полицији, на Бањици, као таоц обешен у селу Чумић, Крагујевац.

МИХАИЛОВИЋ ВЛАДИМИР, рођен 1921, Врбовно, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

МИХАИЛОВИЋ ДОБРИВОЈЕ, водник, рођен 1909, Бићевац, Барајево, Београд, земљорадник, члан КПЈ од 1942. године. Борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и радиотелеграфиста при ВШ НОЈВ и при ГШ за Србију и руководилац везе у 21. српској дивизији. Потпуковник ЈНА у пензији.

МИХАИЛОВИЋ ЉУБИВОЈЕ, водник, рођен 1915. Бићевац, Барајево, Београд, земљорадник, члан КПЈ од 1942. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и у другим јединицама НОВЈ до краја НОР-а.

МИХАИЛОВИЋ МИЛОШ МИША, политички делегат вода, рођен 1924. Грабовац Крњачки, Карловац, ученик гимназије у Београду. Члан СКОЈ-а пре устанка. Члан КПЈ од новембра 1941. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо 20. 11. 1942. у борби за Ситницу, Кључ, као заменик политичког комесара чете.

МИХАИЛОВИЋ РАДОЈКО, рођен 1908, Степојевац, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941.

МИШИЋ ЖИВАН, рођен 1922. Остружница, Чукарица, Београд, радник у стругари Макиш. У батаљону био до 26. 11. 1941. Вратио се кући, а 3. 1. 1942. ухапшен од Немаца и стрељан у селу.

МИШИЋ ЖИВОРАД, рођен 1923, Дражевац, Обреновац, трговачки помоћник. Члан СКОЈ-а од 1941. Члан КПЈ од јуна 1942. Био борац, водник, командир чете 6. Београдског батаљона 1. пролетерске бригаде и обавештајни официр. Октобра 1944. године командант команде места у Обрановцу.

. . . МЛАДЕН - ЦИГА. Погинуо у борби око 28. 11. 1941. на пл. Р дник.

МУРГАШ МИЛАН, рођен 1924. околина Славонског Брода, бер рин у Перлезу. Члан СКОЈ-а од 1940. године. Члан КПЈ од јула 1941. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

НЕДЕЉКОВИЋ ЖИВОЈИН, рођен 1921, Сремчица, Чукарица, Београд, етолар. V батаљону остао до 26. 11. 1941. Због сарадње са партизанима Космаја, у јесен 1943. заклали га четници.

НЕНАДОВИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1919, Вранић, Барајево, радник. У батаљону био до половине октобра 1941. Хапшен од специјалне полиције и био у логору на Бањици. Умро 1974.

НЕШИН ЧЕДОМИР, рођен у Бождаревцу, Барајево, Ббоград, земљорадник. У батаљону био до 28. новембра 1941. Сарађивао са НОП до октобра 1944. када је ступио у НОВЈ.

. . . НИКОЛА ЦРНОГОРАЦ, угоститељски радник у Београду. Ухваћен као парламентарац - преговарач 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу од муслиманске милиције и стрељан.

. .. НИКОЛА (брат по мајци Мургаш Милана), трговачки помоћник, избеглица из Словеније, рањен 22. 12. 1941. у Сјеници, остао на лечењу у Новој Вароши.

НИКОЛИН СИНИША, командир 4. чете, рођен 1914. Пирот. Живео у Београду, интедантски поручник БЈВ. Члан КПЈ од новембра 1941. Био командант 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде, заменик команданта 6. источно-босанске бригаде и начелник штаба 17. дивизије, на којој дужности је погинуо 12. јула 1943. на брду Бишина, Шеховићи. Проглашен за Народног хероја Југославије.

НИКОЛИН БОШКО, рођен 1918. Јасенак, Обреновац, абаџијски радник. У батаљону остао до краја октобра 1941. Затваран од четника. Несретним случајем се убио из пушке 1943.

НИКОЛИН БРАНИСЛАВ ТЕМПО КАС, рођен 1921. Велики Борак, Барајево, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ, октобра 1944.

НИКОЛИН БРАНИСЛАВ, рођен 1921. Велики Борак, Барајево, земљорадник. У батаљону био око 10 дана, када је у патроли заробљен од недићеваца.Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ.

НИКОЛИН ВЛАДИСЛАВ - чика Влаја, рођен 1886. Бађевац, Барајево, абаџијски радник. Синдикални функционер, члан КПЈ од јула 1920 и секретар обновљене ћелије КПЈ у Бађевцу од 1939. Хапшен, прогоњен и био у затвору полиције режима старе Југославије. Био борац, комесар до краја 1941. Погинуо фебруара 1942. као економ чете »Максим Горки« у Санџаку око Пријепоља, од муслиманске милиције.

НИКОЛИН ДРАГОСЛАВ ДОЦА, рођен 1922. Гунцати, Барајево, месарски радник у Београду. У батаљону био до новембра 1941. Октобра 1944. ступио у сеоску милицију и на задатку чишћења терена од заосталих четника. Погинуо 7. 5. 1946.

НИКОЛИН ДРАГОМИР, рођен 1921. Соколово, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941.

НИКОЛИБ ДРАГУТИН, рођен 1921. Шиљаковац, Барајево, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ.

НИКОЛИН ЖИВАН ТОПОЛАЦ, рођен 1901. Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. а затим напустио борбу и ступио у четнике. Ухваћен крајем 1944. и осуђен на смрт од стране НОВЈ.

НИКОЛИН ЈЕЗДИМИР, рођен 1923. Јасенак, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Крајем 1944. поново ступа •у НОВЈ.

НИКОЛИН ЈОВАН, рођен 1914. Гунцати, Барајево, Београд, зидарски радник и народни књижевник. У батаљону био до новембра 1941. када је напустио борбу, вратио се кући и до октобра 1944. био активни и организовани сарадник НОП-а. Октобра 1944. био у сеоској НМ, где је рањен, несрећни случај, и трагично остао без оба ока и једне руке.

НИКОЛИН МАРКО, Београд, кројачки радник. Члан КПЈ од маја 1942. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо 4. јуна 1943. у борби на Сутјесци, Суха, као водник.

НИКОЛИН МИЛИЦА - МИЦА, болничарка, рођена 1919. Бађевац, Барајево, домаћица. Симпатизер КПЈ пре рата, члан СКОЈ-а од 1941. Погинула 30. 11. 1941. као болничарка у болници са тешким рањеницима, Палисад, Златибор.

НИКОЛИЋ МИЛОРАД ПОЛ>АРИЦА, рођен 1923. Конатице, Обреновац, трговачки помоћник. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

НИКОЛИЋ НЕНАД, рођен 1919. Мељак, Барајево, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ новембра 1944.

НИКОЛИЋ РАДОМИР, рођен 1922. Велики Борак, Барајево, земљорадник. Члан КПЈ од септембра 1943. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОПЈ. Мајор ЈНА у резерви.

НИКОЛИЋ СВЕТОЗАР, рођен 1914. Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до 18. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

НИКОЛИЋ СЛОБОДАН, рођен 1923. Соколово, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944. Погинуо на Сремском фронту.

НИКОЛИЋ СТАНИМИР, рођен 1913. Јасенак, Обреновац, абаџијски радник. У батаљону био до септембра, а после изабран за секретара НОО Јасенак, прво легално, а после илегално до 18. 3. 1943. када је на мучки начин убијен камом од Чедомира С. Радосављевића четника из одреда војводе Зеке Дрењанина.

НИКОЛИН ТИХОМИР, рођен 1914. Дражевац, Обреновац, подофицир БЈВ. У овој јединици био до почетка септембра када је због недисциплине прекомандован у 1. чету где је опет због тежих моралних грешака осуђен и стрељан.

НИКОЛИН ЧЕДОМИР, рођен 1922. В. Борак, Барајево, земљорадник. Члан СКОЈ-а од марта 1942. Члан КПЈ од новембра 1942. Био борац и старешина 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо фебруара 1944. код Мркоњић Града, као водник.

НИНКОВИЋ МИОДРАГ МИРО, рођен 1920. В. Борак, Барајево, абаџијски радник у Обреновцу. Члан СКОЈ-а пре устанка. У батаљону био до новембра 1941. када је напустио борбу и на путу за кући ухваћен од четника, који су га предали недићевцима, а ови Немцима. Спроведен је у затвор у Ваљеву. На интервенцију сељака и начелника среза посавског Умка, Кокана Урошевића, пуштен кући и наставио да ради за НОП. Услед терора четника бежи за Београд, а у пролеће 1943. отеран на рад у Аустрију.

НИКОЛИЋ ЧЕДОМИР, рођен 1921. В. Борак, Барајево, земљорадник. Погинуо 29. 10. 1941. у борби са Немцима, у Великом Борку.

НИНИФИРОВИЋ МИЛОВАН МИРА НИКИФОР, рођен 1920, Железник, Чукарица, Београд, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1941. Члан КПЈ од јула 1942. Био борац и старешина у 6 београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо 17. јуна 1943. Луњ, Реновица, Пале, као командир 2. чете.

НОВАКОВИЋ БОРБЕ, рођен 1918. Нештин, Бачка Паланка, обућарски радник у Београду. Члан КПЈ од 1939. Погинуо 22. 12. 1941. у борби на Сјеници.

ОГЊАНОВИН БОРБЕ БОКА, рођен 1903. Жарково, Чукарица, радник у водоводу Београд. Погинуо 12. 11. 1941. у борби са недићевцима, Дрлупа, Сопот.

ОПСЕНИЦА ИЛИЈА, водник, рођен 1896. Шоламунић, Кореница, обалски радник у Београду. Члан КПЈ од 1939. Погинуо 12. 11. 1941. у борби са недићевцима Дрлупа, Сопот.

ОПАЧИЋ ПОРА ЛАЛА, обалски радник у Београду. . .

ПАВЛОВИЋ БРАНИСЛАВ, рођен 1907. Бождаревац, Барајево, земљорадник. У батаљону био до 28. 10. 1941. и на путу кући ухваћен од Немаца и 29. 10. 1941. стрељан у селу Бељина, Барајево.

ПАВЛОВИЋ ЗЛАТОМИР КАРИК, рођен 1919. Велики Борак, Барајево, земљорадник. Заробљен од четника 5. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944. године.

ПАВЛОВИЋ МИЛАН, рођен 1910. Врбовно, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

ПАВЛОВИЋ МИОДРАГ...

ПАЈИЋ МИОДРАГ, рођен 1920. Шиљаковац, Барајево, земљорадник. У батаљону био до 16. 11. 1941. Октобра 1944. поново ступио у НОВЈ.

ПАНТЕАИЋ РАДОВАН ПУРА, рођен 1920. Бађевац, Барајево, трговачки помоћник. Члан КПЈ од 12. 10. 1942. Био б( рац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде, политички делегат вода, заменик политичког комесара чете, интендант батаљона. Пуковник ЈНА у пензији.

ПАНТИЋ ДРАГОМИР, рођен 1920. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941, вратио се кући и остао на линији НОП-а и као такав је заклан од стране четника 20/21. децембра 1943.

ПАНТИЋ ДУШАН, рођен 1900. Лесковац, Лазаревац, земљорадник. Рањен 13. 10. 1941. у борби са Немцима ^ Степојевцу.

ПАНТИЋ МИЛОРАД МИКА, рођен 1920. Остружница, Чукарица, земљорадник. Члан КПЈ од фебруара 1943. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и пратећем батаљону ВШ НОВЈ. Као поручник ЈНА у резерви погинуо 26. 6. 1952. године несрећним случајем, од грома.

ПАНТИЋ МИЛОРАД, рођен 1904, Лесковац, Лазаревац, берберин у Степојевцу. Заробљен и стрељан 13. 10. 1941. у Степојевцу од Немаца.

ПАНТИЋ РАДОСАВ, РАША, рођен 1921, Шиљаковац, Барајево, земљорадник. У батаљону био до 26. 11. 1941. Јануара 1945. мобилисан у НОВЈ. Умро 1980.

ПАУНИЋ Л>УБИША, рођен 1921. Степојевац, Лазаревац, земљорадник. Члан СКОЈ-а од марта 1942. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо 20. 11. 1942. у борби за Ситницу, Кључ.

ПАУНИЋ БУДИМИР БУДИША, рођен 1922. Степојевац, Лазаревац, земљорадник. Погинуо 24. 10. 1941. Лесковац, Лазаревац.

ПЕТРОВИК.....БАЏА, рођен у Шапцу, радник у Београду. У батаљону био до 28. 11. 1941.

ПЕТРОВИЋ БОШКО, рођен 1920. Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. вратио се кући, ухапшен и стрељан у логору на Бањици јуна 1942.

ПЕТРОВИЋ БОШКО, рођен 1920. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Умро 1984.

ПЕТРОВИЋ ГУДИЋ БРАНИМИР, рођен 1922. Степојевац, Лазаревац, питомац ваздухопловне подофицирске школе БЈВ. Погинуо 14. 10. 1941. из заседе од четника Јасенак, Обреновац.

ПЕТРОВИЋ БРАНИСЛАВ, рођен 1921. Баљевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 14. 10. 1941.

• ПЕТРОВИЋ ВЕЛИМИР, рођен 1893. Јасенак, Обреновац, земљорадник. У батаљону био око 20 дана. Касније постао четник и погинуо октобра 1943. у борби са Космајским партизанима у селу Вранић.

ПЕТРОВШт ВЕЛИМИР, рођен 1923. Соколово, Лазаревац, абаџијски радник. У батаљону био до краја октобра 1941. Мобилисан у четнике 1944. и погинуо.

ПЕТРОВИН ДОВРИВОЈЕ, рођен 1912. Гунцати, Барајево, Београд, абаџија. У батаљону био до новембра 1941. Умро 1963.

ПЕТРОВИЕ ДРАГОЛ>УБ, рођен 1920. Бождаревац, Барајево, писар у општини. У батаљону био до 28. 11. 1941. Постао четник и повукао се са њима, нестао у Босни.

ПЕТРОВИН ЖИВАН, рођен 1922. Оружница, Чукарица, Београд, земљорадник. У батаљону био до 26. новембра 1941. Немци га ухватили и стрељали у Оружници 3. 1. 1942.

ПЕТРОВИН ЖИВАН ВАСА БЕЛИ, рођен 1912. Дражевац, Обреновац, лицидерски радник. У батаљону остао до 10. 11. 1941.

ПЕТРОВИН ЖИВКО ЛИЈА, рођен 1925. Бићевац, Барајево, земљорадник. У батаљону био до 28. октобра 1941. Поново ступио у Космајски НОП одред 1943. затим пришао четницима. Нестао је после бекства четника октобра 1944.

ПЕТРОВИЋ ЖИВОЈИН ЖИРА, рођен 1911. Бићевац, Барајево, кројачки радник у Београду. У батаљону био до децембра 1941. - вратио се са Посавско-тамнавским одредом из Санџака за Србију. Заробљен 7. марта 1942. у селу Арнајево, Барајево, од четника и предат недићевцима и из логора Бањица депортован у логор Ботн, Норвешка, где је убијен 16. 11. 1942.

ПЕТРОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1910. Дражевац, Обреновац, абаџија. У батаљону био до краја октобра 1941.

ПЕТРОВИЋ ЗЛАТОМИР ЏЕНЕРИКА, рођен 1921. Велики Борак, Барајево, земљорадник. Борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде до априла 1942. Заробљен и после два месеца мучења, батињања и малтретирања пуштен кући. Одмах се повезао са НОП и остао сарадник до окгобра 1944. када је поново ступио у НОВЈ.

ПЕТРОВИЋ ЗЛАТОМИР БЕЛИ, рођен 1910. Вранић, Барајево, Београд, радник. У батаљону остао до новембра 1941. Августа 1943. поново ступа у Космајски партизански одред где је био до 20. 12. 1943. када је ухваћен од четника, а затим пуштен кући. Погинуо 1981. у саобраћајној несрећи.

ПЕТРОВИЋ ЈАНКО КУЛАШ, заменик командира чете. Рођен 1878, Дражевац, Обреновац, земљорадник, члан КПЈ од 1942. Капетан српске војске, носилац Карађорђеве звезде са мачевима, Ордена белог орла, медаље Обилића, француска Легија части. Био у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и командант у више ослобођених места. Као потпуковник ЈНА у пензији умро 1966.

ПЕТРОВИЕ МИААДИН МОРЖ, политички делегат вода, заменик политичког комесара батаљона, рођен 1920. Конатица, Обреновац, студент агрономије у Београду. Члан КПЈ од 1939. Јануара 1942. враћен из Нове Вароши по задатку руководства КПЈ на рад у Посавину, где је до 1943. живео илегално, а затим откривен од четника и стрељан 18. децембра 1943.

ПЕТРОВИЋ МИЛАН, водник и командир чете, рођен 1898. Грубишино Поље, угоститељски радник у Београду. Члан КПЈ 17. 12. 1941. У 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ био старешина до краја НОР-а. Као мајор ЈНА у пензији умро 12. октобра 1979.

ПЕТРОВИЋ М. МИОДРАГ, рођен 1910. Жарково, зидар. Борац 2. батаљона до новембра 1941. Умро 1955.

ПЕТРОВИЋ МИЛОРАД МИШКО, рођен 1923. Дражевац, Обрановац, земљорадник. У батаљону био до 29. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 20. 10. 1944.

ПЕТРОВИЋ МИЛОСАВ, рођен 1919. Соколово, Лазаревац, абаџија. У батаљону био до краја октобра 1941.

ПЕТРОВИЋ ЖИВАНИЋ ПЕТАР ПЕЦА, рођен у Јасенку, Обреновац, подофицир БЈВ. У батаљону био до краја октобра 1941. Ступио у четнике где је био командир чете. После ослобођења ухваћен и осуђен на 4 године затвора.

ПЕТРОВИЋ РАДОЈКО, рођен 1903. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

ПЕТРОВИЋ ЧЕДОМИР, рођен 1912. Вранић, Барајево, земљорадник. Погинуо 15. 10. 1941. у борби са 125. Немачким пуком у селу Вранић.

ПЕТРОВИЋ СРЕККО, први командир 2. чете Космајско-посавског НОП одреда. Рођен 1890. Дражевац, Обреновац, земљорадник и заступник фирме »Сингер«. Члан КПЈ од 1939. Наредник - водник, и носилац више одликовања бивше Српске војске. У београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ био старешина до краја рата. Учествовао је као већник на II заседању АВНОЈ-а у Јајцу 29/30. 11. 1943. Умро 19. 8. 1977.

ПЕТРОВИЋ ТИХОМИР, рођен 1907. Бељевац, Обреновац, радник. У батаљону *био* до новембра 1941. године. Умро 1972.

ПЕШИЋ ДОБРИВОЈЕ, политички комесар чете, рођен 1915. Пећани, Умка, металски радник у Краљеву. Члан КПЈ од маја 1941. У 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ, био старешина на разним одговорним дужностима до краја НОР-а. Генерал мајор ЈНА у пензији.

ПЛАМЕНИН МИЛОРАД, рођен 1914. Велики Борак, Барајево, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Откривен и децембра 1943. стрељан од четника.

ПОПОВИН ДРАГИША, рођен 1921. Вранић, Барајево, радник. У батаљону био до половине октобра 1941. Мобилисан у четнике 1944. Погинуо у борби против НОВЈ у Босни.

ПОПОВИН МИЛОВАН, рођен 1906. Вранић, Барајево, фабрички радник. У батаљону био до половине октобра 1941. Дезертирао и ступио у четнике. Ухваћен од партизана 28. 10. 1941. осуђен и стрељан.

ПРОДАНОВИН МИТАР КОВАЧ, рођен 1921. Стубленица, Уб, ковачки радник у с. Остружница, Чукарица. Члан КПЈ од 1942. Борац београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо 10. 6. 1943. у борби на Сутјесци, Зеленгора, Балиновац.

ПРВУАОВИЋ РАДОЈЕ, рођен 1923. Железник, Чукарица, Београд, земљорадник. Члан КПЈ од новембра 1942. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо 5. јула 1943. у борби на Зворник.

РАДОВАНОВИЋ ВЕЛИМИР, рођен 1912. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

РАДОВАНОВИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1906. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Умро 1973.

РАДОВАНОВИЋ МИЛУТИН, био послужитељ у 16. кварту у Београду. Погинуо 24. октобра 1941, као борац 2. батаљона.

РАДОВАНОВИЋ РАДОМИР, рођен 1919, Вранић, Барајево, фабрички радник. У батаљону био до половине октобра 1941. Мобилисан у четнике, а октобра 1944. заробљен од партизана и остао у НОВЈ до краја рата.

РАДОВАНОВИН СПАСОЈЕ, СЕЉА, рођен 1925. Вранић, Барајево, ученик за столара. Члан СКОЈ-а од новембра 1941. Члан КПЈ од деце.мбра 1942. Био борац, старешина, барјактар батаљона, руководилац СКОЈ-а у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде до краја НОР-а. Капетан ЈНА у резерви.

РАДОВИЋ МИЛОРАД МИЛЕ, рођен 1923. Мељак, Барајево, земљорадник. Кандидат за члана КПЈ од 1941. У батаљону био до новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ новембра 1944. Покушао бекство преко границе 1948. године и убијен.

РАДИВОЈЕВИЋ ЛУКА ЛУЈИЦА, рођен 1920. металски радник у Београду. Члан СКОЈ-а од 1941. Члан КПЈ од 1944. Рањен 7. 10. 1941. Липовачка шума, Барајево. Илегално лечен у Београду. Хапшен више пута, али није признао да је био партизан. Остао на линији НОП-а. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро 1970.

РАДОЈИЧИЋ ВОЈИСЛАВ, рођен 1922. Врбовно, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944.

РАДОСАВЉЕВИН БОРИВОЈЕ, рођен 1922. Јасенак, Обреновац, радник. У батаљону био до 12. 11. 1941. У новембру 1944. поново ступио у НОВЈ.

РАДОСАВЉЕВИН ЖИВАН ДАВИД, рођен 1921. Вранић, Барајево, Београд, радник у »Лепенка« Умка. Члан СКОЈ-а од 1941. У батаљону био до 24. 10. 1941.

РАДОСАВЉЕВИН МИЛИВОЈЕ, рођен 1921. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону остао до 14. 10. 1941. Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ.

РАДОСАВЉЕВИН МИЛОРАД МИША, рођен 1922. Бањевац, Обреновац, келнер. У батаљону остао до 15. 10. 1941. Поново ступио у Космајски партизански одред 11. 5. 1943. и био до 20. 3. 1944. када је пуштен кући због болести. Умро после рата.

РАДОСАВЉЕВИН МИТАР, рођен 1898. Вранић, Барајево, столар у Конатицама. Члан КПЈ од марта 1941. Био борац у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бритаде и у другим јединицама НОВЈ до краја НОР-а. Умро 1966. као капетан I класе ЈНА у резерви.

РАКИН БЛАГОЈЕВИН МИЛОВАН, рођен 1922, Мала Моштаница, Умка, земљорадник. У батаљону био до 28. 11. 1941. Ухапшен и депортован у Пољску. Ступио у Црвену армију и са њом дошао у Београд.

РАНКОВИЋ БОЖИДАР, рођен 1920. Шиљаковац, Барајево, земљорадник. У батаљону остао до краја октобра 1941. Вратио се кући, а затим отишао у четнике где је остао са њима и нестао у рату.

РАНКОВИЋ СВИРАЧЕВИЋ ВЛАДИМИР, рођен 1909. Дражевац, Обреновац, подофицир БЈВ. У батаљону био до новембра 1941. Убијен на једној игранци марта 1942. године у Дражевцу од четника.

РАНКОВИЋ ВЛАДИСЛАВ ВЛАДА, рођен 1915. Степојевац, Лазаревац, кројачки радник. У батаљону био до 30. 11. 1941.

РАНКОВИЋ ДРАГОМИР ДРАГА КОКЕТА, рођен 1905. Дражевац, Обреновац, лимарски радник. Члан КПЈ пре устанка. Напустио батаљон да обиђе болесну мајку, ухапшен од четника и предат Немцима у Обреновцу. Стрељан новембра 1941.

РАНКОВИЋ ЖИВОТА, рођен 1907. Дражевац, Обреновац, обућарски радник у Београду. Члан КПЈ од 5. 10. 1941. Био борац у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и у пратећем батаљону ВШ НОВЈ до краја НОР-а.

РАНКОВИЋ ЉУБОМИР ЉУБА, водник и заменик командира чете, рођен 1912, Остружница, Чукарица, ковачки радник. Члан КПЈ пре устанка 1941. Рањен 28. 11. 1941. у борби на пл. Рудник. Остављен

**на** лечењу у с. Савинац, Горњи Милановац. Заробљен као рањеник и пребачен у затвор у Ваљево. Ступио у Космајски партизански одред почетком 1943. Погинуо 26. 9. 1943. као командир чете, Парцански Вис, Сопот.

РАНКОВИН МИОДРАГ, рођен 1923. Сремчица, Чукарица, земљорадник. У батаљону остао до 14. 10. 1941. Умро 1950.

РАНКОВИЋ РАЈКО, рођен 1914. Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до половине октобра 1941. Умро 1968.

РАНКОВИН СВЕТОЛИЋ СВЕТА, рођен 1913. Остружница, Чукарица, земљорадник. У батаљону био до 18. 11. 1941. Вратио се на терен Посавине и радио илегално. Заробљен јуна 1943. и у логору на Бањици стрељан.

РАНКОВИН СТАНИМИР, рођен 1920. Врбовно, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до 24. 10. 1941. Побегао из борбе и постао четник. Ухваћен новембра 1941. осуђен од партизана као издајник.

РАФАИЛОВИЋ МИЛАН БЕЛИ, рођен 1921. Бићевац, Барајево, земљорадник. У батаљону био до почетка новембра 1941. Дезертирао и постао четник, кољаш у црној тројци. Побегао са жандарима - недићевцима октобра 1944. ван граница земље. Живи као емигрант у Енглеској.

РАШИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1910. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био око 20 дана, када је отпуштен кући због болести. Погинуо 1954. несрећним случајем.

РАШИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1919. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Мобилисан у НОВЈ 1944. Умро 1961.

РАШИЋ МИЛОРАД, рођен 1905. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

РАШИЋ ПЕТРОНИЈЕ, рођен 1901. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

РАШИЋ РАЈКО, рођен 1912. Вранић, Барајево, пекарски радник у Новом Саду. У батаљону остао до половине октобра 1941.

РИСТИЋ ИЛИЈА, рођен 1920. Јасенак, Обреновац, земљорадник. Погинуо 26. 11. 1941. на пл. Рудник.

РИСТИЋ МИЛОРАД РИЛЕ, рођен 1921. Црнолиште, Пирот, металски радник код »Гоћевца« Београд. Члан КПЈ од 4. марта 1942. Био борац у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и старешина у другим јединицама НОВЈ. Пуковник ЈНА у пензији.

. . . РОБИЈАШ, (ближи подаци нису познати). Био политички осуђеник и на робији - априла 1941. ножем убио чувара, жандара, узео му пушку, побегао у шуму, у околини Пожаревца, а септембра

1941. дошао у партизане. У борби 12. 11. 1941. Дрлупа, Сопот, са недићевцима, губи му се траг.

РУЖИН НИКОЛА МИКИ, рођен 1920. Чукарица, Београд, металски радник - ливац. Члан СКОЈ-а од 1941. Члан КПЈ од 9. јуна 1942. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо 5. јуна 1943. у борби на Сутјесци, Суха, као политички делегат вода.

САВИН МИЛОРАД, рођен 1921. Бождаревац, Барајево, опанчарски радник. У батаљону био до 29. 10. 1941. Постао четник 1943. и као четник нестао 1944. године.

САВИН МИРКО, рођен 1912. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Вратио се кући и радио за НОП. Заклан од четника у Вранићком покољу 20/21. 12. 1943.

САВИН СВЕТОМИР, рођен 1910. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине окгобра 1941. Ступио у четнике, отеран у логор Бањица, одакле се није вратио.

САВИН СТАНИМИР, рођен 1907. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

СИМИН БУДИМИР, рођен 1921. Арнајево, Барајево, земљорадник. Погинуо 26. 11. 1941.

СИМИН ВЛАДИСЛАВ, рођен 1925. Вранић, Барајево, радник. У батаљону био до половине октобра 1941. Ступио у четнике са којима је био до краја рата. Ухваћен од јединица НОВЈ, осуђен и стрељан.

СИМИЕ БОГДАН, рођен 1921. Дражевац, Обреновац, кројачки радник. Члан КПЈ од марта 1941. У батаљону остао до половине октобра 1941. Приликом обиласка породице, ухапшен и отеран у затвор у Обреновцу, где је убијен.

СИМИЋ ЖИВОРАД, рођен 1914. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ.

СИМИЕ ИЛИЈА, рођен 1920. Врбовно, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Дезертирао и ступио у четнике. Ухваћен 1945. осуђен и стрељан.

СИМИЕ МИЛИСАВ, рођен 1917. Сремчица, Чукарица, столарски радник. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде до 25. 5. 1943. када је отишао из батаљона са два друга у Србију и као борац Космајског партизанског одреда погинуо новембра 1943. с. Друговац, Смедерево.

СИМИЕ МИЛОРАД РАДА, рођен 1919. Дражевац, Обреновац, земљорадник. Заробљен октобра 1941. и у логору на Бањици стрељан.

СОВИЉ ИЛИЈА, рођен 1922. Кијани, Грачац, радник у Београду. Члан СКОЈ-а од новембра 1941. Члан КПЈ од марта 1942. У 6. београд-

ском батаљону 1. нролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ био борац, барјактар батаљона и секретар СКОЈ-а у батаљону. Капетан I класе ЈНА у резерви.

СПАСОЈЕВИЋ **ДРАГИША,** рођен 1923. Ба\,евац, Обреновац, земљорадник. V батаљону остао до 14. 10. 1941.

СПАСОЈЕВИЋ ИВАН БАЈИЦА, рођен 1910. Мељак, Барајево, Београд, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. Умро 1955.

СПАСОЈЕВИЋ ИЛИЈА МУТИН, рођен 1922. Мељак, Барајево, Београд, музичар - хармоникаш. У батаљону био до новембра 1941. Затваран и мучен од четника. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. године.

СРЕМАЧКИ ВЕЉКО, рођен 1907. Србобран, текстилни радник у Суботици »ФАК«, Загребу »Силк«, Београду »Моравија«, Био синдикални активиста. Члан КПЈ од октобра 1941. У батаљону био кочандир чете до 19. 11. 1941. Рањен у борби са четницима - Јеловик, Белановица. После је био у разним јединицама НОВЈ. Као капетан I класе ЈНА несрећним случајем трагично погинуо 1949.

СТОЈКОВИЋ ЉУБИСАВ, рођен 1922. Вранић, Барајево, пекарски радник у Новом Саду. У батаљону био до 20. октобра 1941. Половином октобра 1944. мобилисан у НОВЈ.

СТОЈКОВИЋ МИЛОРАД, рођен 1909. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

СТАНИМИРОВИЋ МИЛУТИН МИКА БУГАРИН, десетар, рођен 1903. Бађевац, Барајево, земљорадник. Члан КПЈ од новембра 1941. Био члан НОО Бађевац од августа до краја октобра 1941. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

СТАНКОВИЋ БЛАГОЈЕ ТУРСКИ, рођен 1910. Сремчица, Чукарица, земљорадник. У батаљону био до 26. новембра 1941. Поново ступио у Космајски партизански одред августа 1943. Због недисциилине почетком 1944. стрељан.

СТАНКОВИЋ БОРИВОЈЕ БОРА, рођен 1922. Остружница, Чукарица, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. Заробљен од Немаца, био у затвору у Ваљеву, спроведен у логор Бањица, где је стрељан.

СТАНКОВИЋ ЖИВКО, рођен 1922, Рожанци, Барајево, земљорадник. У батаљону био до децембра 1941. Јануара 1942. вратио се са Космајским партизанским одредом за Србију, када се предао четницима и био са њима до 1944. и нестао.

СТАНКОВИЋ МИЛАН МИЛАНЧЕ, рођен 1922. Бађевац, Барајево, музичар. Члан КПЈ од 1942. године. Био борац и старешина у 6. београдском багаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ до краја НОР-а. Умро 4. 6. 1981.

СТАНКОВИЋ МИЛОРАД, рођен 1910. Бождаревац, Барајево, земљорадннк. У батаљону био до 29. 10. 1941. Напустио борбу и на путу кући заробили су га Немци и стрељали 30. 10. 1941. у селу Бељина, Барајево.

СТАНКОВИН МИХАИЛО, рођен 1901. Бождаревац, Барајево, земљорадник. У батаљону био до 29. 10. 1941. Напустио борбу и на путу кући заробили су га Немци и стрељали 30. 10. 1941. у селу Бељина, Барајево.

СТАНКОВИН СВЕТОМИР СВЕТА ФРАНЦУЗ, рођен 1921. Железник, Чукарица, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1943. Члан КПЈ од 1944. У батаљону био до 28. 11. 1941. У борби на пл. Рудник заробљен је у селу Сврачковац од недићеваца. Био у логорима Бањица и Смедеревска Паланка, пуштен и крајем 1943. поново ступио у Космајски НОП одред, где је остао до краја рата.

СТАНОЈЕВИЋ РАДОМИР, рођен 1922. Бождаревац, Барајево, опанчарски радник. Погинуо 26. 11. 1941. у борби са Немцима, недићевцима и четницима на пл. Рудник.

СТАНОЈЛОВИЋ МИЛИЈА ДЕЛИЈА, водник, рођен 1910. Умка, опанчарски радник. Члан КПЈ од пре устанка. Погинуо 24. 10. 1941. Лесковац, Лазаревац.

СТАНОЈЧИЋ СПАСОЈЕ, рођен 1916. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до 15. 10. 1941. Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ.

СТЕВАНОВИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1922. Гунцати, Барајево, земљорадник. У батаљону био до 20. октобра 1941. Умро 1973.

СТЕВАНОВИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1922. Баљевац, Обреновац, молерски радник. У батаљону био до половине октобра 1941. Враћен у село на илегалан рад. Открили су га четници ухапсили, тукли, тако да је умро од последица батинања 1943.

СТЕВАНОВИЋ ЖИВАН, рођен 1913. Гунцати, Барајево, земљорадник. У батаљону остао до новембра 1941. Мобилисали га четници и када је хтео да их напусти, убили су га.

СТЕВАНОВИЋ ИВАН, рођен 1922. Дражевац, Обреновац, столарски радник. У батаљону био до краја октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ 14. 10. 1944.

СТЕВАНОВИЋ ЖИВАНА ЉУБА КОЦИН, рођен 1920. Бићевац, Барајево, земљорадник. Кандидат за члана КПЈ од октобра 1939. Члан КПЈ од 15. 3. 1941. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде до 1. 3. 1942. а после борац и старешина у 2. пролетерској бригади. Потпуковник ЈНА у пензији. Умро 2. 1. 1983.

СТЕВАНОВИЋ ЉУБИВОЈЕ, рођен 1923. Соколово, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Поново ступио 1944. у НОВЈ.

СТЕВАНОВИН МАРКО, млинарски радник, рођен 1901. Дражевац, Обреновац. У батаљону био до краја октобра 1941. Умро 1972.

СТЕВАНОВИН ЧЕДОМИР, рођен 1921. Соколово, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до пред крај 1941. када је напустио јединицу, заробљен од четника и остао са њима.

СТЕКИН ИВАН, рођен 1906. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Умро после рата.

СТЕКИН МИЛИВОЈЕ, рођен 1923. Вранић, Барајево, пекарски радник у Новом Саду. Заробљен 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу. Предат специјалној полицији у Београду. Стрељан крајем 1942. у логору на Бањици.

СТЕФАНОВИН Р. ДРАГОЉУБ ДРАГА, рођен 1921. Врбовно, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944.

СТЕПАНОВИЋ ДРАГОЉУБ ГЕЦА, рођен 1920. Дражевац, Обреновац, опанчарски радник. У батаљону био до новембра 1941. Заробљен од четника и одведен у логор на Бањицу. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

СТЕПАНОВИЋ ЖИВКО, рођен 1920. Врбовно, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

СТЕПАНОВИЋ МИЛОСАВ БУЉА, рођен 1920. Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941, ухапшен и депортован у Норвешку, где је умро 1943.

СТЕПАНОВИЋ МИОДРАГ, рођен 1920. Вранић, Барајево, пекарски радник. У батаљону био до 20. октобра 1941. Мобилисан у четнике 1943...

СТЕПАНОВИЋ СВЕТОЛИЋ КИДРАН, рођен 1923. Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Ухапшен, спроведен у логор на Бањици, где је стрељан 1942.

СТЕПАНОВИЋ ТИХОМИР ТИКА, рођен 1914. Вранић, Барајево, пекарски радник у Новом Саду. Члан КПЈ од септембра 1943. У 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде био борац, водник, командир и обавештајни официр батаљона до краја рата. Капетан I класе у резерви. Умро 4. 12. 1967.

СТЕПАНОВИЋ ТОМА, рођен 1905. Врбовно, Лазаревац. У батаљону био до половине октобра 1941, а касније је био и у четницима. Умро после рата.

СТЕФАНОВИЋ ДРАГОСЛАВ СРЕДЊОШКОЛАЦ, рођен 1924. Вршац, ученик СТШ у Београду. Члан СКОЈ-а од новембра 1941. Члан КПЈ од августа 1943. Био борац у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и старешина у другим јединицама НОВЈ до краја НОР-а. Мајор ЈНА у резерви, новинар у пензији.

СТЕФАНОВИБ ДРАГУТИН ДРАЖИКА, рођен 1900. Велики Борак, Барајево, слуга. Погинуо 26. 11. 1941. на пл. Рудник.

СТЕВАНОВИЕ ЖИВКО ЖИКИЦА, рођен 1925. Барајево, Београд, трговачки помоћник. Члан СКОЈ-а од септембра 1941. Члан КПЈ од маја 1943. Погинуо 4. јуна 1943. на Сутјесци, Суха.

СТИПИН Д. ГОЈКО, рођен 1924. Жарково, Чукарица, радник. Члан СКОЈ-а пре устанка. Рањен 26. 11. 1941. у борби са четницима. Заробљен и зверски убијен на пл. Рудник.

СТОЈАНОВИН ВОЈИСЛАВ ВОЈА КОПИЛАН, водник, рођен 1919. Бићевац, Барајево, поднаредник БЈВ. У батаљону био до 14. 10. 1941. када је дезертирао, вратио се кући и постао четник кољаш. Погинуо као четник у Босни крајем 1944. године.

СТОЈАНОВИН РАДОМИР РАЈА, рођен 1916. Бићевац, Барајево, земљорадник. У батаљону био до 14. 10. 1941. када је дезертирао, вратио се кући и 1943. постао четник. Ухваћен од бораца Космајског одреда крајем 1943, осуђен и стрељан.

СТОЈИНЕВИН ДРАГОЉУБ, рођен 1919, Врбовно, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Умро носле рата.

СТОЈИКЕВИН ЖИВКО, рођен 1925. Велики Борак, Барајево, опанчарски радник. У батаљону био до 14. 10. 1941. Октобра 1944. поново ступио у НОВЈ.

СТОЈИКЕВИЋ ЖИВОЈИН ЖОЈА, рођен 1920. Дражевац, Обреновац, земљорадник. Заробљен 15. 10. 1941., и сгрељан 10. 7. 1942. у логору на Бањици.

СТУБЛИНЧЕВИЋ БЛАГОЈЕ, рођен 1913. Дражевац, Обреновац, земљорадник. Погинуо у борби са Немцима 24. 10. 1941. Лесковац, Лазаревац.

СТУБЛИНЧЕВИЋ ДАНИЛО, рођен 1908. Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до половине октобра 1941. Ухапшен и стрељан од четника 1942.

СТУБЛИНЧЕВИЋ ЉУБОМИР ЉУБА, рођен 1915. Дражевац, Обреновац, кројачки радник. Члан КПЈ од новембра 1943. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ до краја НОР-а. Поручник ЈНА у резерви. Умро јануара 1965.

СТУБЛИНЧЕВИЋ СТАНИМИР, рођен 1911. Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону остао до 19. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

СТУБЛИНЧЕВИЋ СТЕВАН АЕРОПЛАН, водник, рођен 1909. Дражевац, Обреновац, колар. Погинуо 22. 12. 1941. у борби за Сјеницу.

СУБОТИЋ ... РИБА, рођен у Сенти, радиотехничар. Дошао у Београд маја 1941. Нестао у борбама са четницима новембра 1941. на планини Рудник.

СУШИЋ РАДОВАН, рођен 1917. Оетружница, Чукарица, столарски радник. У батаљону био до краја новембра 1941. Заробљен и спроведен у логор на Бањици. Депортован у логор Матхаузен, Аустрија. Умро 1983.

ТАБАКОВИЕ БОГОЉУБ, рођен 1923. Велика Моштаница, Чукарица, обућарски радник. Заробљен у борби са четницима и недићевцима 26. 11. 1941. на пл. Рудник. Био у логору на Бањици. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ТАБАКОВИИ ЖИВОЈИН ЖОЈА, рођен 1923. Велика Моштаница, Чукарица, земљорадник. Био борац у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Маја 1943. отишао из батаљона са два друга за Србију, Погинуо новембра 1943. на Космају.

ТАБАКОВИН МИХАИЛО, рођен 1924. Велика Моштаница, Чукарица, земљорадник. У батаљону био до 26. 11. 1941. Заробљен од недићеваца и отеран у логор на Бањици. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ТАДИН РАДЕ, први политички комесар 2. чете Космајско-посавског НОП одреда. Рођен 1913, Стубо, Ваљево, трговачки помоћник у Београду. Члан КПЈ од 1938. Члан 4. рејонског комитета КПЈ у Београду, а од априла 1941. секретар СК КПЈ за срез Посавски, Обреновац. Један од организатора устанка у Посавини. Погинуо 30. јула 1941. од издајника Ивановић Миће, председника општине Конатице, Обреновац.

ТАНАСИЈЕВИН МИЛИВОЈЕ БУЛ>А, рођен 1922. Бађевац, Барајево, абаџијски радник у Београду. Члан КПЈ од новембра 1941. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Рањен фебруара 1943. у борби на Неретви код Брадине, Коњиц, као политички делегат вода. Погинуо јуна 1943. у борби на Сутјесци као рањеник у Централној болници.

ТАНАСИЈЕВИЋ МИЛУТИН, рођен 1920, Бађевац, Барајево, трг. помоћник у Београду. Члан КПЈ од новембра 1942. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Један међу најхрабријим борцима у батаљону. Погинуо 25. маја 1943, Троврх, Фоча, као командир 3. чете.

ТАНАСИЈЕВИЋ РАДОЈКО, рођен 1901. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Дезертирао и постао четник. Умро 1975.

ТЕШИЋ ЖИВКО, рођен 1921. Гунцати, Барајево, абаџијски радник. У батаљону био до новембра 1941.

ТИМОТИЈЕВИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1906. Конатице, Обреновац, обућарски радник. У батаљону био до 27. 11. 1941. Убијен - заклан од четника 10. 5. 1944.

ТОДОРОВИЋ ЖИВКО, рођен 1925. Вранић, Барајево, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1942., члан КПЈ од маја 1944. Био борац у 6. беог-

радском батаљону 1. пролетерске бригаде и других јединица НОВЈ, до краја НОР-а. Умро 15. 2. 1983.

ТОДОРОВИН ЖИВОЈИН ЖИКА, рођен 1901. Бађевац, Барајево, музикант. Заробљен са групом другарица и другова новембра 1941. у Љигу, спроведен на Равну Гору, предат недићевцима и стрељан у Ваљеву.

ТОДОРОВИН ЖИВОСЛАВ, рођен 1923. Шиљаковац, Барајево, кројачки радник. Члан СКОЈ-а од 1942. Члан КПЈ од 1944. године. У батаљону био до 28. 11. 1941., када је изгубио везу са батаљоном, вратио се кући и остао на линији НОП-а. Био хапшен од четника и осуђиван на смрт, али је побегао са стрељања, док су му оца и брата четници стрељали. Поново илегално ради за НОП, а маја 1944. ступио у Космајски НОП одред.

ТОДОРОВИН МИЛАН, рођен 1913. Велика Иванча, Младеновац, обалски радник, у Београду. Члан КПЈ пре устанка. Био борац у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо 3. октобра 1944. у борби за Уб као барјактар београдског батаљона.

ТОДОРОВИН МИЛАН РАЈЧЕ, рођен 1920. Кумодраж, Вождовац, земљорадник. Члан КПЈ од 1942, погинуо јуна 1943. у борби на Сутјесци као водник у 2. пролетерској бригади.

ТОДОРОВИН МИТАР, рођен 1920. Лесковац, Лазаревац, свршени ђак СПШ. У батаљону био до 15. 10. 1941. Дезертирао и отишао у четнике, а затим отишао кући и био до краја фебруара 1942. када је ухапшен и био у логору на Бањици и Шапцу. Одатле отишао на рад преко ТОТ у Немачку. Живи у иностранству.

ТОДОРОВИН М. МИЛОВАН, рођен 1920. Бађевац, Барајево, Београд, музикант. Члан СКОЈ-а од јануара 1942. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо као рањеник априла 1942. године у болнице Шеховићи, Источна Босна.

ТОДОРОВИН ПРЕДРАГ, рођен 1919. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Дезертирао и постао четник. Октобра 1944. ухваћен од НОВЈ, осуђен и стрељан.

ТОДОРОВИН СЛОБОДАН, рођен 1924. Вранић, Барајево, лимарски радник. У батаљону био до краја октобра 1941. Вратио се кући и остао на линији НОП-а. Августа 1943. поново ступио у Космајски партизански одред. Погинуо 13. 4. 1945. у пробоју Сремског фронта, у борби за Винковце као командир чете, поручник.

ТОДОРОВИН СПАСОЈЕ ИСУС, рођен 1922. Београд, ученик гимназије. Рањен маја 1943. на Златном Бору. Погинуо код Рудина јуч 1943. у Централној болници.

ТОЈАГИЋ ВЛАДИМИР, рођен у Лици. Живео у Вранићу одакле је дошао у НОБ. Погинуо 22. 17. 1941. у борби за Сјеницу.

ТОМИН ДРАГОЛзУБ, рођен 1919. Врбовно, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Дезертирао у четнике. Октобра 1944. осуђен на робију.

ТОМИБ МИЛАН ЧАРЕ, рођен 1919. Чукарица, Београд, фарбарски радник. Члан КПЈ од 1. 3. 1943. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ до краја рата. Мајор ЈНА у резерви. Погинуо 2. маја 1974. године у саобраћајнмој несрећи.

ТОМИБ ПАНТЕЛИЈА ПАЈА, рођен 1905. Врбовно, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

ТОМОВИБ СПАСОЈЕ ИСУС, рођен 1922. Београд, ученик гимназије. У батаљону био до половине децембра 1941. Због болести остао на лечењу у Новој Вароши. У мају 1942. - борац 4. (Краљевачког) батаљона 1. пролетерске бригаде. Рањен 25. 5. 1943. у борби на Сутјесци - Златни Бор. Погинуо као рањеник јуна 1943. у кањону Пиве.

ТРИШИН ВОЈИСЛАВ, рођен 1921. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ.

ТРИШИБ ДРАГИША, рођен 1922. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до краја 1941. Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ.

ТРИШИН ДРАГОЉУБ, рођен 1901. Вранић, Барајево, радник у »Лепенка« Умка. Рањен 28. 10. 1941. у селу Велики Борак, заробљен од четника и стрељан у селу Мала Моштаница.

ТРИШИН ДРАГОЉУБ, рођен 1922. Вранић, Барајево, земљорадник. Погинуо 24. 10. 1941. у борби са Немцима, Лесковац, Лазаревац.

ТРИШИН ЖИВКО, рођен 1918. Вранић, Барајево, опанчарски радник. У батаљону био до половине октобра 1941. Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ.

ТРИШИЋ ЉУБИВОЈЕ БУЦА, рођен 1909. Вранић, Барајево, пекарски радник. Погинуо као борац Посавске чете 1. пролетерске бригаде 21. јануара 1942., Пјеновац, Хан Пијесак.

ТРИШИЋ ЉУБОМИР, рођен 1917. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. Умро 1981.

ТРИШИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1911. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941.

ТРИШИЋ МИХАИЛО, рођен 1921. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до краја октобра 1941. Октобра 1944. мобилисан у НОВЈ.

ТРИШИЋ РАДОВАН, рођен 1909. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до 20. октобра 1941. Дезертирао, вратио се кући и отишао у недићевце, где је био до краја 1944. када је ухапшен, осуђен и стрељан.

ЕИРИЋ МИЛОРАД КИРА, рођен 1922. Железник, Чукарица, земл,орадник. Члан КПЈ од маја 1943. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. цролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ. Као капетан НМ умро 22. 11. 1952. године од последица рањаванл.

КОРДАШ ДУШАН, рођен 1922. Дравозбург, Пенсилванија САД, ученик СПШ у Сенти и Вршцу. Члан СКОЈ-а од 1941. Члан КПЈ од априла 1943.. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и иолитички комесар самосталног батаљона Армије до краја НОР-а. Мајор ЈНА у резерви.

КОСИЋ Р. СЛОБОДАН БАТА, рођен 1924. Београд, ученик гимназије. Члан СКОЈ-а од 1940. Борац 2. багаљона. Погинуо јуна 1943. г. у Централној болници, на Сутјесци.

КУРЧИЋ ВОЈИСЛАВ ВОЈА, рођен 1918, Бађевац, Барајево, земљорадник. У батаљону био до 29. 10. 1941. Августа 1943. ступио у Космајски НОП одред. Ухапшен од четника и стрељан марта 1944.

КУРЧИЋ ДОБРИВОЈЕ ДОКА, рођен 1912. Бађевац, Барајево, земљорадник и кафеција. У батаљону био до новембра 1941. Августа 1943. ухапшен и 2. 10. 1943. године стрељан у логору на Бањици.

УНЧАНИН ДУШАН, водник, рођен 1916, Букићи, Шипово, Јањ, типографски радник у Београду. Члан КПЈ од новембра 1941. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо јуна 1942. Корита, Билећа, Херцеговина, као водник.

УРОШЕВИЋ ТИОСАВ, рођен 1921. Мислођин, Обреновац, радник. Заробљен и стрељан у логору Бањица 15. 9. 1941.

ФИЛИПОВИЋ БОРИВОЈЕ, рођен 1920. Мала Моштаница, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ. октобра 1944.

ФИЛИПОВИЋ БРАНИСЛАВ БРАНА, рођен 1921. Лесковац, Лазаревац, земљорадник. Погинуо 28. 10. 1941. Бађевац, Барајево.

ФИЛИПЧЕВ МИЛОЈКО, рођен 1914. Нови Бечеј, металски радник. Члан КПЈ пре устанка. У 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде био до септембра 1942. а затим у војвођанским јединицама на дужности од политкома чете до бригаде.

ФУНДУК МИЛАН, рођен 1924. Славонски Брод, бријачки радник у Падеју, Банат. Био борац Кикиндског НОП одреда до октобра 1941. а затим у Посавском одреду. Био борац у 6. београдском багаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо јануара 1942. - заробљен као болесник у Прачи и запаљен са још једним другом у кући, од усташа.

ХЕРМАН КОНСТАНТИН КОСТА КИКИ, рођен 1925. Сарајево, ученик гимназије у Београду. Члан СКОЈ-а од 1941., члан КПЈ од 1942. У

1. пролетерској бригади био од њеног формирања до ослобођења Београда 1944.

ЦВЕТКОВИН БРАНКО БРАНА, политички комесар 4. чете, рођен 1911, Књажевац, грађевински инжењер - архитекта у Дирекцији ЈЏ у Београду. Члан КПЈ од 1939. Рањен 28. 11. 1941. у борби на пл. Рудник. Остављен на лечењу у селу Савинац, Горњи Милановац, где су га четници ухватили и стрељали почетком децембра 1941.

ЦВЕТКОВИН ЦЕКИН ДОБРИВОЈЕ, заменик команданта батаљона, рођен 1902. Дражевац, Обреновац, земљорадник. Члан КПЈ од марта 1941. У 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде био водник и командир чете и у другим јединицама НОВЈ до краја НОР-а. Капетан I класе ЈНА у резерви. Умро 8. марта 1969.

ЦВЕТКОВИН ЦЕКИН ЖИВОРАД, рођен 1923. Дражевац, Обреновац, земљорадник. Члан КПЈ од 1942. Био борац у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде до краја НОР-а. Као официр ЈНА био на школовању у СССР-у и остао тамо.

ЦЕКИН СТЕВАНОВИЋ ТИХОМИР, рођен 1915. Дражевац, Обреновац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Октобра 1944. био у НМ у селу, а потом био заменик политкома Команде места на Умци.

ЦРВЕНЧАНИН КУЛЕНОВИЋ ВЕРА ЧУПЧИК, заменик политичког комесара у батаљону. Рођена 1920, Нови Сад, студент архитектуре у Београду. Члан СКОЈ-а од 1938. Члан КПЈ од маја 1941. У батаљону била до половине децембра 1941. а касније у агитпропу Нове Вароши. Била члан ОК КПЈ за Гламоч, Јајце и Прњавор. Члан Политодјела XII Крајишке бригаде и 39. дивизије.

ЧАЈИЋ Б. ВИТОМИР, рођен 1922. Степојевац, Лазаревац, земљорадник. У батаљону био до половине октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944.

ЧАЛИН ИЛИЈА, рођен 1922, Железник, Чукарица, земљорадник. Члан КПЈ од фебруара 1943. Био борац 6. београдског батаљона 1. пролегерске бригаде. Погинуо 5. јуна 1943. у борби на Сутјесци, код Сухе.

ЧАМЏИЋ ВЛАДИМИР ЧАМЏИЈА, рођен 1898. Велики Борак, Барајево, сголарски радник. Члан КПЈ од новембра 1942. Био борац у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо 18. 06. 1943. носле битке на Сутјесци код Реновице, Пале, Босна.

ЧИЧА МАРКО, водник, рођен 1915. Велика Рујишка, Босански Нови, металски радник у Београду. Члан КПЈ од, 1939. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо 20. 11. 1942. у борби на Ситници, Кључ, као командир 3. чете.

ЧОЛИЋ ПАНТИЋ РАДОЈКО, рођен 1920. Степојевац, Лазаревац, земљорадник. Рањен 13/14. 10. 1941. у борби са Немцима у Степојевцу

и вратио се кући. У 1942. ступио у четнике а 1944. повукао се са њима и нестао.

ЧОЛИЕ СТЕВАН, рођен у Београду, корпар, у Београду. Члан КПЈ пре устанка. Погинуо 26. новембра 1941., на пл. Рудник.

ЧОЛОВИЕ ТОАОР ЗДИПИ, рођен 1920. Тепљух, Сиверић, Дрниш, металски радник - ливац у Београду. Члан КПЈ од маја 1943. Био борац и старешина 6. београдског батаљона 1. пролетерске бригаде. Погинуо 12/13. јуна 1944. у VII непријатељској офанзиви код села Дуге, Прозор, као водник.

ЧРНОГОЈ ДРАГАН (брат Чеде Миндеровића), рођен 1923. Београд, ученик гимназије. Члан СКОЈ-а од 1941. Члан КПЈ од новембра 1942. Био борац у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо августа 1943. код Бугојна.

ЧУБРИЛО МИЛАН, секретар ћелије КПЈ у ч( ги, рођен 1914. Рудопоље, Брувно, Грачац, обалски радник у Београду. Члан КПЈ од 1939. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде и другим јединицама НОВЈ до краја НОР-а. Као политички комесар инжењеријског пука умро 1950.

ЏИНГАЛАШЕВИЕ ПЕТАР ПЕРО, рођен 1907. Кладово, дипломирани правник. Службеник ЈДЖ у Београду. Члан КПЈ од 1941. У батаљону био до половине децембра 1941., а после у 2. пролетерској бригади до краја рата као борац и старешина. Умро 26. 06. 1986.

ЏИНГАЛАШЕВИЕ СТАНКО ЏИНГА, политички делегат вода, рођен 1913, Кладово, студент права. Члан КПЈ од 1935. У батаљону био до половине децембра 1941. а затим у 5. шумадијском батаљону 1. пролетерске бригаде и у 2. пролетерској бригади. Погинуо јуна 1943. у борби на Сутјесци, на Дрини, као политички комесар чете.

ШАЈАТОВИЕ ДУШАН, командир чете, рођен 1905. Вараждин, железнички службеник и пољопривредни поседник у Вршцу. Члан КПЈ од септембра 1941. Погинуо 22. 12. 1941. у борби на Сјеници.

ШАРИЕ БОРИВОЈ, рођен 1915. Мијановац, Дарувар, радник у фабрици шећера Чукарица. Члан КПЈ пре устанка. У 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде био борац и старешина. Погинуо 20/21. 11. 1942. у борби за Ситницу као водник.

ШАРЧЕВИЕ ЛоУБИСАВ, рођен 1908, Велика Моштаница, Чукарица, земљорадник. У батаљону био до краја новембра 1941. Враћен на терен, упућен на илегални рад у Срем. Погинуо 1943. у Срему.

ШВАБИЕ МИХАИЛО, политички делегат вода и политком чете, рођен 1919. Буковик, Аранђеловац, графички радник у Београду. Члан КПЈ од 1938. Секретар Црвене помоћи при МК КПЈ за Београд. У батаљону био до борбе за Сјеницу 22. 12. 1941. када је теже рањен. Остао на лечењу у Новој Вароши, а фебруара 1942. поста-

вљен за политкома 5. шумадијског батаљона 1. пролетерске бригаде. Био иа дужности члана ЦК СКОЈ-а до краја рата. Члан Савета федерадије.

ШЕВИЋ ЖИВАН ЛАЛА, рођен 1922. Гргуревци, Сремска Митровица, металски радник у Београду. Члан СКОЈ-а од 1941. Члан КПЈ од 10. 10. 1942. Био политички делегат вода и политком чете у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде до краја НОР-а. Мајор ЈНА у резерви. Умро 11. 3. 1976.

ШИЈАН ДУШАН, секретар ћелије КПЈ у чети, рођен 1919. Зрмања, Грачац, берберски радник у Осијеку и Београду. У 6. београдском батаљону био заменик политичког комесара чете и батаљона и у другим јединицама НОВЈ, помоћник комесара бригаде и дивизије. Пуковник ЈНА у пензији.

ШИМУНОВИЋ АНДРЕЈА ЖУНА ШВАБА, рођен око 1910. Решетари, Нова Градишка, опанчарски радник у Вранићу. Био је економ за исхрану у 3. чети. У батаљону остао до половине октобра 1941. Као симпатизера и сарадника НОП-а четници су га стрељали јуна 1943.

ШИМЧЕНКО Др НАТАЛИЈА НАТАША, лекар, референт санитета у батаљону, рођена 1915. у Султану, Русија. Члан СКОЈ-а и КПЈ пре устанка. У батаљону била до 4. 1. 1942., када је прекомандована у Космајски НОПО. Погинула 4. јануара 1942. у с. Шљивовица, Чајетина-Златибор као референт санитета.

ШИНКОВ ПЕТАР, берберин у Степојевцу, рођен 1907. Миклошевци, Вуковар, Русин. У батаљону био до 15. 10. 1941. Вратио се у Степојевац, ухапшен, отеран у логор на Бањици, а затим у логор Матхаузен, Аустрија. Умро после рата.

ШИШИЋ ПАВЛЕ, рођен 1911. Вранић, Барајево, земљорадник. У батаљону био до половине 15. октобра 1941. Ухапшен од жандарма недићеваца и стрељан на Бањици.

ШТЕРК МИША, политички комесар чете, рођен 1912. Чуруг, Жабаљ, Бачка, приватни намештеник у Београду. Члан КПЈ пре устанка. Био борац и старешина у 6. београдском батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо 20. 11. 1942. у борби за Ситницу, Кључ, као политички делегат вода.

СТУКЕЛз ФРАЊА, рођен 1908, Ново Место, грађевински техничар, надзорник пута у Степојевцу, Лазаревац. У батаљону био до краја октобра 1941. Заробљен и отеран у затвор у Ваљеву, а затим у логор на Бањици одакле је депортован у логоре у Северној Норвешкој. Умро 1976.

3. ТАМНАВСКИ И 4. ПОСАВОТАМНАВСКИ БАТАЉОН:

АДАМОВИН ВЕАИМИР, рођен 1906, Стубленица, Уб, земљорадник. У 3. тамнавском батаљону био до 20. октобра 1941.

АДАМОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1911, Стубленица, Уб, земљорадник. У 3. тамнавском батаљону био до децембра 1941.

АКСЕНТИЋ МИЛОЈЕ, рођен 1920, Памбуковица, Уб, пекарски радник. У 3. тамнавском батаљону био до фебруара 1942. Погинуо на Буковима, Ваљево у борби са Немцима.

АКСЕНТИН МИЛОРАД, рођен 1921, Памбуковица, Уб, земљорадник. Борац 4. посавотамнавског батаљона. Погинуо 3. 12. 1941, Шљивовица, Чајетина, у борби са Немцима.

АЛАВАНТИН ДУШАН, рођен 1906, Памбуковица, Уб, музикант. Борац 3. тамнавског батаљона. Заробљен од четника и стрељан 25. новембра 1941., на Убу.

АЛЕКСИЋ БОЖИДАР БОЖА, рођен 1921, Уб, пекарски радник. Борац 3. тамнавског батаљона. Погинуо 21. 1. 1942. год., Пјеновац, Хан Пијесак, у борби са Немцима.

АЛЕКСИЋ ВОЈИСЛАВ, политички делегат вода, рођен 1907, Бањани, Уб, сфачки радник. Борац 3. тамнавског батаљона. Члан КПЈ од 1937. Заробљен и стрељан октобра 1941. од четника у Боговођи.

АЛЕКСИЋ ЖИВОРАД, рођен 1906, Слатина, Уб, земљорадник. Борац 3. тамнавског батаљона. Заробљен и стрељан 20. 12. 1941. у логору у Шапцу.

АЛЕКСИЋ ЛАЗАР, политички делегат вода, рођен 1913, Миличиница, Осечина, пекарски радник на Убу. Члан КПЈ од 1941. Борац 4. посавотамнавског батаљона до 20. јануара 1942. Заробљен и спроведен у логор у Шапцу. Депортован у логор у Немачкој и Француској од марта 1942. до 15. маја 1945. године.

АЛЕКСИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1898, Слатина, Уб, земљорадник. Борац 3. тамнавског батаљона до 15. новембра 1941. Умро 1966.

АЛЕКСИЋ МИЛОРАД АЦА МИКАГА, рођен 1921, Новаци, Уб, земљорадник. Борац 3. тамнавског батаљона, а од 1. 3. 1942, у Другој пролетерској бригади. Официр ЈНА у пензији.

АЛЕКСИЋ РЕЛзА, рођен 1885, Уб, радник. Борац 3. тамнавског батаљона, а са 4. батаљоном учествовао у одбрани Учица. Члан КПЈ од 1919. делегат Вуковарског Конгреса КПЈ. Био борац 1. пролетерске бригаде, а касније при ВШ НОВ и ПОЈ. Погинуо у време битке на Сутјесци, јуна 1943, на Зеленгори.

АЛЕКСИЋ СЛОБОДАН, рођен у Бањанима, Уб, радник. У батаљону био до 15. 11. 1941. године.

АЛЕКСИН СТАНКО, рођен око 1921, Бањани, Уб. Борац 3. тамнавског батаљона. Сарачки радник на Убу. Осуђен и стрељан почетком 1942. од наших, због паникерства.

АЛИМПИЈЕВИН БОРИВОЈЕ, рођен 1909, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац 3. тамнавског батаљона до 20. 12. 1941.

АЛИМПИЈЕВИЋ ВЕЛИМИР, рођен 1911, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац 3. тамнавског батаљона до новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ децембра 1944.

АНДРИН МИРКО, заменик политкомесара чете, рођен 1903. Каленић, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац 4. посавотамнавског батаљона. Погинуо децембра 1941, Шљивовица, Чајетина, у борби са Немцима.

АНДРИЋ ПЕТАР, рођен 1905, Врело, Уб, земљорадник. Борац 3. тамнавског батаљона до 24. 12. 1941. Умро 1966.

АНДРИЋ СВЕТОМИР, рођен 1910, Рукладе, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Умро од рана крајем 1941.

АНТИЋ ИЛИЈА. Борац 3. батаљона до 14. 3. 1942. Заробљен и стрељан.

АНТОНИЈЕВИН АНДРИЈА, рођен 1907, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац 1. тамнавске чете до 27. 10. 1941. Заробљен и стрељан у Мургашу, Кладница, Ваљево, од стране немаца.

АНТОНИЋ БРАНИСЛАВ, рођен 1913. Докмир, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Погинуо октобра 1941, на Убу, у борби са Немцима.

АНТОНИН МЕЛЕНТИЈЕ, рођен 1910, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Погинуо 30. новембра 1941, Мравинци, Ваљево, у борби са Немцима.

АНТОНИЋ МИОДРАГ, рођен 1910, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Заробљен 15. 12. 1941, и стрељан у логору у Шапцу.

АНТОНИЋ С. СВЕТИСЛАВ, рођен 1906, Калиновац, Уб, земљорадник. У батаљону био до 20. новембра 1941. Умро 1978.

АРНАуТОВИЋ МИЛОШ, рођен 1919, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Погинуо крајем 1941.

АРСЕНИЈЕВИЋ БОГОСАВ, курир, рођен 1919, Врховине, Уб, радник. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац 3. тамнавског батаљона до 28. 2. 1942, када је ухваћен и спроведен у Лајковац, Вреоце, па у Смед. Паланку, а одатле у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Капетан ЈНА у резерви.

АРСЕНИЋ БОГОЉУБ, рођен 1915, Врело, Уб, земљорадник. У одреду до 26. 12. 1941. Поново ступио новембра 1944.

АРСЕНОВИЋ ЈОВАН, рођен 1919, Јаловик, Владимирци, земљорадник. Командир вода и чете у 4. посаво-тамнавском батаљону. Члан КПЈ од октобра 1941. Заробљен и стрељан 5. 1. 1942, Кленак, Шабац, од Немаца.

АРСЕНОВИЕ ПРЕДРАГ, рођен 1924, Јаловнк, Владимирци, ученик гимназије. Борац 4. посавотамнавског батаљона, касније у разним јединицама НОВЈ, до краја рата. Капетан I класе ЈНА у резерви.

АРСИН РАДОЈИЦЕ ИВАН, рођен у Слатини. Учесник НОП-а од септембра до октобра. После био у четницима данас живи у Ваљеву.

АТАНАСКОВИЋ ВЕСЕЛИН, рођен 1918, Мали Борак. Абаџијски радник, у батаљону био до 1942. године. Заробљен и заклан од стране четника у Шарбанама 1943. године.

АТАНАЦКОВИЋ БОРБЕ, рођен у с. Локве, Алибунар, подофицир БЈВ. Борац 3. и 4. батаљона до децембра 1941.

АТАНАЦКОВИН РАДИСАВ, рођен у М. Борку, Уб, земљорадник. Био кандидат за члана КПЈ од 1941, а члан КПЈ од 1943. Борац 3. тамнавског батаљона до марта 1942, а после илегалац до 1943. Откривен, ухапшен и стрељан на Бањици.

АИИМОВИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1914, Докмир, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941.

АНИМОВИН НЕГОВАН, рођен 1906., Докмир, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941.

АШКОВИН ДИМИТРИЈЕ, водник у 1. чети. Рођен 1910. Брезовица, Уб, подофицир БЈВ. У одреду био до 24. 11. 1941. Стрељан на Убу 9. 12. 1941.

АШКОВИН ДРАГИША, рођен 1910. Чучуге, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Ухапшен и стрељан на Бањици 1943.

АШКОВИН ЖИВОРАД, десетар, рођен 1905, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Ухапшен и стрељан на Бањици 1943.

АШКОВИН ЈОВАН, рођен 1922, Владимирци, земљорадник. Био борац 4. батаљона до 1. 3. 1942. Поново ступио у НОВЈ и погинуо 15. 3. 1945, с. Илинци, Сремски фронт.

АШКОВИН МИОДРАГ, рођен 1907, Бањане, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Заклан од четника 15. 08. 1943. год.

АШКОВИН МИХАИЛО, рођен 1915, Бањани, Уб, земљорадник. Борац 3. тамнавског батаљона до 19. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

АШКОВИН НОВАК, рођен 1912, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941.

АШКОВИН РОЗИМИР, рођен 1885, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Заклан од четника у Кршној Глави 1943. године.

АШКОВИН ЧЕДОМИР, рођен 1912, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 4. батаљона до фебруара 1942. Погинуо као четник 1. 10. 1944. у Босни.

БАБИЋ ВЕЛИЧКО, Црвена Јабука, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до децембра 1941.

БАЈАГИН МИЛИСАВ ШУНДА, водник и командир чете у 3. и 4. батаљону, рођен у Црној Гори, жандармеријски наредник у Владимирцима. У одреду био до 10. новембра 1941.

БАЈАЦ МИЛОШ, рођен у Србобрану, радник у Београду. Члан КПЈ од пре рата. Био борац, пушкомитраљезац у 3. батаљону. Погинуо фебруара 1942, Рожанци, Барајево.

БАЈИН ПАВЛЕ, рођен у Далмацији, рударски радник у Радљеву. Био борац батаљона до 1942, затим интерниран. Умро после рата.

БАНОВИН АЛЕКСАНДАР, рођен 1922, Бањани, Уб, ковачки радник. Борац 3. батаљона до 20. децембра 1941. Ухапшен и депортован у Норвешку, где је стрељан 1942. године.

БАНОВИН ВЛАДИМИР, рођен 1914, Калиновац, Уб. У батаљону био до 19. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 11. 1944. Капетан ЈНА у резерви.

БАТАЛО МИТАР, водник, рођен 1919, Топуско, Вргин Мост, трг. помоћник. Члан КПЈ од 1941. Погинуо 21/22. 1. 1942. у Сушицама, код Ваљева.

БЕЛОПАВЛОВИН ВОЈИСЛАВ, водник, рођен 1916. Вукона, Уб, радник. Члан КПЈ од 1939. Погинуо марта 1942. у Попучкама, код Ваљева.

БЕЉИНАЦ АНДРИЈА, радник. Борац у 3. тамнавској чети до краја 1941.

БЕЦИН АНДРИЈА, рођен у Молу, Ада, радник. Члан КПЈ пре рата. Борац 3. батаљона до краја фебруара 1942. Заробљен и депортован у логор у Северној Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

БИКИН ИЛИЈА, рођен у Сиригу. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Заробљен и спроведен у Норвешку, где је убијен у логору Берген.

БИЛАНОВИЋ САВО, рођен у Дувну, радио као радник у фабрици Вистад, Ваљево. . .

БИХОНДИЋ СЛАВКО, рођен 1903, Јурјево, Сењ, опанчарски радник у Убу. Члан КПЈ од пре рата. Борац 3. батаљона, а касније 1. пролетерске бригаде и других јединица до краја рата. Умро 1979.

БИРЧАНИН ДРАГОЈЕ, рођен 1914, Совљак, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. новембра 1941. Поново ?тупио у НОВЈ децембра 1944.

БИРЧАНИН ЈОРДАН, рођен 1904, Новаци, Уб, земљорадник. Погинуо 25. 9. 1941. године у Рибарима, код Ваљева.

БЈЕЛАШЕВИЋ МИЛИВОЈЕ, командир 3. чете 4. батаљона, учитељ. . .

БЛАГОЈЕВИЋ ЖИВКО, рођен 1920, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 2. 1942. Поново ступио октобра 1944. године. Погинуо 19. 12. 1944. године код Илока.

БЛАГОЈЕВИН ЖИВОЈИН, рођен 1922, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Ухапшен и спроведен у логор на Бањици, а затим у Француску.

БОГИНЕВИЋ МИОДРАГ, рођен 1917, Лисо Поље, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 12. 1944.

БОГИКЕВИЋ РАДИСАВ, политички комесар чете. Рођен 1921, Лисо Поље, Уб, металостругар. Борац батаљона до краја децембра 1941. Заробљен, и одведен у логор у Норвешкој, где је умро марта 1943.

БОЖИЋ ДОБРИВОЈЕ, политички комесар чете. Рођен 1911, Заовине, Бајина Башта, кројач. Члан СКОЈ-а од 1936, а КПЈ од 1941. године. Борац 4. батаљона до 15. 2. 1942. У НОБ ионово ступио 15. 8. 1942.

БОЖИН ЖИВКО, рођен 1916, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 1. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ децембра 1944. Умро 1977.

БОЖИЋ ЖИВОТА, рођен 1911, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944. Умро 1973.

БОЖИЋ ЗЛАТОМИР, рођен 1918, Радуша, Уб. Био борац до децембра 1941.

БОЖИЋ СВЕТОЗАР, рођен 1919, Радуша, Уб. Био борац до децембра 1941.

БОЈАНИЋ САВА, рођен 1906, Плавно, Книн, земљорадник. Борац 4. батаљона. Погинуо 3. децембра 1941, Шљивовица, Чајетина, у борби са Немцима.

БОЈИЋ МИЛАН, рођен 1920, Тулари, Уб, радник. Борац 4. батаљона до 29. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944. године.

БОЈИЋ ДРАГОЉоУБ, рођен 1919, Тулари, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 8. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. године.

БОЈИЋ МИЛОРАД КУРЈАК, рођен 1923. Стубленица, Уб, абаџијски радник. Борац у 4. батаљону до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944. године.

БОРОТА Н. СТЕВАН, рођен 1898. Винковци, живео у Земуну, механичар. Члан КПЈ од пре рата. Командир чете у 3. тамнавском батаљону. Заробљен 1. марта 1942, у с. Веселиновац, Ваљево, као тежак рањеник. Јавно обешен 27. марта 1942, у Ваљеву.

БОСАНАЦ РАТКО, избеглица, из Босие, трговачки помоћник. Борац 3. батаљона до 1942, када је заробљен...

БОСИЉЧИН ДИМИТРИЈЕ, рођен 1905, Бањани, Уб, музикант-виолиниста. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Умро маја 1945.

БОСИЉЧИЋ ЖИВОРАД, рођен 1919, Бањани, Уб, сарачки радник. Борац 3. батаљона до 3. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ 6. )0. 1944. године. Капетан I кл. у пензији.

БОСИЉЧИБ РАДОСАВ, десетар, рођен 1907, Бањани, Уб, зе.мљорадник. У одреду био до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 5. 1. 1945.

БОСИЉЧИБ СЛАВКО, рођен 1920, Бањани, Уб, трговац. Борац у 3. батаљону до 10. 12. 1941.

БОШКОВИБ ЖИВОРАД ЖИКИЦА, рођен 1926, Бањани, Уб, ученик за машинбравара. Борац 4. багаљона до 9. 12. 1941. Ухапшен и депортован V логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

БРАНИСЛАВЉЕВИЋ ДУШАН, водник, рођен у Памбуковици, Уб, подофицир БЈВ. У батаљону био до новембра 1941. . .

БОШКОВИБ ПЕТАР, рођен 1912, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 11. 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

БРАНКОВИБ Ж. БОГОМИР, рођен 1917, Кланица, Ваљево, подофицир БЈВ. Борац у 4. батаљону до фебруара 1942. Заробљен у с. Врховине, спроведен у логор на Бањици и стрељан 1942.

БРАНКОВИБ М. ДРАГОЉУБ, рођен 1903, Калиновац, Уб, земљорадник. Био борац 3. батаљона до 8. новембра 1941...

БРАНКОВИН МИЛИСАВ, рођен 1902, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 2. 1942. Заробљен у с. Мравињци и стрељан од четника.

БРАНКОВИН МИЛОСАВ, рођен 1909, Тулари, Уб, столарски радник. Борац батаљона до 25. 10. 1941. Умро 1955.

БРДАРЕВИН ЖИВОРАД, рођен 1910, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до фебруара 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

БРДАРЕВИН МИЛУТИН, рођен 1900, Кожуар, Уб, земљорадник. Био борац 3. и 4. батаљона до децембра 1941.

БРЕКОВИН БОГОСАВ, рођен 1914. Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. децембра 1941. Умро 1976.

БРЕКОВИН ДРАГИША, рођен 1909, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батањона до 25. децембра 1941. Умро 1976.

БРЕКОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1917, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. јануара 1942. Погинуо у борби са Немцима у с. Сушице, Ваљево.

БРЕКОВИН НИКОЛА, десетар, рођен 1911, Врело, Уб, машинбравар. Борац 3. батаљона до 24. 12. 1941. Умро 1976.

БРКИЋ БУРА, рођен 1923, Бос. Грахово, радник у ВТЗ у Крагујевцу. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до марта 1942, а затим у 1. пролетерској бригади. Полит-комесар заштитне чете при ПК КПЈ за Босну. Пуковник ЈНА у пензији.

БРКИН ЈАНКО, рођен у Трлићу, Уб, земљорадник. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

БРКИЋ МАРКО, авиомеханичар, у фабрици авиона, у Земуну. Политички комесар 2. чете 3. батаљона до 2. 3. 1942. Заробљен и стрељан у логору Клење, Шабац 1942.

БРКИЋ ПАВЛЕ, рођен 1905, Трлић, Уб, пољопривредни радник - слуга. У одреду био до 30. 12. 1941. Умро 1974.

БУГАРСКИ МИЛОШ, рођен 1915, Кртинска, Обреновац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОБ 25. 9. 1944.

БУЗАНЏИЋ ВЕЛИМИР, рођен 1922, Нова Градишка, матурант. У батаљону био политички комесар 3. чете, 4. батаљона до краја 1941. Заробљен и стрељан 9. 3. 1942. у логору на Бањици.

БУКОВЧИН ВЕЛИСАВ, рођен 1921, Врело, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1939. Борац 3. батаљона до 8. децембра 1941.

БУКОВЧИЋ НЕНАД, рођен 1924, Врело, Уб, земљорадник. Погинуо 2. 12. 1941, код Коцељева у борби са Немцима.

БУКОВЧИЋ СЛОБОДАН, рођен 1917, Врело, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944.

БУКОВЧИЋ СЛОБОДАН, рођен 1922, Врело, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ВАСИЉЗЕВИЋ БОЖИДАР, рођен 1902. Бањани, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до јануара 1942.

ВАСИЉЕВИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1909, Памбуковица, Уб, земљорадник и радник. Био борац батаљона до 6. 2. 1942.

ВАСИЉЕВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1919, Радљево, Уб, рударски радник. Био борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 20. 10. 1944.

ВАСИЉЕВИЋ СВЕТИСЛАВ, рођен 1918, Врховине, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до марта 1942. Поново ступио у НОВЈ децембра 1944.

ВАСИЋ БОРИВОЈЕ, рођен 1922, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944.

ВАСИЋ ЖИВОРАД ЦИГАНЧЕ, рођен у Јаловику, Владимирци, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. када је погинуо.

ВАСИЋ ЈОРДАН, рођен 1911, Бањани, Уб, земљорадник и радник. Борац 3. батаљона до 20. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ВАСИЋ МИЛОРАД, рођен 1902, Докмир, Уб, земљорадник. Погинуо крајем 1941.

ВАСИЋ МИЛОРАД, рођен 1919, Совљак, Уб, земљорадник. Борац до 15. 11. 1941. Погинуо 17. 1. 1945. на Сремском фронту.

ВАСОВИЋ БОГОЉУБ, рођен 1918, Уб, шофер. Борац батаљона до 31. 10. 1941. Заробљен и стрељан.

ВАСОВИЋ ВЛАДИМИР ВЛАДА, рођен 1923, Уб, радник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у логор у Норвешкој, а одатле пребегао у Шведску, где и сада живи.

ВЕКОВИЋ ИЛИЈА, рођен 1909, Уб, порезник. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и депортован у Норвешку, стрељан 9. 10. 1942. у логор Ботн.

ВЕЛАШЕВИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен у Црној Гори, судски приправник у Владимирцима. Члан КПЈ од пре рата. Борац 4. батаљона до 1. 3. 1942. Погинуо у борби са четницима на путу из Србије за Црну Гору марта 1942.

ВЕЛИМИРОВИЋ БОШКО, рођен 1921, Црвена Јабука, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 12. 10. 1941. Заробљен и стрељан у с. Милорци од стране Немаца.

ВЕЛИМИРОВИЋ ВЕРОЉУБ, рођен 1920, Црвена Јабука, Уб, абаџијски радник. Члан СКОЈ-а од 1938, а КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона и курир између посавског и ваљевског одреда до 18. 1. 1942. Заробљен и био у затвору у Ваљеву, Убу и у логору у Шапцу, а одавде депортован у логор Ротенберт у Немачкој.

ВЕЛИМИРОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1919, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 25. 12. 1941. Заробљен и стрељан на Бањици 1943.

ВЕЛИМИРОВИЋ ЈАНКО, рођен 1911, Таково, Уб, подофицир БЈВ. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио новембра 1944.

ВЕЛИМИРОВИЋ СРБОЉУБ, рођен 1920, Црвена Јабука, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до 30. 3. 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ВЕЛИМИРОВИЋ СРДАН, рођен 1921, Црвена Јабука, Уб, трговац. Борац 4. батаљона до фебруара 1942.

ВЕЛИЋ БОГДАН, рођен 1905. Делиблато, Ковин, опанчарски радник на Убу. Члан КПЈ од 1939. године. У батаљону био политички де-

легат вода до 26. 2. 1942. Заробљен н интерниран у логор у Норвешкој. Умро 1978.

ВЕЉАНОВИЕ ЈОВАН, рођен 1900, код Обреновца, радник. Борац олреда до почетка јануара 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ВЕСЕЛИНОВИЕ ВЕСЕЛИН, рођен у с. Новаци, Уб, земљорадник. Борац одреда до 9. 11. 1941. Ухваћен августа 1944. и стрељан од четника.

ВЕСЕЛИНОВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1914, Новаци, Уб, земљорадник. Борац 3. батгљона до 25. 11. 1941. Погинуо у борби са Немцима, Рибари код Ваљева.

ВЕСЕЛИНОВИЕ ЗЛАТОМИР, рођен 1912, Новаци Уб, радник. Борац одреда до 8. 1. 1942. године. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ВЕСИЕ ЉУБОМИР, рођен 1905, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја 1941, заробљен и огеран у затвор у Ваљеву и Шапцу. Депортован у Норвешку и стрељан у логору Ботн 1942.

ВИДАКОВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1919, Бргуле, Уб, Ковач. Члан СКОЈ-а од 1940., а члан КПЈ од 1941. године. Био водник и заменик командира 2. чете до децембра 1941. године. Заробљен и депортован у Норвешку где је убијен крајем 1942. у логору Осен.

ВИЛОТИЈЕВИЕ СТОЈАДИН, рођен 1917, Овчиња, Бајина Башта, земљорадник. Борац 4. батаљона до 17. 12. 1941. Заробљен и из логора у Шапцу депортован у Немачку. Био борац Црвене армије.

ВИТИЕ ДУШАН, рођен 1904. Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941.

ВИЕЕНТИЕ БОГОЉУБ, рођен 1907, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 11. 1941. Заробљен и стрељан у логору у Шапцу 15. 11. 1941.

ВИЕЕНТИЕ ВЕЛИМИР, рођен 1922. Бањани, Уб, радник. Борац батаљона до 15. 11. 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

ВИЕЕНТИЕ ЧОСИЕ ДИМИТРИЈЕ, рођен 1919, Бањани, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 29. 2. 1942. године. Поново ступио у НОВЈ 1. 2. 1945.

ВИЕЕНТИЕ МАРКО, рођен 1907, Бањани, Уб, земљорадник. Борац батаљона до јануара 1942. Марта 1943. ухапшен и одведен у логор на Бањици где је и стрељан.

ВИЕЕНТИЕ СТАНКО, рођен 1906, Тулари, Уб, земљорадник. Борац одреда до 15. 10. 1941.

ВИЕЕНТИЕ СТРАХИЊА, рођен 1921. Тулари, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ВЛАЈКОВИЕ ГВОЗДЕН, рођен 1906, Станина Река, Ваљево, земљорадник. Борац 4. батаљона до 20. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 10. 1944.

ВЛАЈКОВИН ГВОЗДЕН, из Совљака, болничар у 4. батаљону до децембра 1941.

ВЛАЈКОВИН БОРБЕ, рођен 1887. Совљак, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до новембра 1941. Заробљен и стрел^ан на Убу.

ВЛАЈКОВИН ЗОРАН, рођен 1920, Уб, сарачки радник. Борац 3. батаљона до 24. 2. 1942. Ухапшен и из логора на Бањици депортован у Матхаузен, Аустрија. Умро после рата.

ВЛАЈКОВИН (ВЕСИН) МИЛКА, рођена 1924, Таково, Уб, домаћица. Борац - курир до 28. 2. 1942. Хапшена више пута. По ослобођењу Уба ступа у 1. пролетерску бригаду.

ВЛАЈКОВИН РАДЕНКО, рођен 1904, Станина Река, Ваљево, земљорадник. Борац 3. батаљона до 27. 11. 1941. Умро 1984.

ВУЈИЧИН ЛЕПОСАВА, рођена 1916, Титова Кореница, учитељица. Члан КПЈ од пре рата. Референт санитета 3. тамнавског батаљона до краја фебруара 1942. Заробљена и стрељана 26. 4. 1942. у Шапцу од стране Немаца.

ВУЈИЧИН Д. МАРИНКО, рођен 1906, Калиновац, Уб, земљорадник. У батаљону био до 18. новембра 1941.

ВУЈКОВИН САВА, рођен 1917, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ВУКАДИНОВИН ВУКАДИН МИЛЕ, ВАСОЈЕВИК, политички комесар 3. батаљона. Рођен 1915, Маште, Иванград, ученик гимназије. Члан КПЈ од 1936. Августа 1941. побегао са групом комуниста из Сремске Митровице. У батаљону био до 3. марта 1942. Пробио се у рејон Берана 1942. и постављен за политичког комесара оперативног штаба северне Црне Горе. Погинуо 15. 3. 1943. Проглашен за народног хероја 1951.

ВУКОВИЋ БОРИСАВ, рођен 1920, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. године. Борац 3. тамнавског батаљона до 15. 1. 1942. године. Ухапшен 1943. године, спроведен у логор на Бањици а затим у Матхаузен, Аустрија до краја рата. Умро маја 1959.

ВУКОВИЋ ВОЈА, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1941. У батаљону био до октобра 1941...

ВУКОВИЋ ЖИВОТА, рођен 1910, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја 1941. Рањен, заробљен и отеран у логор у Шапцу где је стрељан 1942.

ВУКОВИЋ МИЛИСАВ, политички делегат вода, рођен 1922. Комирић, Осечина, студент. Члан КПЈ од 1938. Био борац у 3. батаљону. Заробљен и стрељан 31. 11. 1941. у Ваљеву.

ВУКОВИБ МИЛОЈКО, рођен 1915, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 22. 1. 1942. Ухапшен и спроведен у логор на Бањици, а затим у Матхаузен до краја рата.

ВУКОВИЕ РАДОЈКО, рођен 1912, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 3. 9. 1941. Поново ступио 24. 12. 1944.

ВУКОВИБ РАДОМИР, рођен 1915, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 28. 2. 1942. Као рањеник заробљен на р. Убачи и априла 1942. стрељан у Шапцу.

ВУКОВИН СВЕТОЛИК, рођен 1911, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 10. 1941.

ВУКОВИН СТАНИМИР, рођен 1921, Комирић, Осечина, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ сеитембра 1944.

ВУКОСАВЉЕВИН ЖИВАН, рођен 1920. године у Совчу код Ваљева. Завршио средњу пољопривредну школу. Погинуо V борби са Немцима и четницима на реци Уб, марта месеца 1942.

ВУКОСАВЉЕВИН МИЛИСАВ, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Био борац 3. батаљона до 1942.

ВУКОСАВЉЕВИН САВА, рођен у Бањанима, Уб, земљорадник. У батаљону био до 25. 10. 1941. Умро после рата.

ВУКОСАВЉЕВИН ЖИВОЈИН, рођен 1910. Памбуковица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 28. 10. 1941. Погинуо у борби са Немцима на Вучјаку, Уб.

ВУКОСАВЉЕВИН МИЛИСАВ, рођен 1916, Мали Борак, Лајковац, железнички радник. Борац 3. батаљона до 15. 11. 1941. Умро 1963.

ВУКСАНОВИН ГОЈКО, рођен у Црној Гори, судски приправник у Владимирцима. Борац 4. батаљона до 1. 3. 1942...

ВУЧЕТИН МИЛУТИН, рођен 1909, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 24. 12. 1941. Умро 1975.

ВУЧИНЕВИН ДУШАН, рођен 1906, Адашевци, Шпд, обућарски радник на Убу. Члан КПЈ од пре рата. Борац 3. батаљона до децембра 1941. године и политички делегат вода. Ухапшен и спроведен у логор на Бањици па у Матхаузен, Аустрија до краја рата. Умро 1978.

ГАБИЋ МАРИНКО, рођен 1901, Вукона, Уб, музикант. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

ГАВРИЛОВИЋ БОРБЕ, рођен у Радуши. Био у батаљону до де :мбра 1941.

ГАВРИЛОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1907, Паљуви, Уб, радник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Погинуо у с. Оглађеновац, Ваљево.

ГАВРИЛОВИН ЈАНКО, рођен 1919, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац одреда до 9. 12. 1941. Ухапшен и стрељан 1943. на Бањици.

ГАВРИЛОВИН МИХАИЛО, рођен 1904, Новаци, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до 11. 11. 1941.

ГАВРИЛОВИН РАДОСАВ ТРЗОЈЕ, рођен у с. Паљуви, Уб, земљорадник. Борац 3. багаљона до децембра 1941. Умро после рата.

ГАВРИН БРАНКО, рођен 1912, Месарци, Владимирци, радник. Борац 4. батаљона до краја 1941. Умро 1981.

ГАЈИН АЛЕКСАНДАР, рођен 1921, Шарбане, Уб, ковачки радник. Борац 3. батаљона до 31. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

ГАЈИЋ БОГОЉУБ, рођен 1900, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 31. 12. 1941. Умро 1951.

ГАЈИЋ БРАНИМИР, рођен 1910, Скобаљ, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 30. 11. 1941. Умро 1960.

ГАЈИЋ ЖИВОРАД, рођен 1908, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац 3. тамнавског батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 11. 1944.

ГАЈИЋ ЛАЗАР, рођен 1912, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона. Погинуо крајем 1941.

ГАЈИЋ МИЛЕТА, рођен у Црвеној Јабуци, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Умро у току рата.

ГАЈИН МИЛИВОЈЕ, рођен 1888, Рукладе, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона. Заробљен и стрељан 31. 10. 1941.

ГАЈИЋ МИЛУТИН, рођен 1909, Мали Борак, Лајковац, земљорадник и радник. Борац 3. батаљона до новембра 1941.

ГАЈИЋ РАДОВАН, рођен 1909, Скобаљ, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941, када је рањен. Умро 1955.

ГАЈИЋ СВЕТОЗАР, рођен 1896. Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 01. 1942. Погинуо код Коцељеве.

ГАЈИЋ СВЕТОМИР, рођен 1917, земљорадник. Борац батаљона до краја 1941. Погинуо у с. Мајдану 1942.

ГАЈИЋ ЧЕДОМИР ТИХОМИР, рођен 1905, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 31. 12. 1941. Депортован 20. 03. 1942. у логор у Норвешкој и тамо убијен 1943.

ГАРДИНОВАЧКИ ВЛАДИМИР ВЛАДА, рођен 1921, Уб, месар. Борац 3. батаљона до 28. 2. 1942. Погинуо на месту Караула с. Гвозденовић.

ГАРДИНОВАЧКИ ПЕТРОНИЈЕ, рођен 1922, Мургаш, Уб, пекарски радник. Борац 4. батаљона до 28. 2. 1942. Заробљен и отеран у затвор на Убу, а затим у логор на Бањици. Депортован у Француску.

ГАЧИЋ МИЛОРАД, рођен 1921, Крнић, Владимирци, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОБ 10. 10. 1944. Потинуо 4. јула 1946. године у Липи код Пакраца од одметничке групе.

ГЛИШИЋ БОШКО, рођен 1916, Стубленица, Уб, земљорадник. У 3. батаљону био водник до 1942. Умро после рата.

ГЛИШИН ГОЈКО, рођен 1921, Бобовик, Владимирцп, радник. Члан КПЈ од 15. 9. 1941. Борац 4. батаљона до 1. 3. 1942. Био политички делегат вода. Поново ступио у НОВЈ 15. 9. 1944. Капетан I класе ЈНА у пензији.

ГЛИШИН МИЛАН, рођен 1921, Совљак, Уб, радник, командир вода у 2. чети 3. батаљона, до 20. 1. 1942. Погинуо у с. Табановић Шабац.

ГЛИШИЕ МИЛОРАД, рођен 1919, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Погинуо 9. 12. 1941. Оглађеновац, Ваљево.

ГРКИЕ ДУШКО, борац 4. батаљона. Рањен 17. 2. 1942, Рожанци, Барајево. Умро после рањавања и сахрањен у том селу.

ГРУЈИЧИЕ ЖИВОРАД, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона. Погинуо 3. децембра 1941, Шљивовица, Чајетина.

ГРУЈИЕ Р. ДРАГОЛзУБ, Тулари, Уб, земљорадник. ..

ГРУЈИЕ ЈЕРЕМИЈА, рођен 1910, Врело, Уб, земљорадник, Борац батаљона до 24. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 11. 1944.

ГРУЈИЕ В. МИЛИСАВ, рођен 1905, Врело, Уб, земљорадник. У батаљону био до 9. децембра 1941. Умро 1985.

ГРУЈИЕ В. МИЛОШ, рођен 1908, Врело, Уб, радник. Био у батаљону до 9. 12. 1941. Умро 1973.

ГРУЈИЕ МИЛОВАН, рођен 1903, Тврдојевац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941.

ГРУЈИЕ МИОМИР, рођен 1923, Врело, Уб, земљорадник. Борац, десетар у батаљону до 25. 3. 1942. Заробљен и стрељан у логору у Шапцу.

ГРУЈИЕ ПАНТА, Тулари, Уб, земљорадник. . .

ГРУЈИЕ ПРОДАН, рођен 1912, Врело, Уб, земљорадник. Погинуо крајем 29. новембра 1941. на Црнокоси код Ужица.

ДАВИДОВИЕ МАЛИША, рођен 1904, Гвозденовић, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 11. 1941.

ДАМЊАНОВИЕ ВЕСЕЛИН, рођен 1901, Мали Борак, Лајковац. Борац 3. батаљона до 15. 10. 1941.

ДАМЊАНОВИЕ ВОЈИН, рођен 1903, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац батаљона до 27. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ септембра 1944.

ДАМЊАНОВИВ ВОЈИСЛАВ, рођен 1912, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 9. 1941. Враћен кући као болестан. Поново ступио у НОВЈ септембра 1944. године.

ДАМЊАНОВИЋ СЛАВОЛ.УБ, рођен 1925, Црвена Јабука, Уб. Борац 4. батаљона до 28. 2. 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Мајор ЈНА у резерви.

ДАМЊАНОВИН ДРАГОСЛАВ, рођен 1924, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац 3. тамнавског батаљона до 21. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ДАМЊАНОВИЋ МИЛАН, рођен 1919, Бањани, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 15. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо 21. 1. 1945. на Сремском фронту код Шида.

ДАМЈАНОВИЋ УРОШЕВИН Милана НАДЕЖДА, рођена 1923, Уб, кројачка радница. У батаљону била до 26. 11. 1941.

ДАМЊАНОВИН СЛАВКО, рођен у Црвеној Јабуци, Уб. У батаљону био. . . Мајор ЈНА у резерви.

ДАМЊАНОВИН СТЕВАН, рођен 1921, Доњи Товарник, Пећинци, опанчарски радник на Убу. Борац батаљона до 8. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

ДАМЊАНОВИЋ ТРИФУН, рођен 1907, Мали Борак, Лајковац. Борац батаљона био до краја октобра 1941. Умро 1974.

ДАНИЛОВИЋ ДУШАН, политички комесар 3. батаљона, рођен 1914, Каленић, Уб, кројачки радник. Члан КПЈ од 1936. Организатор устанка у Тамнави. Погинуо 28. 10. 1941. на Вучјаку, Уб.

ДЕВАЛД АЛЕКСАНДАР АЦА ШАМИКА, рођен 1924, Земун, електричарски радник. Члан СКОЈ-а од пре рата, члан КПЈ од 1941. Борац 3. и 4. батаљона. Погинуо 29. новембра 1941. око Ужица.

ДЕЛИЋ ПЕРО... Борац 3. батаљона до краја октобра 1941. Заробљен и заклан од четника.

ДЕСПОТОВИЋ АНДРИЈА, рођен 1918, Слатина, Уб, борац батаљона до 11. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 5. 11. 1944.

ДЕСПОТОВИЋ ВЛАДАН, рођен 1919, Слатина, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до новембра 1941.

ДЕСПОТОВИЋ ЖИВКО, рођен 1914, Новаци, Уб, земљорадник. Погинуо крајем 1941.

ДЕСПОТОВИЋ М. СВЕТИСЛАВ, рођен 1921, Калиновац, Уб, земљорадник. Био борац 3. батаљона до 2. новембра 1941. Умро 1970.

*

ДИКИЋ ИЛИЈА, рођен у Сиригу. Борац 3. батаљона до краја 1941...

ДИМИТРИЈЕВИЋ ЈОСИП, рођен 1910, Бањани, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 14. 12. 1944.

ДИМИТРИЈЕВИН МИЛИСАВ, рођен 1904, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 1. 1942. Умро 1958.

ДОЈЧИНОВИН И. ДУШАН, рођен у Бањанима, Уб. У батаљону био до 7. новембра 1941.

ДОРОЊСКИ ГОЈКО, рођен 1909. у Срему, оланчарски радник на Убу. Члан КПЈ пре устанка 1941. Борац 3. батаљона до краја 1941. Умро од тифуса у току рата.

ДРАГИНЕВИН ЖИВОЈИН, рођен 1919. године. Борац батаљона до 1942. године. Умро после рата.

ДРАЖИЕ ЈОВАН, рођен у Славонији, опанчар у Бањанима. Члан КПЈ од 1937. Погинуо, с. Сушице, Ваљево, јануара 1942.

ДУБЉЕВИЕ МИЛОРАД, рођен 1908. Тврдојевац, Уб, учитељ. Борац, водник и командир чете у 3. батаљону до децембра 1941. године. Заробљен и стрељан 9. 3. 1942. у Јајинцима, Бањица.

ДУКИЕ ВЕЛИСАВ, рођен у с. Шарбане, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 30. 11. 1941. Умро 1969.

ДУКИЕ ДРАГОЉУБ, Тулари, Уб, земљорадник. У батаљону био до новембра 1941. Убијен 10. 8. 1944. од четника.

ДУКИЕ ДУШАН, рођен 1925, Новаци, Уб, земљорадник. У батаљону био до фебруара 1942. Заробљен и депортован у логор у Северној Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

ДУКИЕ БУРА, борац 3. батаљона, похваљен од ВШ НОПОЈ, за уништење немачког тенка са бензинском флашом.

ДУКИЕ ЈОВАН, рођен 1923. Шарбане, Уб, земљорадник, надничар. Погинуо 25. 12. 1941. у борби са Немцима код с. Гвозденовић, Уб.

ДУКИЋ РАНИСАВ, рођен 1904, Шарбане, Уб, земљорадник, рудар. Борац батаљона до 10. 12. 1941.

ДУКИЋ СТАНИСАВ, рођен 1901, Шарбане, Уб, радник. Борац 4. батаљона до 31. 12. 1941. Откривен као илегалац 17. 11. 1943. и спроведен у затвор у Ваљеву и у логор на Бањици одакле је депортован у логор у Немачку.

ДУЛАНОВИЋ МИЛАН, рођен 1917, Љубање, Титово Ужице. Борац и политички комесар 4. чете 4. батаљона до краја децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944.

БЕНИЋ РАДОСАВ, рођен 1913, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 4. 12. 1941. Новембра 1943. ухапшен и отеран у логор на Бањици, а затим у Француску. . .

БЕРМАНОВИН МИХАЈЛО, рођен 1901, Чучуге, Уб, земљорадник. Заробљен новембра 1941. у Пецкој. Стрељан на Убу децембра 1941.

БОРБЕВИН БОГДАН, рођен 1907, Шарбане, Уб, рударски радник. Борац батаљона до 31. 12. 1941. Умро 1971.

БОРБЕВИН ДИМИТРИЈЕ, рођен 1907, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 11. 1941. Умро 1972.

БОРБЕВИН ДРАГОЈЕ, рођен 1920. Бањани, Уб, радник. Погинуо крајем 1941.

БОРБЕВИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1923, Владимирци. Борац 4. батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро 1981.

БОРБЕВИЋ ДРАГОСАВ, рођен 1927, Шарбане, Уб, земљорадник и рударски радник. Борац батаљона до 11. 11. 1941. Умро 1971.

БОРБЕВИБ МИОДРАГ, рођен 1920, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 3. 9. 1944.

БОРБЕВИБ ПАУН, рођен 1919, Докмир, Уб, радник. Члан КПЈ од 1941. Борац багаљона до 29. 12. 1941. Заробљен и депортован у Немачку у логор АЕГ.

БОРБЕВИЋ ПЕТАР, рођен 1923. Совљак, Уб, земљорадник. Погинуо крајем 1941. код с. Ратковац, Лајковац.

БОРБЕВИЋ СВЕТИСЛАВ, рођен 1921. Шарбане, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац батаљона до 3. 1. 1942. Заробљен и депортован у Норвешку.

БОРБЕВИЋ СВЕТОЗАР, рођен 1914, Шарбане, Уб, радник у руднику. Борац батаљона до 31. 12. 1941.

БОРБЕВИН СРБОЉУБ, рођен 1920, Стубленица, Уб, земљорадник и радник у руднику. Борац батаљона до јануара 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

БОРБЕВИЋ КУРУВИЈА, рођен 1919, Дебрц, Владимирци, столарски радник. Борац 3. и 4. батаљона до фебруара 1942. Заробљен и стрељан у логору у Шапцу.

БУКИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1906, Памбуковица, Уб, столар. Борац батаљона до краја јануара 1942. Умро 1946.

БУКИЋ БОГОЉУБ, рођен 1924, Тулари, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а од октобра 1941. Борац батаљона до 27. 2. 1942. Заклан од четника 12. 5. 1944.

БУКИЋ ЖИВКО, рођен 1911, Тулари, Уб, службеник. Члан КПЈ од 1941. Борац батаљона до 7. 11. 1941.

БУКИЋ ЖИВОРАД, рођен 1896, Тулари, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до марта 1942. Заробљен, прогањан и затваран. Заклан од четника у Совљаку 1944.

БУКИЋ ПРОДАН, рођен 1912, Новаци, Уб, земљорадник. Борац бата<\>она до 3. 12. 1941.

БУКИК. ААЗАР, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до новембра 1941...

БУКИЋ МИОДРАГ, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до новембра 1941. . .

БУКИЋ БОГОМИР, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до новембра 1941...

БУНИСИЈЕВИБ ЖИВОРАДА БУНИС, рођен 1918. Гуњевац, Уб, земљорадник. Борац одреда до јануара 1942, а затим борац и руководилац у 2. пролетерској бригади. Умро 1981.

БУПОВАЦ БОРИВОЈЕ, рођен 1923, Јаловик, Владимирци, ђак. Члан КПЈ од децембра 1941. Борац 4. батаљона. Заробљен фебруара 1942. и стрељан у Кленку, Шабац.

БУРАШИНОВИЋ ВЛАДИСЛАВ, рођен 1900, Јошева, Уб, земљорадник. Борац 3. тамнавског батаљона. Погинуо крајем 1941.

БУРБЕВИЋ Радоја ГАВРИЛО, из Стубленице, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Поново ступио у НОБ 1944, погинуо у Срему, крајем 1944.

БУРБЕВИЋ ДРАГОЈЕ, рођен 1920, Уб, радник. Као борац батаљона погинуо крајем новембра 1941.

БУРБЕВИБ ДРАГОЉУБ, рођен 1907, Скобаљ, Лајковац, зе.мљорадник. Борац батаљона до 28. 11. 1941. Ухапшен од четника и убијен.

БУРБЕВИЋ ДРАГОЈЛО, рођен 1913, Слатина, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 11. 1941. Стрељан на Бањици 1943.

БУРБЕВИБ ЖИВАН, рођен у Црвеној Јабуци, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941.

БУРБЕВИБ ЖИВКО, рођен 1922, Радљево, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 7. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 9. 10. 1944.

БУРБЕВИБ ЖИВКО, рођен 1915, Слатина, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 1. 12. 1941. Отеран на Бањицу 15. 3. 1943. и стрељан.

БУРБЕВИЋ ЈОРДАН, рођен 1918, Слатина, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја фебруара 1942. Заробљен, отеран на Бањицу и стрељан 1943.

БУРБЕВИЋ ЉУБИСАВ, рођен 1909, Кожуар, Уб, службеник. Борац 3. батаљона. Погинуо 12. јануара 1942, Чучуге, Уб.

БУРБЕВИЋ МИОДРАГ, рођен 1919, Врело, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до 24. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

БУРБЕВИБ ТИХОМИР, рођен 1916, Близоње, Ваљево, земљорадник. Борац 4. батаљона. Погинуо октобра 1941. у с. Скупљену, Владимирци.

БУРИЋ ВОЈИСЛАВ, рођен 1908, Црвена Јабука, Уб, раднк. Борац батаљона до 28. 2. 1942. Умро 1979.

БУРИЧИБ ДРАГОЛзУБ, рођен 1910, Скобаљ, Лајковац, земљорадник. Погинуо 28. 10. 1941, код Уба, у борби са Немцима.

БУРИЧИБ С. ЖИВОТА, рођен 1921, Совљак, Уб, земљорадник. У батаљону био до 25. октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

БУРИЧИБ ПРЕДРАГ, рођен 1911, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро после рата.

БУРИБ АЛЕКСАНДАР, рођен 1920, Комирић, Осечина, земљорадник. Борац батаљона до 10. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 9. 1944.

БУРИЋ ЖИВОРАД, рођен 1915, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 11. 1944.

БУРИЋ ЖИВОТА, рођен 1908, Памбуковица, Уб, земљорадник. Као борац 4. батаљона погинуо 28. новембра 1941. код Ужица.

БУРИШИЋ МЛАДЕН, рођен 1905, Бањани, Уб, земљорадник. Као борац 3. батаљона погинуо крајем 1941.

БУРОВИЋ ЖИВКО, рођен 1920, Мали Борак, Лајковац, радник. Борац 3. батаљона до новембра 1941. Члан КПЈ од 15. 3. 1943. Заклан од четника 23. 7. 1943.

ЕРАКОВИЋ ДРАГУТИН, рођен 1921, Бобовик, Владимирци, земљорадник. Борац 4. батаљона. Отпуштен из чете 1. 12. 1941. због слабог вида. Умро 1968.

ЖИВАНОВИЋ БОГОЉУБ, рођен 1909, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 3. 11. 1941. Умро после рата.

ЖИВАНОВИЋ БРАНИСЛАВ, рођен 1915, Таково, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 2. 12. 1944.

ЖИВАНОВИЋ ДУШАН, рођен 1904, Каленић, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 3. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 3. 10. 1944.

ЖИВАНОВИЋ ЗДРАВКО, рођен 1921, Бргуле, Уб, рударски радник. Борац 3. батаљона до 25. 12. 1941. Ухапшен и спроведен у логор на Бањици. Заклан од четника.

ЖИВАНОВИЋ МИЈОДРАГ, рођен 1922, Гвозденовић, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 12. 9. 1944.

ЖИВАНОВИЋ МИЛАДИН, рођен 1921, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац одреда до 23. 12. 1941. Поново ступио V НОВЈ октобра 1944.

ЖИВАНОВИЋ РАДОМИР, рођен 1921, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Ухапшен, и априла 1942. отеран у логор на Бањици где је стрељан 7. 7. 1943.

ЖИВАНОВИЋ СВЕТОЗАР, рођен 1915, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 11. 1941.

ЖИВАНОВИЋ Л. СВЕТОМИР, рођен 1908, Гвозденовић, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 20. 10. 1944. Умро после рата.

ЖИВАНОВИН СТАНИМИР, рођен у Свилеуви, Коцељева, учитељ у Докмиру, Тврдојевцу и Убу. Био у батаљону до краја 1941. Умро после рата.

ЖИВКОВИН АЛЕКСАНДАР, рођен 1919, Мали Борак, Лајковац, радник у руднику. Борац 3. батаљона до 27. 11. 1941.

ЖИВКОВИН БОЖИДАР, рођен 1918, Гвозденовић, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 12. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 12. 1944.

ЖИВКОВИЋ БОРИСАВ, рођен 1903, Црвена Јабука, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја 1941. Заробљен и отеран у логор на Бањици 1942. и стрељан 1943.

ЖИВКОВИЋ ВИТОМИР, рођен 1910, Калиновац, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од пре рата. Борац батаљона до децембра 1941. Умро 1975.

ЖИВКОВИЋ ВЛАДИСАВ, рођен 1912, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 3. 11. 1941. Умро 1959.

ЖИВКОВИЋ ЖИВОЈИН, рођен 1923. Бргуле, Уб, радник. Борац 3. батаљона до 11. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 8. 10. 1944. Умро после рата.

ЖИВКОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1906, Мали Борак, Лајковац, радник, кандидат за члана КПЈ од априла 1941. Борац 3. батаљона до јануара 1942. Био у затвору на Убу, а од 1943. у логору на Бањици и Матхаузену, Аустрија. Умро после рата.

ЖИВКОВИЋ МИЛИНКО, рођен 1914, Калиновац, Уб, подофицир БВЈ. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и депортован у Норвешку. Стрељан 17. јула 1942.

ЖИВКОВИЋ М. МИОДРАГ, рођен 1922, Калиновац, Уб, подофицир. Борац и водник у батаљону до 1. 3. 1942. а затим у 2. пролетерској бригади борац и руководилац. Погинуо 16. октобра 1944. у борбама за Београд, Болеч.

ЖИРОПАЦА Т. МИЛИВОЈЕ, рођен 1920. учитељ у Памбуковици, борац 3. батаљона...

ЗАРИН МИЛОРАД, рођен 1923, Радљево, Уб, опанчарски радник. Борац батаљона до 25. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944. Умро 1946. као војни питомац.

ЗВИРШИЋ ФРАЊА, рођен 1920, Илок, Вуковар, лимарски радник на Убу. Члан КПЈ од 1939. године. Борац и политички делегат вода у батаљону децембра 1941. Заробљен и обешен у јануару 1942. у Ужицу.

ЗЕЉИЋ ЖИВОТА, рођен 1923, Врело, Уб, етудент. Члан КПЈ од пре рата. Борац и политички делегат вода у 4. батаљону. Погинуо 3. 12. 1941, с. Шљивовица, Чајетина.

ЗААТИЋ РАДИСАВ, Бргуле, Уб, трговац. Борац и водник до фебруара 1942. Заробљен и отеран у логор на Бањицу где је стрељан.

ЗУЈАЛОВИЋ ДРАГОМИР, рођен 1905, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 19. 12. 1941. Поново ступио у НОБ 15. 12. 1944. Умро 1951.

ЗУРОВАЦ ВУКАШИН, рођен 1914, Мостар, железничар. Члан КПЈ од 1938. године. Борац и политички делегат вода у 3. батаљону. Заробљен и стрељан 1942. на Бањици.

ИВАНКОВИЋ БОРИСАВ, рођен 1920, Власеница, Владимирци, машинбравар. Борац 4. батаљона до фебруара 1942. Заробљен у околини Ваљева, и стрељан у логору у Шапцу.

ИВАНКОВИЋ ДРАГОСЛАВ, рођен 1912, Стубленица, Уб, земљорадник. Погинуо 25. 10. 1941. код Шапца у борби са Немцима и четницима.

ИВАНКОВИЋ МИЛАН, рођен 1909, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 10. 1941.

ИВАНОВИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1922, Бањани, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 28. фебруара 1942. Заробљен и отеран у логор у Норвешкој, где је и стрељан 23. априла 1943.

ИВАНОВИЋ БОГОСАВ, рођен 1904, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 10. 1944.

ИВАНОВИЋ ВЕЉКО, рођен 1902, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 11. 1941. Умро 1970.

ИВАНОВИЋ ВЛАДАН, рођен 1922, Бргуле, Уб, опанчарски радник. Био борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен, отеран у Норвешку и стрељан 1944.

ИВАНОВИЋ ДРАГИША, рођен 1919, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Умро 1974.

ИВАНОВИЋ Ж. ДРАГИША, рођен 1917, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 1. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 10. 1944.

ИВАНОВИЋ Ч. ДРАГОЉУБ, рођен 1912, Калиновац, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до 8. новембра 1941. Умро 1970.

ИВАНОВИЋ ЖИВОТА, рођен 1920, Врело, Уб, »земљорадник. Борац батаљона до 3. 12. 1941. Поново ступио 6. 10. 1944. у НОВЈ.

ИВАНОВИЋ ЈАНКО, Таково, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у логор у Немачкој. Умро после рата.

ИВАНОВИЕ МИЛОРАД, рођен 1921, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Члан КПЈ од 1944. Борац 3. батаљона до 27. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо децембра 1944. на Сремском фронту.

ИВАНОВИЋ МИОДРАГ, рођен у Бргулама, земљорадник. Био борац батаљона до децембра 1941. Отеран у логор у Немачкој. Умро.

ИВАНОВИБ МЛАДЕН, рођен 1923. Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 18. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944. Умро 1951.

ИВАНОВИЋ МОМЧИЛО, рођен 1918, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 4. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 12. 1944.

ИВАНОВИН ПАНТА, рођен 1918, Јазовник, Владимирци, земљорадник. Борац и водник 4. батаљона до јануара 1942. Заробљен и стрељан 6. 1. 1942. у логору у Шапцу.

ИВАНОВШт ПРЕДРАГ, рођен 1922. Рубрибреза, Лајковац, земљорадник и рудар. Борац 3. батаљона до 28. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 20. 9. 1944.

ИВАНОВИЋ РАДИСАВ, рођен 1924, Таково, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 20. 12. 1941. Заробљен и спроведен у затвор на Убу, а затим у логор у Шапцу, одакле је депортован у Немачку.

ИВАНОВИЋ Т. РАДИСАВ, рођен 1920, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 25. новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо 5. јануара код Шида 1945.

ИВАНОВИЋ РАДОВАН, рођен 1913, Мургаш, Уб, рудар. Члан КПЈ од 1941. Борац и водник у 3. батаљону до децембра 1941. Заробљен и стрељан 5. 1. 1942. на Убу.

ИВАНОВИЋ РАНИСАВ, рођен 1915, Стубленица, Уб, рударски радник. Борац батаљона и водник до 25. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ИВАНОВИЋ СЛАВКО, Тулари, Уб, земљорадник. Био борац у 3. батаљону до фебруара 1942. Заробљен и спроведен у логор у Шапцу одакле је депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

ИВКОВИЋ БОЖИДАР, рођен 1898, Скобаљ, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 28. 11. 1941. Заклан од стране четника 1943.

ИВКОВИЋ М. ДРАГУТИН, рођен 1915, Бањани, Уб, земљорадник. У батаљону био до 23. новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1976.

ИВКОВИЋ ЖИВАН, рођен 1911, Радљево, Уб, рударски радник. Борац батаљона до 9. 12. 1941. Заробљен и спроведен у логор на Бан>ици до априла 1942.

ИВКОВИН М. ЖИВОРАД, рођен 1912, Бањани, Уб, чемљорадпик. У батаљону био до 25. октобра 1941.

ИВКОВИЕ ЈОВАН, Радљево, Уб, радник. Борац до 15. 12. 1941.

ИВКОВИН Љ. МИХАИАО, рођен 1917, Бањани, Уб, земљорадник. У батаљону био до 20. новембра 1941. Умро 1984.

ИВКОВИН СВЕТОЗАР, рођен 1906, Скобаљ, Лајковац, земљорадпик. Борац 3. батаљона до 19. 12. 1941. Прогањан и хапшен. Поново ступио у НОВЈ 5. 10. 1944.

ИВКОВИН Д. СТАНИМИР, рођен 1907, Бањани, Уб, земљорадник. У батаљону био до 23. новембра 1941. Умро 1960. године.

ИВОШЕВИН НИКОЛА ВЕЉКО, рођен 1921, Дрежница, ђак. Члан КПЈ од септембра 1941. У 4. батаљону био водник до јануара 1942, а затим у одреду »Вељко Дугошевић« до краја рата.

ИКАНОВИН СЛОБОДАН, латиф, кочијаш, на Убу. Рањен новембра 1941, у Плавњу - Оглађеновац, Ваљево, заробљен и стрељан на Убу.

ИКОНОВИН БОРБЕ, Баталаге, Уб, трговачки помоћник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Заробљен и стрељан 1943. године на Бањици.

ИЛИБ БОГДАН, рођен 1897, Радљево, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Заробљен децембра 1941, и депортован у логор Матхаузен, Аустрија, где је убијен 1944.

ИЛИН БРАНИСЛАВ, рођен 1920, продавац новина на Убу. Погинуо 29. новембра 1941, Црнокоса, Ужице.

ИЛИН ВЛАДИСЛАВ, рођен 1918, Радљево, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац у 3. батаљону до фебруара 1942. Заробљен и депортован у логор Матхаузен, Аустрија где је убијен 1944.

ИЛИН ДРАГОМИР, рођен 1911, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Умро 1967.

ИЛИН БУРИЦА, омладинац, рођен 1928, Радљево, Уб, члан СКОЈ-а од 1941. Борац 3. батаљона. Погинуо крајем 1941. у Босни.

ИЛИН ЖАРКО, рођен 1914, Бањани, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 19. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 7. 1. 1945. Умро после рата.

ИЛИЋ ЖИВОЈИН, рођен 1916, Паљуви, Уб, земљорадник и рудар. Борац 4. батаљона до 15. 2. 1942.

ИЛИЋ ЖИВОРАД, рођен 1906, Бргуле, Уб, подофицир БВЈ. Члан КПЈ од 1931. Борац и водник у батаљону до 3. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ИЛИЋ ЖИВОТА, рођен 1914, Слатина, Уб, земљорадник. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и отеран у логор на Бањици и стрељан 1943.

ИЛИН ЖИВОТА, рођен 1918, Вукнићевица, Обреновац, подофицир - наредник БЈВ. Члан КПЈ од пре рата. Био ко.мандир 1. чете у 3. батаљону. Заробљен као рањеник децембра 1941, на Златибору, спроведен у логор на Бањици, где је стрељан 11. новембра 1942.

ИЛИН ЈАНКО ДУЈА, рођен 1916, у Гуљевцу, Уб, земљорадник. У батаљону остао до децембра 1941.

ИЛИЕ А. МАКСИМ, рођен 1904, Јабучје, Уб, ложач ложионице у Лајковцу, био борац 3. батаљона. . .

ИЛИЋ МИЛЕНКО, рођен 1922, Ваљево, трговачки помоћник. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ИЛИЋ МИЛИСАВ, рођен 1904, Тврдојевац, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941.

ИЛИЋ М. МИЛОВАН, рођен 1907, Бањани, Уб, земљорадник. У батаљону био до 28. октобра 1941.

ИЛИЋ МИЛОЈЕ, рођен 1922, Трлић, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. године.

ИЛИЋ МИЛОРАД, рођен 1921, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944. Смртно рањен 20. 1. 1945. код Шида.

ИЛИЋ МИОДРАГ, рођен 1909, Бргуле, Уб, земљорадник и рударски радник. Борац батаљона до 20. 1. 1942. Умро после рата.

ИЛИЋ МИРОСЛАВ, рођен 1920, Радљево, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944. године.

ИЛИЋ ПРОДАН, рођен 1921, Радљево, Уб, земљорадник. Погинуо крајем 1941. Дупљај, Ваљево.

ИЛИЋ РАДИША, Радљево, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у логор у Норвешкој.

ИЛИЋ О. РОЗОМИР, рођен 1916, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Био борац 3. батаљона до 20. децембра 1941.

ИЛИЋ СРЕТЕН, рођен 1920, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 22. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

ИЛИЋ СТАНИМИР, рођен 1910, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац батаљона до 1. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 24. 12. 1944.

ИСАИЛОВИН БОРИВОЈЕ, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до фебруара 1942. када је заробљен и депортован у Норвешку.

ИСАИЛОВИЋ ВЕРОЉУБ, рођен 1919, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 5. 10. 1944. Умро после рата.

ИСАИЛОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1912, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 19. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 14. 12. 1944.

ИСАИЛОВИЋ В. МИЛУТИН, рођен 1907, Калиновац, Уб, земљорадник. Био борац 3. батаљона до 7. новембра 1941. Умро 1975.

ИСАКОВИН ЛАЗАР, рођен 1919, Стари Бечеј, студент, члан КПЈ од пре рата. Борац и политички делегат вода 4. батаљона. Погинуо 3. 12. 1941, Шљивовица, Чајетина.

ИСИЋ А. ЖИВОРАД, Слатина, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до 25. октобра 1941. Заробљен и стрељан на Бањици.

ИСИЋ СРЕТЕН, Слатина, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до 25. октобра 1941.

ИСИН ТРИВУН, рођен 1916, Слатина, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 1. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 10. 1944.

ЈАГОДИЋ МИЛОВАН, рођен 1905, Тврдојевац, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 28. 2. 1942. Поново ступио у НОВЈ 10. 11. 1944.

ЈАКОВЉЕВИЋ ВЕЛИСАВ, рођен 1909, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944. Умро 1946.

ЈАКОВЉЕВИЋ ВЛАДИМИР, рођен 1907, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944.

ЈАКОВЉЕВИЋ ДОБРОСАВ, рођен 1917, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 18. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

ЈАКОВЉЕВИЋ ДРАГОМИР, рођен 1910, Мургаш, Уб, абаџија. Члан КПЈ од пре рата. Борац батаљона до 31. 10. 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

ЈАКОВЉЕВИН Б. МИЛИЈАН, рођен 1912, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 12. 1941.

ЈАКОВЉЕВИЋ МИЛОРАД, рођен 1916, Мургаш, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 29. 2. 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1972.

ЈАКОВЉЕВИЋ ТИХОМИР, рођен 1904, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 11. 1941. Умро 1958.

ЈАНКОВИЋ БОЖИДАР, рођен 1907, Слатина, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 1. 11. 1941.

ЈАНКОВИЋ БОРИСАВ, рођен 1921, Лисо Поље, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1941. Погинуо 28. 2. 1942. у с. Трлић, Уб.

ЈАНКОВИЋ БОРИСАВ, десетар, рођен 1911. Луковац, Ваљево, машинбравар. Борац 3. батаљона до 8. 12. 1941. Хапшен и био на Бањици.

ЈАНКОВИЋ БРАНИСЛАВ, рођен 1919, Јабучје, Лајковац, рударски радник. Борац 3. батаљона до 30. 12. 1941. Заробљен и био у затвору на Убу и Ваљеву и маја 1942. депортован у Немачку у логор Фор Албет.

ЈАНКОВИЕ ВЕРОЛаУБ, рођен 1903, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 9. 1941. када је рањен и пуштен кући.

ЈАНКОВИЕ ВОЈИН, десетар, рођен 1910, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 25. 12. 1941. Заробљен и отеран у логор у Шапцу до марта 1942. Поново ступио у НОВЈ 7. 10. 1944.

ЈАНКОВИЕ ВОЈИСЛАВ, рођен 1921, Лисо Поље, Уб, земљорадник. Погинуо 28. 2. 1942. Чучуге, Уб.

ЈАНКОВИЕ ДОБРОСАВ, Бањани, Уб, земљорадник. Борац батаљона до десембра 1941. године. . .

ЈАНКОВИЕ ДРАГОЉУБ, рођен 1913, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 18. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 12. 1944.

ЈАНКОВИЕ БУКАН, учитељ, водник и командир 2. чете 4. батаљона. Заробљен фебруара 1942. Стрељан 9. 3. 1942. на Убу.

ЈАНКОВИЕ БУРО БУКА, рођен 1920, Уб, берберин. Борац батаљон до децембра 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

ЈАНКОВИЕ ЖИВАН, рођен 1906, Лисо Поље, Уб, машинбравар. Борац батаљона до 16. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро после рата.

ЈАНКОВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1913. Совљак, Уб, земљорадник. Пошнуо 3. 12. 1941. у Шљивовици.

ЈАНКОВИЕ ЈАНКО, рођен 1918, Гвозденовић, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 12. 1944.

ЈАНКОВИЕ Ж. РАНИСАВ, рођен 1900, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Умро после рата.

ЈАНКОВИЕ СЕЛИМИР, рођен 1923, Каленић, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Погинуо 15. 11. 1941. код Ваљева.

ЈАНКОВИЕ Р. СИНИША, рођен 1906, Стубленица, Уб, земљорадник. Погинуо 25. 10. 1941. у борби са Немцима и четницима код Шапца.

ЈАНКОВИБ СЛОБОДАН ЧВРКАН, рођен 1922, Лисо Поље, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 28. 2. 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо 10. 1. 1945, Грчића салаш, Шид.

ЈАНКОВИЕ СТРАШИМИР СТРАХИЊА, рођен 1914, Каленић, Уб, ковачки радник. Погинуо 24. 3. 1942. Веселиновац, Ваљево.

ЈАЊИЕ В. ЗДРАВКО СТРАХИЊА, рођен 1923, Грковци, Бос. Грахово, коларски радник у фабрици авиона »Икарус« у Земуну. Борац 3. бат. до краја 1941, а затим у јединицама НОВЈ до краја рата. Потпуковник ЈНА у пензији.

ЈАПАЛАК БУРО, рођен 1922, Плавно, Книн, радник. Заробљен децембра 1941, стрељан у логору у Шапцу 1942.

ЈАРИЋ МИЛОШ, рођен 1907, Јаворник, Двор на Уни, обућарски и рударски радник. Чдан КПЈ од 1926. године. Борац и политички делегат вода у батаљону до 28. 2. 1942. Заробљен и био у бањичком логору до 20. 9. 1942. а затим у логору у Грчкој до 10. 4. 1944. Прикључио се грчким партизанима и поново ступио у НОВЈ октобра 1944. године. Умро после рата.

ЈЕВТИН ЉУБИНКО, рођен 1903, Брезовица, Уб, земљорадник. Заробљен крајем 1941. и депортован у логор Ботн у северној Норвешкој где је умро 25. 1. 1943.

ЈЕВТИЋ МИЛЕНКО, рођен 1912, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1. 11. 1944.

ЈЕВТИЋ РАТКО, рођен 1912, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 24. 12. 1941.

ЈЕВТИЕ СТОЈАДИН, рођен 1920, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 17. 12. 1941. Поново ступио у НОВ октобра 1944.

ЈЕВТИЕ СТОЈАН, рођен 1921, Трлић, Уб, земљорадник. Заробљен и стрељан у логору у Шапцу децембра 1941.

ЈЕВТОВИЕ Е. МИЛАДИН, рођен 1911, Доња Грабовица, Ваљево, ложач у Лајковцу. Борац 3. батаљона до краја октобра 1941...

ЈЕФТИЕ СТОЈАН, рођен 1925. године, Врело, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја фебруара 1942. Заробљен и стрељан у логору у Шапцу, Клење 30. 3. 1942.

ЈЕВРЕМОВИЕ ЖИВКО, водник у 3. батаљону рођен 1913, Каленић, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1939. У батаљону био до децембра 1941. Заробљен и из логора у Шапцу депортован у логор у Немачкој. Умро после рата.

ЈЕВРЕМОВИЕ РАДИСАВ, десетар, рођен 1907, Каленић, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Радио илегално и хапшен.

ЈЕВРИЕ ЖИВКО, рођен 1911, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 24. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1. 11. 1944.

ЈЕЗДИМИРОВИЕ ЖИВОРАД ЖИЦА, рођен 1922. Каленић, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1940. Погинуо 12. 8. 1941. године у борби са жандарима.

ЈЕЗДИМИРОВИЕ ЛАЗАР, рођен 1920, Каленић, Уб, столар. Члан СКОЈ-а од 1941. године. Борац батаљона до краја 1941. Заробљен и спроведен у логор на Бањици, а затим депортован у логор у Норвешкој, где је стрељан 20. 9. 1942.

ЈЕЛИЕ МИЛОШ, рођен 1910, Новаци, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо јануара 1945. године у Босни, код Бјељине.

ЈЕЛИЕ ПЕТАР, водник, рођен 1920, Широка Кула, Госпић, стаклобрусач на Убу. Члан КПЈ од 1941. Борац батаљона до фебруара 1942.

Заробљен и био у затвору у Ваљеву, Шаицу и Београду. Депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

ЈЕЛИЧИН МИЛОРАД МИША, рођен 1922, Уб, студент. Борац 4. батаљона, до фебруара 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро после рата.

ЈЕРЕМИН БОРИВОЈЕ, рођен 1906, Совљак, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941.

ЈЕРЕМИН ВОЈИСЛАВ, Кршна Глава, Уб, шофер. Био борац до новембра 1941. Умро после рата.

ЈЕРЕМИН ДРАГОЉУБ, рођен 1908, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941. Умро 1970.

ЈЕРЕМИН ЖИВОРАД, рођен 1913, Радљево, Уб. Борац 3. батаљона до 20. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 10. 1944.

ЈЕРЕМИН ИЛИЈА, десетар, рођен 1904. Г. Мушић, Мионица, машинбравар. Борац 3. батаљона до краја новембра 1941. Ззробљен и стрељан у логору на Бањици 1942.

ЈЕРЕМИЋ МИЛОВАН, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Био борац до новембра 1941.

ЈЕРЕМИЋ МИЛОМИР, рођен у с. Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Рањен новембра 1941. у одбрани Ужица и умро. Сахрањен у с. Радановци, Сјечја река.

ЈЕРЕМИН МИЛОЈЕ ГАНДИ, рођен у Ваљеву, машинбравар у железничкој радионици у Лајковцу. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона а затим 2. пролетерске бригаде и других. Пуковник ЈНА у пензији-

ЈЕРОТИЋ СВЕТОЗАР, рођен 1921, Гвозденовић, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац 3. батаљона до 28. 2. 1942. Заробљен и интерниран у Немачку. Поново ступио у НОВЈ септембра 1944. Умро после рата.

ЈЕВТИЋ МИЛАН, Матијевац, Владимирци, земљорадник. Борац 4. батаљона. Погинуо крајем 1941.

ЈОВАНОВИЋ АЛЕКСА, рођен 1922, Кршна Глава, Уб, обућарски радник. Борац 3. батаљона до 28. 2. 1942. Заробљен и интерниран у Немачку. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ЈОВАНОВИЋ АЛЕКСАНДАР, Баталаге, Коцељево, земљорадник. Борац одреда до фебруара 1942. Заробљен и отеран у логор на Бањици где је стрељан 1943.

ЈОВАНОВИЋ АЛЕКСАНДАР ШУКИК, рођен 1917, Рукладе, Уб, т^говачки помоћник. Погинуо 28. октобра 1941. на Вучјаку кол ба.

ЈОВАНОВИЋ БОЖИДАР, рођен 1913, Шарбане, Уб, земљорадшЈК. Борац батаљона до 30. 12. 1941. а затим илегално ради. Ухапшен 13.

12. 1943. и био у затворима и у логору у Немачкој и Француској. Поново ступио у НОВЈ 1. 1. 1945. године.

ЈОВАНОВИН БОРИВОЈЕ, рођен 1920, Паљуви, Уб, службеник. Борац батаљона до 16. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ЈОВАНОВИЋ БРАНИСААВ, рођен 1915, код Младеновца, машинбравар, машиновођа у Лајковцу. Борац 3. батаљона до 28. 10. 1941.

ЈОВАНОВИН ДОБРОСАВ, рођен 1922. Јазовник, Владимирци. Борац 3. батаљона. Заробљен и стрељан у Шапцу 6. 1. 1942.

ЈОВАНОВИЋ ДРАГУТИН, водник, рођен 1915, Рукладе, Уб, радник. Члан КПЈ од 1941. Заробљен крајем 1941. и стрељан у Шапцу 1942.

ЈОВАНОВИН ДРАГИН, рођен 1901, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро од рана 1945. године.

ЈОВАНОВИЋ ДРАГОМИР, рођен 1908, Трлић, Уб, земљорадник. Погинуо 10. 3. 1942. Слатина, Уб.

ЈОВАНОВИЋ ДРАГОМИР, рођен 1918, Оглађеновац, Ваљево, службеник. Борац батаљона до 2. 2. 1942. када је погинуо у Слатини, Уб.

ЈОВАНОВИН В. ДРАГОСЛАВ, рођен 1914, Штрби, Лесковац, зидар. Борац 3. батаљона заробљен фебруара 1942. и стрељан у Кленку, Шабац.

ЈОВАНОВИЋ М. ДУШАН, рођен 1911, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо 17. јануара 1945. на Сремском фронту, Ловас.

ЈОВАНОВИЋ ЖИВКО, рођен 1903, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до новембра 1941. Заробљен и заклан од четника, Дрљача, Лзубовија.

ЈОВАНОВИЋ ЖИВОРАД КУТЛАЧА, рођен 1905, Шарбане, Уб, рударски радник. Борац батаљона до 4. 10. 1941. Заробљен и спроведен V логор на Бањици а одатле депортован у логор Ерландет, Норвешка. Умро после рата.

ЈОВАНОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1919, Рукладе, Уб, трговачки помоћник. Борац и водник батаљона до марта 1942. Радио илегално. Командир чете при команди места на Убу. Капетан I класе ЈНА у резерви.

ЈОВАНОВИЋ П. ЖИВОЈИН, рођен 1902, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Умро после рата.

ЈОВАНОВИЋ ЖИВОТА, рођен 1913, Совљак, Уб, земљорадник. Погинуо крајем 1941.

ЈОВАНОВИЋ ЖИВОТА, рођен 1922, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 10. 1941. Поново ступио октобра 1944. у НОВЈ. Погинуо децембра 1944. на Сремском фронту.

ЈОВАНОВИЋ ЗДРАВКО, рођен 1910, Врело, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Умро 1959.

ЈОВАНОВИБ ИСАИЛО, рођен 1920, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац батаљона до 25. 12. 1941. Умро 1943.

ЈОВАНОВИН МАКСИМ, рођен 1922, Сушице, Ваљево, обућарски радник.

ЈОВАНОВИН МИЈАИЛО, рођен 1904, Тулари, Уб, службеник. Борац 4. батаљона до 20. 12. 1941. Умро 1964.

ЈОВАНОВИН МИЛАН, рођен 1918, Јазовник, Владимирци, земљорадник. Борац 4. батаљона до краја 1941. Заробљен и стрељан 6. 1. 1942. у Шапцу.

ЈОВАНОВИН МИЛИСАВ, рођен 1926, Таково, Уб, ученик. Члан КПЈ од 1941. Борац 4. батаљона до марта 1942. а затим борац 2. пролетерске бригаде до краја рата. Капетан ЈНА у пензији.

ЈОВАНОВИН МИЛОЈКО, Баталаге, Коцељево, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и отеран у логор на Бањици где је стрељан 1943.

ЈОВАНОВИН МИЛОРАД, рођен 1912, Бањани, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1939. Борац батаљона до 28. 2. 1942. Стрељан 1942. у Шапцу.

ЈОВАНОВИН МИЛОМИР, Баталаге, Коцељево, земљорадник. Борац до децембра 1941. Заробљен и отеран у логор на Бањицу где је стрељан 1943.

ЈОВАНОВИН МИРКО, рођен 1913, Совљак, Уб, земљорадник. Погинуо 29. новембра 1941, Црнокоса, Ужице.

ЈОВАНОВИН МИРОСЛАВ, рођен 1921, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 24. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 20. 10. 1944.

ЈОВАНОВИЋ МИТАР, рођен 1914, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Погинуо крајем 1941.

ЈОВАНОВИЋ МИХАИЛО, рођен 1920, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Заробљен и спроведен у логор у Шапцу где је стрељан 1942.

ЈОВАНОВИЋ МОМЧИЛО, рођен 1919, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 11. 1941. Заробљен и отеран у логор у Шапцу где је стрељан фебруара 1942.

ЈОВАНОВИЋ МОМЧИЛО, рођен 1922. Борац батаљона до децембра 1941, када је погинуо.

ЈОВАНОВИЋ ПЕТАР, командир чете, рођен 1917, Липолист, Богатић, учитељ у Паљувима. Члан КПЈ од пре рата. Рањен и лечен у болници на Златибору. Извршио самоубиство 30. новембра 1941, да не би пао непријатељу у руке.

ЈОВАНОВИЋ ПРОДАН, рођен 1900, Милорци, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Погинуо крајем 1941.

ЈОВАНОВИН РАДИСАВ, рођен 1909, Тврдојевац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944. Умро 1958.

ЈОВАНОВИЋ РАДИСАВ, рођен 1911, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 30. 11. 1941. Умро 1970.

ЈОВАНОВИН СВЕТИСЛАВ, рођен 1920, Јазовник, Владимирци, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Заробљен и стрељан 6. 1. 1942. у логору у Шапцу.

ЈОВАНОВИН ЈОВИЋ СЛАВКО, рођен 1921, Шарбане, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а и КПЈ од 1941. Борац батаљона до 20. 3. 1942. Заробљен и депортоваи у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

ЈОВАНОВИЋ СИНИША, земљорадник. ..

ЈОВАНОВИЋ ЧЕДОМИР, рођен 1913, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 28. 2. 1942.

ЈОВИЋ БОРИСАВ, рођен 1912, Кршна Глава, Уб, земљорадник. У батаљону био до 20. октобра 1941.

ЈОВИЋ ЈАНКО, рођен 1913, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 30. 11. 1941.

ЈОВИЋ МАРКО, рођен 1913, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941.

ЈОВИЋ МИЛОМИР, рођен 1919, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 29. 12. 1941. Заробљен и депортован у логор у Немачкој. Живи у Аустралији.

ЈОВИЋ РАДОСАВ, рођен 1923, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941.

ЈОВИЋ СВЕТОЗАР, рођен 1905, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 12. 12. 1941. Умро после рата.

ЈОВИЧИЋ М. БОГОЉУБ, рођен 1907, Бањани, Уб, земљорадник. У батаљону био до 25. децембра 1941. Умро 1962.

ЈОВИЧИЋ БОГОСАВ, рођен 1920, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 26. 12. 1941. Ухапшен и био у затвору на Убу, Шапцу и депортован у логор у Немачкој. Умро 1958.

ЈОВИЧИЋ ИСАЈИЛО, рођен 1914, Бањани, Уб, земљорадник. Погинуо од бомбардовања новембра 1941. у Пецкој.

ЈОВИЧИЋ ЉУБИСАВ БАЧОВ, рођен 1909, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 11. 1941.

ЈОВИЧИЋ МАРКО, рођен 1906, Бањани, Уб, радник. Члан СКОЈ-а од 1938. члан КПЈ од 1941. Борац батаљона до фебруара 1942. Заро-

бљен н био у затвору на Убу, Ваљеву и у логору у Шапцу и Земуну. Поново ступио у НОВЈ 1944.

ЈОВИЧИН МИЛАДИН, рођен 1920, Месарци, Владимирци, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941.

ЈОВИЧИН МИЛОРАД МИГА, рођен 1904, Крнић, Владимирци, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и стрељан 6. 1. 1942. у Шапцу.

ЈОВИЧИН ПАВЛЕ, водник рођен 1911, Бањани, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 14. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944. Погинуо у саобраћајној несрећи 1948.

ЈОКИН ДАНИЦА, рођена 1918, Власаница, Владимирци, домаћица. Борац 4. батаљона до децембра 1941. Заробљена и стрељана у логору у Шапцу крајем децембра 1941.

ЈОКИН КРСТИВОЈЕ, рођен 1921, Радуша, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до децембра 1941.

ЈОКИЋ МИЛАДИН, рођен 1920, Власаница, Владимирци, земљорадник. Борац 4. батаљона до фебруара 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо децембра 1944, на Сремском фронту.

ЈОКИЋ СТОЈАДИН, рођен 1920, Власаница, Владимирци, земљорадник. Борац 4. батаљона до децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо децембра 1944. на сремском фронту.

ЈОКСИМОВИЋ ЖИВОТА, рођен 1908, Бањани, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 10. 8. 1941. Борац батаљона до 15. 9. 1944.

ЈОКСИМОВИЋ ЗЛАТОМИР, рођен 1914, Милорци, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942.' Умро после рата.

ЈОСИПОВИЋ МИЛОРАД, Јабучје, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Умро после рата.

ЈОСИПОВИЋ МИЛОШ, рођен у Звиздару, Уб, земљорадник. У батаљону био до фебруара 1942. Умро после рата.

ЈОЦИЋ МИОДРАГ, рођен 1922, Памбуковица, Уб, трговачки помоћник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Заробљен од четника и спроведен у затвор у Убу и Шапцу, а одатле депортован у Немачку.

ЈУРИШИЋ БУДИМИР, рођен 1921, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 7. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 5. 10. 1944.

ЈУРИШИЋ КРСМАН, рођен 1906, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 11. 1941. Умро после рата.

КАЛЕМБЕР РЕЛ>А, рођен 1921. Јасеновац, Новска, матурант. Члан СКОЈ-а од 1939. члан КПЈ од 1941. године. Борац 3. и 4. батаљона, политички комесар чете у 4. батаљону, до 12. 12. 1941. Заробљен у Гвозденовићу и отеран у специјалну полицију у логор на Бањи-

ци, а затим депортован у логор у Норвешкој. Лекар, носилац »Партизанске споменице 1941«.

КАНДИЋ ПРЕДРАГ, рођен 1920, Трлић, Уб, ковачки радник. Борац и водник у батаљону до 5. 1. 1942. Умро после рата.

КАРАНОВШт ПРИБИСЛАВ, рођен 1919, Јаловик, Владимирци, учитељ,. Члан СКОЈ-а од 1940. а члан КПЈ од 1941. Политички комесар чете. Погинуо 3. 12. 1941. Шљивовица, Чајетина.

КАТИЋ ДРАГОЛаУБ, рођен 1913, Кожуар, Уб, земљорадник. Погинуо децембра 1941, Уб.

КАТИН ЖИВОРАД, рођен 1914, Тулари, Уб, земљорадник. Члан КПЈ пре рата. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Заробљен и затворен у логор у Шапцу. Немци га стрељали у Кленку 1942. године.

КАТИН ЖИВОТА, рођен 1918, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 21. 12. 1941. Заробљен и стрељан у Убу.

КАТИН КОСТА, рођен 1920, Кожуар, Уб, земљорадник. Погинуо новембра 1941. код Уба.

КАТИН МИТАР, рођен 1912, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 18. 10. 1941.

КАТИН МОМЧИЛО, Кожуар, Уб, земљорадник. Заробљен крајем 1941. и депортован у логор у северној Норвешкој где је умро крајем 1942.

КАТИН ПУРИША, Кожуар, Уб, музикант. Борац 3. батаљона. Погинуо крајем 1941.

КЕВИН ДРАГОЉУБ, рођен 1912, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 28. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 26. 11. 1944.

КЕДИЋ ЗЛАТОМИР, рођен 1922. Бргуле, Уб, ковачки радник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Заробљен и интерниран у Немачку одакле је побегао 1944. и у Словенији ступио у НОВЈ. Погинуо у борби за Марибор, 1945. године.

КЕДИЋ МИЛИСАВ, рођен 1905, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 1. 12. 1941.

КИСЕЛЧИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1912, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 12. 1941.

КИСИЋ ПАНТЕЛИЈА, рођен 1914, Бојмунте, Челебић, Ливно, ковачки радник на Убу. Члан СКОЈ-а од 1939. а члан КПЈ од 1941. Борац и водник у 4. батаљону до 20. 3. 1942. Заробљен и отеран у логор где је остао до краја рата.

КЛАШНИЋ ЈОВО, рођен 1917, Широка Кула, Госпић, шумски радник. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и из логора у Шапцу депортован у Норвешку где је умро 1942.

КОВАЧЕВИН ВЛАДИМИР, рођен 1922, Врело, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Поново ступио у НОВ октобра 1944. Погинуо 1945. на Сремском фронту.

КОВАЧЕВИЋ ДОБРОСАВ, рођен 1924, Слатина, Уб, ђак. Члан КПЈ од 1941. Борац батаљона до 15. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ 28. 9. 1944.

КОВАЧЕВИЋ ЛОНДРОВИЋ ЗЛАТА, рођена 1924, Борковићи, Плужине. Кандидат за члана КПЈ од 1941. Борац батаљона до 26. 2. 1942. Заробљена и депортована у логор Аушвиц где је остала до краја рата.

КОВАЧЕВИЋ МИРЧЕТА, рођен 1921, Слатина, Уб, ђак. Био борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у Космајски НОП одред маја 1944. и остао до краја рата.

КОВАЧЕВИЋ ПАУН, рођен 1917, Слатина, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 1. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 10. 1944. Умро после рата.

КОВАЧЕВИЋ РАДИША, рођен 1921, Слатина, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 1. 1942. Заробљен и отеран у логор до децембра 1942. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944. Умро 1963.

КОВАЧЕВИЋ СЛАВОЉУБ, рођен 1909, Слатина, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до 15. 11. 1941. Умро 1963.

КОЈИЋ ВОЈИСЛАВ, рођен 1910, Каленић, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и отеран у логор на Бањицу где је стрељан 7. 5. 1943.

КОМЉЕНОВИЋ ИЛИЈА, борац 3. батаљона. Заробљен и заклан.

КОСАНИЋ ЖИВОРАД, рођен 1911, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 29. 12. 1941.

КОСАНИЋ ЧЕДОМИР, рођен 1912, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро после рата.

КОСТАДИНОВИБ ДРАГОМИР, рођен 1922, Суво Село, Владимирци, земљорадник. Борац 4. батаљона до децембра 1941. Ухапшен марта 1942. и затворен у логор у Шапцу, а одатле депортован у логор у Норвешкој, где је умро 1943.

КОСТАДИНОВИЋ РАДОМИР, рођен 1920, Суво Село, Владимирци, земљорадник. Погинуо крајем новембра 1941, Лелић, Ваљево, у борби са Немцима.

КОТУРОВИЋ С. ПРОДАН, рођен у Убу. Борац батаљона до октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо у Срему, Шид.

КРАСУЉА ПЕТАР, политички комесар чете у 4. посаво-тамнавском батаљону, рођен 1922, Глинска Пољана, Петриња, ђак. Члан СКОЈ-а

од 1939, а од 1941. чдан КПЈ. Борац батаљона до 12. 12. 1941. Заробљен и депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

КРЖИН МИЛОШ. . . борац 3. батаљона. Погинуо у борби са Немцима крајем 1941.

КРНИН МИРОСЛАВ, рођен у Звиздару, Уб, судски службеник. Био борац батаљона до децембра 1941. Заробљен од четника, спроведен у логор у Шапцу. По доласку из логора са женом Софијом, двоје деце, оцем и мајком затворен у својој кошару од стоке и запаљен, од стране Немаца.

КОЗОМЕРНИЋ ВАЛЕНТИНО, прешао из Рађевског батаљона у 3. тамнавски батаљон. Био краће време и политички комесар чете. Заробљен крајем фебруара 1942. године и отеран у логор у Шабац и стрељан 24. априла 1942. године.

КРНИН МИНА, рођен 1919, Звиздар, Уб, саобраћајни радник у Београду. Борац батаљона до 1942.

КОСТИЋ ДИМИТРИЈЕ ДИКА, рођен у Лајковцу. Борац 3. батаљона до децембра 1941.

КОСТИЋ ДУШАН, Радљево, (Каленић), земљорадник, Уб. Борац батаљона до фебруара 1942.

КРАЊЧЕВИЋ КРЊАЧЕВИЋ ЈОВАН, рођен 1922, Бањани, Уб, радник. Борац 3. батаљона. Заробљен новембра 1941. и стрељан на Убу.

КРСМАНОВИЋ ВЕЛИЧКО, рођен 1920, Докмир, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941.

КРСМАНОВИЋ ЈЕЛКА, рођена у Славонији, живела у с. Бргуле, Уб, домаћица. Борац, болничарка у 3. батаљону. Заробљена 28. 2. 1942, Чучуге, Уб.

КРСМАНОВИЋ МОМЧИЛО, рођен 1920, Докмир, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 10. 1941.

КРСТИЋ БОРИСАВ, рођен 1907, Каменица, Ваљево, земљорадник. Борац батаљона до 3. 3. 1942. Заробљен и спроведен у затвор у Ваљеву, а затим на принудни рад у Борски рудник до 31. 12. 1943. Поново ступио у НОВЈ 10. 12. 1944.

КРСТИЋ ДАНИЛО, рођен 1910, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 19. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 10. 1944.

КРСТИЋ ДРАГОМИР, рођен 1914, Врело, Уб, радник-млинар. Борац батаљона до 26. 12. 1941. Поново ступио НОВЈ 2. 12. 1944.

КРСТИЋ ЖИВОРАД, поћен 1914, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 12. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 17. 12. 1944.

КРСТИЋ ПРИВИСЛАВ, рођен 1922, Новаци, Уб, војни питомац, водник, члан СКОЈ-а од 1941. Погинуо 28. 2. 1942. Чучуге, Уб.

КРСТИЕ СТЕВАН, рођен 1920, Врело, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1941. Поново ступио у НОВЈ 5. 10. 1944.

КРСТОНОШИЕ ВААДИСЛАВ ВЛАДА, рођен 1915, Совљак, Уб, земљорадник. Борац батаљона до фебруара 1942. Ухапшен и отеран у логор у Немачкој где је остао до краја рата.

КРСТОНОШИЕ МИЛИСАВ, рођен 1919, Совљак, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 10. 1944. Умро 1959.

КУЗМАНОВИЕ ВОЈИСЛАВ, рођен 1920, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941.

КУЗМАНОВИЕ МОМЧИЛО, рођен 1924, Јошева, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Заробљен децембра 1941. и стрељан у Ваљеву.

КУНАИЦА ПАЈА, рођен у Лици. Живео 1941. у с. Гуњевац, Уб. Заробљен крајем 1941. и стрељан у Шапцу.

КУСУРОВИЕ ЈАНКО, рођен 1904, Бањани, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1937, интендант батаљона до 15. 12. 1941. Заробљен и спроведен у логор у Шапцу одакле је депортован у Норвешку. Стрељан у логору Ботн 25. 1. 1943.

КУСУРОВИЕ Ј. ЉУБИЦА, рођена у Бањанима, Уб, домаћица. Била у радионици батаљона до 15. новембра 1941.

КУШАКОВИЕ ИВАН, рођен 1918, Уб, обућарски радник. Борац 3. батаљона до новембра 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

ЛАБУС Б. МИЛАН БАЈЕ, рођен 1921, Велика Попина, Грачац, радник, живео у селу Јаловику. Био борац 4. батаљона. Погинуо 1941. код Оглађеновца.

ЛАЗАРЕВИЕ А. АЛЕКСАНДАР, рођен 1906, Чучуге, (Вукона), Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Заробљен крајем 1941. и стрељан на Убу.

ЛАЗАРЕВИЕ ВОЈИСЛАВ, рођен 1919, Новаци, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 2. 1. 1942.

ЛАЗАРЕВИЕ ДРАГУТИН, рођен 1919, Вукона, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 12. 2, 1942. Поново ступио у НОВЈ 15. 10. 1944.

ЛАЗАРЕВИЕ ДУШАН, водник, рођен 1907, Радљево, Уб, рударски радник. Борац батаљона до 15. 10. 1941.

ЛАЗАРЕВИЕ Ј. ЖИВКО, рођен 1919, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 19. 12. 1941.

ЛАЗАРЕВИЕ ЖИВОТА, рођен 1916, Гвозденовић, Уб, радник. Борац 3. батаљона до 10. 11. 1941.

ЛАЗАРЕВИЕ ЈЕЗДИМИР, рођен 1913, Вукона, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 5. 11. 1941. Заробљен и стрељан у Шапцу.

ЛАЗАРЕВИН ЛАЗАР, рођен 1922, Бањани, Уб, ковач. Борац батаљона до 16. 12. 1941. Интерниран у Немачку где је остао до краја рата.

ЛАЗАРЕВИЋ ЉУБИСАВ, рођен 1894, Шарбане, Уб, земљорадник. Заробљен 30. 12. 1941. у Боговађи и стрељан од четника.

ЛАЗАРЕВИЋ ЉУБОМИР, рођен 1920, Бањани, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од маја 1941. Борац батаљона до 26. 9. 1941.

ЛАЗАРЕВИЋ МИЛАН, рођен 1924, Новаци, Уб, земљорадник. Заробљен крајем новембра 1941. и стрељан 3. 12. 1941. у Шапцу.

ЛАЗАРЕВИЋ ЉУБИША, рођен 1895. Шарбане, Уб, земљорадник. Заробљен и стрељан у Боговађи новембра 1941. године.

ЛАЗАРЕВИЋ Д. МИЛИСАВ, рођен 1911, Вукона, Уб, земљорадник. У батаљону био до 10. новембра 1941. Ступио у четнике и нестао са њима.

ЛАЗАРЕВИЋ МОМЧИЛО, рођен 1912, Гвозденовић, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 11. 1941.

ЛАЗАРЕВИЋ РАДОМИР, рођен 1921, Бањани, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Ухапшен и затворен у Бањанима на Убу а затим спроведен у логор у Шапцу, а одатле депортован у логор у Немачкој где је остао до краја рата. Умро после рата.

ЛАЗАРЕВИЋ СТЕВАН КОЛЕБАР, рођен у Ц. Гори, живео у Црвеној Јабуци, Уб, земљорадник. Борац батаљона до јануара 1942. када је заробљен.

ЛАЗИЋ БРАНИВОЈЕ, рођен 1920, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ЛАЗИЋ КУРАК, рођен 1905, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 2. 12. 1941.

ЛАЗИЋ П. ЖИВАН, рођен 1920, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо на Сремском фронту.

ЛАЗИЋ Д. ЖИВОРАД, рођен 1922, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 10. 1941.

ЛАЗИЋ Б. ЈОВАН, рођен 1920, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Пуштен кући због болести. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. и погинуо на Сремском фронту.

ЛАЗИЋ ОБРЕН, политички комесар 2. чете 4. батаљона. Обућарски радник.

ЛАЗИЋ ПЕТАР, рођен 1911, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 11. 12. 1944. Умро 1969.

ЛАЗИЋ РАДОЈЕ, рођен 1910, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 27. 12. 1941.

ЛАЗИН РАДОЈИЦА, десетар, рођен 1910, Стубленица, Уб, деловођа општине. Борац 3. батаљона до краја фебруара 1942.

ЛАЗИЋ УРОШ, рођен 1910. Врело, Уб, земљорадник. Борац до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 12. 1944.

ЛАШИН Л. ВЕРА, болничарка, рођена 1923, Палаче, Вуковар, учитељица у околини Уба. Борац 4. батаљона. Заробљена у Шљивовици, Чајетина децембра 1941. од Немаца везана за дрво, поливена бензином и запаљена.

ЛЕНТИЋ ЖИВОРАД, рођен 1908, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и спроведен у логор у Шапцу, одакле је депортован у Норвешку, где је умро 1943.

ЛЕОНТИЈЕВИЋ БОГОСАВ, рођен 1923, Трњаци, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до 10. 2. 1942. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

ЛЕОНТИЈЕВИЋ БОЖИДАР, рођен 1919, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 3. 10. 1944.

ЛЕОНТИЈЕВИЋ ДРАГОСЛАВ, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац тамнавске чете...

ЛОНЧАР СИМО, рођен 1921, Мирковци, Винковци, матурант гимназије. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. и 4. батаљона. Заробљен фебруара 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо 1. 4. 1945. у Босни као политички комесар чете.

ЛОНЧАРЕВИЋ ТИХОМИР, рођен 1903, Грабовац, Обреновац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 3. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 12. 1944.

ЛУКИЋ БОГОЉУБ, рођен 1912, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Поново ступио октобра 1944. у НОВЈ.

ЛУКИЋ ВЕЛИМИР, рођен 1911, Кожуар, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1939. Борац батаљона до децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо јануара 1945. у Босни.

ЛУКИЋ ДЕСИМИР, рођен 1911, Кожуар, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1939. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и депортован у Норвешку где је умро у логору Карасјок 1942.

ЛУКИЋ ДРАГОМИР, рођен 1916, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 9. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ЛУКИЋ ДУШАН, рођен 1901, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона. Умро 1971.

ЛУКИЋ МИОДРАГ, рођен 1911, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Погинуо 29. новембра 1941, Црнокоса.

ЛУКИЋ СЕЛИМИР, рођен 1911, Стубленица, Уб, земљорадник. У батаљону био до децембра 1941. Умро после рата.

ЛУКИН УРОШ, рођен 1920, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро од рана почетком 1945.

ЉУБИЧИН ИСАИЛО, рођен 1915, Врело, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Умро 1947.

ЉУБИЧИН МИЛАН, рођен 1918, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1. 11. 1944.

ЉУБИЧИН ПРИВИСЛАВ, рођен 1915, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 21. 2. 1942. Заробљен и стрељан.

МАЗИЊАНИН АНДРИЈА, политички комесар 3. а касније и 4. батаљона, рођен 1911, Купиново, Пећинци, Срем, опанчарски радник. Члан КПЈ од 1937. Секретар среског комитета КПЈ за срез Уб. Враћен на терен као секретар Комитета и радио илегално. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Члан Савета Републике.

МАЗИЊАНИН РЕБАВКА ЉУБИЦА, рођена 1921, Уб, кројачка радница. Члан СКОЈ-а од 1939, а члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона. Погинула почетком децембра 1941. Катићи, Ивањица.

МАЈЕР ЈОСИФ, рођен 1920. Земун, текстилни радник у Београду. Члан КПЈ од пре рата политички комесар 2. чете 3. батаљона. Заробљен крајем фебруара 1942. као тешки рањеник. Јавно обешен 27. 3. 1942. у Ваљеву.

МАЈСТОРОВИЋ ЗЛАТОМИР, рођен 1921, Тулари, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 26. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 9. 10. 1944. Капетан I класе ЈНА у пензији.

МАЈСТОРОВИН ЖИВКО, рођен 1922, Тулари, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Умро после рата.

МАЈСТОРОВИН ЖИВОТА, рођен 1922, Тулари, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944. Погинуо децембра 1944. на Сремском фронту.

МАКСИМОВИЋ БРАНИСЛАВ, рођен 1905, Звиздар, Уб, машинбравар. Борац батаљона до 27. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1. 10. 1944. Умро 1974.

МАКСИМОВИЋ ВЛАДАН, рођен 1920. Таково, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

МАКСИМОВИЋ ДРАГИК, рођен 1904, Кожуар, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1937. Борац батаљона до 10. 12. 1941.

МАКСИМОВИЋ ДРАГОЈЕ, рођен 1912, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 17. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ новембра 1944.

МАКСИМОВИЋ А. ДРАГОМИР, рођен 1915, Звиздар. Уб. рударски радник. Борац батаљона до 22. 12. 1941. ,

МАКСИМОВИЕ МИЛАН, рођен 1913, Мургаш, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Заробљен и депортован у логор Корген у Норвешкој где је убијен 9. 10. 1942.

МАКСИМОВИН МИЛИСАВ, рођен 1916, Тулари, Уб, земљорадник и слуга. Борац батаљона до 25. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944.

МАКСИМОВИЋ МИОДРАГ, рођен 1922, Кожуар, Уб, ковач. Члан СКОЈ-а од 1939. Борац батаљона до децембра 1941. када је погинуо, Јазовник, Владимирци.

МАКСИМОВИЋ МИОМИР, рођен 1904, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 26. 12. 1941. Заробљен и стрељан у с. Вукона од четника.

МАКСИМОВИЋ СЛАВКО, рођен 1921, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 16. 12. 1941. Заробљен и стрељан у логору у Шапцу.

МАЛИНИЋ ОБРАДИН, рођен 1919, Уб, трговачки помоћник. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац 3. батаљона. Погинуо новембра 1941. код Рогачице.

МАМУЛА СТЕВАН, рођен 1924, Студенци, Госпић. Живео у с. Словац, питомац војне ваздухопловне школе. Члан СКОЈ-а од 1941. Рањен у јануару 1942. у с. Сушице. Заробљен и стрељан 4. 2. 1942. у с. Пођута, Ваљево, од стране четника.

МАНДИЋ СВЕТОМИР, рођен 1902, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 19. 12. 1941. Умро 1967.

МАНОЈЛОВИЋ ДОБРИВОЈЕ, рођен 1924, Шарбане, Уб, земљорадник. Погинуо 29. новембра 1941. Црнокоса, Ужице.

МАНОЈЛОВИЋ СВЕТОМИР, водник, рођен 1912, Лисо Поље, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 12. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 12. 1944.

МАРИНКОВИЋ ДРАГИША, рођен 1917, Слатина, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944.

МАРИНКОВИЋ ДРАГОСЛАВ, рођен 1912, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона дб децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

МАРИНКОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1910, код Осечине, земљорадник. Борац 3. батаљона до 5. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 12. 1944. Погинуо 5. 5. 1945. код Славонског Брода.

МАРИНКОВИЋ ЈАНКО, рођен 1920, Паљуви, Уб, радник. Борац батаљона до 31. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 17. 10. 1944.

МАРИНКОВИЋ ЈЕРОТИЈЕ, рођен 1900, Кожуар, Уб, земљорадник. Погинуо 11. 11. 1941. Лелићи, Ваљево.

МАРИНКОВИН МИОДРАГ, рођен 1910, Кожуар, Уб, земљорадник. Био борац 4. батаљона до децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо марта 1945. у Босни.

МАРИНКОВИН МИОДРАГ, рођен 1921, Радљево, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо несрећним случајем маја 1945. у Новом Саду.

МАРИНКОВИЋ ПАВЛЕ, рођен 1904, Кожуар, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1937. Враћен из батаљона због болести октобра 1941. Умро 1973.

МАРИНКОВИЋ ВЛАДА, водник, делегат вода и командир ударне чете, родом из јужне Србије, живео у с. Бањани, Уб, зидарски радник. Члан КПЈ од пре рата. Погинуо 8. 12. 1941. у борби са четницима, Влашић-Дружетић, Коцељево.

МАРЈАНОВИЋ ДРАГИША, рођен 1922, Тулари, Уб, земљорадник. Погинуо на Рибарима 25. 9. 1941.

МАРИЋ БОЖА ЛАЛА, Уб, радник. Борац батаљона и политички делегат вода до краја децембра 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

МАРИЋ ЖИВОТА, рођен 1900, Радљево, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 6. 2. 1942. Умро 1965.

МАРИЋ ПЕТАР, рођен 1922, Широка Кула, Госпић, трговачки помоћник. Члан СКОЈ-а од 1939. члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до краја фебруара 1942. Заробљен и отеран у логор у Шапцу одакле је депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

МАРЈАНОВИЋ ДУШАН, рођен 1921, Мургаш, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 2. 1942. Заробљен и спроведен у логор у Немачкој до маја 1944. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо 19. 4. 1945. на Плетерници, С. Пожега.

МАРКОВИЋ АЛЕКСА, десетар, рођен 1922, Лајковац, службеник. Борац 3. батаљона до 28. 11. 1941. Мајор ЈНА у резерви.

МАРКОВИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1901, Близање, Ваљево, земљорадник. Рањен 29. 1. 1942. и као рањен заробљен у с. Шљивовица. Умро у Ужичкој болници.

МАРКОВИН АЛЕКСАНДАР, рођен 1909, Каленић, Уб, машиновођа железнице у Лајковцу. Борац 3. батаљона до 24. 12. 1941. Депортован у Немачку, Улм. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

МАРКОВИЋ БОГОЉУБ, рођен 1921, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Погинуо фебруара 1942.

МАРКОВИЋ БУДИМИР ВРАБАЦ, рођен 1921, Уб, абаџијски радник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо децембра 1944. на Сремском фронту.

МАРКОВИВ ВЕЛИСАВ, рођен 1908, Шарбане, Уб, земљорадник. Погинуо 29. новембра 1941. на Црнокоси, Ужице.

МАРКОВИН ВЕРОЛаУБ рођен 1927, Црвена Јабука, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја октобра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

МАРКОВИН ВОЈИСЛАВ, рођен 1905, Таково, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 20. 12. 1941. Хапшен и затваран. Умро 1973. године.

МАРКОВИН ДИМИТРИЈЕ, рођен 1913, Брезовица, Уб, абаџијски радник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944. Умро после рата.

МАРКОВИН ДРАГИША, рођен 1903, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 1. 1942. Био у затвору на Убу. Од последица промрзавања умро октобра 1942.

МАРКОВИН ДРАГИН, рођен 1904, Дебрц, Владимирци, опанчарски радник. Члан КПЈ од пре рата. Био командир чете у 3. батаљону. Убијен у логору у Шапцу марта 1942.

МАРКОВИН ДРАГОМИР ЦРНГА, рођен 1903, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Хапшен и затваран. Умро 1970.

МАРКОВИН ДУШАН, рођен 1910, Стубленица, Уб, рударски радник. - Борац одреда до 9. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 10. 1944. Умро после рата.

МАРКОВИН ЖИВАН, рођен 1917, Каленић, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1939. Борац и водник у батаљону до 28. 2. 1942. После распада одреда живео илегално... Умро после рата.

МАРКОВИН ЖИВКО, рођен 1923, Лајковац, земљорадник. Погинуо 28. 10. 1941. у борби са Немцима код Уба.

МАРКОВИН ЖИВОРАД, рођен 1909, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац батаљона до 27. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 7. 10. 1944. Умро 1968.

МАРКОВИН ЖИВОРАД, рођен 1922, Новаци, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо 3. 5. 1945.

МАРКОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1922, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 5. 10. 1944.

МАРКОВИЋ ЉУБОМИР, рођен 1900, Совљак, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 28. 10. 1941.

МАРКОВИЋ МИЛАДИН, рођен 1925, Рубрибреза, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 28. 11. 1941. када је заробљен. Поново ступио у НОВЈ 1. 10. 1944.

МАРКОВИЋ МИЛОВАН, рођен 1909, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 12. 1941.

МАРКОВИЋ МИЛОЈЕ, рођен 1911, Јабучје, Уб, земљорадник. Погинуо децембра 1941. Дрлаче, Лозница.

МАРКОВИН МИЛОРАД, рођен 1905, Башани, Уб, земљорадник. Погинуо октобра 1941.

МАРКОВИН МИЛОШ, рођен 1911, Таково, Уб, абацијски радник. Борац 3. батаљона до јануара 1942. Заробљен и стрељан на Убу.

МАРКОВИЕ МИОДРАГ, рођен 1924, Таково, Уб, абаџијски радник. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац 4. батаљона до 25. 2. 1942. Радио илегално. Поручник ЈНА у резерви.

МАРКОВИН МИОДРАГ, рођен 1924, Скобаљ, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 28. 11. 1941. Заробљен, био у затвору на принудном раду.

МАРКОВИН НЕГОСЛАВ, рођен 1909, Таково, Уб, земљорадник. Борац и десетар 3. батаљона до 3. 1. 1942. Заробљен од четника, предат Немцима а ови га депортовали у Француску на рад.

МАРКОВИН РАНКО, рођен 1916, код Врања, живео на Убу, опанчарски радник. Члан КПЈ од пре рата. Заробљен децембра 1941. и стрељан на Убу.

МАРКОВИЕ САВО, рођен 1919, Уб, радник. Борац 3. тамнавског батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо априла 1945. на сремском фронту.

МАРКОВИЕ СЕЛИМИР, рођен 1920, Врховине, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац 4. батаљона до 14. 12. 1941. Заробљен и био у затвору...

МАРКОВИЕ СЛОБОДАН, рођен 1921, Кршна Глава, земљорадник. Борац батаљона до 15. 11. 1941. Погинуо у борби са четницима у с. Дрлече, Лзубовија.

МАРКОВИЕ ЧЕДОМИР, рођен 1903, Баталаге, Коцељево, земљорадник. Борац батаљона до 20. 11. 1941.

МАРКОВИЕ ДАНИЛО, рођен 1917, Мургаш, Уб, трговачки помоћник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Заробљен и стрељан 5. 1. 1942. на Убу.

МАРКОВИЕ МИЛАН, рођен 1912, Дрежница, Огулин. Живео у с. Мургаш, земљорадник. Борац и водник вода 4. батаљона до 1. 1. 1942. Заробљен и био у затвору а затим радио илегално.

МАРКУЛИЕ САВА, рођен у Трлићу, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до 1942. када је заробљен, придружио се недићевцима, емигрирао у Француску.

МАРТИНОВИЕ ИВАН, ЦРНОГОРАЦ, политички комесар чете у 4. батаљону. Рођен у Црној Гори, био судски приправник у Владимирцима. Члан КПЈ од пре устанка. Борио се у батаљону до 1. 3. 1942. Покушао да се пребаци у Црну Гору и извршио самоубиство у Радоињи.

МАРТИЋ АЛЕКСА, рођсп у Совљаку, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од пре рата. Борац и командир 3. чете, 3. батаљона до краја фебруара 1942. Заробљен и на Бањици стрељан 1942.

МАРОВИЕ ДАНИЦА ДАЦА, рођена у Мургашу, Уб. Борац батаљона до 1942. Погинула у борби код Чачка, Прељина.

МАРОВИЕ МИЛАН, рођен 1915, у Срему. Живео у Мургашу, Уб. Борац батаљона до децембра 1941.

МАРТИЕ ДРАГА из Совљака. У батаљону био до 28. 12. 1941. када је заробљен.

МАРТИЕ ЛаУБОМИР, рођен 1923, Сибиљ, Сл. Брод, месарски радник. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Мајор ЈНА у пензији.

МАРТИЕ МИОДРАГ, рођен 1904, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 16. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 11. 1944.

МАРТИЕ МИРОСЛАВ, рођен 1922, Совљак, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1940. Био борац 3. батаљона до 15. 11. 1941. Заробљен и депортован за Немачку у логор Улм где је остао до 20. 8. 1945.

МАРТИЕ ЧЕДОМИР, Бајевац, Лајковац, земљорадник. Борац батаљона до фебруара 1942. када је заробљен. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо 5. 4. 1945. код Вунковаца.

МАРТИЕ АЛЕКСАНДАР, рођен 1890, Совљак, Уб, земљорадник. Носилац Карађорђеве звезде са мачевима. Борац 3. батаљона до 15. 1. 1942. Заробљен и стрељан 25. 12. 1942. од четника по доласку из логора Бањица.

МАРЧЕТИЕ МИЛАН, рођен 191-5, Трњаци, Уб, студент. Члан КПЈ од пре рата и командир 1. чете 4. батаљона. Фебруара 1942. је рањен и заробљен. Умро 1942. у затвору у Ваљеву.

МАТИЈАШЕВИЕ БОЖИДАР, рођен 1919, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 30. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1. 9. 1944.

МАТИЈАШЕВИЕ МИЈАИЛО, рођен 1921, Шарбапе, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 12. 1941. Поново ступио 6. 10. 1944. Умро после рата.

МАТИЕ ЖИВКО, рођен 1905, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до априла 1942. Погинуо у борби са четницима код Ужица.

МАТИЕ КОСАН, рођен 1908, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941.

МАТИЕ ЉУБИСАВ, рођен 1921, Мали Борак, Лајковац, земљ. .дник. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац 3. батаљона до 16. 12. 1941. Погинуо у борби са четницима код Љубовије.

МАТИН МИЛИЈА, рођен 1921, Совљак, Уб, земљорадник. Борад батаљона до 31. 10. 1941.

МАТИБ НИКОДИН, рођен 1913, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 25. 12. 1941. Умро после рата.

МАТИН СБЕТОМИР, рођен 1916, Бабина Лука, Ваљево, земљорадник. Борац 3. батаљона до јануара 1942. када је заробљен. Поново ступио у НОВЈ 14. 9. 1944.

МАТИН СВЕТОМИР, рођен 1900, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 25. 12. 1941. Умро после рата.

МЕНДРАГИН БОРИВОЈЕ, рођен 1921, Уб, келнер. Рањен на Равној Гори јануара 1942. Заробљен и стрељан 1944. у логору Шабац.

МЕНДРАГИН КРСТА БАСА, рођен 1928, Уб, ђак. Борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 10. 1944.

МИЈАИЛОВИН АНДРИЈА, рођен 1906, Скобаљ, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 28. 11. 1941. године.

МИЈАИЛОВИН БОРИСАВ, рођен 1921, Крнић, Владимирци, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Стрељан 6. 1. 1942. у логору у Шапцу.

МИЈАИЛОВИН СЛОБОДАН, рођен 1920, Крнић, Владимирци, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Стрељан 6. 1. 1942. у логору у Шапцу.

МИЈАИЛОВИН ЉУБИСАВ, рођен 1903, Тврдојевац, Уб, земљорадник. Борац и водник у 3. батаљону до 28. 2. 1942. После распада одреда живео илегално.

МИЈАИЛОВИН МИЛОРАД, рођен 1910, Тврдојевац, Уб, рударски радник. Борац 3. батаљона до 28. 2. 1942.

МИЈАТОВИН БЛАГОЈЕ, рођен 1919, Совљак, Уб, радник. Кандидат за члана КПЈ од 1941. Борац 4. батаљона до 3. 3. 1942. Био у затворима и логорима. Поново ступио у НОВЈ 1944. Капетан I класе ЈНА у резерви.

МИЈАТОВИН ИВКО, рођен 1903, Совљак, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 28. 2. 1942. Поново ступио у НОВЈ 7. 10. 1944.

МИЈАТОВИЋ МИРОСЛАВ, рођен 1920, Совљак, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 29. 12. 1941. Заробљен и депортован у Немачку. Поново ступио у НОВЈ 9. 9. 1944.

МИЈАТОВИЋ Н. РАДОВАН, рођен 1907, Совљак, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 18. 12. 1941.

МИЈУШКОВИЋ ВЛАДА, командир чете у 4. батаљону, рођен у околини Никшића, адвокатски приправник на Убу. Заробљен децембра 1941. и стрељан на Убу.

МИЈУШКОВИЋ БОРБЕ. .. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у логор Карасјок у Норвешкој, где је и страдао.

МИКИН МИЛИСАВ, рођен 1924, Совл.ак, Уб, земљорадник. Погинуо као борац 3. батаљона децембра 1941. године Оглађеновац, Ваљево.

МИЛАДИИОВИН ЖИВАН, рођен 1915, Новаци, Уб, земљорадник. Борац 3. багаљона до 15. 12. 1941.

МИЛАНОВИН ВЕЛИМИР, рођен 1919, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 12. 1941, када је рањен и заробљен.

МИЛАНОВИН ВЕСЕЛИН ВЕЉКО, земљорадник, рођен 1903, Бањани, Уб. Борац батаљона до 15. 12. 1941. Стрељан 11. 5. 1944. од четника.

МИЛАНОВИН ДРАГОЈЛО, рођен 1905, Кожуар, Уб, радник. Борац одреда до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 3. 10. 1944. Умро 1981.

МИЛАНОВИЋ ДРАГОМИР, рођен 1905, Кожуар, Уб, земљорадник. Заробљен децембра 1941. и депортован у Немачку где је погинуо.

МИЛАНОВИЋ ЈОРДАН, рођен 1922, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944. Погинуо 10. 1. 1945. код Шида на Сремском фронту.

МИЛАНОВИЋ ПРИВИСЛАВ, рођен 1920, Бањани, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1939, а члан КПЈ од 1. 5. 1941. Борац 4. батаљона до 28. 2. 1942. Заробљен и депортован у Норвешку где је стрељан 26. 11. 1942. у логору Ботн.

МИЛАНОВИЋ М. РАДИСАВ, рођен 1912, Новаци, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944.

МИЛАШИНОВИЋ РАДОВАН, водник и политички комесар чете у 3. батаљону рођен 1913, Винковци, порезник на Убу. Члан КПЈ од 1941. Борио се до марта 1942. Заробљен и депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

МИЛЕТИЋ ДРАГИША, рођен 1920, Уб, радник. Борац батаљона до 14. 2. 1942. Заробљен и стрељан у затвору Ваљево.

МИЛЕТИЋ ЧЕДОМИР, десетар, рођен 1910, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941. Умро после рата.

МИЛИВОЈЕВИЋ ВЛАДИСАВ, рођен 1922, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 6. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 9. 10. 1944.

МИЛИВОЈЕВИЋ ИВКО, рођен 1909, Врагочаница, Ваљево, радник. Борац батаљона до 30. 12. 1941.

МИЛИВОЈЕВИЋ МИЛОРАД, рођен 1922, Новаци, Уб, радник. Борац батаљона до октобра 1941. Враћен кући због болести. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

МИЛИВОЈЕВИЋ РАДОВАН, рођен 1909, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 24. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 12. 1944. Умро 1973.

МИЛИВОЈЕВИЋ СЛАВОЉУБ, рођен 1908, Совљак, Уб, радник. Члан КПЈ од 1941. Био водник па командир чете. Погинуо 3. 12. 1941. Шљивовица, Златибор.

МИЛИВОЈЕВИЋ ТИХОМИР, рођен 1914, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 24. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1. 11. 1944.

МИЛИНКОВИЋ БОГОЉУБ, рођен 1911, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 3. 10. 1941. када је заробљен. Поново ступио у НОВЈ септембра 1944. Умро 1967.

МИЛИНКОВИЋ ЖИВКО, рођен 1912, Мали Борак, Лајковац, радник. Борац 4. батаљона и у фабрици оружја у Ужицу до 25. новембра 1941.

МИЛИНКОВИЋ СВЕТОМИР, рођен 1917, Новаци, Уб, правник. Борац 3. батаљона. Погинуо 25. 11. 1941, Рибари, Ваљево.

МИЛОСАВЉЕВИЋ В. БРАНИВОЈ, рођен 1923, Радуша, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Рањен у борби са четницима и од рана умро.

МИЛИЕЕВИЋ ВЛАДЕТА, рођен 1911, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941.

МИЛИЕЕВИЋ ДРАГИЦА, рођена 1924, Уб, кројачка радница. Члан КПЈ од пре рата. Заробљена 3. 12. 1941. у Шљивовици, Чајетина од стране Немаца, везана за дрво, поливена бензином и запаљена.

МИЛИЕЕВИЋ ТАНАСИЈЕВИЋ ДАНИЦА ДАНА, рођена 1926, Уб, ђак, члан СКОЈ-а од 1941. У батаљону до краја фебруара 1942. када је рањена и заробљена.

МИЛИЕЕВИЋ ЖИВОРАД ЖИЦА, рођен 1920, Калиновац, Уб, радник. Погинуо 24. фебруара 1942. у с. Дрлупе, Сопот.

МИЛИЕЕВИЋ ЖИВОТА, рођен 1912. Калиновац, Уб, земљорадник. Борац, водник и заменик командира у 3. батаљону до 10. 12. 1941. када је заробљен. Поново ступио у НОВЈ 9. 10. 1944.

МИЛИЕЕВИЋ ИВАН, десетар, рођен 1920, Уб, месар. Члан КПЈ од 1941. Борац 4. батаљона до јануара 1942. Рањен и заробљен од четника. Депортован за Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро после рата.

МИЛИЧИЋ РАДИША, Радљево, Уб, радник. Борац батаљона до краја 1941.

МИЛИЧИЋ СВЕТОЗАР, десетар, рођен 1914, Радљево, Уб, кафецијa. Члан КПЈ од 1940. године. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у Норвешку где је и стрељан 1943.

МИЛИЕ МАКСИМ, рођен 1904, Јабучје, Лајковац, ложач и машиновођа у ЈЦ, Лајковац. Борац 3. батаљона до 27. 11. 1941. Умро 1968.

МИЛИЕ МАТИЈА, рођен 1897, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Заклан од четника 1943.

МИЛОВАНОВИЕ БОРИВОЈЕ, рођен 1920, Стубленица, Уб, рударски радник. Борац батаљона до 28. 12. 1941. Члан КПЈ од 1943.

МИЛОВАНОВИЕ ДРАГАНА, рођена 1922, Уб. Члан СКОЈ-а од 1940. године. Борац батаљона до 15. 12. 1941. Била у затворима и логорима. Умрла после рата.

МИЛОВАНОВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1896. Бргуле, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона. Погинуо 3. 12. 1941. Шљивовица, Чајетина.

МИЛОВАНОВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1902, Брпме, Уб, земљорадник. Погинуо крајем 3. децембра 1941, Шљив< вица, Чајетина.

МИЛОВАНОВИЕ М. ЖИВОРАД, рођен 1902, Бргуле, Уб, земљорадник. Погинуо као борац 4. батаљона 3. децембра 1941, Шљивовица, Ужице.

МИЛОВАНОВИЕ ИВАН, рођен 1905, Дрен, Лазаревац, опанчарски радник у Убу. Члан КПЈ од 1926. Био борац до краја 1941, ухапшен и стрељан.

МИЛОВАНОВИЕ ЈОРДАН, рођен 1921, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо код Шида на Сремском фронту 1945.

МИЛОВАНОВИЕ ЉУБИСАВ, рођен 1907, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона. Погинуо октобра 1941, Врховине, Уб.

МИЛОВАНОВИЕ МИОДРАГ, рођен 1919, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944.

МИЛОВАНОВИЕ МИЛОЈЕ, рођен 1914, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1. 11. 1944.

МИЛОВАНОВИЕ ПРОДАН, десетар, рођен 1914, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 12. 1944.

МИЛОВАНОВИЕ РАДИВОЈЕ, рођен 1916, Гвозденовић, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 12. 1944.

МИЛОВАНОВИЕ СРБОЉУБ, рођен 1918, Скобаљ, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 29. 11. 1941.

МИЛОВАНОВИЕ СТОЈАН, рођен 1923, Скобаљ, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1. 10. 1944.

МИЛОЈКОВИН МИЛОРАД, рођен 1921, Трлић, Уб, радник. Борац батаљона до 12. 1. 1942. Заробљен и депортован у логор у Немачкој.

МИЛОСАВЉЕВИН БОЖИДАР, водник, рођен 1922, Совљак, Уб, радник. Члан КПЈ од 1940. Борац батаљона до 27. 12. 1941. Био у логору у Шапцу, а затим депортован у логор у Немачкој.

МИЛОСАВЉЕВИН ДРАГОМИР, рођен 1909, Совљак, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 26. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 10. 1944.

МИЛОСАВЉЕВИН МИОДРАГ, рођен 1903, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 2. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ 1944. Умро после рата.

МИЛОСАВЉЕВИН ЈЕЛЕСИЈЕ, рођен 1902, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 4. батаљона до краја 1941. Умро 1969.

МИЛОСАВЉЕВИН ДРАГОСАВ, рођен 1910, Совљак, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 6. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 10. 1944.

МИЛОСАВЉЕВИН МЕЛЕНТИЈЕ МЕЛЕ, рођен 1921, Радуша, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. године.

МИЛОСАВЉЕВИН СРЕТЕН ЛОЛА, рођен 1912, Љубинић, живео у Калиновцу, Уб, земљорадник. Борац батаљона до фебруара 1942. Ухваћен у Сувом Селу и отеран у логор у Шапцу одакле је депортован у Норвешку где је стрељан 1943.

МИЛОСАВЉЕВИН ЧЕДОМИР, рођен 1901, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Умро 1951.

МИЛОШЕВИН АНДРИЈА, рођен 1921. . . Месарски радник. Борац 3. батаљона. . .

МИЛОШЕВИЋ С. БОГОЉУБ, рођен 1924, Бањани, Уб, земљорадник. У батаљону био до 15. новембра 1941.

МИЛОШЕВИЋ БОРИВОЈЕ, рођен 1920, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941.

МИЛОШЕВИЋ БРАНКО, рођен 1919, Лукавац, Ваљево, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 3. 1942. Заробљен од четника који су га предали Немцима, а ови га стрељали у Ваљеву.

МИЛОШЕВИЋ БРАНКО, рођен 1922, Чучуге, Уб, абаџијски радник. Члан СКОЈ-а, од пре устанка. Заробљен крајем 1941. Умро 1985.

МИЛОШЕВИЋ Р. ВОЈИСЛАВ, рођен 1926, Бањане, Уб, земљорадник. Био у радионици батаљона до 15. новембра 1941.

МИЛОШЕВИЋ ДРАГИША, рођен 1922, Бањани, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 21. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

МИЛОШЕВИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1919, Бањани, Уб, абаџијски радник. Борац батаљона до фебруара 1942.

МИЛОШЕВИЋ ЖИВОЈИН, рођен 1914, Бањани, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1937, члан КПЈ од 1. 5. 1940. Октобра 1941. враћен као болестан.

МИЛОШЕВИЕ ЖИВОРАД ЖИКА, рођен 1918, Бањани, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Заробљен 16. 12. 1941. и стрељан у Коцељеву.

МИЛОШЕВИЕ ЛУКА, рођен 1909, Тврдојевци, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 24. 12. 1941.

МИЛОШЕВИЕ МОМЧИЛО, рођен 1920, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 30. 12. 1941. Погинуо у с. Трлић, Уб.

МИЛОШЕВИЕ НЕГОСЛАВА, болничарка, рођена 1923, Бањани, Уб, кројачка радница. Члан СКОЈ-а од јула 1941. Борац 3. батаљона до краја октобра 1941. Поново ступила у НОВЈ 3. 10. 1944. године.

МИЛОШЕВИЕ ПРЕДРАГ, рођен 1912, Чучуге, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац батаљона до краја 1941. Заробљен и стрељан.

МИЛОШЕВИЕ М. РАДИВОЈ, рођен 1919, Бањани, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона био до 14. децембра 1941. године.

МИЛОШЕВИЕ РАДОЈИЦА, рођен 1907, Бањани, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. а затим борац 1. пролетерске бригаде. Погинуо фебруара 1942.

МИЛУТИНОВИЕ БРАНКО, рођен 1918, Звиздар, Уб, рударски радник. Борац батаљона до 23. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 7. 10. 1944. Погинуо 12. 1. 1945. на сремском фронту, код Шида.

МИЛУТИНОВИЕ МИОДРАГ, рођен 1909, Скобаљ, Лајковац, железнички радник. Борац 3. батаљона до 28. 10. 1941.

МИЛУТИНОВИЕ НЕДЕЉоКО, рођен 1920, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до новембра 1941, када је погинуо.

МИЉЕВИЕ ДРАГИША, радник...

МИЉКОВИЕ ВОЈИСЛАВ, рођен 1920, Штрбац, Бабушница, радник у »Вистад«, Ваљево. Борац 3. батаљона. Заробљен фебруара 1942. и стрељан у Шапцу.

МИНДЕРОВИЕ ЧЕДОМИР, рођен 1912, Београд, књижевник. Члан КПЈ од 1941. године. У току НОР-а политички комесар 3. батаљона, био на разним одговорним дужностима у 1. пролетерској и *другим* јединицама. Умро 1966.

МИРИЕ ПАУН, рођен 1917, Лопатањ, Осечина, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац 4. батаљона до 20. 12. 1941.

МИРКОВИЕ БРАНКО, рођен ***1913,*** Уб, опанчарски радник. Борац 4. батаљона до 20. 12. 1941. Заробљен и огеран у логор у Шапцу а затим логор Бањица одакле је депортован у логор у Француској. Умро 1972.

МИРКОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1922, Новаци, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 1. 3. 1942. када је постао борац 2. пролетерске бригаде. Погинуо 3. 5. 1944. у Босни.

МИРКОВИЕ МИЛАН ПУЈДА, рођен 1912, Уб, месарски радник. Борац 3. и 4. батаљона до децембра 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

МИРКОВИЕ МОМЧИЛО, рођен 1921, Бабина Лука, Ваљево, земљорадник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. када је заробљен. Поново ступио у НОВЈ 14. 9. 1944. Умро после рата.

МИРКОВИЕ РАНИСАВ, рођен 1905, Врело, Уб, зидарски радник. Био борац 3. батаљона до 14. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 3. 10. 1944. Умро 1970.

МИТРОВИЕ БОЖИДАР, десетар, рођен 1911, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 16. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ септембра 1944.

МИТРОВИЕ БРАНКО, рођен 1922, Јазовник, Владимирци, земљорадник. Борац 4. батаљона до краја 1941. Заробљен и стрељан 6. 1. 1942. у Шапцу.

МИТРОВИЕ ВОЈИСЛАВ, рођен 1900, Вукона, Уб, земљорадник. Борац батаљона до крака октобра 1941.

МИТРОВИЕ АРАГОЉУБ, рођен 1919, Памбуковица, Уб, рударски радник. Борац батаљона до децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

МИТРОВИЕ А- ЈОВАН, рођен 1920, Новаци, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен у с. Гвозденовић, Уб, и депортован у Норвешку.

МИТРОВИЕ ЛзУБОМИР, рођен 1910, Совљак, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до краја 1941. када је погинуо.

МИТРОВИЕ МИЛОШ, рођен 1920, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 25. 12. 1941. Заробљен и стрељан у Ваљеву 1942.

МИТРОВИЕ РАДИВОЈЕ, радник...

МИТРОВИЕ САВА, рођен 1915, Новаци, Уб, радник. Борац батаљона до 15. 2. 1942.

МИТРОВИЕ ЧЕДОМИР, рођен 1907, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 26. 12. 1941. Заробљен и депортован у Норвешку. Умро 1955.

МИЧИЕ ВОЈИСЛАВ, политички делегат и политички комесар чете у 4. батаљону, рођен 1905, Братмиловце, Лесковац, радник. Члан КПЈ и члан МК КПЈ за Лесковац од 1936. Борац батаљона до фебруара 1942. када је погинуо, Чучуге, на р. Убачи.

МИЕИЕ ДРАГОЉУБ, рођен 1910, Каленић, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 10. 1941. Умро после рата.

МИЕИН ПЕТРОНИЈЕ, рођен 1907, Каленић, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Умро после рата.

МИХАИЛОВИН АЛЕКСА, рођен 1911, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 10. 1941.

МИХАИЛОВИН ДРАГОЛаУБ, рођен 1911, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 20. 12. 1941. Заробљен, одведен у логор на Бањици и стрељан 1943.

МИХАИЛОВИН ДРАГОМИР, рођен 1913, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и стрељан на Бањици 1943.

МИХАИЛОВИЋ ЖИВКО, десетар, рођен 1924, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац батаљона до 26. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

МИХАИЛОВИН ЖИВОРАД, рођен 1907, Тврдојевац, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Заробљен и депортован у Норвешку. Умро 26. 11. 1942. у логору Ботну.

МИХАИЛОВИН ЖИВОРАД, рођен 1915, М. Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 28. 10. 1941. Ухапшен и отеран у логор на Бањици а затим депортован у логор Матхаузен, Аустрија. Умро после рата.

МИХАИЛОВИН ЛаУБИСАВ, рођен 1903, Тврдојевац, Уб, обућарски радник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Члан КПЈ од 1942.

МИХАИЛОВИН МИЛАДИН ДУКИН, рођен 1920, Корман, Шабац, студент права. Члан КПЈ од пре рата. Био борац 4. батаљона и члан Агитпропа при команди батаљона.

МИХАИЛОВИН МИЛАН, политички делегат вода, рођен 1916, Таково, Уб, абаџијски радник. Члан КПЈ од 1937. Борац батаљона до 1. 2. 1942. Рањен и заробљен од четника. Стрељан у с. Лесковица, Ваљево.

МИХАИЛОВИН МИЛАН, рођен 1926, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона, октобра, враћен кући. Илегално радио од 1942. до 1944. Члан СКОЈ-а од 1943. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо на сремском фронту 1945.

МИХАИЛОВИН МИЛОРАД, рођен 1922, Каленић, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а од марта 1940. Борац 3. батаљона до новембра 1941. Заробљен и отеран у логор у Шапцу. Поново ступио у НОВЈ 7. 10. 1944.

МИХАИЛОВИЋ МИЛОРАД, рођен 1920, М. Борак, Лајковац, земљорадник. Кандидат за члана КПЈ од 1941. Борац, водник батаљона до краја 1941. Заробљен и депортован у Норвешку где је убијен 1942.

МИХАИЛОВИЋ Г. МИЛОРАД, Каленић, Уб, земљорадник. Био борац 3. батаљона.. . Умро после рата.

МИХАИЛОВИЕ НЕДЕЛзКО, Мали Борак, Уб, земљорадник. Борац у 3. батаљону до фебруара 1942. Враћен на илегални рад, ухваћен и стрељан од четника.

МИХАИЛОВИЋ ПРОДАН, рођен 1922, М. Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 11. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1. 10. 1944.

МИХАИЛОВИН РАДЕНКО, рођен 1921, Скадар, Осечина, земљорадник. Борац батаљона до 22. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 7. 10. 1944. Капетан ЈНА у резерви.

МИХАИЛОВИН РАДИСАВ, рођен 1922, Бањани, Уб, земљорадник. Борац одреда до 19. 12. 1941.

МИХАИЛОВИЋ РАДИСАВ, рођен 1920, Бањани, Уб, ковачки радник. Члан КПЈ од 1939. Борац батаљона, политички делегат вода до 28. 2. 1942. Заробљен и стрељан у логору Кленак код Шапца.

МИХАИЛОВИЋ РАЈКО, рођен 1909, Бањани, Уб, земљорадник и рабаџија. Члан КПЈ од 1937. Члан СК КПЈ за срез тамнавски - Уб и члан ОК КПЈ за Ваљево. Заменик команданта 4. батаљона до 22. 1. 1942. када је погинуо у с. Сушице. Проглашен за народног хероја.

МИХАИЛОВИЋ РАНИСАВ, рођен 1918, Бањани, Уб, трговачки помоћник. Био члан СКОЈ-а пре рата. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

МИШКОВИЋ НИКОЛА... Борац 3. батаљона. Умро после рата.

МЛАДЕНОВИЋ БОШКО, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до новембра 1941.

МЛАДЕНОВИЋ ВУКАШИН, рођен 1910, Бањани, Уб, радник у млину. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до 2. новембра 1941. Умро 1945.

МЛАДЕНОВИЋ ЖИВАН, рођен 1915, Новаци, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941.

МЛАДЕНОВИЋ МИЛОРАД, рођен 1905, Бањани, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 15. 12. 1941.

МЛАДЕНОВИЋ СВЕТИСЛАВ, рођен 1922, Рубрибреза, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 27. 12. 1941. Заробљен и стрељан у Ваљеву.

МЛАДЕНОВИЋ СТАНИМИР, рођен 1925, Бањани, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо 1945. код Славонског Брода.

МОЛОВИЋ БОШКО, рођен 1921, Памбуковица, Уб, активни подофицир БВЈ. Погинуо у борби с Немцима 28. 10. 1941. Вучјак, Уб.

МОМИРОВИЋ МИША, рођен 1920, Уб, трговачки помоћник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1941. Погинуо на Сремском фронту 3. 12. 1944.

МУЈИЋ РАМО ЦИГА, водник у 3. батаљону. Погинуо 17. 2. 1942.

МУЛОВИЋ МУХАМЕД, рођен у Пљевљима, радник. Борац 3. батаљона. Рањен фебруара 1942, и извршио самоубиство.

МУЊАС МИЛАН, рођен 1923, Трњаци, Уб, трговачки помоћник. Члан СКОЈ-а од 1939, члан КПЈ од септембра 1941. Борац 3. батаљона до децембра 1941, а затим борац 1. пролетерске бригаде. Био је у Београдском батаљону десетар, водник и командир чете. Погинуо 19. 12. 1943. Шујица, Дувно. Проглашен за народног хероја.

МУЊАЦ НАУМ, рођен 1920, Совљак, -Уб. Члан СКОЈ-а од пре рата. Борац батаљона до 1942.

МУШИЦКИ СОФИЈА, болничарка, рођена 1923, Уб, кројачка радница. Члан СКОЈ-а од 1939. године. Борац 3. батаљона до јануара 1942. Заробљена и мучена. Данас пензионер.

МУЦИЋ БОЖИДАР, рођен 1904, Комирић, Осечина, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944. Умро 1950.

МУЦИЋ ВОЈИСЛАВ, рођен у Комирићу, Осечина, земљорадник. Борац 4. батаљона до краја 1941. Умро после рата.

МУЦИЋ ЉУБА, рођен у Комирићу, Осечина, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац 4. батаљона до новембра 1941.

МУЦИЋ МЛАДЕН, болничар, рођен 1903, Комирић, Осечина, земљорадник. Борац батаљона до 15. 12. 1941. године. Умро 1961.

НЕГИЋ ДРАГОСЛАВ, рођен 1912, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941, а затим борац 3. батаљона 1. пролетерске бригаде. У НОР-у до краја рата. Капетан I класе ЈНА у резерви.

НЕГИЋ ЖИВОТА, рођен 1910, Слатина, Уб, земљорадник. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и стрељан у логору у Шапцу.

НЕГИЋ ЗДРАВКО, рођен у Радуши, Уб, студент. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и отеран у логор у Шапцу одакле је депортован у Норвешку.

НЕГИЋ РАДОВАН РАКЕТА, рођен у Радуши, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Ухапшен и мучен од четника. Умро после рата.

НЕГОВАНОВИЋ Д. ЖИВОРАД, рођен 1906, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона, погинуо 3. децембра 1941, Шљивовица, Чајетина.

НЕГОВАНОВИН ЖИВОТА, рођен 1909, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Погинуо децембра 1941.

НЕГОВАНОВИН МИОДРАГ, рођен 1922, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 10. 1941. Погинуо у борби са Немцима и четницима код Шапца.

НЕГОВАНОВИЋ МИЛАН, рођен 1920, Стубленица, Уб, рударски радник. Члан СКОЈ-а од 13. 10. 1941. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

НЕГОВАНОВИЋ СТАНИСЛАВ, рођен 1909. .. Уб, земљорадник. Борац батаљона до 16. 11. 1941.

НЕДЕЉКОВИЋ БОГОСАВ, рођен 1909, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 20. 10. 1944. Умро после рата.

НЕДЕЛзКОВИЋ МИЛАН ШВАБА, рођен 1918, Радљево, Уб, абацијски радник. Борац батаљона до 1942. године.

НЕИМАРОВИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1922, Каленић, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. године. Борац 4. батаљона до 12. 1. 1942. Заробљен и депортован у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

НЕНАДОВИЋ АНДРИЈА, рођен 1898, Црвена Јабука, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941.

НЕНАДОВИЋ МИЛОРАД, десетар, рођен 1908, Совљак, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 11. 1944.

НЕНАДОВИЋ НЕГОСАВ НЕГА, политички делегат вода, рођен 1922, Бањани, Уб, столарски радник. Члан СКОЈ-а и КПЈ од 1939. Погинуо 8. 12. 1941. Оглађеновац, Ваљево.

НЕНАДОВИЋ ПЕРИША, рођен 1919, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 9. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 9. 10. 1944.

НЕНАДОВИЋ СВЕТИСЛАВ, рођен 1920, Бањани, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 10. 1944.

НЕСТОРОВИЋ РАДОВАН, рођен 1905, Бањани, Уб, опанчарски радник. Члан КПЈ од 1939. Погинуо 2. децембра 1941, Оглађеновац, Ваљево.

НИКИЋ МИЛИСАВ, рођен 1922, Совљак, Уб, земљорадник. Погинуо 13. 12. 1941. године, Оглађеновац, Ваљево.

НИКОЛИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен у с. Рукладе,-Уб, абацијски радник у Београду. Члан КПЈ од 1939. године. У батаљону био до краја 1941. Погинуо као политички делегат вода.

НИКОЛИЋ Т. БЛАГОЈЕ, рођен 1895, Лесковац, радник. Члан КПЈ од 1919, учесник Октобарске револуције и на више коНгреса КПЈ. Био члан ЦК КПЈ од 1929. до 1936. Секретар ОК КПЈ - Лесковац.

Борац 4. батаљона до 1. 3. 1942, а затим у 2. пролетерској бригади. Погинуо у борби на Сутјесци 5. 6. 1943. Кошур.

НИКОЛИН БОГОСАВ, рођен 1905, Гвозденовић, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 11. 1941.

НИКОЛИН ВЛАДАН, рођен 1923, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо априла 1945. код Бакова.

НИКОЛИН Љ. ВЕЛИМИР, рођен 1907, Калиновац, Уб, земљорадник. У батаљону био до 10. новембра 1941. Побегао и ступио у четнике, где је био до августа 1942. Умро 1952.

НИКОЛИН ВЕКОСЛАВ, рођен 1914, Гвозденовић, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 25. 12. 1944.

НИКОЛИН ДРАГОЉУБ ЛЕПОЈЕ, рођен 1914, Сирдија, Осечина, опанчаски радник у Коцељеви. Борац 4. батаљона до 18. 12. 1941. Заробљен и из логора у Шапцу депортован у Норвешку. Стрељан 10. 9. 1942. у логору Корген.

НИКОЛИН ДРАГОЉУБ, рођен 1909, Бабина Лука, Ваљево, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941. Умро 1967.

НИКОЛИЋ ДРАГОМИР, рођен 1892, Црвена Јабука, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 4. 2. 1942.

НИКОЛИЋ Б. КАТАРИНА, рођена 1921, Звиздар, Уб, домаћица, болничарка. Погинула 3. 12. 1941. Шљивовица, Чајетина.

НИКОЛИЋ ЉУБОМИР, рођен 1923, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 30. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

НИКОЛИЋ МАЛИША, рођен у Паљивима, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо децембра 1944. на Сремском фронту.

НИКОЛИЋ МИОДРАГ, рођен 1906, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Умро 1972.

НИКОЛИЋ НОВАК, рођен 1923, Добротин, Бајина Башта, земљорадник. Борац батаљона до 15. 12. 1941.

НИКОЛИЋ ОБРЕН, рођен 1907, Баћевци, Ваљево, обућарски радник. Члан КПЈ од 1926. Борац и политички комесар чете у 3. батаљону до 28. 2. 1942. Погинуо у борби са четницима и Немцима, Чучуге, Уб.

НИКОЛИЋ РАНИСАВ, рођен 1911, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 19. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 10. 1944.

НИКОЛИЋ СВЕТИСЛАВ, рођен 1920, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 29. 12. 1941. Заробљен и из логора у Шапцу депортован у Немачку.

НИКОЛИН А. СВЕТОЗАР, рођен 1922, Кожуар, Уб, земљорадник. У батаљону био до 26. новембра 1941. Затим у четничким и недићевским формацијама. Због убиства осуђен на смрт.

НИКОЛИЋ СТРАИН, рођен 1900, Уб, обућарски радник. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и депортован у Норвешку у логор Карасјок, где је стрељан 1942.

НИКОЛИН М. ЧЕДОМИР, рођен 1906, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ 30. 11. 1944. Умро 1973.

НИНКОВИЋ МОМИР, рођен 1914, Коцељево, кројачки радник. Члан СКОЈ-а од 1937. члан КПЈ од 1939. године. Борац 3. батаљона. Погинуо 18. новембра 1941. Пођута, Ваљево.

НИНКОВИБ РАДОМИР, рођен 1909, Памбуковица, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Заробљен и спроведен у логор у Шапцу марта 1942, где је и стрељан.

НИШЕВИЋ СТОЈАН, рођен 1903, Уб, опанчарски радник. Борац 3. батаљона. Погинуо новембра 1941. Таково, Уб.

НОВАКОВИЋ МИЈОДРАГ, рођен 1919, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941.

НОВАКОВИЋ МИЛОРАД, рођен 1921. Босански Петровац, (Сириг), коларски радник. Члан СКОЈ-а од 1938. Борац 3. батаљона до 18. 2. 1942. Заробљен и депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

НОВАКОВИЋ НЕГОВАН, рођен 1921, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 1. 2. 1942. Заробљен и депортован у логор у Немачкој. По повратку из Немачке 1945. убијен од четника.

НОВАКОВИЋ НОВАК, рођен 1920, Бабина Лука, Ваљево, земљорадник. Борац батаљона до јануара 1942. Поново ступио у НОВЈ 14. 9. 1944.

НОВКОВИЋ ЛУКА, рођен 1919, Чикаго, САД, живео у с. Совљак, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 20. 12. 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

НОВКОВИЋ ПЕТАР, рођен 1916, Чикаго, САД, живео у с. Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. и 4. батаљона до 4. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. и био командир чете при команди места Уб.

ОБРАДОВИЋ БОРБЕ, десетар, рођен 1918, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 26. 12. 1941. Заробљен и депортован у Немачку.

ОБРАДОВИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1923, Врело, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац батаљона до 26. 2. 1942. Поново ступио у НОВЈ 3. 10. 1944. Погинуо 5. 12. 1944. Илача, Шид.

ОБУЧИНСКИ МИЛОРАД, рођен 1921, Паљуви, Уб, рударски радник. Борац батаљона до 19. 11. 1941. Поново ступио октобра 1944.

ОЛБИНА МИЛАН, рођен 1921, Крбавица, Титова Кореница, земљорадник. Заробљен 15. 11. 1941. Отеран у логор у Немачкој - Батерфелд. Данас капетан ЈНА у резерви.

ОРБОВИЋ ТРПКО, рођен код Никшића, правник. Члан КПЈ пре устанка. Заробљен и стрељан од стране четника априла 1942. Љутица, Чачак, као командир 3. чете.

ОСТОЈИЋ ЉУБОМИР, рођен 1907, Новаци, Уб, земљорадник. Борац одреда до 10. 12. 1941. Умро 1973.

ПАВЛОВИЋ ВЕЛИЗАР, рођен 1913, Лајковац, подофицир БВЈ. Борац, водник у батаљону до 9. 11. 1941. Заробљен од Немаца и четника. Стрељан у логору на Бањици крајем новембра 1941.

ПАВЛОВИЋ ВЛАДИСАВ, рођен 1908, Таково, Уб, столарски радник. Члан КПЈ од 1939. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Ухапшен и отеран на присилни рад у рудник Бор, а одатле у логор на Бањици, а затим у логор у Француској.

ПАВЛОВИЋ ДУШАН, рођен 1913, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3.. батаљона до 3. 10. 1941. Умро 1972.

ПАВЛОВИЋ МАРКО, рођен 1919, Јабучје, Лајковац, земљорадник, Борац 4. батаљона до краја новембра 1941. Ухапшен и стрељан 25. 3. 1942. у логору у Шапцу.

ПАВЛОВИЋ МИЛИСАВ, рођен 1921, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 10. 1944. Погинуо на Сремском фронту јануара 1945.

ПАВЛОВИЋ МИЛОРАД, рођен 1921, Радљево, Уб, земљорадник. Ступио у НОВЈ 1944. Био у батаљону до краја 1941. године. Погинуо априла 1945.

ПАВЛОВИЋ МИЛОРАД, рођен 1919, Шарбане, Уб, земљорадник и рударски радник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944.

ПАВЛОВИЋ МИЛОСАВ, рођен у с. Л>убиш, Чајетина, радник на Убу. Борац тамнавске чете од јула 1941...

ПАВЛОВИЋ МИЛОШ, рођен 1912, Уб, правник. Погинуо као борац 3. батаљона децембра 1941. код Ужица.

ПАВЛОВИЋ МИОДРАГ, рођен 1922, Тулари, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 29. 9. 1941. Погинуо код Шапца.

ПАВЛОВИЋ НЕДЕЉКО, рођен 1908, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 5. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944. Умро 1970.

ПАВЛОВИЋ ОСТОЈА, рођен 1911, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ 17. 11. 1944. Погинуо 17. 2. 1945.

ПАВЛОВИН ПРЕДРАГ, рођен 1915, Чучуге, Уб, земљорадник. Борад батаљона до 1942.

ПАЖИНОВИЋ МИЛОШ, рођен 1922, Галиново, Ливно. Живео у Лајковцу, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Умро 1952.

ПАЖИНОВИЋ НИКОЛА, рођен 1920, Галиново, Ливно, месарски радник. Борац 3. батаљона до 15. 2. 1942. Поново ступио у НОВЈ септембра 1944. Умро 1956.

ПАНДУРОВИЋ БОРИСАВ, рођен 1922, Таково, Уб, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1940. године. Борац 3. батаљона до 10. 2. 1942. Заробљен и стрељан на Бањици 17. 12. 1943.

ПАНДУРОВИЋ ВИДОЈЕ, рођен 1920, Таково, Уб, трговачки помоћник. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Заробљен и био у затвору у Ваљеву у логору на Бањици, затим у Француској. Умро 1968.

ПАНДУРОВИЋ ЈАНИКИЈЕ, рођен 1904, Таково, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 1. 1942. Умро 1957.

ПАНДУРОВИЋ МИЛОЈЕ, рођен 1921, Таково, Уб, радник. Члан СКОЈ-а од 1940. Борац батаљона до 1. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

ПАНДУРОВИЋ СВЕТИСЛАВ ПУЈА, рођен 1919, Таково, Уб, студент права. Члан СКОЈ-а од 1938, а члан КПЈ од 1940. Борац, политички комесар чете у 3. батаљону до 4. 2. 1942. Као рањеник заробљен и стрељан.

ПАНИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1924, Дупљај, Ваљево, трговачки помоћник. Борац батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ПАНИЋ ВЛАДИСАВ, рођен 1905, Радљево, Уб, рударски радник. Борац батаљона до 15. 1. 1942. Умро после рата.

ПАНИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1909, Радљево, Уб, рударски радник. Борац батаљона до 25. 10. 1941.

ПАНИЋ КРСТИВОЈ, рођен 1912, Дупљај, Ваљево, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941.

ПАНИЋ ПРЕДРАГ, рођен 1911, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 2. 1942.

ПАНИЋ РАНКО, рођен 1921, Радљево, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Тешко рањен у борби за Товарник, Шид. Умро од последица рана 1945.

ПАНТЕЛИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1920, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 29. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо децембра 1944. на Сремском фронту.

ПАНТЕЛИЋ БОГОЉУБ, рођен 1919, Каленић, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 28. 2. 1942.

ПАНТЕЛИЋ БОГОЉУБ, рођен у Радљеву, Уб, земљорадник. Борац 3. и 4. батаљона, погинуо новембра 1941, Букови, Ваљево.

ПАНТЕЛИН БОГОЛзУБ, рођен 1919, Јабучје, Лајковац, опанчарски радник. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Заробљен и отеран у затвор у Ваљеву а затим у логор у Шапцу где је марта 1942. стрељан.

ПАНТЕЛИН ВЛАДИСЛАВ, рођен 1915, Каленић, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од августа 1941. Борац, водник 3. батаљона до фебруара 1942. Заробљен и стрељан 1943. у Ваљеву.

ПАНТЕЛИН ДОБРИВОЈЕ, рођен 1921, Врело, Уб, ковач. Борац батаљона до јануара 1942. када је погинуо, Сушице, Ваљево.

ПАНТЕЛИН ДРАГОМИР, рођен 1915, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ 3. 10. 1944.

ПАНТЕЛИЋ НОРБЕ, рођен 1913, Јабучје, Лајковац, кројач народног одела. Борац 4. батаљона до 13. 12. 1941. Заробљен и отеран у логор на Бањици.

ПАНТЕЛИЋ М. ЖИВКО, рођен 1895, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и из логора у Шапцу депортован у Норвешку. Стрељан 26. 11. 1942.

ПАНТЕЛИЋ ЖИВОРАД, рођен 1922, Бргуле, Уб, радник. Борац 3. батаљона до 15. 1. 1941.

ПАНТЕЛИЋ ЈОВИША, рођен 1919, Кршна Глава, земљорадник, Уб. Борац батаљона до 30. 10. 1941. Заробљен и стрељан од стране Немаца 31. 10. 1941.

ПАНТЕЛИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1923, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 22. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

ПАНТИЋ ВЕЛИМИР, рођен 1903, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 28. 10. 1941. Умро 1968.

ПАНТИЋ ДУШАН, рођен 1906, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 26. 11. 1941. Умро 1952.

ПАРИПОВИЋ ВЛАДИМИР, рођен 1915, Косиљ, Оточац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 24. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944.

ПАУНКОВИЋ БОРИВОЈЕ, рођен 1921, Уб, службеник. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и стрељан у логору у Шапцу 1942.

ПАУНКОВИЋ ПАУНКО, рођен 1913, Уб, службеник. Члан КПЈ пре устанка. Погинуо 28. 11. 1941. Буковик, Ваљево, као командир чете 3. батаљона.

ПАУНОВИЋ СРЕТА, рођен у с. Мургаш, Уб, земљорадник. Би >орац 3. батаљона...

ПАУНОВИН СВЕТОМИР СВЕТА, рођен 1918, Крушевица, Лазаревац, радник. Борац 4. батаљона до 15. 2 1942.

ПЕЈАТОВИН ВАСИЉ, рођен 1906, Бабнна Лука, Ваљево, земљорадник. Борац 3. батаљона до јануара 1942.

ПЕЈИЋ ВЛАДИМИР, рођен 1902, Крива Река, Чајетина, елуга у Брезовици. Борац батаљона до 25. 12. 1941. када је рањен. Умро 1960.

ПЕРИЋ ВИЕЕНТИЈЕ, рођен 1911, Каленић, Уб. Члан КПЈ од 1941. Борац, водник,>заменик командира чете и политички комесар чете 4. батаљона до 27. 2. 1942. Заробљен и интерниран у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро 1969.

ПЕРИЕ ДРАГОЉУБ, рођен 1910, Лисо Поље, Уб, радник. Борац батаљона до 15. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 12. 1944.

ПЕРИЕ ДУШАН, рођен 1915, Звиздар, Уб, радник. Борац до 25. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро после рата.

ПЕРИЕ МИОДРАГ, рођрн 1924, Каленић, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро после рата.

ПЕРОВИЕ МИХАИЛО, рођен 1900. . . службеник града Београда. Био у 3. батаљону до новембра 1941, заробљен у болници као рањеник без руке и стрељан у Ваљеву на Борићевцу, децембра 1941.

ПЕТКОВИЕ ДУШАН, рођен 1919, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944. Погинуо априла 1945. код Винковаца.

ПЕТКОВИЕ ПАВЛЕ, рођен 1919, Калиновац, Уб, питомац војне академије БВЈ. Члан КПЈ од 1938. У 3. тамнавском батаљону био водник, политички комесар чете, командир чете до 28. 2. 1942. Заробљен и депортован у логор у Норвешкој. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро 1975.

ПЕТКОВИЕ И. РАНИСАВ, рођен 1912, Калиновац, Уб, земљорадник. У батаљону био до 15. новембра 1941. Умро 1986.

ПЕТКОВИЕ СТАНИМИР, рођен 1920, Јабучје, Лајковац. Био борац 3. батаљона, до децембра 1941...

ПЕТРИЕ ВЛАДЕТА, рођен у Београду, студент. Члан КПЈ пре устанка. Борац 3. батаљона до децембра 1941. а затим 1. пролетерске бригаде.

ПЕТРОВИЕ БОГОЛаУБ, рођен 1913, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац батаљона до 15. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 11. 1944.

ПЕТРОВИЕ БОРИВОЈЕ, рођен 1920, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 12. 12. 1941. Поново ступио у НМ 3. 10. 1944. Умро после рата.

ПЕТРОВИЕ БОРИСАВ, рођен 1920, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 26. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 5. 10. 1944.

ПЕТРОВИН БОРИСАВ, МИЦИКА, рођен 1924, Црвена Јабука, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 17. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

ПЕТРОВИБ ВААСТИМИР, рођен 1916, Бргуле, Уб, земљорадник. Погинуо као борац, водник 4. батаљона 22. 12. 1941, Оглађеновац, Ваљево.

ПЕТРОВИН Ж. ВОЈИСЛАВ, рођен 1891, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Солунац. Умро после рата.

ПЕТРОВИН ДРАГОЛзУБ, рођен 1922, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до јануара 1942. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944. Тешко рањен јануара 1945. код Шида и умро у болници марта 1945.

ПЕТРОВИН ДРАГОЉУБ, рођен 1904, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја новембра 1941. Умро 1953.

ПЕТРОВИН ДРАГОМИР, рођен 1919, Звиздар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 23. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 14. 9. 1944. Погинуо 7. 5. 1945. код Банове Јаруге.

ПЕТРОВИН ДУШАН, рођен 1907, Бргуле, Уб, машиновођа. Борац батаљона до 22. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 28. 10. 1944. Умро 1976.

ПЕТРОВИН БУРА, рођен 1906, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 12. 12. 1941. Умро 1944.

ПЕТРОВИН ЗОРАН, рођен 1924, Таково, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. када је заробљен, Чучуге, р. Убача. Депортован у логор Корген у Норвешкој где је стрељан 14. 8. 1942.

ПЕТРОВИЋ ЖИВАН, рођен 1909, Врело, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 11. 1941. Умро 1957.

ПЕТРОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1911, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 5. 12. 1941.

ПЕТРОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1923, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 5. 12. 1941. Мобилисан од стране четника 1944. Погинуо 2. 10. 1944. у борби на Убу.

ПЕТРОВИЋ ЖИВОРАД, Бељин, Владимирци, земљорадник. Борац 4. батаљона до краја 1941. Заробљен и депортован у логор Ботн у северној Норвешкој где је умро 1. 10. 1942.

ПЕТРОВИЋ ЖИВОТА, рођен 1918. Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац 4. батаљона до јануара 1942. Заробљен 25. 3. 1942. и стрељан у логору у Шапцу.

ПЕТРОВИЋ ЈАНИКИЈЕ, рођен 1920, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 27. 10. 1941.

ПЕТРОВИН ЉУБИСЛВ, рођен 1920, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 28. октобра 1941. Заробљен и стрељан 31. 10. 1941. на Убу.

ПЕТРОВИБ ЉУБОМИР, рођен 1921, Паљуви, Уб, радник. Борац 3. батаљона до 19. 3. 1942. Заробљен и депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро 1980.

ПЕТРОВИН М. МИЛИСАВ, рођен 1924, Бргуле, Уб, земљорадник. У батаљону био до децембра 1941. Заклан 1943. од четника.

ПЕТРОВИЋ Д. МИОДРАГ, рођен 1920, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 9. 1941. Рањеног, Немци су га убили 4. 10. 1941. код куће.

ПЕТРОВИЋ МИЛОВАН, рођен 1919, Јабучје, Лајковац, опанчарски радник. Члан КПЈ од 1941. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и у логору у Шапцу стрељан 25. 3. 1942.

ПЕТРОВИЋ МИЛОЈКО, рођен 1919, Кршна Глава, Уб, радник. Члан КПЈ од 1941. Борац батаљона до 25. 12. 1941. Умро после рата.

ПЕТРОВИЋ МИЛОШ, рођен 1914, Совљак, Уб, слуга. Борац батаљона до 22. 2. 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ПЕТРОВИЋ МИЛУТИН, рођен 1914, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 4. батаљона до новембра 1941.

ПЕТРОВИЋ МИОДРАГ, рођен 1912, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 28. 10. 1941. Заробљен и стрељан децембра 1941. на Убу.

ПЕТРОВИЋ ПРЕДРАГ ДРАГА, рођен 1912, у Кршној Глави, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до децембра 1941. Умро после рата.

ПЕТРОВИЋ РАДИВОЈЕ, рођен 1917, Новаци, Уб, земљорадник. Погинуо 25. 9. 1941. у Рибарима, код Ваљева, као борац 3. батаљона.

ПЕТРОВИЋ РАДОМИР, рођен 1920, Рогачица, Бајина Башта, земљорадник. Борац 3. батаљона до 28. 2. 1942. Поново ступио у НОВЈ 9. 10. 1944.

ПЕТРОВИЋ СВЕТОМИР СВЕТА, рођен 1917, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Илегално радио за НОБ. Откривен од четника и заклан 11. 12. 1943.

ПЕТРОВИЋ И. СЛАВКО, рођен 1921, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја октобра 1941...

ПЕТРОВИЋ СПАСОЈЕ, рођен 1921, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 28. фебруара 1942, када је погинуо, Чучуге, Уб.

ПЕТРОВИЋ СТОЈАН, рођен 1917, Врховине, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у логор Корген у Норвешкој где је стрељан 14. 8. 1942.

ПЕТРОВИЋ ТИХОМИР, рођен 1914, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац 4. батаљона до 15. 12. 1941.

ПЕТРОВИБ ЦВЕТКО, рођен 1921, Врело, Уб, машинбравар. Борац 3. батаљона, до краја 1941. Заробљен и интерниран у Немачку. Побегао у СССР 1943. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо 1945. Товарник, Вуковар.

ПЕТРОНИЈЕВИН ДОБРИВОЈЕ, рођен 1912, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 3. 9. 1941. Умро 1976.

ПЕТРОНИЈЕВИН ЖИВОЈИН, рођен у Шарбанама, Уб, радник у млину. Борац батаљона до 28. 2. 1942. када је погинуо, Чучуге, р. Убача.

ПЕТРОНИЈЕВИЕ СВЕТИСЛЛВ, рођен 1914, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 3. 9. 1941.

ПЕТРОНИН МИОДРАГ, рођен 1922, Владимирци, земљорадник. Борац 4. батаљона до 1. 3. 1942, заробљен и стрељан у логору у Шапцу.

ПОПОВИЕ АЛЕКСА, рођен 1920, Кршна Глава, Уб, пекарски радник. Члан'КПЈ од 1941. Борац батаљона до 28. 2. 1942. Заробљен и депортован у Норвешку V логор Карасјок где је стрељан 24. 11. 1942.

ПОПОВИЕ АНДРИЈА, десетар, рођен 1918, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941.

ПОПОВИЕ ВЕЛИМИР, рођен 1923, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 10. 1944. Умро после рата.

ПОПОВИЕ ВЕСЕЛИН, рођен 1921, Брезовица, Уб, пољопривредни техничар. Борац батаљона до 25. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 10. 1944.

ПОПОВИЕ ВЛАДИМИР, рођен 1921, Лајковац, обућарски радник. Члан КПЈ од 10. 2. 1942. Борац батаљона до краја 1941.

ПОПОВИЕ ВЛАДИСАВ, рођен 1920, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 7. 10. 1944.

ПОПОВИН ДУШАН, рођен 1917, Вукона, Уб, земљорадник. Борац батаљона до јануара 1942. Заробљен и отеран у логор на Бањици где је стрељан 12. 7. 1942.

ПОПОВИЕ ДУШАН, рођен у Близоње, Ваљево. У батаљону био до 20. децембра 1941.

ПОПОВИЕ ДРАГОЉУБ, рођен 1905, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 16. 12. 1941.

ПОПОВИЋ ДРАГОМИР, из Близоње, Ваљево. Борац батаљона до 20. 12. 1941.

ПЕШИЋ ПРЕДРАГ, члан СКОЈ-а од 1941. У батаљону био до краја 1941...

ПОПОВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1922, Тулари, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона, погинуо новембра 1941. Подгорина, Ваљево.

ПОПОВИБ ЖИВОРАД, рођен 1912, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 12. 1944.

ПОПОВШт МИЛЕТА, рођен 1912, Кршна Гдава, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Умро 1955.

ПОПОВИН МИЛОШ, рођен 1924, Трлић, Уб, пољопривредни радник. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац батаљона до 20. 9. 1941. Заробљен и стрељан од четника у Боговађи.

ПОПОВИН МИЛУТИН, рођен 1918, Вукона, Уб, столар. Борац 4. батаљона до 28. 2. 1942. Поново ступио у НОВЈ 15. 10. 1944.

ПОПОВИН НОВАК, рођен 1915, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до јануара 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1976.

ПОПОВИЋ РАДОВАН, рођен 1920, Кршна Глава, Уб, абаџијски радник. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац 3. батаљона - политички делегат вода до 31. 12. 1941.

ПОПОВИЋ РАДОМИР, рођен у Такову, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941...

ПОПОВИЋ РОЗОМИР, рођен 1909, Таково, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од маја 1943. Борац 4. батаљона до 1. 3. 1942, а затим 2. пролетерске бригаде. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

ПОПОВИН СВЕТОЗАР СВЕТА, рођен 1909, Вукона, Уб, инг. агрономије, резервни официр БВЈ. Члан КПЈ од 1941. Као рањеник заробљен 3. 3. 1942. и јавно обешен 27. 3. 1942. на Убу.

ПОПОВИЋ СПАСОЈЕ, рођен 1899, Вукона, Уб, земљорадник. Борац и командант 4. батаљона до децембра 1941. Заробљен и стрељан у Коцељеву од стране четника.

ПОПОВИЋ СРБИСЛАВ ПОП, рођен 1916, Бусиловац, Параћин, студент. Члан КПЈ од 1937. Био политички делегат вода и политички комесар чете. Рањен у плућа 22. 2. 1942, Трбушница. Заробљен и стрељан у с. Калањевац, Белановица.

ПОШАРАЦ МИЛИВОЈЕ, рођен 1921, Памбуковица, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо у Босни 25. 2. 1945.

ПРВУЛОВИЋ СТОЈАН, рођен 1922, Црнолиште, Пирот, металски радник - машински надзорник локомотива у Лајковцу. Члан СКОЈ-а од пре рата. Борац 3. батаљона до 29. 11. 1941.

ПРЉЕВИЋ ОБРАД, водник, рођен у Ужицу. Члан КПЈ од 1941. Борац 4. батаљона до 28. фебруара 1942. када је погинуо.

ПРОДАНОВИН СТЕВАН, рођен 1915, Стубленица, Уб, зидар. Борац батаљона до краја 1941, а затим у пратећем батаљону Врховног штаба. Погинуо 1943. у Босни.

ГТРОТИЋ БОРИСАВ, рођен 1920, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 18. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

ПРОТИН ЧЕДОМИР, рођен 1906, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до краја 1941. Умро после рата.

ПРСТОЈЕВИЋ СЛАВКО, рођен 1922, Невесиње (Гацко), живео у Сремчици код Београда, матурант гимназије. Члан КПЈ од 1940. Као борац батаљона погинуо фебруара 1942. Чучуге, Уб.

РАДАКОВИЋ МИЛОШ, рођен 1912, Уб, кафеџија. Борац 3. батаљона до краја 1941. Умро 1975.

РАДИВОЈЕВИЋ ВЕЛИСАВ, рођен 1904, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 21. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 2. 12. 1944. Умро 1974.

РАДИВОЈЕВИЋ ЖИВОРАД, рођен 1919, Багалаге, Коцељево, сарач. Борац 4. батаљона до почетка 1942. Умро после рата.

РАДИВОЈЕВИЋ МИЛОШ, рођен 1921, Таково, Уб, келнер. Борац батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 3. 10. 1944.

РАДИВОЈЕВИЋ С. МИЛУТИН, рођен 1922, Стубленица, Уб, слуга. Борац 3. батаљона. Погинуо у Шљивовици 3. децембра 1941.

РАДИВОЈЕВИЋ МИЛИЈАН, рођен 1910, Брезовица, Уб, земљорадник. Погинуо 3. 12. 1941. Шљивовица, Чајетина.

РАДОВАНОВИЋ МИОДРАГ, рођен 1909, М. Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 26. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 14. 1. 1945.

РАДОВАНОВИЋ ОБРЕН, рођен 1913, Мали борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 27. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ 7. 10. 1944.

РАДОВАНОВИЋ ПЕТАР, рођен 1911, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Умро 1971.

РАДОВАНОВИЋ РАФАИЛО, рођен 1901, Милорци, Уб, надничар. У батаљону био до фебруара 1942. Октобра 1944. послао је 4 сина у НОВЈ, где су му 3 погинула. Умро 1972.

РАДОВАНОВИЋ СЕЛИМИР, рођен 1919, Новаци, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 28. 2. 1942...

РАДОВАНОВИЋ СТАНОЈЕ, рођен 1907, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 26. 12. 1941...

РАДОВАНОВИЋ ЧЕДОМИР, рођен 1894, Тврдојевац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 5. 12. 1941. Умро 1961.

РАДОВИЋ ЗОРАН, рођен 1919, Уб, студент. Борац 3. батаљона до краја октобра 1941. Заробљен и стрељан у Ваљеву.

РАДОЈИЧИЋ ЖИВАН, рођен 1921, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Погинуо 3. децембра 1941, Шљивовица, Чајетина.

РАДОЈИЧИЋ ЖИВОЈИН, рођен 1909, Бргуле, Уб, лимар. Борац багаљона до децембра 1941. Заробљен и депортован у Норвешку где је стрељан 1943.

РАДОЈИЧИЕ МИААН, рођен 1917, Бањани, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до 15. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 2. 12. 1944. године.

РАДОЈИЧИЕ РАДИСАВ, рођен 1916, Радуша, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Заробљен и депортован у Норвешку где је убијен у логору Корген 1943.

РАДОЈИЧИЕ СТАНИМИР, рођен 1909, Чучуге, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941.

РАДОСАВЉЕВИЕ Б. СВЕТОЗАР, рођен 1900, Иверић, Бањани, Уб, земљорадник. Био у батаљону до 4. децембра 1941. Умро 1961.

РАДОСАВЉЕВИЕ СТАНИМИР, рођен 1927, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 1. 1942. Заробљен и стрељан од четника.

РАДОСАВЉЕВИЕ СТАНИМИР ЗУПАН, рођен 1924, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 8. 11. 1941. када је погинуо код Уба.

РАДУЛОВИЕ ДОБРИВОЈЕ, рођен 1909, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона. Погинуо 29. 11. 1941. Црнокоса, Ужице.

РАЈКОВИЕ СЛАВКО, рођен 1914, Гвозденовић, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 12. 1944.

РАКИЕ ВЕЛИМИР, рођен 1906, Бањани, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 9. 12. 1941.

РАКОВИЕ ДРАГАН, рођен 1922, Уб, трговачки помоћник. Члан СКОЈ-а од 1938. члан КПЈ од 1940. Борац 3. батаљона до краја 1941...

РАКОВИЕ ДРАГОМИР, рођен 1923, Трлић, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 30. 12. 1941... Умро после рата.

РАНИСАВЉЕВИЕ ЖИВАН, рођен 1910, Кожуар, Уб, политички делегат вода. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до краја фебруара 1942. Заробљен и депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

РАНИСАВЉЕВИЕ ЈАНКО, рођен 1906, Кожуар, Уб, земљорадник. Кандидат за члана КПЈ од 1939. Борац 4. батаљона до 20. 12. 1941.

РАНИСАВЉЕВИЕ ЈОЦА, рођен 1908, Кожуар, Уб, сарачки радник. Борац батаљона до децембра 1941. Умро после рата.

РАНИСАВЉЕВИЕ КРСТИВОЈ, рођен 1922, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944. Умро 1959.

РАНИСАВЉЕВИЕ МИЛОШ, рођен 1909, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац, водник батаљона до новембра 1941.

РАНИСАВЉЕВИН РАДОЈИЦА, рођен 1893, Кожуар, Уб, машинбравар. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у Норвешку где је убијен 1943. у логору, Карасјок.

РАНИТОВИЕ ИЛИЈА, рођен 1905, Бањани, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и депортован у Норвешку где је стрељан 1942. у логору Карасјок.

РАНКОВИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1903, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 31. 12. 1941. Затим позадински радник, па у затвору на Убу и логору у Шапцу све до краја рата.

РАНКОВИЕ БОРИВОЈЕ, рођен 1918, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 31. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 14. 10. 1944.

РАНКОВИЕ БОШКО, десетар, рођен 1909, Шарбане, Уб, рударски радник. Борац батаљона до 15. 11. 1941. Умро после рата.

РАНКОВИЕ БРАНИСЛАВ, рођен 1908, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 11. 1941. Умро 1974.

РАНКОВИЕ ВЕРОЉУБ, рођен 1920, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944.

РАНКОВИЕ ВОЈИН, рођен 1921, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941.

РАНКОВИЕ ДОБРИВОЈЕ, рођен 1913, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до новембра 1941.

РАНКОВИЕ ДРАГОЉУБ, рођен 1914, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ 2. 12. 1944.

РАНКОВИЕ ДРАГОМИР, рођен 1920, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац батаљона до 25. 9. 1941. Отпуштен као болестан. Поново ступио у НОВЈ 7. 10. 1944.

РАНКОВИЕ ЖИВАН, рођен 1912, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 5. 12. 1941...

РАНКОВИЕ ЖИВКО БУРА, рођен 1900, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 1. 12. 1941. Умро 1966.

РАНКОВИЕ ЖИВОЈИН, рођен 1909, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 18. 11. 1941.

РАНКОВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1897, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 11. 1941. Умро 1975.

РАНКОВИЕ Јанка ЖИВОРАД, рођен 1903, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Заробљен и стрељан.

РАНКОВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1896, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 31. 12. 1941.

РАНКОВИН ЖИВОРАД, рођен 1914, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 11. 12. 1941. Заробљен и стрељан 10. 1. 1942. у логору у Шапцу.

РАНКОВИН ЖИВОРАД, рођен 1913, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац одреда до 20. 12. 1941. Умро 1961.

РАНКОВИН ЗОРАН, рођен 1921, око Уба, земљорадник. Борац 3. тамнавског батаљона до 25. 12. 1941.

РАНКОВИН МИЛАН, рођен 1919, Тулари, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо 7. 4. 1945. на Сремском фронту.

РАНКОВИН МИЛАН, рођен 1900, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 12. 12. 1941.

РАНКОВИН НАНОМИР, рођен 1897, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 1. 1942. Погинуо у борби са Немцима и четницима, Коцељево.

РАНКОВИН ПРЕДРАГ, земљорадник...

РАНКОВИН РАДИСАВ, рођен 1917, Шарбане, Уб, земљорадник. Погинуо као борац батаљона 30. 12. 1941. Жабари, Ваљево.

РАНКОВИН РАТКО, рођен 1914, Каленић, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1937. Заменик команданта 3. батаљона до 16. 12. 1941. Погинуо 3. 2. 1942. Вујновача Ваљево.

РАНКОВИЋ САВА, рођен 1903, Таково, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 21. 11. 1941. Умро 1974.

РАНКОВИЋ СВЕТИСЛАВ, рођен 1920, Радљево, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 10. 1941. када је погинуо.

РАНКОВИЋ СЕЛИМИР, рођен 1923, Каленић, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ 1944. Погинуо априла 1945. на Сремском фронту.

РАНКОВИЋ СТАНИМИР, рођен 1905, Радљево, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја 1941. а затим илегално ради. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро 1973.

РАТКОВИЋ МИОДРАГ, рођен 1923, Бањани, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Заробљен и депортован у логор на Бањици, где је августа 1943. стрељан.

РАФАИЛОВИЋ ДУШАН, рођен 1912, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 30. 12. 1941.

РАФАИЛОВИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1911, Мургаш, Уб, кројачки радник. Борац 3. батаљона. Погинуо 28. 2. 1942. Чучуге, Уб.

РАФАИЛОВИЋ МИРЧЕТА, рођен 1920, Гвозденовић, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 12. 9. 1944. Погинуо 15. 4. 1945. на Сремском фронту. , . ,

РЕБАВКИН МИЛИЦА РЕБАВКА, рођена 1923, Уб, кројачка радница. Борац 4. батаљона. Заробљена 3. 12. 1941. у Шљивовици и са још 3 другарице, везана за дрво, поливена бензином и жива запаљена од стране Немаца.

РЕБАЦ НИКОЛА, рођен 1917, Широка Кула, Госпић, шумски радник. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у Норвешку. Умро 1942. у логору Карасјок.

РЕБАЦ СТЕВАН, рођен 1920, Широка Кула, Госпић, радник. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у Норвешку у логор Карасјок где је умро 1942.

РЕЉИЋ М. ВЕРА МАЛА БЕОГРАБАНКА, рођена 1922, Завлака, Крупањ, текстилна радница, члан КПЈ од 1940. Борац 3. и 4. батаљона. Заробљена као рањеник 3. 12. 1941. Шљивовица, Чајетина, поливена бензином и запаљена.

РИСТИЋ ДУШАН, рођен 1922, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 1. 1942. када је погинуо.

РИСТИЋ МИЛАН, дошао из Босне, пекарски радник. Био борац 3. батаљона до 1942, заробљен од четника и спроведен у затвор у Уб. ..

РИСТИЋ НОВАК, рођен 1921, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 5. 9. 1944.

РИСТИЋ ПРОДАН, рођен 1920, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 8. 2. 1942. Поново ступио 5. 10. 1944.

РОДИЋ ИЛИЈА, кројачки радник из Београда. Борац 3. тамнавског батаљона.. .

РУДАКОВ ПАВЛЕ РУС, рођен 1894, у Русији. Живео на Убу, машинбравар. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Умро 1945.

РУЖИЧИЋ РУЖИЋ Миливоја ПРЕДРАГ, рођен 1920, Уб, абаџијски радник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

РУСОВАН МИЈОДРАГ МИЈО, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја октобра 1941. Заробљен и умро у логору у Шапцу.

САВИЋ ДАМЊАН, рођен 1907, Врело, Уб, ковач. Борац батаљона до 2. 12. 1941.

САВИЋ НИКОДИН, десетар, рођен 1910, Врело, Уб, столарски радник. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до 4. 11. 1941.

САВИЋ НИКОЛА, рођен 1924, Уб, браварски радник. Члан СКОЈ-а од пре рата. Рањен је три пута и заробљен. У батаљону био до краја 1941.

САВИЋ РАДОВАН, Јаловик, Владимирци, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. када је погинуо.

САВИЋ СЛАВКО, рођен 1920, Гвозденовић, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 12. 9. 1944. Погинуо 5. 2. 1944. на Сремском фронту.

САВКОВИБ М. БОЖИДАР, рођен 1914, Калиновац, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до 8. новембра 1941. Ступио у четнике и погинуо у борби са партизанима 26. јануара 1942. на Мравињцима код Ваљева.

САМАРЏИЋ НИКОЛА, рођен 1891, Уб, рударски радник. Борац батаљона до краја октобра 1941. Рањен и заробљен. Стрељан 31. 10. 1941. на Убу,

САНДИЋ ДРАГОМИР, рођен 1908, Врело, Уб, десетар, радник. Борац батаљона до 26. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 12. 1944. Умро после рата.

САРИЋ БРАНИМИР, рођен 1920, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 5. 10. 1944. Умро 1976.

САРИЋ ДРАГИША, рођен 1909, Тулари, Уб, опанчарски радник. Члан КПЈ од пре рата. Борац батаљона до фебруара 1942. када је погинуо код Ваљева.

САРИЋ РАДОСАВ, рођен 1905, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 12. 1941.

САРИЋ СЛАВКО, рођен 1920, Слатина, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 1. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 28. 9. 1944.

САРИЋ СТРАХИЊА, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја октобра 1941. Умро после рата.

САРИЋ ЖИВКО, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја октобра 1941...

СВИРЧЕВИЋ СТЕВА СРЕМАЦ, избеглица. Био борац батаљона до децембра 1941...

СЕДЛАН НЕБОЈША, рођен 1921, Винковци, студент. Члан СКОЈ-а пре рата. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. када је погинуо.

СЕЛАКОВИЋ ЖАРКО, рођен 1921, Уб, ђак. Члан СКОЈ-а од 1938. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до 28. 2. 1942. Заробљен и прогањан. Поново ступио у НОВЈ 5. 10. 1944.

СЕЛЕНИЋ В. ВЕРА, рођена 1923, Бањани, Уб, домаћица. Била у радионици 3. батаљона до 15. новембра 1941.

СИЉАНОВИЋ ДИМИТРИЈЕ, рођен 1924, Уб, месар. Борац 3. и 4. батаљона до 3. 12. 1941. Рањен и заробљен у Шљивовици. Умро у болници у Ваљеву 1944.

СИЉАНОВИЋ ПЕТАР, рођен 1898, Уб, радник. Борац батаљона до децембра 1941. Заклан од четника 1944.

СИМАНИЋ БРАНКО, рођен 1909, Радљево, Уб, земљорадник. Погинуо 1943. на Дрини.

СИМАНИН ДУШАН, рођен 1908, Радљево, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 27. 10. 1944.

СИМАНИЕ ЖИВОРАД, рођен 1913, Радљево, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 8. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

СИМАНИЕ СЛОБОДАН, рођен 1914, Лопатањ, Осечина, земљорадник. У батаљону био до 28. фебруара 1942.

СИМЕУНОВИЕ ДОБРИВОЈЕ, рођен 1922, Бабина Лука, Ваљево, ковач. Борац 3. батаљона до јануара 1942. Поново ступио у НОВЈ 15. 9. 1944.

СИМЕУНОВИЕ ДУШАН, рођен 1914, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Заробљен и стрељан у логору на Бањици.

СИМЕУНОВИЕ ЈОВАН, рођен 1901, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 30. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1. 12. 1944. Умро после рата.

СИМЕУНОВИЕ СВЕТОЛИК, рођен 1905, Бабина Лука, Ваљево, земљорадник. Борац 3. батаљона до јануара 1942.

СИМИЕ ВАСА, рођен у Лици, живео у Убу. Заробљен код Мионице децембра 1941. и стрељан од стране Немаца у Белановици.

СИМИЕ ВЛАДЕТА, рођен 1913, Радљево, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 28. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 23. 11. 1944. Погинуо 3. 4. 1945.

СИМИЕ ВЛАДИСАВ, рођен 1920, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 28. 2. 1942. када је погинуо, Тулари, Уб.

СИМИЕ ДОБРОСАВ, рођен 1910, Бањани, Уб, општински деловођа. Члан КПЈ од јануара 1942. Командир чете и командант 3. батаљона. Рањен 28. фебруара 1942. Заробљен као тешки рањеник. Јавно обешен 27. 3. 1942. на Убу.

СИМИЕ ДРАГИША, рођен 1920, Кожуар, Уб, абаџијски радник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Умро 1983.

СИМИЕ ДРАГУТИН, рођен 1909, Кожуар, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од новембра 1939. Борац батаљона до 15. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ децембра 1944.

СИМИЕ ЗЛАТОМИР, рођен 1904, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 6. 11. 1941. Умро 1976.

СИМИЕ ЖИВОРАД, рођен 1900, Тулари, Уб, земљорадник. Кандидат за члана КПЈ од 1941. Борац батаљона до 6. 11. 1941. Погинуо у борби са Немцима на Грабовици код Ваљева.

СИМИЕ МИЈОДРАГ, рођен 1920, Трлић Уб, земљорадник. Борац батаљона до 30. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо 25. 3. 1945. на Сремском фронту.

СИМИН МИЛОСАВ, рођен 1922, Бањани, Уб, ковачки радник. Борац батаљона до септембра 1941. Погинуо у борби са Немцима, Кланица, Ваљево.

СИМИН МИЛОШ, рођен 1915, Пдавно, Книн, радник. Борац батаљона до 15. 1. 1942.

СИМИН МИРКО, рођен 1910, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 7. 11. 1941. Умро 1968.

СИМИН ПРЕДРАГ, десетар, рођен 1921, Чучуге, Уб, војни питомац. Борац 4. батаљона до 28. 10. 1941. када је погинуо.

СИМИН СВЕТИСЛАВ, рођен 1920, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до септембра 1941. Погинуо у борби са Немцима, Грабовац, Обреновац.

СИТАРИЦА МИЛЕНА, рођена 1922, Уб, кројачка радница. Члан СКОЈ-а од 1938, а члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до 1. 3. 1942, борац 2. пролетерске бригаде. Погинула априла 1944. код Ивањице као поручник НОВЈ.

СИТАРИЦА МИРОСАВ, рођен 1928, Уб, опанчарски радник. Борац батаљона до краја октобра 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

СИТАРИЦА МИРКО, рођен 1899, Тулари, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 15. 11. 1941. Умро 1956.

СИТАРИЦА МОМЧИЛО, рођен 1900, Тулари, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја октобра 1941. Ухапшен почетком 1944. и заклан од четника.

СИТАРИЦА РАДОМИР, рођен 1903, Тулари, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 15. 11. 1941.

СМИЛзАНИН АЛЕКСАНДАР, рођен 1920, Мали Борак, Лајковац, пекарски радник. Борац батаљона, а затим 2. пролетерске бригаде до краја рата. Био водник, командир чете и командант батаљона. Члан КПЈ од јула 1943. Мајор ЈНА у резерви. Умро 1984.

СМИЉАНИН ДРАГОЉУБ, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Био у батаљону месец дана, дезертирао и погинуо као четник.

СМИЉАНИЋ ДРАГУТИН, рођен 1910, Јабучје, Лајковац, абаџијски радник. Члан КПЈ од 1938. Борац 4. батаљона до краја новембра 1941.

СОКИЋ МОМЧИЛО, Брезовица, Уб, трговачки помоћник. Борац батаљона до 5. 2. 1942. Мобилисан у четнике. Поново ступио у НОВЈ 1944. године.

СОФРАНИЋ АЛЕКСАНДАР БАЈИША, рођен 1922, Бањани, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и депортован у Норвешку, стрељан 1942. у логору Карасјок.

СОФРАНИН РАДОМИР, рођен 1920, Брезовица, Уб, трговачки помоћник. Члан СКОЈ-а од пре рата, члан КПЈ од 1941. Борац батаљона

до 20. 12. 1941. Заробљен и депортован у Норвешку, стрељан 1942. у логору Карасјок.

СОФРАНИЋ СЛОБОДАН, рођен 1918, Пурачић, Лукавац, радник. Борац и десетар батаљона до 28. 2. 1942. Заробљен и депоргован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро 1984.

СПАСОЈЕВИН АЛЕКСАНДАР, рођен 1917, Бабина Лука, Ваљево, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941. Умро 1970.

СПАСОЈЕВИЕ ВЕЛИМИР, рођен 1911, Бабина Лука, Ваљево, земљорадник. Борац 3. батаљона до новембра 1941.

СПАСОЈЕВИЋ ДРАГОСАВ, рођен 1909, Туђин, Осечина, зидар. Борац 4. батаљона до 8. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944.

СПАСОЈЕВИЋ ДУШАН, рођен 1906, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 11. 1941. Умро после рата.

СПАСОЈЕВИЕ ЖИВАН, рођен 1916, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 3. 10. 1941. Поново ступио V НОВЈ марта 1945.

СПАСОЈЕВИЕ ЖИВКО, рођен 1897, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 3. 10. 1941. Умро 1972.

СПАСОЈЕВИЕ ЖИВОРАД, рођен 1921, Крнић, Владимирци, земљорадник. Борац 4. батаљона до краја октобра 1941. Погинуо на Бемаловића мосту Милорци.

СРЕДОЈЕВИЋ ДРАГИБ, рођен 1921, Кршна Глава, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја октобра 1941. Заробљен и стрељан у Ваљеву.

СРЕЕКОВИЋ ЛЕПОСАВА ЛЕЛА, борац 3. батаљона. Заробљена и стрељана почетком 1942. у Ваљеву.

СРЕЕКОВИЕ РАДОМИР, рођен 1911, Кланица, Ваљево, судија Среског суда. Члан КПЈ од 1941. Борац и политички делегат вода батаљона до краја октобра 1941. Заробљен и стрељан 27. 11. 1941. у Ваљеву.

СРЕЕКОВИЕ СРЕТЕН, рођен 1923, Лопатањ, Осечина, земљорадник. Борац батаљона до 28. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944.

СТАЈЧИЋ МИЛОШ, рођен 1905, Трлић, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Погинуо од четника 1945.

СТАМЕНКОВИЕ МИЛЕ, Уб, електричар. Био борац 3. батаљона до краја 1941. Заробљен и депортован у Норвешку.

СТАНАРЕВИЕ ПРЕДРАГ, рођен 1921, Придворица, Лајковац, аутомеханичар. Борац батаљона до 27. 1. 1942, када је погинуо, Сушице, Ваљево.

СТАНИМИРОВИЕ СВЕТОМИР, рођен 1905, Новаци, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 8. 1. 1942. године.

СТАНИМИРОВИБ СЛОБОДАН, рођен 1920, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац батаљона до фебруара 1942. Као илегалац, ухапшен и депортован у Немачку. Капетан ЈНА у резерви.

СТАНИСАВЉЕВИЋ МИЛОШ, рођен 1920, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 4. 10. 1941. Погинуо у борби са Немцима код Уба.

СТАНИШИЕ АЛЕКСАНДАР, рођен 1918, Уб, трговачки помоћник. Борац батаљона до 3. 3. 1942. Заробљен и сгрељан на Убу.

СТАНИШИН Ј. СТАНИША, рођен 1922, Уб, радник. Члан КПЈ од 1940. *Борац* 3. *батаљона* до 5. 2. 1942. Данас пензионер.

СТАНКОВИН БОРИВОЈЕ БОРА, рођен 1918, Лесковац, судски приправник у Убу. Борац и командир чете у 3. батаљону до фебруара 1942. када је погинуо, Веселиновац, Ваљево.

СТАНКОВИН ВОЈИН СПАСА, Сивац, Кула, радник на Убу. Кандидат за члана КПЈ 1941, а члан од децембра 1942. Борац 3. батаљона до 30. 12. 1941. Убијен 1943. од четника.

СТАНКОВИН ВЕЛИСАВ, рођен 1921, Памбуковица, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до новембра 1941. Погинуо 1943. код Багрдана при бекству из Бора.

СТАНКОВИН РАДОМИР, рођен 1904, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 17. 12. 1941.

СТАНОЈЕВИЋ Д. ВЕЛИСАВ, рођен 1922, Бањани, Уб, земљорадник. Био борац 3. батаљона до 10. новембра 1941. Убијен у Борском руднику 1942. године.

СТАНОЈЕВИЋ ВЕСЕЛИН, рођен 1919, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац 4. багаљона до 20. 12. 1941.

СТАНОЈЕВИЋ ДРАГОЉУБ, рођен 1919, Бањани, Уб, земљорадник. Борац батаљоиа до децембра 1941. Заробљен и сгрељан у Убу.

СТАНОЈЕВИЋ МОМЧИЛО, рођен 1921, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у Норвешку. Убијен 8. 4. 1943. у логору Осен.

СТАНОЈЕВИЋ РАДОЈЕ, рођен 1910, Бањани, Уб, земљорадник. Борац багаљона до децембра 1941. Заробљен и стрељан, С. Паланка.

СТАНОЈЕВИЋ Д. РАДОМИР, рођен 1908, Бањани, Уб, земљорадник. Био у 3. батаљону до 21. новембра 1941. ..

СТАНОЈЕВИН Д. МИЛИСАВ, рођен 1925, Бањани, Уб, земљорадник. Био борац 3. батаљона до 16. новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.. .

СТАНОЈЕВИЋ М. МИЛУТИН, рођен 1922, Бањани, Уб, земљорадник. Био у 3. батаљону до 20. новембра 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

СТАНОЈЕВИЋ МИЛАН, земљорадник. ..

СТАНОЈЕВИЋ САВА, рођен 1912, Радљево, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја 1941. Рањен, заробљен и стрељан у Ваљеву.

СТАРЧЕВИЋ БУРО, командир чете, рођен 1916, Плавно, Книн, службеник. Члан КПЈ од октобра 1941. Борац 4. батаљона до 28. 2. 1942. Заробљен, мучен и из логора Бањица депортован у Француску.

СТАРЧЕВИБ МИЉКО, рођен 1920, Звиздар, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ 14. 10. 1944. Умро 1973.

... СТЕВА зв. ЧЕТНИК, рањен 22. 2. 1942. Трбучница, у борби са четницима и убијен. . .

СТЕВАНОВИБ ЖИВОЈИН, рођен 1913, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 5. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 2. 12. 1944. Умро 1974.

СТЕВАНОВИЋ МИЛОРАД, рођен 1918, Рубрибреза, Лајковац, ложач на железници. Борац 3. батаљона до 25. 10. 1941. Заробљен и у логору Бањица, стрељан 1942.

СТЕВАНЧЕВИЋ ЖИВОТА, рођен 1910, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941. Поново ступио у НОО 4. 10. 1944. Умро гтосле рата.

СТЕВАНЧЕВИЋ ЗДРАВКО, рођен 1914, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 1. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ 14. 10. 1944.

СТЕВАНЧЕВИЋ СЛАВКО, рођен 1923, Шарбане, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 7. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944. Умро 1971.

СТЕПАНОВИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 1923, Бајевац, Лајковац, земљорадник. Борац батаљона до 30. децембра 1941.

СТЕПАНОВИЋ БОГОЉУБ, рођен 1898, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац батаљона до 3. 9. 1941. Умро 1971.

СТЕПАНОВИЋ БОШКО, рођен 1903, Мали Борак, Лајковац. У батаљону био 20 дана, а затим постао четник.

СТЕПАНОВИБ ДОБРИВОЈЕ, рођен 1922, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 4. батаљона до почетка јануара 1942. Ухапшен и отеран у логор на Бањици одакле је депортован у логор Матхаузен. Умро 1983.

СТЕПАНОВИЋ ЖИВОЈИН, рођен 1909, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 20. 12. 1941.

СТЕПАНОВИЋ ЉУБИСАВ, рођен 1922, Бајевац, Лајковац, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац батаљона до 29. 11. 1941.

СТЕПАНОВИЋ МИЛИСАВ, рођен 1910, Бајевац, Лајковац, машиновођа на железници. Борац 3. батаљона до 3. 1. 1942. Заробљен и стрељан код Уба.

СТЕФАНОВИЋ ВЛАДИМИР МАКЕДОНАЦ, командир чете, рођен 1922, Приштина, радник ВТЗ, Крагујевац. Борац у 3. батаљону. Заробљен 1941. и стрељан 15. 12. 1941. са групом партизана на Убу.

СТЕФАНОВИН ВЛАСТИМИР, рођен 1912, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 20. 12. 1941.

СТЕФАНОВИЕ ЖИВОРАД ЖИКИЦА, рођен 1921, Уровци, опанчарски радник, Обреновац. Чдан СКОЈ-а од 1939. а члан КПЈ од 1940. године. Борац и политички делегат вода 3. и 4. батаљона до 28. 2. 1942. Заробљен и депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Капетан I кл. ЈНА у резерви.

СТЕФАНОВИЕ РАДОВАН, рођен 1906, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 31. 10. 1941. Умро после рата.

СТЕФАНОВИЕ СЛАВКО, рођен 1920, Лајковац, авио механичар. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац батаљона до фебруара 1942. Заробљен и стрељан на Убу.

СТЕФАНОВИЕ СТАНИМИР, рођен 1910, Трлић, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја 1941. када је погинуо.

СТОЈАКОВИЕ ДРАГУТИН, рођен 1902, Љубина, Двор, ложач на железници у Лајковцу. Борац 3. батаљона до јануара 1942. Заробљен и отеран у логор на Бањицу а затим у Аустрију. Умро 1958.

СТОЈАНОВИЕ ВЕРОЉУБ, рођен 1917, Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 1. 1942. Заробљен и отеран у логор на Бањицу где је стрељан 9. 8. 1943.

СТОЈЧИЕ М. ДРАГОЉУБ, рођен 1910, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 10. 12. 1941. Умро после рата.

СТОЈЧИЕ МИЛОШ, рођен 1900, Трлић, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1940. Погинуо као борац 3. батаљона 20. 12. 1941. . .

СТОЛИЕ МИЛУТИН. . .

СУША ТОМО, десетар, писар суда на Убу. Борац 4. батаљона до 1. 3. 1942...

ТАБАКОВИЕ АЛЕКСАНДАР, рођен 1907, Новаци, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 3. 1. 1942.

ТАБАКОВИЕ ЖИВОЈИН, рођен 1889, Новаци, Уб, земљорадник. Погинуо 25. 11. 1941. Рибари, Ваљево, као борац 3. батаљона.

ТАБАКОВИЕ РАДЕ...

ТАДИЕ ИВАНКО, рођен 1908, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 9. 12. 1941.

ТАДИЕ Ж. РАДОМИР, рођен 1911, Стубленица, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 25. 12. 1941.

ТАНАСИЈЕВИЕ БОГОЉУБ БОЦА, рођен 1919, Стубленица, Уб, абаџијски радник. Члан СКОЈ-а од 1938. Члан КПЈ од 1940. Борац и политички делегат вода 3. батаљона до 11. 4. 1942. Заробљен и депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Капетан I кл. ЈНА у резерви.

ТАНАСИЈЕВИН МИААДИН, рођен 1923, Лајковац, земљорадник. Борац 3. тамнавског бата.љона до 28. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1945.

ТАНАСИЈЕВИЕ МИЛИСАВ, рођен 1920, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 19. 9. 1941. Умро 1972.

ТАНАСИЈЕВИН ЧЕДОМИР, рођен 1920, Паљуви, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944. Умро после рата.

ТАНАСИН ЛУКА, рођен 1916, Новаци, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941.

ТАНАСИЕ ТАНАСИЈЕВИН Р. МИЛАДИН, рођен 1911, Стубленица, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1938. Борац чете до 9. 7. 1941. када је у првој акцији погинуо.

ТАНАСИЋ СРБОЉ>УБ, рођен 1921, Ваљево. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и стрељан априла 1944. у логору С. Паланке.

ТАНАСКОВИЕ ВЕСЕЛИН ЏИН, рођен 1919, Мали Борак, Уб, абаџијски радник. Борац 3. батаљона до краја 1941. Заробљен и 1943. године заклан и обешен у селу Шарбанама код Уба од четника.

ТАНАСКОВИЕ РАДИСАВ, рођен 1919, Мали Борак, Лајковац, опанчарски радник. Члан КПЈ од почетка 1943. Борац 3. батаљона до 1. 1. 1942. Ухапшен јула 1943. и отеран у логор на Бањици, стрељан 12. 7. 1944.

ТАНАСКОВИН СВЕТОМИР, рођен 1921, Бровић, Обреновац, живео у с. Таково, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 10. 12. 1941. Погинуо у с. Оглађеновац, Ваљево.

ТАТАЛОВИЕ МИХАИЛО МАЛИ МИНА, рођен 1920, Мургаш, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја 1941. Тучен и мучен од четника. Умро од батина 1945.

ТАТАЛОВИН ОЛГА, рођена у Лици а живела у Мургашу. Борац 3. батаљона, рањена у борби и остала без ноге. Умрла у Мургашу.

ТЕОДОСИЈЕВИЕ БОЖИДАР, рођен 1912, Радљево, Уб, радник. Борац батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 9. 10. 1944.

ТЕОДОСИЈЕВИН БОРБЕ, рођен 1910, Јаково, Срем, бојаџија, у Радљеву. Борац батаљона до 1. 11. 1941. Ухапшен и отеран на Бањицу а затим депортован у логор Матхаузен, Аустрија. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро после рата.

ТЕОФИЛОВИН ВОЈИСЛАВ, рођен 1910, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 24. 12. 1941.

ТЕОФИЛОВИЋ ЖИВАН, рођен 1921, Врело, Уб, ковач. Члан СКОЈ-а од 1941. Борац батаљона до 20. 2. 1942. Поново ступио у НОВЈ 6. 10. 1944. Умро 1948.

ТЕОФИЛОВИЋ НЕДЕЉКО, рођен 1901, Врело, Уб, ковач. Борац батаљона до 31. 10. 1941. Погинуо у борби са Немцима, Гуњевац, Уб.

ТЕОФИЛОВИН СТАНИСАВ, рођен 1904, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 24. 12. 1941. Умро 1970.

ТЕРЗИН МИОДРАГ ПУРА, рођен 1909, Тулари, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Погинуо 28. 2. 1942. Дружетић, Коцељево.

ТЕРЗИН ЖИВОРАД, рођен 1906, Тулари, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја децембра 1941. Умро 1980.

ТЕШИЕ ВЛАДИМИР, рођен 1903, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Заробљен фебруара 1942. и стрељан у Шапцу.

ТЕШИН ИВАН, десетар, рођен 1902, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 7. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1958.

ТЕШИН ЈОВИША, рођен 1911, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 2. 1. 1942.

ТЕШИН Д. МИЛОРАД, рођен у Кожуару, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до новембра 1941. Поново ступио октобра 1944. и погинуо у борби за ослобођење Београда.

ТЕШИН ПРЕДРАГ, политички делегат вода, рођен 1922, Новаци, Уб, опанчарски радник. Члан СКОЈ-а 1939, а КПЈ од 1940. Борац 3. батаљона до 20. 3. 1942. Заробљен и депортован у Немачку. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

ТЕШИН СРБОЉУБ, рођен 1912, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона. Погинуо крајем 1941.

ТИНИН ДОБРИВОЈЕ УЧА, борац батаљона до фебруара 1942. Ступио у Шумадијски НОП одред. Фебруара 1943. пребачен из Шумадијског одреда и смештен на лечење у кућу Богдана Илића, Радљево, Уб. Откривен 1944. и стрељан од четника. Побијени су и они који су га крили.

ТОБОЛАР СЛАВКО, живео у с. Бањани, Уб, студент. Члан КПЈ од 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

ТОДОРОВИН БАТА, рођен 1912, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од пре рата. Борац батаљона до 28. 2. 1942. У 1943. ступио у Шумадијски НОП одред. Погинуо 1944. као командант батаљона.

ТОДОРОВИН БОГОЉУБ, рођен у Малом Борку, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Ухваћен као илегалац 1944. од стране четника и заклан.

ТОДОРОВИН ВУКАШИН ВУЛЕ, рођен у с. Трбушац, Владимирци, активни поручник БВЈ. Командир чете у 4. батаљону. Био у батаљону до јанаура 1942...

ТОДОРОВИН ЖИВКО, Јазовник, Владимирци, земљорадник. Борац 4. батаљона до краја 1941.

ТОДОРОВИН М. ИВАН, рођен 1921, Баталаге, Уб, земљорадник. Погинуо 28. фебруара 1941. као борац 3. батаљона.

ТОДОРОВИЋ СВЕТИСЛАВ, рођен 1903, Јазовник, Владимирци, зидарски радник. Члан КПЈ од 1941. Борац 4. батаљона до децембра 1941. Умро 1976.

ТОДОРОВИН СВЕТОЗАР, рођен 1901, Костојевић, Бајина Башта, радник у руднику Звиздар. Борац батаљона до 20. 12. 1941.

ТОДОРОВИН Д. СВЕТИСЛАВ, рођен 1904, Калиновац, Уб, земљорадник. У батаљону био до 12. новембра 1941. Умро 1976.

ТОДОРОВИЕ СВЕТОЛИК, рођен 1919, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 28. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 9. 10. 1944.

ТОДОРОВИН СРЕТЕН, рођен 1924, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Члан СКОЈ-а од децембра 1942. Борац 3. батаљона до 19. 12. 1941. Био у логору Бањица и Матхаузен. Умро 1976.

ТОДОРОВИН СРЕТЕН, рођен 1921, Јазовник, Владимирци, земљорадник. Борац 4. батаљона до краја 1941. Заробљен и стрељан 6. 1. 1942. у Шапцу.

ТОДОРОВИН СТЕВО, рођен 1924, Јасеновац, Новска, гимназијалац. Борац 4. батаљона до децембра 1941. Заробљен и у логору Бањица умро 1942. од пегавог тифуса.

ТОДОСИН РАЈКО, рођен 1919, Мали Борак, Лајковац, обућарски радник. Борац батаљона до 28. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944. Умро 1945. од последица рана.

ТОДОСИН СЕЛИМИР, рођен 1918, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. батаљона до 1. 1. 1942. Умро 1951.

ТОДОСИЋ ТРИФУН, рођен 1915, Мали Борак, Лајковац, радник. Члан КПЈ пре рата. Борац 3. батаљона. Заробљен и стрељан 15. 9. 1941. од Немаца.

ТОМИЋ Ј. БОЖИДАР БОЖА, рођен 1921, Радановци, Ливно, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 1938. Борац и десетар батаљона до 18. 3. 1942. Заробљен и депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«. Умро 1986.

ТОМИЋ ДРАГО, Босанска Градишка. Политички делегат вода, студент права. Члан КПЈ од пре рата. Борац батаљона до 30. 8. 1941. Погануо у борби са Немцима на Убу.

ТОМИЋ ДРАГОСЛАВ, рођен 1896, Памбуковица, Уб, машинбравар. Члан КПЈ од 1938. Борац и десетар батаљона до краја октобра 1941. Убијен 6. 7. 1943. од четника.

ТОМИЋ ЖИВОРАД, рођен 1917, Цветовац, Лазаревац, живео у с. Таково, Уб, обућарски радник. Борац 3. батаљона до 15. 12. 1941. Заробљен и стрељан на Убу 3. 1. 1942.

ТОМИЋ МИЛОШ, рођен 1916, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 8. 11. 1941. када је рањен и заробљен. Поново ступио у НОВЈ 5. 10. 1944.

ТОПАЛОВИЕ БОРИВОЈЕ, рођен 1914, Врело, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 3. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 11. 1944.

ТОШИЕ МИТАР, рођен 1920, Беврскс - Кистање, Книн, службеник. Борац 4. батаљона до 31. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ 1944. Поручник ЈНА у резерви.

ТРАЈКОВИЕ АЛЕКСАНДАР РУСО, рођен 1920, Уб, електричар. Члан СКОЈ-а од пре рата. Борац 3. и 4. батаљона. Погинуо јануара 1942. Сушице, Ваљево.

ТРИНДИЕ АЛЕКСАНДАР, рођен 1903, Чучуге, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 15. 12. 1941. Умро после рата.

ТРИПКО ЗДРАВКО, поштански чиновник из Лајковца. Командир чете у 3. батаљону...

ЕАТИЕ ЖИВАН, рођен 1915, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац батаљона до 28. 11. 1941. Поново ступио у НОВЈ 13. 12. 1944. Поручник ЈНА у резерви. Умро после рата.

ВАТИВ МИЛАДИН, рођен 1901, Јабучје, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до краја новембра 1941. Умро 1976.

ЕИРАКОВИЕ ДУШАН, рођен 1922, Мургаш, Уб, земљорадник. Борац 4. батаљона до 15. 1. 1942. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ЕИРАКОВИВ ЖИВОТА, рођен 1906, Мургаш, Уб, земљорадник. Борац батаљона до краја 1941. када је погинуо.

ЕИРАКОВИЕ НЕМАЊА НЕЦА, рођен 1912, Мургаш, Уб, земљорадник. Борац 3. и 4. батаљона до 13. 12. 1941. Умро 1972.

ЕОСИЋ ДИША, земљорадник...

УГРИНОВИЕ ШВАБИЕ БРАНКО, рођен *1911*, Сурчин, Земун, машинбравар. Члан КПЈ од пре рата. Борац 3. батаљона. Погинуо октобра 1941. Врховине, Уб.

УРОШЕВИЕ С. БОГОЉУБ, рођен 1903, Бањани, Уб, земљорадник. Био борац 3. батаљона до 3. фебруара 1942. Живео илегално. Умро 1949.

УРОШЕВИВ ДЕСИМИР, рођен 1908, Мали Борак, Лајковац, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 10. 1941. Поново ступио у НОВЈ 30. 9. 1944. Умро 1967.

УРОШЕВИЋ М. ДРАГИША, рођен 1908, Бањани, Уб, земљорадник. Био борац 3. батаљона до 16. новембра 1941. Умро 1972.

УРОШЕВИВ ЖИВОТА, рођен 1924, Слатина, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 1. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 28. 9. 1944. Умро 1948.

УРОШЕВИЕ ЗЛАТОМИР, рођен 1926, Бањани, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Заробљен и депортован у Норвешку, стрељан 1942. у логору Карасјок.

УРОШЕВИН М. ЈОРДАН, рођен 1916, Трлић, Уб, берберин. Борац батаљона до јануара 1942. Умро 1976.

УРОШЕВИЋ ЈОРДАН, рођен 1911, Мали Борак, Лајковац, радник. Члан КПЈ од 1938. Борац 3. батаљона до 22. 1. 1942. Заробљен и депортован у Норвешку, стрељан 1. 1. 1943.

УРОШЕВИЋ НАДЕЖДА, радила у Убу. Борац 3. батаљона...

УРУКАЛО СТЕВА, рођен 1920, Лика, радник. Борац 3. батаљона до децембра 1941...

ФИЛИПОВИЋ ВЛАДИСАВ, рођен 1924, Совљак, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 23. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 4. 10. 1944.

ФИЛИПОВИЋ ДУШАН, рођен 1921, Бргуле, Уб, трговачки помоћник. Борац батаљона до 16. 2. 1942.

ФИЛИПОВИЋ КРСТО, рођен 1920, Совљак, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 25. 1. 1942. Заробљен и депортован у Немачку.

ФИЛИПОВИЋ МИЛАДИН, рођен 1924, Бргуле, Уб, земљорадник. Члан КПЈ од 1941. Борац одреда до 6. 1. 1942. Умро 1954.

ФИЛИПОВИЋ СВЕТИСЛАВ, рођен 1910, Калиновац, Уб, земљорадник. Био борац батаљона до 7. новембра 1941. Ступио у четнике и погинуо у борби са партизанима 26. јануара 1942. на Мравињцима, Ваљево.

ХАЏИЋ МИЛОЈКО, рођен 1918, Тулари, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1. 10. 1944. Погинуо на Сремском фронту, Лежимир.

ХАЏИЋ МИЛОШ, рођен 1910, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 20. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 14. 12. 1944. Умро после рата.

ХАЏИЕ СТАНОЈЕ, рођен 1912, Бргуле, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 1. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1. 9. 1944.

ЦВЕТКОВИЋ МИЛИВОЈЕ, рођен 1921, Јазовник, Владимирци, земљорадник. Борац 4. батаљона до фебруара 1942. Поново ступио у НОВЈ 10. 10. 1944. Погинуо априла 1945. на Сремском фронту код Шида.

ЦВЕТКОВИЋ СТОЈАН, рођен 1902, Уб, опанчарски радник. Члан КПЈ од октобра 1941. Борац батаљона до децембра 1941, а затим 1. пролетерске бригаде до краја рата. Умро 1948.

ЦВИЈАНОВИЋ ЦВИЈА, рођен 1906, Книн, радник на Убу. Члан КПЈ од 1941. Борац 3. и 4. батаљона. Погинуо 3. 12. 1941. Шљивовица, Чајетина.

ЦЕТИЧАНИН КУРО, Војновић Брдо, Карловац, земљорадник. Борац батаљона до 28. фебруара 1942. Заробљен и депортован у Норвешку. Носилац »Партизанске споменице 1941«.

ЦИКУША ДАНИЛО, рођен 1922, Уб, службеник. Борац батаљона до фебруара 1942. Стрељан 1942. на Бањици.

ЦРНОБРЊА РАДЕ, рођен 1921, Шабац, питомац ваздухопловне академије. Борац 3. батаљона до краја 1941, а после у 5. батаљону 1. пролетерске бригаде. Погинуо јануара 1942. код Хан Пијеска.

ЦУЛИБ ДАНИЛО, рођен у Близоњи, Ваљево. Борац 3. батаљона до 20 12. 1941.

ЧАНИН ЈОВАН, рођен 1919, Врело, Уб, студент права. Члан КПЈ од 22. 6. 1941. Борац батаљона до октобра 1941. када је рањен. Ухапшен и из логора на Бањици интерниран у Француску. Мајор ЈНА у резерви.

ЧАНИН МИЛЕТА, рођен 1920, Радуша, Уб, земљорадник. Био у батаљону до децембра 1941. Интерниран у Норвешку.

ЧАНИН НИКОЛА, опанчар. Борац 3. батаљона. Погинуо...

ЧАНКОВИЋ ИВАН, Купиново, Пећинци, Срем, живео на Убу, опанчар. Борац 3. батаљона. Погинуо почетком 1942. у Купинову.

ЧАНЧАРЕВИЋ ДРАГОМИР, рођен 1921, Рубрибреза, Лајковац, ПТ монтер. Борац 3. батаљона до 22. 12. 1941. када је погинуо, Тулари, Уб, у борби са четницима.

ЧАНЧАРЕВИЋ МОМИР, рођен 1923, Рубрибреза, Лајковац, земљорадник. Члан СКОЈ-а од 20. 12. 1942. Борац 3. батаљона до 28. 11. 1941. Заробљен и отеран у логор на Бањици. Од 1942. до 21. 1. 1944. године у Аустрији.

ЧЕНИЋ ЧЕДА, Бјеловар, студент медицине. Члан КПЈ пре рата. Погинуо фебруара 1942.

ЧЕХО БРАНКО, рођен 1911, Босанско Грахово, трговац. Борац 3. батаљона до 10. 12. 1941. Заробљен и стрељан на Убу.

ЧОБИЋ МИЛОРАД, рођен 1914, Калиновац, Уб, земљорадник. Борац батаљона до 19. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 1. 12. 1944.

ЧОЛИЋ БОШКО, рођен у Радљеву, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до октобра 1941, а затим пратилац Врховног команданта до краја рата.

ЧОЛИЋ ЖИВОТА, рођен 1910, Грабовац, Обреновац, живео у с. Тулари, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до 15. 11. 1941, када се разболео и пуштен кући. Поново ступио у НОВЈ октобра 1944.

ЧОЛИЋ МИОДРАГ, рођен 1907, Радљево, Уб, рударски радник. Борац батаљона до 15. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 12. 1944. Умро после рата.

ЧУПКОВИН ДАМЊАН... Борац батаљона до краја 1941. када је погинуо.

ЏАВИЋ ВЕЛИЗАР, из Лајковца. Борац 3. батаљона до краја октобра 1941.

ЏАЈИЋ КРСТИВОЈ, рођен 1913, Г. Буковица, Ваљево, земљорадник. Борац батаљона до 24. 12. 1941. Поново ступио у НОВЈ 6. 9. 1944. Умро после рата.

ШИПЧИЕ БОРИВОЈЕ, рођен 1920, Уб, земљорадник. Борац батаљона до децембра 1941. Заробљен и депортован у Норвешку, умро 1944.

ШИПЧИЕ РАДУЛА, рођен 1906, Жабљак, радник. Борац батаљона до краја 1941. Поново ступио у НОВЈ 3. 10. 1944. Умро 1979.

ШИШИЕ МИЛОРАД, рођен 1918, Кожуар, Уб, земљорадник. Борац 3. батаљона до фебруара 1942. Заробљен и депортован у Немачку. Умро 1983.

ШИЛзАКОВИЕ ДИМИТРИЈЕ ДИША, рођен у Убу, радник. Био борац 4. батаљона. Погинуо 3. децембра 1941, Шљивовица, Чајетина.

ШКОРИЕ МИЛОШ, рођен 1921, Уб. Борац 3. батаљона до децембра 1941.

ШКОРИЕ РАДОВАН, рођен 1915, Уб. Борац 3. батаљона до 1942. године.

ШКРБА МИЛОРАД, рођен 1915, Столац, жандар. Борац 4. батаљона до јануара 1942...

ШУЈИЕ АЛЕКСАНДАР, рођен 1916, Јаловик, Владимирци, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ 15. 9. 1944. Погинуо 25. 10. 1944. на Сремском фронту, Радинци, Рума.

ШУЈИЕ ЖИВАНКО, рођен 1909, Јаловик, Владимирци, земљорадник. Борац 3. батаљона до децембра 1941. Поново ступио у НОВЈ од октобра 1944. Умро 1968.

ШУТИЕ ДАНИЛО СУПАР, рођен 1921, Међуражје, Т. Кореница. Подофицир БЈВ. У 3. батаљону до децембра 1941. а затим 1. пролетерској бригади. Потпуковник ЈНА у пензији.

# САДРЖАЈ

Страна

I ПОСАВИНА И ТАМНАВА УОЧИ РАТА . . . . . 13
Становиштво и живот у селима . . . . . 13
Стање радничког покрета . . . . . 20
Политичке странке и избори 1938. године . . . . . 35
Активност КПЈ и СКОЈ-а . . . . . 40
II ОКУПАЦИЈА ЗЕМЉЕ И ПРИПРЕМЕ ЗА УСТАНАК . . . . . 53
Одјек двадесет седмог марта и априлског рата . . . . . 53
Припреме за оружану борбу . . . . . 57
Састав комитета и партијских ћелија . . . . . 71
III ФОРМИРАЊЕ ПОСАВСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА I ДЕЈСТВА ЧЕТА . . . . . 77
СТАЊЕ КОД НЕПРИЈАТЕЉА У БЛИЗИНИ ПОСАВСКОГ ОДРЕДА . . . . . 103
БОРБЕ 1. ПОСАВСКЕ ЧЕТЕ . . . . . 113
Борбе у Скели . . . . . 118
Блокада чете у селу Грабовац . . . . . 125
Акције великог одјека . . . . . 133
Блокада Обреновца . . . . . 140
БОРБЕНА ДЕЈСТВА 2. ПОСАВСКЕ ЧЕТЕ . . . . . 148
Борба на Дубоком . . . . . 152
Борба у Раљи . . . . . 154
Борба код Липовачке шуме . . . . . 159
На источној страни блокаде Обреновца . . . . . 164
БОРБЕ 3. ТАМНАВСКЕ ЧЕТЕ . . . . . 168
Борба у Бањанима . . . . . 170
Борба на путу Бањани - Дебрц . . . . . 173
Напад на Уб . . . . . 175
Ослобођење Уба . . . . . 179
IV ФОРМИРАЊЕ БАТАЉОНА И ЊИХОВА ДЕЈСТВА . . . . . 185
ПРЕРАСТАЊЕ ЧЕТА У БАТАЉОНЕ . . . . . 185
ЧЕТИРИ БАТАЉОНА . . . . . 204
Трећи тамнавски батаљон . . . . . 205
Други посавски (београдски) батаљон . . . . . 207
Први посавски батаљон . . . . . 211

Четврти посавскотамнавски батаљон . . . . . 217
Немачке мере за Угушење устанка . . . . . 221
НОВИ ПОЛЕТ УСТАНКА У ПОСАВИНИ И ТАМНАВИ . . . . 226
V БОРБЕ БАТАЉОНА ПОСАВСКОГ ОДРЕДА . . . . . 236
Први батаљон . . . . . 236
Други батаљон . . . . . 245
Трећи тамнавски батаљон . . . . . 267
Четврти батаљон . . . . . 278
VI ВАНБОРБЕНЕ АКТИВНОСТИ ОДРЕДА . . . . . 282
САРАДЊА СА ДРУГИМ ОДРЕДИМА . . . . . 282
СТВАРАЊЕ ОРГАНА НАРОДНЕ ВЛАСТИ У ПОСАВИНИ И ТАМНАВИ . . . . . 287
ПАРТИЈСКО-ПОЛИТИЧКИ РАД У ОДРЕДУ И СА НАРОДОМ . . . . . 308
Веза са ПК КПЈ за Србију . . . . . 323
Саветовање политичких комесара у Ужицу . . . . . 327
ЖЕНЕ У ПОСАВСКОМ ОДРЕДУ . . . . . 330
САНИТЕТ ПОСАВСКОГ ОДРЕДА . . . . . 338
Појава четника у Посавини и Тамнави . . . . . 354
VII НЕМАЧКА ОФАНЗИВА . . . . . 365
ПОВЛАЧЕЊЕ ПРВОГ ПОСАВСКОГ БАТАЉОНА . . . . . 366
Борба у Оглаћеновцу . . . . . 369
Бомбардовање Пецке . . . . . 372
Борба против четника код Љубовије . . . . . 374
Предах у Ужицу . . . . . 378
Борба на Кадињачи . . . . . 381
Долазак у Санџак . . . . . 393
ПОВЛАЧЕЊЕ ДРУГОГ ПОСАВСКОГ (БЕОГРАДСКОГ) БАТАЉОНА . . . . . 396
Борба код Бађевца и Барајева . . . . . 398
Борба код Багрдана и Великог Борка . . . . . 401
Борба у Дрлупи . . . . . 403
Ка Белановици и Руднику . . . . . 407
Борба на Руднику . . . . . 411
Пробијање ка Санџаку . . . . . 422
Напад на Сјеницу . . . . . 429
ТРЕНИ ТАМНАВСКИ БАТАЉОН У БОРБАМА ОКО ВАЉЕВА И ОДБРАНИ УЖИЦА . . . . . 435
Борба на Јауђанском Вису . . . . . 435
Дејства југозападно од Ваљева . . . . . 441
Продор у Тамнаву . . . . . 447
ЧЕТВРТИ ПОСАВОТАМНАВСКИ БАТАЉОН ОКО УЖИЦА И НАТРАГ . . . . . 457
Борба против четника код Љубовије . . . . . 460
Борба на Црнокоси . . . . . 463

Пораз у Шљивовици . . . . . 470
Пут ка Тамнави . . . . . 474

VIII УНИШТЕЊЕ ДЕЛОВА ПОСАВСКОГ ОДРЕДА У ЗАПАДНОЈ СРБИЈИ . . . . . 478
Драма чете Стојана Љубића . . . . . 479
Поновни продор у Тамнаву . . . . . 485
Акције у јануару 1942 . . . . . 495
Борбе у Шушицама . . . . . 499
ФОРМИРАЊЕ ПОСАВОТАМНАВСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА И ЊЕГОВО РАЗБИЈАЊЕ . . . . . 502
Ка Јабланици и Топлици . . . . . 508
Састанак на Маљену и пут према Космају . . . . . 511
Долазак у Тамнаву и крај одреда . . . . . 519
Обешени у истом дану . . . . . 531
ПРИЛОЗИ . . . . . 543